42
Türkçe
Edebiyat

Vedat Türkali

Güven - Cilt 2

GÜVEN - Cilt 2 • Vedat Türkali

AYRINTI

Türkçe Edebiyat

2. BASIM

927

VEDAT TÜRKALİ

Asıl adı Abdülkadir Pirhasan. 1919 yılında Samsun'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nü bitirdi. Maltepe ve Kuleli Askeri Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yaptı. 1951'de siyasal eylemlerde bulunmakla suçlanarak tutuklandı. Askeri mahkeme tarafından dokuz yıl hapis cezasına çarptırıldı. Yedi yıl sonra koşullu olarak serbest bırakıldı.

Vedat Türkali 1944-1950 yılları arasındaki ağır baskı döneminde devrimci sanat çevrelerinde ilk kez el altında dolaştırılan gizli şiirleriyle (özellikle "İstanbul" şiiri ile) tanındı. Şiir uğraşlarını gizlilik döneminden sonra düştüğü hapishane süresince de sürdürdü. Bütün şiirleri *Bekle Beni İstanbul* (*Eski Şiirler Yeni Türküler*) 1979 yılında yayımlandı.

1958 yılında cezaevinden çıktıktan sonra sinema alanında çalıştı. 40'ın üzerinde senaryo yazdı ve üç filmin yönetmenliğini yaptı. Senaryolarını Vedat Türkali takma adıyla yazıyordu. Film alanındaki emekleri günümüz Türk Sineması'nda seçkin bir yer tutar. Geniş izleyici yığınlarını da saran bu çalışmalarının genç Türk Sineması'nın oluşum ve gelişiminde etkin bir yeri olduğu bilinen bir gerçektir.

Önsözlerinde Türk Sineması'nın yapısı ile ilgili önemli açıklamaları içeren iki senaryo kitabı var: 1. *Üç Film Birden* (1979; *Bedrana*, *Kara Çarşaflı Gelin*, *Analık Davası*) 2. *Eski Filmler* (1984; *Otobüs Yolcuları*, *Karanlıkta Uyananlar*, *Güneşli Bataklık*, *Umutsuz Şafaklar*).

Yazdığı dört tiyatro oyunu, ulusal gelenek ve değerlere dayanan oyunlar olarak (ikisi türkülerle işlenmiş epik yapıda) özgün öncü nitelikler taşır. *141. Basamak*, 1970'de Ankara'da sergilendi. *Bu Ölü Kalkacak*, 1976 yılında İstanbul Belediye Şehir Tiyatrosu'nda sergilenirken yasaklandı. *Dallar Yeşil Olmalı*, 1985'te yayımlandı. Yazdığı son tiyatro oyunu olan *Şeytanın Kaşık Oyunları* (2000) deprem konusunu işlemektedir. Bu dört tiyatro oyunu, *Tiyatro Oyunları* adıyla Ayrıntı Yayınları tarafından yayımlanmıştır.

1974 yılında yayımlanan ilk romanı *Bir Gün Tek Başına*'da 27 Mayıs askeri darbesi öncesindeki Türkiye aydınlarının bunalımlı çıkmazını sergiler. Bu roman sanatsal ve yazınsal görüşlerinden ödün vermeden sinematografik özelliklerin romana aktarıldığı üstün başarılı bir yapıt olarak heyecanla karşılanmıştır.

Vedat Türkali, Türkiye Yazarlar Sendikası ve Barış Derneği yöneticilik ve üyeliklerinde bulundu. Aydınlar Dilekçesi ve Barış Derneği davalarından yargılandı.

İkinci romanı *Mavi Karanlık* ağır koşullarda aydınlar arası hesaplaşmaya dayanan umutsuz bir sevi romanı olarak 1983'te yayımlandı.

Üçüncü romanı *Yeşilçam Dedikleri Türkiye* (1986) için Türk romanında bir dönüm noktasıdır denebilir. Bu yapıtında da Türkali, bir tarih parçasının karmaşasındaki Türkiye'nin çelişkilerle yüklü acı tatlı serüvenini bölüşen tanıklarıyla yüz yüze getiriyor okuyanları.

1990'da yayımlanan *Tek Kişilik Ölüm*, gerçek kişilere ve gerçek olaylara dayalı bir dönem romanıdır.

Daha sonraki on yıl boyunca Türkiye Komünist Partisi'nin tarihi niteliğindeki, II. Dünya Savaşı döneminin siyasal yapısının sergilendiği *Güven* (2005) adlı iki ciltlik romanını yazar. Bu romanı rahat yazmak için 10 yıl Londra'da kalır.

Komünist (2001) adlı bir anı kitabı vardır. Bu kitap çocukluğundan ve tutuklanma sürecine kadarki yaşamından kesitler içerir.

2004 yılında yayımlanan ve ayrıksı bir aşkı anlatan *Kayıp Romanlar* adlı romanı ise '90'lı yıllar Türkiye'sini, siyasi sürgünden ülkesine dönen emekli bir doktorun gözünden anlatır. Bir İstanbul romanıdır ancak romanın akışı İstanbul'dan Diyarbakır'a, oradan da İsviçre'ye kadar uzanır.

Yalancı Tanıklar Kahvesi (2009), 12 Eylül'e giden süreçte geçer. Kökleri o yıllara dayanan ve ağırlığını günümüzde çokça hissettiren toplumsal ve siyasal gelişmeler, çatışmalar, top-

lumsal güç olarak din ve sendikalaşmalar gibi konuların ve olayların sağlam bir fon oluşturduğu roman, 12 Eylül darbesine doğru giderken, kahramanlarının hayatları üzerinden farklı bir bakış açısı getiriyor.
Önce film ve daha sonra 80 bölümlük TV dizisi olarak oldukça ses getiren *Fatmagül'ün Suçu Ne?* 2011 yılında roman olarak yayımlanmıştır.
İlk baskısı Ayrıntı Yayınları'ndan çıkan *Bitti Bitti Bitmedi* (2014) romanında ise Türkiye'nin tartışmalı konularından olan Ermeni meselesini de mercek altına almıştır.
Daha önce yayınlanan kitapları [*Bu Gemi Nereye* (1985), *Savunmalar* (1989), *Yanıtlar* (1982), *Ölmedikçe* (1999)], düzyazıları, söyleşileri, savunmaları *Tüm Yazıları Konuşmaları 1* (2001) ve *Tüm Yazıları Konuşmaları 2* (2014) adlı kitaplarda toplanmıştır. Ayrıca yazarın Kürt sorunu ile ilgili yazıları *Özgürlük İçin Kürt Yazıları 1* (1996), *Özgürlük İçin Kürt Yazıları 2* (2014) adlı kitaplarında yer almaktadır.

Vedat Türkali, senaryoları, oyunları ve romanları ile ulusal ve uluslararası alanda birçok ödül almıştır. *Bir Gün Tek Başına* adlı romanı ile 1974 Milliyet Roman ödülü ve 1976 Orhan Kemal Roman ödülü; Çekoslovakya'da Carlovy Vary Film Festivali'nde *Bedrana* filmiyle, 1982 Cidale, *Güneşli Bataklık* ile 1982 sendika ödüllerinden başka *Dallar Yeşil Olmalı* oyunu ile de 1970 TRT Sanat ödüllerini almıştır. 1 Mayıs 2004 - 1 Mayıs 2005 yılı, aydınların, sanatçıların, kültür sanat kurumlarının ve insan hakları savunucularının katılımı ile "Vedat Türkali Yılı" ilan edilmiştir. Çok çeşitli etkinliklerle geçen bu bir yıl, ilk kez yaşayan bir aydına armağan edilmiştir. Vedat Türkali, son olarak 2016'da Sarıyer Belediyesi'nin düzenlediği, ilkini Yaşar Kemal'in, ikincisini Zülfü Livaneli'nin aldığı "Beyaz Martı Edebiyat Onur Ödülü"ne layık görüldü. Edebiyatın çeşitli alanlarında muntazam eserler yaratan Vedat Türkali, 29 Ağustos 2016'da aramızdan ayrıldı.

Vedat Türkali

Güven

Cilt 2

Ayrıntı: *927*
Türkçe Edebiyat Dizisi: *42*

Güven
Cilt 2
Vedat Türkali

Son Okuma
Ahmet Batmaz

© Vedat Türkali, 2015

Bu kitabın tüm yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Tasarımı
Gökçe Alper

Kapak Fotoğrafı
Altrendo Images / Getty Image Turkey

Dizgi
Kâni Kumanovalı

Baskı
Ali Laçin - Barış Matbaa-Mücellit
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No. 286
Topkapı/Zeytinburnu - İstanbul - Tel. 0212 567 11 00
Sertifika No: 46277

Ayrıntı Yayınları'nda İkinci Basım: *2021*
Baskı Adedi *2000*

ISBN 978-605-314-035-1
Sertifika No: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hocapaşa Mah. Dervişler Sok. Dirikoçlar İş Hanı
No: 1 Kat: 5 Sirkeci – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

t itter.com/ayrintiyayinevi facebook.com/ayrintiyayinevi instagram.com/ayrintiyayinlari

Vedat Türkali

Güven

Cilt 2

1944 Yılı karakışında, yüz altmış bin kişinin yaşadığı başkent Ankara'nın kırlarında, Solfasol köyünden Balgat köyüne doğru ilerleyen düşman güçlerini, Dikmen sırtlarından bir saldırıyla kovalayıp akşamı ettikten sonra, her Allah'ın günü, bağıra çağıra, "Irkının öz cevheri taşar temiz kanından – Yedek subay ölür de dönmez er meydanından" marşıyla okula gelen 3. Tabur, 9. Süvari Bölüğü öğrencilerinden yedek subay adayı Necdet'e, Şubat'ın 11. günü şanlı bir görev düştü! Başucuna astığı ceketinin cebine el atınca ne görsün, TKP'nin yayımlamaya başladığı 2 sayılı *Günün Meseleleri* bülteni, alt kat ranzadaki Ziya Nur Erün'ün babasının bir milletvekiline yazdığı mektubu, Dil ve Tarih Fakültesi'nde, solcu öğrencilere müfettişlerce sorulan soruları taşıyan bir kâğıt; sorguya alınan öğrencilerin listesi bir de! Temiz kanından ırkının öz cevheri taşıverdiği gibi, cebinden çıkan kâğıtlarla fırladı hemen, götürüp ne var ne yok, er meydanındaki okul müdürünün masasına koydu. Aynı bölükten, 1687 yaka numaralı Ziya Nur Erün, "Tüh, ben bu dalgınlığı nasıl yaptım da kendi cebime diye, üst ranzadaki bu oğlanın cebine koydum bunları!" deyip dövündükten, birkaç saat da sorulan sorulara mırın kırın ettikten sonra ilgililere bir güzel anlattı olan biteni. Anlattıklarında polisin bilmediği pek bir şey de yoktu aslında. Birlikte parti çalışması yaptıklarından biri, gene aynı okuldaki Salih Ezer Onbaşı, görevli polis ajanı; nicedir dolanıp duruyor içlerinde. İstanbul İl Örgütü'nde sorumlu yönetici Gandi Nihat'ça (Balyoz) da oraya buraya, Parti adına gönderilen biri! Ama gene de böyle patlak verdi "44 Tutuklama-

sı." Ne bitmesi, savaş yeni başlıyor daha! Naziler, Sovyet ordularının önünden, yabanıl hayvan sürüleri gibi ürkü içinde inlerine doğru kaçıyorlardı, Kızılordu Dinyester'i geçti; Karpatlar'dan sarktı mı – Bulgaristan bekliyor zaten– yaza kalmaz, iner, Trakya'ya dayanırsa, savaş Türkiye'de başladı demektir! Dışişleri Bakanı Eden, Avam Kamarası'nda, Türkiye'de ne olup bitiyor? diyenlere dişe dokunur bir şey söylemedi. Kahire'de, Tahran kararlarına uygun biçimde Türkiye'yi savaşa sokma işini, Kazablanka ilkelerinin doğrultusunda İngilizlere bırakmış gibiydi Roosevelt. İngiliz başvurularına karşın, "Satürn" (Türkiye'nin 15 Şubat'ta savaş girmesi için hazırlık planı) için Türkiye'ye gelmeleri istenen üç Ortadoğu komutanını, ne de yardımcıları General Wilson'u Ankara'ya sokmadı Saraçoğlu Hükümeti. Alt rütbeli subaylardan oluşan İngiliz yardım heyeti çekip gitti. Olası bir Bağlaşık baskınına karşı önlemler alındı havaalanlarında. "Türklerin zor günlerde Almanlara Mısır yolunu kapattıklarını unutmayalım" diyenler de var İngiltere'de. İngiliz hükümeti, Türklerin Almanlara savaş açacakları düşünden uyanmaya başlamıştı. İyice kapıyı çalan büyük tehlike için İngilizlere akıl veremediğine yanarak komünistlerin başını nasıl ezeceğini düşünüyordu Türkiye de. Tutuklama başlayıp da, asker kaçağı olarak aranıp duran Reşat Fuat'ın Suriye'ye kaçtığına kanmış görünen polise, Ankara İl Komitesi Sekreteri Hikmet Elin, Reşat'ın adını verince "Haktan bahseden namuslu insanları yağmurlu bir mart akşamı topladılar / karanlık mahzenlerinde şehrin, cellatlara gün doğdu." Söz Birinci Şube'nindi artık! Tutuklamayı yürütenlerden, MAH'ın asker yargıcı Şevki Mutlugil, "1922'lerden bu yana, bir gün rahat durmadınız!" diye bas bas bağırıyor, sövüp sayıyordu komünistlere. Oysa komünistler, hükümete karşı, nerdeyse on yıldır ilk kez, gizli yayınlı illegal eylem başlatıyorlardı. Kominternce, bir zamanlar yapılmış önemli bir uyarıyla, polise yazılı belge vermemek için kapatılan bu yola, uzun uzun düşündükten sonra başvurmuşlardı. Saraçoğlu'nun başbakanlığa, Behçet Uz'un ticaret bakanlığına geçmesiyle açılan, takas-klering antlaşmalarının, iyiden iyiye Alman ekonomik yörüngesine kaydırdığı ülkedeki vurgun, talan dönemini, 15 Mayıs 1943'te kapatılan Komintern'in yıllar öncesinden aldığı desantralizasyon kararı ilkele-

ri ışığında yeniden değerlendirme gereği duyan TKP Merkez Komitesi, İstanbul, Kartal'da, en genç üye Mihri Belli'nin evinde yaptığı, iki gün süren toplantıda, Halk Partisi'nin eski Halk Partisi, yeni hükümetin de Refik Saydam başbakanlığı dönemindeki hükümet olmadığı kararına varmıştı. Savaş yıllarının soygunlarıyla güç dengeleri, eski, ilerici yurtsever kadrolardan, gerici, hırsız bürokratlarla onların doğal ortakları, karaborsacı tüccarlara, eşrafa, mütegallibeye, toprak ağalarına, Türkiye'yi her dönemde kıpır kıpır yiyen tefecilere, kirli çıkın para babalarına kaymıştı. Halk Partisi'nin devrimciliği salt bir sözcük olarak kalmıştı artık. Savaş dışı savaş koşullarıyla yeni bir dönem başlamıştı Türkiye'de; bu karanlık dönemdeki tarihsel savaşım görevini üstlenmek TKP'nin boynuna borç olmuştu. TKP gizli yayınlarında, hükümetin adı, "Saraçoğlu Vurguncular Hükümeti"ydi. Bir de, tüm demokrasi cephesi ülkelerinde tepkiyle karşılanan, faşist yöntemli "Varlık Vergisi" ayıbı vardı bu hükümetin boynunda. Kartal'da, Şefik Hüsnü, Reşat Fuat, Zeki Baştımar, Ahmet Fırıncı, Mihri Belli'nin katıldığı toplantılardan sonra, Doktor Şefik Hüsnü'ce kaleme alınan 13 sayfalık *Partinin Görüşleri ve Dilekleri* adlı bülten, hükümete sert eleştiriler getirse de görece ılımlı bir demokratik çizgi çiziyordu. Türkiye, İngilizlerle savaş öncesi yaptığı gereksiz, yanlış antlaşmaya karşın savaş dışı kalabilmişse bunu, Sovyetler'in, başlatılmış emperyalist savaşta doğru bir politikayla tarafsız kalmasına, Alman orduları Trakya'da Türk sınırına dayanınca Sovyetler'in Türkiye'ye verdiği, Nazileri düşündüren destek bildirgesine borçluydu. Ne Yunanistan'ı, ne Yugoslavya'yı, İngiliz antlaşmaları, Nazilerce yakılıp yıkılmaktan kurtarmamıştı. Ticaretin, ekonominin, antlaşmalarla bağlanılan Nazi Almanya'sına bağımlı kılınması ülkenin felaketi olmuştu. Yiyecek maddelerinin Almanya'ya gönderilmesi, büyük ordu beslenmesi, para basılması, pahalılığın taşınamaz düzeye fırlamasına neden olmuş, acımasızca soyulan halk yığınları dayanılamaz acılara düşürülmüştü. Köylerde birkaç bin ağanın paraya kavuşması köylünün zenginleştiği yalanına çevriliyordu. Refik Saydam döneminde alınan yarım yurum önlemler de bir yana atılmış, Saraçoğlu, serbest pazar politikasıyla yağmacıları, vurguncuları koruyan bir uygulama yürütmeye koyulmuştu. Hükümet,

Sovyet düşmanlığının öncüleri Turancıları, Nazi yanlılarını korumakta, ırkçılık propagandalarına alanı açarak faşizmi yok etme kavgası yürüten Sovyetler'e karşı düşmanlığı besleyip körüklemekteydi. Dilekleri de şunlardı TKP'nin: Sovyetler Birliği ile gerçek dostluk kurulmasını istiyordu başta, bir. Sovyetler'le dostluğu yürütecek gerçekten demokrat bir hükümetin başa gelmesini istiyordu. Faşizm yanlısı yayınların durdurulmasını, faşist örgütlenmelerin önlenmesini istiyordu. Halkça seçilmemiş bugünkü meclisin yerine tek dereceli seçimle meclis oluşturulmasını istiyordu. Halkın demokratik örgütlenmelerine dayalı kolektif bir yönetim istiyordu. Sovyetler Birliği ile işbirliği temel koşuldu; devletin, ulusun özgürlüğü, faşizmin Balkanlar'dan atılmasına bağlıydı. Mihver hükümetlerine yaranan politikanın değişmesini, o ülkelere dışsatımın yasaklanmasını istiyordu. Balkanlar'da birlik kurulmasını, savaş sonrasında Türkiye'nin, geri, küçük ülkelerin kurtuluşunda etkin politika yürütmesini istiyordu. Halkın içine düşürüldüğü yoksulluğa karşı, ekonomik devletçiliğin kurulmasını, devlet işletmelerinde görülen kötülüklerin düzeltilmesi için çalışanların örgütlenmesini, vurgunculara karşı halkın örgütlenmesini, vurgunculara ağır cezalar verilmesini, çalışanların ücretlerinin artırılmasını istiyordu. Devlet ihalelerinde yolsuzlukların önlenmesi için satın alma örgütlerinin kurulmasını, suçlu memurların ağır biçimde cezalandırılmasını istiyordu. Vergi yükünün, ordunun asıl dayanağı olan işçilerin, emekçilerin sırtından alınıp varlıklılara yükletilmesi için, "Yılda üç bin liradan çok kazançların yüzde 90'ının alınmasını, ortaya çıkarılacak büyük kazançlara el konulmasını, toprak ürünleri vergisinin kaldırılmasını istiyordu. Altmış lira aylıklılarla serbest mesleklilerden ayda yüz lira kazananlara, yoksul köylülere vergi bağışıklığı istiyordu. Düzenci çiftlik sahiplerinin, ağaların topraklarının köylülere dağıtılması gerekliliğini bildiriyordu" bir de. MAH yargıcının dediği gibi, rahat durmamışlardı komünistler! Ankara'da başlayan tutuklama martta İstanbul'a sıçradı; 6 Mart'ta İl Sekreteri Sebati Selimoğlu alındı polise. Reşat'la doğrudan ilişki kuran az sayıda kişiden biriydi. Dört gün dayandı, evi değiştirmiştir artık deyip dört gün sonra söyledi Reşat'ın yerini. Sebati'nin polise alınmasıyla evden çıkıp çeşitli

yerlerde gezinmişti Reşat. Bu arada, *Tan* gazetesi sahibi Sertellerin evine gitmiş, umarsızlık içinde olduğunu, kendisini bir süre saklamalarını istemişti Sabiha Sertel'den; kocası Zekeriya Sertel'in sert tepkisiyle karşılaşınca ordan da ayrılmak zorunda kalmıştı. Bir süre sokaklarda dolaşmış Üsküdar yörelerinde, Mihri Belli ile ilişki kurmayı da başaramayınca, "Üç gün geçti, atladı bu iş!" deyip kaldığı yere dönmüştü! Polis de, dördüncü günü gelip, aylardır saklandığı, akrabası Mutena Gökper'in, Kadıköy, Mühürdar Muratbey Sokak 12 numaralı evinden, eliyle koymuş gibi aldı Reşat'ı. TKP, o tarihsel gününde, genel sekreterini saklayacak ikinci bir yer düşünememiş, becerememişti! Mustafa Birtem, David Nae, Nihat Balyoz derken, İstanbul, Ankara, Karabük, Anadolu'nun kimi yörelerinden 65 kişiyi toparladılar. İstanbul Birinci Şube'de, falakalı, işkenceli soruşturma sürerken, dayağa yatırılmış avukat Münir Belen'in ağzından, İstanbul Ticaret Odası'ndan iki tüccarın, Cemal Kitaplı, İbrahim Baştımar'ın, kurdukları hücrede bülten alıp okudukları ortaya çıkıverince; iyice şaşkına dönmüştü tutuklamayı yürüten asker yargıç Mutlugil; ateş bacayı mı sarıyordu yoksa! "Nedir bu durum İbrahim Bey? Sizi de mi tutuklatalım şimdi?" demişti. Yapacağından değil, söylüyordu işte. Kumaş tüccarı İbrahim Baştımar'la, TKP Merkez Komitesi üyesi Zeki Baştımar kuzen olurlardı ya, Halk Partisi'nin İstanbul'daki en güçlü kodamanının da varlıklı bir "Baştımar," Saffet Baştımar oluşu işin ağır basan yanıydı. Usulca örtbas edildi tüccarlar olayı. Reşat'ın yöresindeki kimi eski komünistlerle işçiler, öğrenciler, bir iki küçük memur, zanaatkâr ayakkabıcı, esnaftı kalan. İşçilerin çoğu da, Ortaköy, Kasımpaşa yöresindeki, babadan oğula aile boyu komünistlik sürdüren, Yunanistan göçmeni tütün işçileriydi. Bir yılı bile bulamayan bu devinime, hevesi kursağında kalmış atılım da denebilirdi. Ama, tohum topraktaydı; soyulan ülkenin emekçi sahipleri vardı demek. Onlar da bunlardı işte! Hücrede, ayakları falakadan parçalanmış yatan tütün işçisini başına dikilmiş Birinci Şube polisi, "Beni sen mi yönetecen ulan!" diyordu. Çelik kasalı, tapulu soyguncular, kravatlılar, apoletliler yönetecekti elbet ülkeyi de, kanlı Birinci Şube görevlilerini de. Yok, doğru dürüst okuryazar bile olamayan bu sünepe herifler mi yönetecekti! Reşat Fuat'tı bu pisliği ülkenin, böyle

bir gününde başına saran. Onun ağzından söz almak da sorundu. Suriye'den daha bir hafta önce geldiğini söylemekle başlamıştı yalana. Karısı Suat Derviş de aynı ağzı yineliyordu. Daktilonun, çoğaltma aygıtının kendisine verildiği, Sebati'nin açıklamasıyla kanıtlanınca Kadıköy'den denize attım, dedi Reşat. Dediği yere, sandalla gidildi önce. Moda, Mühürdar'la Kadıköy arasındaki, yayın araç gereçlerini attım dediği koy da ne kadar sığmış meğer! Reşat'ın da arar gibi yaptığı yerlerde daldırdın mı sopayı denizin dibine değiyordu. Dalgıç indirilip çevre tarandı, olmayan şey bulunamadı. Yeniden başladı işkenceler. Yazı makinesinin, çoğaltma aygıtının, ev sahibi Mutena Gökper'le, Suat Derviş'çe götürülüp Kirkor Sarafyanlarda saklandığı soruşturmayla ortaya çıkıncaya dek de aygıtların yerini söyletemediler Reşat'a. Kim bilir kaçıncı falakadan sonra, çırılçıplak, kollarından çarmıha gerer gibi, arkası dışarıya dönük biçimde açık pencereye astılar. Kar yağıyordu sırtına. Bütün gövdesini kaplayan bir ter bastığını anımsıyordu sadece. Doktorların, sonradan, "yaşamını kurtardı" dedikleri ter. "Artık ölürsün demiştik Reşat!" diye sırıtmıştı ertesi gün gelen Komiser Parmaksız Hamdi. Aslında Reşat da düşünmemiş değildi bunu. Ama inanç gücü yaşatıyordu işte! Polis de iyi biliyordu ki, Reşat, sadece çıkanları kabul etmiş, onun dışında bir şey vermemişti, vereceği de yoktu. TKP adına işleri asıl yürütenin Elektrikçi Nuri olduğunu, sıkıştı mı, şunu ya da bunu ondan aldığını ya da ona verdiğini söylüyordu. Elektrikçi Nuri yıllar önce Moskova'ya gitmiş, daha sonra Leningrad'a yerleşmiş bir eski TKP'liydi. Bu işin aslı astarı olmadığını biliyordu polis. İktisat Fakültesi'nde, Profesör F. Neumark'ın asistanı olan Mihri Belli çevresinde, kimi yerlerde tek tük hücrelerle işleri iyi kötü yürütecek birileri kalmıştı dışarda. Çevresinde en çok sevgi, güven toplayan Mihri Belli'ydi. Parti'ye, Edirneli hemşerisi Davit Nae'nin tanıtımı, hemen ardından Reşat Fuat'ın önerisiyle, kooptasyonla Merkez Komitesi'ne alınan, Amerika'dan yeni gelmiş Mihri Belli, yıllardır içine kapalı Parti örgütüne getirdiği yürekli açılımla Parti'nin başı, simgesi Şefik Hüsnü tarafından da sevilen, güvenilen, varlığı sevinçle karşılanan biriydi. Duygularını pek az belli eden Doktor Şefik Hüsnü, Reşat'ın, kendinden beklenmeyecek, en ilkel önlemleri savsaklayan tutumuy-

la böylesi erken yakalanmasına da, üzüntü içinde ağır eleştiri getiriyordu. Mihri Belli çevresinde yürütülüyordu çalışmalar. Polisin fellik fellik aradığı Hasan Basri Alp kayıptı, nerde olduğunu bilen yoktu. Ele geçeceği pek düşünülmediğinden olacak, soruşturmada sıkışıldı mı, kimi işleri onun üstüne yıkma eğilimi, polisin Basri'yi arama kızgınlığını daha da kışkırtıyordu. İstanbul da İstanbulluluğunu yaşıyordu gene. Kuzeyden, Haliç üstlerinden çıkıveren kış azgını kara bulutları, maviliklere mızrak gibi çakılmış minarelerin onuruyla kabaran, kurşunlu, ağırbaşlı kubbeleri, kör olası açlığın kavgasında tedirgin dolanan delifişek martıları, gelin gibi gezinen tekneleri, Boğaz'da yaşayan lüferleri, istavritleri, uskumruları, kuyruğu sokakları süpürerek götürülen derya kuzusu torikleri, balıkçı tablalarına manda gibi serilmiş, Marmara'da ırıpları paralayan orkinoslarıyla; Langa'dan, Hacıbayram'dan, Topkapı dışlarından Yakacık'a, kenti çevrelemiş bağları, bahçeleri, bostanlarıyla; çivi kestiren poyrazların yolunu keserek saldırıp denizleri, insanları allak bullak eden yapışkan lodosları, lokanta vitrinleri önünden yutkunarak geçen işsizleri, açları; çamurlu, izbe sokaklara şölen çağrısı gibi yayılan kızarmış balık kokularının mutsuz ettiği yabanıl sokak kedileriyle sekiz yüz binlik İstanbul kenti, kıran kırana savaştaki bir dünyanın ortasında, boynunu bükmüş, karanlık bir beklenti içindeydi. Yalnız İstanbul mu, tüm Türkiye bekliyordu bu acılı karanlık içinde. Tür tür, biçim biçimdi bekleyenleri ülkenin. Ağa çiftliğinin kapısındaki çoban köpeği gibi bekleyenler vardı. Kocası savaşa gönderilmiş, gözleri uzayıp giden yollarda asker karısı gibi bekleyenler vardı. Kayaya çöreklenmiş, çatal dilli boz yılan gibi bekleyenler vardı. Otlar arasında sessiz yatan yaralı serçe gibi bekleyenler vardı. Kesim yerinde toplaşan sürüsünün başına dikilmiş celep gibi bekleyenler vardı. Susuzluktan kavrulan topraklarında yağmur duasına çıkmış köylüler gibi bekleyenler vardı. Hana yıktığı kervanındaki mallarına alıcı gözleyen vurguncu bezirgân gibi bekleyenler vardı. Karanlıkta direğe çekilmiş kızıl bayrak gibi dondurucu yellerde çırpınarak yürüttükleri acılı kavgada bekleyenler vardı. Bunları, daha yakından tanıyacağız şimdi bu dördüncü kitapta.

DÖRDÜNCÜ KİTAP

Savaş Bitiyor

Yalnızlık çokyönlü saldırmıştı Turgut'a. Tutuklamalar başlayınca Nihat'la da kesmişlerdi ilişkileri aylar önce. İlk haberi Refik'ten almıştı epey önceleri. Postacılar tutuklanmış Ankara'da, Hikmet Elin'le kardeşi. Uyanık olun; geliyorlar, demişti! Sonra, bir sabah uğrayan Muharrem tamamlamıştı haberi. Sansaryan Han'da cümbüş varmış! Bir sürü tutuklu! Ünlü komünist, "Reşat Fuat'ı yakalayıp çengele asmışlar" diyordu! Moskova'da yetişmiş bir herifmiş. Suat Abla'nın kocası! Ona açtığına göre bir şeyler aranıyordu oğlan demek. Hiç ilgilenir görünmemişti. Neyse; artık atlamıştı o dalga. Sandıkları kadar enayi değiliz! Bir sabah, ceketini giyeceği sıra, sağ

koltukaltına doğru eline gelen şeyin ayrımıyla söktü dikişi. Astarın altına dikilmiş muskayı bulunca ne anlam vereceğini bilemedi önce. Mumlu bezi açıp samankâğıda kopya kalemiyle yazılmış kargacık burgacık Arapça yazıları görünce arttı şaşkınlığı. Saçma ya, Süheyla geldi aklına hemen; büyü yaptırdı kız, *Kuran* çarpsın ki! Sökmeye çalıştı; dua olmalıydı. Ne vakit dikecek Süheyla bunu buraya? Ablamın işidir. Ütüleyeyim diye almıştı ceketi evvelki akşam. Tamam, odur. Komşu Ebe Hanım'dan bir şeyler kapıyordu; o akıllıdır! Niye bana bu muska peki? Belalardan koruyor! Son günler olup bitenleri anımsayıp gülümsedi acılıkla. Bir Fehime Abla olayı daha! Gülemedi; kızamadı da. Korku düşer gibi oldu içine. Bir konuşsa mıydı ablasıyla, at gitsin miydi kâğıdı? Bir bu eksikti; belasını versin! Niye yaptığını düşünmeden katlayıp cebine soktu muskayı. Öylesi bir çıkmazda duyumsuyordu ki kendini, bir de bununla uğraşamazdı şimdi. Koltukaltı astarı sökük ceketi giyip çıktı evden. Süheyla'nın büyü yapması olasılığı boşuna gelmemişti aklına, çılgın bir düşkünlük gösteriyordu kendisine kız; pusulayı iyice şaşırmamak için güçlükle direniyordu Turgut. Ne yapıyordu ki, direnip de? Kızın, şarkıcılığı da, kıza saplantıyla el koymuş, varlıklı pis bir herifi, Mithat Bey'i de bırakıp kendisine sığınmasını engelliyordu elinden geldiğince! İstese de yapabileceği ne vardı ki başka? Yazgısına boyun eğmiş gibiydi, pek söz etmiyordu kız da artık. Baskısı çılgınlık sınırına varmıştı ilk sıralar Süheyla'nın. "Sen iste, parmağını dokundurtmam, *Kuran* çarpsın ki, ağılarım herifi de!" demişti bir gün gözyaşları içinde. Sıçanotuyla ağılarmış hem de!" Korku, ürkü dolmuştu yüreğine Turgut'un. Gözü göz değildi kızın bunu söylerken; yapar mı yapar; beklenir bu bilinçsiz yaratıklardan! Öyle bir rezillik ki... Manşet oluruz! Bu deliliğin yararsızlığından başka, kendisi için de, onun için de ne korkunç sonuçları olabileceğini dilinin döndüğünce anlattı uzun uzun; hem de kimi Marksist deyimleri kullanarak, devrimci bir dille! Nasıl yürekten dinlemiş, nasıl uysallıkla baş sallamıştı sonunda! Sonra da "bilinçsiz" diyoruz kıza! Ne yapayım, "Seninle her yatan kız devrimci oluyor!" diye başlar yoksa bizim Halil Yoldaş! İçine girdiği ortamın dayattığı çürümeyle yatışır gibi, kızın, çevresine alışıp yerleşmeye başlamış görünmesi ise hüzün verici olmuştu Turgut için.

Ne aşağılık, kör olası çıkmazdı bu! Gülünç yanını görmezsen, trajedilerdeki karayazgı! Şimdi gülünç oldu işte! Evet oldu; acınacak yanımız da bu ya. Necla için Muharrem'den duyduklarını, çekingenliğini yenerek açınca Süheyla, cinler tepesine çıkmış, "Senin akıl hocan o aşşağılık herif!" diye kükreyip bas bas bağırmıştı, Necla'yla ilgili konuşmanın kapısını sert biçimde kapatmıştı. Başka umarı olmadığı için, kata davranmıştı kiminde böyle; her şeyi sorgulamaya kalkarsa bu kız, ne yapardı sonra! Hiç karşılık vermeden, sessiz sessiz ağlaması da dokunmuştu içine. İnsanı sarıveren parfüm saldırısında yolunu bulmaya çalışarak saçlarına, yüzüne kondurduğu öpücüklerle gönlünü alma gereği duymuştu. Süheyla'nın yeni taşındığı, Cihangir'deki, Mithat Bey'in, haftada birkaç kez gidip lüks otellere kapanmaktansa, kim bilir ne kadar hava parasıyla bir yıllık kirasını peşin ödeyerek dayatıp döşetmeyi daha uygun bulduğu kattaydılar. Onun ağırlığını, korkusunu (herifin, tüccar arkadaşlarıyla yaptığı haftalık uzun toplantı gecelerinden birinde, Süheyla'nın, günlerce, üst üste gazeteye telefonları sonucu, gazino dönüşü gitmişti eve. Herif zop diye çıkıp gelse ne yapacağını bilmiyordu. "Ben biliyorum, gelmez o bu gece" diyordu ya, herif gelse de, en küçük bir korku, kaygı yoktu; her şeyi göze almış birinin umursamazlığı içindeki kızda. Belki de olsun istiyordu böyle bir rezilliği, kim bilir!) taşıdığı yetmiyordu, sorgulanmaya katlanacaktı bir de!

— Bak kızım, dedi. Kimseye verilmiş sözüm yok benim; kopmaz bir bağım da yok. Olmaz da. Seninle de olmaz! Sorgulanmaya gelemem, bunu unutma! Kim olduğumu, ne olduğumu biliyor musun sen benim? Bilmiyorsun!

— Biliyorum, dedi kız birden, biraz da sevinir gibi gözyaşlarını silerek.

— Biliyor musun!

— Biliyorum pek iyi, niye bilmeyeyim!

Sinirli güldü Turgut tutamayıp,

— Neyim ben?

Çekingen bir gülücükle gözlerinin içi ışıldadı kızın,

— Komünistsin, dedi birden yüreklenmiş gibi.

Şaşkın kalmıştı Turgut. E, şimdi ne olacak peki?

— Bunu da o Muharrem hergelesinden mi duydun?

Suskun, dik dik baktı Süheyla,

— Sen beni çok aptal sanıyorsun Turgut Ağbi! dedi. Böyle şeyi konuşur muyum onunla? Bilmiyor muyum sizi ben? Seher'i ben getirmedim mi? Kasımpaşa'da kimlerle kaldım? Naim komünist değil miydi?

Nasıl da açılmıştı dili! Tümü de doğruydu dediklerinin. Yutkunup kaldı bir, başını önüne eğdi kız,

— Ben seni niye daha çok sevdim hep? dedi utanır gibi bir sesle.

Yoldaşımız demek! Güldü; aklına Halil gelmişti gene.

— Gül istersen, dedi Süheyla. Okumuşluğum yok benim sizin gibi. O kadar da değil ama! Daha Şahin'in gününde biliyordum ben. Başka kimse yardım etmez ki öyle!

Kan sızan bir çizik çekmişti yüreğine kız birden; yaşamında dönemeç olacaktı sanki bu an.

— Sana gülmedim, dedi Turgut titremesini güçlükle önlediği bir sesle. Alınma hemen!

Sorumlusu kendisi değil miydi çoğu acıların? Süheyla'dan ayrılıp da, son buluşmalarında Halil'le kadın ilişkileri üzerine o geceki konuşmalarını düşünerek Taksim'e doğru ağır ağır çıkarken yırtıp attı cebinde sakladığı pusulasını Necla'nın. Günler ne getirecekti bakalım! Gazetede, bir bayan arıyor diye telefona çağrıldığında çırpınıyordu yüreği; Necla'dır diyordu, Zübeyde Hanım'ı getirmişti günler. Suadiye'deki bir eve bekliyordu akşam yemeğine; Ankara'dan gelmiş, önemli de haberi varmış verilecek. Gitse miydi? Gideceksin; ağız yapma! Telefonda adresi alırken atlatmayı düşünmüş, "gelmeye çalışırım!"a bağlamıştı; verilmiş sözleri vardı önceden! Gitmesi cinsel çekiciliğinden değildi kadının; hem merakını yenemiyor, hem de yararlı bir değişiklik sağlayacağı umudunu taşıyordu yaşamında. Nasıl değişiklikse! Çeşni değişikliği diyeceksin! Olabilir. Bir yaşlıca kadının (kırk sekizdi kendi dediği; elli sekiz mi desindi? Yo, o kadar da değil!), genç bir erkeğe karşı gemleyemediği azgınlığını sevecenliğe dönüştüren duyarlılığı vardı bir de. Gerçekten önemliydi getirdiği haber Zübeyde'nin. Birileri yeniden izlenmeye alınmış Ankara'da; yakında bir tutuklama başlatabilirmiş polis! Alıp götür-

düler ya Reşatları; bu nerden çıktı şimdi? Sorsana! Anlatıyor işte! Hükümetin gözü sürekli solcular üzerindeymiş artık. Doğru muydu? Nerden almıştı haberi; hem niye Turgut'a getiriyordu? "Seni biliyorum, kaygılanıyorum senin için Turgutçuğum; uyanık olmanı istiyorum!" demişti. Bilmeyen yok bizi de! Zübeyde'nin kocasının Milli Emniyet'te, öyle olur olmaza konuşmayan bir eski yakınlarındandı haber, kesindi doğruluğu. Kuşkuyu atamamıştı içinden Turgut; doğrusu eğrisi bir yana, haberi baskı için kullanıyordu karı. Ankara'ya gelsindi Turgut; etkili birçok tanıdıkları vardı, orda daha iyi koruyabilirlerdi onu! *Ulus* gazetesinde düzeltmenlik vereceklermiş şimdilik; kısa sürede parlak konuma geçeceğinden kuşkusu yoktu Zübeyde'nin. Ülkü dergisinde de bir iş varmış; gelsin konuşalım demiş, dergiyi yöneten Bedrettin Bey. Ahmet Kutsi, Falih Rıfkı'yla da tanıştıracaklarmış onu. Sesi uygun bulunursa radyoda spikerliğe de düşünüyorlarmış. Zübeyde anlattıkça sinirleniyordu; nerden bela etmişti başına bu kadını? Turgut'un yanaşmadığını, üsteleyince serteldiğini görünce gözleri doldu Zübeyde'nin sinirden. Hay bu kadınlar; hep mi ağlarlar böyle? Nedret Abla da ağlamış mıdır? Ne saçmalık etmişti ya, Sahir Ağbi de o gece! Süheylacığın ağlaması içine dokunmuştu. Şunun gözyaşlarına bak bir de! Vallaa yalan! Boyaları da akar şimdi. Necla'nın ağladığını gördün mü? O ağlamaz işte! Zübeyde, uzandıkları karyoladan inip lavaboya gidince bir yükten kurtulmuş gibi oldu. Kalkıp giyindi o da. Zübeyde'nin Ankaralı bir akrabasının yazlığı imiş burası, ünlü bir kadın doktoruna görüneceğim diye gelmiş İstanbul'a. Suadiye'nin iç sokaklarında, arka bahçeye bakan, bir yatak odalı, orta halli döşenmiş, kalorifersiz bir zemin katı. Üstü de boş gibi. Salondan getirdikleri elektrik sobası soğuğu kırmıştı biraz. Ankara'dan sonra, ilk buluşmalarıydı Zübeyde ile. O gün bitirmek istiyordu işi ya, daha kapıdan girer girmez nasıl tutkulu bir özlemle sarılmıştı kadın, ne yapabilirdi başka! Yapacak başka şey bulamadıkça seni hep düzecek bu karılar böyle! O kadar da değil! Salona geçti. Yıkanmış, süsünü yenilemiş Zübeyde de geldi biraz sonra.

— Hadi bir şeyler yiyelim, dedi. Sen çok inatçı bir çocuksun. Sinirlerimi de bozdun! Hiç ummamıştım böyle olacağını!

Nasıl olacaktı ya? Ses çıkarmadan, donatılmış, açık bekleyen yemek masasına oturdu Turgut. Gergin sessizlikte başlayan yemek, ikinci kadeh rakıdan sonra ısınmaya başladı. Ufaktan tartışma açılmıştı gene. Ankara'ya gitmeyi o istememiş miydi; niye diretiyordu şimdi? Al bir sorgulama daha! Doğru diyor kadın ama.

— Bir ara istedim, dedi Turgut. Şimdi anlıyorum ki, kolay değil İstanbul'u bırakmam.

— Neymiş seni böyle İstanbul'a bağlayan?

Elinin körüymüş! Güldü Turgut,

— Güzelliği, dedi.

Zübeyde gülmemişti,

— Bak Turgutçuğum, dedi. Başında belalar dolaşıyor. Bir kez alıp salıvermiş seni polis. Kolay bırakmazlar yakanı. Belki de, hiç anlamayacağın biçimde seviyorum ben seni. Gerçekçiyimdir; oğlum gibi de istersen! Elimi kolumu bağlama; yardımcı olmak istiyorum sana!

Sesi titremişti; gözleri doldu dolacaktı gene. Korktuğu oldu Turgut'un; kadının duyarlığı ona da bulaşıveriyordu ki, toparlandı; aydı da, kaya gibi gözdağı vardı kadının yumuşak sözlerinde. Polise alınmamı nerden biliyor? Refik hergelesindendir, nerden olacak!

— Her şeyimi de öğrenmişsin, maşallah, dedi. Kim söyledi polise alındığımı?

— Bu yaşımda koynuma aldığım kişiyi tanıma hakkım yok mu benim?

Dikelmiş, yukardan bakıyordu Zübeyde.

— Var da, kimden öğrendiğini soruyorum ben.

Üstünlük bakışını sesinin tonuna da geçirerek,

— İzin ver, o da bana kalsın, dedi.

Sessiz bakışıyorlardı; tıpkı ilk gece, sevişmeye başlamadan önce masa başında bakıştıkları gibi. Ağırca başını salladı Turgut gülümseyerek; kadehini yudumlayıp masaya bırakırken,

— Ankara'ya bunun için gelmiyorum işte ben, dedi.

Bir sarsıntıdan kurtulmak ister gibi bastırdı Zübeyde,

— Üzüldüm, dedi. Yazık edersin!

Üzüldüğü belliydi de, bu işi böyle bitirmeye katlanamayacağı da belliydi. Tabağına konan yemekleri yemeye koyuldu Turgut, duymamış gibi.

— Eline sağlık; ne güzel bu mayonezli balık!

— Ben yapmadım, dedi Zübeyde bir dalgınlıktan uyanır gibi. Hotel Belvü'den getirttim yemekleri. Bomboş bu ev. Üç gün için ne alacağım?

Üç gün dediği gerçek üç günse yarın gidiyor bu demek.

— Remzi Bey, hiç güvenilir biri değildir Turgutçuğum; biliyorsun değil mi?

Şaşaladı Turgut. Remzi Bey'in kim olduğunu da sonradan anımsadı sanki! Biliyorum, bilmez olur muyum ne pislik herif olduğunu. Demek sen de biliyorsun! Tepeden bakışına şunun; tadını çıkarıyor attığı şamarın! Şaşırtacak beni aklınca! Gülmeye vurdu,

— Bu da giz değil, dedi. Bütün Babıâli bilir herifin ne bok olduğunu.

— Seni kapıya bırakıverirse ne yapacaksın?

— Bilmem, dedi aynı gülümseyişle. Belki de daha iyi olur; köye giderim, biraz toprağımız var, onu işlerim. Sağlığıma da iyi gelir; köylüyüz ne de olsa!

Acı bir gülümsemeyle bakıyordu Zübeyde. İnandı mı dediğime?

— Ülkenin yüzde sekseni köylü oğlum, dedi aynı gülümsemeyle. Yazık değil mi senin gibi yetişmiş bir gencin gidip köye kapanması? Biliyorum, bana inat konuşuyorsun. Ama niye?

Ne diyeceksin şimdi buna?

— Kimseye inat konuşmuyorum. *Ulus*'ta, Ülkü'de iş önerileri canımı sıkar benim, o kadar.

— Remzi Bey'in gazetesinde çalışmak canını sıkmıyor da onlar mı sıkıyor?

Duraladı Turgut. Adamın sinirine dokunuyor bu kadın.

— Evet öyle, dedi. Halk Partisi'nin o namussuz paçavraları, Babıâli'dekilerinden de aşağılık. Bu hükümete, Halk Partisi'ne sığınmaktansa Remzi Bey adisinin yanında çalışırım! Başka?

Kalmış mıydı başkası? Kızgınlıkla sevecenlik dalaşıyor gibiydi Zübeyde'nin Turgut'a diktiği gözlerinde. Ne gözyaşıyla, ne de sertlemeyle bir yere varamayacağını anlamış olmalıydı.

— Tanrı bir kadını sana âşık olmaktan korusun! dedi. Süründürürsün!

Onurlandıran biçemdeki suçlayıcı sözleri nasıl karşılayacağını bilememişti birden; güldü Turgut,

— Aklı varsa olmaz! dedi. Erkek mi yok!

— Dünya akılsız kadınlarla dolu oğlum, dedi Zübeyde kırılgan bir sesle. Ne yapalım, böyle işte! Yalnız...

Kesti konuşmasını. Yeniden rakı aldı boşalan kadehine, sulandırdı. Kafasında bir şeyler toparlamak için yapıyor olmalıydı bunları.

— Hadi içelim önce! diye kaldırdı kadehini.

Bir küçük yudum alıp bıraktı. Turgut da içip bırakmıştı kadehini, bekliyordu.

— Heyecanını anlamıyorum sanma Turgutçuğum, dedi. Söylediklerinde büyük doğruluk payı olduğunu da biliyorum, Parti'nin kadınları arasında sayılırız biz, Halk Partisi'nin. Ne pislikler döndüğünü iyi bilirim; ne kadar örtbas edilse de... Görüyoruz çünkü. Peki ama, hiç mi bir şey yapılmıyor Ankara'da?

Köy Enstitüleri diye başlayıp sıralar şimdi! Konservatuvar, tiyatro, çeviriler, sanat okulları...

Suskun kaldı Turgut. Doğruydu da belki, asıl doğruları mıydı Türkiye'nin bunlar! Neymiş asıl doğruları? Biliyorsan söyle bir şeyler sen de! Bilmiyorsan afur tafur etme, git Ankara'da çalış; ne güzel işler bulmuş kadın! Doğruları ortaya döktün mü açıldın gitti kadına iyice.

— Niye söylemiyorsun?

— Düşünüyorum, dedi Turgut. Hiçbir dönemde her şey kötü olmuyor galiba. En karanlık denilen günler hastane yapılmış sözgelimi. Tıbbiye, mühendishane, Gureba, Darülaceze'yi kurdurtmuş Abdülhamit. Muzikayı Humayun kurulmuş, İkinci Mahmut döneminde. Bando kurmuşlar. Başına da...

Tutamamış gülmeye başlamıştı. İçkinin de etkisi olmalı, gülmekten söyleyemiyordu bir türlü.

— Başına da borazancı... "Vaybelim Ahmet Ağa"yı getirmişler.

Zübeyde de gülmeye başlamıştı.

— Ne vakit anımsasam bu adı gülerim. Tanpınar'dan aldığım Tanzimat tezinde geçiyordu. Onunla konuşurken de güç tuttum kendimi. Herif kızacak! Donizetti Paşa, Guatelli Paşa derken geçtik...

— Niye kızsın? dedi Zübeyde.

— Ne bileyim? Adam gibi gülmem ki. Makaraları koyverdim mi böyle...

Gülmesini geçiştirmeye çalışırken,

— Bizde işler hep "Vaybelim Ahmet Ağa" galiba.

Gene gülecekti; Zübeyde aldı hemen,

— Ne kadar karamsarsın Turgutcuğum! dedi. Bir şey söyleyeceğim; kızma sakın! Fikri Bey'i duyar gibi oluyorum, sen böyle konuşurken! Yakışmıyor sana!

Fikri Bey mi? Kocasıydı. Kızmak değil de şaşalamıştı Turgut. Karı beni kocasına benzetiyor! Niye karamsar oluyorum?

— Fikri Bey'e bakarsan da öyle; her şeyle alay eder. Koca Cumhuriyet döneminde elle tutulur tek şey, Ankara'yı yeniden kurmaya kalkmışlar; onun da kanalizasyonunu unutmuşlar! Hiç sevmez Ankara'yı da! Malatya'ya yerleşelim diye tutturdu. Gidecek belki de. Oralı aslında.

— Ben iyimserim, dedi Turgut. Yarın adına iyimserim! Dün böyle oldu diye boş vermiyorum ki hiçbir şeye? Biliyorum böyle gitmeyeceğini.

— Ne yapıyorsun?

— Neyi ne yapıyorum?

— Boş vermiyorsun da, ne yapıyorsun?

Benden bir şeyler mi almak istiyor bu kadın aklınca?

— Neyi söylememi istiyorsun?

— Bilmiyorum Turgutçuğum. Neyi söylersen onu dinleyeceğim! Karamsar değilsen beklentilerin olmalı. Nedir? Bana da söyler misin lütfen! Benim söylediklerimi beğenmiyorsun. Aklım erer, ben de benimserim belki!

Kıskaca alınmış duyumsadı Turgut. Belki de iyi niyetle yönelttiği sorularla tedirginlik veriyordu kadın. Niye? Kuruntun senin! Görmüyor musun nasıl sevecen bakıyor; anlatsana! Bu Ankaralılara, hele Refik'in çevresinden gelmişse, ne bileyim Halil'in etkisi belki de, çekingenlik duyuyor insan! Senin anlatacaklarını *Tan* yazıyor her gün! Zekeriya Sertel bu kadınla yatmıyor ama! Gülümsedi. Faşizmin tüm dünyadaki yıkılışından aldı; ülkenin karaborsacılar, stokçularca soyulmasına, savaş dışında, fukara halkı canından bezdiren, savaş-

tan ağır koşulların yaratılmasına, bunda, faşist dünyaya yakınlık içindeki hükümetin, vurguncuları, hırsızları zengin etme siyasasının etken olduğuna getirdi; varlık vergisiyle ırkçı, faşist, talancı yüzün iyice ortaya döküldüğüne geçmişti ki,

— Ay içimi kararttın Turgutçuğum! diye kesti Zübeyde.

Yüzü ağır ağır bulanır gibiydi dinlerken,

— Varlık Vergisi diyorsun! Askeri besleyecek para yoktu bütçede kuzum. Bir iki Ermeni'nin, Yahudi'nin canı yandı diye mi tasalanacağız! İnsanları katur kutur doğruyorlar dünyada. Yazık ki, kapattılar o işi yasa çıkarıp; daha alsalardı keşke! Kaygılanma, en varlıklı gene onlar Türkiye'de!

Ne diyeceğini bilemeden kaldı Turgut. Evet; ne dersin şimdi bu kadına? Hiçbir şey denmez oğlum! Tartışmaya kalkma! Kızdığını da belli etme! Sen mi düzelteceksin bu ulusçu, dar kafayı!

— Biliyordum hoşlanmayacağını dedi, gülümsemeye çalışarak. Anlat, dedin, anlattım ben de!

— Şu midye dolmasını koyayım mı önce? Her şeyi dert edersen yaşayamazsın bu dünyada Turgutçuğum! Bu kanlı savaşa sokmadılar bizi; bundan sonra da girmeyiz inşallah; hükümet ne yapsın başka! Seni anladığımı sanıyorum. Nelere kalkışabileceğini de kestiriyorum. Kaygım da artıyor. Senin gibi pırıl pırıl genç bir adam yitip gitmemeli! Biraz beni dinlesen ne kaybedersin? Çok deneyimsizsin daha Turgutçuğum; nasıl kara kuyular var bu ülkede, bir bilsen! Tutunacak, sağlam, güvenilir dallar da var. İyi ki, çocuğumuz olmadı diye düşünürdüm! Sen daha baskın çıktın, güzelim benim! Kafamda hep sen varsın. Ne yapacağım ben, bilmiyorum ki?

Zübeyde masa üstündeki elini almış, sıcak öpücükler konduruyor, avcuna yüzünü sürüyordu. Ilık bir şeyler doluyordu yüreğine Turgut'un. Bu kadın yenecek mi beni? At şu saçmalığı kafandan! Yenmek, yenilmek de ne oluyor? Bir rastlantı, yiyip içiyorsunuz şurda; sevişiyorsunuz. Tüm gövdesini saran açlığıyla gençleşiyor soyundu mu, gördün; sıyrılıp kurtuluyor yaşından kadın! Hiçbir yanı da pörsümemiş öyle; göğüsleri bile nasıl! O yolunda, sen yolunda! Kendi yoluna çekmek istiyor beni. Çocuk değilsin ya, gitme! Her yattığın kadının devrimci olmadığını kanıtlarsın Halil'e, kötü mü! Bileklerini

yanar gibi dudaklarıyla ıslak ıslak öpen Zübeyde oldu oyunu kazanan; yatak odasına geçtiler. Kalması için üstelemelerine bakmadan evden ayrıldığında gece yarısını bulmuştu. Gergin ayrılmışlardı. Zübeyde'nin Ankara'ya çağrısı baskıya dönüşmüştü nerdeyse. Peki, ayda bir kez olsun Ankara'ya gelmez miydi Turgut hiç değilse? Para sorununu düşünmesindi! Jigololuk yapacağız! "En iyisi, bizim bu işi burda kapatmamız," sözünü duyunca çok kötü oldu kadın. Ağlamıyordu da. Bakışları taş kesilmiş gibiydi. Korktu Turgut; bayılır mayılırsa şimdi! Toparlanmaya çalıştı Zübeyde. Gidip yüzünü yıkadı, döndü yatağa hemen. Acılı, zeytin karası gözleri, boyasız dudaklarıyla daha sıcak, daha cana yakın gelmişti Turgut'a. Tepkisiz, dalgındı Zübeyde; yazgısıyla boğuşuyor olmalıydı sessizce. Birazdan Turgut'u yola koyarken de korudu aynı dolgun sessizliği. Kapıda kollarını boynuna dolayıp uzun uzun baktı yalnız,

— Güç durumda kalacaksın korkarım! dedi. Beni ararsın o zaman! Lütfen ara ama!

Gizli düşmanlıkla dolu gözdağı mı, yürekten bir el uzatma isteği mi vardı dibi görünmeyen, karartılı, durgun bakışlarında, kolay değildi kestirmek. Bu ayrılış dostça değildi yalnız. Yenilgiyi içine sindirebilecek birine benzemiyordu Zübeyde. Daha büyük belaya mı çattık, kaçalım derken? Ne yapsamdı başka? Gün geçtikçe yapışkanlığı artabilir bir ilişkiydi bu. Ne idüğü de belli değil kadının. Nasıl savaşırdım bu kadar cephede birden! Bu cephedeki savaşı bitirdin mi, başlattın mı yoksa! Kadının son bakışları, sözleri başka anlam kazanıvermişti düşününce. İkinci cepheyi biz açtık galiba Amerikalılar açmadan. Dan diye söylemek niyeydi? Uyut gitsin! Yapamıyorum, sindiremiyorum içime. Necla'ya nasıl yaptın? Necla'ya bir şey yapmadım ki ben. Daha ne yapacaktın? Amaan, en iyisi kesip atacaksın şu sallananları, başka kurtuluş yok! Kadınların hakkına saldıracağına kullanmasını bil! O bizi kullanıyor biz onu değil! Adam ol da kullandırma! Necla'yı da aramayacağım artık. Acımayla karışık saygı duyuyor, yüz yüze gelmekten de korkuyordu sanki. Ne derim kıza? Nasıl derim? Yoldaşız. En ağır biçimde konuşacak şimdi, suçlayacak; yüzüm kızarmadan söyleyebileceğim ne sözüm var? Yalancı diyor bana! Ne desindi? İyi ki ev buldu Halil de, gereksinmesi kalma-

dı Necla'nın oraya artık. Süheyla'yla ne olacağı da belli değil daha. Günler geçmişti böylece; bir yol bulamamanın acısıyla boğulur gibi, aynı çözümsüzlükler içinde bugün de çırpınıp duruyordu. Nihal Atsız'ın çıkan yazısı konuşuldu gazetede bir süre. Başbakana açık mektup yazmış, Eminönü Halkevi'nde, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun konuşmasında çıkarılan olayı fitleyerek solculara saldırıyor, komünistleri ezmesi için, Türkçü başbakanı kışkırtıp yurtseverlik görevine çağırıyordu Atsız. Olayı, düzenleneceği sıra Nihat duyurmuştu Turgut'a; "Sen de gel istersen; karışma, seyirci kal!" demişti. Bir talihsizlik, bir sürü düzeltmeyi ivedilikle yığmışlardı önüne Yazı İşleri'nden; yetiştirip gittiğinde olay bitmiş, salon boşalmış, dağılmıştı herkes. Atsız'ın yazısına sessizdi gazete. "Bela mı arıyor herifler, nedir?" demişti, yalnız Yazı İşleri'nden Hami Bey, komünistler için. Duyurabilseydim ne iyi olacaktı; Necla giderdi hiç değilse. O merak etmemiş midir? Etmez olur mu; gece yarısı, kapıyı evecenlikle açar açmaz daha merdivenlerde dikilirdi karşıma gözlerini kırpıştırarak, "Anlatsana; nedir olay?" diye. Bir gerilim içinde, günlerdir, "Turgut Bey, telefon!" sesindeydi kulağı. Sahir Ağbi'nin tepkisi sert olmuş, Baltacıoğlu'nun seçimini, Türkiye'yi tanımamak diye almış, adamın eskilerde yazdığı, "Niçin Antifaşizm?" yazısını bulup okutmuştu Turgut'a. İşe kaptırdığı bir gün, Refik çıkageldi. Akşam treniyle dönüyormuş Ankara'ya; biraz çene çalmak için uğramış. Ankara-İstanbul, ikide bir gelip gidiyor oğlan; kurye sanki! Dalga geçer gibi gülerek, Zübeyde'nin polis uyarısına benzer biçimde, "Gene geliyorlar, uyanık olun!" dedi Refik. Sözü kaydırdı aynı yumuşaklıkla; "Niye kırdın Zübeyde Ablamı?" dedi. "Çarpılmış kadıncağız. Şimdi seni alıp Ankara'ya götürsem var ya..." neyi var, neyi yok bağışlarmış Zübeyde. Konuyu ilk kez konuşuyorlardı Refik'le.

— Polise alındığımı yetiştirmişsin, dedi Turgut.

— Ben mi?

Duraladı Refik. Düşündü bir,

— Müjgan'la bile konuşmadım ben o konuyu, dedi. Ben mi söylemişim?

— Ne bileyim; öyle geldi bana.

— Sana yanlış gelmiş oğlum, niye söyleyeyim?

— Nerden duydu dersin?

— Bilemem, dedi Refik. Çevresi çok geniştir. Öyle sersemin teki de değildir bizim kocakarı gibi. Bana yüz verseydi keşke, balıklama atlardım.

— Seni yerime atadığımı söyle, git!

Sırıttı Refik,

— İyi, dedi. maslahatını ver de kanıtlayayım; onun tadını almış, yutar mı?

Duralayıp dikti gözlerini,

— Ulan seni anlamıyorum, dedi. Necla gibi kısmeti tepersin, Zübeyde Abla'mı sepetlersin! Senin bir bokluğun var ya, bakalım!

Alaylı bir gülüşüyle aldı gene,

— Çimenli bayırın altındaki mağarada yitip gitmiyorsun, bravo yani! dedi. İyi tutuyorsun kendini. Kovulduğu yere dönmek istermiş insan; Nurullah Ataç öyle der. Ordan sepetliyorlar ya dünyaya, aklımız orda, ille oraya dalacağız!

Simgeli sözlerin anlamına varınca güldü. Neler bulup söyler bu herif!

— Ne gülüyorsun oğlum, dedi Refik. Eflatun Efendimiz yalan mı söylüyor; yüce ruhlar katındaymışız; sonradan sepetlenmişiz bu aşağılık dünyaya! Nerden kovalıyorlar bu dünyaya? Dediği mağara da o, efendimizin! Varsa yoksa Marx-Engels! Eflatun okusana; devlet avuç dolusu para dağıtıyor çevirtmek için! Edebiyatçı olacaksın!

Gene güldü Turgut,

— Ruhların mağarası ora demek! dedi.

— Ne sandın oğlum? Oğlan niye, "Hiç, aklımdan çıkmıyor ki!" demiş!

Gelip gidenlerin kesintisi içinde, iki saate yakın konuştular. Süheyla'dan hiç açmıyordu Refik; Muharrem'le konuşmaz; Salih'ten de duymadı demek. Zübeyde'nin durumunu anlattı. Fikri Bey'den ayrılmak istemiş, yalvar yakar vazgeçirtmiş adam; her şeyine katlanırmış, tek onu bırakmasın Zübeyde. Daha önce bir serüveni duyulmamış kadının; olsa Müjgan bilirmiş. Turgut'un kaygısını da doğruladı,

— Ara sıra gönlünü et ablamızın oğlum, dedi. Kolay bırakmaz yakanı. O cin kadını çarptın, kor mu senin yanına!

Bir süre uğramamasını söylemişti Nihat, İstanbul'daki geniş tutuklamalar başlayınca. Halil de aramıyordu o günlerden beri. Necla da yok. Refik gitti. Yapayalnız kalmıştı bir anda. Nasıl göreceği gelmişti Süheyla'yı da! Yalnız etini değil, anımsadıkça güldüğü konuşmalarını özlüyordu Süheyla'nın. İlk buluşmalarından sonra ilişkiyi kesmeyi başaramamasında, o bilgisiz saflığın ürünü, işlenmemiş, doğaçtan zekice sözlerindeki ısılı çekicilik asıl etkendi belki de. Epey sürdü kızın kiminde ağlayıp sızlandığı bugünler. Beyoğlu'nun arka sokağındaki evden, Cihangir'deki görkemli daireye taşındıktan sonra, Sitareleşmeye başladığını da acıyla görür olmuştu. Yürekten parıltılı, zeki bakışlar, artık ağır ağır, hüzünlü de olsa, umursamaz bir uzaklığa bırakıyor gibiydi yerini. Bu değişimde birinin akıl payı olabilir miydi? Muharrem iti midir? Çok mu gerekli birinin akıl vermesi; içine battığı koşulların verdiği akıl yetmez mi? Doğal ki çürüyecek; sınıf değiştirmenin yoluna girdi. Seher'i de görmüyormuş. Görse keşke! Epey şeyler kapmış ondan. Çevresinden kapıyor şimdi. Adam ol da senden kapsın! Kapsın da üstüme kalsın! Korkak bencil herif! Ne yapalım peki? Daha kendimizi taşıyamıyoruz, bir de onu yüklenelim! Şahin Efendi'yi atlattık derken, ülkenin eşkıyaları saldırsın üstümüze! İnsanları tek tek kurtarmak mı bizim işimiz? Bırak, kız ne olursa olsun öyleyse! Onu da diyemiyorsun, eti tatlı! Onun payı var belki. Payı varmış! Çirkin, tapon bir şey olsa çoktan sıyırıp atmıştın. Kendini tam aklayamadığı bu sorgulamalardan kurtulamıyordu bir türlü. Halil ne yaptı? Uğrasam mı ona? Halil'le eve gittikleri gece öyle dalgın, kafası öylesine karışıktı ki, karlı havada, geç vakitler girip çıktığı evi bulacağından bile kuşkuluydu. Korktuğu oldu; ertesi günü akşam karanlığında, Kasımpaşa ile Beyoğlu eteklerindeki sokaklarda, kendine söve saya, saatlerce dolaşıp durdu boşuna. Halil'e söylemeye bile utanacaktı ya, bulamamıştı evi; ne öyle bir arsa bozması sokak vardı yörede, ne öyle bir apartman! Bilinçaltı, konspirasyona uymak için unuttum belki de; hiçbir işkence söyletemez artık o yeri! Devrimcilik, bildiğini, direterek söylememektir, seninki hebennekalık. Halil'i nerde bulacağız şimdi? O aramadıkça bulamazsın. Hem ne oluyor? Nihat, "Gelme; ilişkilerini de kes!" dedi, otur bekle! İletecek önemli bir duyumun mu var? Zübeyde'yi nasıl postaladığını mı

yetiştireceksin Halil'e? Çok önemli! İvmene gerek yok; o da belli değil daha. Ne tatsız şey böyle yalıtlanmış olmak. Asıl tatsızlık kuruntulara kaptırman olur. Kaptırmam. Kaptırmazdı da, işkillilikten kurtulmak da kolay değildi. Geçende polise alınışımda kim verdi beni, öğrenebildik mi? Tepeden inmeydi; fakülteden filan geldi o! Neyse, biz sıramızı savdık! Akşama kapıyı çalarlarsa görürsün sırasını! Buyursun gelsinler! Ablam ne yapar acaba? Ne yaparsa yapar; yetti kafamı taktığım ona da. Alır kızını, gider köye, ben de bir oh derim; bu kadar sıkıntıdan başka türlü de kurtulunmaz. Halil'e neler kazandırdı Ankara'daki tutuklanma. Devrimcinin okulu orası! Reşat Fuat var; kim bilir kimler olacak daha! Başka nerde bulacaksın orda öğreneceklerini? Dışarda bir işe yaradığımız yok, içerde kendimizi yetiştirelim bari. Çocuklar çalışmışlardır iyi kötü; ben ne yaptım Babıâli'de sürtmekten başka? Ver ödentini, kıyıda bekle! Herkes oynasın, sen yedek oyuncu! Kadınlarla yattık bir de. Öldürecek beni bu kadınlar! Aklına "Bir de biz ölelim!" öyküsü geldi, gülemedi. İçeri düşünce anlarsın dışarda ne güzel öldüğünü! Gerçekten ne yaparım? Tasasına bak! Amma burjuvalaştık! İşçi yapmıyor çünkü! Tek eğlencesi be. Varsılın diktiği, yoksulun öptüğü! İnceldiniz! Sahir Ağbi gibi! Hiç sövgü çıkmaz adamın ağzından. "Hükümetin işi, fukaranın öteki işi!" diyeceksin! Herkes ne yapıyorsa içerde, sen de onu yaparsın! Kendi kendimizi okşayacağız; hiç mi yapmadık! Sahir Ağbi içeri düşse ne yapar? Ne bileyim ben ne yapar? Dışarda Nedret Abla ne yapar? Ben de dışarda olsam... Ne biçim devrimcilik bu be! Hep böyle boktan şeyler üretiyor kafan. Aklına geliyor işte insanın, ne yapayım? Devrimci de olsan, demek... Yontma kendine! Gerçek devrimci olsan... Yasak mı koyacaksın! Koy, koyabiliyorsan! Eğrisi doğrusu boğuşup duruyor içimizde. Düşünmek başka, yapmak başka. Yapar mıyım öyle bir şey! Yapar mısın, yapmaz mısın, sen de bilmiyorsun ya! Kapat bu konuyu! Kapattık. Bu takıntılarla evle gazete arasında geçirdiği sıkıntılı beklentiler içinde akıp gitmişti haftalar. Ne iyi, ne kötü haber vardı herhangi bir yerden, Süheyla'dan da ses çıkmamıştı. O seni bekliyordur; niye arasın? Gazeteden aramamasını söyleyen sensin. Telefon bekliyordur kız. Etsem, herif çıkarsa bir de? Kapatırsın! Tiksiniyorum o oyunlardan. Konuşursun öyleyse; hal hatır so-

rarsın adama! Dalganın sırası değil şimdi. Ablasından da kaygılanır olmuştu. Muskayı sormuştu Turgut'a birden bu sabah. Koltuğunun altında duruyordu değil mi? Kem gözleri bağlıyormuş bu muska! Tutamayıp gülmüştü birden. "Gazetede masama koydum" dedi. "Orda koruyor beni; kem gözler orda!" Başını salladı Mediha sessizce; doğru bulduğu anlamına mıydı bu? Sıkıntı içinde akşamı edip çıktı gazeteden o gün. Eve gitmek istemiyordu. Sirkeci'de lokantaya girdi. Yokuşu inerken köşede tütüncüde gözüne takılıp aldığı *ORKUN*'un geçen ayki, epey sözü edilen sayısına baktı garson yemeği getirirken. Dergi diye çıkardıkları kepazeliğe bak! Niye aldım sanki! Dediklerinden başka bir şey de yok; Atsız iti, bir açık mektup daha yayımlamış Başbakan'a. Sadrettin Celal'i, Pertev Naili Boratav'ı, Sabahattin Ali'yi, Ahmet Cevat Emre'yi, devlete sinsice sızmış eski komünistler olarak duyuruyor, işlerine hemen son verilerek onları üniversiteye, konservatuvara, bakanlıktaki göreve atayıp koruyan Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel'in istifa etmesini, hükümet dışı bırakılmasını istiyordu Nihat Atsız. Meclis'te, "Türkçüyüz" diye bangır bangır bağıran başbakana böyle havlarlar. İyidir, çıngar çıksın! Çıngar mıngar çıkacağı yok; tam bizim tutuklamalar sırası adamlarını saldırtıyorlar. O kadar kaba çizgide mi bu işler! Falih Rıfkı da nişan tahtasında. Ortalık karışacak gibi. Karışsın, geçmişini sikeyim! Sövmeden nasıl yaşarsın bu dünyada? Zordur da, sen gene ağzını bozma! İçimden söylüyorum; kime ne? Beyoğlu'na çıkıp bir sinemaya gideyim. Günlerdir ara vermeden yağan yağmur kesilmiş, gölcükler bırakmıştı sokak çukurlarında. Tramvaydan inince caydı sinemaya gitmekten. Serin, güzeldi sokaklar. Kalabalık bir birahaneye girdi cadde üstünde yeni açılan; votkalı bira aldı, ayaküstü yudumlamaya başladı. Süheyla'nın söylediği gazinoya gitmek de o anda düştü aklına. Sahnede hiç görmemişti Süheyla'yı. Kız da istememişti gelmesini. Seni salonda görürsem dilim dolanır gibime geliyor demişti bir gün. Bir görüneyim bakayım, nasıl dolanıyormuş dili? Çıkamıyordu birahaneden. İlk kez gidecekti böyle bir gazinoya. Bir votkalı bira daha aldı. Son yudumlarda bir martı süzülüyor gibiydi kafasının içinde, ağırdan ağırdan. Sahneye on ikiye doğru çıkıyorum demişti Süheyla. Nasıl gidilirdi o gazinoya; hemen bir masaya otur-

turlar mıydı? Masa ayırtılırmış diye duyardı hep. Muharrem de öyle anlatmıştı birkaç kez. Ne yer, ne içerdi; kaç paraya patlardı bu iş? Cebindeki para yetmezse bir de? Adamı soymaya kalkarlar. Bırak köylülüğü de git bir gör! Caddeye çıkıp vitrinlere, sinema önlerindeki, girişlerindeki afişlere, fotolara, biraz da görmeden baka baka (aklı, coşkulu, hem de ürkek biçimde gazinoya takılıydı) dolaşıp durdu kalabalık Beyoğlu sokaklarında saatler boyu. Günlerce süren yağmur bu sabah durunca, çamur içinde kıyı köşe sokaklar, keyifle yürünen, yunup yıkanmış anacaddeler bırakmıştı kente. On biri bulmuştu gazinonun önüne geldiğinde. Kapının üst başında ışıklar içinde dizili adlar arasında "SİTARE" yazısını görünce ikircikliğe kapılır gibi oldu; dönüp uzaklaşmaması için epey diretmesi gerekti. Toparlandı, dikelip yürüdü içeri. Hafta ortası olduğundandı belki, pek dolu değildi gazino. Başıyla selamlayarak yaklaşan bir garson, "Yalnız mısınız?" dedikten sonra buyur ederek, alaturka sazların curcunasındaki uzunca salonun yan gerilerinde, sahneden epey uzak boş bir masaya götürüp oturttu Turgut'u. Kara giysili, kolalı ak gömleğine ilişmiş kara kelebek kravatlı bir adam gazele benzer bir şey tutturmuştu sahnede; "ah amaaaaan" diye çekip uzatması alkış almaya başladı. Limonlu votkayla çerez söyledi garsona. Adam istediklerini yazıp uzaklaşınca kendini daha güvenli duyumsadı ya, yapayalnız da kalmıştı salonun bir kıyısındaki masada. Çevrede, gözlerini sahneye dikmiş tek tük kadınlı erkek kalabalığının arasına karışmak korkusuyla bu yalnızlığını da benimsedi birden. Garsonun getirdiği leblebilerle votkayı yudumlarken o da sahneye dikti gözünü. Bir genç kadın çıkmış, halk havaları söylüyordu şimdi. "Oy Giresun'un evleri / Şima ilen kaynama / Benim ile oynadun / Başkasıyla oynama!" Halk türküsüyle gelen şenlik dalgası bir anda kaplamıştı salonu. Yer yer katılanlar vardı türküye. Onun içinde de beliriveren katılma duygusuyla geriliverdi sinirleri. Hadi sen de karış bu sürüye! Daha neler! Öyle geçiyor insanın içinden işte; karışır mıyım! Karışsam ne olacak, türkü bu be! Burası mı o türkünün yeri? Yerinden de... Çıksa şu kız da çekip gitsem şurdan. Nereye gideceksin? Onu da bilmiyordu aslında. Heyecanlıydı, sahneye o çıkacaktı sanki. Bir cumhuriyet bayramında şiir okumuştu halkevi salonunda, lisedeyken; günlerce

gerginlik içinde dolanmış, bir gece önce hiç uyku tutmamıştı gözü. Öğretmen olursa nasıl konuşacaktı o kalabalık sınıfta; ona da takılırdı kiminde. Şimdi Süheylacık çıkıp bu kadar adamın içinde... Sitare çıkacak oğlum, ne Süheylacığı. Evet, nerden nereye! Yetenekliymiş demek. Yaşam zorlamasa nerden çıkardı ortaya o yetenek? Şarkıyı markıyı bozarmış beni görünce! Sahnedeki par par ışığın altında öyle kolay değil görmek bu loş kuytuyu. Çıksa artık şu kız. On ikiye geliyordu Sitare'nin çıkacağını övgülerle duyurduklarında. Alkışlar oldu bir iki. Yüreği küt küt atmaya başladı. Kalabalık sazcılar yerlerini alıp da Sitare sahneye gelince alkışlarda bir yükselme olduysa da, öyle ortalık yıkılmadı. Bundan hemen sonra çıkacak assolist bekleniyor olmalıydı büyük gürültü koparmak için. Muharrem'in dediği, Ankara'dan geldiğinden beri İstanbul'u yakıp kavuran öylesi parlak sesli, hem de yıllarca müzik eğitiminden geçmiş bir kadının dönemine rastlamasıymış Sitare'nin talihsizliği. On Mithat Duran'ın desteği olsa, aşamazmış o engeli. Aşsa ne olacak; nereye varacak bundan öte? Gerçekten göz kamaştırıcıydı, pul pul, ışıltılı mavili kara tuvaletinin içindeki incecik kız. Renk renk ışıklar içindeki boyalı yüzü, topuz yapılmış sarı ipek saçları, gülücüklü mavi gözleriyle baş döndürücü geldi birden Turgut'a. Salondaki yüzlerce erkeğe, şu anda umutsuzca, kim bilir ne tutkulu düşler kurduran bu kadın onu deli gibi sevdiğini söylüyordu da kaçıp uzaklaşmak yolundaydı o. Aptallık değil miydi yaptığı? Gözlerini yiyecek gibi kıza dikmiş bu erkek sürüsüne göre aptallıktır kuşkusuz; sen onlardan biri misin? Değilim; olmam da. Ama bu kız da çok güzel! Beşiktaş'taki eski konakta türküler söyleyen Süheylacık, "bu kız" dediğin. O zaman güzel değil mi dedik? Ama başını döndürememişti o fukaracık böyle! Boyayla, ışıkla, ipekli giysilerle, becerikli ellerde cilalanıp pazara sürülmüş mal şimdi; seni böyle sarsacak biçimde sınava çekiyor istencini. Dayan bakalım! Niye dayanayım? Dayanamazsın sen bu pazara oğlum. Bu pazarın alıcısı değilsin sen. Olamazsın. Yok, olacaktık! Kız şarkılara başlayınca daha da artmıştı duyarlığı. "Açmam açamam söyleyemem çünkü derinde" diye başlamıştı Sitare. Yer yer beğeni sesleri, mırıltıları geziniyordu salonda. Bitirince alkışlar yükseldi. Dudaklarındaki kıpırtılardan sağ olun dediği anlaşılıyor, ışıl ışıl gülücüğü

içinde eğilip selamlar veriyordu kız. Şu Süheylacığa bak! "Derdimi ummana döktüm asümana inledim"e başlayınca, "yaşşa!", "var ol!" sesleriyle karışarak daha da büyüdü alkışlar. Hiçbirini sevmemesine, arkadaşlar arasında, bu alaturka şarkıları küçümseyerek hep alay etmelerine karşın acı bir mutluluğun ezikliğindeydi yüreği. Pınarları yanan gözleri doldu dolacaktı. Bir türlü üstüne çıkamadığı bu duygululuğun utancı altında tedirgin, donup kalmıştı masasında. At bir iki votka daha da ağla bari! Ağlarsam ağlarım, ne olmuş yani? Onurunu kurtarmak içindi dikelmesi. Kendisiyle dalga geçerek toparlanmaya çalıştı. Hacıağa sürüsüne karışmış hıyar köylüden başka ne beklenirdi ki? Hiç duymadığı bir iki şarkı daha söyledi Sitare. Çekilmiş gidiyordu ki, aldığı alkışlarla dönüp bir İstanbul türküsüyle bitirdi konserini; "Aman Doktor canım cicim Doktor, derdime bir çare / Çaresiz dertlere düştüm, Doktor bana bir çare" diyordu türkü. Şimdi ne yapacağı kaygısıyla yeni bir duyarlığa sıra kalmıyordu pek. Kız gidiyordu. O ne yapacaktı şimdi; oturup assolisti mi bekleyecekti? Bu gülünç konserleri izlemek için mi gelmişti buraya bu gece? Kalktı. Parayı ödeyip (çok bir şey tutmamıştı) gazinonun ışıklarıyla alacalı sokağa çıktığında daha da yalnız duyumsadı kendini. Kapı önünde, içlerindeki çoban köpeği gazino kolcularından, ilerdeki köşede, sıralanmış bekleşen taksilerin şoförlerinden başka kimseler yoktu buz gibi sokakta. Artistlerin girip çıktığı bir arka kapısı olmalıydı gazinonun. Git, "Sitare Hanım'ı göreceğim" diye yolu sor da, bir güzel benzetsin seni kolcular! Tek korkumuz gazino kolcuları olsa. Bindiği takside giderken, bu gece niye bu gazinoya geldiğini düşünmeye başladı yeniden. Süheyla'nın onu göreceğini mi kurmuştu? Çıkıp masasına gelecekti, salondaki gözleri üstünde taşıyarak! Daha önce donatılmış meyve tabağı getirecekti garsonlar masaya, "Sitare Hanımefendi'den" diye! Buldun hödüğü, işlet! Taksim'de indi arabadan. Sinemalar çoktan dağılmıştı. Sarhoşların, ipsiz sapsızların saati başlayan Beyoğlu'nda Galatasaray'a kadar yürüdü ağır ağır. Köşedeki tütüncüden gazete aldı para bozdurmak için. Postaneye daldı, telefona gidip Süheyla'nın telefon numarasını çevirdi evecenlikle. Çat diye kapatacaktı erkek sesi duyarsa. Uzun uzun çaldı telefon, yanıt veren yoktu. Tam kapatıyordu ki,

Süheyla'nın olduğunu bile kuşkuyla karşıladığı yorgun bir "alo" ile açıldı telefon.

— Merhaba, dedi Turgut.

Duraksamaya benzeyen bir sessizlikten sonra,

— Merhaba! dedi Süheyla. Sen misin?

Başka birini mi bekliyordu bu.

— Evet, benim!

Gene bir duralamadan sonra,

— Gelecek misin? dedi.

Tedirgin kalmıştı Turgut,

— Bilmem, dedi. Tedirgin etmeyeyim şimdi.

— Gel, dedi Süheyla. Kimseyi tedirgin etmezsin, korkma!

Telefonu kapatınca iyice garip göründü Turgut'a bu konuşma. Yorgun gibiydi Süheyla'nın sesi. Bir de "korkma!" demesi! Sarhoş muydu yoksa? Bayağı içer olmuştu son gördüğünde ya, bu kadar mıydı! Nerde o telefondan cıvıl cıvıl taşan ses? Sahnede kullanınca telefona kalmıyor demek! Şimdi anımsamıştı sanki; sahnede de bir ağırlık yok muydu bu kızda? Kafasında dolanıp duran bin bir olasılıkla apartman kapısına varıp zile bastığında iyiden iyiye heyecanlıydı. Otomatikle açılan kapıdan girip merdivenlerde sessizce çıkarken (kapıcıyı uyarmamak için asansörü kullanmamıştı) nedeni bilemediği bir kaygı vardı içinde. Açık kapı içindeki gölgeli ışık altında, gazinodaki kılığından soyunup dökünmüş bekleyen Süheyla'nın, boyadan arınınca soluklaşmış yüzünü, sahne ışıklarından uzakta hüzünlü bir sorgulamaya geçmiş bakışlarını görünce kaygısının pek yersiz olmadığına inandı. Kapıyı örtmeden boynuna sarılması da değiştirmemişti durumu; inceden alkol kokusu veren dudaklarındaki yakıcı ısı ele vermese de kollarının gevşekliğinden de, sonra anlattıklarından da belliydi; bir değişim, belki de düşüş içindeydi kız. Ne biliyorsun; yükseliş içinde belki de! Salona götürüp kanepede yanına oturttuktan, Turgut'a bir süre dalgın baktıktan sonra,

— İnanmayacaksın ya, diyordu, içime doğru bu gece geleceğin. Salonda olduğunu duyumsadım sanki. Tam çıkıyordun, kapıyı açtılar o sıra, birden gördüm seni. Giriş, çıkış görülür bizim yan odalardan. İyi ki, salonda görmedim!

Olayı böyle doğal anlatışı düş kırıklığı yaratmıştı. İstekli bakışını görüp ay durumunda olduğunu bildirmesiyle de iyice kırgın kaldı Turgut. Nasıl tutkularla koşar gibi gelmişti oysa. Beni atlatmak için uydurdu belki de hastalık öyküsünü! Ne kuşkucusun! Kuşkusu var mı; bu geceyi mi buldu hasta olmak için! Bu yasakla kamçılanmış gibiydi yüreğinde sızıya dönmüş açlığı. Hep istedi seni bu kız; şimdi niye kaçsın? Ne bileyim? Onu anlamaya çalışıyorum ben de.

— Ne vereyim sana? Aç mısın?

— Değilim, dedi Turgut. Seni istiyorum sadece!

Onurlanmış gibi gülümser bakışında hüzün vardı Süheyla'nın.

— Doğru olsa keşke, dedi.

— Yalan mı söylüyorum?

Turgut'un dikelir gibi çıkışına aynı acılı gülümsemeyle baktı,

— Yalan söylemezsin sen, dedi Süheyla. Hep doğruyu söyledin bana.

Duralayıp bir şeyler arandı,

— Ne bileyim, dedi çekingen bir sesle. Bana yararı yok ki doğruların. Herkesin doğrusu kendisine!

Yalan mı? Yalan olur mu, doğru da, nerden bulur bu çivi gibi sözleri?

— Şarap içelim mi? diye kalktı Süheyla, yanıt vermesini önlemek ister gibi. Çıktı salondan, elinde kırmızı şarap şişesiyle döndü. Şarap bardakları, minik tabaklarda çerezler çıkardı büfeden. Tirbuşonla açtı şişeyi, şarap koydu,

— Haydi, sağlığına, deyip kaldırdı bardağını.

Ortada dolanan kızı, deminden beri sessizce izleyen Turgut uzanıp aldı masadaki kıpkırmızı bardağı,

— Rengine bayılıyorum şunun, dedi.

Uzatıp çın diye dokundurdu kızınkine, bir iki yudum alıp yandaki sehpaya bıraktı. Dört duble votkadan sonra bir de şarap yükle; nereye varacaksın bakalım?

— Beni suçluyorsun değil mi? dedi, yarıladığı bardağını elinde tutan Süheyla'ya.

Kız, ne demesi gerektiğini arar gibi sessiz bakarken aldı gene,

— Gizlemene gerek yok kızım, dedi. Ben de suçluyorum kendimi. Hepsi de doğru dediklerinin. Herkesin doğrusu kendine, bu geçmişini siktiğimin dünyasında. Daha iyi bir bok değilim ben de.

Beklediği yakınlığın kapısını aralamak şöyle dursun, Turgut'tan ilk kez duyduğu sövgülere aynı acılı gülümsemeyle bakmaktan öte, pek bir şey uyandırmış görünmedi bu sözler Süheyla'da. Biraz daha mı zorlamak gerekiyordu?

— Niye böyle oluyor biliyor musun? Kendimizi bile kendimiz yönetmiyoruz da ondan kızım. Hep başkaları yönetiyor. Seni de başkası yönetiyor! Beni de başkası yönetiyor! Senin o pezevenk, neydi adı, Mithat'ı da başkası yönetiyor! Anlıyor musun? Şu şarabı bile var ya, şarabı bile böyle içiriyorlar bize işte!

Şimdi saçmaladın işte! Saçmaladımsa saçmaladım! Süheyla da gülümsemişti.

— Gülme de, ne dediğimi anla!

— Güldüğüm yok, bakma sen, dedi Süheyla. Allah mı demek istiyorsun yani; yönetiyor her şeyi?

Buyur ver yanıtını! Döktürdüğün o gizemli sözler başka nasıl yorumlanırdı böylesi açıklıkla! Güldü Turgut. Kaldırdı şarap bardağını,

— Doğru söyledim kızım ya, dedi, eksik söyledin. Allah'ı da onlar yönetiyor, bakma! Yapar ederler, Allah'ın üstüne yıkarlar sonra da!

Hadi içelim! Artık beni sevdiğini de söylemiyorsun; iyi ediyorsun! Neyimi seveceksin benim! Hırbonun biriyim ben!

Şarap bardağını dikip boşalttı sonuna kadar. Süheyla içmemiş, elinde bardağıyla üzgün, biraz da mutlu bakıyordu Turgut'a.

— Ne olursun böyle konuşma Turgut Ağbi, dedi. Ben...

— Bırak şu Turgut "Ağbi"yi be! Adımı söylesene doğru dürüst, "Turgut" diye!

Kızarak gülümsedi Süheyla,

— Ne bileyim, alışmışım işte, dedi. Hem seviyorum böyle demeyi... Benden o kadar büyüksün ki...

— Ne büyüğüymüş! At kafandan boktan şeyleri! Kavga büyük. İnsanların yürüttüğü bir büyük kavga var, o büyük işte! Biz de hep onun dışına düşüyoruz, nemiz büyük olacak? Başkaldırıyor insanlar,

ezilsin, soyulsun istemiyorlar. Bir avuç orospu çocuğu binmiş tepemize. Ne desen, dikiliyorlar karşına. Ne yapsan suç! Ne söylesen suç! Senin şarkı söylemen de içime dokundu akşam. Sevmem aslında o boktan şarkıları. Senden duyunca başka oldu sanki! Sen çok iyi kızsın Süheylacığım. İnan bana, bir şey gelmiyor elimden. Belki de kızıyorsun bana. İçsene hadi! Bana da koy!

"Seni seviyorum!" de hadi bir de! Ne bileyim, seviyorum belki de! O soytarıca giysilerden, boyalardan arınmış, gözümün içine bakan şu balarısı gibi kız sevilmez mi? Süheyla, arandıklarına rastlamış olmanın mutluluğuyla pırıldayan gözlerini Turgut'a dikmişti. Uzattığı bardağı aldı Turgut'un elinden, masaya bıraktı. Sokulup kollarını doladı Turgut'a; başını göğsüne sürdü sevecenlikle,

— Sana niye kızayım? dedi. Anlamıyorum sanıyorsun. Öyle iyi anlıyorum ki... Yalan söyledim, Seher'i hep gördüm ben. Her bir şeyi anlatıyor Seher bana. Çok da iyi anlıyorum. Bilmiyorum ki, ne yapayım ben de? Seni çok seviyorum. O kıza da acıdım. Deliye dönmüş diyorlar zavallı! Çok iyi kızmış. Halil Ağbi öyle diyormuş, Seher söyledi. Konuşayım dedim bir güzel, olmadı; Mithat bekliyordu o gece.

Süheyla'nın sıcacık kollarındaki Turgut'un, pupa yelken akıp giden düş teknesi buzula çarpmış gibi oldu. Kimle konuşacakmış bu? Hangi kıza acımış? Yalan mı söylemiş? Seher'i hep görüyor muymuş? Ne diyor bu? Doğrulup kurtulmaya çalıştı. Halil diyormuş ki, iyi kızmış o da! Ne döndürüyor bunlar? Turgut'un sinirli kımıltısıyla savunma gereği duymuş gibi birden aldı Süheyla,

— Necla geldi bizim gazinoya, dedi.

Turgut'un dumanlı kafasından bir ok geçmişti vınlayarak. Birden çekilip kollarından çıkmış, kıza dikmişti gözlerini.

— Ne vakit?

— Geçen haftalar, dedi Süheyla, kaygılı, kısıkça bir sesle.

— Niye gelmiş?

Sorar sormaz da varmıştı saçmalığına. Açık kapı yakalamanın sevinciyle sinirli gülümsedi Süheyla da.

— Ne bileyim? dedi, gelmişti işte! Ona sorsana!

— Nerden soracağım, gördüğüm mü var ki?

Hınzır bir mutluluk şimşeği çakıverdi kızın gözbebeklerinde. Canı iyice sıkılmıştı Turgut'un; kalkıp ağır ağır dolanmaya başladı salonda. Seher'le konuşuyorlarmış. Halil Ağbi... Necla... Amma çok şey biliyor bu kız! Gelip kanepede, gözlerini suçlu çocuk gibi Turgut'a dikmiş bekleyen Süheyla'nın karşısına oturdu.

— Evet, dedi, Necla'yı görmüyorum. Göreceğim de yok. Seni de aramayacaktım; yapamadım. Meraktan, de! Bir şey istediğim yok senden!

Kızın, üstüne dikilmiş bakışlarıyla kendi kendisine yakalanmıştı birden. Ne anlatıyorsun sen? Ağırbaşlı devrimciyi oynuyorsun utanmadan. Necla'yı da istiyorsun, korkundan arayamıyorsun! Bir rastlantı olsa da aklanıp sıyrılsam diye bekliyorsun, aynı boku yiyeceksin gene! Sonra da pişmanlıkla kıvranma numaraları! Yalan mı? Bırak şu ikiyüzlülüğü de kendine içtenlikli ol bari! Kızı düzmeye geldin buraya. Meraktanmış da, yok bilmem ne bokmuş da. Delici bakışlarını üstüne dikmiş kıza da, en umarsız ânında, suçüstü yakalandığını duyumsadı birden. Dili tutulmuş gibi kalmıştı. Gizemli, parlak bir böcek gibi duyargalarını üstüne dikmiş şu kızın, senin tüm bildiklerini, bir bakışıyla delik deşik eden içgüdüsel bilgeliği, öte yanda senin iki paralık aklın! Yakaladığından öylesi güvenliydi ki Süheyla, hiç ivmeden dikelip omuzlarından sıyırdı giysisini, kapalı kapıyı bir omuzlayışta ardına dayar gibi, yarı beline kadar açık dimdik göğüsleriyle abandı Turgut'a; dudaklarının, kollarının sarmalında yıktı oracığa. Turgut'un gövdesindeki tüm duyarlı noktaları, ustalıklı parmaklarını izleyen ateş gibi soluğuyla bir bir arayıp bulmuş, alıp götürdüğü yüce tepeden sonsuza uçurur gibi boşaltıp uzatıvermişti kanepeye. Zübeyde gibi bu da! Neler biliyor bu kadınlar! Sen bilmiyor musun? Çıktı salondan Süheyla; Turgut toparlanırken, elinde yeni açılmış bir kırmızı şarap şişesiyle geldi. Doldurdu bardakları. Sessizce içip boşalttı kendi bardağını, masaya bıraktı.

— İki gece çıkamadım bu hafta programa ben, dedi.

Sessizliğini bozmasını bekler gibi sürekli bakıyordu Turgut'a.

— Ne oldu da?

— Klinikteydim! Şişli'de bir klinikte.

Duralayan Turgut'un soru dolu bakışlarıyla karşılaşınca, aldı yavaşça,

— Kürtaj yaptırdık, dedi.

Yeniden şarap aldı bardağına. İstediği ilgiyi uyandırdığından güvenli, yudumlamaya başlamadan uzatıp Turgut'un masada duran bardağına dokundurdu yavaşça.

— İçsene!

— Ne kürtajı?

— Gebe kalmıştım, onu kazıdılar!

Saldırgan bir acılıkla söyleyivermişti. Durgunlaştı birden. Turgut da bilemedi ne diyeceğini. Uzanıp şarabını aldı, yudumladı yavaşça. Benden olabilir mi? Nasıl sorulur? Benden olsa ne olacak?

— Kanama oldu, güç durdurdular. Gidiyordum az kalsın.

Turgut'un bir şey demesine kalmadan, acılı bir alayla da ekledi hemen,

— Daha iyiydi belki!

— Saçmalama! diye çıkıştı Turgut. Bu yaşta! Deli misin sen?

Kısa bir sessizlikten sonra,

— Bu gece onun için yatmadık dedi Süheyla. İki hafta yasakmış. Mithat da Samsun'a gitti.

Yeniden doldurdu boşalan bardağını. Çerezden aldı biraz. Çöken durgunluğu dağıtmak ister gibi,

— Merak etmiyor musun? dedi. Kimden?

Acılı bir kışkırtma vardı sesinde. Tedirgin kımıldadı Turgut.

— Etsem ne olacak, dedi biraz da dikelerek. Kimse bilmez onu öyle kolay kolay!

— Ben bilirim.

Bu kesin başkaldırıya ne diyeceğini aranıyordu ki Turgut, telefon çalmaya başladı. Yüreği hop etmişti nedense. Kız hiç oralı olmuyordu. Aldırmazlıkla salladı elini şöyle bir,

— Boş ver, dedi. Kim bilir hangi pezevenktir!

Bakışlarındaki içkililik belirtisi iyice ortaya dökülmüş gibiydi bu sözleriyle.

Dört beş kez zırladıktan sonra durmuştu telefon.

— Bu aldırdığım ikinci piçin senin!

Tedirginleşti Turgut. Kalkıp gitsem mi? Bu kız da yatsın. İçki başına vurmaya başladı bunun. Vurdu da, ne oldu? Konuşsun bırak!

— Haseki'de bir doktor vardı. Şahin ölünce gidip yalvardım ona. Kocam öldü, sokaklara düşerim bu çocukla, dedim. Dört aylıktı; o da kızmış. Nasıl ağladımdı. İçsene!

Toparlandı Turgut. İçinde burkulma vardı onun da.

— Sen de içme artık, dedi. Geç oldu. Kalkacağım ben de.

Duymamış gibi donuk bakıyordu Süheyla.

— Müsyü Mannik'i tanıyor musun seni?

— Nerden tanıyacağım? Kimmiş O?

— Mithat'ın ortağı bir Ermeni. Avrupa'da yaşıyormuş, İsviçre'de.

— Neymiş, peki?

Şarap bardağını kafasına dikip boşalttı Süheyla. İyice bulanıyordu bakışları.

— Geldi o herif, ne dedi bana biliyor musun?

Uzanıp çerez tabağından fındık fıstık avuçladı, onlara dalıp kaldı bir süre. Başını kaldırdı Turgut'a.

— Ne dedi biliyor musun? Mithat'ın karısı furdurucakmış beni. İstersem evleneyimmiş birinnen; Mithat'ın yakasını bırakırsam bol bol ödeyecekmiş, bu haçına putuna sıçtığımın dürzüsü! O pezevengin yakası benim elimde sanki! Yoksa, furduracakmış karı!

Çocukluğunda korkuyla seyrettiği bir filmdeki hiç unutmadığı, timsahlı bataklığa sarkmış daldaki kızı anımsadı Turgut. Böyle sövgülü konuştuğunu ilk kez görüyordu Süheyla'nın. İçkiyle yıkılıverdi demek kızın özenti inceliği. Aslı bu! Haçına, putuna sıçtığımın, ne güzel, dedi. Çok acı içinde bu kız. Ben ne yapayım?

— Mithat ne diyor?

— Ne bileyim ben, ne diyo? Ermeni'ye dişi kesmiyo.

Güldü acılıkla,

— O da Pakize'yi fururmuş; öyle diyo! Bi bok da yiyemez. Hırsız pezevenk!

Acılıkla duralayıp aldı gene,

— Bir yerlere biraz para saklasam, ne yapar eder, bulup çalar! Aklı, dini para.

Kısacık yaşamına sığdırdığı nice acılı deneyimlerin ürünü böyle kesin, böyle yalın olabilirdi ancak. Aynı acılı gülücükle bakmaya başlamıştı Turgut'a,

— Demin sana dedim ya, kapı açılınca gördüm seni, diye; yalan dedim.

Şaşalamış, sessizce bakıyordu Turgut.

— Gösterdiler seni!

— Gösterdiler mi!

Başını salladı ağır ağır.

— Mahmut Ağbi'ye söyledim, kazinonun sahibi; beni furduracaklarmış dedim, alay olsun diye! Onlar alışık. Adam koydular hemen.

Kıkır kıkır gülmeye başladı.

— Seni görünce, tek başına öyle, gözlemeye başlamışlar. Gösterdiler, yüreğim ağzıma geldi. Çanakkale'de, bizim mahalleden, dedim, zararsızdır. Çanakkaleli yaptım seni!

Öylesine şaşırmıştı ki Turgut, ne diyeceğini bilemiyordu. Neleri atlatmıştı dünyadan habersiz. "Budur beni vurduracak!" deseydi kız, ne yaparlardı acaba? Gözlerini üstüne dikmiş Süheyla, saldıracağı en uygun yeri bir çağrışımla bulmuş gibi, şarkıya başladı ağırdan, "Çanakkale içinde aynalı çarşı" diye. "Ana ben gidiyom düşmana karşı / Gençliğim eyvaah!" Nasıl bir duyarlık yaratmıştı. Beşiktaş'taki evde, aşağı katta şarkı söyleyen Süheylacığın içli, yanık sesi. Halil de yok! Ağlasana! Kız başlamıştı içten içe.

— Keşke sen öldürsen beni, diye hıçkırıyordu kesik kesik. Sen öldürsen keşke beni!

Acıklı gülünç durumda buldu kendini Turgut. Gülecekti. Yedi yerinden bıçaklarmışım! Fedaisiyim ya! Alay et bir de utanmadan!

— Saçmalama, dedi. Senin yaşamanı isterim ben.

— İçine sıçayım böyle yaşamanın!

Yürekten söyleyiverişi, şaşalattı Turgut'u. Nerelerden çıkıp şu eve gelmiş kız gerçekten mutsuz bu yaşamından! Yeni mi anlıyorsun! Böylesi doğal söylememişti hiç. Sana öyle geldi. Hıçkırıkları artmıştı Süheyla'nın. Uzanıp Turgut'un boynuna doladı kollarını; gözyaşlarıyla, alkol kokulu öpücüklerle donatmaya başladı yüzünü. "Ben seni

seviyorum Turgut Ağbi!" diyordu. "Tek seni istiyorum ben." "Ölüm neymiş ki!" "Seni seviyorum ben." Çok sürmeden gelip çattı her şeyin unutulduğu an. Çılgın bir tutkuyla oraya buraya savrulmuş giysilerin arasında halıya yıkıldıklarında ne kanamayı, ne ötesini görecek durumdaydılar. Zevki bastıran bir acıyı, umursamadan yaşadığı belliydi kızın sevişirken. Yüreğine sızı gibi çöken ağırlık, sevişme bittikten sonra da düğümlenip kalmıştı Turgut'un içinde. Banyoda, orasına burasına bulaşmış kanı temizlerken irkinti duydu. Hem kaçıp gitmek istiyor, hem bırakmak istemiyordu bu kızı. Acısını belli etmeme çabasıyla gelip dizi dibine oturmuş Süheyla'nın saçlarını sevecenlikle okşarken, sımsıcak yüreğiyle mutluluk duyumsaması, kendini yalancı, ikiyüzlü bulmasını engellemiyordu. Bu açıkyürekli kız bin kat dürüsttü ondan; ne dediğini de biliyordu, ne istediğini de; dupduruydu. Onun içi ise hep bulanıktı böyle. Hep bir şey alıp götürmüşler ondan, diyordu Süheyla, yazgısından tiksinti duyar gibi. Ağzı da bok gibi kokuyormuş puştun, midesi ağzına gelmiş; doktor olacakmış sözde! Ben sana göre değilim Turgut Ağbi, diyordu, biliyorum. Biliyormuş; doğruymuşum! Halil Ağbi'yle Seher evleneceklermiş; başkaymış onlar. Evlenecekler miymiş? Şaşırdı Turgut; sormaya çekindi. Mırıl mırıl anlatıp duruyordu Süheyla. Musiki dersi aldırıyormuş Mithat ona Nubar Baba'dan, kafasına girmiyormuş. Boşuna gidiyormuş bir sürü para. Senin hakkını yemem diyormuş ya, hesap kitap Mithat'taymış her şey. "Elime para geçerse kaçarım belliyo. Ondan arayıp buluyormuş sakladığım paraları! Nereye kaçacam ki; kafeste kuş gibiyiz bu dünyada! Ne güzel dedin; her şeyi onlar yapıp ediyo, ağlaması bizden! Kardeşimi bile aldırmadı buraya, hırsız orospu çocuğu!" Süheyla bitkin düşmüş, kapanan gözleriyle sayıklıyordu artık. Gece kalması için üstelemesine bakmadan evden çıktı Turgut. Gecenin serin karanlığında koşturur gibi Fındıklı'ya indiğinde dörde geliyordu saat. Karmaşık duygularla eve varıp kapıyı açınca ablasını dikili bekler buldu karşısında. Halil Bey gelmiş gece bavuluyla, Bandırma'dan buraya taşınmış! Sonra gitmiş! Mengeneyle sıkılmaya başlamıştı yüreği. Gene mi hastalanıyor bu kız? Halil Bey niye taşınsın buraya! Öf, içine sıçtığımın dünyası! Halil'de mi bir bokluk var yoksa!

Ankara'da tutuklamalar olduğunu Yuri'den duymuştu Halil. Arkadaşlarından biriyle konuşsa öğrenirdi ne olup bittiğini ya, gördüğü yoktu kimseyi. Hele şu günlerde sakıncalı bulmuş, "Buluşmayalım. Tutuklama TKP ile ilgili" demişti Yuri. İyi demişti de, meraktan ölüyordu Halil; aklı, fikri çocuklardaydı. Turgut'u aramakla aramamak arasında bocalayıp durdu uzun süre. Biraz fazla kuralcıydı bu Yuri. Görmüş geçirmişliğin olgunluğuyla hoşgörülü, babacan Mihail'den sonra karşısına çıkan bu adamın, kiminde iyice ağır basan katı tutumu, kendine bile söylemek istemese de, itici geliyordu Halil'e. Bildiği bir tek şey vardı sanki bu yoldaşın; "konspirasya!" Biz de biliyoruz o konspirasya'yı ama, aklımız var bir de! Gereksiz konspirasyon, korku duvarıyla çevirip böyle yalıtlar insanı. Kesinlikle bağlı kalıyordu Yuri'nin uyarısına gene de. Eski arkadaşlarınla ilişkini kes denmişti ona, kesmişti o da. Yuri'yle gece karanlığında, kentin değişik kıyı köşelerinde buluşup dolaşmaları dışında tekdüzeydi artık yaşamı. Aygıtı zulaya istediği gibi yerleştirmişti; her şey yerli yerindeydi evde. Hafta sonlarında Seher'le birlikte oluyorlardı. Bir iki de teyzesine gidiyordu hafta içinde, o da bir geceliğine; ertesi günü hemen eve dönünce ilk işi kendince koyduğu işaretleri denetlemek oluyordu. Titiz bir gizlilikle evde saklanan aygıta bağımlılık içinde, usandırıcı bir sabırla beklemeye dayalı bu düz yaşamın –onurlu geleceğe dönük devrimci yükümlülük diye almasa– hiç de özenilir yanı yoktu. Yuri'yle konuşmaları da belli bir sınırın içindeydi hep. Savaş kıran kırana sürüyordu; Alman faşistlerine hak ettiği dayağı, dünyalarını karartacak biçimde atıyordu Kızılordu. Burjuva basının yansıttığından çok daha parlaktı Kızılordu'nun utkusu. Sovyetler'in bağlaşığı devletler üzerine pek konuşmuyordu Yuri. İkinci cephe açılmasını sallayıp durmalarına kızgınlık, güvensizlik belirten bir iki söz etmişti bir gün. Neylerdiniz ki, ancak bu kadar güvenilirdi kapitalist ülkelere. Faşizm canavarını tek başına yok etmenin yolundaydı Sovyetler. Türkiye'nin, Almanların yanında yer alma olasılığına karşı, sınavdan geçer gibi sabırlı bir bekleyişti gerisi. Sosyalist ülkeden bir yoldaşla gizli buluşmanın, tehlikelerle dolu sorumluluğa dayalı, onurlandırıcı heyecanı olmasa, bu buluşmalar da tekdüzeleşmişti. Sıcak, içtenlikli bir yoldaş yakınlığı içinde değil de, Yuri'nin, resmi

görüş bildiren ölçülü diplomat tutumunda görünmesini sindirmek de kolay olmuyordu Halil için. Dünyada, ülkede herkes savaşıyor, kavgada yer alıyor bir biçimde, bizim payımıza düşen de bunlar üzerine çene çalıp beklemek! Zenginin malı züğürdün çenesini yorar dedikleri! Takılmak için söyledi bir gün bunu, epey yalınkat Türkçe'siyle sökememiş olmalıydı Yuri; "zengin, mal" sözcüklerinin uyandırdığı kuşkulu sessizlikten öte bir tepki göstermedi. Babıâli'de, Sirkeci'de, Beyoğlu'nda dolaşırken gözü çevredeydi hep; Turgut çıkıverseydi karşısına, tutamayıp hoplardı sevinçten. Ne yani, görmezden mi gelecekti! İçine şimdi ben öyle konspirasya'nın! Daha kuşku uyandırıcı olur aslında. Seher'le Çiçek Pasajı'na uğradılar bir Cumartesi, Beyoğlu'ndan geçerken. Sinemaya gideceklerdi; epey vakit vardı daha. Ayaküstü bir bira içeceklerdi, burjuvalık yapıp! İstanbul'u, yağmurla yıkanmış cam gibi parlatan, tek tük bulutlar arasında güneşli, serin havalardan biriydi. Dışardaki masalar da boş sayılmazdı pek. Buluştuklarından beri, yattığı klinikten çıkmış Süheyla'dan söz ediyordu Seher. Kızarmış patates tabakları tahta rafta, bira bardakları ellerinde, bıcır bıcır konuşan Seher'in, üşütmüş, tek tük çilli, minicik burnuna, hep ürkmüş gibi kırpıştırdığı bademsi gözlerine mutlulukla bakıp birasını yudumluyordu ki, donmuş gibi kaldı Halil. Seher'in arkasında, Pasaj'a Balıkpazarı'ndan girmiş, uzaktan ağır ağır yaklaşan bir kadın gülümseyerek bakıyordu. Olamazdı! Olmuştu bile! O muydu? Evet, oydu, Lüsyen'di! Halil'deki ürkülü tepkiyi duyumsamıştı sanki; duraksadı Lüsyen. Başını çevirip görmezden mi gelseydi kadını? İnadına gelir mi? Yılışıp sırıtıyor, baksana şuna! Buz gibi tere batmıştı sırtı. Seher, olan bitenden habersiz, yudumladığı birasını rafa koyup kızarmış patateslere uzanıyordu ki, ani bir kararla, "Bir dakika Seherciğim" deyip bardağını bırakarak, duralamış Lüsyen'e doğru yürüdü. Başka yolu var mıydı kadını orda tutmanın? Ne oldu gibisine dönüp ardı sıra bir göz attı Seher, yaklaşan Halil'e gülerek bakan kadını görünce patateslere, birasına döndü gene. Ne diyeceğini bile düşünmemişti Halil adımını atıp yola çıkarken. Daha uzaktan gülerek elini uzatmıştı Lüsyen.

— Merhaba, dedi. Nerdesin sen?

— Burdayım, dedi Halil, ağzından kaçmış gibi.

Oportada tedirginliğine alaylı güldü Lüsyen, kıkırdar gibi,

— Nişanlın mı? dedi Seher'i göstererek.

Ne demeliydi şimdi? Ateş basmıştı yüzüne.

— Karım, dedi.

"Haa!" diye alaylı bir uzatmayla daha çok güldü Lüsyen, Halil'i köşeye sıkıştırmanın keyfiyle.

— Tanıştırsana beni!

Hay Allah'ın belası karı!

— Lütfen dedi. Şimdi yanlış bir...

Gözdağı mıydı, yalvarma mıydı, dağınıklığı apaçık yüzüyle kekeler gibi başladığı sözlerin sonunu getiremeden kalacaktı ki, bir kahkahayla yardımına yetişti Lüsyen,

— Anladım, dedi. Korkma!

Dönüp gene kendilerine bakan Seher'i görünce duraladı o şeytanca gülümsemesiyle,

— Güzel kadın, dedi.

Bir kısa aradan sonra sürdürdü aynı gülümsemeyle,

— Şöyle bir baktım, tanıdık biri var mı diye; kimse yokmuş! Hadi hoşça kal! Benim için de iç bir kadeh!

Geldiği Balıkpazarı girişine doğru yürüyecekti ki, döndü.

Beklerim Selimciğim, dedi aynı alaylı gülücükle. Boş ver! Yanlışı daha güzeldir bunun. Geceleri evdeyim; ıslanınca gel, ütü vurayım pantolonuna! Gördün, ne güzel yaptım o gün! Korkma, başına bela olmam!

Alaylı gülüşüyle dönüp ağır ağır uzaklaşan kadının arkasından, çakılı gibi bakakalmıştı. Şimdi, doğal görünüm içinde nasıl gidecekti Seher'e? Gidecekti, var mıydı başka yolu? Döndü yavaşça, koşturur gibi geldi Seher'in yanına; raftaki birasına uzanırken,

— Adını unuttum kızın be, dedi. İyi ki gelmedi! Üstelemedim pek. Nasıl tanıştıracağım, bilemedim. İstemedim seni tanımasını. Zevzeğin biridir!

— Kim bu? dedi Seher, pek de ilgilenmiş görünmeden.

Bir kızarmış patates alıp attı ağzına Halil,

— Bu... dedi. Yav buz gibi olmuş bu patatesler! Terzi merzi bu. Selim vardı fakültede, onunlaydı bir ara. Onu sordum, görmüyormuş o da. Ayrılmışlar demek. Sıcak patates alayım mı?

Bir dağ kalkmış gibiydi üstünden ya, gelip içine oturmuştu o dağ! Nasıl alçaklıktı şu kadının anımsattığı Selim uydurması! Birer birayla patates daha getirdi gidip tezgâhtan aynı doğal görünümde. Demin bıraktığı yerden almıştı Seher. Süheyla için üzgündü; atlatmış ya, ölümlerden dönmüş kız. Turgut'tanmış; aldırmış çocuğu. Bir de bir Ermeni varmış, çok zengin bir herif; bu Mithat da çekiniyormuş ondan, tatlı tatlı gözdağı vermiş; Mithat'ın karısı vurduracakmış Süheyla'yı da, Ermeni de koruyormuş... Anlatıp duruyordu Seher. Daha etkisinden kurtulamadığı sarsıntıyı unutturamayan masal gibiydi dinler göründükleri Halil'in. Turgut'un çocuğu da tam masal; nerden bilecek Turgut'tan olduğunu? Söylesem kızar şimdi Seher. Kadınlar bilir, derler. Kız doğursaydı, dalga konusuydu, "Baba Turgut" diye! Ne dalga geçilecek şey ya! Lüsyen çıksa ortaya bir piçle senin çocuğun diye! Hiç o göz var mı Lüsyen'de! Uzatıp birasını Seher'in bardağına dokundurdu, içti. Ne arınmış, ne tertemiz bir gülümseme vardı bu kızın gözlerinde! O da beni böyle mi görüyor acaba? Sinemaya girinceye kadar oynadı bu gülüp duran rahat adamı. Yerlerine geçip de ışıklar kararınca yorgunlukla bıraktı kendini; uzun dakikalar boyu da giremedi filme. İyi akıl etmişti kızı orda tutmayı; gelse ne derdi Seher'e; ne halt ederdi yani? Geceleri evdeymiş de, yanlışı da güzelmiş de! Bela da olmazmış! Oldun bile! Bir piyango vurmuş ki, bize de! Nerden çattık o karıya o gün! Hava birden yağmura dönmüştü çıktıklarında. Tarlabaşı'ndan, yokuş aşağı uzunca yolda koşturarak eve vardıklarında sucuk gibi ıslanmıştı ikisi de. Ev buzdu; içini sızlatan rutubetli bir soğuk. Duvarlar, her yan nem içinde, yapış yapış. İlk günlerin coşkulu sevinci uçup gitmişti, kaygılar ağır basıyordu artık; sürekli kalınır bir yer değildi burası. Kalacak başka yerin yoksa ne yaparsın? Sobayı yakıp yatağa girersin, ne yaparsın başka! Yatakta bile gülüşerek birbirlerine sarılı kaldılar ısınıp kendilerine gelebilmek için. Çok sürmedi, sevişmenin amansız coşkusu tutuşturuverdi her şeyi. Soba yanmış, odayı oturulabilir yapmıştı. Üzgün, düşünceliydi Seher. Bir sessizliği bozdu yavaşça,

— Biliyor musun, çok içiyor Süheyla, dedi. Hep alkol kokuyor ağzı.

— İçmeyip de ne halt etsin?

Duymamış gibiydi,

— Böyle değildi eskiden bu kız, dedi. Kardeşine üzülüyor, ondan mıdır? Mithat'tan nefreti en çok bu yüzden belki de; buraya gelemez diyormuş kardeşin, niyeyse?

— Niyesi var mı, takılsın istemiyor ayağına. Belki de doğru herif; oğlan gelse ne yapar, bilinir mi? Para göndersin!

— Gönderiyormuş ya, parasına da el koyuyor adam.

İnanılmaz bir şeymiş gibi gülümseyerek,

— Kaç kez sakladığı parasını çalmış Mithat bunun, biliyor musun? dedi. Hırsız diyor adama! Boyuna masraf. Giyim kuşam, pek bir şey kalmıyor eline. Bir de o Ermeni çıktı!

Sessizliği Seher bozdu gene dalgınca,

— Nasıl şaşkın, zavallı kız! Elimizden de bir şey gelmiyor.

Taş diye aldı bu sözü Halil. Gerçekten de gelmiyor. Yapabileceğimiz ne var da yapmıyoruz? Acılı bir gülümsemeyle,

— Turgut'a karasevdalı, Necla'ya da acıyor, biliyor musun? dedi Seher. Çok iyi kıza benziyormuş! Bir kez görmüş oysa şöyle bir. Biz iyi dedik ya!

Ses çıkarmadı Halil. Niye olmasın; asıl acınacak durumda olan Necla belki de! Niye? Ne bileyim niye? Herkesin var bir acınacak yanı! Seher'in niye olsun; nerden çıktı şimdi! Sen kendine bak!

— Sitare diyorsun, dedi Seher. Gidip kıyı köşe bir muhallebicide oturuyoruz; başında eşarbı, boya moya yok yüzünde, gözlerini dikip çocuk gibi bakıp dinlemesi, bizim Süheyla. Yüreği de öyle. Sitare değil bugün ama, daha kötüsü mü olur, ne olur! Öyle zeki ki aslında. Yeni bir şey öğreniyorsa, gözlerini açıp bir dinleyişi var!

Eskiden kıza toz kondurmayan Seher'in böyle nesnel konuşabilmesi bir adım gibi geldi Halil'e. Duygusallıktan kurtarıyor kendini. Ben ittimdi belki de o duygusallığa. Üstüne var biraz, gene savunur. Şimdi savunmuyor mu? Zeki diyor kıza. Zeki demek kız. Bu yağmurun duracağı yok. Altıya geliyordu saat. Yedide okulda olması gerekti Seher'in; ancaktı. Halil evde kalacaktı o gece; çıktı Seher. Çiçek Pasajı'ndan beri yüreğine sinmiş çökelti ağır ağır su yüzüne vurdu Seher gidince. Unuttum gitti dediği sıra, kadın pat diye dikilivermiş-

ti karşısına. Niye saklamıştı sanki Seher'den. Nasıl söylerdim? Niye söyleyecektim! Söyleyecektim de ne olacaktı? Kötü şeyler olacaktı belki de. Şimdi çok mu iyi oldu? At, gitsin kafandan! Dürüst, apaçık olma çabasındayım Seher'e. Olma çabasındasın da, öyle misin? Öyle görünme çabasında olanlar vardır; bir de öyle olma çabasında olanlar. Ayırmak kolay mı, görünme çabasıyla, olma çabasını? Çabasındasın diye, dürüst, apaçık mı olacaksın hemen! Başka nasıl olur, ne bileyim? Yapmasam daha iyiydi o gün, o Lüsyen çıktı, oldu bir kez, ne yapayım yani? Hah, böyle işte; kıyamet kopmaz! Seher de yapmış olsaydı, kıyamet kopmazdı... mı? Olmaz! Olmaz da, niye olmaz? Olur mu yani? Benim için oluyor mu ki, onun için olsun! Sen yaptın, oldu ama! Ne yapayım şimdi yapmaz olaydım keşke yani olmaz işte! Peki, olmaz; hadi uyu artık! Kolaydı! Taktık biz de Turgut gibi! Kim çözmüş ki, siz çözeceksiniz! Marx da iyi şeyler öğretmiyor bu konuda, biliyorsun! Biliyorum! Marx'tan daha mı iyi devrimci olacaksınız? Marx'la değil ki benim derdim, Seher'le! Geçer öyleyse! Ertesi sabah, insanı yatağa, yorgana yapıştıran bir nemle uyanıp güç kalktı. Kara kara, çatık kaşlı bulutlarla itişip duran güneş, yağmuru aralamış görünüyordu. Yağacak. Teyzeme mi gitsem? Para suyunu çekmişti gene; bir lirayla biraz da bozuk para vardı cebinde. Öğlene doğru teyzesine giderken, yağmurlu yol boyu, gazete okudu trende. Turancı faşistler azıttılar; tüm itleri ortalarda gene. Nihal Atsız gitmiş Ankara'ya, Sabahattin Ali'ye saldırı yazısından yargılanmaya, gösteriler yapmışlar. Nereye varacak bakalım. Güzel bir kuru fasulyeye yetişmişti ya, pek iyi karşılamamıştı teyzesi. Suskundu baştan. Yemekte açıldı; canını sıkan sözler etmişti, mahallenin kırk yıllık muhtarı Faik Efendi, yeni karneyi verirken. Halil'i sormuş "indil indil; öyle diyordu. Nerde okuyormuş? Ne iş yapıyormuş? Kimler gelip gidiyormuş? Eskisi gibi değilmiş ortalık! Hele gençlerin ne halt ettikleri belli olmuyormuş şimdi! O da vermiş ağzının payını bir güzel ya, kulağına da kar suyu kaçmıştı belli ki. Açık tehlike çanıydı. "Tokatlıyız Teyzeciğim, Alemdağ'a çıkıp eşkıyalık yapıyoruz"la alaylı gülmeye vurması pek yetmemişti. Asıl tedirginleşen oydu aslında. Ekmek karnesi için, ilk gününden beri teyzesinin muhtarlığına kayıtlıydı; şimdiye kadar sussun da herif, şimdi niye böyle konuşsun soruştur-

ma olmasa? Eski de dostlukları vardı muhtar Faik Efendi ile teyzesinin. Belki de o yüzden bir tür uyarı yaptı adam! Peki incesini teyzesine soramıyordu; iyice ürkecek kadın. Yukarı katta, kaldığı odadaki, yüklük olarak kullanılan hamam dolabının altlarına yerleştirdiği kitaplar aklına gelince lokmalar boğazına dizildi. Yemeği bitirir bitirmez, uzanacağım diye çıktı yukarı; dolapta her şey yerli yerindeydi ama, güvendiği bir köşe de gitmişti elden. Burda nasıl bırakırdı artık bu kitapları? Bırakmayıp da ne halt edecekti? Kitapların üzerine yığılmış yatak, yorganları yerli yerine koyup kapattı dolabı gene. Askere gitmiş bir arkadaşının diye biliyordu teyzesi bu kitapları, dönünce alacaktı; ortalıkta kalmasın diye oraya yerleştirmişti Halil! Arayıp buldular da, bir de bunları yumurtlarsa Teyze Hanım, bir sürü Marksist yayın yetmiyor, askerdeki arkadaşın da hesabını vereceğiz! Tek hesap bunlar olsun da, kitaplar gider yoksa; pek kimsede de yok artık. Aramazlar inşallah! Biraz daha fitlesinler, hele bir komünist desinler, bakarsın Teyze Hanım da kapar kapıyı yüzümüze! Sabah on kâğıt kesti suratı bir karış teyzesinden. Bunalmıştı yalıtlanmadan; Selahattin Ağbi'ye gitmeye karar vermişti. Hiç kimseyi görmeyeceksin denmişti ki ona; arkadaşlarını görmeyecekti. Arkadaşı mıydı Selahattin Ağbi; bir eski işçiydi tanıdığı! Aylardan beri ilk kez Çarşıkapı'da tramvaydan inip yağmur altında, arka sokaktaki hana doğru yürürken ikircikliydi. Niye yanlış olsundu da, çok gerekli miydi şimdi o geveze adama gitmek böyle bir günde? Haberi gevezelerden alacaksın; ne yapacaksın başka! Polis kimlerden alıyor ki! Döneyim mi şimdi! Handa merdivenleri çıkarken çekingenliğini yenememişti daha. Son basamağı çıkıp da karşıdaki açık kapının içinde, Selahattin Usta'nın her vakitki yerinde başka birini çalışır görünce duraladı. Bıraktı mı yoksa burayı? Bozmadan yürüdü, kolay gelsin deyip selamladı adamı. "Selahattin Usta vardı burda" diye girdi ağırdan. Sarışın, çakır gözlü adam başını kaldırıp şöyle bir baktı, döndü işine hemen,

— İzmir'de dedi. İzmir'e gitti Selahattin Usta. Bir şey mi vardı?

İzmir'e mi gitmiş? Tam bu sırada İzmir'e gitmiş! Toparlandı,

— Yok, dedi. Uğradım şöyle bir. Ne vakit gelir?

— Bilmem, dedi adam, başını işinden kaldırmadan. Bilgim yok.

Daha yanından ayrılırken kurt düşmüştü içine; kesin tavrı içinde bir şey saklıyor bu adam! Gitmiş olamaz mı İzmir'e Selahattin Usta? İzmirli aslında. Tutuklamalardan ürküp gitti belki de. Bin türlü nedeni olabilir. Ya da tutuklandı da öyle diyorlar! Bir sinsilik vardı herifte sanki. Handan çıkıp Çarşıkapı durağına doğru yürürken dönüp gerisine baktı bir duyguyla, biri geliyordu ardı sıra. Handan çıktı bu adam. Aynı duyguyla bir kuşku damladı içine, izleniyordu; polisti bu herif! Bu yağmurda, o kadar adam vardı ki ortalıkta, fötr şapkası, soluk, eski paltosu, lacivert pantolonu, çamurlu, kara pabuçları olmasa da, arkasına takılmış biriydi, handan peşi sıra. Durağa yaklaşırken Halil yürüyüşünü ağırlaştırınca, biraz uzağından durağın yanındaki daracık aralığa doğruldu, saptı ordan, kayboldu. Harbiye tramvayı geliyordu. Gözü yöresinde, arkadan bindi tramvaya Halil. Tramvay kalkmıştı ki kaşla göz arasında bitiveren kıvırcık saçlı biri, pat diye atladı ön sahanlığa. Hadi buna da uymuyor de, polis tanımına; bir fötr şapkası eksik herifin! Hem de o aralıktan çıktı! Gidip ön kapıyı açtı biletçi, sahanlıkta, vatmanın arkasında ayakta duran adama doğru bakıp kapattı kapıyı, içerdekilere bilet kesmeye başladı. Tamam, polisti herif. Bilet almaz onlar; şöyle bir bakışırlar biletçiyle, o kadar! Sultanahmet'te boşalan bir yere oturdu. Yol boyu, sahanlıktaki adamı kollayarak olayları dizi dizi geçirip durdu kafasından. İzleniyordu büyük olasılıkla. Nerden çıkmıştı bu? Kimler tutuklanmıştı; nasıl ifade vermişlerdi poliste? Ordan mı bir şey sıçramıştı? Ya da... Düşünmek saçmaydı öyle bir olasılığı; Yuri'den nasıl gelirdi? Halil'den bile özenli davranıyordu Yuri. Onu da sık sık uyarıyordu polis konusunda. En az bir saat öncesinden çıkıp arkasının boş olduğuna tam güvenmeden gelmiyormuş buluşma yerine, diyordu. İzlenip izlenmediğini denetleyen bir başka gözetleyici de peşi sıraydı onun. Onlar dolanırken, uzaktan, gözü çevrede, gölge gibi dolaşan biri oluyordu hep. Bir gece Halil ayrımına varıp da kaygılanınca açıklamıştı Yuri; kendilerinin güvenlik denetimindeydiler. Asıl kötü olasılık bir hayınlığa uğramış olmaktı. Mazlum geliyordu hemen aklına. Olası görmüyordu onu da. Sirkeci'de istasyon duvarındaki saat üçe geliyordu. Doğru dürüst bir film de yoktu sinemalarda. İzleniyorsa sinemaya gitmekti en iyisi. Filmin bir yerinde,

karanlıkta çıkıp... Karaköy'de tramvay kalkacağı sıra fırlayıp atladı birden, çiseleyen yağmur altında, Karaköy'ün gelip giden insan kalabalığına karışarak karşıya geçti çabucak, köşedeki Baylan Pastanesi'ne daldı. Pasta kestirdi; ayakta, camın kıyısını siper ederek yemeye başlamıştı ki, aranır gibi çevresine bakınarak ağır ağır gelen adamı gördü alanın üst başından. Duvarın kuytusuna tam siper oldu hemen. O muydu? Kara, kıvırcık saçları, sivri burnu, havi dökülmüş kara paltosu, bir anda göze çarpan kaytan bıyıklarıyla o bu. Yağmurda aval aval yöresine bakınmasından da belli değil mi? Uzaktan birini görmüştü sanki, yürüdü, gitti Tünel'e doğru. Atlattık! Çölde devesini yitirmiş Arap gibi dolanıp duruyor herif? Ohannes'in sözüdür. Ermeni'yim diye beş on odun daha çok yiyecem poliste sizden, derdi. Neler etmişlerdir oğlana kim bilir, içeri aldılarsa! Bir gün bize de patlayacak bu iş, pek uzak da görünmüyor, nasıl olacak bakalım? Herif ortalara çıkmadan kırmalı burdan. Döner mi? Ne bileyim döner mi? Nereye gitmeli? Eve, en iyisi. O ev de şimdi... Soğuk moğuk, peşimize birini takıp götürmedikçe en güvenli yer. Ya bir de götürürsek! Senin eşşekliğin olur o. Ne diyeceğim, sevişiyorduk; aileme söyleyemedim, bu evi tuttuk Seher'le diyeceğim. Seher'i de söyleyeceksin! Ev sahibi saklayacak mı Seher'i! Ters giderse yani. Bir bok da bulamazlar o evde. Gideyim bir, sıkılırsam gece çıkarım. Yağmur durmuştu. Pastaneden çıkıp Köprü'ye yürüdü gözü çevresinde. Haliç üstünde parça bulutlar arasından güneş görünüyordu. Hava açacak. Açsın artık, bahar geldi. Zil sesiyle uyanır gibi fırladı; kapılar kapanırken yetişti Eyüp vapuruna. Haliç sularında yüzen anaç bir ördek gibi, martılar, çatanalar, motorlar, kıyılara çekilmiş bin bir direk yaşlı tekneler arasından, Unkapanı Köprüsü'nün altından geçip Kasımpaşa'ya yaklaşan vapurdaki pencere yanında Haliç kıyılarını seyrederek peşine takılmış herifi atlatmış olmanın tadını çıkardı biraz şişinerek. Selahattin Usta'nın orayı bekliyorlardı demek; torpile çarptık. Bitti mi bu iş? Ortalardan çekilip kalpağı temizce eve atmalı önce. Vapur yanaşınca, şöyle bir bakınıp eve arkalardan, en kestirmeden gitmeyi çizdi kafasında, koşturur gibi tuttu yolu. Sular birikmiş, gölcükler oluşmuştu yer yer. Ara yollardan yürürken arkalarına baktı; kimselerin olmadığına hiç kuşkusu kalmayınca saptı evin so-

kağına, gelip daldı apartmana çabucak. Kapıyı açıp eve adımını atınca pabuçlarının suya batmasıyla irkilerek duraladı. Hay Allah belasını versin; su içindeydi sofa. Hem de pis bir koku vardı evde. Beyninden vurulmuşa döndü; suyun tabanda en çok göllendiği yer de aygıtın gömülü olduğu, üstüne sandık konmuş köşeydi. Eyvah bittik! Gitti aygıt! Bu hiç beklenmedik durumla eli ayağı birbirine dolanarak çekti sandığı. Yatak çarşafı, yastık kılıfı, bez, battaniye, benzeri şeyler için odalara daldı, sofa kadar değilse de oraların tabanı da ıslaktı. Eline ne geçmişse toparlayıp getirdi, bastırdı köşedeki gölcüğe. Kötü kokuyordu; lağım suyuydu belli ki. Fırlayıp keseri keskiyi alıp geldi dolaptan. Bir iki vuruşta kaldırdı kapağı. Birikmiş suların içinden çekip çıkardı tahta çantayı. Suları aka aka içerki odaya götürüp karyolanın üstüne koydu. Beyninden vurulmuşa döndü kapağını açınca; daha doğru dürüst ne idüğünü bilmediği aygıtın pis sular girmişti her yanına. Bozulmuştur bu! Ne bok yiyeceğiz şimdi? Yüreğinde kahredici umarsız bir sıkışmayla sularını almaya, kurutup temizlemeye başladı becerebildiğince. Evde temiz bir şey kalmamacasına, havluları, fanilaları, mendilleri kullanarak bitirdi işi. Aygıtı kurtarmış görünse de güvenli değildi. Teller, bobin, maniplatör pis sulara bulanmıştı. Bir deneyebilseydi keşke. Daha kullanmasını bilmiyordu ya; kiminle iletişim kuracaktı ki, konuşulmamıştı bunlar. Temizlendi gibi; ne yapacaktı başka? Kapattı kapağını. Duralayıp kaldı o zaman da; şimdi ne olacaktı peki? Ortada mı bırakacaktı bunu böyle? ilişti karyolanın kıyısına. Ağlamaklı durumuna gülecekti, gülemedi. Suları temizlemenin de bir yararı yoktu; tabanda bir yerlerden sürekli su sızıyordu çünkü. Birini bulup, daha doğrusu ev sahibiyle konuşup onartmak gerekti de, nasıl yapardı? Lağım mı patlamıştı yağmurlardan, taşmış mıydı? Yaşanır gibi ev değildi ev. Kasımpaşa'da, kimi yerlerde evleri su bastığını okurdu gazetelerde; buydu demek! Boşuna kiracısız kalmamış. İyi bir şey olsa düşer miydi bize! Hay dinini, imanını, geçmişini... Gel de sövme! de çatla hırsından! Daha az ıslaktı öteki oda. pencereyi açıp havalandırdı. Kapattı camı; bir sandalye getirip oturdu pencere önünde. Bir türlü kesin yargıya varıp ne yapacağını bilemeden saatler saati kaldı öylece; bastıran karanlıkta ışığı da yakmadan. Alıp aygıtı Necla'nın oraya

mı götürseydi? Başka neresi vardı ki, gidebileceği? Lüsyen vardı! Cebimdeki kimliği açıp okuyan karı, bu çantayı bırakacak! Teyzeme mi gitsem? Silip attı hemen; en olmayacağı oydu belki de. Ne yapacaktı, peki? Turgut geldi aklına gene. Evlerindeki kömürlükten söz etmişti bir ara. Üst kattaki birileri olmasaymış. Sallanıp duran düşünceler içinde kesin yargıya varamıyordu bir türlü. Az buz değildi üstlenece-ği sorumluluk. Turgut'u yakmak da vardı. Bir Turgut'u olsa keşke! Yalnız iki ucu değil, ortası da boklu çomak! Şakası yok, burjuvaziden önce bizimkiler vurur hayın damgasını! Gözün yemiyor idiyse girmeseydin! Bir de hayınlığı mı yesin gözümüz! Geç saatte, pek de içine sindiremeyerek karara vardı sonunda; Turgut'a gidecekti, yoktu başka yolu. Burda böyle kalamazdı bu aygıt. Kalkıp meşin bavulu çıkardı, çevresini eski gazetelerle besleyip aygıtı yerleştirdi içine, on ikiye doğru çıktı evden. Bugün izlenmiş olmasındandı belki de, yüreğini böylesine kıskaca almış bir duyguyu ilk kez tadıyordu! Niye korku demiyorsun? Derim, ne olacak? Yılgın değilim; sorumluluk korkusu o. Gözü kuşkuyla yöresinde, karanlık sokağı geçip büyük yola döndü, heyecanını bastırarak yürümeye başladı. Bu saatte taksi bulmak da... demeye kalmadan bir taksi göründü yukardan Kasımpaşa'ya inen. Şehremini deyince açtı kapıyı şoför. Yolcu getirmiş de evine dönüyormuş; yol üstü olmasa almazmış. Konuşkandı şoför. Bandırma vapuru gecikmeli gelmiş; o yüzden... Şu rastlantının güzelliğine bak! Hep ters gidecek değil ya. Acele etme, Turgut evde mi bakalım? Evdedir bu saatte... de, nasıl yapacağız! Anayolda indi taksiden. Pek uzak olmayan sokağa yürürken aynı ikircikli ağırlık içinde çevreyi kolluyordu göz ucuyla. Sokağın başındaydı hemen; salt bir kez şöyle bir uğradığı apartmanı bulmakta güçlük çekmedi. Bomboş sokağa bir göz attı apartmana girerken. Karanlık hole girip çaldı kapıyı. Açılması uzadıkça sıkışma duyuyordu yüreğinde. Aç ulan, yeter uyuduğun! İçerde ayak seslerinden sonra kapı açılıp da karşısında kombinezonla Mediha Abla'yı görünce şaşaladı, hele Mediha'nın kaygılı gözlerini üstüne dikip,

— Turgut nerde? diye sormasıyla iyice şaşkına döndü.

Ne diyeceğini bilemeden kaldı bir an,

— Ben de ona baktım ablacığım, dedi.

Toparlandı hemen,

— Bir arkadaşın doğum günü vardı, ona gitmiştir, dedi. Ben Bandırma'dan geldim. Vapur çok gecikmeli yanaştı. Söz vermiştim Turgut'a uğrayacağım diye. Rahatsız ettim, kusura bakmayın!

Mutlu bir aymayla kapıdan çekilip içeri buyur etti Halil'i Mediha.

— Bir şey söylemedi bana Turgut, dedi. Gelir herhalde. Çay yapayım mı size?

— Sağ olun çok içtim.

Kombinezonla yarı çıplak dolaşması olmasa, hiç de eski Mediha Abla değildi bu kadın, sağlıklı gibiydi. Sağlıklı oluşundan öyle dolaşıyor belki de; genç kadın! ne yapacağını bilmeden yürüyüp duvarın dibindeki sandalyeye ilişti; bavulu yanına koydu. Mediha üşümüş olmalıydı; gidip bir hırka aldı, giyinerek geldi, oturdu karşıki sandalyeye. Ne konuşacağım bu kadınla şimdi ben. Gözlerini Mediha'nın üstüne diktiği gözlerinden kaçırsa da, genç kadının çıplak baldırlarına, kombinezonunun saklayamadığı değirmi kalçalarına, önü açık hırkadan taşan dolgun göğüslerine takılmasını önleyemiyordu. Güzel de bir kadındı yani. Bir iki de ben var gıdığı ile göğsü arasında. Turgut'a da hiç benzemiyor ama, başka güzel bu. Ne kadar atmaya çalışsa neler geçmeye başlamıştı kafasından! Ha dese, atıp içerki odaya kadını, bekliyor bile Mediha Abla! Allah belasını versin senin gibi utanmaz... Utanmıyor muyum sanki! Ölsem yapmam böyle bir alçaklık. Turgut'un ablası ama nasıl bakıyor bak!

— Serpil de üşütmüş biraz. Ihlamur kaynattım ona, size de yapayım mı?

— Zahmet etmeyin?

— Hemen yaparım.

Ihlamuru ne yapacaktı, Mediha'nın bakışlarından biraz kurtulmak için istemişti. İçi kazınıyordu aslında; Karaköy'de yediği pastaydı. Turgut'u bulsa bir şeyler yiyecekti. Nereye gitti bu oğlan! Par diye ışık yandı kafasında, Necla'da bu; nereye gidecekti başka bu zaman! Necla çıktı ortaya demek, Seher'in dediği, gazinoya gittiğine göre. Bastırayım bunları! Saat biri geçiyor. Hemen kalktı, ateşe koymak için çaydanlığı dolduran Mediha'ya,

— Beni bağışlayın Ablacığım, dedi mutfağın kapısından. Hiç zahmet etmeyin! Çok geç oldu, kalamayacağım; teyzem bekler şimdi. Yarın görürüm ben Turgut'u. Selam söylersiniz.

Bir şeyler demeye çalışıp da beceremeyen Mediha'nın kırgın bakışlarına takılmadan uzanıp tezden bir Allahaısmarladıkla elini sıktı. Kapıyı çekerken "güle güle" diyen titrek sesi geldi kadının. Sokağa çıkınca derin bir soluk aldı. Şehremini durağına yürürken yoldan geçen arabaları kolluyordu. Topkapı'dan gelen Sirkeci tramvayı görününce şaşaladı. Aksaray'a kadar diye seslendi biletçi. Depo'ya gidiyor. Tramvay bomboş ama, belli mi olur bu herifler; bavul var diye almazsa şimdi. Arka vagonun sahanlığına atladı. Parayı uzattı. Biletçi bavula şöyle bir bakarken ürperti gezindi içinde. Bileti verdi, kapıyı çekip gitti adam. Neyse, durulmuştu biraz. Aksaray'da taksi bulmak güç olmazdı; yolu da yarılamıştı. Necla'nın anahtarlarını yokladı cebinde eliyle. Evden çıkarken almıştı. Saklamıştı iyi ki; kaldırıp atmayı düşünmüştü bir ara. Peki, Turgut yoksa ne yapacaktı? Açıp kapıyı girecekti, ne yapacaktı! Konuştukları gibi davranacaktı artık. Turgut yoksa Necla çıkacaktı karşısına. Niye olmasındı hem Turgut! Geç oldu, ayrılmışsa. Aksaray'a gelmiş, sağa, Yedikule durağına dönüp durmuştu tramvay. Donup kaldı birden. Tam kapısında durmuştu Aksaray Karakolu'nun. Bütün sinirleri yay gibi gerilmişti bir anda. Toparladı kendini; ayaküstü konuşmakta olan iki polisin önünde, evecenlik izlenimi vermeden ağır ağır indi tramvaydan. Filmlerdeki gerilim sahnelerini anımsadı; tıpkı böyle oluyor işte! Bu oyun değildi ama, insanın yüreğini buran, şakaya gelmez gerçekti. Taksi maksi demeden yürüyüp ilerdeki yan sokaklara vurduğunda ince bir ter kaplamıştı sırtını. Gene arka sokaklardan gidip evi bulmaktı doğrusu, durup yollarda araç bakmak değil. Yenikapı yoluna çıkınca karşıya geçip odun depolarının ardından Kumkapı'ya doğru daldı. Ipıssızdı sokaklar. Düdük sesi duyuluyordu, bekçi düdüğü. Bu karanlık sokaklarda bavulla görünce, "Gece işi"ne çıkmış biri sanıp karakola postalar mı beni şimdi, bekçinin biri! At bu boktan şeyleri kafandan! Farlarını yakarak arabalar geçti bir iki. Trenler geçti yerleri sarsarak. Adamlar gelip geçti tek tük. Yüce Ülkü Lisesi'ni bulup Gedikpaşa'ya kıvrılınca ağırdan çıkmaya başladı yokuşu. Kan tere

batmıştı uzun yokuş bitip de Turgut'la gece geç vakit geldikleri sokağı, sokağın başındaki tahta konağı bulunca ya kadar. Işık yoktu pencerelerde. Uzağında durup yöreyi kolladı bir süre. Tam güven duyunca karşıya geçip durdu kapının önünde, bir kez daha denetledi sağı solu. Açıp girdi içeri, gürültüsüzce kapattı kapıyı. Taşıdıkça ağırlaşmış valizi bıraktı oracığa, karanlıkta yordamla bulduğu merdivene oturdu yavaşça; bir gevşemeyle boşalttı soluğunu. Bu iş bitmişti. Ne bitmesi, yeni başlıyordu daha. Çıt yoktu evde. Necla yukarda mıydı acaba? Olsa duymaz mıydı kapının açıldığını? Turgut kalmazdı burda, biliyordu. Yukarı çıksa mıydı bir? Konuştukları, gelip aşağı kata girecekti, Necla'yı görmesine gerek yoktu; anahtarları niye vermişlerdi ki ona! Geldik, aşağı kata gireceğiz şimdi. Işığı yakmak olmazdı. Gözleri alışmıştı karanlığa. Kalktı, gidip kapıyı açtı kilidi el yordamıyla bularak; gelip bavulu aldı, içeri götürdü sessizce; yavaşça kapattı kapıyı. Yüksek pencerelere asılı perde aralıklarından sızan sokak lambalarının ışıklarıyla alacaya bulanmış geniş bir salondu burası. Gözleri iyice alışmış, salonda her şeyi seçer olmuştu. Üst üste yığılı halılar gözüne çarptı hemen. Epeyce bir uğraştan sonra, seccade benzeri bir şeyle sarıp sarmaladı bavulu, toz toprak kokusu karanlıkta da genzine vuran halıların arasına gömer gibi yerleştirdi. Çişi gelmişti, kalkıp tuvalet arandı; onu da buldu bir yan koridorun ucunda. İşini görüp, lavabodaki musluğa el attı, akıyordu! Ellerini yıkadı. Bir yudum aldı, tükürdü; borularda kalmış su pas tadı veriyordu. Salona dönerken, önü sıra tıpırtılarla kaçışanlar sıçan olmalıydı. Çok yorgundu, uykusu vardı, çok da açtı. Durup ne yapacağını düşündü ayaküstü, umarsızca. Çıksa nereye giderdi? Ev yatılacak gibi değildi. Teyzesine olmazdı bu saatten sonra. Burda mı kalacaktı? Kalırsa, ortalık ışımadan çıkıp gitmesi gerekirdi. Ya uyuyakalırsa? Çok olasıydı bu yorgunlukla. Koca gün kararmayı bekle gene! Sıkıntı bastı içine. Gürültü etmemeye çalışarak salondan, sofadan geçip ne kadar özense gıcırdamasını önleyemediği tahta merdivenleri çıkmaya başladı ağır ağır. Yukarda biri olsa duyardı çok kan uykuya dalmamışsa. En üst katın girişi açıktı, iteleyip girdi yavaşça, "Necla!" diye seslendi, çok alt perdeden; çıt yoktu. Koridora döndü, yürüyüp mutfağı buldu yavaşça. Sokağın ışıklarıyla alaca aydınlıktı mutfak.

Yiyecek bir şeyler aranmaya koyuldu. Dolapları, çekmeceleri yokladı teker teker. Çoktandır yaşanmadığı belliydi. Tel dolapta biraz zeytin vardı bir tabakta. Yapışkan bir kavanoz geldi eline, pekmez miydi? Kapağını açıp parmağıyla baktı tadına, pekmezdi, üzüm pekmezi. Turgut'un getirdiğidir bu hem de, köyden. Burda da yetiştin yardımıma ulan hergele! Başka da ne bulunur burda? Yarım somun da has ekmek! Şimdi, bizim o asker oğlanın Askeri Tıbbiye'den araklayıp getirdiği tayınlardan olacak ki! Bir yerlerde tahin de vardır. Arandı bulamadı. Pekmezden içti biraz. Birkaç zeytin yedi. Bakındı salona gelince; şurda bir yere uzansa mıydı? Bitiyordu uykusuzluktan. Fazla düşünmeden gidip arkaüstü bıraktı kendini sedire. Ortalık ışıdı ışıyordu gözlerini açıp şaşkın şaşkın baktığında. Üşümüş gibiydi. Gerinerek kalktı, tuvalette işini bitirdi çabucak, sessizce çıktı evden. Sabahın ıssız karanlığını yer yer delen tramvay seslerine doğru yürüyüp Beyazıt'a çıktı. Ne yapacaktı şimdi? Sokaklar boş gibi, tramvaylar erken saatte iş güç yolunu tutmuş kadın, erkek emekçilerle doluydu. Turgut'a mı gitseydi? Bir de gelmemişse bu gece. Karar verdi birden, Medrese'ye, Nihat'a gidecekti. En uygun zamandı; polis bekliyor değildi ya bu saatte kapısında. Ne olup bitiyor, öğrenmek gerekti. Böylesi konspirasyon olmazdı; daha büyük yanlış yapılırdı bu duyumsuz karanlıkta. Koşullar değişmiş, ortaya yeni bir durum çıkmıştı; bir söz edildi diye ne anlamı vardı körü körüne uymanın? Fatih'te tramvaydan inip de açılmış muhallebiciyi görünce daldı hemen. Kaynayan kazanı içerden daha yeni getiriyorlardı camekânın altına. Ekmek karnesini verip çorba söyledi. Limonlu, sıcak sıcak, tavuk suyuna, iki çanak çorba içti; ekmeği de bitirdi. Güçlü buldu kendini. Çıktığında ortalık iyice açılmış, sokaklar canlanmıştı. Çevreyi kollayarak yürüdü Medrese'ye doğru. Aşmaya çalıştığı kaygıyla yaklaşıp döndü köşe duvarı, avluya girdi. Kapılar kapalıydı, kimseler yoktu ortalıkta. Yaklaşıp yavaşça tıklattı Nihat'ın kapısını. İkinciye uzanıyordu ki, kımıltılar, ayak tıkırtıları geldi içerden, açıldı kapı. Nihat'ın uykulu gözleri şaşkınlıkla doldu birden. Halil'i içeri alıp örttü kapıyı,

— Kimse gördü mü seni? oldu ilk sözü.

— Sanmıyorum, dedi Halil. Kapılar kapalıydı girerken. Dışardan da kimseyi getirmedim. Kim olacak bu saatte?

Sabırsızlıkla ekledi hemen,

— Anlat, neler oluyor yahu?

— Olacağı, oldubitti, dedi. Topladılar. Otur sen, ben bir tuvalete gidip avluyu da kolaçan edeyim. İyi ettin geldiğine.

Çıktı Nihat. İçinde, niyeyse bir sevinç duydu Halil. Kötü karşılanacağını mı sanıyordu da, iyi ettin geldiğine deyince, ondan mıydı acaba? İyi edip etmediği belli miydi daha! Çok geçmeden,

— Orospu çocuğu molla var şu yanda, diye girdi Nihat. Şimdi geldi camiden. Seni yolda filan görmediyse iyi. Hukukta okuyor pezevengin oğlu. Sinsi yılan ki sorma; polisin gözü kulağı herif burada. Otur bakalım! Senin adını vermişler poliste, biliyorsun değil mi?

Nerden bilecekti? Demek boş değildi üstüne düşmeleri.

— Kim vermiş?

— Tütüncülerden çıkmış. Gelip bize Parti'yi sorardı demişler.

— Kim demiş?

— Ne bileyim hangisi demiş oğlum? Çalmadığın kapı kalmadı o zaman. Parti'yi arandığımız günler hani. Bizim çocuklardan bir şey çıkmadı. Tanımıyoruz demiş onlar.

Ohannes, Kemal, Hasan'mış alınanlar. Çok kötü etmişler Ohannes'i. Ermeni ya. Dediği çıktı oğlanın. Kemal'i bırakmışlar, çıkınca o anlatmış.

— O kadarsa iyi, dedi Halil. Ne olmuş Parti'yi sorduksa!

Güldü Nihat,

— Öyle dersin, sen de! dedi.

Halil de güldü isteksizce.

— Korkarım, başka şeyler de demişlerdir yani, dedi.

— Ha, bir de ressam Hayri var, doğru, dedi. Biz Parti'ye giriyoruz, sen de gir, demişsin ressam oğlana da!

— Atmış pezevenk!

— Onu da öyle dersin!

Gene güldü Nihat. Canı sıkkındı Halil'in. Ressam oğlana demiş miydi böyle bir şey? Anımsamıyordu. Ben girmedim ki, ona diyeyim. Hadi dedim, polise yetiştirmesi mi gerekti! Ona niye sorsunlar beni? Boktan püsürük işlerle al başına belayı! Sağlam iş olsa daha mı iyiydi? Neyse, öğrendik durumu.

— Turgut'un durumu?

— Sormuşlar bir iki ama, yok bir şeyi. Onu da görmüyorsun!

— Kimseyi gördüğüm yok!

— Dinle Halilciğim, dedi Nihat. Bu iş tavsar diyor arkadaşlar. Tavsadı bile! Soruşturma bitti; yargılama Ankara'da. Ağır bir durumun yok. Kapanır! Bir süre toz olacaksın! Parti'nin sana gereksinimi var. Epey kişi gitti. Kavga sürüyor. İş alacaksın. Aman, yakalanma! Saklanacak yer bulacağız sana. Uzak kalma numarası bitti artık! Bizden kopacağına kimse inanmıyor senin. İnadından diyorlar! Görüyorsun, çalışılıyor! Diyeceklerinin hepsini biliyorum. Bu ülkede bu kadar oğlum, ne yapalım?

Ne diyeceğini düşünüyordu Halil, bu güç durumda. Nihat alaya döktü gene,

— Hele gene hık mık et, seni polise ben bildireceğim namussuzum, bizdendir diye! Stalin yapmış ya, hani bir herifi, papaz mektebinden kovdurmuş, öyle! Papazlığı sen de bırakacaksın artık! İyi, kötü, işin bir yanından tutmadan devrimci olunmaz oğlum! Benden iyi bilirsin!

Gülse mi, kızsa mı, sevinse mi bilemeden duruyordu. Üstünlük mü duyuyordu yoksa! Onurlu bir üzüntü gezindi yüreğinde.

— Öldü sayın beni yahu! dedi birden acı gülümsemeyle.

— Hergeleye bak! dedi Nihat. Etiyle, kanıyla duruyor karşımda, öldü sayacakmışız! Enayiydik çünkü! Anam derdi; ölürsen yer beğensin, kalırsan el beğensin! Kimseye beğendiremezsin oğlum! Öleceksen, derdin nedir, söyle biz de bilelim! Biz de ölelim! Korkmadığını biliyorum. Nedir?

Kalktı Halil,

— Gidiyorum ben, dedi. Yetti patakladığın! Ne biliyorsun, korkuyorum ben de! Ne yapayım, bu herif de bu kadarmış dersiniz! Sakın polise bildirme beni Nihatçığım, üzülürsün sonra. İyi yüreğini bilirim senin. Hayın demeyin de, korktu deyin!..

Halil'in gizleyemediği üzüntülü, gülümser bakışına ne anlam vereceğini bilemeden, odanın ortasında kalakalmış Nihat'ın öylece bıraktığı elini tüm sıcaklığı ile sıkıp çıktı. Avlu boştu. Yürüdü, köşeyi dönüyordu ki, Nihat'ın kapısı kapanırken bir başka kapı açılmış gibi

geldi ardından. Dönüp bakmadı. Sabahın ivmeyle koşturan kalabalığı doldurmuştu sokakları. Fatih durağında, nereye gideceğini bilemeden kaldı bir, gelen Harbiye tramvayına atladı. Öyle bırakamazdı evi; gidip mal sahibiyle konuşup onartmaktı en iyisi. Bilinmeyen tek yerdi ne de olsa. Tarlabaşı'na inip mal sahibimiz ayakkabıcı Setrak Efendi'ye anlatayım derdimizi. Altı aylık kirayı peşin almasını biliyor; onartmasını da bilsin! İçi hiç de istemiyordu gitmeyi ya, ne yapacaktı başka? İşyerine girdiğinde bir kadına ayakkabı giydiriyordu Setrak. Halil'i görünce çırağına bıraktı işi, kalkıp geldi; elini sıktı Halil'in. Bir şey demesine kalmadan aldı hemen; Halil Bey'i görmek istiyordu o da. Niye kaydını yaptırmamıştı muhtarlığa? Sorup durmuşlardı onu. Sultanhamam adresini vermiş anlaşmadaki; yazmış, yanıt alamamış muhtar Mahir Efendi. Evde de bulamıyorlarmış. Hemen gidip yaptırsındı kaydını, Karakol'a bildirirlermiş yoksa. Belki de bildirmiş diyordu; bir polis gelip sormuştu dün, o yüzden olmalıydı. Çözsündü o işi. Hemen şurda, Kalyoncu Kulluğu'nun alt başındaydı Muhtarlık. Bir şey olmazdı ya, başını ağrıtırlardı adamın. Hele bugünler, güvenlik sıkılıyormuş muhtarları. Halil'in renk vermeden geçtiği evin durumunu ise doğal karşıladı Setrak Efendi. Suç belediyenindi. Yağmur yağdı mı, böyle olurdu. Kanalizasyon taşıyor, yalnız onun evi değil, bütün Kasımpaşa evlerini su basıyordu. Yapacağı bir şey yoktu mal sahibinin! Ayrılıp da Tarlabaşı'ndan Beyoğlu'na çıkarken biraz daha kuşatılmış duyumsadı kendini. Muhtara yazılmaya gitse ne çıkacağı belli olmazdı şimdi? Polis gelip aradığına göre belliydi belki de! Keşke baştan yaptırıp dallandırmasaydı böyle. Hiç aklına gelmemişti ki. Gitmemek de kötüydü şimdi. Polisin araması muhtarla mı ilgiliydi acaba? Yoksa, Nihat'ın dediği... Onlar sividir ama. Setrak'a gelen de sividi belki; sormamıştı ki. Dün arayan onlarsa, bitmişti bu iş; ev gözaltında olmalıydı. İyisi, belki de hiç uğramamaktı; önemli bir şey de yoktu evde artık. Bir eziklik duydu yüreğinde. O lağım taşkınındaki izbeye, en güzel anılarıyla bezenmiş yakıcı bir özlemle düşünüyordu daha şimdiden. Seher'e nasıl duyuracaktı olayı? Bundan sonra ne yapacaklardı, asıl önemlisi de, Seher'le buluşmalarına epey vardı daha hafta sonuna kadar. Yarın gece Yuri'yle konuşacaklarını düşündükçe canı iyice sıkılıyordu. Hiç

de iyi haberlerle gitmeyecekti buluşmaya. Lağım sularına batmıştı aygıt; çalışır durumda olup olmadığı da belli değildi. saklandığı yer de... Necla'dan söz etmemişti onlara; evi bulunca gerek kalmamıştı. Kızın ne durumda olduğunu o da bilmiyordu şu anda, onlara ne diyecekti! Para darlığı yüzünden kötü bir yere girmekle aygıtı tehlikeye atması eleştirilecekti herhalde. Küçük burjuvaca duygulara kapıldın, geri çevirdin para önerilerini; beğendin mi yaptığını şimdi; buydu diyecekleri! Verecek yanıt bulamıyordu ya, gene de içine sindiremiyordu para almayı. Söylenecek her şeyi biz de biliyoruz ama, olmuyor işte; para kirletiyor girdiği yeri. Kafayı takmışsan... Takma da görelim! Koca gün boyu ne yapacağız şimdi peki? Kara bulutlar dolaşıp duruyor gene. Yağsın! Bize yaptı yapacağını. Yağmazsan geçmişini!.. Her şeyi böyle yüzüstü bırak git Pendik'e kitap oku şimdi! Tarlabaşı'nda yolu üstünde buluverdiği eczaneye girdi, Turgut'u aradı içi hiç de rahat olmadan. Tedirginliği artıyordu bekleme uzadıkça. Turgut Bey'in yerinde olmadığını, daha sonra aramasını söylediklerinde canı sıkılırken biraz da sevindi sanki. Bir de Turgut'a bulaşmasındı başında bir bela dolaşıyorsa. Bulaşması kaldı mı, aygıtı koyduk oraya; Necla'dan Turgut bir adım. Necla'nın ne olduğu da belli değil! İyice bok edeceğiz işleri! Necla bile bilmiyor daha nerde ne olduğunu, polis nerden duyacak, benden mi! Peşine takıp götürme de! Oraya gitmenin anlamı yok gerekmedikçe. Aygıt duracak orda. Necla'yla hiç konuşmamak belki en doğrusu. Nerden görüp konuşacağım ki? Çözüm değil bunlar ya, ne yaparsın başka? Nicedir uğramadık, Beşiktaş'ta Hüseyin Ağbi'yi gidip göreyim, haberler vardır onda. Onun işyeri de gözaltında olabilir? Pabucumu onartırım! Yutacak polis de! Pabucun burnundaki demirler düştü çoktandır, topuklar da gidiyor. Başka yer yok yaptıracak! Varsa var! Burası hana benzemez; komünist ayakkabıcılar var handa, tutuklamalar oldu mu ilk oralara el atar polis; bütün gün başını mı bekleyecekler Hüseyin Ağbi'nin! Beşiktaş'ta otobüsten inip de, önünü, ardını kollayarak yaklaştığı işyeri kapalıydı. Nasıl da ters gidiyordu bugün işler! Eski evin sokağına saptı yürüyüp. Oturdukları evin yıkıntılarını görünce üzüntü doldu içine. Ne güzel günlerdi! Ne güzeli be, tepede bir oda alt yanı! Güzeldi de, yani... Güzel günler ilerde! Güzel günler göreceğiz ço-

cuklar. Ne güzel söylüyor Nâzım! Güneşli günler göreceğiz... de, şimdi bir yağmur yağıyor; ağzımıza sıçıyor! Dönmüş, caddeye yürüyordu ki, Hüseyin Ağbi'yi gördü karşıda; yanında çuval gibi bir şey; işyerini açmaya çalışıyordu. Açıp içeri girince, yöreye bir göz atıp o da girdi peşinden. Dönüp de Halil'i görünce şaşırmış gibi kaldı Hüseyin Usta. Kemikli parmaklarıyla elini sıktı uzatıp.

— Bıraktılar mı seni? dedi.

— Ne bırakması? dedi Halil. Almadılar beni. Niye alsınlar ki?

Onu niye almışlar ki! Ortaköy'den, Kasımpaşa'dan kılıç gibi geçmiş herifler bu son tutuklamada. Sokakta merhaba diyeni almışlar. Dört gün kalmış güvenlikte o da. Halil'i sorup durmuşlar, gelir miydi diye. Eskiciyim, günde bin kişi gelir bana, ne bileyim hangisidir demiş. Sonra duyduğu, başkalarından da sormuşlar Halil'i. Soğukkanlı görünümünde gülümsedi Halil,

— Valla bilmiyorum, dedi. Bana kimsenin bir şey sorduğu yok.

— Kolla kendini, dedi Hüseyin. Soracaklardır!

Çuvaldaki köseleleri, derileri elinin uzanacağı yerlere dağıtırken,

— En iyisi görünme ortalarda bir süre, dedi Hüseyin.

— Burayı gözlüyorlar mı?

Sorar sormaz da pişman olmuştu. Tezgâhın altından çıkardığı bir iskarpini örse geçirirken ters baktı Halil'e,

— Nerden bilirim be Halil? dedi. Kapıda gözüm mü vardır benim?

Çöken tedirgin edici sessizlikten kurtulmak için, pabucunu da yaptırmadan çıktı biraz sonra. Ürkmeyip de ne yapsın adam; dün çocuğunu geçindirmek için didinip duruyordu köşesinde. Partili olmamış hiçbir gün. Polis buna bile sormuş beni! Sandığımızdan ağır demek durum. Adımı bir veren olmasa niye bu kadar düşsünler üstüme? Tütüncüler demişler ya, başka kim verecek; Mazlum mu demek istiyorsun? Demek istemiyordu da, o olasılık aklına düşünce işin rengi de değişiyordu, yüreğine bastıran kaygının boyutları da. Bir oyun peşinde olmasın herifler! Beşiktaş iskelesine yürüdü. Üsküdar'daki karşı sırtlara, İcadiye, Sultantepe'ye bakarken Mazlum'un kahvesine gitmek geldi içinden. Gidip onu bir sorgulasa çok şeyi anlayabilecekti sanki de, Yuri'ye nasıl anlatırdı bunu? Mazlum'la ilişki-

sini kesmesi için, daha ilk günden uyarmışlardı. Yakıcı bir kızgınlık vardı içinde, önüne dikilmiş, elini kolunu bağlayan engele. Kişisel karar yetkisi kullanması gerekmez miydi yani! Sonucunu göze alıyorsan kullanırsın! Göze al bakalım, nasıl alıyorsan! Üsküdar vapurunun güvertesinde, kuleleri, kubbeleriyle sabahın ağırdan ağıra dağılan sisinden yaratılır gibi gerinerek uyanan İstanbul'u seyretmenin mutluluğu içinde, Mazlum'a gidip gitmemek ikirciğiyle didişip durdu yol boyu. Üsküdar'a inince Bağlarbaşı tramvayına doğru yürürken duraladı. Olmazdı; Mazlum'a gitmenin sakıncaları ortadaydı, tam da bu sıralar göze almamalıydı bunu. Önünde duran Kadıköy tramvayına atladı. O gün sokaklarda akşamı edip yatmaya teyzesine gitmekten başka şey gelmiyordu aklına. Yarın akşam Yuri'yle buluşunca açık açık konuşacaktı yeni durumu. Gerekirse ondan sonra giderdi Turgut'a. Haydarpaşa yakınında indi tramvaydan, İbrahim Ağa'ya doğru daldı sokaklara. Koşuyolu, Acıbadem, Yeldeğirmeni yöresinden Erenköy'e, Bostancı'ya kadar girmedik sokak bırakmadan dolanıp durdu bütün gün. Erenköy'deki bir bakkaldan aldığı incir, üzüm, fındığı yedi yol boyu. Bostancı'dan trene bindiğinde iyice kararmıştı ortalık. Pendik istasyonunda trenden yorgun argın boşalan akşam kalabalığı arasında indi sokağa. Çevreyi kollayarak evin yolunu tuttu; pek bir şey yoktu kuşkulanacak. Eve gelip kapıyı çalınca da şöyle bir bakındı sokağa; bildiği sokaktı. Kapı açılır açılmaz karşısına dikilen teyzesinin karmakarışık yüzüne çarpıverince anladı hiç de iyi bir şeylerin olmadığını. Halil'i kızgınlıkla içeri çekip kapıyı birden kapattı kadın; ateş saçan gözlerini üstüne dikip başını iki yana sallayarak baktı bir süre,

— Nasıl geldin buraya? dedi.

Dikelir gibi yaptı Halil,

— Ne demek nasıl geldin? dedi. Trene bindim geldim. Gene binip giderim istemiyorsan!

İyi demişti. Toparlanır oldu teyzesi,

— Gidermiş! dedi kızgınlıkla. Nereye gideceksin? Na şurda tutmadıklarına şaştım. Devriyeler bastı evi oğlum. Seni bekleyip durdular. Gelmez dedim. Gitmişler demek. Nedir bu başımıza gelen Halil?

Der demez gözleri dolup yüzü gevşemeye başlamıştı. Çekilip içeri aldı Halil'i. Gidip perdeleri kapattı hemen. Sedire oturup karşısında sandalyeye ilişmiş Halil'e dikti gözlerini. Muhtarla dört sivil gelip evi aramışlar akşama doğru, deyince yüreği cız etti Halil'in; gitti kitaplar! Yoo, kitap mitap gitmemiş! Yüklüğü yıkarlarken, yatak yorganımdan ne istiyorsunuz? deyince teyze hanım, yarıda bırakmış onlar da! Muhtar dostuymuş; onun sözlerinin etkisi olmuş asıl. Tutamadı, gidip boynuna sarıldı teyzesinin.

— Kitaplar duruyor! dedi.

— Duruyor domuz, duruyor! dedi. Ben anlamadım mı sanıyorsun onda bir bokluk olduğunu? Yüreğim ağzıma geldi herifler aramaya kalkınca.

Bir kez daha kucakladı, yanaklarından öptü teyzesini. Yumuşamıştı o da. Kendini çekerken,

— Bırak bunları da, anlat bana, neyimiş bu iş? dedi.

— Hükümet hırsız, halkı soyuyorlar dedik bir iki yerde; kulaklarına gitmiş demek!

Duraladı kadın,

— Bilmeyen mi var halkı soyduklarını? dedi. Sana ne oğlum? Önce okulunu bitir sen! Hükümetle baş edilir mi? Ne olacak şimdi? Seni tutarlarsa bunlar, dünyada bırakmazlar. Çürütürler cezaevinde. Hele birinin, hiç gözü göz değildi! Telsizle konuşuyormuşsun sen bu evden Ruslarla. Öyle demiş namussuzlar. Muhtar Memduh Efendi söyledi onlar çıkınca. O deyince, olmaz öyle şey bu evde, kalmışlar!

— Durma buralarda oğlum sen, dedi evecenlikle. Kalk doğru Tokat'a git, ağbinin yanına! Ya da Şahindelere git, en iyisi! Antakya'da şimdi onlar. Kocası subay, kimse dokunamaz sana!

Hep gülmek geliyordu içinden teyzesinin safça konuşmalarına ya, bir süre çekilmek de gerekti ortalardan, doğruydu kadının dediği.

— Ağbimden para geldi mi?

— Para mara gelmedi. Ne yapsın adam? Çoluk çocuk geçindiriyor o da.

Kalktı, yandaki yatak odasına gidip döndü elinde çantasıyla. Açtı çantayı; içinden çıkardığı kâğıt paraları üst üste koyarak saydı tek tek, uzattı Halil'e,

— Al, dedi. Elli altı lira çıktı. Şimdi içeri girecekler diye yüreğim ağzıma geliyor oğlum. Doğru Şahindelere sen! Bu kâğıtta adres. Dur!

Kalkıp yine geçti odasına; getirdiği karton kapaklı, minicik kitap gibi bir şeyi genişçe bir beze sararken,

— Bu "En'am-ı şerif"i de koynuna koy! dedi. Korur seni. Siz yeniyetmeler inanmazsınız böyle şeylere ya, burnunuz da boktan kurtulmaz!

En'am'ı Halil'in ceketinin iç cebine sokuştururken,

— Açsındır da sen, dedi.

Mutfağa koşturdu hemen. Gazeteye sararak getirdiği yiyecekleri koltuğuna sıkıştırdı çabucak. Kapıya geldiklerinde gülümseyerek bakan Halil'e sarılınca da, hıçkırarak ağlamaya başladı. Yüzünden, yanaklarından öpüp, göğsüne bastırdı.

— Böyle mi gidecektin sen oğlum! Diplomayla gönderecektim seni ben!

Tam çıkacağı sıra durdu Halil,

— Ne olursun o kitaplara dokunma teyzeciğim, dedi. Kötü şey değil onlar. Çok değerli kitaplar. Bulunmaz bir daha. Aldırırım ben senden gerekirse.

— Aman, kitabınız batsın! dedi. Dokunmam, kimseye de el sürdürtmem. Hadi, sen de söz ver diyorum sana; o cebindeki En'am-ı şerif'i yanından ayırmayacaksın! Söz ver bakayım! Sözünde durursun sen!

Cadalozca karşısına dikilmiş, gözünün içine bakarak yanıt bekleyen teyzesine gülümseyerek başını salladı Halil,

— Olur teyzeciğim, dedi. Söz! Sen de sözünde durursun, biliyorum! Bir yemin et!

— Aa, deli! Vallaha el sürdürtmem kimseye ayol! Söz, dedim. Allah yardımcın olsun, hadi. Şahinde hemen mektup yazsın bana.

Kapıyı çekip dudağındaki acı gülümsemeyle karanlık sokağa daldığında onur veren bir kaygıya batmıştı yüreği. Yalnız sen mi, Rahmi Usta da diploma bekliyordu bizden teyzeciğim! Cebimde elli beş lira, yoo elli sekiz filan, koynumda En'am-ı şerif, asıl diplomayı almanın yoluna düştük, nasıl sınav vereceğiz bakalım! Trende yol boyu ne

yapacağını düşündü. Kesin karara varamıyordu bir türlü. Kızıltoprak'ta inip Fenerbahçe tramvayı ile Kadıköy'e geçti. Çarşıda atladı tramvaydan, sokaklara daldı gene. Yöreyi kollayarak alanın kıyısından Kadıköy iskelesine girip aldı biletini, boş bekleyen vapura atladı. Kıçta, dümen üstündeki boşlukta babaya oturup açtı teyzesinin verdiği paketi; peynir, dört iri kadınbudu köfte, bir parça ekmek, temizlenmiş kırmızı turpla, yeşil soğan vardı. Soğanlar, turplar arka bahçeden. İki yandan akıp giden karartılı sulara bakarak istekle yedi. Nasıl canlandı o cadaloz kadın! İnsanlar hiç belli olmuyor. Teyzem yahu, anam gibi; ne yapacaktı başka! Ne de benzer anama ya; anacığım melekti! İç cebindeki En'am'ı çıkarıp baktı. Atıverecekti suya, duraladı. Teyzesine verdiği söze bağlılığından varmıyordu eli. O sözünde durmaz da, sinsice bozarsa anlaşmayı, Teyze Hanım'a da hak kazandıracaktı sanki! Ya koynunda dua ile dolaşan devrimci olmak peki? Gülerler adama! Ben de gülerim; ne yapayım! Atarsa yüreğinde taşıyacak ağırlığını. Beze sarılmış kitapçığı, gene de içiyle pek barışık olmadan yerleştirdi eski yerine. Dursun bakalım atacağımız gün gelinceye kadar! Şahinde'ye de git bari, onu da dedi Teyze Hanım! Ona söz vermedim... de, nereye gideceğiz şimdi? Git bir otele, kimlik soracaklar. Hukuk Fakültesi kimliğimiz, "şebeke" çoktan yitirdi geçerliliğini; başka kimlik kartımız da yok. Pat, polisin kucağına. Necla'nın oraya mı gideceğiz gene? Turgut'a bir uğramadan mı? Zorunlu uğrayacaktı. Gerekirse Süheyla yoluyla ilişki kurup olayları kim duyurabilirdi Seher'e Turgut'tan başka! Ya bir de evde değilse gene? Her gece de nereye gider o hergele? Kapıdan bakıp dönerim hemen. Korkuyorum, oğlana bir şey sıçratacağız. Allah kahretsin, ne kötü şey bu umarsızlık! Vapur Haliç'e girip iskeleye yaklaşırken, Sirkeci'de bir hanın tepesine dikilmiş, mavi neon ışıkları karartılı liman sularında yüzen, kocaman çemberde, dikey, yatay iç içe geçmiş harfleriyle BAYER reklamına baktı kızgınlıkla. Burda yıllarca nasıl çalışabildi Reşat? Onlar da yutabiliyor demek! Daha neler yutuyorlar kim bilir! Biz de neler yutuyoruzdur, kim bilir! Serin bahar gecesinde indi vapurdan, Köprü'ye çıktı. Saat onu buldu, yöresini kollayarak Turgutlara varması. Sokağın girişinde gene denetledi yöreyi; yoktu kimse. Yaklaştı eve; ışık vardı içerde, perdeli giriş katında. Derinden,

belli belirsiz gülüşmeler, konuşmalar sızıyordu sokağa. Girse mi, girmese mi, duraladı bir; daldı apartmana, uzandı zile. Zille birlikte sesler kesilip bir sessizlik çöktü önce; kısa bir aradan sonra açıldı kapı, Turgut göründü kapı boşluğunda. Halil'i görünce de, sevinçli bir ikirciklikle açtı gözlerini, toparlandı hemen,

— Hoş geldin yahu, dedi. Gel! Buyur! Dün gece de uğramışsın, söyledi ablam. Ne iyi ettin!

Gürültülü konuşkanlıkla Halil'i içeri alırken, nasıl davranması gerektiği konusunda da ipucu veriyor gibiydi. Genişçe holde, yastıklarla beslenmiş bir sedirde oturan konuklara tanıştırdı Halil'i.

— Bu bizim Halil, Sahir Ağbi. Hukukta ama, hukukçu olmak istemiyor! Fakülteyi boşladı o da bizim gibi. Dünya kurtulmadan Türkiye kurtulmaz, Türkiye kurtulmadan da bize kurtuluş yok diyenlerden.

Takılmasından sonra, Sahir'le Nedret'i tanıştırdı Halil'e. Gözlerinin içi parlayan Mediha'yla da el sıkıştılar. Serpil'in yanağını okşadı Halil; Turgut'un verdiği, daha sıcaklığını yitirmemiş minderli, tahta sandalyeye oturdu. Turgut'tan hep adını duyduğu Sahir'le, Nedret'i görmek sevindiriciydi de, günü müydü? Ne güzelmiş bu Nedret Abla da! Güzel de, daha çok da şey... böyle iyi yüzlü. Melek gibi sanki. Bilinir mi? Turgut da hep diyordu, karı koca, ikisi de iyi insanlarmış gerçekten de. Ablasının hastalığında...

— Turancıları konuşuyorduk Sahir Ağbi'yle. Ankara'daki kepazeliği biliyorsun. Sen ne diyorsun?

Zop diye sözün ortasına düşmenin sinirli şaşkınlığıyla gülümseyerek Turgut'a baktı Halil,

— Bir soluk alalım yahu! dedi. Hemen sınava başlama!

Gülüşmeler sürerken de ekledi,

— Saraçoğlu'na güveniyor itler, azdılar, diyorum. Bilmiyorum, siz ne diyorsunuz?

Bir kısa sessizlikte Sahir aldı sözü,

— Aşağı yukarı biz de onu diyoruz da, dedi; yalnız, üzerine biraz daha düşüp de titizlenerek baktınız mı, ortaya kimi ayrıntılar çıkıyor ki, iyice durup düşünmek gerekiyor üstünde.

Özenerek kurduğu tümcenin, aslında pek bir şey açıklamadığının ayrımına varmış gibi,

— Şöyle, diye ekledi hemen. İngiliz yanlısı sayılır Saraçoğlu aslında diplomatlar arasında, biliyorsunuz!

— Yoo, bilmiyoruz!

Halil'in bu çıkışıyla duralayıp baktı Sahir,

— Öyle bilinir, dedi. Almanlar bir ara karşı yayın yaptılar. Dışişleri Bakanlığı sırası. Herifin faşist olmasına hiç de engel değil bu. İngiliz yanlısı faşist. Batı'da, İngiliz'in dışında bulmak kolay değildir bugün böylesini. Bizde olur! Sovyet düşmanlığıyla gözleri öyle dönüyor ki... Yapı da uygun. İnönü var bir de! Onun devlet politikası Sovyet yanlısı görünümde olageldi uzun yıllar. O da antisovyetik aslında kuşkusuz da, daha esnek.

— Daha itoğlu itçe!

Halil'in sözlerini pek sataşma gibi almadan sürdürdü Sahir,

— Evet, öyle de, bugünkü açık Turancı saldırıları arkalayacağı düşünülemez. Tedirginlik duyuyor da olabilir. Gizli, açık ona da saldırıyorlar. Halk Partisi içindeki, sözümona devrimci kanat; işte Hasan Âli Yüceller, Falih Rıfkılar filan, sırtlarını ona dayıyorlar. O da ne güne dek taşır bunları, belli değil. Ordu, genelkurmay sonra; Turancıları arkalayacak çok adam çıkar ordan. Yalnız, kendilerini ortaya atmazlar. Sinsice yapacaklardır. Çarkın dışına atılmaktan korkarlar çünkü! Muzaffer Şerif Başoğlu var Ankara'da biliyorsunuz, sosyal psikoloji doçenti Dil ve Tarih'te; onun babasının çok iyiliğini görmüş bu Saraçoğlu. Borçlusu gibi. Gidip anlatmış Muzaffer Bey, Saraçoğlu'na, bu Turancılardan bin kat daha tehlikeli, "Anadolucu" örgütlenmeyi. Emin Erişilgil'den Şevket Raşit Hatipoğlu'na, Reşat Şemsettin'inden Hıfzı Oğuz Bekata'sına, Hüseyin Avni Göktürk'ünden Remzi Oğuz Arık'ına, Sadi Irmak'ına, tüm Anadolucuları saymış bir bir. Ne oldu sonra? Hiç! Devlet içinde devlet bunlar! demiş hem de; yani, senin koltuğun da tehlikede diyor herife! Aldırmadı olmaz da, ne halt etsin herif! Kimse tek başına öyle pek güçlü değil bu ülkede. İnönü bile! Bin bir oyunun döndüğü karanlık bir bürokraside bütün üstünlükler kısa süreli bugün; ardından ne geleceğini kimse bilemez kolay kolay. Hep, faşist İslam diyalektiği, "Bu da geçer yahu!"

Gülüştüler. Sahir gülmedi yalnız. Ne güzel konuşuyor bu Sahir Bey! Halil, Mediha'nın getirdiği çayı yudumlarken ince alaylı konuşmasını sürdürdü Sahir Bey,

— İçin için bir savaş yürüyor Türkiye'de bugün. Sol'a şantajla görevli bu Turancılar da içinde, hemen herkes Ulusal Önder'e bağlı da, kim, ne kadar, ne biçim bağlı? Sorun o! Önderimiz kime, ne kadar bağlı? O da belli değil! Savaşın gidişinin de rengi ortaya çıktı artık. Bu ortamda fırladı Turancı dangalaklar. Almanları sevindirir bu iş, azından ya, eninde sonunda kayaya çarpacaklar. Yazgısı bu, bu işin. Faşizmi bunlar getiremez. Daha doğrusu, yanlış olmasın; faşizm var ülkede de, her türden, ilerici gelişme yolunu tıkayıp iyice sağa kaydırarak faşizmi yerleştirecekler bunlar olamaz. Daha güçlü, daha sinsilerin işi o. Bütün kadroları ellerine geçiren "Anadolucu" örgütler gibi. Çok uzattım biliyorum! Diyeceğim, bunlara bulaşmak değil, ki finolarla dalaşmak olur bu, elebaşlarıyla boğuşmak gerek. O da nasıl olur?

Durup gülümsedi,

— Valla, onu ben de bilmiyorum, dedi.

Gülüşmeye başladılar. Yalnız, Halil gülmedi bu kez de. Şaka söylendiği belli olan son söze karşı bir şeyler demek istiyor, nerden getireceğini bulamıyordu bir türlü. Turgut aldı,

— O zaman sizinle aynı noktaya geldik Sahir Ağbi.

— Nasıl?

— Bu hükümet faşist hükümet!

Sinirlenmiş gibi doğruldu Sahir Bey,

— Tersini söyleyen mi var?

— Tamam, yok da...

— Yuvarlak doğru bu dediğin. Dünyaya uzaydan bakan da, dönen düz bir top görecek belki. İndin mi üstüne, Himalayalar da var, Emden çukuru da. Dengeleri kollayan bir sağcı hükümet bu. Yamalı bohça. Hasan Âli de var içinde, diyelim Şevket Raşit Hatipoğlu gibi Anadolucu bir dangalak faşist de, Egeli dışsatımcı tüccarların adamı Behçet Uz da. Savaş koşullarında serbest pazar rejimi uygulayıp halkın kanını emenler yani.

— Çoğunluk onlarda.

— Evet, onlarda. Biz de mi olacaktı?

Gülüşmeler oldu gene.

— Bakın! diye aldı gene Sahir. Atsız son yazısında iki olaydan söz ediyor. Yedek Subay Okulu'ndaki iki komünist öğrenciden. Bir de "Haydarpaşa Lisesi'ndeki olay" diyor. Sebati mi diyordunuz, öyle miydi, Haydarpaşa Lisesi'nde olan? Ben yeni duydum sizden. Gizli sayılır bu iş. Bu adama belli ki, siyasal polisten bilgi, destek veren birileri var, kışkırtıp arkalayan. Devlet katından yani. Demek ki...

Canı sıkılmıştı Halil'in. Çok önemli sanki söyledikleri? Çivi üstünde oturuyor gibiydi. Gitseler şunlar da, Turgut'la kalsalardı. Bu gece ne yapacağını, nerde kalacağını bile bilmiyordu daha. Konuşmalar aynı eksende sürüyordu. Sözü edilen dengede İnönü'nün belirleyici yerini konuştular bir süre de. Kimi ilerici gençler İnönü'ye bağlılık telgrafı çekmeyi düşünüyorlarmış, Turancıların gösterilerine karşı, Turgut'un dediği. Bizim çocuklardır "ilerici" dediği de, kim olacak! TKP'nin taktiği! Yalnız... Tam ağzını açıp bir şeyler diyecekti vazgeçti. Oturmalarını uzatmaktan başka yararı yok. Turgut'la konuşuruz gerekirse. Dışişlerinin başındaki Alamancı Menemencioğlu faşistini, Selim Sarper'ini, Feridun Cemal'ini görmüyorlar! Temeli antisovyetik dış politikayı tezgâhlayan çeteyi yani. İnönü'nün onayı olmadan mı yürütüyor işleri bunlar! Bu konuşmaların ne kadar dışında Mediha Abla! Hem de Sahir Bey'in anlatırken gözlerini sık sık ona dikmesine karşın, dinlemiyor gibi. Gitseler de kurtulsak diyen bir de o olmalı! Sayıklamaya başlayan Serpil'i içerki odaya götüreceği sıra Nedret Hanım doğruldu,

— Geç oldu Sahirciğim, dedi. Çocuklar da yalnız evde...

Sözü bağlar gibi bir iki konuşmadan sonra kalktılar. Ayrılırlarken,

— Kusura bakmayın, bizim çenemiz açıldı bu akşam, dedi Sahir Bey, Halil'in elini sımsıkı tutup. Sevindim tanıştığımıza. Sizi dinlemeyi isterim. Bir dahakine diyelim!

Sevinsin mi, pek bilemeden aynı yakınlıkla elini sıkarak, "Sağ olun!" dedi. Bağa gözlükleri altında zeki bakışlı bu esmer, kemikli yüzlü adama karşı ne duymalıydı içinde? Onu mu düşüneceğiz şimdi! Nedret Hanım'la da aynı sıcaklıkla el sıkıştılar. Herkese sıcak bu

kadın. Mediha Abla'yla nasıl yakınlar. Yarı uyuklayan Serpil'i öptü gidip odanın kapısında. İyi, güzel insan bu kadın! Bu duygusunu bölüşmek ister gibi baktığı Turgut'un Nedret Hanım'a diktiği gözlerini yakalayınca şaşırdı; sarsılır gibi oldu biraz da. Yoksa bu oğlan... Kafasından atmaya çalıştı hemen. Yok canım, ablası gibi! Mediha Abla da senin ablan gibi! Biz ne yaptık! Hem Mediha Abla'nın bana baktığı gibi mi bakıyor bu kadın Turgut'a? Nerden biliyorsun nasıl baktığını? Amma pislik be! Ağzına sıçayım, öyle bir bok yediyse Turgut! Sorarsın! Soracak o kaldı! korkulur bu hergeleden de ya! Sahir Bey'e karşı üzüntülü bir sevgi duydu içinde. Konukları yolcu edip kapıyı kapatınca Halil'e dönen Turgut'un güleç yüzü değişti birden.

— Senin Mazlum tutuklanmış, dedi kaygılı bir evecenlikle. Bir rastlantı öğrendim ben de. Seni arıyorlarmış.

Serpil'i yatırmaya götürmüş ablasını gösterdi başıyla,

— Bandırma'dan gelmişsin dedi bu. Öyle mi? Dün gece sen...

Halil kesti hemen,

— Evet, öyle dedim. Beni arıyorlar, biliyorum. Çıkalım mı seninle? Konuşmamız gerek; anlatacak çok şey var.

Başını salladı, odasına gidip toparlandı Turgut. Yatak odasının kapısına çıkan ablasına, işi olduğunu, biraz geç geleceğini söyledi; Mediha'nın bir şey demesine kalmadan çıktılar. Sisliydi gece. Aksaray'a inen, boş, karanlık sokaklarda, bir iki arkalarına bakıp yöreyi kollayarak ağır ağır yürümeye başladılar.

— Kimden duydun Mazlum'un tutuklandığını?

— Refik söyledi akşamüstü uğrayıp. Başka diyecekleri de vardı; yemeğe götürmeye kalktı beni. Geçen haftadan sözleşmişler ablamla Nedret Abla bu gece için.

— Refik nerden duymuş?

— Ne bileyim; kırk tarakta bezi var pezevengin. *Ulus*'un bir muhabiri varmış da, şimdi polis muhabiriymiş de burda, *Cumhuriyet*'te; bir sürü öykü. Senin arandığını Nihat söyledi. Hiç yapmaz, telefon etti bu sabah bana, buluştuk. Senin uğradığın gün polis gelmiş Nihat'a. Fotoğrafını gösterip bu sana geliyormuş demiş. Molla var komşusu, o fitledi diyor. Tanımıyorum, deyince gitmiş herif. Belki

ben görürüm seni diye gelmiş Nihat. Toz olsun diyor, sakın geçmesin heriflerin eline. Sen nerelerdesin yahu?

Olan biteni ayrıntılarıyla anlattı Turgut'a.

— Necla'yı gördün mü?

— Hayır görmedim, dedi Turgut.

— Kötü mü ettik?

Aygıtı Necla'ya götürmesini diyordu. Dalgın, sessiz bir iki adım attı Turgut,

— Bilemiyorum, dedi.

Umarsızlıkla soluklanıp,

— Dün gece karşılaşsak iyi olacaktı ya! Başka da ne yapardık, onu da bilmiyorum.

Sessizliği Halil bozdu,

— Nerdeydin dün gece.

Duraladı bir,

— Süheyla'daydım, dedi, canı sıkkınca.

Sırası değildi üstelemenin. Taşkasap'ın, yangın artığı, çakul çukul sokaklarında yürüdüler bir süre.

— Ne yapalım şimdi dersin?

Bir süre yürüdükten sora,

— Onu düşünüyorum ben de, dedi Turgut.

Acılıkla güldü birden.

— Ne oldu?

— Hiç, dedi. Şu yağmurun ettiğine bak!

Halil de güldü isteksizce. Turgut durup döndü,

— Yapacak başka şey gelmiyor aklıma, dedi. Necla'nın oraya gidelim. Ben sokağı denetlerken sen gir eve; orda kal gene bu gece. Yarın Necla'yı bulacağım ben.

Duraladı bir,

— Nasıl bulacaksam! diye ekledi kendi kendine.

Sessiz, düşünceli yürüdüler. Haseki'ye yaklaşıyorlardı ki bir bekçi çıktı sokağın içinden, pek bakmadan ağır ağır geçti yanlarından.

— Yarın akşam buluşmaya gideceğim. Bilmiyorum ya, onlar da saklan diyecekler, ne diyecekler başka? Belki de haklı teyzem; Tokat'a

mı gitsem bir süre, bilmiyorum. Belki Seher'i de göremem. Anlatırsın durumu ona, eve gitmesin.

— Seher'i Süheyla'dan bulurum gerekirse.

— Evet, gerekirse, dedi Halil. Cumartesi Tepebaşı Şehir Tiyatrosu gişesi önünde buluşacağız.

Beşte gidebilir miydi Turgut oraya? Giderdi. Kolaydı öyleyse. Anahtarı verip evi göstersindi ona. "Çanta" birinci katta halıların arasındaydı. Bildiğini belli etmemeliydi Turgut. "Çanta" desindi; o kadar. Gerekirse okuldan arayacaktı onu Halil; uyanık olsundu. Uzun süre arayamazsa kendisi karar vermeliydi ne yapacağına.

Duraladı,

— Yerini de sana söylemiyorum, unutma! dedi. Daha doğrusu unut, Seher'e söyler söylemez!

Güldü Turgut,

— Söylemeden unutmam inşallah! dedi.

Şakaydı ya, evi nasıl unutmuştu! Duymamış gibiydi Halil. Haseki'nin üstbaşında, anayoldan geçen bir taksiye binip Koska'da indiler. Tek tük araçların dolaştığı sisli yollar bomboştu. Karanlık yan sokağa saptılar hemen. Sessiz birkaç adımdan sonra durdu Halil,

— Ayrılalım burda istersen, dedi.

Ses çıkarmadan elini iç cebine sokup çıkardığı parayı uzattı Turgut,

— Aylık aldık bugün, dedi. Şunları al sen!

— Param var. Teyzem verdi.

— Al şunları, canımı sıkma! Benim de var.

Kucaklaşıp sessizce ayrıldıktan sonra karanlık sokakta yürürken, sanki bir daha Turgut'u göremeyeceği duygusu gezindi içinde. Nerden bilinir görüp görmeyeceğim? Saçma, metafizik! kendini izleyip kollayan Turgut'un gözlerini üstünde duymanın mutluluğuyla ağır, düşünceli, Necla'nın konağa doğru yürüdü karanlık sokakta.

1 Mayıslarda komünistleri toplarlardı eskilerde; birkaç gün güvenlikte tutup bırakırlardı. Sizin iyiliğiniz için yapıyoruz diyorlardı o zamanlar; bir yerlere yazılar yazarlar ya da bildiri dağıtır kışkırtıcının biri, sizden bilinir, başınız belaya girer! Toplamıyorlardı yıllardır.

Desantralizasyon kararından beri TKP'ce, yaygın bir etkinliğe de kalkışılmıyordu 1 Mayıslarda. Gerçi örgütte çalışmamıştı bu kez; Sebati'nin aracılığıyla Reşat'a gidip gelmişti bir iki. Bir de, Reşat'la konuştuklarından birkaç gün sonra, Sebati uğramıştı işyerine; valizi gönderdiğini söylemiş, evinin adresini almıştı. Reşat'ın sözünü ettiği, içinde kimi eski belgeler bulunan arşiv benzeri bavulu, bir gece karanlığında yüzünü doğru dürüst seçemediği biri bırakmıştı eve. Şöyle bir bakmıştı bavuldakilere, çevresinde en güvenilir bulduğu Sahirlere saklatmıştı o da. Sahir'in merak edeceği bir sürü belge vardı bavulda. Hele sarı defterdeki yazıları okumak uzmanlık istiyor gibiydi; Eski Türkçe'yi iyi kötü bilmesine karşın o kadar kolay çıkamazdı içinden. Şefik Hüsnü'nün ya da Doktor Hikmet'in yazıları olmalıydı bunlar. Eski Türkçe onlar yazardı. Güçlükle anımsıyordu bir zamanlar gözden geçirdiği bu yazıları. Rastlantı değildi Reşat'ın işi ona önermesi. Bekârlık yıllarında o saklamıştı Reşat'ın Yakup Usta'yla gönderdiği bir sürü belgeyi; aramalara karşın hiçbir şey kaptırmamıştı polise. Tutuklamada hayınlığa saptı diye yaydıkları Sebati –bana uğramadıklarına göre–, ya söylemedi ya da başka bir iyilik düşünüyorlar bizim için! Belgeleri Sahirlere saklattığı bavula boşaltıp asıl bavulu bir kıyıya koymuş, avlunun arka bahçeye açılan toprağı üstünde, Fehime Hanım'ın eskilerden kalma bir kara çamaşır kazanının altında kâğıtlar yakmış, küllerini, kara taşları da bırakmıştı öylece. Polis gelip belgeleri sorarsa burda yaktığını söyleyecekti. Gelmedi kimse. Sebati'nin hayınlığına da hiç aklı ermemişti aslında. Adını hayına çıkarmadığımız mı kaldı! Bekir'e duyulan kuşkunun da aslı yoktu demek, Reşat da tanıktı; poliste yatırıldığı falakada ayaklarını patlatmışlar gene adamın. Sürgünden kaçtığında, gece yarısı kendine gelmesini anımsadı. Gerçi pek yüz bulamamıştı kendinden ya, kötü bir şey de çıkmamıştı sonunda işte! Kötü olan bu huyumuz bizim; abuk subuk yorumlarla şuna buna kara çalmaya kalkıyoruz ikide bir! Tutuklama bitip de Reşatlar Ankara'ya gönderilince, Sahir Hoca'ya verdiği sözü yerine getirmek için telefon açtı Şefik Hüsnü'ye. Çoktandır yakındığı bel ağrılarını anlatıp buluşma istedi; ertesi gün de gitti Doktor'un Osmanbey'deki evine. Kapıyı Polonezköylü, sırıtkan hizmetçi kız açıp merdiven çıkışındaki salona aldı Rahmi'yi. Bi-

raz sonra, her vakitki ağırbaşlı, incelikli görünümüyle girdi Doktor. El sıkıştılar. Karşısındaki koltuğa oturup,

— Nasılsınız? dedi. Karınız nasıl, ameliyat oldu mu?

Fehime'ye kanser tanısı konduğu günlerde uğrayıp konuşmuştu. Ne diyeceğini bilmez gibi kaldı bir,

— Olmadı, dedi. Yakınları aldılar, hocalara okutuyorlarmış!

Alaya özenmiş sözlerine şaşırmış görünmedi Doktor. Düşünceli biçimde önüne baktı bir süre. Anlamıştır, niye anlamasın; onun karısı da Katolik! Görünmedi bugün Madam. Sabah duasına gitmiştir kiliseye! Ne kilisesi; hangi kiliseye gidecek burda? Kızları Varşova'daydı; mumlar adıyordur evinde, kızının kurtuluşu için! O da İsa'dan bekler her şeyi, Kızılordu'dan değil! Hoca'nın Fehime'ye dediğini papaz ona desin, Madam da ameliyat olmaz! O kadar da değil! Papaz da demez öyle bir şey; bizimkilerin kafasında değil o herifler! "Saçağın, bıçağın, bacağın altına yatmayacaksın!" Söyleyeyim mi Hoca bunu demiş diye? Bir şey anlamaz Doktor bu sözlerden!

— Beliniz nasıl?

— Evet, dedi Rahmi, bir ağrı var belimde. Gureba'da bir tanıdık doktor film alacak. Danışmış oldum size de!

Gerekirse polise bunu söyleyeceğim anlamınaydı bu.

— Başka bir şey için geldim ben, dedi. Bilmiyorum, siz ne dersiniz? Sahir Bey diye gazeteci var. Fransa'da felsefe okumuş filan. Komşum. Eskilerde sözünü etmiştim bir ara; Marksistlikten soruşturmaya uğrayıp ayrıldıydı öğretmenken.

Başını salladı doktor, anımsadım gibisine.

— Sorular var kafasında. Aydın. Ama, namuslu bir aydın. Tanışıp konuşmak istiyor sizinle. Vaktiniz varsa dedim.

Umduğu gibi, kötü karşılamadı Doktor. Niye kötü karşılasın? Fransa'da okumuşlara da yakınlık duyar. Sevindi bile. Gününü, saatini belirlediler. Reşatların tutuklanmasına geçtiler. Canı sıkkındı Şefik Hüsnü'nün. Polisin böylesine tez başarıya ulaşmasını sindiremiyordu. Sessiz görünümlü sinirli konuşmalarında olduğu gibi, kırmızıya çalan pembe yüzüne, geniş alnının üstünde seyrelmeye başlamış saç diplerine kadar kan yürüyerek, Rahmi'ye diktiği gözlerinde kızgın parıltı, arkadaşların böylesine aymaz davranışlarda po-

lise bunca açık vermelerini anlayamadığını söyledi. Taş Reşat'aydı. Tornacı Emin'den, Reşat'la karısı Suat üstüne bir şeyler dinlemiş olmalıydı! Bir de Mihri var ya, Reşat için konuşmaz o. Dede Ahmet de kötü şey söylemez Reşat için. Başka kimden alacak! Dünyada iyi gidiyordu işler; yakında Türkiye'ye de yansıyacağına inanıyordu Şefik Hüsnü, iyi işlerin. Yasal çalışma olanakları beklenebilirdi. Cep saatini çıkarıp bakınca kalktı Rahmi. Bir hastasına gidecekmiş Doktor. Evden ayrılıp tramvay durağına yürürken önünü, ardını kolluyordu belli etmeden; günlük yaşam dışında göze çarpan bir şey yoktu görünürde. Doktor'un gizli işlere karışmadığına inanmış olmalıydı polis; pek üstüne düşmüyorlardı onun. İzleseler ne olacak; gizli bir iş mi yapıyoruz? Sahir Hoca'nın Doktor'a gelişi gizli değil mi? Gizli de, yasadışı değil. Asıl tatsızı o ya; merhaba deyip iki söz etmek bile korkulacak bir şey. Böyle bir ülke. İşyerine geldiğinde, oturduğu sandalyeden kalkıp kendini "selamın aleyküm"le karşılayan, Fehime'nin akrabası, yampirik köylü bakışlı adamı görünce sinir bastı birden. Sabah sabah... Para almaya geldi gene. Selamını bile almadan,

— Ne var? dedi adama sertçe.

Her vakit yaptığı gibi, cebinden çıkarıp sessizce uzattığı kâğıdı çekti adamın elinden, şöyle bir baktı yan gözle; Fehime'nin çarpuk çurpuk birkaç satır yazıyla istediği "kırk lira"yı görünce tepesi attı birden,

— Beni iyice enayi sandınız siz, dedi bağırarak. Para mara yok artık! Ev orda; karımsa gelir oturur evinde!

Beklemediği bir durumla karşılaşmıştı adam. Bakışları biraz daha yampirikleşti. Yutkundu,

— Yaanış bir iş ediyorsun Rehmi Efendi, dedi. Bu gaadun...

Sertçe kesti Rahmi,

— Senden öğreneceğim yanlışı doğruyu! Benim karım bu "gadun!" Gelsin otursun evinde. Ayıp değil mi evini bırakıp gitmesi? Ayıp da, günah da!

Bu "günah" sözü nerdendi şimdi? Onların anlayacağı dil diye mi kullanmıştı! Yok canım, tekerleme gibi çıkmıştı ağzından. Dikeldi adam,

— Asıl günah dinimizin nehyine garşı çıkmaktır efendi, dedi.

Adama baktı Rahmi; gözü göz değildi herifin! Sizin dininizin de, diye başlayıp herifin suratına bir yumruk indirmek geldi içinden. Motor, freze, torna gürültüleri içindeki atölyede çalışan çocuklar, ustalarıyla ara sıra uğrayan bu herif arasında tatsız bir şeyler geçtiğini sezinlemiş olmalıydılar; yabancıya çullanmak için göz ucuyla kolluyorlardı sanki. Toparlandı Rahmi Usta, yampirik gözü seğirmeye başlamış adamı omzundan tutup yavaşça kapıya döndürdü,

— Hadi aslanım, güle güle, dedi. Para yok bir daha burda. Söylersin Fehime Hanım'a; kocasıysam gelsin evine; değilsem, elin erkeğinden para almak da günah! Bizim dinimizde böyle!

Bir diretecek oldu adam; Rahmi'nin, omzundaki çelik parmaklarını duyumsayıp gözlerini üstüne dikmiş atölye çalışanlarını da görünce gözü kesmedi belli ki, çıkıp gitti sessizce.

— Ne bakıyorsunuz? Hadi işinize!

Oğlanlar işlerine dönerken bir acıdır çöktü içine Rahmi'nin. Niye böyle yapmıştı sanki? Verilmiş bir kararla değildi, içinden öyle gelmişti o anda. Zavallı Fehimecik ne koşullarda kim bilir? Bir yararı olsa da yaptığımın, gelse evine, iyi de, gelmez. Bırakmazlar ki gelsin. Hasta zavallı; yetmedi, bir de bu benim saldırım! Ters yanımızdan kalktık bu sabah! Larissa'ya benzer biriyle şeytan aldatmıştı dün gece. O mu bozdu nedir sinirimi? Yıkanırken de Fehime'yi düşünmüştü özlemle gülümseyerek; gusül aptesi diye tuttururdu şimdi? Yıllardır aksamadan sürüp giden evlilik düzeninin biçimlendirdiği yaşamında kendine özgü yeri olmuş, o yusyumuşak bakışlarıyla esmer, tombul, ağzı var dili yok Fehime'yi bir alışkanlıkla arıyor, cinsel güdülerin baskısıyla kiminde iyice ağır basan tutkuyla istiyordu. Yok olur mu, ağzı da varmış Fehime Hanım'ın, dili de; susarmış içine atıp. Para göndermeyeceksen kesip bitirmek bu işi en iyisi belki. Söyleyeyim avukata, açsın boşanma davasını. Boşanır mı kadın; bakarsın dönüp gelir evine o zaman! Bu kadar mı istiyordu gelmesini? Sevgi mi, acıma mı, cinsel dürtüler mi, yoksa evin ağır basan gereksinimleri mi; belki de tümü birlikte yaratıyordu bu beklentiyi. Kirliler dağ gibi birikmişti gene. Yemek, bulaşık, temizlik uğraşı, ilk günlerin aldırmazlığı geçtikçe daha da ağır basan bir bezginlik do-

ğurmuştu. Evli bekârlık der, halk buna, gerçekten güç. Diyelim boşandık; yeniden evlenir miyim? Ne halt ederim evlenmem de? Yenisi Fehime'den iyi mi olacak? İyisi, doğurur belki! Bir de çocuk, bu yaşta! Öyle büyüdü ki gözünde birden; demir çubukları yol üstünde bırakan oğlanlara bağırdı; çıkıp yazıhanede asılı tulumunu geçirerek işe verdi kendini, olayı kafasından atmaya çalıştı. Akşam, yorgun argın döndüğü soğuk, boş evde sobayı temizleyip bir iki tahta parçasıyla odanın soğuğunu kırarken her günkünden daha çok duyumsadı yalnızlığını. Niye göndermemişti Fehime'ye parasını sanki? Yampirik köylüye kızdığından mı? Tutuklamalar başlayınca Kemal söylemişti, yakınlarından birinin alacağını Fehime Abla'nın parasını; bu herif gelmişti. Doğru dürüst konuşmuşluğu bile yoktu adamla; kaçtır para veriyordu imza bile almadan. Kemal doğrusunu yapmış, pek uğramak istememişti Rahmi Usta'ya o günler. Parayı şimdi göndermeye kalksa nerden bulacaktı Kemal'i? Dün akşamdan kalan sebzeli şehriye çorbasına, kalan kırpıntı etleri de ekleyip bol limon sıkarak isteklice doyurdu karnını. Radyoyu kurcaladı biraz. Gündüz okuduğu *Tan* gazetesini açıp şöyle bir göz attı sayfalara. Sıkıntıyla kalktı. Gidip Sahir Hoca'ya, Şefik Hüsnü'yle buluşmayı bildirmek, biraz da çene çalmaktı en iyisi. Bakalım evdeler mi? Uğramış, bulamamıştı birkaç akşam önce. Sokağı dönüp de pencerede ışığı görünce sevindi. Kapıyı Sahir Hoca açtı. Nedret Hanım karşıda kalmış. Büyükbaba hastaymış, ağırcaymış da biraz; zatürreye çevirmesinden korkuyorlarmış. Çocukların okulu olmasa Sahir Hoca da kalacakmış. Rahmi'yi çalışma odasına buyur ederken, kapılarını açarak şöyle bir görünüp bağırış çağırış içindeki çocukları da susturduktan sonra gelip karşıdaki koltuğuna yorgunca oturdu. Rahmi'den, Cuma akşamı Doktor'un kendisini beklediğini duyunca da,

— Öyle miii? diye, yorgunluktan sıyrılır gibi doğruldu ağır ağır.

Rahmi'nin verdiği ayrıntıları da aynı ilgiyle dinledi. Sorulursa, Doktor Şefik Hüsnü'yü hep duyuyordum; gidip kendisiyle tanışıp görüşmek istedim, diyecekti.

— Sağ ol, Rahmi Usta, dedi. Unutuldu bu iş diyordum!

— Yok canım, unutulur mu? dedi Rahmi. Şu gürültü atlasın diye bekledik.

Tutuklamaları diyordu.

— Gürültü eksik olur mu bu ülkeden? dedi Sahir gülerek. Şimdi de kafatasçılar saldırıya geçti. Ne diyorsunuz bu işe?

— Hiiiç, ne diyeceğim, dedi Rahmi. Bu pisliği hep salarlar üstümüze. Hitlerciler dayak yiyor; burdaki itler kuduruyor. Şansları kalmadı pek.

— Bence de yok şansları, dedi Sahir, düşüncesine ortak bulmanın sevinciyle. Hükümetten yüz bulamıyorlar. Faşist *Cumhuriyet*, dünkü Pazar günü NİZAM DÜŞMANLARI diye başlık atmış TURANCILAR için. Sabahattin Ali davasındaki olayları, birkaç tahrikçi yaptırmış gençleri aldatarak. Saraçoğlu bunlardan daha az pis herif değil, biliyoruz. Evvelsi günkü *ULUS* diyor ki, Cumhuriyet kanunları, "Gardist"lerin terörüne de izin vermeyecekmiş, Troçkistlerin anarşisine de! Gardistler biliyorsun, Romanya'daki faşist örgüt. Demir Muhafızlar. Biliyorum anlamına başını sallayan Rahmi'nin suskun kaldığını görünce üsteledi,

— Ne diyorsunuz?

— Bilemiyorum Hocam, dedi Rahmi aynı dalgın, takıntılı bakışla. Baştaki heriflerin ne bok yiyeceğini, affedersiniz, kestirmek güç. Arkalarında yukardan birileri olmadan mı bu Turancı itler atıldılar ortalara böyle! Üst katlarda birileri oynuyor. Şansları yok dedim; çünkü Sovyetler bu işi yıktı; tüm cephelerde ilerliyor Kızılordu. Almanya'nın yanında savaşa mı sokacaklar Türkiye'yi; buyurup soksunlar nasıl sokacaklarsa!

Efelenir görünümle ölçüyü kaçırdığının ayrımına varmış gibi ekledi hemen,

— Sözgelimi diyorum, dedi. Almanların yanında savaşa sokulmamızı ister miyim! Bu kadar da enayi olamaz bu herifler yani; bu Turancı faşistlere Gardist deyip Batılılara şirin görünecekler! Kim yutar bunu? Faşizme söverken de faşisttirler, demokrasiye övgü düzerken de. Hani halk der ya, "Allah bir," sözüne inanmayacaksın! Bunlar o işte!

Ses çıkarmadan gidip çayları getirdi Sahir,

— Benim kaygım başka, diye aldı alttan bir girişle. Bu adamların, senin de dediğin gibi, sinsice bir hırlaşma var aralarında. Bırakılsa

bir süre, iyice kapışsınlar. Saraçoğlu'nu aratacaklar da var yukarlarda çünkü. İngilizlere yakın bilinir bu herif ne de olsa.

— Ne çıkar ki bundan? dedi Rahmi. Gerçi bir şey yapıldığı yok bildiğim. Ama, it itin kuyruğuna basmaz Hocam! Her türlü pisliği etti bu herif. Cehennem olup gitse çok iyi eder! Daha kötüsü gelip de ne yapacak bundan kötü? Tümünün içi dışı kara bu heriflerin; kimininki biraz soluk olursa ne değişir?

Sahir Hoca, belli belirsiz yüzünü buruşturdu bir şey diyecek gibi, vazgeçip sustu; Fehime Hanım'ı sordu bir kısa sessizlikten sonra. Evden ayrıldığından beri bilmiyordu Rahmi ne durumda olduğunu. Hastalık ilerlemiş olmalıydı. Sahir de acıyordu kadına. Ah bu halkımızın cahilliği, diyordu. O günkü olaydan, söz etmedi Sahir'e. Fehime'ye para göndermediğini söylemekten utanıyordu sanki. Kendisine yakıştıramadığı bir şey vardı davranışında. Turgut'u sordu o da. İyiydi Turgut da; çalışıp duruyordu gazetede. Kemal'i Turgut'tan bulabilir miydi; sorsa mıydı? Çıkmaza soktuğun özel işin için adamları koşturacaksın! Kalksa mıydı; Sahir Hoca'nın da tadı yoktu bu akşam! Nedret Hanım'a söylemişti bavuldaki yazılara bakabileceklerini. Sordu. Olmamıştı; daha karşıda, bir araya gelememişlerdi Nedret'le...

— Bir bakın bakalım, işinize yarar bir şey var mı? dedi. Sizden değil, polisten saklı Hocam. Aslında onların da bugün ne işine yarayacak ya, yakar makar pezevenkler! Yalnız, diyeceğim; ters bir durum olursa, okuduğunuzu söylemezseniz daha iyi; başınızı ağrıtırlar! Ama, nerden bilecekler?

Kalktı izin isteyip. Aynı gülümser durgunlukla ses çıkarmadan kalktı Sahir Hoca da,

— Geçen konuşma için soracağım şeyler var ya; Nedret olmadan konuşmayalım, üzülür, dedi. O da bulunmak istiyor, biliyorsunuz.

Ses çıkarmadan yürüdü Rahmi Usta; biliyordu, bilmez olur mu? Onun gösterdiği ilgi daha yürektendi belki! Ayrıldılar. Eve geldiğinde son olayların kıskacındaydı kafası. Günü gözden geçirdi her vakit yaptığı gibi. Bakalım Doktor'la konuşmak ne kazandıracak bizim Sahir Hoca'ya? Yakınmış yasal çalışma günleri! Doktor kadar iyimser olamadığına mı üzülsün, böylesine iyimser olan Doktor'a mı şaş-

sın, bilemiyordu. Aslında karamsar Sahir Hoca'yı şaşırtacak belki de Doktor. Şaşırtsın! Ayağı da yere bassın! Hangisinin; Doktor'un mu, Sahir'in mi? Saçmalamaya başladık biz de! Çok namussuzca saldırmışlar poliste Reşat'a. "Ölürsün demiştik bu kez Reşat!" O orospu çocuğu Parmaksız Hamdi sırıtarak öyle demiş. Bunu da atlattı, neyse. Bakalım bize ne çıkacak? Böyle köşende otururşun ne çıkacak? Oturacak mıyız? Sahir Hoca, oturun diyor! Senin de işine geliyor! Ne işime gelecek; Reşat, "Gel, çalış!" dese, çalışmayacak mıydık? Bakalım, olaylar nasıl gelişecek? Mihri'yle, Dede'yle, belki de Tornacı Emin'le konuşacağız. Yeni durumda ne yapılabilir? Kızıyorum ama, Emin de pek haksız değil; bekleyen bir sürü iş varken, bu kadar çabuk yakayı ele vermeyecekti Reşat. Doktor haklı söylenmekte, yalnız Tornacı Emin'in doldurması değil bu. Çok laçka davranıldı. Şimdi ne yapacağız? Bugün asıl bunu konuşmak gerekti; soracaktım, saatine baktı Doktor! Yıllardır biz de öğrendik artık bu incelikleri! Önce bir Dede Ahmet'le aramızda konuşmak daha doğru olacak belki de. Önce yatıp uyumak gerek! Uykusu yoktu; ne kadar itelemeye, unutmaya çalışsa, ağır bir cinsel istek baskısından kurtaramıyordu kendini. Dün geceki düşsel yanılma, bir boşalımla doyum getirmemiş, cinsel dürtülerini, hemen de her vakit olduğu gibi, kışkırtıp azdırmıştı sanki. Sabah, Şefik Hüsnü'nün evinde kapıyı açıp sırıtan fingirdek Polonezköylü hizmetçi kız, değirmi kalçasıyla gelip dikiliyordu karşısına ikide bir! Fehime gibi o da, tombul! Madam'ı uyutup bunlar bizim Doktor'la... Kör olası şeytan, bak neler getiriyor insanın aklına! Laz İsmail itinden; o soktu kafama bunları; Zinovyev'in karısının üstünde yakalamışlar Doktor'u! Doğru mu, eğri mi? Hangi sözü doğrudur ki hergelenin! Her boku yer; ona buna da pislik atar böyle. Sevmediği pek az kişiden biriydi Parti'de İsmail; kanı ısınamamıştı bir türlü. Komintern'de, Lüks Otel'de kaldıkları günler, İstanbul'dan beri çok sevdiği Saatçi Niko'nun karısını ayarttığı için kızgındı belki de herife. Parti çalışması yapıyoruz deyip Niko'yu sokmazlarmış yanlarına! Pislik herif! Ya karı? Tam bulmuşlar birbirlerini! İş Dimitrov'a yansımış, Komintern başkanına; ben İsmail'le yaşayacağım demiş karı; onu seviyorum. Ne olmuş yani; hakkı değil mi kadının? Hakkı! Ne bileyim; takılıyor kafası insanın işte böyle!

Asıl takıldığın, Sovyetler'in tutması bu İsmail'i. Evet, öyle! Yalan mı söyleyeyim? Parti'de bir o kaldı yukarda! Hem bu kararı da bizim Parti vermedi, bildiğim; Sovyetler istedi böyle olmasını. Kim bilir kime yarandı it! Pieck'in desteğiyle olmuş, diye duymuşlardı. Yaranmakla da ne demek! Troçkist mi olduk, nedir, aydın kişiyle düşe kalka! O tombalak Polonezköylü hizmetçi kız da... Yeni değil ki bu kız, her gidişinde böyle karşılar. Ama o zaman Fehime Hanım yok, şimdi uyumaya bak! Yatıştıramadığı dipdiri cinsel gücüyle kıvranır gibi, yatakta nice kez sağına soluna dönüp durduktan sonra dalabildi. Epey de geç gitti işe sabah. Tornacı Emin uğramış; gene geleceğim deyip gitmiş. Görünmedi. Merakla bekletti yalnız bütün gün. Bekleme, niye bekliyorsun! Emin bu, neler yumurtlayacaktı kim bilir! Dinlemek eğlenceli oluyor bazı. İyi ki, o da atlattı bu gürültüyü; Reşat'ın çekeceği vardı içerde yoksa! İşler de biraz durgun bugünler; bizim patron Saraç Baba, ürkek ürkek bakıyor gene. Cehennemin dibine! Atölye döndürüyor kendini. Az kazanmadı, hörgücünden yesin biraz! Öğle yemeğine çıkmadı. bir piston kaynağı işini çocuklara gösterdi; yatıp kestirdi yukarda, yazıhanede. Akşam, Edirne'den bir yağ fabrikasının boru, kazan onarımı önerisiyle ağzı kulaklarında gelen Siracettin Bey'e bozuldu bozulacaktı niyeyse! Olur; ayrıntılarını yarın görüşürüz deyip akşam kararırken ayrıldı işyerinden. Yemek yedi Bursa Sokağı'ndan aşağı doğru yürümeye başladı serin bahar gecesinde; kendisi gitmiyor da ayakları götürüyordu sanki. Abanoz'un kapısında bekleyen polisle göz göze gelmemeye çalışarak girdi sokağa. Yıllar önce, bekârlık günlerinde ara sıra uğradığı şu genelevin görünümünde ne vardı değişen? Değişen kendisiydi yalnız. Birilerinin görmesinden korkarak bakınıyordu yöresine. Genç, yetişkin, orta yaşlı bir sürü adam demir kapıların önünde toplaşmış, el kadar delikten itiş kakış içeriyi dikizliyorlar, kapının her açılışında içerdeki çıplak kadınlara bakıyorlardı açlıkla. Onların arasına mı karışacaktı şimdi? Yıllar önce, bekârlığında daha, bugün gibi anımsıyordu, işini bitirmiş, na şu, demir parmaklıklı pencereye bitişik kapıdan çıkıyordu ki, içeri girmek için önündekileri iteleyen Zeynel'le burun buruna gelmişti. Oğlan önce şaşırmış, sonra utanır gibi olmuş, sırıtmaya başlamıştı birden. O günler yanında çalışan

Amasyalı bir delikanlıydı Zeynel. Gülmeye vurarak sıyrılıp sokağa atmıştı kendini o da. Ertesi gün, işyerinde, Zeynel'in başı önünde gülüşüne öteki oğlanlar da sinsice katılınca, anladı öykünün yayıldığını. İyi mi ediyordu, kötü mü ediyordu pek düşünmeden,

— Ne sırıtıyorsunuz, diye bağırdı birden. Abanoz Sokağı mı ulan burası? İşyeri. Canına sıçarım valla, işbaşında yılışanın! Oğlanlar, ustalarından duymaya alışık olmadıkları bu sövgülü sözlerle işin şaka götürmediğini anlayıp hemen çizgiye gelmişlerdi! Onun ödü patlamıştı oysa, yalancıktan çatılmış kaşına, sesindeki yapay gürlemeye içinden nasıl güldüğünü anlayacaklar diye. Şimdi olsa öyle bir şey? Düşüncesiyle bile ter basıyordu. Ne yapalım yani, artık genç değilsek de erkeğiz! Ulan Fehime Hanım! Pek kalabalık olmayan bir kapıdan girip holdeki kanepelerde sessizce oturmuş bekleşen kadınlardan, esmer, ufak tefek biriyle çıktı yukarı, işini bitirip ayrıldı. Eve geldiğinde bir sıkıntı gelip oturdu içine; sindiremiyordu yaptığını. Bu yollar bize göre değil ya, ne halt edersin; otuzbirciliğe mi başlayalım bu yaşta! Bir de hastalık kaptıksa, tamam. Kaput kullanmaya alışamamıştı bir türlü. Neyse, bir süre götürür bizi bu; iyi kötü buldu Tornacı Emin'i. Gelememiş dün. Şimdi niye gelmiş? Hafta başından beri, birileri dolanıp duruyormuş Karaköy'deki onun işyerinin orda. Dün de biraz onun için gelmemiş; sokağın başından bir türlü ayrılmamış iki herif.

— Bizim burda, pek öyle bir şey çarpmadı gözüme, dedi Rahmi. Ne olabilir, diye soruyordu Emin. Bir şey diyemedi,

— 1 Mayıs öncesi olsa ona bağlanır; o da geçti. Yeni giren polislere eğitim yaptırıyorlardır belki! dedi gülerek.

— Acemi nalbantın köylü eşeğinde denenmesi, diyorsun!

Gülüştüler. Kadroya yeni alınan sivil polisleri eğitmek için ara sıra yürütülen uygulamaydı Emin'in alaya aldığı. Polisin nöbet devri bir tür. Gerçekten öyle miydi, bilemedikleri bir şeyler mi dönüyordu?

— 1 Mayıs'ta birileri bir halt etmeye kalkışmış olmasın!

Takılıverdikleri bu olasılıkla düşünceli ayrılan Emin'in kaygılanmış durumu Rahmi'yi de tedirgin etmeye başlamıştı. Bizden kaynaklanmadığını öğrendiler mi bırakırlar nasıl olsa. Bir başka olasılık da, Reşatların çalışması sırasında işe karıştı da, kaygısı ondan mı

Emin'in! Belki de öyledir; bana söyleyecek değil ya. Benim neyim var ki tedirgin olacağım. Reşat'a gittiğimi söylesem bile bir şey olmaz ondan. Saklanan bavul olayı çıksa bile. O kadar değil, Sahir Hocaları ürkütmesin diye söyledik onu. Reşat'a gittiğini duysunlar da derdini anlat sen heriflere! Yargıda bir şey olmayabilir; göbek atar polis, hele o bavul bir geçsin eline. Nerden geçecek, ben mi söyleyeceğim, Sahir Hoca ya da Nedret Hanım mı? Ne iyi kadınmış o da! Doğrusu, bu kadar kendine güvenli olacağını düşünmemiştim. İşin tehlikesini tam kavramış değil, biraz da ondan. Oyun gibi geliyor belki! Merakla beklemeye başlamıştı hafta sonunu. Bakalım Doktor'da aradığını bulacak mıydı Sahir Hoca? Burnu havadadır bu aydınların. Sahir Hoca ayrı sayılır ne de olsa. Ayrısı mayrısı, o da bir aydın sonunda! Kendi bilir bulmazsa aradığını. Uğrar Sahir Hoca, konuşuruz diyordu; ses çıkmadı hafta sonu geçince. Kendisi gitmeyi de uygun görmüyordu. Edirne'den aldıkları iş de bindirmişti. Bir öğle arası Çarşıkapı'ya çıkıp Dede Ahmet'in (Fırıncı), Kapalıçarşı'nın dar bir sokağında, ayakkabı araç gereçleri satan küçük işyerine uğradı.

— Nerdesun? dedi, bekliyormuş gibi.

Hep tedirgin olan Dede, daha da düşünceliydi bu kez.

— Reşatlardan haber var midur?

Bu da benden soruyor! Güldü,

— Nerden olsun bende? dedi. Ben de senden bir şeyler öğrenirim diye geldim.

Kızmış gibi baktı Dede,

— İyi ettun, dedi. Reşat'la telefonum vardur burda benum; her gün konuşayrum!

Güldü Rahmi,

— Selamımı söyle benim de!

— Olur, söylerum! diyerek kalktı, gelen bir ayakkabıcıyla deri, kösele pazarlığına tutuşarak sattığı parçaları sarıp yolcu etti adamı. Gelip gene oturdu karşıdaki basık sandalyesine.

— Doktor'u görey misun?

— Uğradım geçende. Pek konuşamadık; çıkacaktı, işi varmış.

Bildiği bir şeyleri söylese mi, söylemese mi suskunluğunda yutkunup gözlerini kaçırdı bir iki; dayanamamış gibi,

— Ben bu Mihri kadar huysuz adam görmedum, dedi.

Ses çıkarmadı Rahmi.

— Ne oldu? dedi yumuşatma çabasıyla gülümseyerek.

Pek yumuşayacak görünmüyordu Dede. Söyleyip söylememek kararsızlığındaydı gene.

— Doktor'i da kandurmiş!

Yutkunup tuttu kendini. Gözlerini kaçırıp başını salladı iki yana.

— Bilmeyrum vallaa! dedi umarsızlıkla.

Sustu. Üstelemenin anlamı yok. Söylemez artık.

— Peki, ne yapacağız? dedi Rahmi. Ben de onun için geldim sana. Konuşalım bir dedim. Reşat gitti. Ne olacak şimdi?

Toparlandı Dede,

— Demokratik Cephe'dur, dedi. Bizum isteduğumuz odur, bileysun. İLERİ HALKÇI CEPHE diyelum deduk. Kısasu da İHAC'dur.

"İleri Halkçı Cephe" tamamdı da, kısasına ısınamadı birden. İHAC! Haç mı, hacı mı belli değil! Bir şey demedi. Emin'den söz etse miydi; pek sevmediğini biliyordu Dede'nin Emin'i.

— Kimi arkadaşları gözlüyorlarmış. Ben pek fark etmedim. Senin durum ne?

— Kimu gözleyimuşler?

Söylese miydi? Gözlerini dikmiş, kırpıştırarak bakıyordu Dede. Sustuğunu görünce, gizliliğe saygılı bir tutumla üstelemedi.

— Gözlellar, boş durullar mi, dedi. Burdan da gelip geçerler bazı. Nerden bileceksun? Ara sıra gelup Balıkçı Nuri oturur şuraya. Kalkmaz.

Birinci Şube'nin ünlü sivil polislerindendi Balıkçı Nuri.

— Kov iti!

Ters ters baktı Dede,

— İyca bulaşsun! Pilmaz gibi gonuşaysun!

Biliyordu bunları da, Ahmet Fırıncı'yı da biliyordu. Namuslu adamdı kuşkusuz. Yılların acımasız baskısı altında ezilmiş, yılgın değilse de sürekli tedirgin bir yanı vardı bu tatlı adamın. Komintern'deyken de ruhsal bunalım geçirmişti bir ara. '36'da Türkiye'ye gelince gözaltına alınmış, cebinden çıkan, Rusya'da bir gezide tanışıp dost olduğu bir Azerbaycanlının armağanı tütün tabakasını kimden

aldığını sormuşlar, olayı dosdoğru anlatmasına karşın, falakalardan geçirip acımasızca işkence yapmışlardı günlerce. Tabaka bahaneydi besbelli; Sovyetler'den yeni gelmiş bir partiliyi ezip yıldırmaktı istedikleri. Dört yıl kadar sonra, bir gün gene çağırmışlardı güvenliğe; gene aynı soruyu sorup aynı yanıtı alınca, "Unuttuk bellemiyesun!" demişler, gözdağı vererek bırakmışlardı. Bunları yaşamıştı Dede, daha kötülerini de bekler olmuştu hep; buluttan nem kapması doğaldı bu adamın; o bile tedirgin görünmüyordu Emin'e ne oluyor!

— Ne yapacağız peki, şimdi?

Durup düşündü Dede.

— O işe ben bakmayrum, bileysun, dedi. İşçiler dağılduler. Boz gelebilsa, tütüncüları, Kasımpaşa'yi, Ortaköy'ü toparlar. Onlari tanir o. Onlar da oni biluller.

— Sürgünü Mucur muydu Boz Memed'in?

— Hee, Mucur'dadur.

Şöyle bir duraladı Dede,

— Bakalum, düşünelum, dedi. Doktor'la bir konuş sen da.

Gene bir duralamadan sonra, yüzünü buruşturur gibi yapıp umarsızca ekledi,

— Mihri'yle da ben konuşocoğum. Boz'a haber göndermek da işdür. Bilmeyrum, nasıl etsak?

Turancı faşistleri konuştular biraz. Sabahattin Ali'ye saldırmışlar Ankara'da, gözlüğünü kırmışlar. Öteden beri kuşkuyla baktıkları Sabahattin Ali'nin birilerince korunurken birilerince saldırıya uğramasını, yukarlarda varolan sinsi çatışmanın değil, ustaca oynanan iki yanlı oyunun açık belirtisi diye yorumluyordu Ahmet Fırıncı.

— Bizim Zeki iyi tanur bu Sabahattin'i, dedi, güvensizliğini belirten bir baş sallamayla. Zeki da içerda.

Zeki Baştımar'dı dediği. Elin kardeşlerin polisteki suç atımıyla, Mart'ta alıp bırakmışlar; haftasına yeniden tutuklamışlardı.

— Hükümet güç durumda, dedi Rahmi. Aralarında hırlaşma var.

Sahir Hoca'nın dediklerine benzer bir şeyler geçmişti kafasından. Açsa mıydı iyice?

— Hep vardur, dedi Fırıncı. Aralarinda hırlaşuller, sonunda bizi isururler; bilürsun.

Bilmez olur muydu! Öyle doğruydu ki Fırıncı'nın dediği; tepeye oturmuş, ülkeyi, siyasal beceri saydıkları, Sovyet düşmanı, emekçi düşmanı bin bir oyun dolanla yöneten herifler üzerinde, derinliğine düşünüp birbirlerinden ince ince ayırmaya hiç de gerek yok gibi geliyordu insana! Kara bulut çökmüş üstümüze; ha burdan gelmiş yıldırım, ha şurdan! İyice suçlamaya başladık! Olur mu öyle şey? Türkiye'de egemen sınıfların arasında çatışmalar olmadığını, uyum içinde olduklarını mı söyleyeceğiz şimdi yani? Tam tersi tanıyı koymadık mı yıllar önce? Komintern aldığı kararda... Komintern o kararı '36'da aldı! Parti'nin yeni aldığı karar ne oluyor? İpler kimin elinde şimdi? Karaborsacı tüccarlar, toprak ağaları, sivili, askeriyle en kara kafalıların! Arada, çatlaklar var diyor Sahir Hoca bugün de! Biz de yok demiyoruz. O hep olacak. Ama hükümet kimin elinde? Doktor ne yapacak bakalım bizim Sahir Hoca'nın inişli çıkışlı kafasıyla? Bu İHAC'ı konuşur mu Doktor Hoca'yla? Hiç sözünü eder mi Doktor; etmez de, buluşmaları bir tür demokratik cephe buluşması aslında. Üstünden günler geçip de Sahir Hoca'dan ses çıkmayınca merakı kadar kaygısı da artmaya başlamıştı. Bir terslik oldu da buluşamadılar mı yoksa? Gelip haber vermez miydi bir terslik olsa! Girip girmemekte biraz da ikircikli, evlerinin önünden geçti bir akşam; ışık yoktu. Karşıda, hasta büyükbabalarındalar belki. Yetiştirmeye çalıştıkları yeni işle ağır çalışma günleri başlayınca, evdeki yorgun argın akşamlarda şöyle bir göz attığı gazeteden öte bir şeye ayıracak ne gücü vardı, ne vakti. Epey günler sürdü bu. 18 Mayıs'ta, gazetelerde çıkan, hükümetin, ırkçı-Turancılarla ilgili resmi bildirisini görünce sevindi bayağı; yukarda birileri birilerinin gözü üstüne yumruğu indirmiş görünüyordu! Yok canım; onlarınki kayıkçı kavgası. Devlet gemilerini yürütmek için kullanıyorlar olayı! Bildiride sıralanmış bilinen adlar, Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkkan, Zeki Velidi, Hasan Ferit Cansever gizli örgüt kurup, gerçek ulusalcılığa aykırı biçimde, ırkçılık yolunda etkinliklere girişmişler! Sanki yeni haberi oldu pezevenklerin! Arayıp gizli belgeler bulmuşlar evlerinde filan. Bütün bu eylemler, "... anayasal suç özellikleri taşıdığından sorumluları için yetkililerce yasal yürütme yapılmak üzere işe el konulmuştur" diye bitiyordu bildiri. İdama götürecek bir suçlama! Hadi, görelim, baka-

lım! Ertesi günkü 19 Mayıs Bayramı'nda da geç saate kadar çalıştılar. İş yetişmezse yüklü bir ödeme yapmak zorunda kalacağı korkusuyla Siracettin Bey, Rahmi Usta'nın, güya çocukların istekleriymiş gibi dayattığı (aslında çalışan çocukların aklından bile geçmeyen şeydi ek para istemek. 1940'ta yapılan "Milli Korunma Kanunu" günlük çalışma saatini on bire çıkarmış –ki kimi yerlerde on üçe çıkarıyordu bu– Pazar tatilini bile kaldırmıştı), bayram çalışması için ek ödemeye söz vermiş, Rahmi Usta'nın, eli sıkılığı üzerine ara sıra yaptığı takılmalara da katlanarak gelip bütün gün, denetler gibi işyerinde oturmuştu. Akşam yorgunca çöktüğü koltukta, bayram dolayısıyla verdiği söylevini radyoda dinlerken dünkü resmi bildiriyi açıklayıp Turancıları en ağır biçimde suçlayan İnönü'nün sözleriyle iyice ayarak, koyduğu tanının doğruluğunu, bir kez daha denetlemeden geçirmiş oldu. Sovyetler'e, Batılılara beğendireceğini umduğu oyunu oynuyordu İsmet Paşa; kızgınlık ölçüsünü biraz kaçırarak oynadığı oyuna kendisi de inanmış gibi hem de! Kimse yemez ya, gene de iyi bir şamar Turancı itlere. Gizli örgüt kurarak Turancılar, Cumhuriyet'e, Büyük Millet Meclisi'ne karşı bir atılımla yabancılara hizmet etmek istemişler. Hükümet de yeni öğrenmiş bunu! Dünyayı enayi sanıyor bunlar! TKP'nin "EN BÜYÜK TEHLİKE" diye nicedir parmak bastığı pislik şimdi burnuna gelmiş "Ulusal Önder"in! Güldü. Tam anamın dediği; "bıldır am yanmış, bu yıl kokusu burnuna vurmuş!" Rusya'nın yarısı ölürse mutlu olacağını von Papen'e muştulayan Saraçoğlu kenefinin, başbakanlık koltuğuna kıçını kor komaz, koşa koşa doğuya, Kafkas sınırına giderek tedirginlik yarattığı, Sovyetler'in oraya bağladıkları güçlerini Kafkaslar'a yönelmiş Almanlara kaydırmalarını önleyerek Nazilere destek sağladığı unutuldu çünkü! Stalingrad düşecek, Sovyetler yıkılıyor diye göbek atıyorlardı. O bayram kursaklarında kaldı; 19 Mayıs'ı kutluyorlar şimdi! Kötü mü; iyiye gidiyor demek işler! Biz biliyoruz nereye gittiğini. Çoktandır içmiyordu; kalkıp dolapta kalmış yarım şişeyi çıkardı. Koltuğunda ağır ağır rakısını yudumlarken istasyon arandı radyoda. Çağlayan gibi akan bir piyano sesi geliyordu Moskova'dan. Kimin müziği olduğunu çıkaramadı. Kimin bu müzik Larissacığım? Yüreğinde bir sızılı özlemle düşündü Larissa'yı. Senem İrina, Larissa yaşıyorlardır; niye

ölsünler! Kızılordu ilerliyor. Stalingrad, Dinyeper Barajı çok gerilerde. Moskova da gerilerde. Sivastopol geçen hafta alındı, Kırım temizlendi. Bir bir kurtuldu Sovyet toprakları, kentleri, köyleri; bayram bizim sokağa geldi artık. Bilmiyor muyduk bunun böyle olacağını! Hiçbir gün kuşku duymadım ki; boşa konuşur mu Stalin? "Budet i na haşey ulitse prazdnik!" Fehime'nin "şinanay"ını anımsayıp gülümsedi acılıkla. Sen de bana öyle bir şinanay yaptın ki Fehime Hanım! Senden kurtulmak için de Kızılordu'nun yardımı gerekmiyor ya; boşanalım gitsin! İkimiz için de iyisi bu belki. Ölümü de sen seçtin, ben ne yapayım? Hem belli mi önce kimin gideceği; bakarsın tak, biz gitmişiz! Sersem çırağın geçende elinden kaydırdığı çelik boru sıyırıp geçmeseydi de başıma inseydi, yoktuk şimdi. Kimler ölmedi, kimler ölmüyor ki şu anda, bir anlamı mı kaldı ölümün! Birkaç kadehle kafası dumanlı yattığı o gecenin sabahı iyi uyandı. Şehremini durağına giderken her gün aldığı *Tan*'dan başka *Cumhuriyet* aldı bir de. "MİLLİ ŞEFİN TARİHİ NUTKU" başlığı gözüne çarpmıştı. İlişiverdiği kapı dibindeki koltukta açtı *CUMHURİYET*'i. "Vatanımızı ırkçı ve Turancıların fesatlarına karşı da kudretle müdafaa edeceğiz", "Milli politikamız memleket dışında sergüzeşt aramak zihniyetinden uzaktır." Sayfanın tepesinde, ata biner gibi dizilmiş kara satırlar, akşam radyoda dinledikleriydi. "MİLLİ ŞEFİN TARİHİ HİTABELERİ" başlığıyla *Tan* da aynı şeyleri veriyordu. Kulakları bükülmüş bunların. "Tam çalgı" derler bandoya bizde; sağcısı, solcusu tam çalgı hükümet ağzı! Hangi enayiyi kandıracaklar bakalım! İstanbul'da, Ankara'da yeniden başladıkları pasif korunma uygulamaları Alman saldırısına karşı mı oluyor? Böyle bir sersemlik yapacak güçleri var mı Almanların! Krom göndermeyi durdurdular diye kızıp savaş açacaklar Türkiye'ye; akıl mı bu! Sovyetler'e saldırışları çok mu akıldı! Akıldı; geniş toprakların yağmalanmasıydı o günkü umutları umarları. Bir baskınla itlerini, kurtlarını işbaşına oturtabileceklerine güvenirlerse Türkiye'ye de saldırırlar, niye saldırmasınlar? Tek umutları Sovyetler'e yeni belalar çıkarmak. Almanların güvenlerini, umutlarını yok edip öte yanın da kalbini kazanmak için bu söylev şimdi yani! Bir taşla birkaç kuş; kötü mü! Boşa gibi o taşlar; kuşlar çoktan uçup gitti! Başlayan iyi günlerin getirdiği sevinçli bir

çalışma haftası sonuna doğruydu, Avam Kamarası'nda Churchill'in Türkiye üzerine konuşmasını verdi ajanslar. Karanlık günlerde İngiltere'yi yalnız bırakmamasını, son günlerdeki krom satışının durdurulması olayını, İngiltere çıkarları için övgüyle anımsatıyorsa da, şubat, mart aylarında Türkiye'nin, bağlaşık devletler yanında savaşa gireceği, hiç değilse, hava saldırıları için gerekli üsleri onlara bırakacağı umutlarının boşa çıkmış olduğunu da, altını çizerek bildiriyordu Churchill. Bu durumda Türkiye, ilerdeki barış günlerinde güçlü olmak için umduğu desteği bulamayacak, diyordu. Aba altından, sopa gösteriyordu ilerisi için! İlerde ne bok olacağını kendisi çok iyi bilir de! Amerikalılar da, ödünç verme, kiralama yasası gereği yaptıkları askeri yardımı kesmişler Türkiye'ye; gazetecilere öyle demiş dışişleri bakan yardımcıları. Sivillere gerekli araç gereç göndermiyorlarmış yalnız. Churchill'in söylevi üzerine de konuşmak istememiş herif. Tam bir uyum yok, küçük de olsa, bir çatlak var aralarında demek. Avrupa'da ikinci cephe açmanın derdinde daha çok Amerikalılar. İngilizler değil mi? Onların bir de imparatorluğu kurtarma derdi var! Eldekini Amerikalılara kaptırmamanın ince hesaplarını da yaparak. O hesap varsa çatlak da vardır! Dünyaya el koyan iki emperyalist ülke arasında çatlak olmasın olur mu! Bir akşam karanlığında kapı çalınıp da karşısında Kemal'i görünce çok sevindi. Yeni başladığı yemeğe oturttu üsteleyerek.

— Bekârlığa alıştık Kemalciğim; bak ne güzel yemek yapıyorum! Hem yer, hem konuşuruz.

Etli pilavla yoğurt vardı masada. Kemal'in tabağına yemek koyarken Fehime'den geleceğini umduğu haberi bekliyordu Rahmi.

— Polis bizim Halil'i arıyormuş Ağbi.

Kimdi bu Halil? Anımsadı; Kemal'in getirdiklerinden, şu yüksekten konuşan delikanlı.

— Ee, niye arıyormuş?

Mazlum diye birini tutuklamışlar, Kemal'in bilmediği bir nedenle. Ondan almışlar adını galiba.

— Nihat diye bir arkadaşımız var bizim, Medrese'de kalıyor Fatih'te; onu alıp iki gün sorguladıktan sonra bıraktılar. Süleymaniye'ye kızıl bayrak asacaklarmış 19 Mayıs'ta; asamadan kaçmış-

lar. Halil'den kuşkulanıyorlarmış; peşindeymişler, onu sorup durmuşlar. Babasının tanıdıkları olmasa kolay bırakmazlardı Nihat'ı da. Çok kötü dövmüşler; bir şey söylememiş.

İştahı kaçmıştı Rahmi'nin. Tam bir kışkırtma, doğruysa. Çatalı bırakıp Kemal'e baktı.

— Peki, Halil nerde?

— Bilmiyoruz.

Soramıyor ya, bu da benden öğrenecek; onun için geldi. Başımıza iş açacak bunlar!

— Yer mi böyle bir boku?

— Halil mi?

Yok ben! Toparlandı Kemal,

— Sanmıyorum Ağbi, dedi. Böyle bir işe tek başına kalkmaz. İki kişiymişler aslında.

Yani bizden aldığı emirle yapar, öyle mi! Hiç gözüm tutmamıştı o oğlanı; yanlış değilmiş duygum! Öteki kim peki?

— Tam bu sırada bu işe, polis kalkışır ancak Kemalciğim! Doğruysa bu, kışkırtmanın en alçakçası. Altından ne çıkacak bakalım?

Demin durgun gelen Kemal de üzgündü şimdi; ne diyeceğini bilemeden kaldı bir, toparlandı,

— Ben size aslında bunun için gelmedim Ağbi, dedi Kemal, kendini aklatmak gereği duymuş gibi. Gülümsedi Rahmi.

— Fehime Hanım'dan haber getirdin.

— Evet.

Çekingen bir sesle de ekledi,

— Ağırmış durumu.

Ağır mıymış durumu? İçinde hep varolan acının üstüne bir de suçluluk duygusu bindirmişti. Ses çıkarmadan bıraktı yemeği; üzgün, düşünceli kaldı öylece. Söylediklerinin böyle etkili olmasına Kemal de üzülmüş; şaşırmıştı biraz da.

— Sen gördün mü Fehime'yi?

— Yok Ağbi, görmedim.

Duraladı söylesem mi gibisine,

— Yengemler gördü, dedi. Sessizce ağlıyormuş sürekli. Çok düşkünmüş...

Gözlerinin dolmasından korkuyormuş gibi dikeldi Rahmi,

— Yazık etti kendine, dedi. Belliydi böyle olacağı. Ne yapalım Kemalciğim, yetmedi gücümüz.

Kemal'e baktı.

— Para istiyorlar?

— Öyle bir şey diyen olmadı, dedi Kemal. Bildiğim, siz gönderiyorsunuz.

Anlatsa mıydı olayı? Tam başlıyordu ki, aynı çekingenlikle Kemal aldı gene,

— Sizinle konuşmak istiyormuş Fehime Abla, dedi.

Sarsıntıya düşmüş gibi oldu birden Rahmi.

— Anlamadım, dedi. Benimle mi konuşmak istiyormuş?

— Daha doğrusu şöyle Ağbi, diye aldı Kemal. Yengeme söylemiş Kadın Hanım odadan çıkınca; helallaşmak istiyormuş! Çok ekmeğini yemiş senin; öyle diyormuş. Biliyorsunuz teyzesi Kadın Hanım; asıl o, tarikattan. Cadının teki bir kocakarı. Ondan çekiniyor diyor yengem.

Yüreğindeki başkaldırmayla bir kez daha umarsızlık içinde buldu kendini. Çok ekmeğini yemiş! Gözpınarları yanar gibi oldu gene. Asıl ben senin ekmeğini yedim yıllarca, safalak Fehime Hanım! Onun bilincinde olsaydı böyle mi olurdu şimdi! Kafaları, yürekleri kapkara'ların elinde tutsak bu zavallı. Gönüllü tutsak ama; kim dedi gitsin diye? Kendi ayağı ile gitti. Birden bir kuşku düştü içine. Nerden biliyorsun kendi ayağı ile gittiğini? Sahi, nerden biliyordu? Eve gelmişti ki, gitmiş! Zorla götürmüş olamazlar mı? Kim götürecek? Kıyamet kopar mahallede be; konu komşunun içinden zorla götürecekler! Kendini zorlayan kendisi. Kadıköy, Yeldeğirmeni'ndeki teyzesinin evine almışlar Fehime'yi. Kadın Hanım'ın Merdivenköy'e zikr'e gittiği bir Cuma günü, yengesi götürecekmiş Rahmi Usta'yı Fehime'ye, isterse. Şaşkınlığı iyice artmıştı Rahmi'nin; duyduklarını neye yoracağını bilmiyordu. Bir tuzak olabilir miydi bu? Tuzağı Kemal mi düzenleyecek! Onu da uyutmuşlardır? Yengesinin iyice bir kadın olduğunu, Fehime'yle de yakınlıklarını biliyordu. Ne tuzağı olacak karımı görmeye gitmenin?

— Düşünelim Kemal, dedi. Kafam öyle karıştı ki, ne diyeyim bilemiyorum. Sen ne diyorsun?

Ne desindi o? Haberi getiriyordu sadece. Sağ ol dedi; çıkarıp doksan lira verdi, Fehime'ye ulaştırması için. Geçenki olayı da anlattı kısaca; ters bir yanına gelmişti o gün öyle! Günlerce kafasına takılıp kaldı Kemal'in getirdiği haber. Gidip Fehime'yi orda görmek neye yarayacaktı? Hiç! Salt duygusal bir olaydı. Sakıncası neydi, onu da kestiremiyordu. Bir akşam ikircikli duygular içinde eve dönerken yolunu Sahir Hocaların evine çevirdi. Işık vardı pencerede. Sahir Hoca açtı kapıyı.

— Nerdesiniz yahu? diye karşıladı.

Dün akşam uğramış Rahmi'ye, evde bulamamış. Daha önce de uğramış. Geneleve gittiği akşamdı daha önce dediği. Söylesene! Niye söyleyeyim canım; o bana söylüyor mu ne yaptığını! Dün gece de çalışmışlardı geç vakte kadar.

— Hayrola, dedi. Buluşamadınız mı yoksa?

— Doktor'la mı? Yok canım, buluştuk dedi, niye buluşmayalım?

Yemekten yeni kalkmışlardı. Aç olup olmadığını sordular Rahmi'ye; yemişti. Nedret Hanım izin isteyip çocukların gürültüsü gelen mutfağa, bulaşıklarına döndü. Çalışma odasında karşılıklı oturur oturmaz ilk sözü "Süleymaniye Olayı"nı sormak oldu Sahir Hoca'nın. Duymuş muydu; ne diyordu Rahmi Usta bu işe? Duymamış görünüp olayı önce ona bir anlattırmak varken, günlerin yorgunluğundan, sinirliliğinden gelen evecenlikle,

— Alçakça bir kışkırtma, dedi; ne denir başka!

Şaşkın bir suskunluk içine düşmüştü Sahir. Toparlanır gibi yaptı,

— Evet, dedi. Ben de biraz ters buldum zamanlamasını ya; sandım ki...

Duraladı. Ne sandın ki, söylesene Hoca!

— Bizden kimse böyle bir halt etmez Hocam, diye aldı Rahmi. Eskilerde yaptılar; Sultanahmet minaresine kızıl bayrak çekmeye kalktılar. O neyse! Bugün bu halt edilir mi!

Sahir Hoca gene şaşırmış gibiydi.

— Kızıl bayrak değil ki ama, dedi, duyduğum...

Bir an bakıştılar karşılıklı. Ekledi Sahir,

— Kocaman bir pano asmaya kalkışmışlar minareye, "Saraçoğlu faşisttir!" diye.

Ne diyeceğini bilemeden kaldı Rahmi. Saraçoğlu faşisttir, diye mi? Kızıl bayrak nerden çıktı peki? Bir kibrit çakılıverdi kafasında; polis kızıl bayrak diye yayıyor demek! Kemal de... Duyduğunu söyledi Kemal ne yapsın! Hep duyduğunu söyler o aptal da!

— Bana kızıl bayrak dediler; çok kızdım.

Söylemesen gizli kalacaktı kızdığın!

— Günlerdir fiskosu yapılıyor Babıâli'de, dedi Sahir. Bizim gazetenin polis muhabiri görmüş; adam boyu imiş harfleri. "Saraçoğlu faşisttir" diye yazıyormuş.

— İyi, dedi Rahmi gülmeye vurarak. Eline sağlık kim yazdıysa! Günahlarına giriyorduk az kalsın! Asabilseler iyi şenlikti.

— Evet, dedi, asamamışlar. Kim olduklarını bulamamış, aranıp duruyormuş polis. Sizin için de kaygılandım biraz doğrusu.

— Sağ olun hocam, dedi Rahmi. Kaygılanacak bir durumum yok, görüyorsunuz!

Yutkunup aldı Sahir.

— Evet, dedi Sahir, sevindim. Zamanlaması pek uygun gelmemişti bana, doğrusu; kim yaptıysa. 18 Mayıs'ta bildiri yayımlanıyor, ırkçı-turancılara saldırıyor hükümet; toparlamışlar herifleri. Aynı günde bu pano asılmaya kalkışılıyor! Ertesi gün de İnönü'nün söylevi var; verip veriştiriyor Alman yanlısı ırkçılara Ulusal Önderimiz! Hiç de iyi rastlantı değil bu minare işi!

— Niye öyle alıyorsunuz Hocam? dedi Rahmi. Kendilerini demokratmış gibi yutturma oyunu bunların yaptığı. Kurban atıyorlar ortaya. Asıl tehlikeli faşist, Saraçoğlu, Menemencioğlu tayfası değil mi? Maskelerini alaşağı etmek için de en uygun zaman sayılmaz mı? Turancı faşistler ne yapabilirler ki! Hükümetinki hamamın namusunu kurtarma yaygarası.

Gözleri boşlukta bir an dalgın kaldıktan sonra,

— Bilmiyorum, dedi Sahir. Belki öyle de düşünülebilir. Faşistlikleri söz götürmez de, ters görünmüştü bana olay biraz.

Konuyu değiştirmek Rahmi'ye düşmüştü.

— Ee, dedi gülerek takılır gibi; nasıl, Doktor'la anlaşabildiniz mi?

Toparlandı Sahir,

— İyi oldu, dedi. Yararlandım, sağ olun! Çok incelikli bir kişi Doktor. Bire kadar oturduk. Konuşacak o kadar çok şey var ki, öyle bir konuşmayla filan olacak gibi değil. Tam bir entelektüel, Doktor! Fransa'dan yeni gelmiş dersiniz! Epey şaşırttı beni. Başka türlü canlandırmıştım kafamda nedense! Bugünleri konuşuyorduk, saat bire geliyor baktım.

"Entelektüel" sözüne takılacaktı Rahmi, öyle sevgiyle anlatıyordu ki Sahir Hoca, sustu. Fransa'daki yaşamlarından söz etmişler, anılarını anlatmış Doktor. Kolay konuşmaz ya, konuşunca da tatlıdır söyleşisi. Sahir bunlara şöyle bir değinip sıralarken, tartıştık dediği bugünlerdeydi Rahmi'nin kafası. Neyi, nasıl tartışmışlardı Doktor'la? Sorsa mıydı? Ya ters bir şeyler söylerse! Belli olmaz bu adam, bir yere takıysa, Doktor moktor dinlemez, başlar şimdi olur olmaz sözlere! Hadi ona yanıt ver! Kavgaya mı dökelim şimdi bu sıcak havayı! Demesi kalmadı, karşıdaki koltuğa oturmuş Nedret'le bir bakıştılar; Rahmi'ye döndü Sahir Hoca,

— Biz asıl, sizinle yarım kalmış söyleşinin tadındayız Rahmi Usta, dedi. Halk Partisi örgütlerinde nasıl çalıştınız? Onu anlatacaktınız? Biliyor musunuz; Doktor'a açıp sorayım bu konuyu dedim, yanlış bir şey yapmaktan korktum. Bize bunları anlattığınızı söylememi doğru bulmazsanız diye takıldı kafama. Rahat konuşamadım anlayacağınız.

— Sağ olun, dedi Rahmi. İyi etmişsiniz. Hoş karşılamayabilirdi Doktor.

Bir an dalgınca durup ekledi,

— Uzatmadan söyleyeyim hemen; biz pek başarılı olamadık o konuda. Niye mi? Halk Partisi'ni, devleti elinde tutanlar, Komintern'in sandığından, umduğundan epey ayrı yapıdaydılar; antikomünist duyguları, yüzeyde bir ideolojik karşıtlık değildi; gün günden palazlanan parasal güçlerin, varlıklı üst sınıfların, katmanların, işçi, emekçi sınıflara karşı korkusuna dayalı nefretinden kaynaklanıyordu Sahir Hocam! Devletçi tekele dayalı soygun vurgunla büyüyordu bu sınıflar. Savaş yağmasıyla vardıkları bugünkü konumlarında daha açık seçik görülüyor artık. Özellikle Almanya'yla çıkar birliği içinde ticareti geliştirmiş burjuvazi, ortakları toprak

ağaları, ulusal geliri bir yanından alıp götüren sivil, asker yüksek düzeydekiler, dizgini kapmışlardı artık. Korktuğumuz oldu; Naziler, hem ekonomik, hem ideolojik alanda tırnaklarını geçirdiler Türkiye'ye. Nâzımları, Doktor Hikmetleri zindana götüren, '38 Harp Okulu, Donanma' davaları karanlık güçlerin utkusuydu. Orduda isyana, devleti yıkmaya yönelik kalkışma suçlaması, alçakça kasıtlı bir oyundu düpedüz; kuruntuya dayalı bir yanılgı filan değil. Yargılamalar sırasında bir Nazi albayı akıl vermiş derler Genelkurmay Başkanlığı'nda; yol göstermiş bizim pisliklere. O geri zekâlı Kavaklı Fevzi Paşa'yı da kandırmışlar. Bir ara geminin seren direğine asalım bunları diye tutturmuş derler. Benim donanmamı kandırıp elimden aldılar diye ağlamış! Ortada böyle bir suçlamayı gerektirecek en ufak bir belge yok, Doktor Hikmet'in, Nâzım'ın yasal yayınlarından başka. Olamazdı da; anlattım size uzun uzun. Komünistler var güçleriyle destekleme kararı almışlar Kemalistleri; tek istekleri demokrasi, antifaşist barış, emekçi sınıfların çıkarlarının gözetilmesi. Tüm yasadışı çalışma yollarını da kapatmışlar. Bizim iyi niyetimiz yetmiyormuş demek! Yetmezdi. Naziler, büyük çıkar bağları kurdukları Türkiye'ye, ideolojik biçimde de saldırdılar. Bizim soyguncu sınıfların ürünü çarpık kafalara çekici gelmesin olur muydu bu karanlık ideoloji. Halk Partisi'nin yeni felsefesini bunlar üretmeye başladılar. Bunu benden daha iyi biliyorsunuz. Sizin "Anadolucu"lar bunlar işte! Sadi Irmak, Şevket Raşit Hatipoğlu... Evet, adlarını siz sayın Hocam! Daha iyi bilirsiniz.

Başını sallayıp sürdürmeye başladı Sahir Hoca,

— Emin Erişirgil, Hüseyin Avni Göktürk, Remzi Oğuz Arık, Hamdi Ragıp Atademir, Hıfzı Oğuz Bekata, Tahsin Banguoğlu, Mazhar Şevket İpşiroğlu... Ha bu onlardan ayrı, doğrudan Nazi'dir. Böyleleri de var. Daha namuslu bir bakıma!

Gene aldı Rahmi,

— Bir fiskos haber çıkardılar; Harbiye'deki yemeklere ağı atarken bir Rus binbaşıyı yakalamışlar diye! Bütün orduya yaydılar bunu o günler. Sovyet düşmanlığı yaratmak için her yola başvurdular anlayacağınız. Dostluk yapacağız deyip eli kolu bağlı kaldık biz.

Bir sessizlik oldu.

— Bir şeye takıldım Rahmi Usta, dedi Sahir. Şefik Hüsnü'ye, son gizli çalışmasına kadar Reşat Fuat'a, Zeki Baştımar'a, sözgelimi size, başka komünistler de olmalı, dokunmadılar. Bir ara askere almışlar Doktor Şefik Hüsnü'yü. Çanakkale Savaşı'nda bulunduğu için yüzbaşılığa yükselmiş Doktor Birinci Cihan Savaşı'nda. Yüzbaşı rütbesiyle yapmış askerliğini Sivas'ta da. Apandisit ameliyatı olduğunu söyledi Sivas'taki bu askerliğinde. Son yıllarda yani...

— Evet, öyle, dedi Rahmi. Biz de çok düşündük bunu. Doktor Hikmet, Nâzım, yasal yayın yapıyorlardı. Marksizmin simgesi gibiydiler; üstlerine çektiler yıldırımları. Öyle diyoruz! Hiçbir şeye karışmaz, ağzınıza kilidi takarsanız dokunmuyorlar. İstedikleri, ülkeyi tam bir suskunluğa düşürmek. Faşizm! Sağın en azılıları yıllarca ortalıkta cirit attı, atıyor. Biz yazsak, konuşsak, Türkiye komünist mi olacak hemen? Onlar da biliyorlar olmayacağını. Koyun sürüsü gibi olsun halk. Gözü açılmasın. Hiçbir şey istemesin. Yaptıkları bu! Doktor Paris'teyken, kardeşi avukat Hakkı Bey, başvuruyor İçişleri Bakanlığı'na, ülkeye dönmesine izin almak için. İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'ya çıkıyor. "Gelmesinde bir sakınca yok. Ama, gelmesin derim; burda rahat vermezler Doktor'a" diyor, Şükrü Kaya. Daha trenden indiği günün akşamı alıp müdüriyete götürüyorlar, "Niye geldin?" diye. "Ülkemde doktorluk yapacağım" deyince bırakıyorlar. Çok uzun süre gözlediler besbelli. Yasal, yasadışı hiçbir işe sokulmadı Doktor. Onlar da dokunmadılar. Bir işlere kalktığını sezinlesinler dünyayı yıkarlar başına! Hepimizin durumu bu. Alınan separat kararı, Komintern'ce TKP'ye yapılan öğütler şu işe yaradı; kimi "Marksist ideologlarımız" Kemalist devlete kapılanma yolunda daha kabadayı oldular!

Bir sessizlik çöktü gene. Bu konuda söz etmekten çekiniyor gibiydi Sahir Hoca,

— O bavuldaki yazılar kök söktürüyor bize, diye değiştirdi sözü.

Gelip iliştiği koltukta, konuşmaları deminden beri sessizce izleyen Nedret de ilgiyle doğrulmuştu.

— Çık çıkabilirsen içinden; karınca duası! Rasim Efendi'nin pertavsızı ile baktık çoğuna. Bir sürü var daha, hiç dokunmadık. Bakalım, ağır ağır da olsa, hepsini okuyalım, diyoruz. Bakabildiklerimiz çok ilginç.

— Hangileri?

— Tarihle, Osmanlı tarihiyle ilgili incelemeler var. Bir de Kürtlerle ilgili koca bir araştırma, sözünü etmiştiniz.

— Evet, dedi Rahmi, Doktor Hikmet'in yazıları. Okudunuz mu?

— Okuyoruz, dedi. Dediğim gibi. Ama çok çarpıcı şeyler. Geçen hafta sonu, bıraktık her işi, onlara kapandık Nedret'le. Onun tarih merakı eskidir. Okuyamadığımız yerlerde de büyükbaba yetişti yardımımıza. Yaşlı hastayı yormayalım diyorduk; baktık okudukça diriliyor adam!

Gülüşüyorlardı Nedret'le. Rahmi de gülmeye başladı.

— Stalin'i okuyup iyileşen hasta duydumdu da, Kıvılcımlı'yı duymamıştım! dedi.

Laz İsmail'di adını vermeden söylediği kişi. "Stalin'i okudum, ateşim düştü, iyileştim" demişti bir gün, Moskova'dayken. Rahmi de tapar gibi bağlıydı Stalin'e ya, herifin bu sahtekârlığına yüreğinin içinden, tiksintiyle karışık tepki duymuştu. Çevredeki kimse de bir şey diyemiyordu, gizli gizli gülmekten başka. Ne bok yiyeceği belli olmaz itin; sözü çarpıtıp bir yerlere yetiştirir, kara çalar bir de! Belki de onun için kışkırtıyor. Şimdi bu sözü etmenin de ne yeri, ne sırasıydı burda ya, çıkmıştı ağzından işte. Kaçırır mı bu adam!

— Bir bu eksikti! dedi Sahir, o sinsi, alaylı gülüşüyle.

Tadını çıkarır gibi de ekledi,

— Okumaya ne gerek var; muska, hamaylı yapıp boyunlarına assınlar Stalin'in yazılarını! Her derde devadır! Şaşmam; gidiş onaydı!

Buyur ver yanıtını! Yutkundu, tutmaya çalıştı; gerilivermiş sinirlerinin yamru yumru ettiği bir gülümsemeyle,

— Stalin'e böyle saldırmak yakışıyor mu size yani Hocam! dedi.

Ortalık buz tutmaya başlamış gibiydi. Nedret'in iki yanı da kollama çabasındaki sevecen, gülümser bakışları da durduramayacaktı gidişi. Sahir Hoca, ne yapacağını aranır gibi sinirlilikle kımıldadı bir iki; sindirememişti o da.

— Stalin okuyan hasta iyileşti diyenler saldırmış olmuyorlar mı ona? Üfürükçü ediyorlar adamı nerdeyse! Stalin'e saygı mı, bağlılık mı oluyor bu!

Nasıl da kızıyordu şu, kendi içindekini görür gibi konuşan sivri dilli adama!

— Siz de Doktor Hikmet'i üfürükçü yaptınız öyleyse!

Soluklanır gibi durup baktı bir,

— Bizimki bir şaka, dedi Sahir. Yardım istenince kendine güveni arttı bizim yaşlı hasta Rasim Efendi'nin; onu dedik. Doktor Hikmet'le ne ilgisi var! Dediğiniz o mu sizin?

O olmadığını Rahmi de biliyordu. Nerdendi bir çıkış kapısı şimdi? Laz İsmail'i ortaya atıp Moskova Radyosu'nun yayvan ağızlı yorumcusu, sizin Erdem diye bildiğiniz herif mi yaptı bu pisliği de desindi?

— Büyütüyorsunuz, dedi. Bir arkadaş öyle bir söz etti bir gün! Bunu hemen Stalin'e bağlayıp böyle iğnelemelere kalkışmak iyi niyete sığar mı? Troçkist deyince de kızıyorsunuz!

Son tümceyi söylemesen olmazdı sanki! Ne yapayım, geliverdi! Yüz damarları nasıl gerildi birden adamın!

— Hayır kızmıyorum, dedi sinirden kısıkça bir sesle Sahir Hoca. Ne olduğunu biliyorum ben. Ama siz, ne olduğunuzu biliyor musunuz? Marksist-Leninist diyorsunuz kendinize. Bir arkadaş böyle bir söz etmiş! Karşı çıktınız mı siz? Ya da biri alay etti mi çıkıp da bu sersemlikle? Lütfen deyin bana, çıktı mı öyle biri? Daha doğrusu, çıkabilir mi? Ne olur çıkarsa? Oraları iyi bilirsiniz; yıllarca kaldınız. Namuslu adamsınız; yalan söylemezsiniz!

Söyleyeceğini aranırken nasıl güç durumda görüyordu kendini Rahmi!

— Benim namusumu bununla mı ölçeceksiniz!

— Evet, dedi Sahir. Asıl önemlisi namuslular susmuştur; korkuncu o! İnsanoğlunun nice kazanımlarının yitirilmesi demektir. Benim Troçkist olmam ya da olmamam nedir ki bunun yanında! Bastığımız dalı kesiyoruz demektir Rahmi Usta, bastığımız dalı! İnsanlık bunu kolay elde etmedi.

İnsanı nasıl kızdırıyor şu bulanık konuşma.

— Tarihin vardığı noktada Stalin simgeliyor bugün insanlığın umudunu Hocam! Onu alçaltmaya kalkmak, kimsenin başaracağı

şey değildir ya, insanlığın bu umuduna saldırmaktır. Asıl odur bastığımız dalı kesmek.

Üstünlük sağladığına inanmanın doyumuyla dikelmişti Rahmi. Sahir, gözlerini dikmiş bakıp duruyordu öylece. Acılıydı ya, yukardan bir bakıştı bu. Tam aydın bakışı! Ağır ağır başını sallarken doğruldu birden.

— Bak Rahmi Usta, dedi. Leningrad'da bulundum bir günler ben. Bir bölük partili gençler, Paris'ten gittik, Fransız Komünist Partisi'nden. İlk kez sana açıklıyorum bunu. Kısacık sürede o kadar çok Stalin duyduk, Stalin resmi gördük, Stalin sözü ettik ki, Paris'e dönünce bir ağırlık kalkmış gibi oldu üstümüzden! Daha doğrusu ben öyle duyumsadım. Kimseye söyleyemiyordum! Fransızlar durmaz; Sorbonne'da Felsefe'de asistan bir kız aldı bunu, tartışmaya getirdi. O da, onun gibi düşünen iki öğrenci de, Parti gençlik kolundan "Troçkist!" denip atıldılar hemen. Hiç unutmam, karar bildirilince acılıkla güldü kız, "Stalin'i biz sizden daha çok seviyormuşuz" dedi! O günler sustuğuma çok üzüldüm sonra ben. Ama en çok da, Komünist Partisi'nin tutumuna üzüldüm. Bu tutumla ancak mezarını kazar bir parti. Bunu ben söylemiyorum Rahmi Usta, Lenin söylüyor. Tarihte batan partilere üstünlüğümüz, otokritik yapabilmemizdir diyor. Neyimiz kalır bu üstünlüğümüz gitti mi? Herkes biliyor ki, Lenin böyle değildi!

Susup gözlerini dikti Rahmi'ye gene; öylece durdu bir süre,

— Anlatabildim mi? dedi.

— Sen anlatırsın da, bizimki işçi kafası Hocam, dedi; ancak bu kadar anlıyoruz! Stalin'e bağlılık otokritik yapmamıza engel mi? Geç oldu, bana izin. Ne güzel konuşuyorduk; ille bir kavga çıkaracaksınız Hocam!

Gülüştüler ya, biraz gergin ayrıldılar gene de. Sahir Hoca'nın içinde kıpırdattıkları canını sıkmaktan öte kızdırıyordu da iyice. Ne çok sözler bulup sıralar bu herifler! Lenin demiş ki... Lenin'in dediği daha bir sürü şey var; partide disiplin diyor her şeyden önce. Grupçuluk, hizipçilik öldürür bir partiyi diyor. Liberal zevzeklerin yeri değil parti, diyor. Fakat nasıl sakladı bugüne kadar; Leningrad'a gitmiş! Gitmiştir; atmıyor ya. Stalin'in adı, resmi varmış her yerde; doğ-

ru, var. Parisliye de batmış bu! Bu aydınlar adam olmaz! Her yerde aynı mal bunlar. Milyonlarca kişi "Stalin!" diye vuruştu öldü be; kör müdürler nedirler, bunu bile göremiyorlar! Evin sokağına dönüp de, alacakaranlıkta siner gibi köşeye park etmiş cip çıkınca karşısına pirelendi. Kapıda gölge gibi bekleyen iki sivil görünce kuşkusu kalmadı. İki adımda dikildi önüne. Sivilin biri,

— Güvenliğe kadar geleceksin bizimle, dedi. Aç, önce bir eve bakalım! Arama emri var savcılıktan.

Anahtarı kilitte çevirirken her şey yerli yerine oturmuş gibiydi içinde. Niye alıyorlar? Ne bileyim? Neyse, atölyedeki iş bitti sayılır. Yalnız seninle helallaşmaya gelemeyeceğim Fehime Hanım, bağışla!

Yozgat'taki düğünden dönen Hüsnümelek Bey'in bel ağrılarıyla başvurduğu Gülhane Askeri Hastanesi'ne, ilerlemiş prostat kanseri tanısıyla ivedi ameliyat için yatırılması, ürküye döndü dönecek bir etki yaratmıştı Galip'te. Gösterdiği duyarlılıkta, önemli bir destekten yoksun kalmasına neden olmuş bu beklenmedik olayın, o günler içinde çırpınıp durduğu yalnızlığı artırmasındaki payı kadar, Ankara'da, bir sabah, çarpılmış gibi, sancılar içinde hastaneye kaldırılmasıyla yaşadığı acılı günleri çağrıştırmasının da, kuruntuya dönüşen ağırlığı vardı. O da belinde küçük ağrılar duyumsamıştı son günlerde; önemsememişti. Eski uzman doktoruna başvurdu hemen. Filmler, incelemeler derken yatıştı. Doğal görünüyordu her şey, kötü bir bulguya rastlanmamıştı. Bu mutlu sonla biraz yeğnise de, ellerinde kalmış krom yükünün altında, gün günden katlanıp duran, dünyadaki, ülkedeki saldırgan gelişmelerin yarattığı baskılı yalnızlıkla boğuşup duruyordu. Almanya'ya konulan krom yasağı, ortaklardan kimseyi kendisi kadar etkilememişti. Yozgat'tan ağrılar içinde dönüp doğru hastaneye yatırılan, canının derdine düşmüş Hüsnümelek'le hiç konuşamamışlardı. Yalnız, gözü yaşlı Şerife Hanım, o dangul dungul ağzıyla, "Bek üzüldü Hüsnü Bey, bu yasak işine" demişti. Hastalığı da öyle başlamış "zati!" Niye olmasın? Şöyleydi, böyleydi ya; işe yürekten bağlıydı o Tatar. Hastaneden eve çıkardıklarında da gitmişti Galip; pek düşkündü durumu zavallının. Bir daha kalkar mı, kalksa da ne işe yarar? Belli değil gibiydi. Sermet Bey kaygılı görün-

memişti. "Krom kalmaz" demişti bir gün. İngilizler alırlarmış nasıl olsa. Ne diyecekti; ağır bir söz mü edecekti bu herife şimdi! Pek uğradığı da yoktu; başka işler peşindeydiler eniştesi Hadi Bey'le. Nazif Bey ise, o günler telefon edip Galip'i dinledikten sonra, "Evet, bekleyeceğiz; bakalım ne gösterecek?" deyip kapatmış, ne aramış ne sormuştu sonra da. Park Otel'de, Abdullah'ta, seyrek de olsa, Fischer'de, Novotni'de karşılaştığı Almanların (pek ortalarda görünmüyorlardı eskisi gibi) ağzını bıçak açmıyor, daha kötü bir şeylerin beklentisindeymişler gibi gözlerini kaçırıyorlardı. Almanların bu tutumu, krom yasağını kendisi koymuş gibi bir suçluluğa düşürecekti nerdeyse! Bir akşam Park Otel'in barında, ayaküstü karşılaştığı yaşlıca Alman gazeteci, "Wie geht's ihnen?" "Nasılsınız?" sorusunu, "Drunter und drüber wie ihnen!" diye karşıladı içkili bir sırıtmayla. Karmakarışıkmış o da benim gibi! Karmakarışık mıyım ben? Gergin olduğu söylenebilirdi. Sinsi bir sessizlikle yazıhanede dolanıp duran Nuri'yi de dikine sürüngen soğukluğunda görmeye başlamıştı artık! Duymayan, görmeyen, konuşmayan "üç maymunlar"ı oynamaktı herifin işi! Oysa, hiç öyle düşünmemişti bu adamı! Ara sıra Mithat arayıp telefonda şaklabanlık etmese içi iyice kararacaktı. Puşt Sait ona da çıkmıyormuş telefona. Mithat'ın başka bir yerden duyduğu; komünistler kızıl bayrak çekmişler Beyazıt Kulesi'ne, onun peşindeymiş polis. Şaşılmaz! Baştakiler bu kafadayken, komünistler yakında Çankaya'ya da çekerler kızıl bayrağı! İnşallah doğrudur da, gözlerini açar bizimkilerin biraz! İtalya'da olanları da mı görmüyor bunlar? Budoglio'nun kurduğu kabineye Togliatti diye komünist sokmuşlar bir de. Nuri'ye sordu kızıl bayrak olayını; bilmiyordu o. Dünyadan haberi yok dersin herifin! Söyle dememişlerse, bilse de söylemez. Öyle bir olayı bizimkiler duymasın olur mu? Nuri'nin bildiğini bile bilmiyorum demek ben! O mu benim yanımda çalışıyor, ben mi onun? İçinde dolanan kuşkuların kuruntuya dönüşmesinden kaçarak kimi şeyleri atmaya çalışıyordu kafasından. Tüm kapılarını nasıl kapatırsın kafanın? Sıkıntılar içinde uykusunun kaçtığı bir gece yarısı, Ankara'dan telefonla arayan Nebile'nin yakınmaları da iyice sıktı canını. Bilmem ne kadar parası kalmış, çoğu elçilikten, kimi Alman kadınlarında. Ödemiyorlarmış; ne yapsınmış? O ne yapabilirdi, peki? Etkili birile-

rine söyleyip de... Kadınlar Nebile Hanım'a borçlarını ödesin diye, kime, ne söyleyebilirdi? Almanlar pek öyle borç takmazlar ya, nasıl olmuş bu iş! Borç verirler mi ki, takan olsun! Çoktandır Ankara'ya uğramıyor diye Nebile'nin taş atmalara kalkışması da sinirine dokunmuştu. Telefonu kapatınca iyice bıktığının ayırdına vardı; haftalardır görmediği bu kadına karşı bir istek kıpırtısı bile yoktu içinde. Oysa, boşalacak birine susamıştı şu günler, ama Nebile'ye değil. Son yıl, birden çöktü sanki kadın. Belki de sen yaşlandın, cinsel kısıtlamalara kalkıyorsun artık! Benim hiçbir yanım pörsümedi daha. Geç uyuyup erken uyandı o sabah. Kalkıp radyoda müzik aranırken bir Alman Radyosundan aldı haberi; İngilizler, Amerikalılar. Sevindi. Bu güvenli meydan okuma, günlerden beri içini buran sıkıntıyı bir öç alma duygusuyla dağıtır olmuştu. Açtılar sonunda "ikinci cephe"yi. İyi oldu; vurucu gücünü göstermesi için gerekli alanı da açmış oldular Alman ordusuna. Tarihin kesin yazgısı yazılıp çizilecek. 15 Haziran'da Numan Menemencioğlu'nun istifasını bildirdi radyolar. Açıklama yoktu ya, özellikle son günlerde belirgin Alman yanlısı politikası yüzünden olmalıydı. Bu da yeni bir sersemliği idi bizimkilerin. Bir gün sonra, 16 Haziran'da, Londra, pilotsuz Alman uçaklarının İngiltere'yi bombardımana başladığını bildirince savaşın yazgısının ne olacağı konusundaki güveni yenilendi. İleri Alman tekniği karşısında eşşek gibi eğilecekler sonunda. Daha neler çıkacak kim bilir, ulusal inançla yoğrulmuş Alman dehası. Hitler boşuna mı "bin yıl" dedi! O gün öğle yemeğine çıkıyordu ki, kapıdan döndü telefona. Mithat'tı; bir taksiye atlayıp hemen Arnavutköy'e, geçenki lokantaya gelmesini söylüyordu öğle yemeği için. Sürpriz biri vardı yanında. Kim mi? Gelsin de görsündü! Çeşitli olasılıklar geçti kafasından da, tenha lokantaya girip köşedeki masaya yönelinceye dek Sait geçmemişti. Kızgınlığını saklayıp sevinçli göründü. Söylenecek her şeyi Mithat söylemiş olmalıydı; onun yinelemesine bırakmadan, kendini savunur yollu, Galip'e de bir iki söz etti Sait. Devlette görevli olmak, diye sürdürüyordu ki, kesti Galip,

— Anladık Sait, dedi. Pişirip pişirip önümüze koyma! Devlet devlet diyorsun, ama, o devleti canından üstün tutanlara da etmediğini koymuyormuşsun.

Sinirli duraladı Sait. Bir şey diyecek oldu, tuttu kendini. Tabağındaki arnavutciğerinin soğanlarını çatalıyla ayırırken,

— Görevimizi yapıyoruz oğlum, dedi. Vatanını canından üstün tutanın poliste işi ne?

Yanıt Mithat'ın hoşuna gitmişti; güldü. Bu hıyar Mithat'ın yanında açılır konu değildi ya, girmişti bir.

— Ben de onu soruyorum, dedi. Bir sürü yurtseveri, genç, yaşlı demeden niye topladınız polise?

Kimlerden söz edildiğini anlamıştı Sait,

— Amma saçmaladın, dedi. Bilmez gibi konuşuyorsun. O kararı devletin üst katlarında verirler oğlum. Kolay mı devleti yürütmek? İsteyen istediği yana çeksin, göz yum; neye varır, ne olur bu ülkenin sonu sonra? İnönü'nün söylevini dinlemedin mi Gençlik Bayramı'nda?

— Dinledim.

— Ee? Herifler gizli örgüt kurup devleti ele geçirmeye kalkacak Türkistan kuracağız diye, devlet de koyun gibi bakacak, öyle mi? Bu devleti ne sanıyorsunuz siz?

— Turancılar değil mi, dedi Mithat, korkulu bir heyecanla gözlerini açarak.

— Valla, iyi yakaladılar! diye ekledi. Gitti gidiyormuş yoksa! Bizim avukat İskender söyledi; İnönü'yü bile götüreceklermiş! Allah korudu demek!

Güç durumdaydı Galip. Niye açmıştı bu eşek Mithat'ın yanında sanki! Gülmeye vurdu,

— Kızıl bayrak asanları da yakaladın mı bari?

Şaşırmış gibi baktı, gülümsedi Sait de,

— Bizim iş biter mi? dedi. Birini yakalıyorsun, öteki çıkıyor. Kim söyledi kızıl bayrağı?

Atıldı Mithat,

— Ben söyledim, dedi.

— Nerden duydun?

— Nerden duydumsa duydum. Bir türlü bulamıyormuşsunuz. Yalan mı?

Güldü Galip. Bu geri zekâlı Mithat bile doğru konuşuyordu bazı. Biraz düşünceli kaldı Sait,

— Her duyduğuna senin gibi salaklar inanır Mithat, dedi. Yalan yok da yanlış var!

Sustu bir an,

— Kızıl bayrak olsaydı keşke, dedi.

Gözlerini Sait'e dikmişlerdi. Biraz daha beklettikten sonra,

— Kocaman mahya gibi bir pano, dedi Sait. Adam boyu harflerle "SARAÇOĞLU FAŞİSTTİR" yazıyor üstünde. Kızıl bayrak diye biz çıkardık.

Duyduğunu pek kavrayamamış Mithat'ın dönüp de kendisine şaşkın şaşkın baktığını görünce gülecek oldu Galip, tuttu kendini. Sait rakısını yudumlarken,

— Süleymaniye minarelerine asacaklardı, bereket başaramadılar, dedi.

— Kimmiş bunlar?

Alaylı gülümsemeyle Mithat'a döndü Sait,

— Kimse kim, dedi. Sana ne?

Dikeldi Mithat,

— Sanki sen biliyorsun da!

Duymamış gibi sessiz önüne bakıyordu Sait. Buzluktaki rakı şişesine uzanırken iç geçirir gibi derince soluklandı,

— İngiliz oyunu mu, başka bir şey mi yoksa; bakıyoruz, dedi. Alman yanlısı diyorlar bizim hükümete herifler, biliyorsunuz, baskı yapıyorlar. Ağız o ağız.

— Komünistlerin pisliğidir bu; İngilizler'in niye parmağı olsun! Hükümet takıldı kuyruklarına, ne isterler daha! Kromu kestiler. Menemencioğlu'nu kızağa çektiler. Başka haltlara da kalkarlar bu gidişle!

— Ne yapacaklardı ya?

Gıdığının üstüne çizilmiş ablak, değirmi yüzünde ara ara açılıp kapanan gözlerini Galip'e dikmişti Sait,

— Alamanya gidiyor oğlum, dedi. Bir sen göremiyorsun bunu! Ne İngiliz'in ne Alaman'ın oyununa gelerek, iki yanı da kollayarak götürüyor bizimkiler. Başka ne yapsınlar? Churchill'in planı "ikinci

cephe"yi Balkanlar'da açmakmış. Ateşe bizi sürecekti herif. Bizimkiler girmediler diye Alman yanlısı oldular! Şimdi İngilizlerin gönlünü yapıyorlar ufak ufak. Hayır, ne yapsınlar başka?

Galip'in dudaklarındaki alaylı gülümsemeyi görünce soruya döndürmüştü konuşmasını.

— Bak Sait, dedi Galip; üç beş ay Almanya'da polis kursuna gitmekle Almanya'yı anlayamazsın! Almanya bu savaşı yitirmez oğlum! Ne Alman'ı tanıyorsunuz siz ne Alman teknik gücünü, ne bilimini biliyorsunuz. İngiltere'yi pilotsuz uçaklar bombalamaya başladı, duydunuz değil mi? İşin başı daha! Yeni bir sürü silah çıkaracak bunlar; göreceksiniz! Hitler boşuna bin yıldan söz etmedi. Bolşevik sürülerini ancak onlar durdurabilir. Yoksa, İngiliz, adasını kurtarabilirse ne mutlu! Biz ne yaparız? Hitler gelmeden önce Almanya'da neler olduğunu görüp yaşasaydınız o acıları benim gibi, ne dediğimi daha iyi anlardınız. Görünüşe aldanmayın; bugünler geçer! Bu savaşı kazanır Almanlar. Ne onlar için, ne insanlık için, hele hele bizim için başka umut kapısı var. Canavar çiftliğinin kıyısındayız biz. Yazık ki, elimize geçmiş tarihsel fırsatın değerini bilemedik. İş işten geçmeden öğrenemezsek; Allah korusun, kızıl Bolşevik bayrağını bu topraklarda dalgalanır görmektense kafama bir kurşun sıkarım daha iyi. Ona da kalmaz ya; hepimizin işini gelir gelmez, tez elden bitirir onlar.

Öylesine duygulu konuşmuştu ki, gözleri yanar gibiydi doldu dolacaktı. Baktı, "Allah korusun!" diye mırıldanan Mithat da öyleydi. Çöken duygulu sessizlikte Sait de taş gibi kalmıştı. İçindeki doğal bir kaynaktan çıkıp gelmişti tüm söyledikleri; kendinden bir şey katmamıştı sanki. Açık seçik, dosdoğruydu. Yalnız inandığı için söylememiş, söylediği için, söyledikçe de inanmıştı.

— Allah korusun, hepimizin sonu olur! dedi Sait, bir kımıldayışla kendine gelir gibi. Güzel söylüyorsun Galipçiğim de, ne yapabiliriz biz tek başımıza. Yukardakiler bunu düşünmüyor mu sanıyorsun? Bugün Alman'ın bile baş edemediği bir canavara, biz ne yapabiliriz? Ne Moskova düştü, ne Leningrad düştü ne Stalingrad düştü. Hep bekliyorduk.

— Evet, bekledik, diye kesti Galip. Sadece bekledi başımızdakiler! O beklememiz de Bolşeviklerden başka kimseye yaramadı. Al-

manlar Kafkaslar'a yürürken kımıldadı mı bizimkiler? Biz de vuraydık, Stalingrad da kalmazdı, Moskova'da. Urallar'a kadar sürüp götürürdü Almanlar kızıl Moskof sürülerini. İngilizlerle de anlaşırlardı; biz de rahat bir soluk alırdık! Bunu kaçırdık, yetmiyor; şimdi bir de, kızıl köpeklere karşı ulusu için göğsünü siper eden bir sürü namuslu adama, "Türkçü"ymüş, yok "Turancı"ymış deyip kan kusturuyorlar! Bir gün sormayacaklar mı bunu!

Bir yerlerine çarpan bu taşla sinirli, tedirgin kımıldadı Sait. Diyecek bir şeyler arandı, bulamadı sanki. Çöken ağır havayı, sinirliliğini gizleme çabasındaki bir gülümsemeyle dağıtmaya çalıştı,

— Amma acımasız vuruyorsun be Galip! dedi. Bizim kayınpeder Hamdi Hoca'yı da geçtin! Moskof dedin mi, biliyorsun, o da hemen kılıcını çeker ama, "Abe, ne etsınlar; işler ters gitti!" diyor. Bu senin dediklerinin hepsini hükümet de biliyor oğlum. Niye faşist diyorlar Saraçoğlu'na? Son yumruğu Hitler vuracak diyor özel konuşmalarında da ondan. Ahmet Emin'e demiş geçende. Ama, ne yapsın yani? Koca Amerika'yı, İngiltere'yi nasıl karşına alırsın? Söylemesi kolay! İnönü gibi bir kurt var başımızda; o da mı bilmiyor! Kahire'de Churchill'e ders vermiş adam! Toplantıda bastırıyorlar, daha çok da İngilizler, Almanlara savaş açın diye. İnönü de silahımız yeterli değil diyor. Sözü değiştirir gibi sormuş Churchill'e, "Bir Alman saldırısına karşı önlem alındı mı burda?" demiş. Toplantı yaptıkları yeri soruyor. Hemen güvence vermiş Churchill; havadan, karadan nasıl sıkı korunduğunu ayrıntılarıyla anlatmaya başlamış. "Güzel" demiş İnönü; "Ama, benim halkımın Alman bombardımanlarına karşı korunacak hiçbir şeyi yok" demiş. Churchill ık mık ederken, "Hadi, seni iyi kıstırdı!" diye kahkahayı patlatmış Roosevelt.

Sait'le Mithat, bu onurlu olaydan kazandıkları payla gülmeye başlamışlardı. Yalnızlığı içinde isteksiz gülümsedi Galip. Mutsuz duyumsuyordu kendini. Sait aldı gene,

— Dünya kan denizinde. Roma, Budapeşte, Sofya, Berlin, Londra, Belgrad, Bükreş güpegündüz bombalanıyormuş artık. Geceyi de beklemiyorlar.

Arnavutköy iskelesine yaklaşan Boğaz vapuruna baktı bir,

— Ooh, dedi. biz burda cennette gibiyiz, çok şükür!

Mutluluk tablosunu Mithat tamamladı evecenlikle,

— Onu bunu bilmem valla, dedi. Allah başımızdan eksik etmesin bu adamı. İleri geri konuşuyorlar sırasında ya, İsmet Paşa başka.

— Kimmiş ileri geri konuşan?

Sait'e döndü Mithat,

— Hiç canım, dedi. Hani bu Varlık Vergisi, iyi olmadı diyor çoğu arkadaşlar. Yani, bir başka yol... Ne bileyim ben, herkes bir şey söylüyor işte!

Bu bir şey söyleyen "herkes"ten biri de Galip mi oluyordu şimdi! Boş verdi, ne gerek vardı alınganlığa. Artık konuşmak gelmiyordu içinden. Ne söylese anlamayacaktı bu herifler. Her şeyin ardında İnönü var. İnönü'nün kafası da... Mannikyan doğru belki de!

— Churchill'in resmi çıktı gazetelerde, iki parmağını böyle yapmış, elini sallıyor hani. Sinemada, haberlerde de vardı.

Mithat'a bakıyorlardı.

— "V" dedi Sait. Victory. Zafer demek!

— Yok, dedi Mithat gülerek. "İkinci Varlık Vergisi... İkinci Varlık Vergisi" diyormuş! Tüccar zulüm diyor Varlık Vergisi'ne.

Sait gülümsüyordu.

— Rum'u, Ermeni'si, der!

— Bizimkiler de diyor. Belli mi olurmuş; bugün onlaraysa, yarın da bakmışsın bize! Komünistliğin yolunu açtı diyorlar!

— Rahat batıyor heriflere, dedi Sait kızgınca. Bu ülke böyle. Kimseye yaranamazsın! Ermeni'ye, Yahudi'ye, Rum'a vurdu adam, size kazandırdı. Ulan, İsmet Paşa istese topunuzun çanına ot tıkardı, gıkınız çıkmazdı bu savaş sırası be.

Dikeldi Mithat,

— O kadar da değil, dedi. Tüccarların sayesinde ayakta duruyor bu ülke oğlum! Ne yapacakmış İsmet Paşa yani? Haccacı Zalim mi bu? Yaptı işte yapacağını. Daha ileri gitti mi, "höst!" derler adama!

Şaşaladı Galip. Bu oğlanın böylesi saldırgan konuşması rakıdandı besbelli. İnönü'ye "höst!" diyecek bu! Demek aralarında konuşurken İnönü'ye bile "höst" diyorlar bu tüccar tayfası! Sait kızarmıştı. Sinirlice gerildi yüzü; gülümseyecek mi, sövgüye mi kalkışacak belli olmayan bir küçümseyici bakışla,

— Höst diyen dilleri, böylece kıvırıp koparırlar sonra, dedi.

Nasıl koparılacağını da, elinin ağır bir devinimiyle bir güzel tanımladı! Sait'le Mithat'ın çatışmalarını alaylı seyretmeye bayılırdı Galip; bu kez tedirginlik duyuyordu nedense. Konunun şakaya gelmezliğinden mi, yoksa hangi yanı tutacağını bilememesinden miydi; boşlukta kalmıştı ki, Mithat kendinden beklenmeyen bir kıvraklıkla aldı,

— Kolaydı! dedi. Kopardılar diyelim, duracak mı milletin ağzı? Koparmayla moparmayla olmaz bu iş oğlum! Herkes diline dolamış Kambur Rıza'yı, İnönü'nün kardeşini; öyle bir vuruyor ki, karun gibi zengin olmuş herif diyorlar! Hadi kopar bakalım dillerini nasıl koparacaksın?

— Ne yapsın yani adam? Ticaret bu; kazanmasın mı? İlle bir bok atacaklar!

Vardıkları bu ortak yerde sustu Mithat. Kambur Rıza'dan birkaç kez Eşref Bey'in de söz ettiğini anımsadı Galip. İnönü'nün, devletteki hırsızlıklarla savaşım yürüttüğü söylentisi duyulurdu eskilerde; ticaretle uğraşan kardeşini denetleyemiyordu demek. Turancılık davasının arkasında, Sait de söylüyordu işte, İnönü vardı. Karar "yukarda" verilirmiş; yukarda İnönü'süz kim verebilir böyle kararı? Nihal Atsız'ın başbakana mektuplarında anlattıklarını, saygın yerleri tutmuş komünistleri anımsadı. Bu hayvan herif işkence etmişti Atsız'a da, arkadaşlarına da. Hayvanlığı emir erliğinden geliyor; kendi başına ne yapar ki bu herif! Reşat Fuat'la bile doğru dürüst konuşamadı. Mansur demişti bir gün, çevresini solcular kuşatmış diye İnönü'nün; Falih Rıfkılar, Hasan Âlilerden başka, Galip'in hiç tanımadığı, Atsız'ın yazısında da geçmeyen bir sürü ad saymıştı. İşler, aslında solcuların elinde demek; yerine, zamanına göre çekip götürüyorlar İnönü'yü, uşaklığı da bunlara yaptırıyorlar. Vah bu ülkeye! Uzun boylu, lacivert giysili bir adam göründü kapıda. Sivil korumasıydı, anımsatma görevini yapıyordu; adamı görür görmez kalktı Sait. Valilikte toplantıya yetişecekmiş.

— Seni de bırakayım, dedi Galip'e. Bu herifin arkamdan söyleyeceklerini dinlemek zorunda kalma!

— Yüzüne söylemekten korkacak mıyım ulan, dedi Mithat.

Alaylı güldü Sait,

— Aslan Mithat, dedi.

Galip'ten sonra dönüp aynı yukardan gülüşle Mithat'ın elini sıkarken başıyla da eğilip alaylı selamladı.

— Sitare Hanımefendi'ye derin saygılarımı iletmenizi rica ediyorum Mithat Bey, dedi, işaretparmağını zayıf yerine uzatır gibi.

Mithat'ın kendini toparlayıp yanıtlamasına kalmadan aynı alaylı gülüşle dönüp yürüdü.

Mithat ardından baktı bir süre; Sait kapıdan çıkınca yavaşça yerine otururken,

— Görüyorsun değil mi hergeleyi, dedi, alay ediyor.

Güldü Galip. Anladın demek Mithatçığım! Ne yapsın alay etmesin de?

— Sonra da destek ister bizden!

— Ne desteği?

Sözü, boş bulunup ağzından kaçırmış gibiydi.

— Hamdi Hoca'nın çiftliği işi canım, bilirsin, dedi. İpotekliymiş de ipoteği kaldırmak için... Siktir et hergeleyi; işi düşmese arar mıydı?

Her vakitki tutumuyla para sorununda ayrıntıya girmekten kaçmak için kadehine rakı koydu Galip'in,

— Bu herifin hiçbir şeyine güvenilmez Galip, dedi. Öyle bir zalim ki diyorlar bu, Turancıların gözlerine kızgın ışıklı lamba tutmuş, birini kör etmiş!

Kızgın ışıklı lamba mı? Bu da nesi! Mithat'ın anlatımındaki ilkelliğe karşın ürperir gibi oldu Galip. Profesör Mehdi Bey varmış, o anlatmış Mithatlara. Kör olan çocuğun babasını tanıyormuş Ankara'dan. Ardını bırakmayacağım diyormuş adam. Yemediği nane de kalmamış bu Sait'in İstanbul'da. Randevuevlerinden, esrarcısından, karaborsacısından, kaçakçısından haraç alıyormuş açık açık. Numaradan, para arar görünüyormuş ondan bundan, kayınpederine vermemek için. Bir sürü parası varmış bankada başkasının üzerine. Bir anasının gözü olmuş ki bu herif yani! Sen daha mı az anasının gözüsün Mithatçığım! Sait bu heriften para istemiş belli ki! Galip'in davranmasıyla kalktılar. Epey içmişti Mithat; Galip'in koluna tutun-

muş, kapıya yürürken ağırdan yalpalıyordu. Sitare'nin programı bitince Maçka'da bir eve, eğlenmeye gideceklermiş gece de! Galip'i de götürmek istermiş ya, yeni tanıştıkları için adamlarla, Cezayirli bir Fransız'la evli bir paşanın torunu İfakat Hanımların oğlu yüksek makine mühendisi... Pek dinlemiyordu Galip. Eğlenmek için, hele bugün, onunla bir yerlere gitmeye sanki çok istekliydi o da! Ayrıldığında üstünden yük kalkmış gibiydi. Birbirlerinden kalır yanları yoktu bu heriflerin ya, bir bakıma Sait'ten daha alt düzeydeydi bu Mithat. Para vermediği için değil; vermez vermez; enayi değil kimse, önce kendini düşüneceksin... de, bir yakışıksızlık var bu oğlanın her şeyinde! Beyoğlu'nda, akşam dönüşü, nasılsa uğrayıp ayaküstü bir bardak bira içmiş, Çiçek Pasajı'ndan çıkıyordu ki, Degüstasyon'un kapısında, son kez buruk ayrıldığı Mansur'la karşılaştı. Kadınlı erkekli bir kalabalık, lokantaya giriyorlardı. Arkadaşlarından biraz geride kalıp bu kadar ara vermesini yadırgadığını söyledi Mansur. Necla'nın ortalara çıkıp işe başladığı günler, Fakülte'den ayağını kesmesini neye yorsunmuş! Çağrı için takılır gibi gülerek duyuruyordu olayı. Cuma'ya beklermiş. İkide fakültede olacakmış Necla. Ayrılıp Taksim'e doğru yürürken Necla'nın ortaya çıkışıyla neyin değişeceğini düşünmeye başlamıştı. Yarından sonra Cuma. Evecenlik basmıştı içine. Göreceğim gelmiş demek! Büyük aşkı Turgut Bey'den söz açarız belki! Yanaşır mı? Pat der açarsın, izin isteyecek değilsin ya! Krom yasağıyla neyi, nasıl yapacaklarını konuşmak için ortaklarla toplanmayı, boşluğa itilecekmiş gibi gergin beklediği şu sıralar, iyice tedirgin geçirdi iki günü. Nazif Bey geziden dönmemişti! Nuri Yalkın da Salı'dan beri izinliydi; kaynanasının ameliyatı için Balıkesir'e gitmişti! Bir de kaynana çıkardı herif; yalan belki de! Hepsi de kuşku vericiydi olup bitenlerin; birileri bir şeyler döndürüyordu sanki çevresinde sinsice! Yazıhaneye gidip oturmak bile gelmiyordu şu günler, içinden. Cuma günü, öğleden sonra fakülte önünde taksiden inip daldığı bahçede gelip giden öğrenciler arasında fakülte merdivenlerine doğru yürürken heyecanlı olmasına şaşıyor, kızıyordu biraz da. Öğretim kesilip sınavlar başladığı için boş gibiydi koridorlar. Mansur odasındaydı. "Üzgünüm!" diye gülerek karşıladı Galip'i; Necla telefon edip Pazartesi getirebileceğini söylemiş elindeki çeviriyi.

Renk vermemeye çalıştı; önemli değildi, Mansur'u görmeye gelmişti o! Arayamamasının nedeni, bildiği gibi, böbreklerinden ötürü gözden geçirtmişti kendini, iyiydi sonuçlar; bir tatsız bulguya rastlanmamıştı. Mansur'un da pek yakınması yoktu sağlığından. Midesi kaynama yapıyordu arada, o da içkiyi kaçırırsa; o kadar! Yaşlanıyoruz diye takıldı. Fakülteden açtı; plastik sanatlarla ilgili kitabından söz etti. Genişletilmiş, yeni bir baskısını istiyorlardı bakanlıktan. Söz bitti, suskunluk çökecekti ki, izin isteyip kalktı Galip; yazıhanede bekliyorlardı onu da! Savaşla ilgili umutsuz sözler duymamak için kalkmıştı biraz da. Üstelemedi Mansur. Savaş sözü de etmemişti; belli ki, o da pek açmak istemiyordu bu konuyu. Okumaya çalıştığı kabarık sınav kâğıtları yığını vardı elinde. Ayrıldı Galip. İyi olmuştu Necla'nın gelmemesi de; hele bugün, karşılaşmaması iyi olmuştu Mansur'un önünde. Karaköy'e gelince Sermet Beylere uğradı; kapalıydı yazıhane. Anadolu'ya gideceklerdi iş gezisine; dönmediler demek. Olmamalarına da sevindi; bulsa ne konuşacaklardı sanki? Öyle işler tutuyorlar ki, umurlarında değil krom yasağı. Nasıl olsa kazançlı çıkacaklardı bu işten; hükümetin çizgisinde oldukça, Alman almış, İngiliz almış, değişen bir şey yoktu onlar için. Onun da bir kaygısı olmamalıydı; ortaklığı bugün bozsalar, kromlar satıldı mı, yüklüce bir para geçecekti eline. İşi bozmaları için de bir neden yoktu; o istedikçe sürüp giderdi bu. Tanıdık yüzlerin gittikçe azaldığı Park Otel'de bir şeyler içip geç döndü gece. İçkiyle gevşemişti ya, gene de uzun süre uyku tutmadı gözü. Ayağı kayacakmış duygusundan kurtaramıyordu kendini. Sabah ona doğru kapının ziliyle kalktı. Kapıyı Mithat'tır diye açıp da karşısında Nazif Bey'i görünce ne yapacağını şaşırdı sevincinden. Özür diliyordu Nazif Bey. Gerçekten Türkiye'de değildi. Görevi gereği gittiği yeri söylemedi. Salona aldı Nazif Bey'i. Banyoya geçip yıkandı çabucak. Kahvaltı için mutfağa geçiyordu ki oturttu Nazif Bey. Beş on dakika konuşup gitmesi gerekiyordu. Tasalanmasına gerek yoktu Nadir'in. Şimdilik sabırlı olup beklemek gerekiyordu,

— Sıcaklar bastırıyor, dedi. Ada'ya git istersen. Denize girer, güneşlenirsin. Yoruldun sen de, dinlen biraz! Bir başka yere git! Adresini bildirirsin yalnız.

Çok ciddiydi Nazif Bey.

— Gerekirse ararlar seni, dedi.

— Peki, kromlar?

— Bekleyeceksiniz şimdilik.

— Neyi bekleyeceğiz? İngilizler bizden mal alır mı?

— Niye almasınlar? Sana takarlar mı dersin?

Duraladı Nazif,

— Görünmezsin, dedi!

Birden anımsamış gibi,

— Gerekirse Kurtdoğan Paşa'yla konuş, dedi bıyık altı sinsi gülüşüyle. O bir yolunu bulup kandırır İngilizleri; ona da bir şeyler çıkar! İşsiz, güçsüz dolanıp duruyordur Paşa! Olmazsa Amerikalılar var; onlar alır!

Ciddi mi söylüyordu şaka mı, belli olmadan değiştirdi hemen,

— Hüsnümelek Bey'in durumu nasıl?

— Pek iyi değil, dedi Galip üzgünce. Atlatacağa benzemiyor. Allah'tan umut kesilmez!

— İş Allah'a kaldı yani! diye mırıldanarak kalktı Nazif Bey.

— Dediğim gibi Nadirciğim; sana izin. Çekil, dinlen biraz. Verdiğin Çarliston raporuna baktık, doğru dediklerin; bir bok çıkacağa benzemiyor o heriften de. Öyle bir dünya serserisi demek! Nuri yazıhanede. Keyfine bak! Parayı düşünme! Öyle bir sorunun var mı?

Yoktu. Elini sıkarken gülümsedi,

— Ah biri de bana böyle izin verse! dedi takılır gibi. Ararım seni.

Nadir'liğini anımsatmaktan başka bir şey bırakmamıştı Nazif Bey çıkıp gittiğinde. Süleymaniye'ye asılan panoyu sormayı bile akıl edememişti. Gene de iyi gelmişti bu görüşme. Savaş durumu üzerine konuşmak da yararlı olacaktı. Nesi yararlı olacaktı; hükümetin resmi ağzını yinelemekten öte bir şey söyler mi ki? Sait'ten duydukların yetmedi mi? Gerçekten de dinlenmem gerek benim. Olaylar ne getirecek bakalım? Güçlü, sağlıklı olmam gerek her şeyden önce. Necla'sının da canı cehenneme, Kurtdoğan Paşa'sının, Nebile'sinin de, Mithat'ının, Sait'inin de... Öğlene doğru, elinde küçük bir valizle evden çıkıp yıllardır yapmadığı bir dinlenceyi başlattı o gün. Gövdesinin de, ruhunun da böyle bir gevşemeye ne denli gereksinimi

olduğunu, kafasını hemen de hiçbir şeye takmadan kaygısızca atlayıp kulaçlayarak kendini mavi sulara bıraktığı deniz kıyısında, güneşin altında kumlara uzandığı günler boyu daha iyi anlamıştı. Temmuz sonlarına doğru Hitler'e yapılan suikastı radyolardan duyduğunda Suadiye'deki otelin terasında akşam yemeğini yiyordu. İrkilmesi hiç uzun sürmedi; belli değil miydi işin buraya varacağı! Von Papen'in Marmara'daki kotrasından inip Amerikan ajanıyla adada gizlice buluştuğu gün başlamıştı o hayınlık. İçinde bir burukluk kalsa da, batan akşam güneşine dalıp ağır ağır yudumladı rakısını. Mannikyan da boşuna konuşmuyordu demek; incesini biliyordu herif! İnönü için dedikleri de pek boşa benzemiyor! Bolşevikler ilerliyor Avrupa içlerine doğru. Peki, nereye varacak bu işin sonu? Nerden inceyse ordan kopsun! Sızı duydu içinde. Adada, Tarabya'da, Suadiye'de, Caddebostan'da, çeşitli otellerde günler geçerken, ara sıra, Nuri'nin genellikle beklediği yazıhaneye, kiminde de eve uğruyor, birkaç saat kalıp ayrılıyordu. Arayıp soran yoktu pek. Mithat Bey telefon etmişti birkaç kez; nerde olduğunu bilmiyorum demişti Nuri. İyi demişti! Durmuş gibiydi her şey! Varı yoğu kroma yatırılmış ortaklıkla, bu para kasaya dönmeden yeni bir işe atılmak göze alınamazdı. Hüsnümelek Bey'i yokladı bir gün evinde. Kalp yetmezliği çıkmış bir de; canından başka şey düşünmüyordu adam. Tutamadığı gözyaşları içinde iki yana sallanıp duruyordu Şerife Hanım da. Pek tatlı geçmiyordu günler. Adadaki otelde, üst üste iki sabah kandırdığı oda hizmetçisi, orta yaşlı Rum madamdan başka kadın da çıkmamıştı karşısına. Ayazpaşa'da, bir günler Mithat'ın çeke çeke götürdüğü (paraları Mithat ödemişti) bir lüks randevuevine gitmeyi düşündü bir ara, vazgeçti; bu işi parayla yapmak alışkanlıklarına ters düşüyordu. Dinlenmekten yorulmuş, sıkılıp bunalmaya başlamıştı artık. Sait telefon edince şaşırmadı o sabah; Hitler'e suikasttan sonra bekliyordu; "Gördün mü?" deyip kasılacak hergele! Biraz takıldı Galip'e; bu sıcaklarda işten güçten anası ağlıyordu onların, beyimiz de plajlardan plajlara...

— Sen de gel oğlum; bağlayan mı var?

Gelmişti bile. Otelin resepsiyonundan telefon ediyordu. Çabucak giyinip indi aşağıya. Bahçede, uzak bir masada oturuyordu Sait.

Kahvaltı etmemiş o da. Garsonlar masayı donatıp uzaklaşınca, söze girip suikasttan açmasını bekledi Galip. Sait, o her vakit oburluğuyla yiyeceklere saldırıp sessizce tıkındı bir süre; hızını almış gibi duralayınca,

— Necla'yı gördün mü? oldu ilk sorusu.

— Yoo. Çıktı mı ortalara!

Duymamıştı sanki.

— Çoktan çıktı, dedi Sait.

Boğazına takılan lokmayı sütle indirdikten sonra,

— Bir gariplik var o kızda, dedi.

— Nasıl?

— Nasıl'ını bilemem daha, dedi. İzleme raporları geliyor; bakalım! Eski evinde kalmıyor. Bir şeylere bulaştığı kuşkusu var! Sen görmedin demek!

— Bilmem, olmadı, dedi önemsemez biçimde. Kimmiş bulaştığı komünistler?

— Zırt pırt konuşulmaz bu konular Galip!

— Ee, niye açtın öyleyse? dedi Galip kışkırtmak için.

— Kötü mü ettik? Senin de gözüne çarpan bir şey varsa yararlı olur, dedim.

— Oooh, bedava size çalışacağız yani!

— Parça başı bir şeyler öderiz canım, dedi Sait, alaylı sırıtışla. Önemli haber getirirsen daha çok alırsın! Bizim işler böyle; al gülüm, ver gülüm!

Şeref Bey'le, Kurtdoğan Paşa'yla, Çarliston'la ilgili, bir bir elinden geçmiş o saçma sapan, kuruntu yaratmaktan öte sonuç vermeyen izleme raporlarını anımsıyordu Galip. Şu sırıtık bakışına herifin!

— O ki açtın biraz daha ipucu ver de, biz de daha ciddi tutalım işi!

Galip'in inceden alaylı bakışına tepki gösterir gibi yüzü değişti Sait'in,

— Çocuk oyuncağı değil bu Galip! dedi. Çok gizli yürütülüyor bu iş oğlum. Benim memurum bile bilmez çoğu şeyi! Halil diye bir oğlanı arıyor bizimkiler. Beyazıt'ta görülmüş en son. Kaybettirmiş izini. O eve girdiği sanılıyor!

— Halil mi?

Başını salladı sessizce,

— Bazı kuşkular var, dedi. Turgut'la yakın arkadaş oldukları saptandı. MAH'a da bilgi verildi; çokyönlü başladı izleme, soruşturma.

— Necla'yı anlamadım ben!

— O eski evde bir şeyler dönüyor. Kız da bu işin içinde! Öyle görünüyor.

— Görünüyor ne demek? Arasanıza evi!

Yukardan bir bakışla,

— Senin aklın bu işlere ermez oğlum! dedi Sait. Tencere kaynamadan ateşten indirilmez!

Önemli bir söz etmiş olmanın bilgiçliği ile bakmaya başladı gene.

— Dibi tutarsa!

Güldü Sait,

— Kokusundan anlarız! dedi. Ateşi bizde!

Sizin ateşinize! Temmuz ayında pek görülmedik, üst üste bastıran sağnak yağmurlardan yarı boştu otel. Kahvaltıya inenlerden Sait'i tanıyan birileri uzaktaki masalardan yan yan bakıp fiskos ediyor gibiydiler.

— Kızıl bayrak asanları yakaladınız mı?

— Amma sorguladın, dedi Sait. Düğümü çözmeye çalışıyor arkadaşlar. İş başımızdan aşkın!

— Yurtseverleri toparladınız hemen!

Dikeldi birden Sait,

— Böyle konuşma Allah'ı seversen! dedi. İnönü bas bas bağırdı bunlara, vatan hayınlığına düştüler diye; yalan mı söyledi adam? Sen de tutturmuşsun... İkide bir. Yurtseverliğini biliyorum; ama takmışın kafayı tek yanlı... Gördün, kıl payı kurtardı Hitler; götürüyorlardı herifi! Yapma, rica ederim! Akıllı adamsın, biliyorum; üzülüyorum valla. En yakın arkadaşlarımıza anlatamazsak... Almanya bitti oğlum!

Gerçekten sinirlenmişti Sait. Üstüne varıp kavga çıkarmanın yararı ne bu aptalla? Sessizliği Sait bozdu. Yeni ayrımına varmıştı sanki,

— Sen iyi yanmışsın, dedi, gönlünü alır gibi. E, ne vakit işbaşı yapıyorsun?

— İş mi bıraktınız! Kromlar da kaldı. Bu sıcaklarda, gidip ne yapacağım yazıhanede?

Üşeniyor gibi bir iki kımıldadıktan sonra,

— Ağlamayın oğlum! diye ağırdan kalktı Sait. Öte yan daha çok para verecek. Hepsini alacaklar kromların.

Bir şey bildiğinden mi söylemişti, yakıştırıyor muydu, belli değildi.

— Sağ ol Galipçiğim! diye uzattı elini. Aç karnımı doyurdun! Konuştuklarımız aramızda!

— Hemen telefonu açıyorum Necla'ya! Uyanık ol, geliyorlar diyeceğim!

Aldırmaz gülümsemeyle yürüdü Sait. Baş güvenlikçinin sabah sabah gelip otelde kahvaltı ederek Galip'le söyleşiye oturması, yalnız çalışanların değil, oteldeki herkesin gözlerini üzerine çevirmesine neden olmuştu. Sait kapıda bekleyen korumalarıyla resmi plakalı arabasına atlayıp ayrıldıktan sonra bir ağırlık gibi duyumsamaya başladı üstüne üşüşüveren ilgiyi. Tadı kaçtı buranın! Valizini toparlayıp öğleden sonra ayrıldı otelden. Eve gelince telefon edip durumu sordu Nuri'ye; bildiği gibiydi. Yalnız Salim Başkur aratmış Tarabya'daki Konak Otel'de olacakmış yarın Salim Bey; ararsa sevinecekmiş. O da sevindi bu habere. Merak da etmişti. Ne kadar olmuştu Salim Bey'le görüşmeyeli? Mansur'u aradı; rektörlükte, toplantıdaymış. Telefonu kapatınca sıkıntı bastı içine. Mithat'a mı telefon etseydi? Çoktandır aramamıştı Mükerrem Hanım'ı, ona mı açsaydı bir? Hüsnümelek'in durumunu da öğrenirdi ondan; hasta evine gitmeyi, eğrilmiş kuru değnek gibi yatan Hüsnümelek Bey'le Şerife Hanım'ın umarsız, boş bakışlarıyla karşılaşmayı göze alamazdı bugün. Kanepeye uzanıp *Cumhuriyet* gazetesine göz atmaya başladı. Hitler suikastçılarının bir bölümü canlarına kıymışlar. İyi etmişler! Ulaştırma Bakanı Ali Fuat Cebesoy, denizyolları gemilerinin Karadeniz'e yolcu taşımasına izin verilmeyeceğini açıklamış basına. Almanlar bir halt eder diye mi korkuyorlar? Belki de bir şeyler döndürüyorlar gene! Necla'ya takılıyordu kafası. Sıkı izlemeye almışlar demek; yediği bir nane varsa buldu belasını. Bulsun; canı cehenneme! Bizimkilere de duyurmuşlar olayı. Nazif Bey'e gitmiştir bilgi. Bizim Nuri Bey'e söy-

lemişlerdir belki, bana söyleyecek değiller ya! Sait ne dedi; memurlarından bile gizliymiş. Nuri'nin yanında memur sayılıyoruz demek biz de! Ne yapalım, üzülelim mi yani! Çok geç yatmıştı dün gece; uyku bastırıyordu. Dalıp gitti kanepede. Şaşırdı uyanınca; altıya geliyordu. Karışık düşler içinde nasıl uyuyakalmıştı böyle! Telefonlar çalıp durmuştu uykusunda da, uyanamamıştı sanki bir türlü! Duş alıp çıktı evden. Güneş batıyordu, sinsi bir esintiyle günün ağır sıcağından sıyrılma çabasındaydı kent. Berlin'in yaz akşamlarını anımsatan bir şey vardı İstanbul'un bu saatlerinde. Ayazpaşa'daki tipik Alman yapısı Alman Konsolosluğu'nun önünden geçerden daha da arttı bu duygusu. Hemen her gün uğradığı Kurfürstendam'daki karşılıklı kahveler, bombardımanlardan bir yığın yıkıntıymış diyorlardı şimdi. Daha güzelini getirecek umuduyla ne güzellikleri götürmesine katlanıldı şu savaşın! Salt bu yıkıntılar mı kalacak o güçlü Almanya'dan? Olabilir mi böyle bir şey? Tarihin hangi mantığına sığacak bu? Tüm Avrupa Bolşevikleşirse bizim ülke ne olacak peki? Amerika kıtasına çekip gider, İngiltere adasına kapanır, dünya kendi derdine düşerse, öyle olacağı da besbelli, biz ne yapacağız o yedi başlı canavarla? Beş on dakikalık görünümüne güç dayanılan Reşat Fuatların emrine gireceğiz! Batsın daha iyi bu ülke! Batmış demektir; başka nasıl batar bir ülke! Böcek sürüleri gibi üşüşecekler tepemize, kendilerini doğru dürüst yönetemeyen işçiler yönetecek bizi! Eşit olup aynı maşrapadan su içeceğiz bir sürü pislik herifle! Şu Beyoğlu Caddesi'ndeki iki yanlı güzel mağaza vitrinleri bile uzak bir düş olacak. Çok mu karamsarım! İyimser olmak için o kadar az neden kaldı ki! Savaştan önce Moskova'da ataşelik yapmış bir emekli Alman subayının –Nazi de değildi adam– Berlin'de, tanıdık bir tüccar ailenin akşam yemeğinde anlattığı Sovyet Rusya anılarını anımsadıkça daha da kararıyordu içi. Hele oralarda uzun yıllar yaşayıp savaşta Almanya'ya sığınmış Tatarlardan duydukları! Burda hiçbiri olmayacak onların; at kafandan! Git bir bira iç Fischer'de; kızarmış patatesli Schnitzel ye, kırmızı turplu, salatalı! Bir de Strudel. Cappuccino bir de. Bakarsın bir de tanıdık Alman kızı çıkar! Tünel tramvayından inip ara sokağın içindeki Fischer'e yürürken içi yenilenmiş gibiydi. Pek az kişi vardı girdiği izbece lokantada. Duvarda dönüp duran

vantilatör salona yerleşmiş ılık havayı dalgalandırmaya yarıyordu. Garson kızın gösterdiği duvar dibi boş masaya otururken ceketini çıkarıp yandaki sandalyeye astı. Birasını, yemeğini ısmarladı. Kız ayrılırken bir göz attı lokantaya; mutfak kapısına yakın köşedeki yuvarlak masada, kadınlı, erkekli birileri, öteki birkaç masada da biri çocuklu, Alman aileler vardı. Kızın getirdiği, camları terlemiş koca bardaktaki buzlu birayı ağır ağır yudumlayınca gövdesine yayılan serinlikle tatlı bir düşe kayar gibi duyumsadı kendini. Bir kez daha dönüp baktı; ardında kalan yuvarlak masalı köşeye; Berlin'de sık gittiği kneipe'ye benziyordu. Kahkahadan geçilmez...di orda; bunlar küskün gibi oturuyorlar. Salon küskün, yalnız onlar değil! Tünel tramvaylarının, ara sıra derinlerden yankılanan, raylardaki gıcırtılı sesi de olmasa ölü evi! Daha erken; birileri gelir, değişir havası. Değişeceğe benzemiyor; küskünlük tüm dünyada. Kızarmış patateslerini, nar gibi Schnitzelini, kırmızı turplu salatasını ağız dolusu çiğneyip buzlu birasını yudumlarken küskün dünyadan ayrılmanın tadıyla gevşedi ağır ağır. İkinci birada iyice kendini bulur gibi oldu. Böyle bu dünya! Bilinmezlerle dolu. Bir de bakınışsın yarın yepyeni bir silah... Çişi gelmişti. Bira içtin mi tuvalete yakın olacaksın! Böbreklerim yıkanıyor, iyidir. Tuvalete geçerken şöyle bir baktı yuvarlak masadakilere; asık yüzlü Almanlar! Tuvaletten dönünce de baktı göz ucuyla, birileri daha gelmişti yuvarlak masaya; seçemedi kimseyi. Öteki, boş masalara da gelenler vardı. Loş salondaki sıkıntılı durgunluk yumuşamış, yalnızlığı ufak ufak sarsan mırıltılı yakınlığa dönüşmüştü. Nara atar gibi coşkulu kahkahalar duyulurdu burda eskiden. Bir bira daha içti. Strudelini yiyip cappuccinosunu yudumlarken hesabı istedi garson kızdan. Epey geç olmuştu. Çıkmadan bir kez daha uğradı tuvalete. Dönüp sandalyeye asılı ceketini aldı, giyiyordu ki, birinin yardım ettiğini duyumsayıp döndü; Çarliston'du! Madensi parıltılı bakışlarında hiç görmediği sıcak bir gülümsemenin yakınlığı ile ceketine el atmış, giyinmesine yardımcı oluyordu. Gülerek giyinirken,

— Oo, danke schön! diye karşılık verdi o da.

— Hiçbişö değöl!

Hep Türkçe konuşmaya özenir bu herif; hep de canına okur Türkçe'nin böyle!

— Ben da çıkıyorom. Ne iyi uldö rastladok!

Yaa, iyi olmaz mı! Ben de özlemiştim seni! Casus olarak bile fos çıktın, düş kırıklığına uğrattın bizi; neyini özleyeyim senin, Allah'ın salağı! Asmalımescit'in, ay ışığı altında, gece ıssızlığındaki yarı karanlık arka sokaklarında Beyoğlu'na doğru yürürlerken direk gibi uzun boyu, uzun adımlarıyla yanı sıra giden herifi yadırgadı birden. *Kazıklı Voyvoda* diye bir hortlak romanı okumuştu çocukluk yıllarında, onu anımsatıyordu. Geceleri böyle ay ışığında çıkıyordu o da! Güldü içinden. Yalan değil; mezardan çıktı bu herif de! Gözlerini kapıdaki deliğe dikmiş bakarken ilk kez gördüğüm, kapatıldığı hücre, mezar değil de neydi? Canlı canlı gömülmüştü hem de! Ordan çıkmış, ortalarda dolaşıyor işte, hortlak! Epey içmiş mi ne; biraz tekliyor gibi adımları. Tökezlememek için durmuş gibiydi Çarliston. Dönüp Galip'e baktı; eğildi üstüne doğru, bir giz verecek gibi, biraz da boğuk bir sesle,

— Ben seviyorom, nasildö siz diyorsönöz, tek başına; oyle insanlardön!

Yalnız konuşması mı; eğilince alkol bulutu çarpmıştı yüzüne Galip'in.

— Sizö dö ondandör seviyorom ben!

— Viele danken Herr Björnston! İt's very kind of you!

Yarı Almanca, yarı İngilizce söylemesi işi biraz alaya almak içindi. Tam yürüyecekken durup döndü adam,

— Benim adö, siz diyeceksönöz, Çarliston!

Donakalmıştı Galip. Renk vermemeye çabaladı. Nerden bilirdi bu adam Çarliston'u? Uyandırdığı tepkiyi umursamadan yürümeye koyuldu Çarliston. Rastlantı mıydı yoksa? Adındaki ses benzerliğiyle uydurulmuş sözcük başkalarının da başvurduğu kolaylık olmasındı!

— Sizi tanöyör biz Nadör Bey!

İrkilerek durup kaldı karanlık sokağın ortasında Galip. "Biz" diyor herif! Nadir Bey diyor! Toparlanmaya çalıştı. Yöresine bakındı, başına bir şey gelecekmiş gibi. Bir iki adım ilerde durup dönmüş, gözlerini Galip'e dikmişti Çarliston.

— Yürüyönöz! dedi kendine güvenli yumuşak bir sesle.

Bir adım yaklaşıp ekledi aynı yumuşaklıkla,

— Be calm my friend! This is my way; mit der Tür ins Haus fallen!

Sakin ol dostum! diyordu herif, onun yaptığı biçimde, Almanca'yla İngilizce'yi karıştırarak! Onun yolu da buymuş; paldır küldür söze girermiş böyle! Nasıl davranacağını bilemiyordu Galip. Herifin ağzındaki devlet gizi değil mi? Kim bilir benim "Nadir" olduğumu bizim örgüttekilerden başka! Anlamazdan mı gelmeli? Ağzımı arıyor herif! Aklından geçenleri okumuş gibi, bir adım daha yaklaştı adam, gözlerindeki madensi parıltı daha iyi seçiliyordu şimdi,

— İch werde niemals fragen! Ne ki var söylicöğöm ben, siz dinleyöcök! O kadar! İch bin nur ihre Freunde! Believe me my Friend!

Hiçbir şey sormayacakmış bana! Dostummuş yalnız! Ona inanayım diyor. Nasıl inanacağız? Anlamadığı bir dilden (Norveççe miydi!) bir şeyler daha söyledikten sonra, "never" diye İngilizce başlayıp Türkçe sürdürdü,

— Never, soylemöyöcök sen başkalaröndön yana! Neyçöndön, nasöl diyor siz, ben sana yapöyor bir "torpil!" kendinö saklöyacaksöndör. Arayacaklar senö. Ne diyor sana ben? Konuşmayacakson! Kötüdür sana olacak konuştön! Yazöktör! Duyacaklar!

Dikine bakır yüzü, dişleri ortaya vuran bir gülüşle genişledi. Daha da boğuk bir sesle uyarıp gözdağı veriyor! Şaka mı yapıyor herif, nedir! Toparladı kendini Galip. Niye şaşıyorsun ki? Karşı gizli örgütlerin adamı diye kuşkulanmıyor muydunuz; açıkladı işte! Niye açıklıyor peki! Kim arayacakmış? Sormayacaksın! O da sormuyor sana! O eğri büğrü Türkçe'siyle sık sık Almanca'ya, İngilizce'ye girip çıkarak, ara sıra ne olduğunu anlayamadığı başka dillere de döndürüp (Arapça sözler de etti bir ara), kimi yerlerde önemini belirtmek için vurgulamalarla ağır ağır anlatıp duruyordu Çarliston Almanca'yı (İngilizce'yi de belki!), böylesine "perfekt" konuşuyor da Türkçe'yi niye, "öö" diye çekerek rezil ediyor bu herif? Daha önce kulağına batmamıştı pek. Böyle konuşma geçmediki daha önce. Güzel güzel anlatıyor işte! Şuna buna değinmelerinden, kısa yaşamöyküsü çıkmıştı, doğruysa. Annesi Polonyalı bir Katolik, babası Norveçli balıkçıymış, dinsiz bir komünistmiş hem de. Babasını pek sevmemiş ya, dinsizliği babasından geliyormuş! İngilizlerden, Ruslardan, bir de

Romenlerden (!) nefret ediyormuş. Almanları da sevmezmiş pek; dünyanın başına bela, burnu havada İngilizleri tepeleyecekler diye beklemiş Almanları. Olmamış "alas!" Aptal çıkmış Hitler! Savaş bitmiş artık; sonrasıymış önemli olan!

Kaptırmış, kendi kendine konuşur gibi anlatıyordu adam. Gene İngilizce'ye döktü bir ara. Polonya'yı Stalin'e, Bolşeviklere yedirmemek için altı milyon Amerikalı ayağa kalkmış geçen ay, Cordell Hull'a saldırmışlar, dışişleri bakanına (olayı Galip de okumuştu gazetede), Chicago'daki komünist Profesör Oscar Lange ile Oriemanski'yi, Katolik rahipmiş bu da, nasıl gönderirsiniz Rusya'ya diye! Komünist mi yapmak istiyorsunuz Avrupa'yı? Hull da demiş ki, biz göndermedik, Ruslar çağırdı; bize ne? Bizim adımıza gitmiyorlar ki demiş! Onun okuduğu bunlardı. Çarliston hiç duymadığı adlar sıralıyordu. Onlarmış bu işin suçlusu. Amerikan dışişleri sorumlusuymuş bu herifler. Ama hepsi "killer"miş! Hepsine "fuck of!" diyecekmiş Amerikalılar; Bolşevik Rus oyunlarını yemeyeceklermiş! Güçlü Polonya bizim için iyidir demiş Stalin, Lange'ye; gazetecilere öyle demiş Lange! Onu da anımsıyordu Galip. Yalan! diyordu Çarliston, gözlerini Galip'e dikerek. Başta İngilizler, hepsi yalancıymış bu, a son of a bitch'lerin! Orospu çocukları! Bizim istasyon iyi çalışıyormuş! Anlamamıştı. Sizin istasyon dediği? Duralamasından anlamış olmalıydı Galip'in; sürdürdü. "Meisterlich" yönetiyormuş istasyonun başında "Hakko Bey!" Nadir onu biliyormuş "Nurö Bey!" istasyon dediği bizim işyeri. Nuri de Hakkı mıymış aslında! Alman gazetecinin dediğini anımsadı: Gerçekten karmakarışık olmuştu içi dışı. Temelinden sarsılmıştı. Sorsam mı, "Beni kim arayacak?" diye? Soracağı mı kaldı; belli değil mi herifin kimlere bağlı olduğu! Belli mi? Çeke uzata yuvarladığı Türkçe karşımı Babil Kulesi diliyle anlattı işte her şeyi! Nazif Bey de, Amerikalıların adamı dememiş miydi o gün! Nazif Bey kimin adamı? Öneri mi getirdi bana bu herif şimdi! Beni nerden biliyorlar? Bilmedikleri şey mi kalmış? Şaşkınlığını, sarsıntısını atamamıştı da, bir gevşemeyle içine sindirmeye başlamıştı artık! Mansur'u anımsadı; Amerikalılar için, bilge kişiliği ile, aylar önce o da bunları söylemişti aşağı yukarı. Balyoz Sokağı'nın başına gelmişlerdi ki, durup elini uzattı Çarliston, ayrılıyordu.

— Ben geleceğöm Amerika'dan Nadir Bey, ungefaehr nach zwei Jahren! Das ende von Lied; Amerika! Das ist doch klaar wie drücke dir die Daumen! Cok işlör olacok!

Bir de şu Türkçe'yi doğru dürüst konuşsan iyi olacok! Alman ağzıyla köftedeki salça gibi apaçık görünüyormuş her şey! Kabak gibi ortada yani! Sonu gelmiş işin! Elini kuvvetle sıktı Çarliston, döndü; ay ışığı alacasındaki sokakta, iki yana sallandıkça uzayan gölgesiyle yürüyüp uzaklaştı ağır ağır. Beyoğlu Caddesi'nin kıyısında, iyi seçemediği bir düşten uyanmış gibi kalakalmıştı Galip. Amerika'ya mı gidiyor bu herif şimdi! Sarhoş ağzı mı yoksa? Hiç de sarhoş gibi konuşmadı. Kafasından zoru olmasın! Herif cin gibi be! Yarı karanlık caddelerden geçip eve vardığında hiçbir şeyi çözememişti. Çözülür gibi görünmüyordu da... Nesi kalmış çözülmeyecek; her şey ortada! Peki, olup biteni anlatmayacak, "rapor etmeyecek miydi" örgüte şimdi! Öğrenirlermiş dedi herif! Nasıl öğreniyorlar? Öğrenecek kim? Hangisi doğru; söylemek mi, saklamak mı? Hangisini yapsam suçlu düşeceğiz! Biz Çarliston'u değil, o bizi izlemiş! Işıyıncaya kadar gözünü kırpmadı o gece. Her düşünce kımıltısıyla dibe biraz daha batıyordu sanki! Öğlene doğru uyandığında dili paslıydı; ağırlık vardı kafasında. Birayı da fazla kaçırdık akşam! Giyinip çıkması biri bulmuştu. Gümüşsuyu Caddesi'ne inince yolun kıyısında duraladı bir süre. Ne yemek için, ne de şu ya da bu işi yapmak için istek vardı içinde. Dolmabahçe'ye doğru yokuş aşağı yürüdü ağır ağır. Yolun alt başında geçen bir taksiye bindi, Tarabya, dedi şoföre. Arabanın arkasında, bir türlü düzene koyamadığı düşünceler içinde yitip gitmiş gibi büzüldü kaldı yol boyu. Tarabya'yı görünce aydı; indi otelin önünde. Denize girenler vardı kıyılarda. Lokanta kalabalıktı. Kapı yakınında şef garsonun gelmesini beklerken, ilerde, denize bakan masalardan birinde, yanında birileriyle yemek yiyen Salim Başkur'u gördü. Salim Başkur da onu görmüş, elini kaldırıp boş yeri göstererek masalarına çağırıyordu. Şef garsonun peşi sıra yürüdü.

— Hoş geldin Galibim! Buyur! Konuklarımızla tanıştırayım seni!

Konuşma Almanca'ya döndü hemen. Orta yaşlarını aşmış konuklar biri Alman, esmer, çelimsiz, uzun yapılı, öteki İsviçreli, buğdaysı, iriyarı, suratları pek gülmeyen bankacılardı. Onlar yemeklerini

bitirmiş, kahve bekliyorlardı. Kılıç şiş yemişler; Galip'e de salık verdi Salim Başkur. O da kılıç şiş söyledi. Ne kadar uzun süre olmuştu bu adamı görmeyeli; her gün birlikteymişler gibi "Galibim!" diye senlibenli karşılamasını yadırgamadı; hep böyledir bu adam.

— Burda değilmişsin!

Anlamadan baktı Salim Başkur'a.

— Söylemediler mi? Birkaç hafta önce de arattımdı seni.

Nerde aratmış? Kimse bir şey söylememişti. Ne diyeceğini bilemeden kaldı bir,

— Dün söylediler, dedi Galip çekingen bir sesle. Bugün için...

Burda değil miymişim! Niye bir şey demedi Nuri Bey? Sakladı mı benden? Niye saklasın? Önemsemedi belki! Nasıl önemsemez! Hakkı Bey sakladı belki! Kafası gene çözemediği kötü olasılıkların baskınına uğruyordu ki, tek tük konuşan konuklar kahvelerini bitirip kalktı. Salim Başkur, koşturur gibi gelen şoföre bir şeyler söyledi. Salonun kapısına kadar yanları sıra yürüyüp saygıyla yolcu etti adamları. Bir buluşmaya yetişeceklermiş Maçka'da. Dönüp karşısındaki yumuşak minderli bambu koltuğa yerleşince,

— Karaköy'deki işyerinin telefonunu Mösyö Mannikyan bırakmıştı, diye aldı hemen. Sana büyük güveni var Mannikyan'ın.

Gülümser bir sıcaklıkla ekledi hemen,

— Akıllı adamdır! Hep iyi anlaşmışızdır. Hangi işi, ne vakit, kimle yapacağını bilmektir akıllılık Galibim. Az sayıda kişi bilir bunu bizde! Ne diyorsun, işler nereye gidiyor?

Nasıl yanıtlamalıydı bu sınav sorusunu? Çekingen bir gülümsemeyle,

— Bilmem, dedi Galip. Size de söylemiştir, Mannikyan Bey pek karamsardı. Olaylara bakarsanız...

Sözünü kesiverdi Salim Başkur,

— Hiç de karamsar değildi Mannikyan. Niye rahat otelini bırakıp İsviçre'den buralara gelsin karamsar olsa! Bankacıları niye yollasın?

Önemli bir açıklama yaptığını bildirmek istermiş gibi susup gözlerini Galip'e dikti önce, duyurduklarının özenle altını çizdi hemen,

— Hitler'in yenilgisinden söz etmiştir Mannikyan! Bu gerçekten yararlanamazsın karamsar oldun mu. Yapacağımız çok şey var bizle-

rin Galibim! Karamsarlığın günü değil! Almanya yenilebilir; bitmez ki...

İşini sordu ya, pek durmadı üstünde; durumunu biliyordu sanki Galip'in. Kromun durdurulmasını pek doğal buluyor, önemsemez görünüyordu.

— Bugün yarın her türden ilişki kesilebilir Almanya ile, dedi. Bunun bize getireceklerine bakmak gerek! Bankacı vaktinde akıllı olacak!

Gülerek söylemişti son sözünü. Her şeye şaşırtıcı biçimde apayrı köşeden bakıyor adam. Kim bilir haklı belki de!

— Kaygılanmamıza gerek yok bizim. Tuna Karadeniz'e akıyor!

Değerlendirilmesi gerekli bir fırsattı ortaya çıkacak yeni durum. Çok şey kalacaktı Almanya'dan. Payına düşen kalıtı kaçırmamalıydı Türkiye. Biraz daha beklemeleri gerekiyordu; gene arayacaktı Galip'i. Sağ olsundu geldiği için! Saatine baktı; yukarı odasına çıkmalıydı, telefon bekliyordu. Kalktı. Galip yemek için teşekkür edince, gülümsedi,

— Birlikte çok yemek yiyeceğiz artık seninle Galibim, dedi. Gelecek kez senden!

Onu yalnızlık içinde bırakmadan gitmişti Salim Başkur. Ne iyi olmuştu buraya geldiği. Adamın ağzından çıkan her söz, yeni bir görüntü çiziyor, güvenli bir yol döşüyor önüne! Yürü korkmadan! Kesinkes söylüyor hem de. Gizli, saklısı da yok sanki devlet gibi! İçindeki kara bulutlar aralanmıştı. Almanya yenildi diye her şey bitmezdi demek! Salim Bey'in komünistlere karşı duyguları, iyi biliyordu, hiç de onunkinden daha yumuşak değildi. Kendini öyle düşe kaptıracaklardan da değildi Salim Başkur. Benimki biraz kendini ürküye kaptırmak oluyor demek! O kadar tabansız mıyım? Mansur'un dediklerini anımsadı. Şimdi daha iyi anladı sanki! Martı gibi ak tekneler duruyordu otel önünde. İtiş kakış denize atlayan gençlerin çığlıkları ara sıra geçen araçların gürültüsüne karışıyordu. Rumelihisarı'nın ötelerinde, Marmara'ya doğru uzanan kıpır kıpır, güneşli mavilik yepyeni bir mutluluk çağrısıydı. Tansık gibi rastlantılarla dolu yaşam. İlk kez böyle bir konuşma yapıyordu kendisiyle, yıllardır tanıdığı, ağzından miskalle söz çıkan Salim Başkur. Şimdi

anlaşılıyordu Mannikyan'ın paldır küldür niye Türkiye'ye geldiği! Pakize'nin zırlamasıyla Mithat'ın karı dırıltıları için geleceğine sersem Sait inanır! İçimde hep bir kurt olsa da, ben de inanmadım değil. Körle yatan şaşı kalkar; Sait'in aptallığı bize de bulaştı! Gelip bu otelde mi kalsaydı bir süre? Adamın burnuna yapışıvermiş sakız gibi, daha ilk günden, olmazdı şimdi; aramasını beklemek gerekirdi Salim Bey'in. Lokantadan çıkıp Boğaz'da dolaştı bütün gün. Emirgan'da akşam çay içti ünlü çınarın altında. Beklemesini bilmekti demek sorun. "İstasyon"a takılıyordu gene kafası da, alaylı takılıyordu artık biraz. Tatlı bir oyun içindeydi! Nuri Bey de Sadık'mış! Örgütte herkesin kod adları varsa Nuri Bey'in niye olmasın! Bizim "istasyon"un asıl başkanı o demek. Sen anlamamış mıydın? Kuşkulanmıştım... da, bakalım dediği doğru mu herifin! Olsa ne olur, olmasa ne olur! Kaygılanacak mıyım! Tuna Karadeniz'e akıyor! Yaman bir adam Salim Başkur! Mannikyan boşuna tutar mı, yaman olmasa; neler görüp geçirmiş, kimleri tanımış herif! Akşam evde para durumunu gözden geçirince epey açıldığını gördü. Vergiden düşmek için, ortaklığa gider gösteriyordu harcamaların çoğunu ya, böyle uzun süre otellerde yaşamak da, öyle kolay karşılanabilecek şey değildi, kromlar dağ gibi yığılmış beklerken. Eşref Bey yapardı onu! Otel işyeriydi adamın; verdiğinin bin katını alıyordu sırasında. Salim Bey istese oteli satın alır. Biz de oraya varacağız bir gün. Güzel bir uykudan sabah yeni uyanmıştı ki, telefon çaldı; Nuri'ydi. Yirmi günlüğüne izne çıkmak istediğini bildiriyordu! Bilmem ne işleri varmış da İzmir'de! Bu masalları artık ben de yerim de! Mısır'a gideceksin; git! Yapılacak bir iş de yoktu pek. Salim Başkur'dan gelecek telefonu düşünmese şöyle bir uğrayacaktı ara sıra, o kadar. Hemen her sabah öğlene kadar hiçbir yere ayrılmadan, kulağı telefonda bekledi işyerinde. Sıcaklar da bastırmıştı. Kimseleri de göremiyordu; lokantada, şurda burda karşılaşıp selamlaştıkları da içinde, hemen herkes bir yerlere gitmişti yazlığına. Mansurlar, telefonda, fakültedeki hademeden öğrenmişti, Edincik'teymişler. Sait'e ulaşılamıyordu gene. Mithat Samsun'a gitmişti, Ali Raif'in bir büyük tarla kalıtı için. Öğle yemeğinden döndüğü bir gün, içerden gelen zilin sesiyle koştu kapıya; açıp gidinceye kadar kapandı telefon. Hem kızdı, hem canı sıkıldı. Kim olabilirdi?

Salim Bey'se gene aratır. Hüsnümelek'ten kötü bir haber olmasın! Hafta başı uğradığında pek iyi görünmüyordu. Belki de Eşref Bey... Ağızsız, dilsiz yatıyor adam. Sait'in dediği çıkar da, Necla'yı içeri atarlarsa yüreğine mi iner, ne olur Mükerrem Hanım! Kızını dövmeyen dizini döver diye boşuna mı demişler! Şımartmasaydı bu kadar. Dünyayı kana buladı komünistler; bir pisliğe bulaştıysa yanına kalacak değil, Necla Hanım da alır payını. Arasam mı şunları? İkinci çalışta Mükerrem Hanım açtı telefonu. Bugün uğramayı düşündüğünü duyunca pek sevindi. Çaya bekliyordu. Biraz önce Necla da telefon etmişti; babasını görmeye gelecekti o da bugün. Biraz heyecanlanmış kapattı telefonu. Bu haber de güzeldi. Bakalım, bunca aradan sonra ne diyecek, nasıl davranacaktı Necla Hanım. Belki de bir ipucu verir, komünistlerle nasıl işbirliği yaptığı üzerine! Kendini ne denli yukarlarda tutmaya çalışsa, kızgınlıkla merak birbirlerini azdırır gibi dörtnalaydı içinde. Yenilmişti bu karıya! Dur bakalım; o kadar da değil! Daha sonrası var! Bitmeden bitmez bu iş. Hem benim kaybım ne ki? Beyoğlu'na çıktı tünelle. Galatasaray'a yürüdü iki yanlı vitrinlere bakarak. Baylan'dan aldığı çilekli pasta (çilekli pastayı Necla'nın sevdiğini biliyordu) paketiyle, Sabuncakis'e yaptırdığı uzun, tomurcuklu kırmızı güllerden oluşan çiçeği elinde Eşref Beylerin asansöründen inip kapıyı çaldığında beşe geliyordu. Pek bekletmeden açıldı kapı; Mükerrem Hanım'dı. Yorgunca yüzünde her vakitki çekingen gülümseme ölçülü bir sevince döndü Galip'i görünce. Pembe ipek bluzu ile tepesine topladığı tek tük ak karışmış buğdaysı saçları iyi gitmişti hüzünlü yüzüne. Çiçeklere pek sevindi. Sağ olsundu gösterdiği incelik için. Pastayı da, niye zahmet etmişti! Paketi, çiçekleri mutfak kapısındaki küçük masaya bıraktı; koridordan geçirerek (Eşref Bey'in odasına kimseyi pek uğratmıyorlardı artık) Kuzguncuk'tan Kız Kulesi'ne uzanan Boğaz'ın esintisiyle kıpır kıpır tül perdeli, serin salona aldı Galip'i. Karşılıklı koltuklara oturmuşlardı; Mükerrem Hanım, söze Necla'nın geciktiğinden giriyordu ki, kapının ziliyle, "Odur" diye sevinerek kalktı hemen. Dışarda sokak kapısının açılıp Necla'nın sesinin gelmesiyle duyduğu heyecana iyice kızdı bu kez Galip. Kurtuluş'taki lokantada, Sitare'ye ağlayan Mithat'ın gülünç yüzü, belleğinin bir alayı gibi gözlerinin önünde çakıp sönünce de

onuru zedelenmişçesine arttı kızgınlığı. İyice alaya döküp üste çıkmaya çalıştı; ne yapsındı başka! Ona da işte bu karga sesli karıyı şarkıcı yapmak düşüyordu! Bende nerde o para! Mükerrem Hanım bastırır parayı kızı için! Aptalca sözler! Necla babasına girmiş, birazdan gelecekmiş diye girdi Mükerrem Hanım. İyiye dönük bir değişme yokmuş Eşref Bey'de. Sırtlarında, arkalarında, sürekli yatmaktan açılma olacak diye korkuyorlarmış. Elden gelen yapılıyormuş. Allah bin razı olsun, çok iyi, çok Müslüman biri çıkmış bu bakıcı kadın. Başından ayrılmıyor, çocuğu gibi bakıyormuş Eşref Bey'e. Allah'tanmış artık! Saklayamadığı bir bıkkınlıkla anlatıyordu bunları. Gözleri de dolmuyordu eskisi gibi. Ölümünü bekliyor Eşref Bey'in. Ne yapsın? Ne yaparsa yapsın! Mükerrem Hanım, bu sabah konuşmuş telefonla, Hüsnümelek Bey'in de pek iyi olmadığından söz ediyordu ki, Necla girdi. Bakışlarındaki karartıyı gerginliğe çeviren bir gülümseyişle yaklaşıp uzandı,

— Nasılsınız? diye elini sıktı ayağa kalkan Galip'in.

— Sağ olun! Siz nasılsınız? Çok sevindim. Ne iyi rastlantı. Epey merakta bıraktınız bizi.

Heyecanını gizlemek için söze yakınlık gösterisiyle başlaması Necla'ya bir kapı aralamıştı.

— Biraz başımı dinleyeyim dedim; sorun olmuş bayağı! dedi umursamaz görünerek. Mansur Bey de söyledi. Kimsenin işini aksatmadım oysa. Siz nasılsınız; nasıl gidiyor İngilizce?

— Öğretmeni sınıfa gelmemiş tembel öğrenci için nasıl gidiyorsa öyle gidiyor!

— Söyledim ama ben size. Öğretmene gereksiniminiz yok artık sizin.

— Varmış demek!

Konuşmayı biraz mutlu, her vakit olduğu gibi biraz da kaygılı dinleyen Mükerrem Hanım kalktı,

— Çayı alayım, dedi. Bugün hizmetçi kadın da izinli. Siz limonlu içiyordunuz değil mi?

Galip'le Necla'yı baş başa bırakmayı hiç de iyi zamanlamamış olmalıydı Mükerrem Hanım; çıkmasıyla ortaya bıçak gibi bir sessizlik saplandı. Şu, annesi kadar bile giyinmesini bilmeyen (kahverengiye

çalan ince giysisi daha da karartmıştı yüzünü) burnu havada kara kuru kıza nasıl yakıcı kızgınlık duyuyordu Galip ta içinden.

— Babanız nasıl?

Kendini gereksiz bir sıkıntıdan kurtaran can simidine sarılır gibi hemen aldı Necla. İyi değildi babası. Pek bir umut da görünmüyordu. Böyle gider diyorlarmış doktorlar. Ne kadar gideceği belli olmazmış. İlaçlarını bulmak da sorundu. İsveç'teki bir doktordan söz ediyorlarmış. Şu Allah'ın belası savaş varken de bugün... Koridorda yaklaşan ayak sesleriyle kalkıp salonun kapısını açtı. Kulplu büyük gümüş tepside çaylar, tatlı tuzlu kekler, pastalarla girdi Muharrem Hanım. Tepsidekilerin masaya yerleştirilmesine, pastanın kesilip dağıtılmasına yardımcı oldu Necla. Galip'in getirdiği pastaya övgüyle başladı Mükerrem Hanım; Baylan çok iyi yapıyormuş bu çilekli pastayı. Necla pek az almıştı pastadan, isteksiz çiğniyor gibiydi. Tuzlu kurabiyeye uzanırken,

— Sizin işler nasıl gidiyor? dedi.

İşlere ilgi duymadığı ağzından akıyordu, öyle deyivermişti belli ki. Doğruldu Galip. Beklediğini yakalamış gibi,

— Bizim işler pek parlak değil, diye aldı hemen. Biraz da onu konuşmaya geldim annenizle bugün. Ortaklar toplanamıyor bir türlü. Kimi hasta, kimi yaz bastırdı, dinlenceye gitmiş ya da başka iş peşindeler. Yapacak da pek bir şey yok. Bütün yollar kapandı şimdi de; ilişkiler kesildi Almanya'yla, biliyorsunuz. Bekliyoruz bakalım; İngilizler, Amerikalılar alacaklarmış deniyor kromları.

— Almanya savaş açacakmış bize diyorlar, dedi kaygılı bir yüzle Mükerrem Hanım.

— Sanmıyorum, dedi Galip yatıştırmak ister gibi. İlerde ne olur bilemeyiz. Ancak bugün öyle çok cephede savaşıyor ki Almanlar, bir de Türkiye'yle... Sanmıyorum.

— İlerisi gerisi mi kaldı artık; birbirlerini yiyorlar! Hitler'i gebertiyorlardı; zor kurtarmış canını.

Necla'nın, dan diye ortaya atıverdiği sipsivri sözleri Mükerrem Hanım'ı, Galip'ten çok tedirgin etmişti. Yutkundu, ağır basan sessizliği hafifletmek görevini üstlenir gibi,

— Öldüreceklermiş adamı, doğruysa! dedi. Eşref Bey hep öyle der; siyasette ayağı kayanın vay haline olurmuş! Zavallı adam o kadar çalıştı Almanya için, şimdi de...

Necla'nın patlar gibi alışıyla ağzında kaldı sözü.

— Aman anne, abuk sabuk konuşma Allah'ını seversen! On milyonlarca insanın canına kastetti köpek. Dünyayı kana buladı. Uçuruma götürdü Almanya'yı; zavallı adammış! Zavallı, inanıp onun peşine takılanlar! Onlar da acınacak zavallılar değil aslında! Buldular belalarını. Katiller sürüsü. Daha da bulacaklar!

Başından aşağı kaynar su inmiş gibiydi Galip'in. Fırlayıp şu rezil karıya sille tokat bir ders vermekten kendini güç tutuyordu sanki, yapacakmış gibi! Ne söylenirdi ki, hangi sözün etkisi kalmıştı ki artık! Mükerrem Hanım'ın yüzü ak kâğıda dönmüştü. Toparlandı Galip (işte bu, kendini birden toparlama gücüne güvenirdi hep),

— Evet Necla Hanım, dedi. Hitler zor durumda. Ama inananlar için çok önemli bir şeyi başardığı yadsınamaz. En ağır dersi o verdi komünistlere. İnsanlık bunu unutmayacak. Bolşevik sürüleri bugün Avrupa'ya koşturuyor. Ama bir duvara çarpacak sonunda. Bu duvarın temelini, Hitler'e bağlanan Almanlar attı! Bunu da unutamaz insanlık!

— İnsanlık mı? Anlamadım, dedi Necla. Milyonlarca insanı doğradılar. Kitapları yakıp bilim adamlarını kovdular. Kamplara yığdılar bir sürü düşünen başı. Yaktılar yıktılar dünyayı, milyonlarca insana kıydılar, Hitler'i, itleriyle kuduz canavar sürüsü! İnsan değiller ki insanlıkla ilgileri olsun bunların.

Gülümsemeye vurdu gene,

— Dilim varmıyor söylemeye, bağışlayın dedi Galip. Komünistler gibi konuşuyorsunuz diyeceğim nerdeyse!

— Dediniz işte, dedi Necla. Hiç sevmem sinsiliği. Öyle diyorsanız öyle olsun! Evet, önce komünistler söyledi bunları; şimdi dünya söylüyor. O ki inanıyorsunuz insanlık yolunda olduklarına, siz de "faşistim" desenize! Görüyorsunuz, zor durumda adamlar! Dostlarından destek beklerler pek yerinde olarak. Siz de kromlarınızı satmak için İngilizlerden, Amerikalılardan öneri bekliyorsunuz! Yakışır bir yanı var mı bunun?

Reşat Fuat'ı anımsadı birden Galip. Bir düşman kop! Bu da onlardan hiç kuşkusuz. İş sana kaldı Sait!

— Kromlarınız demenize gülüyorum, dedi Galip. Alışveriş kurallarına göre, bir ortaklığın verdiği görevi yapmaya çalışıyorum ben. O kromlar sizin de kromunuz...

— Rica ederim, beni karıştırmayın bu çirkin işlere, diye, terslercesine kesti Necla. Benim bir ilgim yok. Sizin ortağınız Mükerrem Hanım. Aptallığımdan geç duydum; vaktinde öğrenseydim, elimden geleni yapardım Almanlara krom gitmesin diye.

Saatine bakıp,

— Oo, geç kalmışım ben, diye fırlar gibi kalktı Necla. Çeneye daldık! Kapanmadan fakülteye yetişmem gerek; çevirileri bırakacaklar. Hoşça kalın!

Dudağının kıyısında sinirli bir gülücük, selam verdi başıyla, dönüp çabucak çıktı salondan. Olup bitenleri ağızsız, dilsiz izleyen Mükerrem Hanım da kalktı, ne yapacağını bilemeden. Kımıltısız duran Galip'e baktı. Bir bulut geçti gözlerinden, dolacak gibi olmuştu, hemen çevirdi başını; Necla'dan biraz sonra o da çıktı salondan. Dış kapının derinden gelen çekilip kapanma sesi çivi gibi battı evin derin sessizliğine. Necla gitmiş olmalıydı annesi yetişemeden. Kapılar açılıp kapandı içerlerde. Şimdi ne olacaktı peki? Daha ne olacak; oldu işte ne olacaksa! Burda kalmamalı bu iş! Bu komünist şırfıntıya... Sait düşünsün bundan sonrasını! O serseme kaldıysa... Mükerrem Hanım girdi salona; kıpkırmızı gözlerini kaçırarak kirli pasta tabaklarını toparlamaya eğildi. Ağladığını saklamak için yüzüne su vurmuştu belli ki; şakağındaki saç telleri ıslaktı. Kirli pasta tabaklarını, bardakları toparlayıp tepsiye korken eğildiği yerden, titremesini gizleyemediği bir sesle,

— Çay alır mıydınız? deyip kaçırdı bakışlarını.

Dokunsan ağlayacak gene bu kadın. Bırak ağlasın!

— Sağ olun, dedi Galip. Lütfen bırakın o şeyleri de, sizinle konuşalım biraz!

Kaldırmak üzere olduğu tepsiyi bıraktı ürkekçe; doğrulup merakla yandaki koltuğa ilişti, kızarmış gözlerini Galip'e dikip,

— Buyrun Galip Bey, dedi Mükerrem Hanım, kısık, titrek bir sesle.

— Sizin üzülmemeniz için elimden geleni yapmaya çalıştım bugüne dek. Gene de yapmaya hazırım!

Bu duygulu vuruşla sarsılır gibi oldu Mükerrem Hanım,

— Biliyorum Galip Bey, dedi. Sağ olun, ben her vakit...

Bir hıçkırıkla tıkanıvermişti. Dudaklarını ısırarak tuttu kendini.

— Lütfen! dedi Galip çok üzgün bir sesle. Lütfen!.. Ne kadar akıllı, sağduyulu bir hanımefendi olduğunuzu biliyorum. Duygularımızı bir yana bırakalım lütfen! Konu duygularımızın üstünde bir konu çünkü!

Doğrulmuş, kendine güvenle Galip'e bakmaya başlamıştı Mükerrem Hanım.

— Sağ olun! dedi. Beni ilk kez Hüsnümelek Bey uyarmıştı. Kızı gibi sevdiği Necla'yı kurtarmamı istiyordu benden! Yazık ki elimden bir şey gelmedi!

Mükerrem Hanım'ın şaşırmış bakışları karşısında durup baktı bir; büyük gizi açıkladı bastırarak!

— Saklanacak bir yanı yok bunun artık; Necla Hanım komünist!

Yüzü iyice karıştı Mükerrem Hanım'ın. Yutkunup bir şeyler demeye çalışıyordu ki, gene aldı Galip,

— Size çok önemli bir giz vereceğim, dedi. Sizden başka hiç kimseye söylemezdim bunu.

"Sağ olun!"a benzer, belli belirsiz bir sözcük döküldü Mükerrem Hanım'ın ağzından. Kararmış bakışlarını Galip'e dikmişti, soluğu kesilmiş gibi bakıyordu.

— Evet, dedi Galip. Polis de biliyor bunu. Kimi dostlarım, güvenlikte en üst düzeyde birileri, çeşitli kez uyardılar beni. Özellikle de Turgut adında, Necla'yı da ağılayan azılı komünist bir it herifle çok yakın ilişkileri konusunda!

Bu son vuruşla sallanır gibi oldu Mükerrem Hanım. İlk adımda istediği yere varmıştı Galip. Umutsuzca noktaladı sözünü!

— Ben de artık gücümün sonuna geldim!

İçten içe hıçkırıyordu ki, tutamadı, bıraktı kendini, sarsıla sarsıla ağlamaya başladı Mükerrem Hanım. Galip doğruldu heyecanla,

— Lütfen! dedi. Lütfen! Kendimi hiç bağışlamayacağım sonra!

Beceriksizce toparlanmaya çalışırken inler gibi sözler dökülüyordu Mükerrem Hanım'ın ağzından,

— Sizin ne suçunuz var Galip Bey, diyordu. Biliyorum, her şeyi biliyorum ben! Benim de gücüm kalmadı artık! Allahım benim canımı al da!

— Allah korusun! diye başkaldırarak doğrulup ayağa kalktı Galip.

Mükerrem Hanım da kalkmıştı gözyaşlarını ürkekçe bastırmaya çalışırken,

— Kahrolurum böyle bir sözü bir daha duyarsam! dedi Galip. Kendi ölümüm bana daha güzel gelir!

Bambaşka bir duygu seli içine düşer gibiydi Mükerrem Hanım. Bir şeyler bulup demeye çalışıyordu ki, birden aldı Galip,

— Çünkü sizi seviyorum ben! dedi gözlerini Mükerrem Hanım'ın şaşkın gözlerine dikerek. Saklamaya da gerek görmüyorum artık. "Git!" derseniz, defolur, giderim burdan! Bütün güzel şeyleri umursamadan çiğneyen şımarık bir kız için değil, hep sizin için geldim bu eve ben. Daha ilk gününden ne acılar çektiğinizi anlamadım mı sanıyorsunuz? Eşref Bey'in başına bu felaket gelmeseydi içime bastırmıştım; her şey öyle kalacaktı! Bağışlayın beni; sizin gibi yüreği altın değerindeki hanımefendiye saygıda kusur etmek istemedim; çektiğiniz acıya dayanamadım artık; o kadar! Benden iyi kimse bilemez o acıyı! Ne etsek Tanrının yazgısından kaçılamıyor demek!

Önce bir donup kaldı Mükerrem Hanım. Gözlerindeki yaşlar bile donup kalmıştı sanki! Ürkek şaşkınlıkla utangaç bir mutluluk, bir gören olsa hemen güldürecek bönsülükle yan yana sallanıp duruyordu bakışlarında. Kendi söylediklerinin etkisine kapılmamış olsa, bu bakışa Galip de gülecekti nerdeyse. Bir acıma geçti içinden; tez topladı kendini. Tam istediği olmuştu, yolundaydı her şey. Mükerrem Hanım'ın, umarsızlık içinde bir türlü bulamadığı sözcükleri aranır gibi oynayan dudakları titreyip büzüldü; yeniden yaşlar inmeye başladı gözlerinden. Yavaşça başını çevirdi ürküyle içini çekerek. Bir adım attı Galip.

— Lütfen, dedi inler gibi bir sesle, lütfen; kendinizi de, beni de böylesine yıkıp bitirmeye hakkınız yok! Lütfen!

Bir adım daha sokulunca, içten içe hıçkırarak başını Galip'in göğsüne sığınır gibi bırakan Mükerrem Hanım'ı sevecen bir kucaklamayla kuşattı. Gözyaşları içinde titreyerek göğsüne yaslanmış bu olgun kadına hiç beklemediği ölçüde istek kabarmıştı içinde. Deneyimleriyle duyumsadı hemen; susamış bir dişi etinin çağrı göstergesiydi bu sıcak gövdedeki titreşimler. Sıktı kollarında yavaşça; gerek var mıydı bilmiyordu ya; "Seni seviyorum!" diye fısıldadı gene birkaç kez. Tuhaftı, kendine de doğru gibi gelmişti söylerken! Dudaklarını saçlarında, gözyaşlarıyla ıslak yanaklarında gezdirdi. Sıcak soluğunu bulduğunda, sarsılır gibi diretecek olduysa da Mükerrem Hanım, bitmişti artık; yitirmişti her şeyini. Aş pişmişti, yemesi kalmıştı! Gene de bir sallantıya düştü Galip; bir tepkiyle toparlanıp diretmeye kalkarsa kadın, tatsız olacaktı. Ateşli, minicik öpücüklere geçti yavaşça; usulca bırakıp uzaklaştı Mükerrem Hanım'dan,

— Aklınızdan benim için kötü şeyler geçirmenize bir an bile dayanamam, dedi. Size saygısız görünmektense yok olmayı yeğlerim. Bütün yüreğimle iyi günler diliyorum size. Bağışlayın beni! Allahaısmarladık!

Bu ikinci sarsıntı birinciden kötü vurmuştu Mükerrem Hanım'ı. Gidiyordu Galip! Şu kapıdan çıktı mı, her şey bitecekti belki de. En tatlı bir düşten en karanlık kuyuya düştü düşecek, toparlanmaya çalıştı bir. Ağır ağır kapıya doğru yürüyen Galip'in peşi sıra, bir adım attı ne yapacağını bilmeden. Bir şeyler demek istedi, bulamadı. Tam kapıda durup dönerek acılı gözlerini üstüne diken Galip'e doğru uzanır gibi yavaşça kaldırdı elini. Göz göze bakışıp kalmışlardı bir an. İçini böylesine kaplayan bir sevginin baskısı altında daha nasıl dayanabilirdi Galip! Birden dönüp Mükerrem Hanım'a yaklaştı kendini yitirmiş gibi; yeniden, daha büyük bir istekle kollarına aldı. Mükerrem Hanım'ın tutamadığı gözyaşları, ateşli öpücüklerin saldırısında hıçkırıkla karışık derin iç çekişlerine dönmüştü biraz sonra. Galip'in kollarında yumuşak kanepeye uzanıverirken bir an diretecek gibi oldu, beceremedi.

Sitare'yi görmeye gittikleri günün sarsıntısını atlatmak kolay olmadı Necla için. Hiç o kadar içtiğini anımsamıyordu. Midesini bozmuştu; düzelemedi günlerce. Burnunda hep, Sitare'nin gazinoda masalarına geldiğinde, içini bayıltırcasına yaydığı o bildik kokusu! Bir de üşütme üstüne; ateşli yattı bir hafta kadar da. Atlattı sonunda. Salih turnesine çıkmış, Jülide de bırakmamıştı Necla'yı. Kaçış gezisinden döneli beri, yoo, gazinoda Sitare'yi görüp içkiden yıkılır gibi Jülidelerin evine gelip yerleştiğinden bu yana; o da değil aslında, Turgut'u sildim deyip de sürekli silme uğraşına düştükten sonra, yalnızlığının dışında her şey önemini yitirmiş gibiydi. Kendini bildi bileli tutkundu yalnızlığına; anımsardı, tek başına oynamaya düşkündü çocukluğunda da. Şımarık yetiştirildiğimizden aşamadık o benmerkezcil çemberi. Pek de iyi etmişti! Turgut'u da yalnızlığının içine çekip aldığı için mutlu olmuştu demek. Yalnızlıklarını koruyan gizlilikti belki de ilişkilerini çekici kılan! Birlikte çıkıp ortalarda sereserpe dolaşmanın özlemiyle yanıp tutuştuğun günler? O doğru belki de; beklenmedik biçimde ortaya saçılıvermiş, düştüğü kim bilir hangi çirkef ağızlarda yayılıp günden güne kirlenecek bu ilişkinin çekiciliği mi kaldı? Turgut'un pek sakındığı siyasal gizliliğin bozulması da bir başka, belki de asıl kaygılanacak yanıydı işin. Duygusallığını bugün bile koruyanları da içinde, birlikte yaşadığı tüm olaylarda bir sürü kurt yeniği yakalayarak yüreğini burkan bir sezgiyle nasıl kurnazca aldatıldığını duyup kavrıyor olmasına karşın, kazıyıp atması kolay olmuyordu yuvarlarına bile sinmiş görünen bu adamı. Daha ne yalanlarla kandırılmıştı kim bilir! Devrimciliğiyle de kandırdı beni belki! O kadar da değil! Niye değil? Asıl orda kandırılmıştı belki de! Turgut'la olup bitmiş her şeyi, bir yanından yalana bulaşmış görmekle ölçüyü kaçırıyor olsa da, kendini her vakit güçlü duyumsadığı yalnızlığına sığınarak ezilmekten kurtulabilmesi için ne kalmıştı elinde bu ölçüsüzlükten başka! Gazinoda, alkol buğusunun ardında, parıltılı bir güzellikle gülümseyip duran Sitare'yi görünce yüreğine kezzap damlamış gibi bir acıyla baş eğmiş gibiydi umarsız yenilgisine. Aynalardan kaçırıyordu gözlerini. Kafamı, belki yüreğimi de dolduran tüm bildiklerimin on katının bile gücü yetmez bu kurbağa yüzü değiştirmeye! Yüz yirmi metre engellide Matilda'yı

geçebildim mi okuldaki yarışta? Doğa yenik yaratmış beni bu kızın karşısında da, Turgut ne yapsın! Ne yapsınmış it! Açık açık konuşamaz mıydı benimle? Sen olsan konuşur muydun? Konuşurdum. Bok konuşurdun! Sen saklamadın sanki! Neyi sakladım be? Erkek Binnaz'ı anlattın mı? Neyini anlatacakmışım? Olmuş bitmiş. Bu da olmuş bitmiş! Galip'le İngilizce çalışmalarında hiç mi aklından geçirmiyordun... Allah belanı versin; neyi geçiriyordum aklımdan? Jülide geri zekâlısının o herifle evlenmem için... Ne yaptım ki ben? Turgut'u deli etmek için diyordun Galip'le evlenip... ne yapacaktınız evlenince yani senin aklından geçti, Turgut da yaptı; çok mu büyük fark var! Benimki gerçek miydi sanki? Neresi benziyormuş bunun? Şimdi söyleteceksin; Galip'inin de... Hemen Turgut'a sormadım mı? Kendisi istemeseydi İngilizce derslerini sürdürür müydüm o herifle? İlle de aklayacaksın iti! Hiçbir şey de geçmedi aklımdan. Onun yanında Galip solucan be! Sorun o işte! O Galip'in yanında solucan kalsaydı? Kalır mı! Kartal gibi... Kartal diyorsun, o seni bile şaşırtan göz kamaştırıcı yaratığa karşı tutamadı kendini de diyelim; sonra dönüp kurbağa diyorsun aynadakine, sızlanıp durmanın bir yararı olmadığına göre de... canı cehenneme hepsinin! Jülideler taşındıktan sonra Laleli'de bir başına kaldığı evde bir şeyin ayrımına vardı; yalnızlığı ışıklar içindeydi o eski, loş konakta. Günler, geceler boyu, Turgut'u, umut dolu bir önsezi ile beklerken, sonra o birlikteki gecelerinde, hem kendine, hem ona bir şeyleri kanıtlamanın mutluluğuyla esrikti. Kararmış içiyle acınası bir kimsesizliğe yazgılıydı şimdi bu evde. Kirlere bulanmış görünen o günlerin kırık dökük özlemiyle yaralıydı bir de; altında ezilmekten korktuğu asıl ağır yük de oydu. Taşınırken karyolasından mutfaktaki öteberilere, çoğu şeyi ona bırakmıştı Jülideler. Dayalı döşeliymiş kimsesiz ölen varlıklıca Madam'dan kalan ev. Eski konaktan, giysileri dışında –onun da hepsini değil– pek bir şey getirmemişti o da. Bağı kopmamış oluyordu orayla; sığınıverdi bunaldığında. Verilmiş sözü vardı bir de, siyasal sözü vardı. Turgut'la koptu diye ona da sırt çevirecek değildi de, nasıl kuracaktı o bağı? Bir rastlantı, şu Rıfat'la karşılaşırlar mıydı? Turgut'la karşılaşmayı kurmuyorsun değil mi? Kuruyorum, kurmuyorum; ne olmuş yani? Karşılaşsak ne olur? Geçti artık; gözlerim de

dolmaz. Mansur Bey'e telefon açtığında tam düzelmemişti daha. Öksürüyordu. Telefonda konuşurken de gıcık yapmış, tutamayıp bir iki öksürmüştü durumunu kanıtlar gibi! Şile'de eski bir tanıdıklarda biraz dinleneyim demiş, üşütmüştü orda da. Döndüğünde yinelemişti hastalığı, günlerdir yatıyordu! Ancak kendine gelebilmişti. Annesine bile duyurmamıştı üzülmesin diye. Aramakta geciktiği için özür diledi. Çeviri filan gibi bir istekleri varsa Jülide'yle aldırabilecekti. Daha bir süre çıkmamasını öğütlemişti doktor. Sağlığına gösterdiği incelikli ilgiden öte bir istek bildirmedi Mansur Bey. Araya kış sömestr dinlencesinin girmesiyle de yayılıp yumuşayarak kapanmıştı olay. Mükerrem Hanım'ı biraz zayıflamış buldu akşam çayına uğradığı gün. Eşref Bey daha da erimiş gibiydi. Mükerrem Hanım'ın da eski üzüntüsü kalmamıştı. Kalacak mıydı ya; ne yapsın kadın? Taşınmaların da bitmesiyle günlük yerleşik yaşam sürüp gitmeye başlamış, kendini bir ölçüde kimi sorunlardan kurtulmuş olmanın gevşekliğine bırakmıştı ki, Jülide getirdi kötü haberi. Salih söylemiş; tiyatroda oyunculuğa yeni başlamış bir oğlanı provadan alıp götürmüşler geçen sabah. Başkaları da varmış gazetecilerden duyduğu Salih'in; bir sürü "komünist"i tutuklamışlar; Sirkeci'deki güvenlik yapısına doldurmuşlar hepsini! Ruslara casusluk yapıyorlarmış. "Komonist"lere yakınlık duyduğunu bildiği için, gözlerini kaçırarak, biraz çekingence anlatmıştı bunları Jülide. Pek üstüne varıyor görünmeden sorguladı kızı; buydu tüm bildiği. Kıvrandıran bir merak çakılmıştı yüreğine. Kimdi tutuklananlar? Turgut'u da alırlar mıydı? Kişisel sorunların üstüne çıkması gerekmez miydi böyle bir günde? Salt kişisel mi benim sorunum yani onunla! Ne boktu ya? Gidip konakta mı kalsam bir süre? Hiç uğramaması mı iyiydi yoksa? İçi içini yemeye başlamıştı şimdi bu bilinmezlerle boğuşurken. Dayanamadı, telefon açtı bir öğlene doğru gazeteye. Gümbür gümbürdü yüreği. Turgut yoktu bereket! İzindeymiş; ne vakit geleceğini de bilmiyorlarmış! İyice kurt düştü içine; tutuklandı bu da, öyle diyorlar. Ne izni bu şimdi? Git gazinodaki karıya sor! Ciddi ciddi düşünmedi de değil. delilik olurdu; daha ilişkilerinin ne, nasıl idüğünü bile bilmiyordu. Tepkisinin ne denli duygusal olduğunun bilincine o zaman vardı sanki. Laleli'ye döndüğünde, karıştırmaya başladığı, kendini her va-

kit oyalayan kitaplar, dergiler ağır bir sıkıntı olup düğümlenmişti içinde. Bu apartman tavanı altında ne anlamı vardı böyle oturmasının? Neyi bekliyordu? En az iki günde bir damlayan Jülide'nin yolunu mu? Turgut ona erişemesin diye mi katlanıyordu buna! Akşama doğru çıkıp Beyazıt'a, Çarşıkapı'ya yürüdü. Elinde yiyecek, içecek paketleriyle eski konağa gittiği sıra karanlık iyice inmişti yağmurlu sokaklara. Kapıyı açıp da merdivenleri çıkarken nasıl mutlu duyumsuyordu kendini. Evine gelmişti işte sonunda! Tahta merdivenler kirli gibi göründü loşlukta. Göründüsü ne; kimi basamaklar çamurlu. Turgut gene geldi demek. Geçen hafta, kimi eşyalarını almaya geldiğinde silmişti merdivenleri. Yukarıya çıkıp elektrikleri yaktı. Burada da olmuş değişiklikler. Sedir de bozulmuş gibi; yastığa baksana, biri yatmış, belli. Kilimde de çamurlar kalmış işte. Mutfağa baktı. Zeytin çekirdekleri vardı mutfak tezgâhı üstünde; bir çekirdek de yere düşmüş. Dibine indirilmiş pekmez kavanozu da, kapağı gevşekçe takılıp bırakılmış öylece. Aç biri gelmiş demek. Bir anlam veremedi. Turgut'a pek uymuyordu bu olan. Toparladı ortalığı. Elektrik sobasını yaktı. Mutfağa geçip yeşil salatayı, kırmızı turpları yıkayıp doğradı. Paketteki peynirleri çıkardı. Menemen yaptı çabucak. Kırmızı şarap şişesini açıp salondaki masaya taşıdı öteberiyi. Fındık, fıstık koydu tabaklara. Radyoda bir de müzik bulunca dört dörtlüktü her şey. Buyursun gelsin Turgut Bey! Bir şişe şarabı bitirip geç vakitlere dek oturdu o gece; gelmedi Turgut Bey. Ertesi gece de gelmedi. İyi olmuştu buraya kapandığı; nicedir başlayıp da elinde kalmış, Hilmi Ziya'nın *20. Asır Filozofları*'nı bitirmişti. Sondaki koca Lenin resmi de yazılardan daha çekiciydi. Dördüncü günün sabahı Jülide damladı. Dün de bulamamış Laleli'de; bir buraya bakayım demiş bugün, ne deli karı olduğunu bildiği için. Sinemaya gidelim diye tutturdu. Bir Lorel-Hardi filmi varmış Beyoğlu'nda. Gülmek istiyormuş canı. Öğle yemeğini yeni evlerinde yiyeceklerdi Jülidelerin. İlk kez görecekti o evi de doğru dürüst. Bir akşam karanlığı şöyle bir uğramışlardı taşınmalarından önce; elektrikleri bile açılmamıştı daha.

— Senin yeni evine bir türlü uygun bir şey bulamadım, dedi. Sen söyle de alayım, ne eksiğin varsa...

Güldü Jülide,

— Arabam yok, dedi. Bir araba al!

— Yakışıklı bir de şoförü olsun mu içinde!

— Olsun da... Kıtır kıtır onu da kessin Salih, beni de!

— Salih'ten korkuna duruyorsun; o olmasa ne haltlar edeceksin, kim bilir!

Güldü Jülide; sonra birden ciddileşti,

— Sana bir şey soracağım, dedi. Ama ne olursun, doğruyu söyle bana.

Utangaççça kızarıyordu yüzü gülerek bakarken. İyice meraklanmıştı Necla da.

— Neymiş, sor bakalım.

— Bunca süredir biliyorum seni. Erkek yok yaşamında.

Daha da utangaç sürdürdü,

— Nasıl durabiliyorsun böyle? Kusura bakma!..

Güldü Necla. Gülmeye vurdu daha doğrusu o da. Salih gibi erkek olacağına böylesi daha iyi diyeyim mi şuna! Hem yalan olur, hem yanlış!

— Ne biliyorsun, geceleri birini alıyorumdur belki!

— Aman, saçmalama! dedi Jülide.

Kim inanır böyle dobra söylersen? Çekingenliği yırtıp atmıştı Jülide,

— Düşünüyorum da, kolay değil yani, dedi. Yalnız başına, öööyle...

Aylardır yapayalnız olduğum doğru değil mi? Söyleyeceklerini göze alamamış gibi, susuyordu Jülide. Bir şeyler demek zorunda duyumsadı kendini Necla,

— Bilmem, duruyorum işte! dedi. Niye yalnız olayım; sen varsın ya!

Alaya vurmak için söyleyiverdiği sözle duralayıp kalmıştı Jülide. Gülmeye çalışsa da daha utangaçtı yüzü.

— Nasıl oldun? dedi Necla. Dilinin altında bir şey var senin! Söyle, hadi söyle; saklayamazsın sen!

— Kızma bana ama ne olursun!

— Söz! Kızmayacağım.

Güç kazanmak ister gibi duraladı biraz. Gözlerini kaçırdı bir. Ürkekçe gülümsemeyle baktı Necla'ya,

— Biliyorsun Salih'i, dedi. Bir bakarsın deli!

Amma uzattın, söyle şunu!

— Tutturmuş, lezbiyenlik varmış sende! Ne olursun kızma bana!

Pek şaşırtıcı olmamıştı Necla için; Jülide'nin tedirginliğinden bir şeyler doğmuş gibiydi içine.

— Yo, kızmadım, dedi.

— O da birinden duymuş; kız kardeşi mi ne, Dame de Sion'daymış. Okuldayken daha siz bilmem kimler de varmış, öyleymişsiniz...

Sustu Jülide. İçinde ürperme gezindi Necla'nın. Kızmış mıydı? Kızmalı mıydı? Niye?

— Ee, dedi. Salih Bey'e neymiş bundan? Seni mi kıskanıyor?

Sinirli güldü. Jülide gülmemişti. Daha da karıştı yüzü. Ağladı ağlayacak. Tutsun mu tutmasın mı bilemiyor gibiydi,

Kızgınlıktan kısılmış gibi bir sesle sürdürdü.

— Gizlice yapıyormuşuz biz. Onun önünde yapalımmış da seyretsinmiş o da! Ciddi ciddi diyor bunu hem de.

Utancını yırtarca söylediği sözlerin boğazına takıverdiği bir hıçkırıkla boşandı birden.

— Deli bu adam, diyerek ağlama tutturdu.

— Bırak zırlamayı da, dinle beni kızım, dedi Necla.

Kendini tutmaya çalışarak ürkekçe bakmaya başladı Jülide.

— Git söyle ona; eğer çok istiyorsa, olmayacak şey değil! Çok da meraklı olmalı seyretmesi; niye olmasın! Yalnız bizim de bir koşulumuz var dersin. Şehir Tiyatrosu'nda adı bilinen ünlü kulamparalardan birini getirsin eve; Salih Bey'i düzerken biz seyredelim önce, ardından da o seyreder bizim atraksiyonumuzu.

Gözyaşlarıyla kızarmış bönsü gözlerini açarak dinlediği sözlerin ayırdına varınca irkilir gibi oldu Jülide, tutamayıp güldü. "Amaan, sen de bir başka türlüsü!" diye mırıldanarak gülmeyle ağlama arasında sallanıp kalmıştı ki, fırladı, içeri gitti koşarak; muslukta yüzünü yıkayıp döndü. Sinirli sinirli gülmekten alamıyordu kendini.

— Kusura bakma Neclacığım; dedim ya, böyle bu adam, diye söyleniyordu bir yandan da.

— Peki, niye katlanıyorsun kızım, böyleyse bu adam?

İğretice oturdu sandalyesine,

— Ne bileyim ben? dedi. Dayanamıyorum işte. Onsuz oldum mu dünya bitiyor sanki. Ben senin gibi duramam Neclacığım. Şaşıyorum sana, bunca yıldır erkeksiz... Saçma sapan konuşturma beni. Kalk gidelim. Acıktım ben. Lahana dolması var evde.

Dördüncü kattaydı Kalyoncu Kulluğu'ndaki asansörsüz apartman katı ya, çıkmaya değerdi o dört katı doğrusu. Arka odalardan, Haliç'in ötesinde Sultanselim sırtlarını, bir yanıyla Kasımpaşa deresini görüyordu. Yüksek tavanlı, eski eşyalarla döşenmiş, dört odalı, bir koca ev. Telefonu bile var. Beyoğlu'na, Balıkpazarı'na iki dakika. İngiliz Konsolosluğu'nun bahçesinin ötesinde, birbirlerine iki adım, salaş Şehir Tiyatroları'nın çatıları, yan duvarları görünüyor. Dolma da pek nefisti. Erkence çıkıp pasta yediler Budak'ta; dört buçuk seansına kadar vitrinlere bakarak Beyoğlu'nda dolaştılar. Aralarında geçmiş o ağlamalı konuşmadan leke kalmasını önleme çabasındaydı sanki Jülide. Güneşli serinliğin tadını çıkarır gibi daldan dala atlıyor, çoğu Rum yeni komşularını anlatıyor, öğretmenliğe başladığı okuldaki öğrencilerden açıyor, kimi öğretmenleri alaya alıyor, olduğundan şen görünen birini oynuyordu sürekli. Jülide'nin söylediklerinden beklemediği bir sarsıntıyı yaşamış olan Necla da uymaya çalıştı o havaya. Filmde Ferdi Tayfur'un, yarım yurum Amerikan ağızlı Lorel-Hardi konuşmalarına da epey güldüler. Sinemadan çıktıklarında gündüzki yumuşak hava, güneşin çekilmesiyle akşam soğuğuna bırakmıştı yerini. Galatasaray'a yürüyorlardı ki, sokağın başına geldiklerinde Çiçek Pasajı'ndan, manavlar arası kapıdan çıkıp Balıkpazarı'na kıvrılan Salih'i gördüler uzaktan. O görmemiş, dönüp sokağın içinde yürüyerek uzaklaşmaya başlamıştı.

— Hadi sana güle güle, dedi Necla.

Önce bir şeyler diyecek gibi duraladı Jülide, vazgeçti sanki,

— Allahaısmarladık canım, dedi. Sen de ara beni. Telefon et... Hoşça kal!

Kalabalığa karışıp gitmiş Salih'in peşi sıra koşturdu. Tünel'e doğru yürürken mutsuz bir yalnızlık içinde duyumsadı kendini Necla.

Yaygaracı akşam gazeteleri satıcısı çocuklar, Amerikan uçan kalelerinin Bükreş'i güpegündüz bombaladıklarını, Kerç'in Kızılordu'ca geri alındığını bağıra çağıra, Tünel'den Beyoğlu'na doğru koşuşuyorlardı. Kara faşist sürüleri çoktan dön geri artık. Ama kendisi, aydınlığa akıp giden olayların tökezleyip gerisinde kalmıştı da, karanlık güçlere karşı tüm dünyada kazanılan utkularla duyumsadığı mutluluk, hiç beklemediği anda içinde sızıya dönüşüyordu sanki bu yüzden. Aldatılmıştı. Gövdesinin tutkulu isteklerine set çeken bir kopuşun yıkıntısını nasıl onaracağını da bilemiyordu. Sabah Jülide'nin söyledikleriyle ürpertiler dolaşmıştı içinde. Söyleyivermek gelmişti okulda yaptıklarını Jülide'ye. Ne vardı ki bunda? Erkeksiz de oluyordu işte! Karmaşık cinselliğimizin her kıvrımında bir şeyler saklıydı. Mastürbasyon yapmıştı birkaç kez son geceleri. Turgut'la vardığı doyumun özlemiyle de yapmamıştı. İçindeki kıraçlıkta sürünür gibi gezinen sinsi yaratığa bir tas kirli su uzatmak gibiydi yaptığı; kendi susuzluğunu gidermiyordu. Ne, nasıl giderecekti bu susuzluğu; onu da bilemiyordu. Tünelden sonra Karaköy'de bindiği Ortaköy-Aksaray tramvayında Beyazıt'a kadar, gene konağa mı, Laleli'ye mi gideceğine karar veremedi bir türlü. Bir durak sonra, Koska'da indi bu yüzden. Bir sürü gerekçe bulup çıkarmıştı son anda konağa gitmesi için; okuyacağı pek çok kitabı taşımıştı oraya, nasıl bıraksındı! Nasıl kızmasındı kendine? Niye bu kadar yalan söyler olmuştu kendine? Niye böyle korkar olmuştu kendinden? Turgut çıkıp geliverseydi bu gece, hiç mi hiçbir şey değişmezdi? Bulanık dürtülerin karmakarışık ettiği uykularından, aşağıdaki kapının açılış sesini duymuş gibi doğrulup kulağı merdivenlerde dikelerek kaldığı ne o gece ne de ertesi gece geldi Turgut. Jülide uğradı gene. Fakülteye gidip Mansur Bey'i görmesini istedi ondan. Göndereceği bir şey varsa alıp getirecekti Laleli'ye. Kitaplarını, çamaşırlarını alıp Laleli'ye gitti hafta sonu, yıkanmaya; banyosu güzeldi oranın. Ertesi gün öğlene doğru mutfakta, üstünde önlüğü, elinde koca tahta çatal, zil sesine koşturarak kapıyı, Jülide'dir diye açıp da karşısında gözlerini üzerine dikmiş öylece bakan Turgut'u görünce kalakaldı. Önce tutamadı sanki, bu biraz süzülmüş gibi duran, çekingen bakışlı adamı.

— Merhaba!

Elini kolunu bağlayan bir baskına uğramış gibiydi. Toparlanamadı birden. İçgüdüsel biçimde çekildi kapıdan. Nasıl çekilmesindi; patatesler cazır cuzur yanıyordu tavada! Hiç ses çıkarmadan dönüp mutfağa gitti koşturur gibi. Ne iyi olmuştu; düşünme süresi kazandırmıştı şu tavadaki patatesler! Kapının kapanma sesinden sonra hemen karşıdaki mutfağa yaklaştığını duyumsadı Turgut'un; ardında, kapı ağzındaydı.

— Kolay gelsin!

Dudaklarını ısırdı sinirinden. Kaldır şu kızgın tavayı, geçir kafasına puştun! Cayır cayır yansın o öküz kellesi! O güzel başı diyorsun yani! Baksana, nasıl umursamazlık içinde it! Kovayım mı şunu? Bu patateslerin de... yeter; ne yapayım, piştiği kadar! Ateşi kapatıp tabağa çıkardı tavadakileri. Önlüğünü astı. Banyoya geçti. Ağırdan alıyordu hep. Elini yüzünü yıkadı, saçlarını tarayıp toparladı. Aynada baktı kendine. Nerem kurbağaymış; gözlerim pırıl pırıl işte. Cildim bile eskisinden daha parlak! "Sitare" mi olacağız ille de! Kafana göre tam! Sofanın yanındaki oturma odasına geçtiğinde pencere kıyısındaki koltuğa ilişmiş, çekingence gözleri kapıdaydı Turgut'un. Kalkıp elini uzatıyordu ki, Necla'nın hiç oralı olmadan, uzakça sedire yürüyüp oturuvermesiyle yavaşça çekti, bir an boşlukta kalan elini.

— Evet?

Ok gibi fırlattığı bir soğuk sözcükle gözlerini Turgut'a dikti, öylece bakmaya başladı.

Yanıt aranırken önleyemediği tedirgin kımıldanışları, içini ne denli gizlemeye çalışsa ele veriyordu Turgut'u. Toparlanıp doğruldu,

— Kendimi bağışlatmak için gelmedim buraya, dedi kısılmış gibi bir sesle.

Ne anlamaydı bu? Kafa tutup meydan okumak mıydı? Daha ne cehenneme gelmiş öyleyse! Tuttu kendini Necla.

— İnanmayacaksın belki; sana borçluluk duyuyorum içimden!

Bana borçluluk mu duyuyormuş! Ne geveliyor bu oğlan? Kes bu ucuz sözleri de, söyle ne söyleyeceksen! Suskun, kımıltısız bakıp duruyordu Necla. İlk adımları engelsiz atmanın yürekliliğiyle biraz daha dikeldi sanki Turgut,

— Sana karşı duyduğum suçlulukla iğreniyordum kendimden, dedi gerçekten ezik, yaralı bir sesle.

Yalın, etkileyiciydi sözleri. Bir duyarlık saldırısından korunmak ister gibi yandaki sehpadan sigara aldı Necla. Bayağı içer olmuştu son günlerde. Yaktı sigarasını. Derin bir soluk çekip gözlerini gene Turgut'a dikti.

— Bir yoldaşıma karşı düştüğüm bu durum, inan ki...

— Bırak bu yoldaş edebiyatını da söyle ne söyleyeceksen!

Bu kötü vuruş sallantılı durumdan sıyrılmasına yardımcı olmuş gibi birden serteldi Turgut da,

— Edebiyat filan yaptığım yok, dedi. Yoldaşlığı bıraksam niye gelecektim buraya?

Gözlerini birbirlerine dikip öylece kaldılar bir an. Bir şeyler bulup söyleyemiyordu Necla. Ne desindi, seninle yoldaş filan değilim mi desindi? O da onu bekliyor! Acılık besbelliydi Turgut'un gözlerinde. Doğruları anlatıyor olamaz mıydı bu oğlan? Hangi doğruları? Kendi doğrularını, tamam da; doğruluk içinde bir payı yok mu o doğruların da? Turgut kazanmıştı.

— Evet, suçluyorum, dedi. Çok alçakça bir işti yaptığım. Yineliyorum işte: Yoldaşım olmasaydın hiç de bu kadar suçlu duyumsamazdım kendimi. "Ne yapalım, oldu!" der geçerdim. Kendime saygımı yitirmiştim. Öyle bir acı ki o! Bir de sorumluluğum vardı; Parti'de bana bağlıydın. Nasıl bir karmaşaya düştük, gördün, aylardır. Sonunda benim bunun sorumlusu.

Duraladı Turgut,

— Bir sigara da ben alabilir miyim?

Paketi, kibriti Turgut'a götürmek için kalktı bir tepkiyle. Bırakmıştı sigarayı; bu da başlamış demek. Sorsana! O sordu mu bana! Turgut da kalktı, bir adımda karşılayıp aldı kibriti, paketi, küçük kül tablasını. Ellerinin Turgut'un eline değmemesine özen göstermişti aptalca işte! Dönüp otururken de kızdı kendine; gelip alaydı; niye kalktım sanki! Git bir de kahve yap bari; karşılıklı.. Parti'de buna bağlıymışım.

— O Parti bağından bir şey anlamadım ben pek! Bir iki bülten getirdin; birkaç kuruş ödedim diye "partili" mi oldum ben! Boş ver onları!

Şaşalar gibi kalmıştı Turgut. Durdu bir şeyler aranır gibi. Yaktığı sigarasının dumanını üfledi ağırca. Baktı bir süre,

— Fotoğraflı, mühürlü kimlik kartı mı verilecekti? dedi.

Sorduğuna bak şunun? Aptaldım ben çünkü!

— Boş ver şimdi, dedi Necla, sinirli biçimde. Evet, seni dinliyorum.

— Öyle pek boş verilecek şey değil ama, sen bilirsin!

Sinirli bir sessizlikle önüne baktı Turgut bir süre. Bir iki çektiği sigarasını tablaya bastırdı,

— Duydun mu bilmiyorum, dedi. Geniş tutuklamalar oldu, Ankara'da, burda, çeşitli yerlerde?

— Duydum bir şeyler.

Sustu.

— Kimden duydun?

— Jülide'den.

— Jülide'den mi?

Öyküsünü mü anlatacağım şimdi sana!

— Evet, Jülide'den, dedi diklenir gibi.

— İyi, dedi Turgut, duydun demek! yargılamaya Ankara'ya götürdüler, biliyorsun.

Nerden bilecekti? Soru bekler gibi duraklamıştı Turgut. Sormak için nasıl istek duyuyordu içinde. Sormayacağım! Sorarsa yakınlaşıvereceklerdi sonra bu adamla. Asıl onu istediğin için bu korkun! Neyini isteyeceğim be? Boş söz bütün bunlar. Zayıf bir yanımı yakalamak için aranıp duruyor işte! Bulamayacak. Bulsun diye geberiyorsun! Geberirsem gebereyim! Reşatların tutuklanmasından açtı gene Turgut. Çalışmayı sürdürüyordu Parti. Bana ne senin Parti'nden ulan, diyeyim mi şuna! Çüş! Öyle mi duyuyorsun? Sana da çüş! Merakımdan nerdeyse öleceğim şurda; görmüyorsun değil mi! Kendini bir türlü tutamıyor, bu adamı deli edecek bir şey yapmak için de can atıyordu içinden. Kov gitsin herifi öyleyse!

— Bunları anlatmak için mi geldin?

Nasıl ters yoruma elverişli söz ettiğini ağzından çıkar çıkmaz anladı; tepeden bir bakışla küçültmek için söylemişti oysa. Aşkından mı söz etsin bekliyordun yani ille!

— Hayır, dedi Turgut. Konuşmamız gerekli başka bir şey var da... O kadar çok şey var ki aslında daha doğrusu... Nasıl gelişiyor olaylar görüyorsun. Dönmeyecek misin o eski yerine? Niye buraya taşındın, anlamadım.

Ne desindi şimdi buna? Senden kaçtım mı diyecekti? Sahi, niye taşındım ben buraya?

— Burda daha kendi kendime olabiliyorum, dedi. Tedirgin edilmek istemiyordum. Annem bile bilmiyor burasını sözgelimi.

Senin bilmeni de istemiyordum desene! Dedik, daha nasıl diyeyim! Sorsana, nasıl bulmuş burayı. Sormayacağım.

— Burda olduğunu Refik söyledi.

Duraladı,

— Kapıdan kovmadığın için, sağ ol! dedi.

Tutamadı Necla,

— İkinci kez kovmaya gerek görmedim, dedi. Pusulayı almışsın. Başını salladı Turgut. Hüzün doluydu bakışı.

— Evet, aldım, dedi. Doğrusunu yapmıştın!

Nasıl acı verdi bu söz birden. Yanıldın, deyip ayaklarına mı kapansındı? Onu bekliyordun! Ne beklediğim olacak; Allah belasını versin! Bir Annette oyunu daha oynayamam ki! Ne gülünç oyundu o.

— Arkadaşlarca kullanıldı o ev.

Gergin bir sessizlikten sonra,

— Ara sıra orda kalıyorum, dedi Necla. Biri gezinmiş, belli. Yatmış da belki. Sevindim bir işe yaradığına.

Gözlerinde bir parıltı belirdi Turgut'un. Bakıp kaldı bir süre.

— Sağ ol! dedi. Hep güvendim sana ben!

Durup bir kez daha yineledi borçlulukla.

— Sağ ol! Biraz daha sürecek o iş, sanıyorum.

Gözlerini önüne dikip sessiz kaldı bir an, yutkundu;

— Lütfen bana daha anlayışlı ol Neclacığım! dedi titriyor gibi bir sesle. İçine düştüğüm durum en çok beni yaraladı, inan! Elimden geldiğince dürüst oldum ben sana. Ben de bu kadarım demek! Herkes senin gibi güçlü olamaz!

Ne demeliydi şimdi buna? Sarsılmıştı. Gel de dayan bu saldırıya! Güçlüymüşüm ben! Neclacığım diyor. Gözlerinde yaş mı var bu-

nun? Olsun istiyorsun ya, yok. Öylesine duygulu, içtenlikli söyledi ki, olabilirdi de. Senin var mı? Olmasın diye bekledim ben aylarca. O da beklemiş demek onun için! Anımsadı birden; kulağı kapıdaydı sabahtan beri. Şimdi gelip burda görürse... Görürse görür; bilmeyen mi kaldı!

— Jülide gelecek şimdi.

Bir an düşündü; doğrulup kalktı Turgut. Görülmek istemiyordu o da demek. Gidecek mi bu?

Böyle bitsin istemiyorum ki ama ben. Nasıl istiyordunuz efendim? "Neclacığım" dediya; hadi sarılıver boynuna sen de "Turgutçuğum" diye!

— Doğrusun, dedi Turgut. Jülide'yle karşılaşmamız da iyi olmaz sanırım.

Duygulu bir gülümsemeyle baktı bir süre Necla'ya,

— Beni yoldaşlıktan çıkarma lütfen! dedi. Sana her vakit saygı duydum ben.

Elini uzattı. Pek düşünemeden kaldırdı elini Necla da. Uzatmamıştı ki! Sımsıkı kavrayıp o sıkmıştı elini Necla'nın! Kapıya yürürken döndü,

— Telefon edersen gazetedeyim.

İzinli derlerse ya gene? Sessizce yolcu etti Turgut'u. Nasıl acı sessizlikti bu. Turgut'un bırakıverdiği eli boşlukta yanar gibiydi. Saygı duymuş bana! Saygın da batsın senin, sevgin de! Sevgiden söz etti mi ki? Çok bekliyordum ben de! Öyle bir bekliyordum ki... Güç tuttu kendini; ağladı ağlayacaktı. Turgut'un kapıyı usulca çekip gitmesiyle kalakaldığı sofada. Toparlandı. Gidip musluğa su vurdu yüzüne. Aynaya baktı. Bir kez daha yenikti işte bu adama. Veni vidi vici! Geldi, gördü, yendi; siktirdi gitti sonunda da, beni böylece bırakıp. Hiçbir şey onun isteğince gelişmemişti. Sizin istediğiniz neydi efendim? Cehennemin dibiydi! Ne olacaktı şimdi? Telefon mu edecekti? Niye edecekti. Şu "Süleymaniye'ye asılan kızıl bayrak" işini bile soramamıştı! Neyini soracaktın? Konakta o işi mi düzenlediler yoksa? Söyler miydi olsa bile? Hem ne belliydi doğru olduğu? Jülide'den, daha doğrusu zevzek Salih'ten çıkıyordu bu tür haberler. Ciddi bir şey olsa çıtlatırdı Turgut. Reşatların olayını açtı söz gelimi. Niye söy-

lemişti sanki Jülide'nin geleceğini? Gelirse de gelirdi; ne olurdu yani? Akşama doğru geldi o gün Jülide de. Salih'in gömlekleri var mış bilmem nerde... Salih'inin de ağzına çıkayım, senin de... Böylece de diyecekti nerdeyse. Hatırım kalırdı hiç uğramasan! Zindan gibi geldi ev gece. Ortalık ışıyıncaya kadar gözü uyku tutmadı. Düş dolu yalnızlığını ağılarla çürüten kimsesizlikti bu. Yürümezdi bu ilişki böyle; her türden bağı koparması en doğrusuydu bu adamla. O da pek ayrı bir şey dememişti ki. Temelde, oldubittiye getirip savunmuş, ötesi benimsemişti, Necla'yı acılara batıran tüm olayları. Ne yapsın; elinden gelen bu kadarmış onun! Yersen de bu, yemesen de, diyor yoldaşım! Benim kadar güçlü olamazmış herkes! Yüceltiyor beni sözde! Üstüme kurnazca zırh çekiyor aslında; övgü filan değil, Mükerrem aptalını Eşref Bey'in donattığı zırh bu! Bağışlayamayacaksın yani! Korkuyorum; ya kendimi hiç bağışlayamazsam sonra! Hem, böyle bir isteği yok ki onun benden! "Benim sevgim ikimize de yeter!" diyen sen değil miydin? Ondan hiçbir şey beklemediğini söyleyen! Evet, öyle bir bok yedik! Yeni boklar yemeye kalkmadan iyice düşün öyleyse! Bugüne dek hep sözde kalan doktora tezime döneyim en iyisi ben. Çevirilerle, yardımcı çalışmalarla geçirdiği bunca süreyi kayıp zamanlar saymaya başlamıştı çoktandır. Babasının hastalığı, istese istemese yaşamını soluk soluğa dolduran Turgut'lu, Turgut'suz olaylar zinciri günlerini bölüp parçalamış, bugüne dek göz açtırmadan el koymuştu yaşamına. Toparlanıp kendini tümüyle işine vermenin günü geçiyordu bile. Eskisi gibi değildi artık; çekici görünmeye başlamıştı fakültede çalışma. Auerbach yok artık. Gidip Halide Hanım'la konuşmalı, akıllı uslu yolda götürmeliydi bu işi. İlgisini en çok çeken alan İngiliz edebiyatı idi; ordan yapmalıydı doktorasını da. Bırak bu ağızları da, örtbas etmeden, Turgut işini ne yapacaksın, onu söyle! Parti ile ilişkin ne olacak? Silip atacak mısın tümünü? Yoo, niye atayım? Bir çözüm bulunur ona da; o ki partili sayılıyormuşum, onu da konuşurum Turgut'la! Gene Turgut'la! Onunla konuşmadan yapabileceğin hiçbir şeyin olmayacak mı senin? Onu da düşüneceğim! "Düşünmek değiştirmez hayatı!" Evet, Nâzım öyle diyor, doğru da; bugüne dek hep düşünmeden değiştirmeye kalktım; ortada işte! Neymiş ortada olan? Çektiğin acı-

larda bile mutluluk yok mu? Turgut geldi; bir sürü şey konuştunuz bugün. Sevgi dolu değil mi sana karşı! O da acı çekmemiş mi senin için? Sıcak, çekici, doğurgan yaşam bu değil mi? Ot gibi mi yaşamak istiyordun yoksa! Galip'le evlensene! Kadınlara saygılı, açık düşünceli. Giyimine, kuşamına, saçına başına, konuşmasına özenli. Pırıl pırıl, kare fayans döşenmiş banyo dairesi gibi herif! Güldü bulduğu benzetmeye. Turgut da bizim Anadolu'da kaldığımız evdeki hamam dolabı! Delik deşiğinden soğuk girer. Suyu tas tas dökünecek sin. Gene güldü, ama bambaşkaydı bu gülüşü; içindeki tortuyu eritip akıtan bir yanı vardı. Turgut'a kızgınlığını anlamsız kılan sevecenlik vardı. Yarın bir telefon edeyim şuna! Hemen yelkenler suya değil mi! O oğlan sana ne etse yeridir eşşek kere eşşek karı! Telefona filan kalkışma! Patladın mı? Otur bekle biraz; o da beklesin! O niye beklesin, Sitare'si var onun! O koku yoktu bugün. Kızarmış patates kokusu öyle bir çökmüş ki eve... Acı bir gülümsemeyle sinirini bastıracaktı; boğazına takılan hıçkırığı tutamadı, bıraktı kendini, içini çeke çeke ağladı. Yaşamın zenginliğiymiş bu; içine sıçayım böyle yaşamın! Allah belasını versin her şeyin! Kapanıp çalışacağım artık, yapacak neyim var ki başka! Ne istiyordun ki başka? Hiçbir şey! Çalışmak istiyorum sadece. Fakülteye gitti ertesi sabah. Mansur Bey gelmemişti. Halide Hanım da yeni kalkmış hastalıktan; ona gidiyormuş öğrenciler. Telefona gerek yokmuş; doğruca git sen de, dedi asistanı Mina. Bir ara sormuş da Necla'yı. Öğleden sonra gittiği Fırat Apartmanı'ndaki dairede, Adnan Bey'in konukları yabancı gazeteciler vardı. Necla'yı biraz beklettikten sonra geldi Halide Hanım. Nerelerdesin? diye başladı. Adnan Bey Necla'yı aratmış geçenlerde; çeviriler verecekmiş ansiklopedi için. Doktora çalışmasına yoğunlaşma kararını açtı Necla; başka şeyle uğraşmak istemiyordu pek. Sevinmiş göründü Halide Hanım. İngiliz edebiyatında İrlandalı yazarlardan açtı. Sözgelimi Joyce üzerine bir çalışma yapabilirdi. Ya da tiyatrocular. O'Casey olabilirdi. Samuel Beckett ya da. Fransızca yazmış Beckett. Olsun! İngiliz tiyatrosunun İrlanda tiyatrosuna etkisi. Yoğun bir çalışmaya girişmek istiyorsa, önce biraz kitap karıştırması iyi olacaktı. Konunun seçimini kendisi yapsın istiyordu Halide Hanım. İçeri geçti, bir kucak kitapla geldi bir süre sonra;

O'Casey'den oyunlar, James Joyce'un *Ulysses*'i, İrlanda edebiyatı üzerine iki kitap.

— En kısa zamanda oku bunları! dedi. Konuşuruz.

Koca bir paket kitapla sokağa çıktığında, yokuş yukarı yürüyüp konağa mı, Ordu Caddesi'ni karşıya geçip Laleli'deki apartmana mı gitsindi; ikircikli kaldı bir süre. İkisinin de bir çekiciliği yoktu. Ne cehenneme gideceksin öyleyse? Hem niye istemiyorsun? İki yeri de biliyor o oğlan! Ya gelirse! Ya gelmezse yani! Sen de her boku bilirsin! Mükerrem Hanım'a git! Tanrı korusun! Ee? Bilmiyorum. Ara sokakları yürüyüp caddeye çıktı ağır ağır. Ünlü çorbacının köşesindeydi. Aksaray'a doğru iki yanlı inen, dallı budaklı atkestanesi ağaçlarına, yürüyen kalabalığa, aşağı yukarı koşturup duran tramvaylara takılıp kaldı bir süre. Bir yerlere mi kaçıp gitseydi yeniden? Güneş mi çıkacak, yağmur mu, hava da bilmiyor ne halt edeceğini. Kara kara bulutlara baksana! Konağı kullanmış arkadaşlar! Nasıl kullandılar acaba? Birileri mi saklandı? Baskı aygıtlarını koydular belki Parti'nin çalışması sürüyor dediğine göre, bültenler de çıkıyordur. Bu sersemce kaçışı bırakıp da oturup doğru dürüst konuşsan ya oğlanla. Konuşup da ne öğreneceğim? Gizli çalışmayı mı söyleyecek! Oraya gitmen mi doğru, gitmemen mi, onu bile sormadın. O da bir şey demedi. Varsa yoksa kendin! O oğlan senden çok daha akıllı, hem de dürüst. Devrimciye yakışan davranış onunki, seninki değil! Evet, öyle belki de! Bu duruma kim düşürdü beni? Kimse düşürmedi. Böyleydin, böyle kalmışsın demek! O oğlan dünyayı gösterdi sana; sen kendin kadarını aldın! Bu da bir başka Annette oyunu! Bir başka aptallığım yani. Evet, öyle! İyi, ne yapayım; ben de işime bakarım öyleyse! Laleli'ye gidip o akşam kapandı kitaplara. Günler, haftalar boyu süren bir inatla kapandı. Hele Joyce'a, *Ulpysses*'e baktıkça batmıştı. Yanlış gibi tümceler, çarpık çurpuk sözler. Doğru dürüst anlamak bile sorundu bu bela kitabı. *Redhouse* olmasa içinden çıkılır gibi değildi. Sıkıntılar basmıştı ilk günler. Kaldırıp atmak geliyordu içinden. Attı da kaç kez. Başkaldırdı sonunda; bunu okuyup anlayan, keyfine varanlar benden daha mı yetenekliler! Biraz da Fransızca'sının yardımıyla uzun uğraşlar sonucu, matematik problemi çözer gibi kavradıkça aldığı tat, üstünlük duygusuyla onurlu bir doyum

sağlar olmuştu sanki. Gerçek sanat yapıtı, herkesin varamayacağı duygularla ayrıcalık kazandırıyor insana bir tür demek! İnsandan, giderek emekçi halktan kopmamız sakıncası mı var? Gerçek devrimci sapar mı yolundan bunları okumuş diye! Turgut'la konuş da al yanıtını! Ne bilecek o aptal! Tek satırını anlar sanki de. İşçi sınıfının devrimci kavgası dedi mi, bitti! Gerçek olan o kavga ama. Tamam, o kavga da; bunlar da edebiyatın... İrlanda edebiyatı sözgelimi; Joyce da bir kavga yürütmüyor mu? Kaç kişiyi ilgilendirir; kavgası kendisiyle herifin! İngilizlerle kavgadan kaçmış hep. Çöküntüyü belgeliyor. Kendini beğenmişin biriymiş zaten. Kendini de beğenmiyordur bu! İlgisizmiş gibi, ama tepeden, kızgınlıkla bakıyor aslında herkese. Yok be, yüzüne bile bakmıyor kimsenin! Geçen yıllarda ölmüş İsviçre'de, dedi Halide Hanım. Kör olmuş dediydi. Acıma duydu adama. En iyi öç alma bu, böylesinden. Ondan değil; kör olmuş diye acıdım işte. Sağnak yağışlı günlerden sonra, akan bir yerler var mı diye konağa gitti bir gün. Göreceği gelmişti. Özlemle bakıyordu her yana. Bırakılmış gibi değildi, yaşıyordu ev. Gün boyu dolanıp durdu evin içinde. Yemek yaptı kendine. Çay yaptı. Elektrik sobasını yakıp uzandı sedire; gazeteleri okudu. O'Caseylere başladı orda. Kaldı o gece de. Çok çay içtiği için kaçmıştı uykusu; kimseyi beklediği filan yoktu! Gece yarısı aşağıdan tıkırtılar duyar gibi oldu; doğruldu yatakta. Dinledi. Kalkıp inse miydi? Turgut olsa gelirdi. Başka birisiyse, Rıfat'sa sözgelimi, ne gerek vardı görmesine. Ne vardı acaba aşağıda? Nasıl yararlanıyorlardı bu evden? Merak, heyecan, bilinmezin yarattığı korku vardı içinde biraz da. Ses mes de yoktu; kuruntuya düşmüştü belki de. Sabah inip odalara baksa mıydı? Bilmen gerekli olmayan şeylere burnunu sokmayacaksın! O Turgut'un sözü. Ama doğru. O doğruya saygıyla hiçbir yere bakmadan Laleli'ye döndü ertesi sabah. Kapandı okumasına.

O'Casey'nin oyunlarını sevmiş, yakın bulmuştu. Protestan, Katolik kavgası, bizdeki Sünni-Alevi çatışması. Bizimki geçmişte kalmış artık, orda sürüp gidiyor demek; birbirlerini yiyorlar. İngilizlerin kışkırtmasıyla oluyor bunlar. Ne dünya be! Bu pislik nasıl kalkacak önce; faşizm nasıl temizlenecek? Altından ne çıkacak bakalım? İyi şeyler çıkacak, kuşku mu var bundan? Yok da; ne olacağını kestir-

mek de kolay değil. İmparatorluğu yok etmeye gelmediğini söyledi Churchill. Savaş bir bitsin, göreceğiz imparatorluğunu onun. Churchill de gider. Öyle bir gidecek ki hem de... Gidecek de, ardından kim gelecek? Kuşkulu gibisin! Churchill'den sonra kim gelecek diyorum. Atlee belki. Labour Party. Daha alçak dolandırıcı değil mi onlar! İşçiyim deyip McDonald da gelmiş bir günler. İngiliz emekçilerine en büyük kazığı o atmış. Gitmiş. Bunlar da gider! Avrupa, Nazi ölüm kamplarıyla dolu; bir bir hesabı sorulacak bunların. Emekçi halklar geçecek işbaşına. Başladın Turgut'un belleddiklerini papağan gibi yinelemeye! Ondan duydum diye söylemeyecek miyim; ben de o doğruları bekliyormuşum demek. Yürekten inanıyorum. Jülide benden neler duyuyor; bir kulağından girip öbüründen çıkıyor. Turgut sana bunları erkekliği ile öğretti kızım; yüreğinin içine yerleştirdi; unutman kolay mı! Jülide'ye de Salih öğretseydi görürdün o zaman! Her şeyin üstünde cinselliğimiz yani! Her şeyin değilse de, çoğu şeyin. Hele bu toplumda kadınsan! Bu toplumda kadınım işte. Turgut'tan koptum. Dur bakalım! Koptum say! İnandıklarımdan koptum mu? Sağ olsun Turgutçuğum, bir şeyler öğretti bana! Benim işim bitti; şimdi de Sitare'sini yetiştirsin bakalım! Daldığı kitaplar arasında günler geçtikçe güçlenmiş duyumsuyordu kendini. Yaz başlarında Halide Edip'le yaptıkları konuşmadan daha da güçlü, daha da güvenli çıktı. Joyce'u, *Ulysses*'i kavramasını övgüyle karşılamıştı Halide Hanım. Kitabı verirken kaygıları varmış! Yediği naneye bak kocakarının; senin anladığını ben anlamayacağım yani! Eskisinden daha tutkulu sarıldı çalışmalara. Faşist ülkelere karşı savaşan orduların tüm cephelerdeki utkularına koşut, olumlu siyasal gelişmeler ülkede de çorap söküğü gibi birbirini izler olmuştu. Alman gemilerini Boğaz'dan geçiren dışişleri bakanı değiştirildi. Yaz ortasında Almanya ile siyasal ilişkiler kesildi. Yeni bir dönem başlıyordu demek Türkiye'de! Bu arada, aylar ayı, ne Turgut onu aramıştı, ne o Turgut'u. Ağır yüklü günlüğüyle saplantılı bir çalışma içinde öyle sıkıp gidiyordu ki yaşam, vakit de yoktu hani! Yalnız birkaç kez Salacak'a plaja gitmişlerdi Jülide'yle. Turgut'u aranır gibi çevresindeydi gözü. Denizden, yüzmeden ne anlar taşralı ayı! Aramayacağım seni! Açık açık söyle şunu; yalnız Turgut'la değil, kendinle de inatlaşma bu!

Evet öyle! Parti'yle de ilişki istemiyorsun yani! Onlar istemeden ben nasıl isterim? Turgut'un hiç aramaması ne anlamaydı? Kaygı verici buluyordu biraz da. Bana karşı, Parti ilişkisi için de sorumlu olduğunu söylemedi mi? Ya hasta, ya çok önemli bir engel var ya da... Bırak bu uydurmaları da ara arayacaksan! Aradı bir sabah postaneden; o kadar meşgul verdi ki telefon, bıraktı sonunda. Öğleden sonra yine aradı aynı gün; yok dediler bu kez de! Ne yapabilirdi ki başka? Bekleyebilirdi; ne yapacaktı başka? Konakta kalabilirdi! Gizli buluşmaya konak elverişli, burası değil! O da öyle düşünüyordur! Orda başladıktı. Birkaç gün üst üste konakta kaldı. Sokak kapısının ağırdan çekilmesine benzer bir sesle uykudan fırladı bir gece, çok geç saatte. Düş mü, gerçek mi, ayıramamıştı birden. Karanlık salonun penceresine koşup camdan dışarıya dikti gözlerini. Gecenin loşluğunda, tepeden, arkadan pek seçemediği, ufak tefek bir kadın, hayalet gibi gidiyordu alt sokağa doğru. Aşağı kapıdan mı çıkmıştı acaba? Bu saatte bir kadın ne arar bu sokaklarda; burdan çıktı o! Arkadaşlar çalışıyor demek! İçi içine sığmadı bir an. Niye dışlıyorlardı onu? Sabaha kadar uyku tutmadı gözü. Kadınlar da var örgütte çalışan demek! Yok, olmayacaktı! Amma aptalca söz! Sitare de örgütlenmiş! Gülemedi. İnerken geçip alt katlara bakmamak için kendine karşı epey diretti ertesi sabah. Gergin günler başlamıştı gene. Galip'le, annesinin evinde karşılaşması o sıralardı; herifi bir güzel boyayınca sinirleri gevşeyip yatıştı sanki biraz! İki gün sonra annesine uğradığında Mükerrem Hanım yoktu evde; bakıcı kadın Hasibe'nin dediği, Hüsnümelek Bey ağırlaşmış, annesi ona gitmiş. Aman, ölüp mölmesin adam; bir sürü olay şimdi Hala Hanım'la! Adamı sevmem ya; hep sevdiklerimizi mi yaşıyor! Prostat kanseri demişlerdi. Pek ağırmış. Akşam fakülte dönüşü uğradığında odasında yatar buldu Mükerrem Hanım'ı. Kapı açılıp da Necla'yı görünce, doğrulup kalktı karyoladan. Örtüyü çekip, yastıkları düzeltmeye çalışıyordu. Bakışlarını kaçırmasından belli ki küs bana! Enişte Bey'in durumu da kaygı verici olmalı; baksana, ürkmüş gibi. Bu da sevmez adamı ya; ölümden pek korkar! Hacı Rıfkı'nın ölümü Pakize'den çok bunu sarsmıştı! Sararıp süzülmüş biraz da. Eşref Bey'i beklerken Enişte Bey'in gidici olmasına üzülmüş olmalı!

— Kanserdi değil mi?

Başını salladı, evet anlamına. Ağzından isteksizce dökülüverdi sözler,

— Kalpmiş şimdi de.

Arkasını dönüp sessizce ağlamaya başladı Mükerrem Hanım. Kızacak gibi oldu Necla.

— Aman her şeyi dert edersin sen de, dedi. Ne yapalım? Olacağına varır. Dünya böyle!

Sözleri yatıştırıcı değil, kışkırtıcı etki yapmış, ağlamasını daha da artırmıştı Mükerrem Hanım'ın. Şaşaladı Necla. Kızgınlığını bastırmaya çalıştı. Hep böyledir bu kadın; yüreği pek yufkadır. Sinirleri de bozuk iyice. Bunca zaman küskütük yatan koca başında beklemek kolay mı? Bir ezilme duydu içinde. Bir şey yapmalıydı. Uzanıp yavaşça kucaklamak isteyince irkilir gibi oldu Mükerrem Hanım; çekmek istedi kendini. Küslükten de vazgeçmiyor! Damat adayını tersledik ya, kolay mı, sindiremiyor!

— Uzattın ama, dedi. Hadi gel de bir şeyler yiyelim. Kahvaltıyla duruyorum ben.

Yanıt bile vermeden, hıçkırıklarını örtme çabasıyla ilişip yavaşça kapandı karyolasına, daha da artırarak sürdürdü ağlamasını. Ayaküstü kalakalmıştı Necla. Umarsızlıkla duraladı bir. Hiç anımsamıyordu sanki annesini böyle gördüğünü. Niye anımsamıyorsun; Eşref Bey, Ankara'dan aldığı bir telefonla çekip gittiğinde kaç kez... Böyle miydi! Bir iki olmamış mıydı böyle; çok yıllar önce? Böyle olmamıştı pek! Daha Nezahat olayını ben bilmiyordum o günler. O bilirmiş demek. En iyisi kendine bırakmak bunu. Döndü, kapıyı yavaşça çekip çıktı odadan. Sıkılmıştı. Mutfakta ayaküstü bir şeyler atıştırdı buzdolabından. Çıkarken babasına baktı kapıyı aralayıp; uyuyordu Eşref Bey, geldiğindeki gibi. Kadın da dikiş dikiyordu pencere önünde. Annesine doğrulacaktı ki, koridordaki odasından çıkıp çabucak banyoya geçti Mükerrem Hanım; çekip trik diye kitledi kapıyı. Kenefinizi de bekleyemem Mükerrem Hanım! Laleli'ye dönüp yine kitaplara kapandı o gece. Sabah Jülide damladı erken erken. Yüzü asık bunun; gene bir şeyler geçmiş olmalı Salih'le aralarında. Suskun. Dolu, belli. Seninle uğraşacak durumda değilim Jülideciğim; git baş-

kasına anlat derdini! Sinemaya da gidemem kızım, hiçbir yere çıkamam, işim başımdan aşkın; dayanamayıp bir de çeviri aldım ansiklopediden. Sana güle güle! Birkaç kez böylece atlattığı Jülide'ye karşın, ne denli umursamaz görünse, konağın çekici çağrısına karşı durması hiç de kolay olmuyordu. Bir şeyler dönüyor orda. Dünyada bir şeyler oluyor, orda olmaz mı? Belki Turgut da gelip gidiyordur. Evden çıkan o kadınla birlikte çalışıyorlardır belki de! Sitare de gelip Turgut'la gizli gizli çalışırlarmış aşağıda! Bu kuruntulu düşçülüğünü alaya alan gülüşü gerginliğini artırıyordu. Koca yaz geçti boşu boşuna! Ne çok, ne güzel şeyler vardı oysa konuşacak o oğlanla. Paris kurtulmuştu. Elli bin silahlı, yüz bin silahsız yurtsever, dört gün savaşıp Almanları kovdu Paris'ten; tüm devlet dairelerine el koydu. Almanlarla ilişkileri kesti Bulgarlar; Rumenler savaş açtı. Bizimkiler daha yaz ortasında kesti ilişkileri Almanya'yla. Kimseyle bölüşemedim bu mutlulukları ben. Ne yapacağımı bile bilemedim. Hani "Partili"ydim? Beni böylesine dışlaması suç değil mi? Kendisi söyledi, sorumluyum diye. Önemli bir engel var belki de! Bilemiyorum ki. Bir akşamüstü ağır ağır çıktı Beyazıt'a. Evde bir şeyler pişirmeye üşenmişti. Arnavut muhallebiciye girip çorba içti, tavuklu pilavla yoğur yedi. Beyazıt Alanı'na açılan kapıdaydı gözü. Hiç mi ortalarda dolaşmaz bu adam! Turgut'a tavukgöğsü almıştı kaç kez burdan. Gene alıp götürse miydi konağa? Gece gelirdi bakarsın! Kızdı gene bu sersemce takılmasına. Kalkıp telefona gitti; çoktandır uğramadığı evi aradı. Çalışan kadından aldı haberi; Enişte Bey ölmüştü. Mükerrem Hanım halasındaydı. Yarın, öğlende Teşvikiye Camii'nden kalkacakmış cenaze. Kapattı. Hala Hanım'a gitmek gerekiyordu şimdi. Ya da yarın camiye. Al bir tatsız iş daha! Aylar vardı ki, oturup doğru dürüst konuşmamışlardı annesiyle de. Bir garip değişim içindeydi sanki Mükerrem Hanım. Telefonda birkaç sözcükten sonra susup kapatmasını bekliyordu Necla'nın. Uğradığı bir gün de, "Başım çatlayacak gibi ağrıyor" deyip odasına kapanmıştı. Sevgili damat adayını benzetmemi bağışlayamadı demek! Ben ayrılınca neler konuştular o gün kim bilir? Komünistliğimi konuşmuşlardır. İyi oldu; alışsın iyice! Soğumaya başladı benden belki de! Aman soğusun biraz! Yarın cümbür cemaat toplanır herkes cami avlusunda. Eşref Bey'i bek-

lerken Hüsnümelek Bey! Çıkıp konağın sokağına saptı; uğrayıp giysi almak için gelmişti aslında. Eve girerken bir kez daha göz attı; sessiz, karanlıktı sokak. Yukarı çıkıp giysilerini aldı. İnecekken, birden bastıran sağanak yağmur sesiyle elinde paket durdu merdivenlerde. Sevinç doldu içine. Lambayı söndürüp pencere önüne gitti. Paketi sandalyeye bıraktı. Camdan, yağmurlu, karanlık sokağı seyretti bir süre. En sevdiği şeydi; ne güzel düşler, ne mutlu çağrışımlar yaptırırdı bu yağmur! İyi olmuştu; ne yapacaktı Laleli'ye gidip de. Yorgundu, çalışmak gelmiyordu içinden. Burda kalayım bu gece. Turgut gelmez kızım! Cehenneme gelsin! Turgut murgut umurumda değil! Çok var ki, başımı dinlemedim şöyle bir. Elektrik sobasını yakıp sedire yaklaştırdı. Başucundaki radyoyu açınca sızan, çok sevdiği yeşilli ışıkla uzandı sedire; derinlerden, kim bilir hangi istasyondan gelen, ne olduğunu bilmediği oda müziğiyle gözlerini kapattı, ne kadar zaman geçtiğini bilmeden, mutsuzluktan, yorgunluktan arınmaya bıraktı kendini. Müzik değişmiş, kestiremediği bir dilde konuşmalardan sonra, kemanla devinimli Çigan müziği başlamıştı radyoda. Biraz kıstı radyonun sesini. Sedire uzanıp bıraktı kendini gene. Epey uzun bir süre öylece kaldı. Kapının ziliyle deli gibi fırladı birden; Turgut geldi! Yaktı elektriği, merdivenlerden koşar gibi indi. Kim olduğunu bile sormadan, elleri titrer gibi açtı kapıyı. Şaşaladı birden. Üç sivil adam dalıvermişlerdi içeri.

— Necla Hanım, değil mi?

— Evet.

— Birinci Şube'den geliyoruz, dedi biri. Arayacağız burayı; savcılığın emri var.

Donakalmıştı Necla. Titrer gibiydi içi. Yüreği küt küt atıyordu.

Birileri mi vardı ıssız yan sokaklarda? Koska'da, gece yarısı karanlığında ayrılıp konağa giden Halil'i uzaktan kollayarak Necla'nın evinin kapısını gözlediği gece işkillenir olmuştu Turgut. Karşı sokağın köşesinden çevreye bakındı bir süre. İzleniyorlar mıydı? Görünürde kimse olmadığına göre, salt duyduğunu sandığı koşuşan ayak seslerinden kuruntuya düştüğü için kendini alaya alıyordu ki, ağır ağır yürüdüğü Beyazıt'ta, lacivert giysili biri çıktı

arkadaki sokaktan, Laleli'ye doğru gitti çabuk çabuk. Kuşkusu yatışır gibiyken biri daha göründü; sağa sola bakınmaya başladı köşede. Öyle de birbirlerine benziyorlar ki! E, ne yapacağız şimdi? Atlayıp eve gideceğiz, ne yapacağız? Ya konağı basarlarsa bu gece? Kaynar su dökülmüş gibi oldu birden. Gidip kaçırsak mı Halil'i ordan! Nereye kaçıracaksın? Yer vardı da niye oraya sığındı oğlan! Necla ne cehenneme kayboldu, o da belli değil. Gelmiş de yukardaysa! Onu da götürürler...se, çık işin içinden! Hay Allah kahretsin! Geçen bir taksiyi çevirip atlarken köşedeki adama baktı; yoktu. Dönüp sokağa girdi pezevenk! İçi içini yiyordu eve geldiğinde; konağa gitmesi yanlışın da yanlışı olurdu ya, göz göre göre tehlikede bırakıp gelmişti Halil'i. Necla'yı da belki. Gözüne uyku girmedi o gece. Sabah evden çıktığında sekiz bile değildi; Medihalar kalkmamıştı daha. Epey bekledikten sonra gelen, salkım saçak tramvayın sahanlığında Beyazıt'a varınca atladı. Devinimli sabah saatinde ağır ağır indi konağın sokağına. Simitçisi, zerzavatçısı, eskicisiyle sabah satıcılarının yaygaraları arasında yöresine bakındı, göze batmamaya çalışarak yandaki sokakta gezinip konağı gözledi bir süre; kuşku uyandıracak bir şey yoktu! Ne olacaktı? Gidip kapıyı açarak girse miydi içeriye bir? Sen iyice sersemleştin oğlum! Gedikpaşa'ya giden sokağa sapıp yürüdü. Nuruosmaniye'deki muhallebicide çorba içip gazeteye gitti. Daha pek kimseler yoktu; kim gelir bu saatte! İstihbarata bırakılmış çeşitli sabah gazetelerini karıştırdı, olayla ilgili haber bulacakmış gibi! Bu haberi, bayatlayınca, o Muharrem iti getirir getirirse. Refik'le Nihat'tan duyduklarıyla günlerdir sürüp gelen tedirginliği aştı aşıyordu boyunu. Rahmi Usta'yı almışlar, aylardır sorgulamadan, güvenlikte, hücrede tutuyorlarmış! Sahir Bey'e o vermişti haberi; üzüntüsünü bildirdi Sahir Bey, o kadar. Bir daha da sözünü etmediler. Oralı olmadı sanki pek. Renk vermemekte çok usta bir yanı var bu adamın! Mazlum'un tutuklandığını bildiren Refik ağzımı mı aradı benim? Mazlum'u poliste konuşturdularsa zor Halil'in durumu. Hangimize zor değil! Benden de bir şeyler almaya mı çalıştılar? Refik'le mi yani? Yapar mı? Halil o kadar güvensiz ki, bana da bulaşıyor kuşkusu. Ne yapsın oğlan; şakaya gelir yanı var mı işlerin? Necla'nın ne yapacağını çok mu biliyorsun! Nerden bulayım bu kızı

ben? Galip miydi, neydi, git ona sor; birliktedirler belki de! Herif istiyormuş bunu diyordu, alayına; belli mi olur, bakarsın evlenmişlerdir! Yok deve! O karanlık herifle niye sürdürdü ilişkisini peki? O istemedi, sen dedin, bir şeyler öğreniriz belki heriften diye; şimdi de bok at kıza! Ne de çok şey öğrendik ya! Nerelerde bulunur ki o herif? Refik bulur bulursa. Ne yapacaksın bulup da; ciddi ciddi inanıyorsun o herifle olduğuna kızın! Ne bileyim ben? Fakülteye sormak gerek Necla'yı. Jülide var bir de. Onu nerden bulacağız? Salih'ten! Salih'i de Refik'ten! Her yol Refik'e gidiyor! Ortalarda çan çalıp Necla'yı arayacağız! Muharrem'e sor bari; hemen bulsun sana! Hiç kimseye de sormayacağım. Verdiği sözden, kızdı diye dönecek biri değil Necla! Dönerse? Başımızda bir bela dolaşıyor ya, dur bakalım! Şimdi asıl sorun, Cumartesi Seher'i görüp olan biteni duyurmak. O ne yapacak? Ne yapacaksa yapacak; o da mı sana kaldı? Evlenecekler demişti Süheyla Halil'le Seher için. Bir o eksikti! Devrimci evlenmez! Papaz mı ulan devrimciler! Hayvan ya da; önüne gelenle yatıp kalkacaklar! Öyle değil ama, bu koşullarda yani, evlensinler görelim Halil'le Seher! Ne olacağımız belli değil daha; bir de çocuk başlarına! Çocuk yapmasınlar! Demekle mi? Biz yapmadık işte Necla'yla. Necla akıllı; daha okuldayken öğrenmiş yolunu yordamını! Kızı sinsice taşlıyorsun ama, iyi etmiş. Kötü demedik biz de. Süheylacık iki piçimizi kazıtmış! Doğru mu bakalım? Alçaklık etme; yalan söyleyecek durumu mu vardı kızın? Şahin Efendi'ye, Mithat'a yamarım diye sereserpe; sonunda da... Ne tuzaklar kurmuş doğa! Toplum kurmuş asıl tuzakları oğlum! Piçi kazıtmasaydı bir çocuğu olacaktı şimdi Mithat'ın! Yüklü kalıta konacaktı velet! Bakalım herif üstüne yazdırır mıydı? Ne bileyim? Asıl babası sensin; hiç mi içinde yani üzüntü filan... Bunlara takılacak durumda mıyız? Benim dölüm diye ona mı adayayım kendimi? Bana bulaşmasın da ne bok olursa olsun; kendimi güç taşıyorum ben! Alçaklık diyeceksin. Ne yapacaktım başka? Ablamın bir sevimsizi var evde; yeter! Takmışsın o zavallı çocuğa sen de! Taktığım yok, yuvarlanıp gidiyoruz işte. Sahir Ağbi'nin oğlanları olması kötü mü? Nedret... Abla gibi karın oldu mu başka. Sahir Ağbi devrimci mi; ne gelecekmiş onların başına! Halil öyle mi! Kimin başına ne geleceği belli değil bu ülkede oğlum. Bizim Mediha

Hanım'ın, Nedret Abla'dan başka akıl hocası, üst kattaki Ebe Hanım şimdi. Etyemez'e gidiyorlar ikide bir onunla; Yeşil Hoca diye biri varmış, onun vaazlarına dadandılar. Nedret Abla, ilgilenme, gitsinler diyor. Doktor Şadan'la konuşmuş, o da öyle diyormuş. Mediha da daha doğal görünüyor bugünlerde. Vaazı, muskası, duasıyla mutlu gibi. Bir de, Serpil yanında, sık sık mevlide gidiyorlar. Hebenneka yapacak kızı da! Ne çok mevlit okunurmuş bu ülkede! Namaz kıldığına rastlamadım. Kılarsa kılsın; ne yapayım? Bu da bir Fehime Hanım olayı ya, Nedret Abla'nın sevecenliği burda da kurtardı bizi. İyi ki gitmiş Fehime Hanım; bir de o derdi olacaktı Rahmi Usta'nın! Daha mı iyi oldu; arayanı, soranı yok, canavarların elinde adam! Fehime Hanım olsa ne olacaktı? Beni tutukladıklarında kimsem yoktu. Bıraktılar. Bir şey bulsalardı, görürdün! Bir şey bulurlarsa arayıp soranına da gösterirler! Arayıp soranı olmamak polisin ekmeğine yağ sürer. Garibi dövmüşler, vay arkam demiş! Refik'in sözü. O da biraz fazla garip oğlan! Halil'in de yok kimsesi; ne yapalım? Ablam beni muskayla koruyor! Bizim arkamızda dünya proletaryası var! Güldüğüme bakma, hoşuma gitti; pek arayıp sorduğu yok onun bizi de! Proletarya'nın işi başından aşkın oğlum; şimdi sen onu arayacaksın! Aramadığımız gün mü var! Sahir Ağbi geldi odasına, onun kapısının sesi bu. Dün gece birlikteydik ya, bir süre uzak durur gazetede. İlişkilerimizin göze batmaması için önlem aklınca! Uydurup gülünç etme adamı! Gazetede hangi gün yakınlık gösterdi! Söyledi de sana. Evde biraz tatlı bir söyleşi oldu mu, günlerce uzak durur gazetede. Senin alınganlığın! Sıkıntılı bir gün başladı gene. Birazdan düzeltmeler yığıldı mı görürsün sıkıntıyı! Nasıl kurtulacağız bu belalardan? Tutuklanıp cezaevini boyladın mı kurtulursun! Devrimcilikle serüvencilik birbirine karışıyor! Adam ol da karıştırma! Kendi kendisiyle didişmeler içinde Cumartesi'yi bulunca, sabah erkenden uyandığı yatağında, bildiklerini, bilmediklerini gözden geçirdi yeniden. Halil'den haber yok, iyi; bu kadar erken kötü haber gelir ancak. Necla da yoktu ortalarda. Aramamıştı; nerden arayacaktı ki? Konağa gitmeyi tasarladığı gün, arkasına biri takılmış kuşkusuna kapıldı gazeteden çıkınca. Alınganız, kuruntuluyuz, peki; kör de değiliz ya! Karaköy'e kadar adım adım peşimdeydi herif! Arkası dönük dikelip

durdu tünelde, vagonun alt başında. Rastlantı! İki saat sonra, İpek Sineması'ndan çıkarken kalabalıkta uzaktan seçmem de rastlantı! Bugün Seher'e nasıl gideceğini düşünmeye başladı. kuruntu değil de izleniyorsan, herifleri alıp Seher'e götüreceksin! Yani, gitmeyecek miyiz peki! Saatler çok ağır geçti o gün. Tepebaşı'nda, Şehir Tiyatrosu önünde buluşmak da nerden akıllarına gelmiş bunların? Oportada bir yer. Daha izlenildiğini bilmiyordu demek Halil. *Vişne Bahçesi* oynuyor, Çehov'un, övgüler aldı; ona mı gideceklerdi? Biz gideriz Seher'le! Süheyla'yı da konuşsam mı? Kız dedi ya, Seher her şeyi anlatıyor bana diye. Hiç açmamak gerek belki de. Niye? Ne bileyim? Bakarım, duruma göre. Taksim'de tramvaydan inince Talimhane arkalarından girip Tarlabaşı sokaklarında dolandı durdu bir saatten çok. İzlenmediğine hiç kuşkusu kalmadan gitmek istemiyordu buluşma yerine. Ya orda bekliyorlarsa? Seher'e sokulmadan bakışlarıyla kızı dışarı çıkarıp yöreyi kollaya denetleye sokaklarda mı yürüsek gene? Pera Palas'ın yanındaki merdivenden Tepebaşı'na çıkarken beşe gelmişti. Karşıda Kanun Esası Kıraathanesi, Bristol Oteli, Tilla Pastanesi; hepsi de polis ayağı yerler. Ne yapacaksın başka? Herifler oturmuş, seni mi bekliyor! Öyleyse bitti demektir. Durağa yaklaşıp ayrılan tramvaylardan inip binenlerle devinim içindeki sokakta, Şehir Tiyatrosu'nun camlı, büyük kapısına doğru yürürken bir göz daha attı çevresine. Girdi kapıdan. Açık gişe önündeki bir kadınla bir oğlan çocuğundan birileri daha girip yanaştılar gişeye. Duvardaki afişlere bakmaya başladı. Bu kız nerde? Canı sıkılmış; niyeyse kızmıştı biraz da. Kapının açılışıyla döndü; Seher giriyordu içeri. Ne deyip nasıl karşılayacağını unutmuştu birden. Seher Turgut'u görünce şaşaladı. Anımsamaya çalışıyor gibi bir ikirciklilikten sonra yürüdü Turgut'a doğru. Meraklı bir beklenti içinde uzattı elini. Uzanan eli sıkmaktan başka şey kalmamıştı Turgut'a. Giriş'e, kapıya, camların ardındaki sokağa şöyle bir bakıp,

— Merhaba, dedi. Halil gelemeyecek...

Sözünü tamamlayamamıştı; heyecanla kesti Seher,

— Tutuklandı mı?

Heyecanla fısıldar gibiydi sesi.

— Hayır, dedi Turgut. Anlatırım. Önce çıkalım burdan.

Kapıya döndüler. Çıkalım da, nasıl çıkalım? Nereye gidelim? Önceden düşünüp kurdukları silinip gitmişti kafasından. Ayrı ayrı gitmek daha kuşku uyandırıcı değil miydi? Onu bile pek düşünmemişti aslında. Çıktı Seher'in ardı sıra; Pera Palas'a doğru yürümeye başladılar.

— Ne oldu?

— Teyzesinden aramışlar. Polis peşinde. Bir süre görünmeyecek ortalıkta. Bilmiyorum nereye gittiğini. Beni de izliyorlar sanıyorum. Poliste adını vermiş birileri Halil'in. Bizim arkadaşlar değil. Kim olduklarını da pek bilmiyoruz.

Başı önünde sessiz yürüyordu Seher. Pera Palas ara sokağından anayolu keserek Kasımpaşa'ya geçtiklerinde dönüp bir kez daha baktı Turgut; aşağı yukarı koşturan araçlardan, yolunda yürüyüp giden birkaç kişiden başka göze çarpar bir şey yoktu. Ne olacaktı ki! Yokuşu inerlerken, yavaştan bir sesle,

— Eve gitmemeni söyledi Halil, dedi. Orası öyle kalsınmış. Su mu basmış ne!

Kaygıyla dönüp baktı Seher birden.

— Çanta bir başka evde şimdi.

— Çanta mı?

Anımsamaya çalışıyor gibiydi.

— Bilmiyorum; öyle söylersin, dedi Halil.

Ağır ağır başını salladı Seher.

— Bulunduğu evi göstereceğim ben sana. Ne yapılması gerektiğini sen bilirmişsin! Mektup yazacakmış gerekirse.

— Anladım, sağ ol!

Kaygılı bir sessizlikte yürüdüler bir süre. Cebinden çıkardığı anahtarları, çevreden saklar gibi şöyle bir bakınarak uzattı Seher'e.

— Bir kız arkadaşımızın evi burası. Çoktandır ilişkimiz kopuk. Ortalarda yok. Karşılaşırsan Rıfat'ın arkadaşıyım dersin; Halil'i öyle tanır; başka şey söyleme sen de!

Nasıl güç konumda duyumsuyordu kendini. Ya Necla polisle işbirliği yapmışsa! Alçaklık bunu düşünmen; kız duysa seni hiç bağışlamaz. Ne yapayım; öyle bir sorumluluk alıyoruz ki üstümüze, gel de düşünme! Necla olduğunu anlamıştır bu kız, Süheyla'dan duymuşsa.

Hiçbir şey belli etmiyor, aşkolsun! İyi yetiştirmiş Halil! Gereksiz söz etmemişti Beşiktaş'ta da o gün. Ne güzel gündü. Kayık iner, kayık çıkar... Süheyla'yı özledi birden.

— Ev nerde?

— Beyazıt'ta. Şişhane'den tramvaya bineriz. Beyazıt'ta inince izle beni. Sokak kapısının önünde eğilip pabuçlarımı bağlarım. Yalnız geceleri gideceksin oraya, unutma! Işık filan da yakma! Başka bilgim yok benim de.

— Seni nerden bulabilirim? Gerekirse.

— Gazeteden. Bir *Akşam Haberleri* alırsın; telefon var orda. Çağırırlar. O büyük anahtarlar iç katlarındır. Birinci katınki çentikli olan. Küçük anahtar sokak kapısının. En üst kata doğrudan çıkılır. Orayla işin yok. Birinci katta halıların arasındaymış çanta! Bütün bildiğim bu benim! Şimdi ayrılalım istersen. Şişhane'de birbirimizi kollayarak aynı tramvaya binelim. Halil'i görürsen benim için de kucakla!

Durup birbirlerine baktılar. Çekingence gülümser bir pembelik dolaştı Seher'in yüzünde; heyecanını saklayamamıştı. Ayrıldıklarında güneş vardı Haliç'in üstünde. Süheyla kafasına takılı kalmıştı Turgut'un. Niye sormamıştı sanki? Bir daha nerde görecekti bu kızı? Oysa neler öğrenebilirdi Süheyla için Seher'den kim bilir? Tramvayda, arka sahanlıkta yeniden kurdu Seher'le konuşmayı. Evi gösterdikten sonra yürüyüp bir sokakta buluşabilirlerdi. Beyazıt'tan inip de konağın kapısı önünde bağları çözülmüş gibi durarak pabuçlarını yeniden bağlarken on adım ötesindeki Seher ilerdeki yan sokağa döndü. Çevreyi kollamak için biraz sallanıp da sokağa yürüyünce yoktu kız; bir yerlere saptı demek. Gelip giden birileri, izlenme kuşkusunu uyandırmıştı yeniden. Ağır ağır Kumkapı'ya doğru indi. Akşam eve gelince yorgundu. Anahtarları Seher'e vermişti; bir daha da o eve giremeyecek demekti. Yeni mi akıl ediyorsun? Daha önce düşünüp yaptıraydın anahtarları! İstemedim ki! Gerçekten istememişti. Kaç kez gelmişti aklına. Zırt pırt gidilecek yer değildi orası artık; pek zorunlu olmadıkça uğramamak gerekirdi. Peki Necla? Bilmiyorum. Onu da artık hiç görmemek en iyisi belki! Halil yakalanırsa! Niye yakalansın? Nerden bilinir? Herkesten, her şeyden kopmuştu

böylece. Kaygılarını bastırdıkça, Halil'e, tüm arkadaşlarına duyduğu, içini dağlıyor gibi yakan özlem yüreğinin derince bir yerinde çakılı kaldı sonunda. Tam o günler getirdi haberi Muharrem; Süleymaniye'ye bir mahya asmaya kalkışmış birileri, üstünde kocaman "SARAÇOĞLU FAŞİSTTİR" yazısı. Bekçi gelince asamadan kaçmışlar. Polis onların peşindeymiş şimdi. Gazetede birkaç gün sözü edilmiş, sonra da susulmuştu. Günler, haftalar, aylar geçmeye başlamıştı; çıt çıkmıyordu bir yerden. Parti'nin yaptırdığı bir şey olabilir miydi bu? Olurdu, niye olmasın? Kimden öğreneceğiz bunu? Öğrenirsek, Muharrem'den gene! O da kesti. İş ciddi demek. Gazetedeki sersem Hami Bey'le Tatar Nazif sığlığında, değiştikçe sinirini bozan insan yüzleri arasında akıp giden çalışma, evdeki tekdüze yaşam nasıl boş, nasıl anlamsızdı. Tarihin en kanlı destanlarından biri, faşizm canavarının yenilgisi destanı yazılırken bu, "bir işe yaramamak" duygusuyla bunalıma düşmekten güç koruyordu kendini. Aynı ortamda işini sessizce yürüten Sahir Bey'e, bazı imrenerek, çoğunda da kızarak bakıyordu. Yazı yazıyor, çevirilerini yapıyor, hiç şaşmadan yürütüyor işini; zamanı hep doğru gösteren bir saat gibi adam. Nedret gibi bir kadınla ben de öyle olurdum belki. İster miydin böyle olmak? Nedret gibi bir kadınla olmayı kim istemez? Bırak Nedret'i; böyle bir yaşamı ister miydin? Nedret gibi bir kadınla bölüşecek başka şeyler de vardır. Neyin varmış bölüşecek? Sende bir şey yok, Nedret'ten bekliyorsun! Boş bu sözler. Nedret Abla Sahir Ağbi'nin. Biz de çürüyüp gidiyoruz böyle. Akşamları uğrayamıyordu da artık; bu yazı karşıdaki evde geçiriyordu Sahir Ağbiler. Refik de eskisi kadar sık gelmiyordu Ankara'dan. Süheyla'yı kaç kez aramışsa yanıt vermemişti telefonu. Çat kapı gidemezdi. Tanındığı kaygısıyla çekiniyordu; gazinoya gitmek gelmiyordu içinden. Seher'den haber almak umuduyla gitmeye kalkıştığı bir sıra da, yazlık dinlenceye geçip çalışmasına ara verdiğini duymuştu Muharrem'den gazinonun. Süheyla da aramıyordu onu artık. Bir iki kez, gazeteye geldiğinde bir kadının aradığını bildirmişlerdi. Nasıl kestirsindi kim olacağını? Necla'ymış meğer! O aramaz. Ben nasıl arayayım onu? Eve mi açsam gene? Ya aptal hizmetçi çıkıp "yoh" diyecek ya da ağlamaklı, umutsuz sesiyle Mükerrem Hanım çıkacak "bilmiyorum" diye. Jülide bilir

bunu. Jülide'yi nerde bulacağım ama, kocası mıdır nedir Şehir Tiyatrosu'ndaki o herif, neydi adı, ordan bir umut var. Oynadıkları komediyi de pek övdüler. Biraz gülelim bari! O akşam Tepebaşı'na çıkıp bilet aldı; Beyoğlu'nda ayaküstü bir şeyler yiyip erkenden gidip oturdu tiyatroya. Üçüncü sıranın başındaydı yeri. Salon yarı doluydu. Sulu bir Fransız vodvili. Kötü oynamıyordu Salih. Tiyatro boşalırken geride kaldı Turgut biraz. Salih Bey'i görmek istediğini söyledi görevli birine; adını verdi. Biraz sonra bir koşturmacayla çıkıp geldi Salih. Coşkuyla sarılıp sıktı elini. Salonda görünce benzetiyor muyum, demiş. Çok mutlu olmuş Turgut'u gördüğüne. Son oyunlar olduğu için işi düşmüş oyunun biraz. Bütün sezon ful gitmişler. Turgut'un övücü sözleriyle de mutlu oldu Salih. Kapıya çıkmışlardı. Ne yapacağını bilmiyordu daha Turgut. Sorsa mıydı pat diye? Yolda daha uygun bir durum çıkar bakarsın. Geçen bir taksiyi gösterdi,

— Laleli'ye değil mi? Buyrun, sizi bırakayım ben.

— Yok, dedi Salih. Biz buraya taşındık. Necla oturuyor şimdi Laleli'de. Siz buyrun bir şeyler içelim isterseniz. Jülide de sevinir.

Turgut kadar kimse sevinemezdi şu anda. Ne kadar kolay olmuştu. Daha gidip yarına iş yetiştireceğini söyleyerek ayrıldı Salih'ten. Tayyare Apartmanları'nda, ünlü oyuncu Salih Arda'nın eski katını, avluda rastladığı ilk kişi gösteriverdi ertesi gün. Ne diyeceğini bilmeden gidiyordu Necla'ya. Kovarsa? Ses çıkarmadan dönüp gitmek vardı. Diretip açıklama mı yapacaktı? Neyi açıklayacaktı? Kapıyı açıp da Turgut'u görünce Necla'nın donakalması, sonra hiçbir şey demeden çekip içeri gitmesiyle epey zaman, epey de güç kazanmıştı. Cazırtılı yağ kokusu geliyordu içerden. Girip de konuşmaya başladıkları anda, Necla'nın, soğuk, uzak durma cabasına karşın, bakışlarında gizleyemediği acılı sevgiyi yakaladı. Kuruntum filan değil. Peki, o nasıl bakıyordu Necla'ya? Biraz acıyarak! İçini, her zamankinden daha çok kemirmeye başlamıştı o anda bu duygu. Bu kızı sevmiyordu; yeni değil ki bu! Öyle değil; yeni, yepyeniydi! Doğruydu dediği Necla'ya; güvenmişti ona; boşa çıkmış da değildi bu güveni. Sorumluluk duygusuyla yüreğinin delik deşik olduğu da doğruydu. Bu muydu sevgi! Sevginin, bunun çok ötelerinde bir şey olduğunun tam bilincine orda, o anda varmıştı sanki. Bu karşısında oturmuş, tepe-

den bakıp dikine sözler eden kıza hiçbir şey kaynamıyordu ki içinde. Yaşam boyu birlikte olmayı ne düşünebilir ne de düşleyebilirdi böyle biriyle? Bir yaşam boyu bağlanacaksa, sözgelimi Nedret Hanım gibi... Kalktı. Doğruydu; görünmemeliydiler Necla'yla birlikte. Hem çok kolay, hem çok doğal olmuştu Necla'dan ayrılıp evden çıkışı. İşte bu kadar! istemiş olmak başka şeydi birini, sevmek başka. Süheylacıkla da yattık. Gizli bir yanı yok bu işin. Gene de yatacağızdır. Ya da bir başkasıyla. Kime ne bundan? Parti'yle bağlantı sorununa gelince, söyleyim, bir başkasına... Güzel de, o konaktaki işin bir ilgisi yok ki Parti'yle. Necla bunu bilmiyor. Bilmesine de gerek yok. Partili olma işini pek önemsemiyor ki o da; senin titizlenmen niye? Sen çok mu yakın ilişki içindesin Parti'yle? Bekle bakalım günler ne getirir? Beklemekten başka ne yaptık ki bugüne dek? Sıkıntılı bir yaz akşamı, yorgun argın, daha çok da bıkkın eve geldiğinde kimse yoktu. Mevlide mi gitti bizimkiler gene? Ne cehenneme isterlerse... Bir çay koymak için mutfağa giriyordu ki, kapı çalındı. Yüreği, nedense hop etmişti zil sesiyle. Açıp da, karşısında Kemal'i görünce, bu kez de sevinçle karışık merakla hop etti yüreği. Gerginlikten kurtulmak ister gibi sarıldı,

— Sen bu evi biliyor muydun ulan?

Taş atmaya yönelik sözünü gerçekçi yorumladı Kemal,

— Sahir Ağbilere uğradım; Nedret Abla gösterdi kapıyı uzaktan.

Demek burda onlar da! Gelip bir iki gün kaldıkları oluyor. Keşke uğrasaydım!

— İyi, gel! Çay koyuyordum. Otur da şöyle bir...

Kesti hemen,

— Yok, dedi, çıkalım. Evde bulamasam diye öyle korkuyordum ki...

— Nereye çıkacağız?

— Çıkalım, anlatırım.

Özel bir anlamı olmalıydı bu gizemli tutumun. Çıktılar; kapıyı çekiyordu ki, giriş kapısından apartmana dalan irice yapılı biriyle irkilir gibi oldu. Adam merdivenlere yönelince anımsadı; yukarı kattaki Ebe Hanım'ın deniz astsubayı oğluydu. Şahap Bey. Kırk yılda bir görünür; bir de sivil giyinmiş. O beni hiç tanımıyor olmalı. Sivil po-

lis sandım birden. Belki de öyledir; nerden bilirsin! Nâzımların, Doktor Hikmetlerin davası bu gediklilerden patlak vermedi mi? Namusluydu onlar. Hiç mi namussuz yoktu içlerinde? Paldır küldür merdivenleri çıktı herif. Sokakta dönüp baktı Turgut; yukarı katın elektriği yandı. Ebe Hanımlar da yoklar demek.

— Parti'den biri buluşacak seninle.

Önce, anlamamış gibi dönüp baktı yanı sıra yürüyen Kemal'e. Heyecanlanmıştı. Parti'den biri mi buluşacak benimle? Sonunda bir boka yarayacağız biz de!

— Kimmiş?

Söyler söylemez de pişman olmuştu. Yan yan baktı Kemal,

— Ne bileyim ben? dedi, yadırgayan bir sesle.

— Ağzımdan çıktı işte! dedi Turgut, özür diler gibi. Nerde buluşacağız?

Ertesi sabah saat sekizde, Sultanahmet'te, Alman Çeşmesi'nin önünde, elinde *Vatan* gazetesiyle biri bekleyecekti Turgut'u. Yüksek Ticaret Okulu'nu sokacaktı Turgut ona; birlikte yürüyeceklerdi. O kadar. İkisinin de bildiği gibiydi günlük olaylar. Rahmi Usta tutuklanmıştı; bırakmıyorlardı. Fehime Abla ağır hastaydı, kafayı kocasına takmıştı; herkese sorup duruyordu artık Rahmi Usta'yı. Reşat'a, Sebati'ye, hemen de tüm tutuklulara ağır işkence yapmışlardı poliste. Bizim arkadaşlar pek fire vermemişlerdi. Kemal'in adını Osman'ın bir mektubunda görünce çok işkence yapmışlar mektubu buldukları oğlana; abuk subuk sözler etmiş o da. Bir hafta kadar tutup gerçekten hiç bilmediği şeyler sorduktan sonra (en çok kaygılandığı, Rahmi Usta'yla ilgili hiçbir şey sormamışlardı sözgelimi! Bilmiyorlar mıydı ilişkilerini; bir başka hesapları mı vardı yoksa?), falaka beklediği sıra bırakmışlardı Kemal'i. Suç atımında bulunan kişi geri almış sözünü, ne; aradıkları birinin yerini bildirmiş polise. Sorularına bilmediğini söyleyip sustukça, ünlü polis ağzıyla, "Biz sana söyletmesini biliriz!" dediklerini anlatırken gülüyordu Kemal; "Hiç bilmediğim bir şeyi bana nasıl söyletecekler? diye meraktan öldüm!" diyordu. Kemal'e bir de Halil'i sormuşlardı sürekli. Nasıl mutlu olmuştu Halil'in yerini bilmediği için! Bildiğin her gizli şey başına belaydı poliste. Özellikle Halil'in peşindeydi polis. Süleymaniye minarelerine kızıl bayrak

asılmış; ondan kuşkulanıyorlardı. Kızıl Bayrak mı? Duraladı Turgut. Öyle duymamıştı o; "SARAÇOĞLU FAŞİSTTİR" diye bir bez afiş asmaya kalkmışlar, diye duymuştu. Kızıl bayrak işini Nihat duymuştu poliste. Kemal'in derdi, aman yakalanmasındı Halil, polis peşindeydi. Belki de Halil'i onun gördüğünü umduğu için bastırarak söylüyordu. Herkesi izliyorlardı. Caddeye varınca ayrıldılar. Bakındı çevresine; kuşku uyandıracak bir şey yoktu. Nasıl bileceksin! Ertesi sabah, Alman Çeşmesi'ndeki buluşmaya giderken de Çemberlitaş'ta indi tramvaydan Klod-Farer Caddesi'ne saptı; Sultanahmet'e doğru ara sokaklara girip yanını yöresini gözleyerek dolandı bir süre. Buluşacağımız arkadaş da benim kadar özen göstermiş midir? Sen sana düşeni yap da! O yapmamışsa, bizimki de hava. Yüksek Ticaret'e inen sokağı dönüp Alman Çeşmesi'ne doğru yürürken sabahın bu saatinde yeni uyanmış alanı şöyle bir taradı gözleriyle. Kim olacak bu saatte? Çok önemli birinin peşinde değillerse bu kadar erken işe başlamazmış sivil polisler. Çeşme yöresinde de yoktu kimse. Saatine baktı, sekizdi tam. Ayasofya önlerinden çeşitli yönlere yürüyen birileri vardı uzakta. Üstünde solmuş, lacivert bir yağmurluk olan, başı açık, saçları biraz dağınık, ince, uzun birisi adımlarını çabuklaştırıp yaklaştı; Turgut'u görünce duraladı çeşmenin yakınında, cebinden çıkardığı *Vatan* gazetesini açıp sayfalarına bakmaya başladı. O olmalıydı. Turgut'un yaklaştığını görünce başını kaldırıp baktı. Şakaklarındaki kır saçlara karşın genç görünüyordu yüzü; öğrenci sanki. Soruyu alınca gülecekmiş gibi bir iki kırpıştırdı karaya çalan gözlerini. Yüksek Ticaret mi? Gösterdi başıyla "şurası" diye, yürüdü. Turgut da yürümeye başladı yanı sıra. Beklemediği kadar heyecanlanmıştı.

— Önce durumunu konuşalım; pek göze çarpmadan işten ayrılabilir misin üç beş gün filan?

Ne diyeceğini bilemeden kaldı Turgut. Sessizce yürüdüler bir süre. Yüksek Ticaret'in yanından yokuş aşağı inen sokağın başına gelmişlerdi. Marmara görünüyordu uzaktan. Yokuşu inmeye başlarlarken açıklama gereği duydu adam.

— Tutuklamaları biliyorsunuz, dedi. Sürgündeki bir arkadaşın buraya gelmesini istiyor Parti. Toparlayacak biri. İşçinin tanıdığı, bildiği. Ona ulaşmak gerekli pek göze batmadan.

Anlamıştı durumu da karara varamıyordu Turgut. Ne yanıt vermeliydi; çıkamamıştı içinden?

— Bilmiyorum nasıl olur, dedi. İzin alırsam göze batar. Almadan kaybolursam daha çok göze batar.

Sustu. Parti göreviyle Anadolu'ya gitmenin çekiciliği öyle ağır bastı ki, yolları tıkar gibi konuşması niyeydi şimdi yani? Kızmıştı kendine. Halil doğru; ille de ince ince düşüneceğim! Akıllı desinler! Şimdi aklını da, akıllısını da...

— Bir yoluna bakacağız, dedi. Nedir? Nereye gideceğiz? Ne vakit için düşünülüyor?

— Hemen! Durumunu ayarladığında çıkacaksın yola!

— Ablamın, benim miras işlerimiz var Manisa'da; gazete bilir bunu. Acele bir durum için birkaç gün ayrılmam pek göze batmaz sanırım. Nereye gideceğiz?

Adam duraladı.

— Kırşehir, dedi yavaşça.

Öyle de ters bir yer ki Manisa'ya! Kırşehir'de Doktor Hikmet yatmıyor mu? Onu kaçıracak değilizdir! Tutamadı,

— Doktor Hikmet var orda değil mi; cezaevinde?

Başını salladı adam,

— Ordadır, evet, dedi.

Aranır gibi duraladı,

— Bizim işimiz başka, dedi. Arkadaş sürgün orda; cezaevinde değil.

Bir sessizlik oldu. Uzayınca tedirginleşti Turgut,

— İyi, bakayım, dedi. Uygun bir biçimini bulacağız. Ne vakit buluşuyoruz sizinle?

— İsterseniz bu akşam! Bu iş hemen olsun ister Parti.

— Güç biraz. Çarşamba akşamı altıda buluşalım aynı saatte, aynı yerde; olur mu?

Başka yolu yoksa olacaktı. Ayrılıp yan sokaklarda gezinir gibi gazeteye giderken adını söylemediğini düşündü adamın. Sen de söylemedin! O beni tanıyordur. Sen de tanıdın; uyduruk bir ad mı söylesindi ille de! O da seni bu kadar tanıyordur belki de. Alacağı işi düşündükçe heyecan dalgası kaplıyordu içini. Neyse, bir işe yaraya-

cağız sonunda. Önce Sahir Ağbi'yle konuşmak gerek. Ne diyeceğim? Manisa diyeceksin, ne diyeceksin. Sonra? Sonrasını sonra düşüneceğiz. Gazeteye gidip de Sahir Ağbi'yi görünce umduğundan kolay çözüldü sorun. Manisa'ya gitmesi gerekiyordu; ablasına duyurmak da istemiyordu; gene pislikler etmişti "O herif!" Gizemli bir iki sözle üzüntülü görünümü durgunlaştırmıştı Sahir Bey'i. Başını salladı yavaşça, anlıyorum gibisine. Ne de anladın ya! Sahir Ağbi'ye bu oyunu oynarken üzüntü duyacak oldu. Onun da inandığı doğru bir iş için yapıyordu bu kandırmacayı; niye üzülsündü? Belli mi bu adamın ne yapacağı, karşı çıkacaktı belki de. Bir üstünlük duydu o zaman da. Birkaç gün görünmedi diye işler bozulmak diyordu Sahir Bey. Hastalanıp ayrılsındı gazeteden. Evde yatıyor olurdu. O yokken ablasıyla ilgilenirdi onlar; bu hafta burdaydılar. Hafta sonu çıkacak birkaç yazının düzeltmelerini de bitirdikten sonra, Çarşamba akşamı, Yazı İşleri Müdürü Hami'ye kendini kötü duyumsadığını, midesinde bulantı, başında ağrı olduğunu söyleyip erken çıktı gazeteden. Sahir Bey yoktu odasında, görememişti; bekleyecek durumda değildi, lütfen ona da bildirsindi Hami Bey! Kötü oynamamıştı doğrusu. Hami'nin yüzü değişmiş, "Geçmiş olsun!" demişti ilgiyle. Son günlerde hiç bu kadar sağlıklı olmamıştı oysa. Akşamı, buluşma yerinde, Parti'den gelen adamdan, kıvrılıp tutkallanarak iri fındık gibi tortop edilmiş sarı bir kâğıdı aldı; o gece Haydarpaşa'dan geç vakit kalkan Doğu Ekspresi'ne atlayıp trenle yola koyuldu hemen. Ablasına gazetenin görevle İzmir'e yolladığını söylemişti. Pek kimseye açmasın diye de uyarmıştı. Ebe Hanımlara söyler mi? Söylerse söyler, ne yapalım? İşi gizlice bitirince Ankara'da ortaya çıkacaktı. Refik'e gidecekti doğruca; bunaldığı için Manisa'ya diye bir yalan uydurarak gazeteden uzaklaşıp geldiğini söyleyecekti. Bir iki günlük ara kaynayıp giderdi nasıl olsa, kim araştıracaktı incesini? Yüzüne gözüne bulaştırmadan şu işi bitirmekti önemli olan. Adamdan aldığı bilgi sınırlıydı; Kırşehir'de belediyenin arka sokağında, "16" numarada tabelacılık yapan Mahmut diye birinin yanında bulunurmuş çoğunlukla sürgün Halim Akkanat yoldaş! Bu iri fındık büyüklüğündeki sarı kâğıt ona verilecekti; o kadar! Ne kolay değil mi! Kâğıdı getiren kişinin de bu kadardı bildiği. Sıkıştın mı kolayca yutarsın da bu

kâğıdı; onun için yapılmış sanki. Tıklım tıklım dolu üçüncü mevki vagonun kapı dibine sıkıştığı kompartımanında, trenin sarsıntılarıyla kafasındaki buğu dağılmaya başlamış, ilk heyecan yerini kaygılı bir tedirginliğe bırakmıştı. Serüvendi atıldığı. Devrimci isen serüvenci de olacaksın gerekiyorsa. Hiç tanımadığı bir kentte, hiç tanımadığı bir kişiyi bulacak, şu iç cebinde özenle saklı tuttuğu kâğıdı ulaştırarak sürgünden kaçıp İstanbul'a gitmesini sağlayacaktı. Yerköy'den, bulursan otobüsle, rastlatırsan "Ofis"in buğday taşıyan kamyonlarıyla gidilirmiş Kırşehir'e; onu öğrenmişti bir de. Bela bir işe girdik; namusumuzla nasıl kotaracağız bakalım? Güvenilir birine verilir böyle bir görev; sana güvenmişler, sen de güven kendine! Güvenmesem yola çıkar mıyım? Ne belası öyleyse? Onur bu! Bırak kafa ütülemeyi; bu onuru kazanmaya çalışıyoruz biz de işte. Kulak kabarttı; kompartımandaki bir kocakarıya sataşıyordu kara kaş kara göz, bıyıklı bir herif. Ermeni'ymiş kadın. "Bakmayın böyle sessiz durduğuna, ne yılandır bu Ermeni. Çoluğumuzu çocuğumuzu keser bunlar!" Seksenine yakın olmalıydı kadın. Bembeyaz saçları, yanık, buruşuk yanaklarıyla nur yüzlü, yaşlı bir Anadolu köylü kadını. Başını örtmesinden anladılar belki Ermeniliğini. Başını eğmiş sessiz duruyordu kadın. İçi sızladı. Bir şeyler söyleyecekti tutamayıp. Bu ayıyı eğitmenin tam da sırası ya! Ötekiler de susuyor. Onlar da bir başka ayı! Döndü başını koridora, uzaklaşmaya çalıştı kompartımandakilerden. Raylardan gelen tekerlek tıkırtılarıyla sallantılı bir uykuya geçildi birazdan. Uyumaya çalıştı. Daldı. Eskişehir'de salep içti istasyona inip. Dipdiri duyumsuyordu kendini. Önemli bir işin üstünde olmanın gergin doyum beklentisi vardı içinde. Tren kalkınca uyumaya çalıştı gene. Uyudu da. Polatlı'da haşlanmış yumurtayla peynir aldı tren boyunca aşağı yukarı koşturan satıcılardan. Sabahleyin Ankara'da inenler, binenler yerli yerini bulup da tren beklemeye geçince inip büfeden ekmek aldı karneyle; yöreyi gözleyerek gelip kapandı kompartımana. Uzun yolcuydu çoğu; inen olmamıştı kompartımanda. Tepsiyle dolaştıran bir oğlandan çay aldı, içti; birazını yedi peynir ekmeğinin. Trenin kalkmasıyla birlikte köşesinde içine kapandı gene. Parti'den aldığı ilk işti bu. Son birkaç yıl içinde yaşadıklarını gözden geçirmeye başladı. Girip çalıştığı örgüt üzerine bil-

diği, öğrendiği şeyler ne kadar azdı! Nâzımların Parti'den ayrılığı nerden geliyordu? Bugünkü durum neydi? Reşat tutuklandığına göre kim ya da kimler yürütüyordu işleri. Kendine bu görevi verenler Parti'nin yetkili kişileri olmalıydılar. Kimdi onlar? Aç cebindeki kâğıdı oku, o kadar merak ediyorsan; bir şeyler öğrenirsin belki! O boku yiyecek adam mıyım ben? Pusulaya da Parti tarihini yazmışlardır çünkü! Öyleyse kapat bu konuyu! Görevimizi mi aksatıyoruz partili olarak? Düşünmeyi de yasaklayamam ya kendime. Kimi şeyleri yasaklayacaksın! Yeraltında çalışan bir parti nasıl açıklasın kendini; açıklamaz. Kafa da takılır o zaman böyle. At kafandan! Attık işte! Halil öğrenmiştir bir şeyler belki. Kimden öğrenecek? Sovyet görevlilerinden mi? Oturup da onu mu konuşacaklar Halil'le? Hem onlar ne bilecek? Rahmi Usta biliyordur; onun da ağzından al alabilirsen. Mihri deyip duruyordu Halil; onunla bir tanışsam. Çat kapı gidilmez ya; olursa Parti yoluyla olur. Aydı birden, Parti yolu diye bir şey yoktu ki gene; adamla bir daha buluşmamak üzere ayrılmışlardı. İstanbul'a dönünce her şey eskisi gibi olacaktı. Otur bekle ki, bir gün Kemal çıkagelip de bir iş getirsin! Yeter kafanı taktığın aptal aptal! Trenin dumanlar savurarak koşup gittiği bozkıra daldı. Yemyeşil bağları, bahçeleri, dereleri, yamaçları, akarsularıyla Manisa yollarını düşün; bir de şuralara bak! Orta Anadolu buymuş derler. Doğu, yabanıl güzelliklerle çarpıcıymış. Ülkemizi tanımıyoruz doğru dürüst. Ankara'dan öteye ilk kez geçtiğini anımsadı. İçinde kıpırdayan istek, sürüp gitse diyordu bu yolculuk. Yola çıkmışken Van'a kadar gideyim! Önce Kırşehir'i bul bakalım! Gözleri uykuyla kapanıp kafası düşmeye başlamıştı; bıraktı kendini. İstasyonlarda duruldu, karşıdan gelecek trenler beklendi, acı düdük sesleri uzayıp gitti; tüneller, köprüler geçildi, insanlar indi, bindi. Bastıran sıcağın gevşekliği ile uyuklayarak ya da önünde akıp duran doğayı seyrederek dalıp gittiği saatler boyunca, kendini çeşitli yerlerde, çeşitli durumlarda düşlese de, hepsinden üste çıkan, Kırşehir'deki kişiyi nasıl bulacağı, pusulayı nasıl ulaştıracağı sorusuydu. Koridorda seslenen kondüktörün uyarısıyla Yerköy'e indiğinde yalnızlığın ortasında kalakaldı birden. Toparlanıp "Kırşehir"e nasıl gideceğini sordu geçen yaşlıca birine. Adam istasyon arkasında, kamyonların durduğu yerde birikmiş kişi-

leri gösterince, bir "sağ ol"la fırladı. Vardığında açık bir kamyona tırmanmaya başlamıştı köylüler. "Kırşehir"e gidiyormuş. Bir anda, kamyondaki buğday çuvallarının üstünde buldu kendini. Biraz sonra da kalktı kamyon. Ne kolay olmuştu bu iş! Gerisi de böyle gelir mi? Güç biraz. Kamyona rastlamak herkese vuracak talih; Kırşehir'de gözaltındaki sürgün yoldaşı bulmak tek başına benim talihim! Talihe inanıyorsan, pek talihsiz sayamazsın kendini! İyi rastlantılarsa talih dedikleri, epey iyi rastlantıya rastladım! Ne iyileri de ıskalamışızdır kim bilir? Kim bilir ne kötüleri de! Bilemezsin. Bilmek çok mu gerekli; yaşayıp gidiyoruz işte. Yaşamın tadı bu! Tozlu şosede koşturan kamyonun üzerinde, devrilmiş ikindi güneşini iyice serinleten rüzgâra karşı bilinmeze doğru gitmenin tedirginliği ile bakınıyordu ki, hemen karşısında, sırtı şoför yerine dayalı, kırmızı kılcal damarlı yanaklarının üzerinde kuytulanmış yosun yeşili gözlerini kırpıştırarak bakan yaşlıca adama takıldı gözleri. Gülümsedi. Adam da gülümsedi şöyle bir kımıldayıp.

— Sizi bi yerden gözüm ısırıyor Bey! Öğretmen miydiniz?

— Yok, dedi Turgut, tedirginliğini bastırmaya çalışarak. Öğrenciyiz daha. Hukuktayım Ankara'da.

Yalan birden çıkıvermişti ağzından.

— Bir öğretmen vardı Nevşehir'de; benzettim demek.

Gülerek başını salladı Turgut bir şey söylemeden. Konuşma yolu açılmıştı. Avanosluymuş aslında adam. Kızı, damadı varmış Kırşehir'de berber. Uğrayıp ordan da... Turgut da gezmeye çıkmıştı. Ahi Evren'in türbesini göreyim demişti. Oradan da Hacı Bektaş'a geçerdi belki de. Eski "ulu"lara büyük saygısı, bağlılığı vardı! Türkoloji'den kulağında kalan, tasavvufla, fütüvvetle ilgili bilgiler pek işine yaramıştı. Adam, hayranlığını belirtir gibi ağır ağır başını sallıyordu Ahi Evren'le ilgili söylediklerini dinlerken. Kalabileceği oteli, belediye yöresini iyi kötü öğrendi adamdan. Tabelacıyı da mı sorsundu! Söz savaşa gelince yeniden aldı adam; Kürt başkaldırısı sırası, doğuda yaptığı askerliğinden girdi, kardeşlerinin çiftçilikle uğraştığı geniş ailesinin öyküsünü, biraz da kızgınlıkla uzun uzun anlatıyordu ki (dededen, babadan kalma tarla, toprak işinde kazık yemişti kardeşlerinden daha askerdeyken; mahkemedeydiler. Kim-

seye güven olmuyordu bu dünyada) dere boyu sıralanmış kavak ağaçları arasından, Orta Anadolu'nun kasaba benzeri ili, Kırşehir göründü. Damadın bir türlü ödemediği borcunu almak için uğruyormuş buraya. Bir işi için gittiği Kayseri'den dönüyormuş. Bakkaliyesi varmış Avanos'ta; iyiymiş aksatası. İşyerine oğlan bakıyormuş; askere gidecekmiş o da. Durumları sordu; savaşa girer miydik?

— Girsek de, Almanların işi bitik, dedi Turgut.

Kırpıştırdığı gözlerini kuşkuyla dikti Turgut'a,

— Alaman da güvvetli Bey, dedi.

Turgut'un bir şey demesine kalmadan kamyon yavaşlayıp durdu yol ağzında. Uzanıp seslendi şoför; Mucur'a gidiyordu kamyon, insindi Kırşehirliler. Birer ikişer atlamaya başladı köylüler. Turgut'la adam da indiler. Herkes bir yana dağıldı. Çuval gibi bir torbayı sırtına vurdu adam; sıska kedilerin, sümüklü çocukların oynaştığı, iki yanında tek katlı, yoksul evler dizili toprak sokaklardan kent merkezine, sessizce yürümeye başladılar. Biraz sonra çıktıkları bir geniş yolda durdu adam.

— Ben bu yana gideyem Bey, dedi. Doğru gidip sola dön; ütel orda, belediyenin yanında. Sorarsın. Hadi eyvallah!

Üstünden bir yük kalkmış gibi oldu Turgut'un; yürümeye başladı uzunca yol boyu. Tek tük at arabaları, kamyonlar geçiyordu. İşyerleri sıklaşmıştı. Tenekeci ya da bakırcılar, bir eczane, manifaturacı, yanda bir fırın, bir bakkal. Giderek kalabalıklaşan insanlar. Kente karışmıştı. Kendini önemli görevle bir yere gönderilmiş film kahramanı gibi duyumsadığına gülecek oldu. Belediye yapısı karşıdaydı. Adamın salık verdiği oteli gördü. Altındaki kahvenin önünde çay, kahve yudumlayıp oturanlar vardı. Elinde çay bardaklarıyla dolu tepsi, masalarda dolaşan garson. Oturup bir çay içmek geldi içinden; boş verdi. Ortalık kararıp işyerleri kapanmadan bulmalıydı kimi bulacaksa. Bir yolu kıvrılıp belediyenin arkasındaki sokağı aranmaya başladı. Yoktu öyle bir sokak sanki. Kaygılı bir arayışla bir iki dar sokağa girip çıktıktan sonra bir köşeyi dönmüştü ki, pat diye karşısına çıktı tabelacı! Bu muydu? Başka hangisi olacaktı? On tane tabelacı yoktu ya bu kentte. Niye olmasın? Numara filan görülmüyordu bir yerlerde. Sağlı sollu ayakkabıcılar arasındaydı tabelacı. Daha ötede berber,

terzi, elektrikçiye benzer bir yer, hazır elbiseci. İşyerlerine girip çıkanlar, gelip geçenler. Ağır ağır yaklaştı; işte, kirli camda güç okunan, yeşil "Tabelacı Mahmut" yazısı. "Dalgacı Mahmut" değil! Bir göz attı içeriye; dağılmış fırçalar, renk renk açık boya kutuları; yerlere atılmış kâğıtlar, cetvele benzer tahtalar arasında sağa sola asılmış, aşağıda üst üste duvara dayalı, bitirilmiş ya da tasarı çizgileriyle bırakılmış teneke, kimisi cam, boy boy tabelalar, boyalı sac plakalar. Tel gözlüğüyle yaşlıca bir adam, üstü karışık masaya eğilmiş bir şeyi inceliyor gibi. Açık kapıdan yavaşça girdi içeri. Masadan doğruldu, gözlüğünü alnına kaldırıp şöyle bir baktı adam.

— Buyrun, dedi.

— Halim Bey'e baktım. Halim Akkanat...

Heyecanını örtmek için kesti. Tel gözlüklerin çerçevelediği pembe yüzü, kırmızıya çalan saçları arasında açılan geniş alnıyla adam duralayıp kaldı bir süre. Yorgun gözlerini dikmiş, süzer gibiydi Turgut'u.

— Netçiyiniz Halim Bey'i?

— Hiç! Selam getirdim. Ankara'dan geliyorum da.

Anladım gibisine başını salladı ağır ağır,

— Buyrun, oturun, dedi. Şinci gelir.

Gözlüklerini takıp masadaki işine eğildi gene. Yavaşça derin bir soluk alıp adamın gösterdiği, masa karşısındaki hasır iskemleye oturdu. Asıl güç yanı başlıyordu işin. Bu adamın yanında ne yapacaktı şimdi Halim Akkanat geldi mi? Adam başını kaldırmış bir şeyler diyecek gibiydi ki, kasketli, kara yağız, iri göbeği pantolonunun önünü davul gibi germiş biri, ardında, boynu öne eğik delikanlı adayı bir oğlanla daldı içeri. Bu değildir. Değildi. "ÖZBEREKET BAKKALİYESİ" sahibi Mustafa Göynekçi'ydi; işyeri için yaptırdığı tabelasını almaya gelmiş. Masadan ayrıldı usta; duvara ters dayanmış büyük sac tabelayı, yorgunmuş gibi ağırdan döndürüp ışığı kollayarak köşedeki sandığa dayadı. Kırmızı üstüne beyaz yağlıboyayla iri iri yazılmış yazılara, bir süre sessizce baktı adam.

— Eyi olmuş, dedi. Eliyen sağlık Usta.

Oğlana döndü,

— Nasıl len? Eyi deel mi?

— He emmi, eyi olmuş, dedi oğlan.

— Yüklen bakalım!

Göbekli adam ödeme yapmak için cüzdana davranmış, oğlan da tabelayı kucaklamış çıkıyordu ki, esmer, orta yapılı bir adam girdi kapıdan. Kısa kesilmiş saçları yüzünü olduğundan genç gösteriyordu. Şöyle bir baktı içerdekilere, dönüp çıkıyordu ki, ayaküstü para bekleyen usta,

— Bak bu arkadaş seni soruyor, deyip gözünü Turgut'a kaydırdı; aradığın geldi gibisine. Oturduğu yerden kalkıp duralayan adama baktı Turgut. Halim yoldaş bu demek! Şimdi ne olacak?

— Buyrun!

— Halim Akkanat, değil mi?

Gene bir duralayıp

— Evet, dedi adam. Ben Halim Akkanat.

Merakla karışık tedirginlik belirmişti gözlerinde. Heyecanını bastırmaya çalışarak aldı Turgut.

— Ankara'dan geliyorum, dedi. Hacıbektaş'a gidiyordum; buraya da uğrayacağımı duyunca, Ankara'da Reşat Fuat Bey, aile dostumuzdur, sizi görmemi söylediler. Çok selamları var.

Arkada para alışverişindeki kişilere sırtı dönük olmanın getirdiği güvenle bir göz kırptı Halim Akkanat'a. Doğal olmayan bir şeyle yüz yüze olduğunun ayrımına, ikirciklilikten kurtulup varmaya çabalıyor gibiydi Halim Akkanat. Turgut'un, gövdesini siper ederek, karnına doğru tutup gösterdiği sağ avcundaki yuvarlak kâğıdı görünce de duraladı gene. Ter basmıştı Turgut'u. Alsana ulan! Nasıl alsın; ya provokasyonsa! Gözlerini açtı birden adama, ne duruyorsun gibisine. Göz göze kaldılar bir an. Gözlerini kırpıştırdı Halim. Aptallık etme; provokatör gözü var mı bende? İnandın mı şimdi? Bir kıvılcım parladı gözlerinde sanki adamın, uyanmış gibi kurtuldu şaşkınlıktan. Turgut'un uzattığı elini sıkarken kâğıdı alıp ceketinin cebine sokuverdi.

— Hoş geldiniz, dedi. Buyrun oturun!

Oldu bu iş sonunda. Bütün gövdesini geren teller gevşemiş gibiydi Turgut'un. Davul göbekli adam da parayı ödeyip çıkınca üçü kalmışlardı.

— Çay söyleyeyim size, dedi Halim birden.

— Zahmet etmeyin, kalkacağım.

Parasını almış usta da karıştı bu kez,

— Söyle, söyle, dedi. Ben de içerin.

Halim Akkanat fırladı hemen. Kâğıdı okumaya gidiyor bu! Sevindi bunu düşününce. Tıknaz, orta boylu biri girdi bu ara, "Maşallah" tabelası istiyormuş kamyonu için. Onun pazarlığı başladı bu kez de. Biraz daha duruldu Turgut. Reşat Fuat'ın adını vermeyi iyi akıl etmişti. Ne bakkal, ne bu usta duymadılar ya, duysalar nerden bilecekler, kimdir Reşat bilmem kim. Halim'in gözü ışıyıverdi duyunca. Bu usta neyin nesi? Halim arkadaş burda mı çalışıyor? Nedir ilişkileri? Sana ne? İncesine girme; işini bitirdin, tezden çek git buralardan! Nasıl gideceğiz bakalım? Yeniden gerilmeye başlamıştı sinirleri. "Maşallah" pazarlığı uzadıkça çaylar da gecikmişti, Halim de. Şoför pey akçesini ödeyip çıktığında görünürlerde yoktu daha. Aldığı parayı bir deftere yazıp çekmeceye koyarken açıklama gereği duymuş olmalıydı usta,

— Teze demletiviymiştir, dedi. Taze çay olmaz bu vaktin.

Biraz sonra tepside çaylarla garson göründü. Halim yoktu.

— Halim Usta nire gitti lan?

— Memişanede. Şincik gelir.

Tamam, kâğıdı okumaya girdi tuvalete. Biraz sonra da özür dileyerek geldi Halim. Bakışlarından anlamıştı Turgut her şeyin yerli yerini bulduğunu. Havadan, sudan konuşmaya başladılar çaylarını yudumlarlarken. Bardağı tutan ellerine baktı Halim'in; küt parmakları, tırnakları boya bulaşığıydı.

— İşler nasıl?

— İyidir, dedi Halim. Ben aslında yağlıboyacıyım. Badana da yapıyoruz. Gidiyoruz işte.

— Siz buralı mısınız?

Soru şaşalatacak oldu Halim Usta'yı ya, Turgut'un bakışlarını görünce aydı.

— Yoo, dedi, burda sürgünüm ben.

Turgut'un şaşkın, ürkek tepkisi başarılıydı. Yeni duyuyordu olayı! Masanın başında gözlerini bunlara dikmiş, çayını yudumlayan Mahmut Usta'ya oynuyorlardı artık.

— Niye sürgün ettiler sizi?

Öylesine safça sormuştu ki,

— Ne bileyim? dedi alaylı bir gülümseyişle Halim. Hükümetin işine akıl erer mi? Sıkıyönetim komutanlığı istememiş bizi İstanbul'da. Topladılar. Biz buraya düştük. Kötü de olmadı; Mahmut Usta'yı bulduk burda da.

Çayını yudumlarken gülümser gibi başını salladı Mahmut Usta. Ürkülü, çekingen, bir sessizliği oynamaya başladı Turgut bu kez de. Pek hoşlanmamış olduğu duyduklarından tedirginliğini belli etmemeye çalışan biriydi. Gözlerinin içi gülüyordu ikisinin de aslında. Oyunu sevmişlerdi.

— Reşat Beyler filan nasıllar?

— İyiler, dedi Turgut. Herkes işinde gücünde Ankara'da. Selamları var.

— Sağ olsunlar!

Zeki bir adam bu. Bereket! Aptalın birine çatsaydık. Komünistin aptalı olur mu? Yoktur inşallah! Gezisinden söz etti Turgut gene. Hacıbektaş'a gitmeyi düşünmesi Aleviliğe duyduğu ilgidendi. Arkadaşının ağbisi vardı orda, ona gidiyordu; dönüşte uğrardı bakarsın! Sıkılmıştı Ankara'da; hem de bir geziydi işte. Yalanın sonuna gelmişlerdi; konuşmalar durup suskunluk çökünce izin isteyip kalktı Turgut. Yolu tanımlayıp kent çıkışındaki benzinciye gitmesini salık verdiler. Mahmut Usta da karışmıştı bu kez. Yerköy'e, Mucur'a, Hacıbektaş'a geçen kamyonlar uğrardı oraya. Herhangi bir saatte, bir araç çıkıp gelmiş bakarsın!

Olmayıp da ne yapacağız? İşe yaradı "tevekkel" olmak! Kolayca vardığı benzincide, hemen de hiç beklemeden Yerköy'e geçen bir kamyon çıkageldi, üstünde tünemiş gibi dizili köylüleriyle. Önce, Orta Anadolu bozkır gecesinde sürüp giden açık kamyonda, sonra varıp saatlerce beklediği Yerköy istasyonunda bayağı üşüdü ya, gece yarısı gelen trene atlayınca unuttu her şeyi. İçi içine sığmıyordu sevinçten. Nasıl da cuk oturmuştu her şey; düzenlesen olmaz! Sabahın erken saatinde, Ankara'da, istasyonda atladığı taksiden inip apartmana yaklaşırken tek korkusu evde bulamamaktı Refik'i. Zile basıp

da içerden gelen ayak seslerini duyunca tamamlandı sevinci. Refik'in, kapı aralığındaki uykulu, şaşkın yüzüne bakıp güldü,

— Ne oğlum, içeri almayacak mısın yoksa?

Kapıyı ardına kadar açıp Turgut'u kucaklarken,

— Tam "İti an, çomağı hazırla!" dedikleri ulan, dedi Refik. Dün gece bir saat sözün edildi.

— Sözüm mü edildi? Kim?

— Kim sözünü eder senin? Yengemiz... İyi yetiştin; yangın sarmış kadını!

Hem sıkıldı, hem sevindi sanki.

— Boş ver şimdi, dedi. Bir vagonda geldim ki...

— Hayrola?

Sofadaki sandalyeye ilişti.

— Bunaldım yav, dedi. Sen de uğramıyorsun epeydir. Kaçtım İstanbul'dan. Evde hasta yatıyorum biliyorlar. Sahir Ağbi'ye de Manisa'ya gidiyorum, dedim. Burda kafamı dinleyeceğim hafta sonu birkaç gün şöyle.

— İyi etmişsin. Gir yıkan istersen. Şofben çalışıyor. Ben de çıkıp kahvaltılık bir şeyler alayım. Sonra da gazeteye gideceğim; yatarsın sen.

Bir küçük çanta bile almamıştı yanına. Çamaşır, gömlek istedi, çabucak yıkanıp tuvaletten çıkan Refik'ten. İstediğini alsındı dolaptan. Banyoda çıkardığı kirli fanilanın kolunda, yakasında iki bit buldu. Şaşırdı, canı sıkıldı. "Koru kendini bitten!" sözünü dışarda bile tutamadık Nâzım Usta'nın! Boşuna değilmiş kaşınmam. Bütün giysilerini gözden geçirdi iyice, bulamadı başka. Refik'in evini de bite sardırırsak! Banyodan çıktığında, Refik çarşıdan dönmüş, yeni giriyordu içeri. Biti muştulamasına pek aldırmış görünmedi. O da bitlenmişti kaç kez; trenlerde geçip de bit almamak olası mı? Daha kahvaltıda gözleri kapanıyordu Turgut'un.

— Uyandırsınlar istemiyorsan telefonun fişini çek! dedi Refik çıkarken. Akşama uğrayıp alırım seni; bir yerlere gideriz.

— Pek ortalarda görünmek istemiyorum. Kaçağız dedik oğlum.

Bir şey demeden kapıyı çekti Refik. Küçük yatak odasına geçip yastığa başını kor komaz uyudu. Saat dörte geliyordu uyandığında.

Acıkmıştı. Mutfağa gidip çayın altını yaktı. Kahvaltıdan kalan süt, bal, peynir, katı yumurta, patatesten yapılmış börek gibi bir şeylere saldırır gibi yedi. Tıraş olmak için banyoya girdi. Üç günlük sakal vardı yüzünde. Şu herifin tıraş takımlarına bak! Nerden bulur bunları? Losyonlar, kremler, kokulu sabunlar, biryantinler... Niye bulmasın; bir eli dışişlerinde! Tam fırçayı sabunluyordu ki, kapıda anahtar sesiyle duraladı; Refik geldi! İyi, sırasında geldi! Kapı açılınca şaşırdı; çekingen bir gülüşle içeri girip dikilmiş duran, sarı giysisi içindeki olgun kadını tanımaz gibi oldu önce.

— Merhaba, dedi Zübeyde, kapıyı iteleyerek kapatırken. Ne o, üzüldün mü yoksa beni gördüğüne?

Turgut şaşkınlıkla gülümseyip bir şeyler diyordu ki, önce bir duralayıp bakan kadın, kendini tutamamış gibi, beklemeden yaklaşıp özlemle sarıldı boynuna. Yüzünün her yanını sıcak öpücüklerle donatıyor, çekip göğsüne bastırıyordu başını. Annem mi sanıyor bu kadın kendini? Dudakları hiç de öyle demiyordu Zübeyde'nin. Kendini kurtaramamıştı Turgut. Niye kurtarsındı ki? Bir anda o da ortak kesildi bu tutkuya; özlemişti demek. Bir şey konuşmadan Zübeyde'nin iniltili iç çekişleri içinde, delice sevişmeye geçtiler. Neresi yaşlı bu kadının; tatlı portakal dilimi gibi! Yatağa yorgunca serildiklerinde için için, sessiz ağlamaya başlamıştı Zübeyde. Ürktü Turgut. Doğal görünmemişti; hasta mıdır, nedir bu kadın? Turgut'un bakışlarından bir şeyler çıkarmış olmalı ki toparlanmaya çalıştı Zübeyde.

— Bağışla beni, dedi. Deli gibiydim son günler. İstanbul'a gelecektim; seni Allah yolladı bana!

Ne Allah'ı; Parti yolladı! Durulmaya çalışıyor; tutamıyor, gene doluyordu gözleri kadının. Fikri Bey'den ayrılmak için başvurmuş. Malatya'daymış şimdi adam. İstanbul'a yerleşmeyi düşünüyormuş Zübeyde. Tedirginleşti Turgut. İlişkilerinin yenilenmesi hiç iyi olmamıştı. Ulan Refik! Çay içtiler.

— Ne kadar burdasın?

— Yarın döneceğim.

Yüzüne karartı çöktü Zübeyde'nin. İstanbul'dan, bunaldığı için kaçtığı masalını ona da yineledi Turgut. Hiç değilse Pazar akşamı

gitsindi. Öneriyi, boyun eğmiş gibi sessiz karşılaması yeniden mutlu etti Zübeyde'yi.

— Seni seviyorum, dedi. Biliyorum, anlamayacaksın beni. Ben de anlamıyorum bazı. Korkuyorum. Ama sakın sen korkma! İnan bana, sana zararlı olacak hiçbir şey yapmam. Yoluna çıkmayacağım. Çocuğumsun deseler mutlu olurum. Özgürsün! Başka biriyle ilişkin olmasını da doğal karşılıyorum. Aşkı geç öğrendim.

Necla'yı anımsadı Turgut. Aşağı yukarı hep aynı şeyi diyor bu kadınlar! Başka biriyle ilişkini doğal mı karşıladı Necla! Saklamama, yalan söylememe dayanamadı. Söylesen dayanacak mıydı! Bilmem. Böyle olmazdı. Necla'ya benzer hiçbir yanı yok bu kadının. Sevecen bu. Necla cadalozun teki! Güldü. Kavgacı komünist o. Bu kadın ne ki...

— Belki alay ediyorsun! Olsun; böyle gülmeni de seviyorum ben senin.

Süheylacığı anımsattı şimdi de! Ses çıkarmadı Turgut. Bir şeyler daha diyecek oldu Zübeyde, vazgeçti. Göz kıyılarındaki belirgin kırışıklarla da güzel kadın bu; yalnız iyi değil! Gözleri ne renk bunun? Değişiyor. Hep acı bir derinliği var sanki. Ne acısıymış; "varlık vergisi"yle azınlıklara yapılan kıyıma alkış tutan karı değil mi bu? Hemen unutuyorsun. Unutmadım. Ulusçu kafayla bu kadar oluyor! Komünist mi olacaktı? Uzanıp telefonun fişini takıyordu ki,

— Takma onu, dedi Zübeyde. Kimse aramasın!

— Refik ararsa...

— Aramayacak!

Telefonun fişini bırakırken canı sıkılır olmuştu Turgut'un. İki gün burda kapanacağız bu kadınla. Ortalıkta görünmekten iyi değil mi? Yaklaşıp karşısında durdu Zübeyde,

— Korkma, seni sıkmam, dedi. Gece bir yerlere çıkarız istersen. Görünmek istemiyormuşsun. Git, dersen giderim. Refik'le Müjgan'ın önemli işleri var; gelmeyecek. Her vakit görebiliyorsun Refik'i.

Evet Zübeydeciğim, seni her vakit göremem. Hiç görmesem daha mı iyi olacaktı acaba? Eski bir köşkün karanlık geceye açılmış ışıklı pencereleri gibi gözlerinden ürküyorum işte; konağın odalarında neler saklı, bilmiyorum ki. Tayyarları da görmek istiyorum Ankara'ya

gelmişken. O Refik'in ben ağzına... Eğilip öpücük kondurdu gözlerini dikmiş Zübeyde'nin yanağına. Beklediği oydu onun da; kollarıyla kuşattı Turgut'u, bırakmadı. Kendini genç kız sanıyor! O günler, sonraki iki gece, genç kızdan daha üstün yetenekleri olduğunu bir kez daha kanıtladı Zübeyde Turgut'a; kişiyi kılcal damarlarından titreten zevklerin doruğuna kim bilir kaç kez vardılar. Kente inip taksi dolusu yiyecekle döndü eve. Gara uğrayıp Pazar günü dönüş için Turgut'un biletini ödeyip yataklı alacaktı; göze çarpmak istemediğini söyleyerek kesip attı yataklıyı Turgut; bileti de ödedi. Edebiyat konuştular, sanat konuştular, sinema, tiyatro konuştular. Ara sıra şiirler okuyor (Fazıl Hüsnü'yü çok seviyordu), sevdiği romanları uzun uzun anlatıyordu Zübeyde. Stendal, Balzac; Fransız romanı ağırlıklıydı beğenisi. Ataç'ın çevirisi *Kırmızı ve Siyah*'ı kaç kez okumuştu! Bayıldığı filmler vardı; Fransız filmleri, çoğu Jean Gabin'le çevrilmiş. Ortak noktalarını arayıp bulma, bulduklarını ilişkilerinin güçlü bağlarına dönüştürme çabasındaydı kadın. Bunun için kapatılmışlardı sanki! Başarısız da sayılmazdı; eskisinden daha yakınlık içinde duyumsuyordu kendini Turgut. Cumartesi gecesi çıkıp Ankara'nın arka sokaklarında yürüdüler Sıhhiye ile Ulus arasında. Külahta dondurma yediler. Mutluluktan içkili gibi sallanıyordu Zübeyde. Gerçi biraz rakı içmişlerdi ya, o kadar değil. Kaygılarını bir yana iteleyince mutluydu. Turgut da. Faşist hükümet için bir ara söylediği ağır sözlere, yavaşça uyanır gibi, "Ama Turancıları tutukladılar"dan öte bir şey demedi Zübeyde. Turgut'un tepkisini çekmemeye kesin kararlıydı belli ki. Turgut'u da gevşetmişti bu özenli yumuşak tutum. Ne kötü bu alışma huyumuz! Kötü olur mu; yok olur giderdik alışmasak. Dolu dolu iki geceyi birlikte geçirdikleri Zübeyde'den ayrılacakları Pazar günü sessizlik çökmüştü ikisine de. Çıkacaklarına yakın,

— Bütün yaşamımda böylesi mutlu günlerim hiç olmadı Turgutçuğum, dedi. İlk kez seninle tattım bunu. İnanmayacaksın ya, ölümü bile umursamıyorum artık!

Ne coşkulu kadın be! Gözleri de dolu doluydu bunları söylerken. Ölüm nerden çıktı şimdi? Fikri Bey duyarsa öldürür diye mi korkuyor? Onu değil beni öldürür! Şahin Efendi'yi atlattıktı, Fikri Bey şimdi de! Mithat Bey de var sırada! Gülecekti, tuttu. Kocanın öldürdüğü

âşık olacağız sonunda! Gene aldı Zübeyde. Hiç değilse ayda bir kez, böyle bir kaçamak, Ankara'ya gelemez miydi Turgut? Boşanma uzun sürerdi; bu işe yanaştırmak kolay değildi Fikri Bey'i. Kızılay'daki kat Zübeyde'nin üstündeydi ya, satıp İstanbul'da yerleşmek uzun işti. Kiralamak daha kolaydı belki. Zübeyde'nin, sözü döndürüp aynı noktaya getirmesinden sıkılmasına karşın, ilk yaptığı kesinlikte karşı koyma gücünü bulamamıştı kendinde. Aramızdaki bir şeyler mi değişti? Ne diyeyim şimdi? Görelim, bakalım ne olacak? Onun İstanbul'dan, hele her ay, ayrılmasının da kolay olmadığını söyledi.

— Düşünelim, dedi.

Bu kadarı bile yetmişti Zübeyde'yi mutlu etmeye; düşünüp bir yolunu bulacaklardı demek birlikte olmanın! Ne anlama söylediğini Turgut da bilmiyordu aslında o tek sözcüğü. Neyi düşünecekti? Düşünecek o kadar çok şey vardı ki,

— Bir ara bizim patron, Remzi, işten çıkarma sözleri etmiş. Aklıma hemen sen geldin, duyunca.

— Anlamadım, dedi Zübeyde, niye?

Birilerinin gazeteden çıkarılacağı sözü edilmişti ya; Muharrem'den duymuştu onu da– onun adı geçmemişti. Turgut'un sinsi bir gülümsemeyle baktığını görünce,

— İşinden ben mi kovduracağım seni? dedi. Şaka ediyorsun değil mi?

— Ne bileyim, dedi Turgut gene takılır gibi gülerek. Seninle geçen buluşmamızdan sonra geldi haber. Bir taş koyduk dedik. Kim olabilirdi?

— Dedim sana; hükümetin gözü üstünüzde. Ben en son gelmeliydim aklına. Niye bu kadar ters anlıyorsun beni? Şimdi nasıl durum?

— Bilmiyorum. Kaçağım; yakalanırsak ne olur, bilmem.

Bakakaldı bir süre Zübeyde,

— İyi düşünmüşsün, dedi. Bana geleceğine güvensem, hemen kovdururdum seni!

Sarılıp uzun uzun öptü Turgut'u. Kapatılmış biçimde yaşadıkları cinsel azgınlıklardan sonra bu öpücükler bıkkınlıktı artık. Trende dönerken ayrımına vardı; Zübeyde'yle bölüştüklerinin, hem de hiç

beklemediği kadar derince izi vardı üstünde bu kez. Özleyecek, isteyecekti bu kadını. Heyecanla atıldığı bu serüvenli yolculukta kadından kalanlar, yerine getirdiği görevden daha ağır basıyordu sanki. İyi ki böyle bir iş çıkmıştı da Zübeyde'yi görmüştü! Sinirlenmiyordu da. Erkeğin orospusuyuz biz de, ne yapayım? Halil Yoldaş'tan da izinliyiz! Halil nerelerde acaba? Kız çözebildi mi aygıtla ilgili sorunu? Ne yaptılar? Ne oldular? Nerde görüşeceğiz bakalım bir daha? Bulanık kaygılarda dönüp duruyordu kafası. Pazartesi sabahı trenden inip doğruca gittiği gazetede, ilk "geçmiş olsun!"u, merdivende karşılaştığı Yazı İşleri Müdürü Hami'den duyunca duruldu biraz. Doğal olmayan bir şey yoktu demek. Masasının üstü düzeltmelerle doluydu. Uğrayıp kapısından baktığı Sahir Bey de "geçmiş olsun!"la karşılayıp bir iki uyarıda bulundu masaya bıraktığı düzeltmeler için, işine kapandı; ivedi bir çeviri vardı elinde. Yeri geldi mi soracak Manisa işini; ona da bir şeyler uyduracağız. İlerde kokusu çıkmazsa atlamıştı bu iş. Nerden belli; asıl şimdi başlıyor belki de! Başlayan ağır bekleme günleriydi gene. Kemal'i bekledi, gelip bir şeyler sorar diye; ses çıkmadı. Nihat'ı da aramaması söylenmişti. Sıkıntılı yaz sonuna doğru Paris'in kurtarılmasıyla birlikte Sahir, hemen de ilk kez gelip çay içti Turgut'un odasında. Mutluydu, gözlerinin içinden taşıyordu mutluluğu. Turgut da mutluydu. O gece Beyoğlu'na çıkıp Orman'da tek başına içti. Aklından Necla'ya uğramak geçmedi değil. Aramayacaktı. Söyleyecek nesi vardı; yalnız eti için mi! İstemiyordu. Süheyla'ya telefon etti, yoktu yanıt veren. Süheyla'yı, yalnız Süheyla'yı istiyordu; (Nedretler de karşıda, yazlıktalar aylardır. Sahir Ağbi ne kadar mutlu gitti eve; Paris kurtuldu!) içini kavuran bir istekle istiyordu hem de! Muharrem'e mi sorsam Sitare'yi? İyice rezilliği alalım ele! Zübeyde aramıştı iki kez Ankara'dan. "Gel!" diyordu o da; Ankara'dan ayrılmasına bir sürü engel çıkmış. İyi olmuş! Bağlaşık orduları Güney Fransa'ya çıktılar. Peten'i alıp götürmüş Almanlar. De Gaulle geldi, oturdu Paris'e. Atyarağı gibi bir herif o da. Fransa onlara kalmaz. Hızlı geçiyordu yaz sonu, ağustos, eylül ayları. Romanya Almanya'ya, Sovyetler Bulgarlar'a savaş açtı. Ertesi günü mütareke istedi Bulgarlar; birkaç gün sonra da Almanlara savaş açtılar. Eski finolar günahlarını bağışlatmak yarışındalar. Nazile-

rin üstüne dörtnala gidiyor dünya. Canavarı ininde gebertecekler. Duygularını pek belli etmeyen Sahir Bey çok üzgün geldi bir gün; Weimar'a yapılan hava akınında Thaelmann'ın öldüğünü vermiş Alman Radyosu. Sosyal Demokrat Parti Başkanı Breischeid da ölmüş bu bombardımanda. İngilizler o gün Weimar'a hava akını olmadığını bildirmişler. BBC'den dinlemiş Sahir Ağbi. Yapmayacağı pislik yok yaralı canavarın. İçi yandı Thaelmann'ın ölümüne. Ankara'daki tutuklamada çok şey duymuştu Halil eskilerden, Thaelmann için; anlatır dururdu. Hamburg Limanı'nda denizciymiş. Spartakistler, Roza Lüksemburg, Karl Liebknecht. Onları da öldürdüler Berlin'de. "Elleri bombalı mavi gömleklilerin / bekleyecekler mi yine / Unter den Linden Caddesi'nde nöbet? / Alevden bayrakların üstünde / yeniden can bulacak mı Karl Liebknecht?" Beklediği günler geliyor Nâzım'ın. Bizim canavarlar ne pislikler kuruyorlardı kim bilir! Parti'miz ne yapıyor? Bir şeyler yapıyorlar, belli. Halim yoldaş kaçıp gelebilmiş midir? Süleymaniye'ye kızıl bayrak asmışlar! Asamamışlar. O kızıl bayrak işi ters biraz; bizim gazetede söylenen doğruya daha yakın görünüyor. Halil asar mı? Asar. "As!" demişlerse kızıl bayrağı da asar. Kim diyecek? Kışkırtma bu. Çözemiyor, atmaya çalışıyordu kafasından. Bir akşam yorgun, üzgün döndüğünde Nedret Hanım'ı evde Mediha'yla konuşurlarken bulunca yüreğindeki is, pas silindi birden. Güç sakladı duygularını gene; işte bu kadını seviyordu o. Seçerek, beğenerek, hem de daha ilk gününden beri seviyordu; düşlemesi bile ayıptı, yasaktı oysa. Ne biçim dünya bu be! Bırak dünyayı da, kendine bak; sen ne biçim insansın! Çocukların okulları açılıyor diye dönmüşler yazlıktan. Benim için dönecek değillerdi ya. "Artık daha sık görüşürüz" diyordu Nedret, Mediha'ya. O dupduru gülümsemeli bakışlarını üstüne dikip de, "Sizin iyilik haberlerinizi Sahir getiriyordu Turgut Bey" deyince boğazında bir kuruma oldu, dili de donup kaldı sanki Turgut Bey'in! Kısa kollu yün bluzu içinde, tatlı güneş yanığı kolları, tertemiz yüzüyle bu kadın, yasaktı Turgut Bey'e! Şaşkın bir gülümsemeyle başını sallamaktan öte bir şey gelmedi elinden. Kasımın ilk günlerinde kentteki karartma kaldırılınca, ortaya dökülen ışıklarla birlikte umutlu yeni döneme kapılar açılıyordu sanki. Roosevelt'in yeniden cumhurbaşkanı

seçildiğini bildirdi radyolar. Nazilerin umut bağlayacağı yeni bir iktidar yok Amerika'da. Ünlü Siegfried hattını yarıp parçalamışlar iki yerden bağlaşık orduları. Kızılordu Avrupa'ya daldı; her yanda ilerliyor. Dikiş tutmaz artık. Almanların İngiltere'yi V1, V2 denen füzelerle bombalaması şaşkınlık yaratmadı değil. Churchill Avam Kamarası'nda konuştu; savaş alanlarında kendilerini bekleyen büyük yenilgiyi örtbas etmek için psikolojik etki yaratma çabasıdır Almanların, diyordu füzeler için. Doğru da; Başbakanımız Saraçoğlu, utkuya vardıracak son kesin vuruşu Hitler yapacak diyormuş gene de! Hâlâ odunum diyor herif! Ahmet Emin'e söylemiş, bir özel söyleşide; Babıâli'de de, Ankara'da da. Özlemlerini dile getiriyor herifler. Bir de İtalyan faşist partisi sekreteri Paulini inanıyor buna. İtalyanlarla Almanların gerileyişi taktikleri gereği imiş. Yakında dünyayı şaşkına çevirecek bir atılımla hepsini geri alacaklarmış verdiklerinin! Öyle demiş gazetecilere. Bir değil ki, bir sürü canavar var ininde gebertilecek. Daha bir sürü de acı var, çekilecek. Yılbaşına doğru çıkagelen Refik'ten haberler de pek iç açıcı değildi. Kayınçosu Servet'in dediği, hükümet komünistlere yüklenecekmiş. Kızılordu'nun utkularıyla şımarıp kıpırdamaya başlamışlar çünkü.

— Biraz atar o herif, dedi Refik. İçinden pazarlıklı puştun tekidir ya, Nazi Alman yanlısıdır aslında; gizli ilişkileri bile olabilir Almanlarla! Halk Partisi ileri gelenlerinin ağzı da o; en korktukları komünistler.

— İyi, korksunlar, dedi Turgut.

— Neresi iyi? dedi Refik. Anamızı bellerler o korkuyla.

Gözlerini Turgut'a dikip,

— Ben inanmıyorum, diye ekledi hemen. Yalan pezevenklerinki. Onlar bizden iyi biliyorlar korkulacak bir bok olmadığını komünistlerin. Oyun bu. Savaş boyunca bu oyunu oynadılar; sürdürecekler demek. Şantaj Avrupa'ya, Amerika'ya! Sovyet düşmanlığını uyandıracaklar akıllarınca. Enayiydi çünkü onlar! Boş veer! Kalk gidelim; seni bir yere götüreceğim bu gece. Hafta başında da Zübeyde Ablam geliyormuş. Gözü bir şeyleri görmüyormuş senden başka, bizimki öyle diyor.

Gazeteden çıkmış, Sirkeci'ye doğru iniyorlardı. Gene şaklabanlığı üstündeydi Refik'in. İstifa eden Maliye Bakanı Fuat Ağralı ile ilgili dedikoduları acılı bir alayla anlatıyordu. Ayvalık'ta geniş zeytinlikleri vardı bakanın. Halk zeytinyağı bulamıyordu; ateş fiyatınaydı yağ. Bakanın zeytinyağı stokladığı, karaborsayı beslediği dedikoduları yaygındı. Bir de ünlü şarkıcı Perihan Altındağ'la ilişkisi söylenir dururdu. Neyzen Tevfik'in dedikleri bir dörtlük, herkesin ağzına düşmüştü bugünlerde herifin istifasıyla. Yarım yurum kalmış aklında Refik'in. Duymuş muydu Turgut? Duymamıştı. Şöyle bir şey: "... Bir periveşle beraber çıkıp Altındağ'a" bilmem ne yapıp pezevenk... "Gusül aptesi için daldı mı zeytinyağına!" Tramvaya atlarlarken güldü ya canı sıkkındı Turgut'un. Gülünç, saçma, biraz da çirkin gelen şeyler dolanıp duruyordu kafasında. Yukarki Ebe Hanım'ın astsubay oğluyla ablası arasında bir şeyler olduğu kuşkusu doğmuştu içine! Niye doğmuştu? Ya da, olsa ne olacaktı? Tedirgindi. Eskilerde pek görünmeyen adam, evinden çıkmaz olmuştu hafta sonları (Donanma İstanbul'daymış da!); Mediha Hanım da orda! Bir akşam da adamı, Şahap Bey'i bir gölge gibi, evlerinden çıkıp merdivenlere geçerken gördü sanki eve dönünce. Aşağıdaki kömürlükten geliyor değildi ya! Kız kardeşi, Ebe Hanım'ın kızı, Rabia mıydı, o yapardı bu işi. Girdiğinde ablası yalnızdı evde; Serpil komşuda arkadaşıyla ders çalışıyormuş! Bir bu eksikti! Utancından bir şey soramadı Mediha'ya. Genç kadının yaşamında bir erkek olması doğal değil mi? Öyle demiyor muydun? öyle diyordum, gene de diyorum da, nasıl olur bu; ne olduğu bile belli değil adamın. Ya polisse! Nerden bileceksin bunu? Hangi açıdan baksan ters yani, doğal değil. Senin doğalını mı bekleyecek kadın; fıkır fıkır kaynıyor! Doğal olacak kimmiş peki? Halil doğal değildi. Komşunun oğlu da doğal değil! Doğalını sen bul bari! Kendine bulduğun doğallar gibi! Evlenecekler mi yani şimdi? Sen evleniyor musun? Benimle bir mi o be; açıkça söylüyorum işte, bir değil! Necla da bir değildi seninle bir günler? Bir oldu da ne oldu? Necla'sından da şimdi... Evlenmez bu adam; çocuklu kadını alır mı? Evlensinler mi? O da ters geliyordu. Hayır, bir de keçileri kaçırırsa bu kadın gene! İyi görünüyordu son günler. Astsubay iyi etmiş demek! Ebe Hanım'ın bilgisi var mı; ya da parma-

ğı? Gençken orospu, yaşlanınca pezevenk olurmuş ebeler! Lisedeki ibne oğlandan duydun! Teyzesi de ebeymiş itin. Bırak şu pislik kasabalı ağzını! Herkes bir halt ediyor işte. Sen kendi ettiğin haltlara bak! Kadın kendini dine verdi derken küskütük gedikliye vermiş! Dine vermesinin altında da o yatıyordu. Freudcu akıl satmayı bırak! Nedret Hanım'la konuşsana! Nasıl konuşurum böyle bir şeyi; ne diyeceğim? Günlerdir bulanık kafasını, tramvayda da yol boyu kurcalayıp durdu boşu boşuna. Ayaktaydılar; biraz uzağındaki Refik; kalabalık tramvayda kapının köşesine sıkışmış, tombalak, geçkince bir sarışını kesme uğraşındaydı! İş çıkmaz; kadın oralı değil! Bu da bilir de, alışkanlık işte. Galatasaray'da indiler.

— Daha erken, dedi Refik. İki tek atalım şurda.

Çiçek Pasajı'ndaki meyhanede tek rakılarını, barın bir kayısında ayaküstü yudumlamaya başladılar ağırdan.

— Sana bir İngiliz gazeteciden söz etmiştim.

Başını salladı Turgut anımsadığını belli etmek için.

— Apar topar aldılar oğlanı Ankara'dan. Kuşkulu ilişkiler kurmuş Sovyet görevlileriyle.

— Tutukladılar mı?

— Yok canım, dedi Refik. Tutuklarlar mı; gazeteci. İngilizlerin kulağını büken de bizimkilermiş Servet'in dediği. İvedi Kahire'ye postaladı gazete bunu! Veda bile etmedi kimseye.

Garsona ikinci tek rakıyı söyleyip ekledi yavaşça,

— Epey iş çevirdi o oğlan burda Sovyetler'le! Çenesini tutamadı yalnız. Amatör!

Ses çıkarmadı Turgut. Sorsa mıydı, ne işler çevirdi diye? Boş ver! Sen tut çeneni! Bu nerden biliyor? Girmediği delik mi var hergelenin! Bu profesyoneldir belki de!

— Ee, bu akşam nereye gideceğiz?

— Bir tören-şölene. Düğüne mi gideceğiz şimdi?

Bu tepkiyi bekliyor olmalıydı Refik. Alaylı gülümseyerek bakıyordu.

— Senin Manisa'nın köy düğünü değil oğlum, dedi. Böyle düğün görmüş müsündür acaba?

— İstemem de. Göreceğim de ne olacak? Düğün işte!

— Sen bilirsin!

Demişti ya, Turgut'un yakasını bırakmayacağı sinsi gülüşünden belliydi. Yavaştan başladı anlatmaya. Cumhurbaşkanlığı'nda görevli bilmem ne beyin oğlu Cenani'yle (ki epey zamandır yakınlık oluşmuş aralarında Refik'le. Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde görevliymiş Ankara'nın aydın çevresinde tanınıyor, seviliyormuş), İstanbul'un sayılı varsıllarından bir tüccar ailesinin kolejli kızı evleniyorlarmış. Bir ayrıcalıkmış bu törene çağrılmak. Onun "kocakarı" da kıç atmış gelmek için ya, Nebile Hanım'ın salonlarında bir yıllık toplantısı varmış kadınların, çakışmış.

— Peki, bu kılık kıyafetle mi gideceğiz böyle bir...

— Ne varmış kılık kıyafetimizde? Kravatımız, temiz gömleğimiz, koyu renk giysilerimiz. Senin çizgili lacilerin, benimkinden güzel. Hem biz gazeteciyiz oğlum; böyle şeyimize bakmazlar bizim. Gelmezsen enayilik edersin! "Burjuva" sözü düşmez ağzınızdan. Gördün mü hiç, ne mene kişilerdir bunlar? Görmedin! Karılarıyla birlikte görmedinse görmüş sayılmazsın oğlum! Gel de gör! Hem de ne şölen verecekler kim bilir?

Akla yakındı Refik'in söyledikleri; gene de bir ikirciklilik vardı içinde Turgut'un. İkinci teki içince onu da yendi. Eve gidip de ne yapacaktı şimdi? Doğruydu; ilginç bir gözlem yeriydi bu düğün hiç değilse. Kalktıklarında şöyle bir pabuçlarına baktı Refik,

— İşte bu olmaz! dedi. Pabuçlar çamurlu.

— Dost başa, düşman ayağa bakar!

Başını salladı Refik.

— Silme düşman içine gidiyorsun hem de! dedi.

Yan sokağın girişindeki lostrada boyattılar pabuçlarını. Ağırdan yağmur başlamıştı. Soğuktu. Kar da yağsa şaşılmaz; kaç gün kaldı yılbaşına. Bir taksiyle Güzelbahçe'deki konak yavrusu evin önünde indiklerinde sekizi geçiyordu saat. Kapının önündeki genişçe alanda özel arabalar vardı. Bir taksiden inen kadınlı erkekli birileri, önleri sıra konağa girerlerken açılan yüksek demir kapıdan parlak bir ışıkla karışık uğultu saldırıverdi dışarı. Kapı önündeki birkaç mermer basamağı çıkarlarken çekingenlik çöktü üstüne Turgut'un. Niye gelmişti buraya? Bu oğlana uydum; bok vardı sanki! Girişte kara giysili,

papyon kravatlı garsonlar, pardösülerini alıp vestiyere koydular. İncelikli gülümsemelerle karşılayan –ev sahipleri olmalılar– birilerince, geniş holden iç içe salonlara alınıp da, kendini kristal avizelerden dökülen ışıklar altında, uğultulu kalabalıkla yüz yüze bulunca şaşkınlığı çekingenliğini bastırdı. Ayrımına vardı birden, içerdeki bir salondan dans müziği geliyordu. Yeni başladı belki de. Dans edenler olmalıydı içerde. Dolaştırılan tepsilerden, kaşarlı, havyarlı kanepelerden aldı Refik. Ardından viski. Gözleri salondaydı, tanıdık birilerini aranıyor olmalıydı. Turgut da kanepe, viski alırken umutsuzca baktı; onun tanıdığı kim olabilirdi burda! Sahir Ağbiler burdaymış meğer! Kaynaşan salonlara baktıkça daha da artmıştı umutsuzluğu. bir tanıdığa benzetebileceği tek yüz bile yoktu burda; öylesine yabancıydı herkes, her şey. Abartıyorsun! Nah işte, elini kolunu sallayarak bir şeyler anlatıp duran esmer kadının ağzına gözlerini dikmiş, çalı süpürgesi kafalı kalantor, Sirkeci'de yemek yediğimiz lokantanın patronu; burnundan düşmüş herifin! Evet, benziyor biraz. Bizim Remzi Bey yanındaki de! Başka benzerlikler de bulmaya başlamıştı yavaş yavaş. Şu kel herif de tam bizim üçkâğıtçı amca bey değil mi? Şu Tatar Nafiz! Allanıp pullanmış bir sürü herifle karı işte! Eşekler aynı; semerleri değişmiş! İlk çarpışta göz alıveren parlak boyaları dökülünce ortaya asıl görünümleriyle çıkıyorlar birer ikişer. Muharrem niye yok?! Buraya girme ayrıcalığına kavuşmak kolay mı! Şatafatlı takıları, tuvaletleriyle kadınlar da çekiciliğini yitirdi ağırdan alışınca. Bir sürü Zübeyde Hanım işte! Amma yaptın! Kaç tane Zübeyde Hanım çıkabilir şunların içinden! Eline su dökemezler! Bak sen, değerlenmiş Zübeyde Hanım! Değerli yanları var; yadsıyalım mı yani?

— Öner de burda!

Anlamamıştı; dönüp baktı. Refik'in gözü ilerde, gülüşüp konuşan kadınlı erkekli birilerinin çevresini kuşattığı bir delikanlıdaydı.

— Kim Öner?

— Şehzademiz ulan! Tanımıyorum de, hadi!

Resmini görmüştü bir kez gazetede. Damat Cumhurbaşkanlığı'ndan olunca...

— Haydi yürüyelim, dedi Refik. Birilerini görürüz. Büfe de içerdedir.

Gülerek göz kırptı Turgut'a. Dolaştırılan tepsilerden atıştırarak yavaş yavaş sokulur gibi ilerleyen Refik'in peşi sıra Turgut da yürüdü iç salonlara doğru. Pistte dans edenler vardı orta salonda. Küçük masalar çevresine yer yer koltuklar, kanepeler, sandalyeler konmuştu iç salonlarda; yarı boştu; kadınlı erkekli çoğu kişi ayakta yiyip içmeyi, çene çalmayı yeğliyordu. Pamuk gibi bira francalalarından minik sandviçlerle, tavuklu, çirozlu, çeşitli peynirli kanepelerle dolu tepsilere uzanırken, elinde olmadan boğazında bir şey düğümleniyordu Turgut'un. Bir avuç çamur gibi ekmeğin karneye bağlandığı ülkeden nerden bulmuşlardı bunları? Bunca malı mülkü bulan bunları mı bulamayacak! Sen de zıkkımlanıyorsun işte; vicdanını mı kurtaracaksın kafayı takıp da? Bir elinde de viski bardağı! Rakı da varmış; bilsem almazdım bunu. Rakı da var, votka da var, şaraplar da var. Sürü sürü tepsilerde ne yok ki? Limonatalar, portakal suları, maden suları. Çöplere batırılmış birer lokmalık sıcak et, köfte, balık, tavuk, sosis parçalarıyla dolu tepsiler bir anda bak nasıl silinip süpürülüyor! Minik pastalarla dolu tepsiler de dolaşıyor. Yiyin efendiler yiyin! Tıksırıncaya, çatlayıncaya kadar... Yan salonun girişinde tanıdık birileriyle karşılaştı Refik; bir güzelce bayanla, iki genç adam. Pek dostça el sıkıştılar. Cenani nerelerde? Gelinle damat çıkmamışlar daha dediler Refik'e. Adamları tanıştırmadı Turgut'la. Biraz uzaklaşınca fısıldadı; faşist puştun tekiymiş ikisi de. Öğretim görevlisiymişler Mülkiye'de, doçent mi ne. Kadın Ankara'da İş Bankası'nda çalışıyormuş; yeni ayrılmış kurmay binbaşı kocasından. Uzun boylusu düzüyormuş karıyı. Damat Cenani'nin arkadaşları. Ya Cenani? "Salağın teki"ymiş o ya, "insan"mış bunların yanında! Ne çok kişiyi tanıyor bu herif! Şunca zamandır gazeteci Ankara'da; hem de anasının gözü bir gazeteci, tanımasın mı? Bir şey sanki bunları bilmek! Bildiği daha neler vardır onun! Bu oğlana hep Halil'in gözüyle bakıyorsun! Bir karar verebilsem nasıl bakacağıma! Ne yitiriyorum Halil gibi baktım diye? Akıllıdır Halil. Yeni yeni gelenlerle iyice kalabalıklaşmıştı salonlar. Pist daha kalabalık, müzik de daha üst perdeden duyuluyordu. Müzik değişti birden; düğün marşı çalınmaya başlandı kopan alkışla birlikte. Gelinle damat girmişlerdi salona. Flaşlar patlıyordu. Gelip yakınlarından geçtiler. Damat daha bu yaşta ayva gö-

bek ya, yakışıklı; kız da güzelmiş doğrusu. Piste yürüyüp dansa başladılar alkışlar arasında. Köydeki düğünleri düşündü. Pehlivan Ali'nin düğünü olmuştu en son. Koyunlar kesilip yemekler yenmiş, zeybekler oynamış, silahlar patlamıştı avluda. Beşibiryerdelerini takmış, üçeteklerini giymiş kadınlar temizlenen eski ağıldaydılar; erkekler girmezdi oraya. Çocukluğundan anımsıyordu kadınların oyunlarını filan. Çalgı, oyun durur bir ara. Telli duvaklı gelin getirilip ortaya oturtulur. Yanına herkesi tanıyan bir kadın dikilmiştir; gelinin boynuna takılan takıları, çevresine dizilen armağanları, bağışları gösterir, verenlerin adlarını duyurur tek tek. "Hamam tası! ...Hanım'dan! Darısı kızının başına!" Damatla gelinin giysilerine paralar takarlar kimi yerde. O düğünler daha sıcak belki! Kadınla erkeğin ayrıldığı yerde ne sıcağıymış? Onda insanın içini sıkan bir geri kafalılık var; burda da özenti var. Amerikan filmlerindeki düğünlere benziyor. Benzemeye çalışıyor! En soytarısı da ablamın Manisa'da yapılan düğünüydü. Kasaba barlarına benzeyen bilmem ne düğün salonunda, kadınlı erkekli, dikdörtgen masalarda yemekler yenilmiş; erkekler içki içmişlerdi. Gümbür gümbür bir çalgı; alaturkası, alafrangasıyla oyun havaları! Ne bunlarınki gibi, ne de köy düğünü! Erkekler zeybek oynayıp göbek attı. Dans da edildi; kimi genç evliler dansa kalktılar. Kadınlar ya put gibi, ya süzüm süzüm süzülür. Bir sürü azarlamaya, kiminde "okşama"lara aldırmadan, her yaştan çocuklar (ne kadar da çok çocuk vardı!) itiş kakış gürültüyle koşuşup dururdu masa aralarında. En güzel yanıydı belki. Oyunlara karıştılar. Kovuldular, gene geldiler. Salonun yalancı yüzünü tırmalayıp durdular! Çocuk olmak güzel de, asıl, bir sürü çocuk bir arada olmak güzel. Büyüklerin yasasını çiğneyip kendi yasalarını koyuyorlar hemen! Burda da bir sürü hıyar bir arada; bunlar da koymuş yasalarını işte! Yasalarına sıçayım bunların! Birilerini buldu gene Refik; ilerde anlatıp duruyor. Viskiyi bitirdik; rakı alalım artık. Dolu dolu tepsiler konmuştu kimi masalara. Bir şeyler atıştırıp yakındaki bir koltuğa oturdu rakısıyla. Bir iki yudumlayıp yalnızlığını iyice duyumsamaya başlamıştı ki, müzik kesildi, bir alkış koptu yeniden. Refik geldi hemen koşturur gibi,

— Kalk oğlum, dedi, gelinin pastası geldi.

Kolundan tutup sürükler gibi çekti salonun ortasına doğru. Bütün salondakiler de akar gibi geliyorlar, ortada, masa üstündeki iki katlı kocaman pasta başında mutlulukla sırıtıp duran gelinle damadı çevreliyorlardı. Flaşlar patlıyordu gene. Refik'in uyanıklığıyla önde bir yere sokulmuşlardı. Renk renk ipek, tafta tuvaletli kadınların, resmi giysili kalantor heriflerin arasında ne edeceğini bilmeden bakınıyordu Turgut. Gelin pastayı kesmiş, iki parçayı damada uzatmıştı. Alkış, kıyamet koptu flaşlar patlarken. O gürültü arasında eğilip kulağına fısıldar gibi,

— Sait Tarkan da burda, dedi Refik. Gördün mü? Sağ yanda. Öner'in yanında.

Sait mi? Birden anımsayamamıştı. Ha şu herif; Sait Tarkan, İstanbul'un celladı. Adamın buldok suratına, inceler gibi diktiği bakışları kaydı yavaşça, mıknatıs gücüyle kendine çekiveren tanıdık cıvıltılı gözlere çarptı birden; donuk kaldı. Evet, oydu. Geniş halkanın ötesinde, tam karşısında, gözlerini Turgut'a dikmiş, ürkek bir gülücükle Süheylacık bakıyordu. Gülümsedi o da; tez toparlandı. Tam yeri, tam sırası! Ne yapmalıydı? Bu deli kız kalkıp gelir mi şimdi? Ürküye kapılır gibi oldu. Gene toparladı kendini. Aynı şaşkınlığı kız da yaşıyor olmalıydı. Gözlerindeki ışıltılı gülücük bulutlandı. Çok sürmedi; koluna giren bir herifin çektiği iç salona doğru, çevreleriyle birlikte, gelinle damadın peşi sıra uzaklaştılar. Bir an dönüp üzgünce aranarak arkasına baktı Süheyla. Sait Tarkanlar, Önerler de, peşlerindeki kalabalıkla o yana yürüyünce kapattılar önünü. Bırakılan pastayı garsonlar kesip dağıtıyordu. Dans müziği başlamıştı gene. Sitare Hanım boş mu kalır böyle yerde? Koluna girip çekiştiren herif Mithat olmalı. Demek o sünepe deyyus! Çekip götürüyor kuğu gibi kızı; kölesi sanki! Azgın bir kıskançlığın içini yakmasına karşı koyamıyordu bir türlü. Gülünçtü. Alaya dökecekti işi; kızgınlıkla sarsıldı bu kez de. Hem de Süheyla'ya idi kızgınlığı! Yılışık karı! Herifin koluna takılıp gitti! Ne yapsındı; senin koluna mı girsindi gelip? Durulmaya çalışarak yürüdü ağır ağır, deminki yerine oturdu; yenilediği rakısını yudumlamaya başladı. Bir bulut oturuyordu kafasına. Daha ne içtik ki! Refik birilerine takılmıştı gene. Dönüp Turgut'a baktılar uzaktan. Benden mi söz ediyor bunlar? Öyle olmalıydı. Eliy-

le Turgut'u çağırdı Refik. Önce ona da kızacaktı, kalktı vazgeçip yürüdü yanlarına.

— Küskün gibi çekilmişsin köşeye. Tanıtayım bak...

Tanıt bakalım! Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nden bilmem ne Hanım'la... Dinlemiyordu bile. Kadınlar güzelceydi. Biri karısı, biri de baldızıymış adamın. Adam da doktormuş Ankara'da. Damadın tayfaları. İlk tanışmaların bilinen sözlerinden sonra; yakınlığın –biraz da içkinin olmalı– verdiği zevzeklikle baldız hanımı dansa götürmesini önerdi Refik Turgut'a.

— Dans bilmem ben.

Kahkahayla gülmeye başladılar.

— O da köylüdür benim gibi demedim mi? diyordu Refik.

Doktorun ayak bileğinde incinme olmuş; uzun süre ayakta durması bile doğru değilmiş. Kavalyesiz kalmış kadınlar. Vah vah! Doktorun bileğindeki incinmeyle anımsamışlar gibi, birlikte yakındaki boş kanepeye, koltuklara geçip Ankara dedikodularına daldı Refik'le ötekiler. İlginç şeylerdi anlattıkları. Dışişleri Bakanlığı'na getirilmiş Hasan Saka'ya, "Bizum sakalarun Hasan!" diye takılıyordu doktor; Karadenizliymiş o da. Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde çalışan baldız hanım da fena değil! İçine kapanmış gibiydi; hiçbiriyle ilgilenme gereği duymuyordu Turgut. Tanıdık birileri daha geldi yanlarına ellerinde içkileriyle; söyleşi genişledi. biraz daha dışlandığını duyumsadı. Durulmuştu ya, Süheyla'ya takılıydı kafası. Niye kalkıp iç salona geçmiyordu? Korkuyor musun? Belki de! Saitlerin, Mithatların, kim bilir daha kimlerin arasındaki Sitare'yi gözleyip de ne olacaktı? Sana bakarken Sitare miydi o; Süheyla'ydı! Her ne boksa! Çok önemli sanki! Bir de onunla uğraşacağız! Yüz binlerce kişinin öldüğü şu anda... Bırak ölenleri şimdi, yaşayanlara bak! Yaşayanlar da bunlar! Yaşamayı hak edenler ölüyor; ölümü hak edenler yaşıyor! Midesinde bulantı vardı. Çok mu yedik? Daha ne yiyecektin? Hem de karmakarışık. Radyolardan tanıdığı, piyasanın ünlü bir erkek şarkıcısının sesi duyuldu alkışlar arasında. "Aşkım Yeniköy sahili deryasını sardı." Bok sardı! Sitare Hanım da başlar şimdi. Nasıl ışıltılıydı kızın gözleri! Niye aramadı beni aylardır peki? Ne belalar içinde olduğunu nerden bileceksin? Ne belası olacak karının? Mithat'ı var işte! Ağlar, sızlar,

yatar herifin altına. Herif de lağım sıçanı. O muydu bakalım? Başka kim olacak? Yapıştı kızın koluna! Süheylacıktı ışıl ışıl bakan! Kim olduğunu kendisi de bilir mi zavallı? Sen biliyor musun kim olduğunu kızın? Bilsem ne olacak? Öyle çelik kuşaklarla sarmışlar ki bizi, doğru dürüst bir kavgaya bile giremiyoruz, dünya yangın yeri. Aklımız kızlarda, karılarda! İnsanlarda be! Lağım sıçanları da mı insan? Böyle olmazdım ben; çok mu içtik? Viski karıştırdık, ondan belki. Baban da viski içerdi! Refik hergelesine uyduk! Şarkı bitmişti. Alkışlar geliyordu iç salondan. Orkestra dans müziğine başladı gene. Kadınlar, Refik'le doktoru, daldıkları söyleşide bırakarak, maşaya yeni gelen birileriyle dansa kalkmışlardı. Kalktı Turgut da, gezdirilen tepsiden rakısını yenileyip iç salona doğru yürüdü ağırdan. Ne vardı iç salonda? Bok vardı! Kalantorlar toplandığına göre bir sürü bok vardır, ne olacak başka? Süheyla da orda. Süheyla çoktan öldü; Sitare denen kaltaktır ordaki! İşte, çevresine sıvaşmış bir sürü herifle sallanıp duruyor karı! Şu duvar dibindeki Cellat Sait. Şu çevresi kuşatılmış olan da Öner Bey! Şu herif de Mithat işte, başka kim olacak; kızı, büyük salonda kolundan tutup sürükleyen lağım faresi herif? Konuşulanları duyup anlamak isteğiyle tutamıyor gibi bir iki adım atıp biraz daha sokuldu kalabalığa. Duvar dibindeki bir kuytuya çekiliyordu ki ayakta sallanır gibi duran Sitare'nin, üstüne doğrulmuş bakışıyla duraladı birden. Şimşek çakar gibi bir ürperme dolaştı bütün gövdesinde. Kız yürüyüp gelecek, bir şeyler diyecekti şimdi kendisine! Ürküye kapıldı kapılacaktı kızın bakışlarından! Düşmanca mı bakıyor bu? Karanlık çevre algılama gücünü çarpıtmış senin! Bu kız mı düşmanca bakıyor? Gelip boynuna sarılırsa ne yapacaksın? Korkuyorum. Korkmuştu birden. Alaşımlı parıldayan gözlerinde de sallantı vardı kızın. Ne yapacağını o da bilmiyordu belki de. Süheyla ile Sitare arasında mı gidip geliyordu bu sallantıyla? Toparlanmaya çalıştı; kaptırmış, neler kuruyordu kendi kendine? İçkiyi kaçırmış kız, sallanıp duruyor işte! Tıkış tıkış salonda, gezinen, araya girip çıkan kişiler arasında, şu köşeye sıkışmış seni gördüğünden pek mi güvenlisin? Hiç kuşkum yok gördüğünden. Uyduruyor değilim ya; gene bakıyor işte! Onun bu ışıltılı bakışını bilmem mi ben? Orkestra durmuştu. Müziğin kesilmesiyle baskın çıkıveren, salonun içten içe

uğultusunda kızın ağzından dökülen tek tük sözcükler duyulur olmaya başlamıştı. "Hayır" diyordu. Mithat sokuldu kulağına eğilir gibi, bir şeyler söyledi. Sallanarak iteledi herifi. Tam o sıra, iki adam, bir ayaklı mikrofonu, salkım saçak kablolarını yerlerde sürüyerek Sitare'ye yaklaştırıp önüne diktiler. Yanda bir yere sıralanmış çalgıcıların gözü de Sitare'deydi. Yüzü karışmıştı kızın. Döndü, sallanarak uzaklaşmak istedi mikrofondan. Önünü kesen Mithat'la yüz yüze kaldı birden. Uğultuda tam duyulamayan bir şeyler söylüyordu. İyice terslenmişti kız. Bir atılımla adamı iteleyip geçmek isteyince, kollarından tutacak gibi horozlanıp göğüsledi Sitare'yi herif. Çok kısa bir itiş kakış oldu; beklenmeyen bir şangırtı gibi çınladı kızın sesi mikrofonda.

— Çek elini ulan hırsız pezevenk! Söylemeyeceğim dedim!

Mithat'ın, yumruğa benzer tokadı da aynı anda indi kızın yüzüne. Kötü vurmuştu. Eli dudaklarındaydı kızın. Kan mı vardı ağzında? Kaskatı kesilmişti Turgut. Atılacak oldu. Niye, nasıl atılacaktı?.. da ne yapacaktı? Sersemliği bırak ulan! Kız saldıracak gibi toparlanmaya çalışırken, şaşkınlıkla yaşanmış kısa bir sessizliğin ardından kopan uğultuyla araya girmek için birileri atıldı. Silkelenir gibi bir itiş kakıştan sonra, kız sıyrıldı ellerinden. Sallanıyordu gene. Salona bakıp duraladı bir; çın çın öten bir sesle bağırmaya başladı,

— Ne şarkısı ulan! Orospu çocukları! Bok yiyesiceler! Şarkınıza da sıçayım sizin, ağzınıza da!

Bir ürkü dalgası çökmüştü salona. Tavanları deler gibi çınlayan mikrofondaki sesle birlikte büyüktekiler de doluşuvermişlerdi küçük salona. Kalakalmıştı herkes. En umarsız şaşkınlığa düşen de Turgut'tu. Ağzı kurumuştu. Sevinmişti. Ürkmüştü. Düşte sandı kendini! Kız sallanıp durarak salona doğru, bin bir sövgü ile "aç millet, soyguncu orospu çocukları pezevenk hırsızlar" sözcükleriyle karman çorman bir çığlık içinde bas bas bağırıyordu ki, kordonu çekip sesi kapattı birisi; ses vızıltıya dönüşmüştü. Duvarın kuytusuna sinmiş olmanın utancı basmıştı yüreğine Turgut'un! Onun kafasındakileri bağırıyordu kız; o, dayak yemesine bile seyirci kalmıştı! Yapayalnızdı köşesinde; istenci vurgun yemiş gibiydi. Ne yapabilirim ki ben? Tavan sallanıyor gibi olmuştu kızın çığrışlarıyla. Aymış-

lar gibi bir kımıldama oldu; sesi inceden çığlık gibi duyulan kızı, "hırsız pezevenkler"den, "orospu çocukları"ndan üçü beşi atılıp kuşattı, diretmesine bakmadan, yandaki bir kapıdan çekip çıkardılar sonunda. Olayı örtmek için patlar gibi bir gürültüyle başlayan orkestra kabaran uğultuyu bastırmaya yetecek görünmüyordu. Delifişek bir iki gençten başka dansa kalkan olmamıştı. Kaygılı fiskoslarla gerili yüzler salonun ağır havasını daha da karartıyordu. Sığındığı köşeye uzatılmış bir el gibi yaklaşan Refik'i görünce doğrulup yürüdü ona doğru,

Şaşırdı gibi Refik. Bir şeyler diyecek oldu; Turgut'un dinlemeden yürüdüğünü görünce,

— İyi dedi. Ben kalacağım; kusura bakma!

Başını sallayıp yürüdü bir şey demeden. Vestiyerden paltosunu alıp kapı önüne çıktığında, soğuk, temiz havayı soludu derin derin. Yürürken sallanıyordu sokakta; tramvay bekleyecek durumda değildi. Taksi bakındı. Eve nasıl gelip yattığını bile güç anımsadı ertesi sabah uyandığında. Süheyla'nın haykırışlarıyla belleğinde egemenlik kuran; o çığlık çığlığa sözler aynı acılıkla yinelenip duruyordu kulaklarında. Yüreğinde düğümdü olaylar. Kızı yumruklayan Mithat'a, gidip bir yumruk da o atamamış, ortada bırakmıştı kızı! Utanıyor gibiydi kendinden. Korkaklık değil miydi yaptığı? Saçmalama ulan! Film mi çeviriyorsun? Delirdin mi nedir; öyle bok yenir miydi orda? Evet, öyle düşünüp, biz de bu boku yedik işte! Gazeteye de geç geldi biraz. Düzeltmeler yığılmıştı gene. Yılbaşına hazırlık. Kapıdan sessizce giren Muharrem'i görünce işe eğildi hemen. Tıraşa kaptıracak durum yok.

— Başımız sağ olsun Ağbi!

Doğruldu. Remzi Bey gitti demek; hasta diyorlardı. Gazete de gitti! Yandaki sandalyeye ilişen Muharrem, Turgut'taki tepkisizliği yadırgar gibi duraladı,

— Duymadınız değil mi? dedi.

— Hayır, duymadım, dedi Turgut. Ne oldu ki?

Yutkundu Muharrem, başını salladı ağırdan,

— Sitare Hanım, dedi.

Anlamamıştı Turgut, şaşaladı,

— Ne olmuş Sitare Hanım'a?

— Trafik kazası. Dün gece, sabaha karşı Maçka yolunda. Gitti kadıncağız.

Elinden düşmüş gibi bıraktı kalemi Turgut. Şu orospu çocuğuna! Hep böyle pislik eder bu herif! Trafik kazasıysa, niye ölsün hemen! Kaskatı bir şey gelip yüreğinin başına oturdu. Geceden beri içine çöreklenmiş acılar yumağı yüreğini çatlatacak gibi kabardı birden. Muharrem'in isli cam gibi bakışlarının önünde toparlanmaya çalıştı.

— Anlamadım! Yani!

Dudaklarının titremesini önleyememişti.

— Morga kaldırmışlar, dedi Muharrem. Şoförü bulamamışlar; vurup kaçmış herif. Kız da içkiliymiş.

Bir toplantıdaymışlar dün gece Sitareler. Düğün mü ne varmış. Epey içmiş. Sonra da sokağa çıkıp talihe bak sen! Gazetede polis muhabirinden duymuş sabah; hemen güvenliğe koşmuş. Haber yayımlanmayacakmış şoför bulunmadan. Tek söz etmeden dinlediği Muharrem gidip de kendisiyle baş başa kalınca ne yapacağını bilemeden, donmuş gibiydi. Refik'le bir konuşabilseydi. Refik ne bilecek sokaktaki olayı? Süheyla'nın, dün gece, ilk karşılaştıklarındaki ürkek gülümseyen hüzünlü bakışıyla, küçük salondaki, ağız dolusu sövgülerle bu çirkef dünyaya başkaldırışı, devinimsiz iki resim gibi, yan yana çakılıp kalmıştı belleğinin aynasında! Nasıl trafik kazası bu? Bu hırsız pezevenklerin, orospu çocuklarının kazası bu! Çıyanların, yılanların ortasındaydı kız. Son buluşmalarında, acılar içindeki içten, saf saf konuşmaları geliyordu kulağına. Gözleri doldu. Hıçkırarak ağlayacaktı bıraksa. Ağla, tutma kendini! Ya biri gelirse? Sitare için ağlıyorum dersin; ne var bunda? Kim bilecek Süheyla için ağladığını! Gözleri dolu dolu kaldı bir süre. Kimselere görünmeden gidip tuvalette yüzünü yıkadı, koşturur gibi dönüp geçti düzeltmelerle dolu masanın başına. Bitecek bunlar. Başka ne gelirdi elinden? Ne o gün ne de ertesi günler, gazetelerde sözü edilmedi kazanın. Gizli bir el olayın üstüne örtü çekmiş gibiydi. Muharrem de yoktu ortalarda. Merdivenlerde karşılaştılar bir gün; her gördüğünde sırnaşan oğlan görmezden gelecekti nerdeyse. Yukarda Remzi Bey bekliyormuş! Kaçamak bir karartılı bakışla söylemişti bunu da. Karanlıkta yuvar-

lanan bir çığ gibi kaygıları büyüterek geçiyordu günler. Ne Halil'den, ne Seher'den ses vardı. Süheyla da yoktu artık. Mediha Hanım'ın Şahap Bey takıntısını çözemiyordu. Mutluluk veren yalnız savaş vardı dünyada! Kızılordu Budapeşte kapısındaydı. Amiral Horty'nin, çarpışmaların kesilmesi için verdiği emirle Sovyetler'e geçen ordu kumandanı bir generalin katıldığı geçici Macar hükümeti Almanlara savaş açmıştı. Süheyla öldü. Macaristan'da Debrecen'de Profesör Selnini'nin kurduğu geçici hükümeti bildirmişti Moskova Radyosu. Bağlaşık orduları her yanda ilerliyordu. Yunanistan'da ters gidiyordu işler. ELAS, Yunan Devrimci Halk Ordusu, İşbirlikçi faşist EDES'i ezmişti kuzeyde. "İngilizler içişlerimize karışmasınlar! Almanlarla işbirliği yapanlar kazınıp temizlenmeden Yunanistan kurtulmuş sayılmaz" demiş ELAS. Yalan mı? Süheylacığı öldürdüler. Bunun üstesinden gelecek bir güçlü hükümet kurulmasını istiyorlar. İngilizler Atina'nın dörtte üçünü ele geçirmiş diyordu ajanslar. Süheylacık da öldü! İngiliz İngilizliğini göstermeye başladı. General Scobie denen bir pisliği oturttular Atina'ya; devrimcileri ezip işbirlikçileri kollama hayvanlığında herif. Bizim işbirlikçi polislere de gün doğuyordur; mutludurlar. Süheyla yok artık! Nereye varacak? Gidiş tatsızdı bizde de. Hangi gün tatlı oldu ki? Ayıp bu karamsarlık! Dünya değişecek de bizim ülke onun dışında kalacak! Kalamaz da; dünya nasıl değişecek bakalım? Öldürdüler Süheyla'yı! Unut artık! Sen de suçlusun! Biliyorum. Zavallı sevgili Süheylacığım! Dünyanın nasıl değişeceğini kör olanlar bile görüyor artık. Kızılordu Berlin'e gidiyor oğlum; kendine gel! Kendimdeyim ben! Bütün bu olayları kırık dökük bir mutlulukla izlerken hiç de kendinde değildi; aşamıyordu sarsıntıyı. Hele kendini suçlamaktan bir türlü kurtulamıyordu. Benden çok daha yürekliydi o kız! Öldürdüler! Sen kurtuldun! "Turgut Bey telefona!" çağrısıyla yüreği hop etti bir gün. Süheyla'nın ürkek kanarya sesini duyacaktı sanki telefonda. *Kuran* çarpsın ki... Zübeyde idi Ankara'dan. Sesini bir duymak istemişti Turgut'un; yılbaşından sonraki ilk hafta İstanbul'da olacağını muştuluyordu. O günün akşamı, gazeteden çıkacağı sıra Refik geldi sonunda; gece dönecekti. Hiçbir gün böyle beklememişti yolunu bu adamın. Turgut'taki durgunluk gözünden kaçmadı Refik'in. Ablasıyla mı ilgili bir şey vardı? Yoktu.

Astsubay Şahap Bey'den mi söz edecekti şimdi? Günlerdir beklediğin bu oğlanla bir konuşmak değil miydi?

— Duydun mu? dedi. Sitare diye bir şarkıcı kız vardı; hani düğün gecesi sıçıp sıvadı salonda.

Sözü hemen aldı Refik,

— Arabayla ezildi.

— Duymuşsun!

— Duymayan mı kaldı? Ne kadarını duydun sen?

Duraladı. Muharrem'den duyduğu kadarını duymuştu.

— Burda konuşuldu, dedi Turgut. Arabanın şoförü bulunamamış galiba. Haberi de geçmedi gazeteler.

— Atlamışsın, dedi Refik. Bir iki satırla verdi kimi gazeteler.

Beklediği bir şeyler kımıldar gibi oldu kafasında Turgut'un. Anlamlı bir sessizlikte karşılıklı bakıştılar bir süre.

— Kapandı o iş! Şoförü bulamayacaklar!

— Kapandı mı? Nasıl bulamayacaklar? Yani...

Acılıkla güldü Refik,

— Evet, yani... dedi. Anladığın gibi.

— Kim peki?

Soluğunu boşalttı umarsızlıkla. Söyleyip söylememekte ikircikliydi sanki. Dayanamamıştı.

— Bana sorarsan, kesin bir şey diyemem ama...

Durup biraz daha baktı gözlerini merakla açmış Turgut'a; kapıya göz attı, bir giz vermek için denetler gibi,

— Öner diyorlar, dedi.

— Öner mi?

— Evet Öner. Şehzademiz Öner Bey yemiş o naneyi!

— Niye?

Yanıt arıyormuş gibi duraladı Refik.

— Senden biraz sonra da biz ayrıldık o gece, dedi. Sokakta ne olup bittiyse, arabayı üstüne sürmüş Öner; bırakmış öylece. Kadına âşıkmış! Söylenen bu, kulaktan kulağa. Herkes biliyor; "kimse bilmiyor!"

Tam ayrılacakları sıra,

— Seni niye üzdü böyle, anlamadım, dedi Refik.

— Tanımıştım kızı, dedi Turgut. Anlatırım!

Kafasındaki bilinmeyenlere, bir sürü, karanlık bilinmeyen daha katılmıştı yeni duyduklarıyla. O ışıltılı gülücüğüyle Süheyla, gözlerini gözlerine dikmişti, bir türlü gitmiyordu karşısından. Son bakışıymış o gece. Acılarla doluydu belli ki. Ne çirkin sözler etmiştim oysa. Suçluluk duygusuyla yanıyordu içi. Hep aşağıladın bu zavallı kızı! Ne yapsaydım? Öldürdüler işte! Suç ortağısın sen de! Bizim ne olacağımız belli mi? Seher nerelerde? Duymuş mudur? Duysa ne yapacak? Canavarların elindeyiz. O buldok Sait de ordaydı; tuzağı birlikte düzenlediler belki de! Katil mi, polis mi belli değil herifler. Eve gelip anahtarı ile kapıyı açarken çok yorgundu. Ne yemek istiyordu, ne kimseyi görmek; gidip yatacaktı doğruca. Kapıyı açıp da iki yabancıyı karşı sandalyelerde oturur görünce afallamasına kalmadan acı düştü içine. Geldiler! Evet, gelmişlerdi. Birinci Şube'dendiler; evi arayacaklardı. Ablası karşı koyduğu için onu bekliyorlardı. Mutfağın kapısında rengi uçmuş duran Mediha'ya baktı. Karşı mı koymuştu! Hem de adamları durduracak biçimde! İçinde bir sevinç gezindi belli belirsiz. Aferin kız; düzeldi demek!

— Buyrun, arayın dedi.

Ne diyecekti başka? Pek öyle dip bucak aramaya kalkışmadılar. Odalara baktılar. Mutfağa şöyle bir girip çıktı birisi. Bitti sandığı anda Turgut'un karşısına dikilip;

— Kömürlüğe bakacağız, dedi kabak sarısı herif.

Biraz şaşırdı Turgut. Çıkıp merdiven altındaki kömürlüğe giderlerken aklına hemen en üst kattaki banka müdürü emeklisi geldi birden. Burda karşılaşmışlardı. O pis heriften mi bir şeyler aldı polis? Tam da tipi. Evden çok daha özenli aradılar kömürlüğü. Evden polislerle birlikte çıkıp giderken, kömürlüğe bir şey saklamamış olmanın yeğnikliği vardı yüreğinde. Ya saklasaydım!

Rahmi Usta'nın tutuklanması uzunca süre tedirginlik yarattı Sahirlerde. Valiz olayını duymuşsa polis! Gelen giden olmadı; eski çizgisinde sürüp gitti yaşam. Çocukların okulu bitince karşıya geçtiler yazlığa. Bir ara tavsattıkları, bavuldaki yazıları okuyup irdelemeyi sürdürmek içindi bu göç biraz da. Cin çarpığı Eski Türkçe el yazıla-

rından sökemedikleri için sık sık yardımına başvurdukları büyükbaba Rasim Efendi'nin, kiminde şöyle bir değiniverdiği, kiminde yaşından beklenmeyen heyecanla uzunca anlattığı, yakın tarihle ilgili çekici anılarının içinde, yaşlı adamın, bugüne dek gözlerine ilişmemiş, şaşırtıcı, gerçek kimliğinin, tozları üflenmiş kitap sayfası gibi ortaya çıkması, işin bir başka ilginç yanıydı. Neler bilirmiş bizim Rasim Efendi! "Maddiyyun'danım" dediğini niye unuttunuz; hem de "komonistim" dediğini? Yeterince ciddiye almamışlardı demek. Bütün yaşlı kişiler gibi, beş dakika önce söyleneni aklında tutamayan bu adamın geçmişiyle ilgili olaylar capcanlıydı kafasında... Fikret'in *Tarih-i Kadim*'ini baştan sona su gibi okuyacak kadar parlak bir belleği vardı. İttihatçılığa kalkışmış, tez bırakıp Hürriyet İtilafçılara katılmış; hemen ayrılmıştı onlardan da... Nedret'in, Sahir'in bildikleri şeylerdi bunlar. Günlük politikaya karışmamıştı sonra; Birinci Dünya Savaşı'nda, Suriye'den yaralı dönünce, Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul'da kalmış, geçmemişti Anadolu'ya... Bunlar da bildikleri şeylerdi. Daha önce Nüfus Dairesi'nde, bir yılı bulmayan memurluğu, savaştan sonra gene kısa süreli müzik öğretmenliği de. "Dümtek-a-düm-tek"ten başka şey düşünmez görünen adam, ta Meşrutiyet'ten beri, nasıl bir dikkatli tarih izleyicisi; politik olsun olmasın, Cumhuriyet'in ilk günlerinden bu yana, önemli olayların önünü, ardını düşünebilen nasıl uyanık bir toplum gözlemcisi olduğunu, kendisinden çözümü istenen Eski Türkçe yazıların çağrıştırdığı ilginç anılarıyla açığa vuruyordu! Meşrutiyet'te, Meclis-i Mebusan'da Cavit Bey'le Ermeni sosyalist mebus Zohrap Efendi'nin vergi yasaları konusunda gazetelere geçen tartışmalarından söz ederken, Cavit Bey'in yabancı sermayenin adamı olduğunu, Ermeni sosyalist Zohrap'ın, Osmanlı ülkesini, halklarını, Cavit'ten daha çok düşündüğünü, ekonomik çıkarlarını savunduğunu söylemişti. Ölümünden de üzgün söz etmişti Zohrap Efendi'nin. Ermeni göçündeki sürgün yolunda, Çavuş Çerkez Hasan tarafından, kayalara vurularak kafası parçalanmıştı. Binlerce cinayetinden biriydi İttihat Terakki Partisi'nin. Beş yüz bin Ermeni'yi Kürtlere kırdırtmışlardı doğuda. Mustafa Kemal Paşa'ya saygılıydı. Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul'da kalışı, başlatılan kavgayı İttihatçıların oyunu sanmasından diye bili-

nirdi. Açıklayıverdi bir gün; korkmuştu savaştan! "Savaşı sevmedim!" demişti. Suriye Cephesi'nde sol kasığına gömülen şarapnelin acısı; ilaçsız, bitli hastanelerde çektikleri kolay katlanılır şeyler değildi. Sakat kalmadıysa, İstanbul'da kendini yeniden ameliyata alan bir Ermeni doktora, çoktan ölmüş Doktor Narcıyan'a borçluydu bunu. İzmir Suikastı'na kuşkuyla bakardı! Tüm İstiklal Mahkemelerinin siyasal ölüm kararlarına kuşkuyla bakardı. İttihatçılığa karşı ittihatçılık demişti bir gün. Tarihe çok yalan karıştırıldığından söz ederdi arada, kendine özgü alaylı diliyle. Alaturka musikiye konan yasağa kadar, devrimler adı altında yapılan reformlardan yana olmuştu, hele kadınlara verilen haklar konusunda. Yasak günlerinde radyoyu açmadı. Daha çok kanun çaldı evde. Okumaya düşkündü aslında; divan okurdu. Elinden düşürmedikleri Naili'yle Fuzuli'ydi. Sahirlerin gösterdiği kâğıtlar da ilgisini çekmişti. Bir göz atayım deyip yanına aldığı, Kürt sorununu inceleyen yazıların tümünü okumuştu Sahirler gelmeden. İlk sorusu, "Kimindir bu yazılar?" oldu.

— Dedim ya, dedi Sahir. Anadolu'ya atanan tanıdık bir yaşlı öğretmenin. Götüremedi, emanet bıraktı bize.

— Ne öğretmenidir?

— Tarih.

Başını salladı ağırdan; sağ başparmağıyla çenesini okşadı kaşır gibi,

— Kimseye göstermeyin bunları, dedi. Dert açar başınıza. Tekin değildir bu Kürt işi!

— Nasıl buldunuz?

— Nasıl bulacağım evladım! Söyledikleri doğru. Derleyip toparlayıp güzelce anlatmış. Komonist! Namuslu bir adam. Kimsenin eline geçmesin yalnız! Bu adamın adını da vermeyin sakın kimseye! Bir sürü adam asıldı bu yüzden. Bizim bahçenin ötesindeki konak, biliyorsunuz, İsmail Müştaklarındır. İpe gidiyordu onlar da İstiklal Mahkemesi'nde; güç kurtardılar kellelerini. Ebuzziya Velid, Ahmet Emin, Ahmet Şükrü filan... Kürtlerle bir küçük bağ kursaydılar, bittiydi.

İlk kez böyle bir kaygı belirtiyordu Rasim Efendi. Kürt sorununu da ilk kez konuşuyorsunuz adamla.

— Geçti o günler Büyükbaba, dedi gülerek Sahir.

— Geçmez oğlum, geçmez dedi sertçe Rasim Efendi. Kürt işi dendi mi yüreği hop eder yukardakilerin! Kimse görmesin bu yazıları. Takrir-i Sükûn Yasası'nı Kürt İsyanı'nı öne sürüp çıkardılar, biliyorsunuz. Ondan önce iyi kötü yazıp çizenler vardı. Hepsi susturuldu. Sizler bilmezsiniz o günleri. *Aydınlık* diye bir dergi yayımlardı komonistler. *Orak-Çekiç* sonra. Çok güzel yazılar çıkardı.

Şaşırarak birbirlerine baktı Sahir'le Nedret.

— Siz okur muydunuz Büyükbaba?

Sahir'e döndü Rasim Efendi,

— *Aydınlık*'ı mı? dedi. Okurdum, okumam mı?

— Kimler vardı?

— Kimler mi vardı? Ne bileyim? Bu sizin Nâzım Hikmet de yazardı orda.

Sahir'le Nedret gülümsedi. "Sizin" sözcüğünü anlamlıydı kullanması Rasim Efendi'nin. Hiç sevmezdi Nâzım'ın şiirlerini. Kızardı da şiiri bozduğu için!

— Biraz geç başladım. İlklerde karşıydım da. Müdafaayı Hukuk'u tutuyorlardı. Müdafaayı Hukukçular birinci grup oldular mecliste o zaman Mustafa Kemal'in çevresinde. Sonra da Halk Partisi'ni kurdu Mustafa Kemal. Bugünkü Cumhuriyet Halk Partisi. Bir tür İttihatçılık geliyordu bana baştan. Sonra sonra, anladım. Daha doğrusu gözümü Kamuran açtı. Siz tanımadınız onu, öğretmendi; Rüştiye'den sınıf arkadaşımdı benim. Kafası hepimizden iyi işlerdi. Erken öldü. *Vazife* diye bir gazete çıkardı Cumhuriyet kurulduğu günlerde. Bu Kamuran getirirdi. Yunanistan'dan göçmenler gelmeye başlayınca, oraya buraya dağıtıyorlar. Doktor Şefik Hüsnü üretime geçirmeli bunları; biraz toprak verip bırakmak olmaz diye yazdı. Mütareke'de İşçi-Çiftçi Sosyalist Fırkası diye bir fırka kurmuşlardı; onun sekreteri. Bu göçmenlere yardımcı olmak için de savaştan dönen yedek subayları kullanalım diyor. Kamuran gönüllü çıkmıştı o zaman bu işe. Yedek subaydı. O *Vazife*'de çok güzel yazıları çıktı bu Şefik Hüsnü'nün. Elden ele dolaşırdı. Halk Partisi'nin daha kuruluşunda köşeyi kapanların, bundan doğan ikiliğin, yenilik düşmanlarının, eski İttihatçıları sevindirdiğini filan hep o yazdı. Savaşla bütün kazanılanlar gider eli-

mizden, iktisadiyatımızı kendi halkımızın çıkarına göre düzenlemezsek diye yazdı. Geçmiş zaman, akılda kalmıyor ki.

— Daha ne kalsın! dedi Sahir gülerek.

Duymamış gibi daldı bir an; anımsamış gibi aldı Rasim Efendi,

— Kimler vardı başka, *Aydınlık*'ta? dedi. Sadrettin Celal vardı. Çeviriler yaparlardı komonizm üzerine birçok dilden. Şefik Hüsnü yazardı gene. Sonra Rusya'ya gitmiş dediler. Şimdi aklımda kalmadı; birçok kişi yazardı. Ha Vehbi Sarıdal vardı. Burda Ticaret Mektebi'nde mi ne, hoca oldu sonra. Bir kısmı Ankara'ya sığındı. *Kadro* diye de bir dergi çıkardılardı sonradan. Bir iki sayısını gördümdü. Dönmüş dendi. Şeriatçıları da temizledilerdi o arada; *Sebilül Reşat, Sırat-ı Müstakim*; hepsini kapattılar. Dediğim gibi Kürt İsyanı'ndan sonra oldu, ne olduysa! Bir yıl sonra da İzmir Suikastı oldu. Astılar birçoğunu orda da biliyorsunuz. Bu Kürtlük işi de başka şeye benzemez. Kimse görmesin bu yazıları.

— Onun için buraya getirdik, dedi Sahir.

— İyi etmişsiniz. Gerekirse bana yıkın. Söylemeyin Eski Türkçe bildiğinizi de. Sizinkilerden çoğu bilmez; bilenler de unuttu gitti.

Adama duydukları sevgiyi bölüşür bir gülümsemeyle bakıştılar Nedret'le. İttihatçılığa bulaşmış, ne de olsa komitacıdır diye takıldıkları adam nerdeymiş meğer!

— Kim görecek burda Büyükbabacığım? dedi Nedret.

Ses çıkarmadı Rasim Efendi. Evde dolaşıp duran Tahsin Ağa ile Firdevs'i, bir şey anlamayacakları için sakıncalı saymıyor olmalıydı o da. Yemekten sonra yatmaya çekildiklerinde, yaşlı adamın uyarılarının yabana atılmayacağını, yatak odalarındaki yüklükte tuttukları bavulu Nedret'in, daha güvenli bir yere saklaması gerektiğini konuştular. Öğretmen arkadaş yalanı da saçma görünüyordu Sahir'e şimdi. Açıkça söyleyemezler miydi bu adama, bunlar gizlideki TKP'nin, yazan da Doktor Hikmet Kıvılcımlı diye? Ne sakıncası olacaktı? Belki onu da tanıyordur! Şefik Hüsnü ile konuştuğunu duymaktan da mutlu olacaktı bu adam!

— Açmanın ne gereği var? dedi Nedret. Bence iyi ettin. Yeri gelirse söylenir. Sevinir bile bakarsın, gizlilik kurallarına bağlılığımıza! Adam şaşırtıcı bayağı!

— Sen de az şaşırtıcı değilsin! Yaman "Conspirateur"müşsün!

Güldü Nedret,

— Dedemin kızıyım ne de olsa! dedi.

— TKP'ye girmişsindir belki de, kim bilir!

Sahir'in, kendince taş attığını nerden sezinleyecekti?

— Rahmi Usta'ya başvurdum ama, olmadı! dedi. Kocamdan izin kâğıdı istermiş Parti!

İsteksizce gülümsedi Sahir,

— Şaşmam bu ülkede, dedi.

Rahmi gelmemişti aklına niyeyse! Turgut'a başvursaydın dese miydi? Böyle sıcak takılmalar yapmayalı Nedret öyle çok olmuştu ki, dediğine pişman mı etsindi şimdi kızı! Niye pişman olsundu; ne demek istediğini anlar mıydı ki Nedret! Yutkundu, O gece de uyuyamadı geç saatlere kadar. Doğal sayıyordu artık bu uykusuzlukları; yapısı buydu demek! Bir türlü kurtulamadığı sorular, sert lodosların denizin dibine çökmüş pislikleri su yüzüne çıkarması gibi, şu ya da bu olaya çarpıp takıntılarla ortaya döküldü mü, yorgunluğa yenik düşünceye dek, gözlerini yummuş, dönüp duruyordu yatakta. Sabahleyin, "sekiz elli beş" Kadıköy-Karaköy vapuruna yetişmek de yarın gene işkence. Rahmi Usta'yla Stalin üzerine, öteden beri yaptığı tartışma, asılı kalmıştı ya, adama saygısı artmıştı o uzun konuşmasından sonra. O değişmiyor da sen değişiyorsun belki! Bende bir değişiklik yaptı öğrendiklerim, yapmaz olur mu? Ayrıntılar uçup gitse de anayolu öğrendim gibi. Şefik Hüsnü'yü daha iyi anlayabilirim artık. Adam, Türkiye üstüne ilk kafa yoranlardan Marksist olarak. O bilinen bir şey. Özgün şeyler söylüyor ilk günler. Komintern'e gidip de Parti'nin sorumluluğunu yüklenince, bir yana bırakıyor ilk söylediklerini, Parti'deki çeşitli eğilimleri, Komintern çizgisinde birleştirip tutmaya çalışıyor, anladığım. Pek de tutamıyor! Koca bir muhalefet dikiliyor önüne! Sonra ne oluyor? Desantralizasyon kararında, bir anlamda, onun ilk, özgün savlarına dönüyorlar! Öyle olmuyor mu? Kendisine sor! Nasıl sorayım; Rahmi Usta'nın, eski olayları bize anlattığı çıkar; söz verdik adama! Çok istiyordu Şefik Hüsnü'ye bir daha gitmeyi. Doktor, beklerim demişti ya, Rahmi Usta tutukluyken doğru olur muydu? Kıvılcımlı'nın Kürt sorunu'nu ince-

leyen notlarını gördükten sonra Doktor Nurettinlerde konuştukları Kürtlük işi yeniden gelip oturmuş gibiydi gündemine. Kürt öğrenci Veysel'le girdikleri tartışmanın gecesi Nedret'le aralarında başlayan soğukluğun da yaşamında dönüm noktası oluşturduğunu unutmuyordu. Bir yazgıyla bağlıydı sanki bu Kürt sorununa! Olmuş, bitmiş şeylerdi aslında; biliyordu bunu. Doktor Nurettin'in kafasını oğlu bile ciddiye almıyordu bugün. İngilizlere dayanıp Doğu'da devlet mi kuracaktı Kürtler! Hayır, o değildi; istediğimiz gibi özgür, gönlümüzce bağımsız olamamamız, düşündüklerimizi korkusuzca söyleyememizdi sorun! Şu olmayacak Kürt işinde Rasim Efendi'yi bile ürkütmüşlerdi! Birilerinden izin almadan düşünmeyeceğiz hiçbir şeyi; istenen o! Ya Ankara'dan gelecek izin ya Moskova'dan! Troçkist oldun gittin işte! Daha da kötüsü belki! Ondan kötüsü var mı? Fransa'da bir günlerin en hızlı komünistleri, Doriot-Deaların sloganını anımsayıp ateş düştü içine. "Ne Moskova, Ne Berlin" diyorlardı onlar da; Hitler'in yanındalar şimdi. İspanya'ya, Fransa'ya karşı bağımsızlık peşindeki Arapların baş savunucusu görünüyordu Doriot; Komintern'in de gözdesi! Yok mu başka seçenek; biraz aykırı düşününce faşizmin iti mi olacağız ille! Doğru bildiklerimizi savunamayacak mıyız? Her şeyin "Allah'ın izniyle" olduğuna inandırılmış bir halk, boynunu büküp katlanabilir buna; biz ne yapacağız peki? Siz kimsiniz? Aydınları diyorsun! Rahmi Usta nasıl dudak büküyor, "aydın" derken, gördün! Ne oldu, gördüm de? Benim de ona dudak bükmek geliyor içimden. Şimdi pek gelmiyordu doğrusu! Stalin'i okuyunca baş ağrısı geçmiş, bilmem hangi aşağılık herifin! Övgü diye söylemedi ki Rahmi Usta; o da alaya alıyordu bunu. Adama saldırdın. İyi ettim. şimdi alaya alıyor; onda da bir değişim oldu demek! Gününde yaptı mı o işi? Yapabilir miydi? Rahmi Usta'nın suçu değil, öyle kurulmuş, öyle yürüyor işler! Rahmi Usta'nın suçu, bile bile iyi diyor o buna; ben diyemiyorum; sorun bu. '36'da *Retour de L'URSS*'yi yayımlayıp da Andre Gide, bunları söylediğinde, yeri göğü inlettikti; ne hayınlığını bıraktık adamın ne satılmışlığını! Stalin'e gönderdiği bir telgrafın başına, büyük övgü sıfatları koymadan tel'i çekmemişti postanedeki kadın görevli. Biri de sendin o günler Gide'e sövüp sayanların! Evet, yazık ki bendim. Ateş, kan içinde, gırtlak gırtlağa öl-

dürme yarışına girilmiş bir dünyada çok mu önemli şimdi bunlar! Nice milyonla Sahir ölüp gitti tüm cephelerde. Daha değerlileri gitti, biliyorum! hem de, "Stalin" diyerek! Ne yapayım böyledir diye; susayım mı? Onu istiyorlar; acı olan da o değil mi? Bugün susarsak ilerde konuşacak mıyız? Korktuğum, ya hep böyle gidecekse. Kendinle ilgili şeylerde niye susuyorsun peki? Yasağı koyan kim; sen misin, Nedret mi? Niye apaçık söylemiyorsun kadına, onu kıskandığını? Kuşkular içinde olduğunu; ona güvenini çoktan yitirdiğini? Söylememe gerek var mı? Çoktan duyumsamalıydı. Biliyor belki de! O niye açmıyor bana? Doğruyum demek! Yalan söylemek istemediği için susuyor o da! Bunun için taşıyorum o acı yükü ben de. Onun yükü senden de acı belki! Benim yüküm dayanılmaz oluyor böyle düşününce de. Sık sık karman çorman olan ruh dünyasıyla birlikte cinsel istekleri de azalmıştı, gücü de. Yaşlanmaktandı belki de, kim bilir! Oysa Nedret'i, hele bu yaz günlerinde öyle çekici buluyordu ki. Tahsin Ağa bahçeye, alışverişe, Firdes Teyze evin mutfaktan temizliğine, her şeyine yetiştiği için, konağa geldiler mi büyük yorgunluklardan kurtulan Nedret, haftanın çoğu sabahlarını, çocuklarla birlikte gittikleri denizde geçiriyordu. Sahir ancak hafta sonları, o da ara sıra katılabiliyordu onlara. Yanık teniyle baş döndürücü oluyordu Sahir için Nedret; mutlu edeceğine acı veriyordu o da! Önüne dikiliveren bulanık kurmacalar cinsel gücünü irkilmeye dönüştürüyordu! Müziğe bağlı iç dünyasında örtülü bir doyumla mutlu Nedret'in yaşamında cinsellik başat bir yer tutmamış görünürdü hep; atılımlar Sahir'den gelirdi. Aşırı azgın bulduğu bile olurdu Sahir'i. Artık yakınmadığına göre bir denge mi oluşmuştu? Başka ne olabilirdi ki! Olurdu, niye olmasındı! Her şey olabilirdi şu yeryüzünde! Eskiden aklına gelmeyen şeyleri şimdi düşünebiliyordu işte! Yazları en büyük sıkıntısı, konaktaki, ikide bir akortu bozulan eski piyanoydu Nedret'in. Umarsız kaldı mı, "parmaklarım duracak" deyip bazen hafta içinde eve gidiyordu, piyanosunda çalışmak için. Yıllardır yaptığı şeydi. Gereksinim duydukları kimi şeyleri de alıp geliyordu. Nedret'in eve gittiği bir gün, Turgut'un gazeteden izinli çıkması altüst etmişti Sahir'i. Telefon etmeyi de yedirmiyordu kendine; ne diyecekti? Turgut Bey orda mı diyecekti! Kalkıp gitmek geçti

içinden, utanca battı. İmamı, muhtarı da yanına al bari! Yüreğindeki ağırlıkla çevirdi sonunda; çalıp duruyordu telefon, yanıt veren yoktu. Kapattı. Kendini ilkel bulması yetmiyordu kurtulmasına. Eve alacak değildi ya oğlanı. Dışarda bir yerde belki... Anımsadı; Doktor Şadanlarda buluşacaklardı bugün arkadaşlarıyla. Hadi, orayı da aç! Numarayı arayıp buldu küçük defterde, açtı. Ordaydı Nedret. Gülüşmeler, konuşmalar geliyordu içerden; kalabalıktı belli ki. Beklemediği bir durumla kaygılıydı Nedret'in sesi. Bağışlasındı Nedret. Eve uğrayacaksa, İngilizce-Fransızca *Büyük Sözlük*'ü getirebilir miydi? Nasıl gülünç duyumsuyordu kendini! Bin bir sorunla yüklü geniş zaman alanında pek uzun süreli sayılmazdı gerçi Nedret'le ilgili takıntıları, çarpıp geçiyordu ya, çöküntüsü derindi. Unutulmuş görünse de, bir yerlere sinip bekliyor, başka saplantıları o besliyordu belki de! Bu gerginlik içinde gazetede, döndüğünde saatlerce evde çalışmanın yorgunluğunu giderecek, hiç değilse azaltacak olaylar birbirini izliyordu dünyada oysa. İngiliz, Amerikan, Fransızlar Güney Fransa'ya da çıkmışlardı. Paris kurtulmuştu. Orduların her cephede önüne kattığı yaralı Nazi canavarı, kan içinde can çekişerek, inine doğru çekiliyordu. Bizde ne oluyor peki? Almanya'yla ilişkilerin kesilmesi kötü şey mi? Devletlerarası ilişkilerin doğurduğu, diplomatik olay bu. İsmet Paşa'nın Turancılara saldırısı da oyunun bir başka yanı. Neyse oydu Türkiye; aralıktan gelen ışık gibiydi doğrular. Dünyada faşizm bataklığa gömüldükçe, Türkiye'de kaçamak aydınlıklara bile diş bileyen kara güçlerin kızgınlığı artıyor, gözü dönüyor. Nereye varacak bu iş? Durağan bir şey var bu toplumda. Kafalara hep üniforma giydirilmiş. Fesi attık, şapkayı geçirdik kelleye; içi aynı. Cumhuriyet'ten önce de buydu, sonra da bu. Eskiden Bismillah'la başlıyordu her iş, şimdi Atatürk'le. Eskiden "şer'i şerife" uymazsan kâfir oluyordun, şimdi devletin gidişine karşı çıktın mı vatan hayınısın! Hangi düşünceyi savunacaksan savun, başına önce devletin külahını geçireceksin! Marksist olmakla da bir yere varamadığını düşünüyordu; oydu asıl acısı da. Orda da kırmızı külah geçiriyorlardı adamın başına; bir başka "devlet üniforması"ydı o da! Rahmi Usta'nın anlattıklarıyla daha iyi kavrıyordu bunun nedenlerini. Desantralizasyon kararı ile, "Kemalizm yeter; neyinize sizin daha ötesi"

demişler bize! Oh, ne güzel anlamışsın Rahmi Usta'nın anlattıklarını! Adam duysa tövbe eder bir daha sana bir şey söylemeye! Dünya devriminin stratejisini çizmiş Komintern o günler; Türkiye'deki devrimcilerin savaşını da öyle belirlemişler o günün koşullarında. Senin yorumuna bak bir de! Yanlış temel felsefenden kaynaklanmıyor bunlar. Doğrulara götürecek yolların tıkanmasından benim acım. Düşünce yolları kapatılmış ya da sınırlanmışsa, sen de apaçık bilincindeysen bunun, önüne konan doğrulara güvenebilir misin? Kuşku duyarsın en azından. Hayın sayılıyorsun o zaman da? Rahmi Usta'ya sor; Troçkizme kayıp giden bir aydıncığım ben! Şefik Hüsnü'yle niye konuşmadın bunu? Sıra gelmedi ki. Doktor Nurettin istediği gibi konuşuyor işte! Yeğeni ne diyor? Böyle konuşanı vururlar bizim orda, diyor. Burda da vururlar dedi Kevser Hanım. Yalan mı? Moskova'da da benim gibi konuşanı vuruyorlar belki! Konuşmadan, yazmadan nasıl bulacağız doğruları? Sopa kimin elindeyse o konuşacak; doğruları da o söyleyecek! Bu tanımladığın faşizm be! Bugün gebertilen faşizm. Ondan sıçramış kimi pislikleri biz de taşıyoruz demek! Öyle mi yorumluyorsun! Denk al ayağını, kötü gidiyorsun sen! Biliyorum. Liberal zevzeklikle başlayıp iyice karanlığa batıyorsun! Bıktım bu suçlamalardan; batıyorsam batıyorum! Duyup düşündüğümü söylüyorum diye kimse karşıma çıkıp korkutmaya kalkmasın beni! Bunu diyorum! Lenin üzerine okuduğum, duyduğum hiçbir şey batmadı bana. Her yanıyla gerçek demokrat; resimlerindeki ışıltılı güler yüzünden belli adamın! Tam komünist. Bir de Stalin'e bak! Burnundan kıl aldırmıyor! O dedi mi akan sular duruyor! Yanılmaz Tanrı! Nerden biliyorsun? Sanki birlikte oldun adamla! Damgasını vurduğu partinin, partililerin tutumundan belli değil mi? Onlardan başka doğruyu bilen yok. Ya baştaki yanılıyorsa? Art arda dizilmiş iskambil kâğıtları gibi, biri devrildi mi, hepsi yıkılıp gidecek o yana! Burjuvazinin masallarıyla senin kafan da çarpılmış. Öyle kolay mı alıyorlar bir kararı! Ne uzmanlarla nice araştırmalardan sonra karara varıyorlar kim bilir! Koca bir politbüro var. Emekçi yığınlarla her an iç içe, yürek yüreğe, kafa kafaya veren parti örgütleri var. Stalin simge. O dev yapıdaki işler nasıl yürür demokratik dayanışma, işbirliği olmadan. Marx'ın düşleyip değindiği,

Lenin'in dediği, işçi sınıfı için demokrasi bu işte! Burjuvaziye diktatörlük. Bırak burjuvalar kaygılansın bu diktatörlükten; sana ne oluyor! Troçkist sözüne dayanamıyorsun sonra! Sen daha kötü kuşkucusun! Evet, kuşkucuyum, ama kötü değilim. Bu senin kuşkuların nerden geliyor biliyor musun? Hayır, bilmiyorum. Yörene bir bak şöyle, anlarsın! Yumuşacık yastığın, yatağın, yorganın, karyolan, kanepen, koltukların, yazı masan, yemek masan, tabak çanakların, çay bardakların, yazlık kışlık evin, yuvan yani; şu tavandan sarkan avize; piyano çalan kıskandığın karın, çocukların, bütün bunları koruyabilen iyi kötü kazancın... Anladık! Aman elimden gitmesin diye... Yoo, o da değil. Onların çizdiği bir haritaya bağımlısın! Küçük burjuvayım yani; bu ıvır zıvırla sınırlı kafamın tavanına çarpıp duruyorum; düşündüğümü sanıyorum! Bak, nasıl biliyorsun! Kitaplarımı niye saymıyorsun? Marksizm insanı bu kaba şemalara mı bağlıyor? Bu şemaları da birileri yutturuyor bize! İnsanı hiç de böyle basite indirgemiyor Marx. Mujikler ülkesinde ilkel köylülerle kolhoz kurmak zorunda kaldı mı Marx? Bunlar metafizik varsayımlar ya, kalsaydı, "sağa saptın!", "sola saptın!" deyip Buharinleri, Rikovları öldürmeye mi kalkardı! Lenin hangi yoldaşına kıydı? Bolşeviklerin gizli ihtilal kararını açıklayıp işi hayınlığa vardıran Kamenev, Zinovyev de içinde... Nedir '36 Moskova Yargılamaları? Rezillik! Öldürmediği kalmadı Stalin'in! Ortaksız, benzersiz Stalin! "La şerike lehu ve la nazire leh!" Ortağı da yok, benzeri de yok diyor onlar da! İman etmiş, dini bütün Müslüman gibi rahatsın! Keşke ben de böyle olabilsem. Böyle olmadığı, olamayacağı duygusu, yüreğine çakılmış bir mutluluk anıtı gibiydi. Bu kanlı savaş günlerinde, nice özverilerle ele geçirilen güzel şeylerin sevincini yaşarken, karşısında bitiverip her şeyi bir anda zehir zıkkıma döndüren bir mutluluk anıtı!

— Saat dokuza geliyor Sahirciğim!

Ağırca doğruldu yatağında, mutfak önlüğü ile karyolanın ayak ucunda duran Nedret'e baktı.

— Gitmesem mi? dedi.

Kaygılı bakışlarıyla başucuna yaklaşıp elini Sahir'in alnına koydu Nedret,

— Ne oldu? dedi. Ateşin mi var?

— Sanmıyorum, dedi Sahir. Ateşim yok da, iyi değilim pek. Bir telefon edeyim de, bugün inmeyeyim, diyorum.

Nedret duraksamıştı. küçük ateşlere aldırmadan, hastayken bile işe giden Sahir'i ilk kez böyle görüyordu.

— Sen bilirsin, dedi. Hadi gel, kahvaltıda bekliyoruz.

— Başlayın siz.

Ağırca indi yataktan. Remzi Bey'in yazısı daha dün çıkmıştı gazetede; düzeltilmesi için yeni bir yazı göndermezdi nasıl olsa. Yıkanıp aşağıya, yazları yemek yedikleri salon genişliğindeki hole indiğinde çocuklar kahvaltılarını bitirmişlerdi nerdeyse.

— Doğru denize mi şimdi?

Özgür yetiştirdi hemen,

— Annem bugün eve gidecek piyano çalışmaya.

— Bir yere gitmiyoruz, dedi Nedret. Babanızla birlikteyiz bugün evde.

Ses çıkarmadı çocuklar, sevinmiş de görünmüyorlardı. Nedret'in çay boşalttığı bardağı önüne çekerken,

— Git sen, dedi Sahir. Biz çocuklarla kalırız.

— Konsere mi hazırlanıyorum! dedi Nedret. Başka gün giderim. Telefon ettin mi?

Etmemişti. Daha gelmemiş olabilirlerdi gazeteye.

— Bana da bir çay verecek misiniz çocuklar!

Kahvaltısını sabahın köründe Tahsin Ağalarla yapmaya alışkın Rasim Efendi sabah gezintisini yaptığı bahçeden dönüyordu.

— Bizim yanımıza gelin Büyükbaba.

Çocuklar, birbirleriyle yarışır gibi aralarına çektikleri minderli hasır sandalyeye aldılar çok sevdikleri büyükbabalarını. Rasim Efendi de pek düşkündü onlara. Hele büyük oğlanla oturup ciddi ciddi tarih konuşurdu kimi zaman. Osmanlılar nasıl gelmiş Anadolu'ya? Trakya'ya ne zaman geçmişler? İstanbul nasıl alınmış? Timurlenk'le Yıldırım Beyazıt niye savaşmışlar? Arada da Nasrettin Hoca fıkraları. Bu masalsı anlatıları, hele Nasrettin Hoca fıkralarını Özgür de ilgiyle dinliyordu ya, Tuğrul dinlediklerini aklında tutuyor, sırasında kullanıyor, o yaşta bir yaşam felsefesi oluşturuyordu kendisince. "Başımıza bir küçük Rasim Efendi çıkıyor!" demişti bir gün Sahir. Aldır-

mazlıkla gülümsedi Nedret. Geçerdi nasıl olsa; o da öyle büyümüştü. Büyükbaba düşünceliydi çayını yudumlarken. Yaz, kış boğazına kadar iliklenmiş pamuklu gömleği içinde böyle durgunlaşıp sağ elini ara sıra, ak pak olmuş dağınık saçlarında gezdirdi mi önemli bir şeyden söz etmek için güç topluyor demekti! Rengi soluk, fersiz gözlerini bir noktaya diktiği böyle anlarında alnı biraz daha genişler, çenesi sivrileşirdi sanki! Oğlanlar, masaya çökmüş sessizliğin anlamını kavramışlar gibi, çaylarını bitirir bitirmez fırladılar. Tahsin Ağa'nın, daha yaz başında, büyük çamın çarpık, kalın dalına urganla kurduğu kolan salıncakta sıra kapmak sorunu vardı. Komşu çocukların da bağırış çağırışları geliyordu bahçeden. Salıncak, yaz boyu, çocukların oyun yerine dönmüştü. Büyükbaba'yla Nedret'i baş başa bırakmayı yeğlemiş gibi, telefona gitmek için kalktı Sahir. Evde kaldığına da iyi etmemişti sanki; içindeki sıkıntı artmış gibiydi. Tahsinlerin odasına yakın olsun diye, birinci kattaki merdivenin arkasında duruyordu telefon. Gidip açtı gazeteyi; Turgut'u istedi Yazı İşleri'nden, gelmemişti daha. Müdür Hami Bey'e bağlattı. Ne ağırdı, bir gün izin alabilmek için bu adamlarla konuşmak zorunda kalmak. Kapatacaktı nerdeyse. Hami'nin, telefondan fırlamış kirli su gibi üstüne sıçrayan sesini duyunca, bugün gelemeyeceğini söyledi; gerekçe filan da göstermedi. Masasına bıraktığı yazıları Turgut Bey, gözden geçirip baskıya göndersindi. Aksama olacağını sanmıyordu. İvedi durumda telefon etsinlerdi; karşıdaydılar. "Geçmiş olsun!"la kapattı adam! Hasta saymıştı Sahir'i demek. Hastaydı; hasta olmasa niye gitmesindi gazeteye! İndi merdivenleri, masada, alttan bir sesle konuşmaya dalmış Nedret'le Rasim Efendi'ye takılmadan bahçeye çıktı. Çocuk gürültülerinden uzaklaşmak için arka bahçeye geçti; içinde kurbağaların yüzdüğü, taşları yosun tutmuş, bakımsız havuza doğru yürüdü. Bir tekir kedi komşu çitten atlayıp sarmaşıkları, diz boyu nergisleri siper ederek, serçelerin su içmek için inip kalktığı havuz kıyısına doğru sinsice sokulmaya başlamıştı. Kediyi kovalamak için eğilip taş aldı yerden, atacakken vazgeçti; ne olacaktı bakalım? Ne olacaktı; hiçbir şey olmayacaktı! Kedi biraz sokulunca serçeler uçuşuverip karşı dallara kondular. Kedi gevşemiş gibi duraladı, gözlerini havuzun yeşile çalan sularına dikti bu kez; kurbağalara baktı bir süre.

Umudunu kesmiş gibi kaldırdı başını, dönüp ön bahçeye doğru, kurumaya yüz tutmuş çiçekler arasına daldı. Elindeki taşı attı Sahir. Kendi içinde çözümleri var doğanın; her işe burnunu sokma! Serçeler enayi değil! İri çam gövdesine dayalı, boyası kabuklanıp dökülmüş tahta banka doğru yürüdü, oturup yaslandı. Tepede ağırdan sallanan çam dalları arasında, ak sünger gibi parçalı bulutların, silip parlatırcasına üstünden aktığı maviliğe daldı bir süre. Bu yaz sonu sabahında ne çok şey vardı mutluluğu duyumsamak için. Nâzım'ın ünlü dizelerini söylendi yavaşça; "... Ne düşmek dalgalara / Ne kavga, ne karım / Toprak güneş ve ben / Bahtiyarım!" Ayıbına gitti! Kim bilir nice günler zindanda kalmış adam. "Bugün bizi ilk defa güneşe çıkardılar" diyor. Donanma yargılanmasında, ikmal gemisi Erkin'in sintinesinde aylarca tutmuşlar. Gün yok, güneş yok. Biz de konağın bahçesinde, çamın altına oturmuş, şiir okuyoruz! Nâzım otuz yılla, yatıyor. Doktor Hikmet'e yalnız donanma yargılamasından verdiler; yarısı. Kemal Tahir de öyle. Harbiye olayında yok onlar. Yatıp duruyorlar. Yıllarca da yatacaklar daha! Orduyu isyana kışkırtma! Rahmi Usta'nın, "Ne aslı var, ne astarı!" sözlerini anımsadı. Doktor Hikmet, "Bir saatçi çırağı kitap satın almaya geldi bizim oraya, Kıvılcım Kitapçısı'na; başımı kaldırıp şöyle bir baktım" demiş. Solculuğa özenirmiş Marksist yayın peşindeki oğlan da, "Doktor gözlüğünün altından şöyle bir baktı" diyor! Bütün olan bu. "On beş yıl!" Nâzım'ın da kitapları bulunmuş erlerin, erbaşların gemideki dolaplarında. Ne biçim ülke! Nâzım'ın Harbiye yargılaması ayrı bir rezillik. Üstte birileri akıllarına koymuşlar bu işi, ilk ellerine geçen bahanede göbek atarak gerçekleştirmişler, belli ki. Bahaneyi de Nâzım vermiş, Rahmi Usta'nın anlattığı. Komünistliğe özenen bir grup arkadaşları adına kendisine başvuran Harbiyeliyi polis sanarak Birinci Şube'ye telefon açmış, benimle uğraşmayın diye! Doktor Hikmet'i çileden çıkaran bir sorumsuzluk! Rahmi Usta'yla kimi söyleşilerinde duyduğu şeylerdi bunlar. Doktor Şefik Hüsnü'ye de sorsa mıydı? Neyi soracaksın? Söyler mi adam! Nice şey var sorup öğrenecek; olmuş bitmişleri kurcalamak niye? Öğrenmişsin işte; işin dedikodusunu mu yapacak Doktor seninle! Başka gizli yanları varsa da olayların, söyler mi hiç? Adamı kuşkuya düşüreceksin bir de! İlerde, tarihçilerin işi o. Bizim

işimiz ne, peki? Senin işin... Remzi Bey'in gazetesinde, ayda yüz yirmi kâğıda kölelik etmek! Konağın köşesinden arka bahçeye dönen Nedret görünmüştü; Sahir'e bakıp yürümeye başladı. Kimi sabahları bu bankta otururlar, bahçede gezinirlerdi birlikte.

— Ne güzel hava değil mi? dedi yaklaşırken. Pek sıcak da yapmayacak gibi.

— Öyleye benziyor.

— Çıkalım mı bugün?

Duraladı,

— Beni evde hasta biliyorlar, dedi. Ararlarsa?

— Doktora gitmiş olamaz mısın?

Olur, niye olmasın? Ne pratik zekâsı vardır bu kızın. Zekâ mı, yalan yeteneği mi? Bu kız yalancı yani!

— Nereye gideceğiz?

— Çocuklarla hiçbir yere gitmek gelmiyor içimden.

Bir baktı Nedret, ses çıkarmadan yavaşça oturdu yanına; öylece kaldı bir süre. Dönüp baktı Sahir'e,

— Neyin var? dedi.

Hadi konuş işte! Ne konuşacağım? Neyim olabilir ki; yok bir şeyim!

— Bilmem, dedi. İyi uyuyamadım, ondan belki.

Bir şey demeden kaldı Nedret. Uzayan sessizlik içinde yüreği çarpıyordu Sahir'in. Hadi söyle; sen söyle! Benim neyim olduğunu sen söyleyebilirsin Nedretçiğim! Sen de benden bekliyorsun! Martıya bak, bacaya kondu gelip! Kafasını keskince sağa sola çevirip duruyor. Bir beklediği var sanki kuşku içinde. O bacadan ne güzel görünüyordur kim bilir! Ayrımında mıdır ki zavallı! Olmasa gidip oturur mu oraya!

— Ne diyor büyükbaba?

Uyanır gibi doğruldu Nedret,

— Dam akıyor ya; onarımı için Tahsin Ağa'yı sıkıştıralımmış. Sen Firdes Teyze'ye söyle, diyor; beni dinlermiş o. Tahsin Ağa savsaklıyormuş. Yalan da değil. Geçen yıl da böyle oldu.

— Parası? Geçen yıl parasızlıktan kaldı, biliyorsun.

— Para varmış, dedi Büyükbaba.

— Geçen yıl da öyle dedi Büyükbaba. Tahsin Ağa da bu paraya olmuyor, dedi.

— Valla bilmiyorum. İlgi gösterelim istiyor adam. Bizim becereceğimiz şeyler değil.

Gülümseyip ekledi Nedret,

— Oğlanlar büyüse de, onlar uğraşsa bari bu işlerle!

— Konak o zamana dayanırsa!

— Aman, dayanır, dedi Nedret. Bildim bileli böyledir bu ev. Kırk yılda bir usta eli değer. Hep onarma sözü edilir. Gelsinler konuşacağım Firdes Teyze'yle. Sen de Tahsin Ağa'ya deyiver istersen yeri gelirse. Bilirsin, Büyükbaba çok sinirlenmişse bir konuda, konuşup üstelemez onlara.

Ses çıkarmadı Sahir. Sabah erkenden Bostancı'ya pazara gitmişler karı koca Tahsin Ağalar; gelirler nerdeyse. Ne güzel oldu; bir işi konuşup çözümledik sonunda Nedretçiğimle! Hem de yaşlı konakla ilgili! Tarihi epey eski bu yapının. Rasim Efendi'nin amcası, kim bilir kimden almış. Çoluğu çocuğu yokmuş. Erkence de ölmüş. Kardeşine kalmış konak; Rasim Efendi'nin babasına yani. Ordan da, babasının tek çocuğu Rasim Efendi'ye. Babasıyla amcası, iki kardeş, odun, kömür toptancısıymışlar. İstanbul'un bu tahta konaklarının kimisi, özellikle büyükleri saraylılardan kalma. Bir de böyleleri var ki, sonunda bize kadar düşmüş! "Konak" sözünü takılmak için söylerlerdi aslında; büyükçe bir tahta evdi bahçe içinde. Belki biraz konak özentisi. Alayla söylenen söz yapışıp kaldı. Kalıtçısı Nedret; ondan da bizim oğlanlara geçecek demek. Yalnız bir vasiyeti var büyükbabanın; yaşadıkları sürece, Tahsin Ağalar burda kalacaklar karı koca. Çok yaşasınlar! Onlar olmasa kim bakacak bu her yanı dökülen yapıya. Biraz da bahçeyle ilgilenseler! Ellerinden geleni yapıyorlar, ne yapsınlar; onlar da yaşlandı. Rasim Efendi'nin geliriyle de ancak bu kadar dönüyor demek. En ince girdi çıktısına kadar, evin tüm geliri, gideri Tahsin Ağa'nın elinde. Buraya geldiler mi, Nedret de ona verir, katkı için gerekli parayı. Çok namuslu bir adam. Karı koca, beş vakit namazdadırlar. Rasim Efendi'nin dinsizliğine de hiç takılmazlar. Güler Firdes Hanım; gizli ibaret yapıyor o, der! Belki de inanıyorlar buna! Nedret'in annesinden duyduğu, yıllar önce, gümrük kolculu-

ğu günlerinde, bir cinayet iftirasından Ağır Ceza'da yargılanan Tahsin Ağa'yı, avukatlara büyük paralar ödeyerek, umutsuz durumdan son anda Rasim Efendi kurtarmış. Kimsenin el uzatmadığı karısına, şimdi Tarsus'a yerleşmiş bir emekli astsubayla evli kızına da bakarak. Tahsin Ağa'nın ağalığı da, "Bir evde iki efendi çoktur!" diyen Rasim Efendi'nin istemesiyle olmuş. Kendisine "Bey" denmesine dayanamaz Rasim Efendi. Biri ağzından kaçırsa, "Beybabanızdır Bey!" der, gülümseyerek. Kanun tımbırtısı geliyor yukardan; havası iyi demek bugün Rasim Efendi'nin. Sağlığı da düzeldi. Soğuklar gelince ne olacak bakalım? Epey korkuttu geçen kış. Yaş seksenin üstünde. İki katımızdan çok bizim; sırasında kafası bizden iyi! Biz o yaşlara gelmeyiz ya, gelirsek... Biz deme! Nedret gelir; sen kendine bak! Ben çoktan geldim seksenime! Her şeyi abartıyorsun böyle! Şaka yapıyoruz.

— Çıkıp odaya yazıları mı okuyalım şimdi?

— Bilmem, dedi Sahir. Ona da pek içim çekmiyor.

Genellikle geceleri okuyorlardı yazıları, odalarına kapanıp.

— Sana bir açıklamada bulunayım mı?

Yüreği hop etti Sahir'in. Soluğunu tutar gibi baktı Nedret'e.

— O yazıların çoğundan bir şey anlayamıyorum ben, dedi Nedret, utangaç bir gülümsemeyle. Öyle şeyler ki...

— Tarihle ilgili...

— Yalnız tarih mi? diye kesti Nedret. Tarih öncesinden söz ediyor. Neler söylüyor! Bilmediğim, bilemeyeceğim, bana çok yabancı bir sürü şey. Sen değil belki ama, ben ne kadar yetersizmişim! Osmanlı tarihiyle ilgili şeyleri iyi kötü anlıyorum. Bir de, bu Kürtler üzerine söylediklerini anladım gibi. Bu konuda epey şey duymama karşın, çok şaşırttı beni doğrusu. Ne diyorsun?

Ne desindi Sahir? Onun da içinden duyduğu şeylerdi bunlar. Nedret'in, açıkyüreklilikle ortaya koyduğu sıcak ilgisi, özlemini duyduğu mutluluktu onun için.

— Beni de sarstı, dedi. Nasıl açıklıkla anlatıyor Kürt sorununu! Şu Hikmet Kıvılcımlı ile tanışmayı ne kadar çok isterdim! Osmanlı tarihine, İslamiyet'e bakışı ne kadar başka! Bizim söylediklerimiz okullarda okutulan basmakalıp şeyler; Kemalistlerle ağızbirliği etmişiz. Neler diyor oysa bu adam! Osmanlı'nın toprak yapısını incele-

miş, kurumlarını araştırmış. Bugüne de ışık tutan yanlarını bulup koymuş ortaya. İslamlığı da öyle. Hem yürekli, hem seçkin kafalı biri bu. Kürt sorunu konusunda da öyle. Şoven mi kalmış sayılıyoruz biz? Bilmiyorum, Rahmi Usta'yla konuştuktu bir ara; Kürtlere acımaktan öte bir şey söylemedi, anımsadığım. Gördün yukardaki TKP programını; Türkiye'deki halklara, Kürtlere, Lazlara özgürlükten, dilerlerse, ayrı devlet kurma haklarından söz ediyor. TKP iktidar olunca, isterlerse bağışlayacakmış bu hakkı onlara. "Halkların kendi yazgılarını belirleme hakkı" Leninist ilkesi bu. Kıvılcımlı'nın yazdıkları da bu doğrultuda belki ama, belgelere, olgulara dayalı söyledikleri. Olmalı'dan söz etmiyor adam; olanlara, olacaklara parmak basıyor. Yaman bir kavgacı bu! Bakalım dedikleri çıkacak mı? Türkiye'de çok şey değişti o günden bugüne. Kürt'üm deyip bugünden tek yakınan, aşiret ulusalcısı Kürt Doktor Nurettin! Başka kim var Kürt sözü eden? Kürt oğlan bile o gece, gördün, "Kürt" olmaktan çekiniyordu; şovenlik sayıyordu "Kürt" demeyi. Kızdımdı, biliyorsun o gece.

— Sen o gece çocuğa kızmadın ki...

Bir çelmeyle tökezlemiş gibi oldu Sahir.

— Bana kızdın! dedi Nedret.

Dönüp dupduru bakışlarını üstüne dikmişti Sahir'in. Karşısına dikiliveren bir duvar önünde çakılmış gibi, arandığı sözcükleri bulamadan kalakalmıştı Sahir. Beklediğin bu değil miydi, al işte! Söyle sen de! Niye bu olsun? Ben aslında...

— Bir türlü de geçmiyor kızgınlığın!

Başka yol bulamayınca sinirli gülmeye vurdu Sahir,

— Senin kızgınlığın geçmemiş Nedretçiğim, dedi, benimki değil!

Ağırdan dönüp bakışını uzaklara kaydırdı,

— Ben kızmıyorum Sahirciğim, dedi Nedret, üzülüyorum sadece.

Sahir'in bir şey demesine kalmadan kalktı söylenir gibi,

— Kırk yılda bir şey istedi kadıncağız benden. Patlıcanları mangalda pişirecekmişiz. Daha ateş yanacak. Nerdeyse gelir Firdes Teyze.

Döndü gülümsemeyle, ekledi,

— Çocuklara söz vermiş; beğendi yapacakmış bugün.

Ne diyeceğini bilemeden kalmış Sahir'i bırakıp yürüdü eve doğru. Uzaklaşan kadının ardından bakarken, hem elinden bir şey kaçırmış gibi üzgün, hem arandığı şeyi yakalamış gibi mutlu duyumsadı kendini. Kaçırdığı kendi beceriksizliğindendi; yakaladığını Nedret sunmuştu tam bir açıkyüreklilikle. Elleri, parmakları bile ne çok işe yarıyor bu kızın! Üzülüyormuş sadece. Onu da göstermiyor artık! Söylemese nerden bilecektim? Yol kıyısına bırakılmış çuval gibi duracağına, gidip mangalı yakmasına yardımcı olsana! Sevdim benzetmeyi. İçi, bir sürü kırık dökük aygıtla dolu, çangul çungul çuval! Neyi çıkarıp kullanmaya kalksam işe yaramıyor. Yalnız aygıtlar mı bozuk? Ben de beceriksizim! Bilmediklerini ne güzel söyledi Nedret. Bildiklerini de iyi biliyor. Benim sıkıntılarım her şeyi yarım buçuk bilmemden geliyor. Burnum da Kafdağı'nda! Nedret de görüyor bunu, görmez mi! Bir de ben görsem; pırıl pırıl görebilsem içimde kararı gibi dolaşan şeyleri! Gördüklerine güvenmiyorsan nasıl göreceksin? Bir yere varacağına inanman için, düştüğün yolun doğruluğuna güven duyacaksın. Yoluma güveniyorum! Nasıl güven bu! "Salt doğru!" düşleri peşinde kuşkucusun sen! Ha Nedret'i kıskanmışsın, ha tartışmada birinin karşısına dikilmişsin! Aynı çatlağın sızıntısı bunlar! Kendine güvenin yok ki, birilerine olsun! Yetti bu aptalca sayıklamalar! Yolum doğrudur diye, kendi akıllarına tapanların peşine mi takılacağım, hiç kuşku duymadan! Ara sokaklarda çıkmaza sokarlarsa? Olan da o. Sen de kendi aklına tapıyorsun! Bozuk aygıtla yüklü çuval gibi, yolun kıyısında bekle dur öyleyse! Beklerim! Çok beklersin yaşamı, kirine, pasına batmayı göze almadan! Aman namusuna gölge düşmesin! Hem kızlığını koruyacaksın, hem doğurayım diyeceksin! Kalkıp yürüdü eve doğru. Büyükbaba'nın kırık dökük kanun sesi geliyordu evden. Neyi çaldığını çıkaramadı; güzel geliyordu ama... Çocuklar salıncağın orda toplaşmış, bir şeyler konuşuyorlardı. Çıktı merdivenleri. Mutfağa girdiğinde, ocağa oturttuğu sac mangalı yakmıştı Nedret. Patlıcanları yıkıyordu.

— Yapacak iş var mı?

— Sağ ol, dedi! İki kişilik iş yok. İstersen çık yazılara bak sen; ben de birazdan gelirim. Dediğim gibi, soracağım bir iki şey var.

Aklı yazılarda kızın! Senin değil mi? Gerçekten çekiciydi bavuldaki yazılar. Kimi zarftakilere dokunmamışlardı daha. Yıpranıp sararmış kâğıtları örselememek için özenle açıyorlardı. Doktor Kıvılcımlı'nın yazıları sarı defterlerde olduğu için hemen ona el atmışlardı. Eski 1 Mayıs bildirileri, birkaç *Aydınlık* sayısı, On beşler'in ölümü üstüne bir bildiri, iki İnkılap Yolu dergisi (Komintern'in, Nâzım muhalefeti dolayısıyla bildirisi, Nâzım'la arkadaşlarını ağır biçimde suçlayan yazılar vardı dergilerde), çeşitli kâğıtlar, kimi el yazısı, kimisi basılmış. '930 Şubat'ında "Komintern"ce onaylanmış TKP Faaliyet Programı. Hepsi de birbirinden önemli şeylerdi. Zarflarda bir sürü şey var daha. Sahir sessizce çıkıyordu ki, küçük oğlan mutfağa daldı heyecanla,

— Paşa Amca geldi; bahçede.

Patlıcanları ateşe koyarken döndü Nedret,

— Paşa Amca mı geldi? Büyükbaba'ya söyle git!

Oğlan çıkarken, gülerek Sahir'e baktı,

— İş istiyordun!

Sahir de gülümsedi isteksizce.

— Karşılayıver adamı Sahirciğim.

Çocukların Paşa Amca dedikleri, komşu köşklerden birinde oturan, emekli Kurmay Yarbay Nevzat Bey'e, "Paşa" denirdi çevrede. Oturduğu köşke, çok yıllar önce bilmem ne paşalarınmış; Paşa'nın köşkü diye tanınırmış. Nevzat Bey'e ordan yapışıp kalmış bu ad. Emekli Yarbay, hiç de yakınır görünmezdi bu addan. İnsan canlısı Rasim Efendi'nin, niyeyse sık görmekten hoşlanmadığı biriydi Nevzat Bey. Sırasını düşürdü mü askerlik, özellikle de –Rasim Efendi'nin katılmadığı– Kurtuluş Savaşı anılarından söz etmeye kalkmasındandı belki! Nedret'e göre, eskilerde ara sıra buluşup oynadıkları tavlada yenilmesindendi Rasim Efendi'nin! Buralarda rastladığı, ufak tefek, kafası kele yakın açılmış, pek gülmemesine karşın, yüzü hep sırıtıyor görünen bu yaşlı adamı ne çok itici, ne de cana yakın bulurdu Sahir; yaşlı bir ordu emeklisi işte! Bahçede ayaküstü bekleyen Nevzat Bey, merdivenlerden inen Sahir'i görünce bir iki adım attı sevincini göstermek için,

— Ne iyi rastlantı, dedi. Ne çok oldu sizi görmeyeli. Nasılsınız?

Sahir, uzanan eli sıkıp gerekli sözleri sıralarken, konuğu yukarıya almak için merdivenlere dönüyordu ki,

— Bahçede otursak daha iyi olmaz mı? dedi Nevzat Bey.

Kanun sesi kesilmişti. Görevini yerine getirmiş küçük oğlan, Sahir'in ardı sıra fırlamıştı evden. Rasim Efendi göründü. Yaşıyla ölçülemeyecek dinçlikle indi merdivenleri. Sahir'in konuğu oturttuğu çardağın altına gelince, el sıkışıp hasır koltuğa bıraktı kendini,

— Ne iyi ettiniz, dedi. Benim canım da güzel bir çay içmek istiyordu!

Sahir kalktı.

— Benim de canım istiyor, dedi. Elimle bir çay demliyeyim.

Bir anda öyle sıkılmıştı ki, Rasim Efendi'nin çay önerisine can simidi gibi sarılıvermişti. Konuğun ne söylediğine kulak bile vermeden yürüdü. Hadi, konuşun baş başa, ne konuşacaksanız! Bir can sıkıcı şey de, pazardan ellerinde kollarında paketler, torbalarla dönen Tahsin Ağa'yla Firdes Hanım'ın kapıda görünmeleri oldu. Telaşla yemek pişirilecek mutfakta çay yapmak sinirlerin gerilmesi için bire birdi şimdi. Çardakta oturmaktan iyidir gene de! Firdes Hanım beni mutfaktan kovmazsa! Mutfağa girince, patlıcanları ateşten çıkaran Nedret'e,

— Geldi seninkiler, dedi. Çay yapacağım; Büyükbaba istedi. Beni koru Firdes Hanım'a karşı Nedretçiğim!

Güldü Nedret,

— Olur, dedi. Dolanma ortalıkta, çaydanlığı koy ocağa hemen!

Biraz sonra da, Firdes Hanım önde, Tahsin Ağa arkada, yorgun argın girdiler mutfağa. Paketleri, torbaları bıraktılar oracığa. Mutfakta görmeye pek alışkın olmadığı Sahir'i yadırgamış gibiydi ya, pazara kızgınlığını ortaya dökmekten öte bir şeye takılmak istemiyordu Firdes Hanım. Kapı kıyısındaki sandalyeye çöküp pazar dönüşlerindeki pahalılık yakınmalarını yinelerken, Tahsin Ağa, sessizce torbaları boşaltmaya, paketleri açmaya başlamıştı.

— Bak Sahir, size çay yapıyor, dedi Nedret. Yorgun argın gelirler şimdi dedi!

— Sağ olun! Ben bir su içeyim önce.

Ne güzel yalan uydurmuştu Nedret! Yan gözle Sahir'e bakıyordu, kaçamak gülümseyerek, "nasıl?" gibisine. Şaşırmıştı Sahir. Kızdan yardım istemedin mi; ne var şaşacak bunda? Hayır şaşmıyorum. Öyle güzel de inandırdı ki yalanına! Beni bile inandırdı neredeyse! Başka nelere inandırdı beni acaba? Gene taktın kafanı; hasta mısın, nesin? İlle de hasta mı olmak gerekli; geliyor işte insanın aklına! Sahir kaynamış suyla çayı demlerken, tertemiz, ak örtülü tahta kapağı kaldırıp küpten maşrapayla aldığı suyu bardağa boşaltmış, karısına uzatmıştı Tahsin Ağa. Nasıl bağlılıktır bunlarınki de! Tahsin Ağa apandisit sancısıyla hastaneye yatırıldığında üç gün, üç gece, durmamacasına ağlamış kadın. Böyle erkeğe de ağlanır; gözünün içine bakıyor Firdes Hanım'ın. Genç değiller; kara kaş, kara göz, esmer kadın altmışın altında, kır saçlı, dimdik adam epey üstünde olmalı. Daha bir şeyler alıp veriyorlar, belli! Hemen de o iş... Yaşamın düğüm noktası, o iş dediğin! Üreme durdu mu bitte dünya. Erişilmez zevk tuzağı ile üreme çabasındayız; o yazgımız olan sorumluluğu bölüşüyoruz aslında! Kıskançlık saplantıları, birbirleri üstüne baskılar niye öyleyse? Ne bileyim! Binlerce yılın koşullanması. Bir gün değişecek. İstemiyorum! Sevdiğimiz kadının başkasıyla yatmasını umursamayacağımız günler gelecekse, Nedret'le ben öldükten sonra gelsin! Sen istemedikçe kolay kolay gelmez o günler; kaygılanma! Yaşamın boyu her dikelişte kafanı mutlulukla tavana çarpıp duracaksın böyle! Mis gibi çay kokusu yayılmıştı. Pazardan getirdiklerini yerleştirmeyi bitirmiş Firdes Hanım,

— Çayı biz getiririz Sahir Bey, dedi. Siz çardağa, konuğun yanına buyrun isterseniz.

Konuğu görmüş demek; yutmamış çayı onlara yaptığımı! Çoğu kendimizi aldatıyoruz Nedretçiğim, görüyorsun! Bu kadından daha aptal sayılmam ben de! Başını kaldırmadan, ateşten aldığı patlıcanları soymaya bakıyordu Nedret. Ses çıkarmadan yürüdü Sahir. Söyleşiye dalmış buldu çardaktakileri.

— Çay şimdi geliyor.

Duymamış gibiydiler.

— Hiç de öyle değil efendim diyordu Nevzat Bey. Biz de çekilmedik mi Ankara'ya kadar? Sonra ne oldu? Ağustosta biz Kocatepe'deyiz, rahmetli...

— Ona benzemez bu, Paşa! Ona benzemez!

Sertçe kesmişti Rasim Efendi. Boğazına gıcık takılmış gibi hırlayan sesiyle hemen aldı Nevzat Bey,

— Aynısı olmayabilir efendim! Kanatlı bombalarla, bakın nasıl canına okudular İngiltere'nin! Daha çok sürecek bu savaş Rasim Efendi. Yepyeni silahlar çıkarıyor Alman. Hitler bir vurdu mu gör neler oluyor! Acele etti bizimkiler. İngiliz'in baskısı...

Almanlarla ilişkilerin kesilmesiydi konu. Sinirlice sustu Rasim Efendi. Benzer kaygılarını o da belirtmişti oysa geçen hafta, Sahir'le konuşurlarken. O kaygılarını bildiriyordu; bu umutlarını söylüyor. Paşa'nın, sözü dolandırıp Kurtuluş Savaşı'na getirmesine kızmıştır bizimki! Kızılmayacak gibi mi? Sesi de sinir, suratı da, kafası da; her şeyi sinir herifin! Tepside çay takımıyla Tahsin Ağa görünmüştü. Sahir'in yardımıyla tepsidekiler sessizlik içinde masaya alındı. Çaylar kondu.

— Siz ne diyorsunuz Sahir Bey?

Çayını alınca Sahir'e dönmüştü Nevzat Bey.

— Gazetecisiniz. Sizin duyduklarınız, bildikleriniz bizden çoktur.

Çayından bir yudum aldı Sahir,

— Valla, benim duyduğum, bildiğim, can çekişiyor. Sonları göründü.

— Almanya'nın?

Kızgınca soruyu hemen yanıtladı Sahir,

— Evet, Almanya'nın. Yaralı canavar geberirken saldırır; öyle bir şeyler olur belki, boş. Yüzlerce, binlerce uçağın yapamadığını bir iki kanatlı bomba yapacak! Gösteriş bunlar, Churchill'in dediği gibi.

— Hitler'i, peşine takılmış kuduz itleri de dünyaya geldiklerine pişman edecekler! İşi bitik Almanya'nın!

Beklemediği şeyler duymuştu emekli Yarbay Nevzat Bey. Gözlerini Sahir'e dikip kırpıştırarak baktı, tam alıyordu ki, zamanlamayı yakalamış gibi Rasim Efendi, Firdes Hanım'ın, eline nerden geçtiyse, yulaf unu, pekmez karışımıyla yaptığı üzümlü kurabiye dolu tabağı uzattı,

— Buyurmaz mısınız Paşa, dedi. Fena değil bunlar. Bizim çocuklar pek seviyor.

Dalgınca aldı Nevzat Bey,

— Peki, yeni silahlar? dedi, ağzından dökülmüş gibi.

— Öte yanda yok mu Nevzat Bey? Gerekli görürse onlar da kullanır. Amerikalıların tekniği Almanlardan geri mi yani! Güpegündüz Berlin'i bombalıyorlar. Almanlar Londra'ya uçak gönderebiliyorlar mı? Çoktan yitirdiler hava egemenliğini; öte yanda egemenlik.

Çöken sessizliği gene Sahir bozdu,

— Görmek istemeyenler göremiyor ama, bu gerçeği Almanlar da biliyor artık! İsveç'e, İsviçre'ye kaçan kaçana, diyorlar. Parası olanlar doğal ki... Biliyorlar nasıl bir cehennemin yaklaştığını.

Söyleyecek söz kalmamış gibiydi Nevzat Bey'e. Duramadı gene de,

— Yazık ederler Almanya'ya, dedi. Koca uygar bir ülke...

— O koca uygar ülkeye Naziler yazık etti Nevzat Bey, dedi Sahir. Dünyayı kana buladılar; cezasız mı kalacaktı? Sonucuna katlanacaklar!

Dikeldi Nevzat Bey,

— Ülkelerini yüceltmek için yaptı adamlar. Ne yaptıysa Almanya için yaptı Hitler. Şimdi biraz hava döndü diye mi? Dünyayı dize getirdi adam Sahir Bey. Ben sizin gibi düşünmüyorum; Almanlar boyun eğmeyecektir.

Sinirlenmeye başlamıştı Sahir. Niye çenemi yoruyorum bu uyuz kedi suratlı herife? Aslında bu tür konuşmalara ilgi duyan Rasim Efendi de, gerekli görmüyor gibi, başını önüne eğmiş, suskunlukla dinliyordu. Sahir tutamadı gene de,

— Almanya için mi yaptılar, bilmiyorum ya; büyük insanlık suçu işlediler, dedi. Milyonlarca günahsız insana kıydılar, çoluk çocuk, genç yaşlı demeden...

Nevzat Bey kesti birden,

— Vatan için her şey yapılır Sahir Bey, dedi.

Uyuz kedi, birden yabanıllaşmış, sırtındaki dimdik tüyleriyle kamburunu çıkarıp sivri cırnaklı pençesini kaldırmış gibiydi.

— Milyonlar da öldürülür gerekirse!

Duraladı Sahir. Gözleri kaymış gibiydi adamın. Sağlıklı bakmıyor bu herif. İyi bir ders vermek gerekiyor ya...

— Bu su soğumuş Sahirciğim, diye çaydanlığı göstererek araya girdi Rasim Efendi. Birer çay daha içeriz. Nereye gitti Tahsin Ağa?

Sahir, uyarıyı almış, kalkıyordu ki, Nevzat Bey de kendine gelmiş gibi toparlanıp davrandı birden,

— Ben içmeyeceğim Rasim Efendi, dedi. Kalkayım. Hanım bekliyor. Kayışdağı'na gideceğiz, bizim kızlara. Sabah yürüyüşüne çıkmıştım, size uğrayayım dedim, şöyle bir.

Soğuk bir sessizlik içinde yolcu ettiler emekli Yarbay Nevzat Bey'i. Rasim Efendi'nin yarım ağız "gene bekleriz"ine yanıt vermeden çıktı bahçe kapısından. Konuşmadan, ağır ağır gelip çardağın altında oturdular Sahir'le Rasim Efendi. İşini bitirmiş olmalıydı, Nedret de çıkıp geldi.

— Böyle bilmezdim bu adamı ben, dedi Sahir. Ne canavar herifmiş!

Nedret merakla eğilip,

— Ne oldu? dedi.

Alaylı acı gülümseme yayıldı Rasim Efendi'nin pörsük yanaklarına.

— İnsanları anlamak kolay değil ki oğlum, dedi.

— Doğru da Büyükbaba; Hitler'e böyle bağlı, bu kadar acımasız şoven olacağı gelmedi aklıma doğrusu, milyonları öldürürmüş!

Ağır ağır başını salladı Rasim Efendi, gene aynı alaylı gülümsemeyle,

— Yapacağından mı, yapamadığından mı, bilmem, dedi.

Bir söz oyunu diye almıştı Sahir, dediğini Büyükbaba'nın. Nedret takılmıştı,

— Yani, nasıl Büyükbaba? dedi. Yapabilecek olsa yapmaz mı diyorsunuz?

— Hiçbir şey demiyorum kızım. Kendisi söylüyor işte; yapar bugün!

Gözlerini kısmış, süzer gibi bakıyordu.

— Yarbaylıktan niye emekli ettiler bu adamı biliyor musunuz? dedi

Nerden bileceklerdi?

— Dersim kıyımında verilen öldürme görevine karşı çıkmış biri bu, dedi. Kürtlerle ilgili sizin yazıları okurken bu Paşa'nın anlattıkları gözümün önünden geçti hep.

Başını iki yana salladı acıyla,

— Dayanılır şeyler değil, dedi. "Ben bu cinayeti işlemem!" dediği için attılar ordudan bunu. Yıllar önce anlattı bu olayı.

— İyi açılmış size!

Nedret'in, bir anlık sessizliği dürten sözlerini önce duymamış gibi kaldı Rasim Efendi,

— Hiçbir gün yakın bulmadım kendime, dedi. İçki masasındaydık; ağlıyordu. Daha o gün gözüme çarpmıştı, yaptığından onur duymadığı. Acı çekiyordu sadece! Generallik düşleri yıkılmıştı çünkü; ona dayanamıyordu. Diyorum ya, bugün ne yapacağı belli olmaz! Onurlu kaldığına pişmanlık duyuyorsa biri, korkulur ondan. Hele bir de vatan matan diyorsa!

Acı bir gülümseme vardı gözlerinde.

— Çocuklar, dedi. Siz bizden çok biliyorsunuz belki; biz de sizden çok yaşadık, çok gördük. Ne aşırı güvenin insanlara, ne de umudunuzu kesin! Bir çarktır dönüp gidiyor işte! Uyanık olacaksınız!

Kalktı masadan. Sahir'le Nedret de kalktılar. Görüp işittikleri bir yeni dalgalanma başlatmıştı Sahir'in içinde. Doğru diyordu Rasim Efendi; insanları anlamak güçtü gerçekten. Hem de ne kolaydı aslında! O gün, ertesi, daha ertesi günler dolanıp durdu içten içe kafasında bu sorun. Yüreğindeki sıcak sevgiye yenik düşen asker cezalandırılıp da, özlemiyle yanıp tutuştuklarının yolu küt diye yüzüne kapatıldı mı, insanca diretme gücü de çürüyüp gitmişti yüreğinde. Çevreyi canavarlık sarınca tüm sevgileri alıp götürüyordu sel baskını gibi. Milyonlardan oy toplamış kocaman bir sosyal demokrat partisi, komünist partisi olan Almanlar tarihin en kanlı kırım kıyım makinesinin başına geçtiler! "Ben bu cinayeti işlemem" diyen bizim yarbay da imreniyor onlara; vatan için! Çoluk çocuk Kürtleri "vatan için" öldürmediğine pişman etmişler zavallıyı! Ne yapsın yarbaycık; bir emeklilik işlemiyle sırmalı generallik düşlerine kıymışlar! "Vatan" deyip öldürenleri saygın yerlere buyur etmişler. Doğru yolda tek

başına kaldın mı, düşman senden güçlü! Kimseye doğru görünmüyor artık o yol. "Hak bellediğin bir yola yalnız gideceksin!" demiş Fikret. Kötüler yakanı bırakıyorlar mı ki! Dumana veriyorlar ortalığı! İyi, doğru, kötü, güzel, yanlış, çirkin; ayır ayırabilirsen, arapsaçı! Hiç de öyle değil, ortada, açık seçik! Sana göre öyle! Ya sıradan kişiler için? Kim seçkin, kim sıradan kişi, belli mi? Biz seçkin mi sayılıyoruz? Acısı, tatlısıyla düşe kalka, evrile çevrile akıp giden bir yaşam; ağır basan yanı, aman bitmesin, sürüp gitsin isteği! İlkeli için de bu, seçkini için de. En kötüye katlanma gücü veren tuzak, yarın daha iyi olur umudu. Naziler yıkılıyor; ardından ne gelecek biliyor muyuz? Nasıl bilmiyoruz! Tüm halkların, insanlığın kurtuluşu için... Evet, kurtuluşumuz için; neler çıkacak karşımıza bakalım o gün! Bitmez bu iş kolay kolay. Deniz bitsin, istiyorsun! Tekneyi karaya mı vurduralım Hoca gibi? Niye bitsin deniz? Sonsuza dek bitmez. Kimse de yaşamıyor sonsuza dek. "Zaten pek az misafir kaldığımız / Her dalı meyve dolu / Şu yaşanası dünyada" bu pislik niye? bunu açıklayamıyorsan, doğru; sıradan biriymişsin sen! Açıklıyorum, niye açıklayamayayım? Biliyorum nedenlerini. Sıradan biri gibi de bakmıyorum. Korkutan da o! Tutunacak dal arıyorum! Kime güveneceksin? Parti'ye mi? Aldatılmadığıma güvenli değilim ki, nasıl bağlanayım? Emekli ediverirlerse yarbay gibi! Kuruntu seninki! En koyu partili, gizli valiz saklatıyor sana. Doktor Şefik Hüsnü'yle buluşturuyor. Ajan diye suçlananlar, ne gizli valizler taşıdı, ne buluşmalar yaptı kim bilir! Benim kaygılarım onları aşar. En yukarlardan gelen bir şey var ki, kimsenin gücü yetmez ona. Topluma egemen bir örgütü eline geçirmişsen, kara çalmaktan, uydurma suçu kanıtlamaktan kolay ne var! Nice yaratık emrinde tanıklık için gözünün içine bakar. Bu kadar mı güvensizsin insana! Değilim. Bir Nedret'e güveniyordun, o güvenini de yitirdin! Sorun sende; insanlarda değil. Yarıp içine bakmak istiyorsun insanların! İçinde ne olduğunu, kendi bile bilmez. Bilir bilmesine de, "hasır altı" eder! Bilinçaltı diyorsun! Bilinçaltında ne olduğunu kim biliyor ki? Senin bilinçaltında neler var, biliyor musun? Paris'in silahlı, silahsız Fransızlarca kurtarıldığını duyduğu gün, Paris'teki öğrencilik yıllarına dalıp gitti gazetedeki odasında. Uzunca süre yaşadığı Janet'i anımsadı. Hem de istekle. Paris günleri-

nin çekici anılarının özlemine karışmış bir istekle. Leningrad'da kızı nasıl atlatıp Nadya'yla yattığını da anımsadı. Tüy gibi hafif Janet'in yanında duyguyla yüklü bir kızdı Nadya! Ağlamıştı ayrılırlarken. Yanında Janet'le Paris'e dönüşünden mutluydu o. Cemile diye, Tunuslu bir kızla yatmıştı birkaç kez, Janet'le birlikteyken. Sevmiyordu ki Janet'i. Sonradan öğrenmişti onun da, kitaplıktaki Belçikalı Flaman oğlanla yattığını. Ama şimdi, özlemle düşünüyor, istiyordu işte. Hele dolu banyoda seviştikleri... Paris kurtulmuştu! "Hasır altı" ettiği şeyler de ortaya dökülmüştü böylece! Akşam vapurla eve dönerken kırık döküktü içi. Nedret'e gidiyordu. Hem de duysa, kızın acılara batacağını bildiği, Janet'le cinsel oyunları düşlediği günde. Sonra da Nedret'i suçluyorsun! Biliyorum, benden geliyor ne geliyorsa. Yıkılacağını bildiğin toplumun sağlıksız yargılarıyla bakıyorsun kadına. Onu da biliyorum. Tarih kökenlerini de biliyorum onun. Gene de anlayışlı olamıyorsun! Başka nasıl anlayışlı olacağım, bilmiyorum ki. Ben yaptım diye, onun yapmasına da aldırmamam mı gerekiyor? Bir şey yaptığı da yok kızın; niye kurcalıyorsun? Yaparsa, yapıyorsa ya da! Kimle, Turgut'la mı? Paranoya bu! O da düşledi bir şeyler diyelim. Yetmez mi? İçten içe sevgisizliğini sindiremiyorum; yıkıyor beni! Sen Janet'i düşledin diye sevmiyor musun Nedret'i? Felsefe okuyorsun; diyalektiği biliyor, inanıyor, savunuyorsun sözde –evet, sözde!– kafan metafizik oğlum! Doktor Şadan'dan ilaç milaç al! Nedret'le konuş önce! Ne konuşacağım? Söyler mi hiç! Ben ona söyleyebiliyor muyum? Sorun o işte! Hasırın altına ittiğin kendi süprüntülerin tedirgin ediyor seni. Kızın öyle bir sorunu yok. Çocukları, evi, piyanosu bir de. Rahmi Usta'nın valizini saklamaya alması da senin isteyeceğini bildiği için belki. Ne kolay aldanıyoruz! Evet, doğru bütün bunlar. Bağışla beni Nedretçiğim! Seninle oturup uzun uzun konuşalım bu gece. Kızmadığını, üzüldüğünü söyledin bana. Benim kızgınlığım geçmedi belki, doğrusun! Kızgınlığım sana değil, kendime. Yorgun düştüm... Biliyorum, seni de yoruyor; bu yükü taşımanın ne anlamı var? Paris kurtuldu! Konuşalım. Konuşamadı o gece. Yemekten sonra çıkıp kapandıkları odalarında, valizden çıkan yazılara, her vakit olduğu gibi öylesine ilgiyle dalmıştı ki Nedret, sözü nasıl açacağını bir türlü bulamadı. Utandı da. Gittikçe kabaran

bir öğrenme tutkusu sarmıştı kızı. Bugüne dek hep çekingen davranmıştı Nedret; politik konulara geçildi mi, dinlerdi daha çok. Nâzım'ı okuduğu lise sıralarından başlıyordu sola yakınlığı. "Seni sevdiğim kadar devrimciyim ben" demişti bir gün Sahir'e gülerek. "Yetmez, daha çok olman gerekir!" "Onun üstüne çıkabileceğimi sanmıyorum!" Sözler o gün mutlu etmişti Sahir'i. Mutlu edecek nesi vardı bu sözlerin? Geceydi. Sevişmişlerdi. Artık onu aşmaya çalışıyor Nedret-çiğim demek! Biliyorum, tam bir küçük burjuvayım ben. Dev ışıklar yanıyor dünyada! Tarihin en büyük savaşında halklar utkuya koşuyor; benim her şeyim kendime dönük. Savaşlar biter, kendimiz kalırız! İki para etmeyen bunalımlarda sürünerek mi! Bir yere varamazsın; ancak çürüyüp gidersin! Biliyorum. Burda, böyle kalamayacağımı da biliyorum; umudum, umarım o. Savaş bitsin, ne güzellikler boy atacak yeryüzünde. Bize de bir şey düşecek. Gene "biz!" "ben" desene şuna! Bir ben miyim böyle düşünen? Evet, "biz!". Doğrusu, yanlışıyla insanı salt insan diye alanlar; insana daha insanca bakanlar! Bu yuvarlak sözlerle nereye varacağını sanıyorsun? Söylemesi de mutlu ediyor beni, düşlemesi de. Kimsenin umrunda değil o kadar incesi. Kanlı, acımasız bir kavga var; bu yarın da sürüp gidecek böyle. O insanca dünyaya, hiç de insanca olmayan yollardan geçerek varacaksın. Yol tıkanırsa? Yeni yollar açılır. Biz de onun peşindeyiz! Orda da tatsızlık çıkarırsın sen! Tatsızlık varsa görmezden gelemem. Niye insanız? Çirkinliklerle mutlu olamadığım için mutluyum! Gene salt mutluluk düşü! Çirkinlikler içinde mutluluk yaratabildiğin için insansın! Mutsuzluk hep olacak. Evet, olacak. İyiler için mi, kötüler için mi; sorun o. Sınırını kim çizecek iyi ile kötünün? İyi sanılan kötüler çizerse? Niye karamsar olayım; bir gün iyiler çizecek o sınırı! İşimiz iyilere kaldıysa! Peki, Lenin niye sormuş, "Söyler misiniz, iyi adam kime derler?" diye? "Lenin" olduğu için! Sonunda kim haklı çıktı? Onu da çiğneyip geçti kötüler! Yirmi yılda koca bir dünya kuruldu o kötülerle! Nazileri kattılar önlerine, Berlin'e sürüyorlar. Evet, belki de yanlışlarımızın Moskova önüne getirdiği Nazileri! Hep takıntılarını kurtarma çabasından; gerçekleri görmeye gücün yetmiyor. Derinine inmek istiyorsan gerçeklerden derini yok. Ben hep gerçeklerden söz ediyorum. Nedret'e açılmaktan bile korkuyorsun;

gerçekçiliğine senin! Soyulmuş lop yumurta mı sanıyorsun mutluluğu? Yaz bitiyor. Bulutlar gezinip duruyor; yağmurlar gelecek. Dünkü *Vatan*'da vardı; Alman uçakları saldırmış Sofya'ya. Komünistler gösteri yapıyorlarmış sokaklarda. Bulgarlar Almanlara savaş açtı. Dünya dörtnala! Biz gözleri bağlı dolap beygiri; dön baba dön! Niye, biz de değişiyoruz; Hasan Saka Dışişleri, Nurullah Sümer Maliye Bakanı olmuş! Yükünü tutanlar gidiyor. "Sağlık nedeniyle!" ayrılmış eski Maliye Bakanı Fuat Ağralı! Zeytinyağı karaborsasından yaptığı vurgun herkesin ağzında. Onca zeytinyağını nasıl zıkkımlandıysa, sağlığı bozuldu herifin demek! Sıra yenilerde.

— Doğru dürüst anlatmadın Doktor Şefik Hüsnü ile konuştuklarını Sahirciğim. Yazıları okudukça ilgim artıyor adama. Sakıncası yoksa...

Sakınca mı! Beni gizli örgütten mi sanıyor bu kız? Kocaları da Parti'ye almıyorlarmış karılarının izni olmadan Nedretçiğim! Elindeki kâğıtları pencere kıyısına bırakıp gözlüklerini çıkardı,

— Anlatmadıklarım, ayrıntılar daha çok, dedi. İnsanın aklına parça parça geliyor. İlk karşılaşmanın heyecanıyla atladıklarım var; birçok şeyi açamadım; Paris'teki öğrencilik yıllarına kaydı söz. Bu kez gidersem daha planlı konuşmayı düşünüyorum.

Gözlüklerini silerken,

— Dedim ya, insanı rahatlatan biri, dedi. Sözlerini özenle seçen üst düzeyde ince bir diplomat sanırsın. Kişiliğinin baskın yanından öte bir baskıcılığı yok. Özlü, bilerek konuşuyor. Güven uyandırıyor insanda. Stalinist bir yönetimle nasıl uyum sağladı bu adam; kafam ona takılıyor.

— Sana bir şey soracağım, dedi Nedret.

— Sor bakalım!

— Komünist Partisi'ne girmeyi niye düşünmedin burda?

Sinsice oyun etmiş bir çocuk gülümsemesiyle bakıyordu Nedret. Sahir de gülümsedi,

— Nerden çıktı şimdi bu?

— Fransa'da girmişsin.

Sahir düşündü bir,

— Orda yasaldı, dedi. Açık, ortada tartışılıyor çoğu şey. Buraya gelince de düşünmedim değil.

Duraladı. Ağzından çıkan sözle bağlanıvermişti.

— Açıkça söyleyeyim, göze alamadım. Kimseleri tanımıyordum. Evlenince de...

Duraladı,

— Ne bileyim? Sorumluluğu artıyor insanın.

— Biz neden olduk yani! Ben, çocuklar.

— Yoo, öyle değil. Bir ölçüde etkisi olmuştur belki. Leningrad yolculuğunda içime düşen kuşku tohumları mı çatladı, nedir! Üstüne düşmedim pek. Belki baskılardan koktum! Gizli örgüte girdin mi, yasadışına çıkıyorsun; yasalara değil kendine güveneceksin! Kendine güvenin temelinde, bağlandığın örgüte güvenin yatar! Bilmediğim, ötesi kuşkular taşıdığım bir örgüte nasıl güveneydim? Polise düştün mü her türden işkence var. Direteceksin. İçine kurt düşmüş yürekle girilmez o işlere. Kaş yapayım derken göz çıkarırsın.

Duralayıp söylese mi, söylemese mi gibisine sessiz kaldı bir, çekingen bir sesle aldı gene,

— Şu Katyn Ormanı olayı var, biliyorsun!

— Anlayamadım, ne ormanı?

— Canım, şu Polonyalı subayları, hani bilmem kaç bin subayı öldürüp hendeğe gömmeleri. Almanlar, Rusya'da, gizli mezarları ortaya çıkardıkları savıyla yaydılar dünyaya.

Anımsamıştı Nedret,

— Evet.

— Londra'daki Polonya hükümeti başkanı Sikorski, Uluslararası Kızılhaç'ın araştırma yapmasını istedi de, Sovyetler ilişkilerini kestiler, sert tepki göstererek. Nazilerin yalanlarını destekliyorlar. O işi Almanlar yaptı diye.

Durup bir süre baktı gene.

— Biliyor musun, benim içimde hep bir kuşku kaldı, dedi. Ya Sovyetler yaptıysa diye!

Ağır bir sessizlik çöktü birden.

— İyi ki Rahmi Usta'ya söylemedin!

— Kendime söyleyebildim mi sanıyorsun Nedretçiğim? Böyle bir ikircikli yürekle girilir mi komünist partisine? Belki de yapmaları doğruydu, ne bileyim? Sınıf savaşı diyoruz. Tarih kanla yazılıyor! Hele içinden geçtiğimiz bu dönemde. Tepeden tırnağa Sovyet düşmanı bir orduydu, Polonya ordusu. Bütün stratejilerini Sovyetler'e karşı bir savaş için düzenlemişlerdi. Almanların, bir vuruşuyla yıkılıp gitti onun için. Fransız basını yazdı bunu. Parti'ye girdin mi kuşkulara yer yok; hiç sallanmadan gösterilen yolda gideceksin!

Bir sessizlikten sonra aldı gene,

— Aslında kimseden de öneri gelmedi. Çat kapı gidecek bir yer de yoktu ki. TKP de pek bir iş yapmamış gibi son yıllar. Rahmi Usta'nın anlattıkları da o. Dergi mergi çıkıyordu. *Yeni Edebiyat* onlarınmış dedilerdi en son. Okuyorduk. Şimdi öğreniyoruz ki, başka da etkinlikleri yokmuş da o günler. Yeniden başladılar demek! Reşat Fuat tutuklandı. Bir sürü kişiyi toplamışlar. Rahmi Usta gitti. Süleymaniye'ye pano asmak işinden de birilerini almışlar, diyorlar.

Kısa bir suskunluktan sonra gülerek baktı Nedret'e,

— Parti'de olsaydım, şimdi beni de almışlardı belki, dedi. Kurtulmuş olacaktın benden!

Takılmaya belli belirsiz gülümsedi Nedret. Gözlerini dikip baktı bir süre; elindeki yazılara dönerken,

— Yaa, hep onu bekliyordum! dedi biraz sertelerek.

Şakayla yitirecek vakti mi var; bak nasıl eğildi yazılara! Politik sorunlara, öteden beri pek ilgisiz sayılmazdı; yanı başımdaydı hep. "Yetmez, daha devrimci olmalısın!" dememiş miydin? Şimdi seni aşmaya çalışıyor; ona dayanamıyorsun! Yoo, seviniyorum da; yadırgıyor insan. Aştığı bir şey de yok. Parti'ye niye girmediğimi sorguluyor! Bu çabanın altındaki itici güç ne? Onu merak ediyorum. Uğraşmana ne gerek; bir neden bulursun nasıl olsa! Partili olduğunu bildiği birine olan sevgisinden ötürü mü yani demek istiyorsun? Bak nasıl bildin! Uykum geldi; yatalım artık.

— Bir de neyi merak ediyorum, biliyor musun? dedi Nedret. Kurtuluş Savaşı'nda niye Ankara'ya geçmemiş de İstanbul'da kalmış.

Birden anlayamamıştı Sahir, Rasim Efendi'den söz ettiğini sanmıştı Nedret'in! Aydı birden, Şefik Hüsnü'yü diyor bu!

— Bilmem, dedi. Sorsam söyler mi? Doğrusunu söyler mi yani! Şaşırmış gibi bakan Nedret'e gülümsedi.

— Bizim Büyükbaba kaç yıl sonra söyledi doğruyu! "İttihatçıların işi" diye bakmış da ondan gitmemiş diyebilirdik.

Sessizlik çöktü. Sen her şeyi dosdoğru söyleyebiliyor musun Nedretçiğim? Evet, Rasim Efendi yıllar sonra açıklayabildi. Asıl dayanamadığı da çektiği acıları, o acılara neden olan yaşadığı savaş olayını tümüyle çok, ama çok anlamsız bulmasıymış. "Kurtuluş Savaşı'nı, İttihatçıların yeni marifeti saymam da, işime öylesi iyi geldiği içindi belki. Yılgındım!" demişti. Adamdaki, afur tafur tanımayan bu açıkyürekliliğe, içtenliğe sevgi, saygı duymuştu Sahir. Ama, kaç yıl sonra! Sen kaç yıl bekleteceksin Nedretçiğim?

— Şefik Hüsnü de korktu da mı gitmedi yani!

— Öyle demiyorum. Yasadışı örgüt bu Nedretçiğim; söyleyemeyeceği gizli kararları olamaz mı bu konuda?

— Bunca yıl sonra da mı?

— Bilmiyorum.

Bir zarf içinden çıkardığı el yazısı kâğıtlara eğilip baktı bir süre Nedret,

— Bak ne diyor burda Sahir! dedi. "Türkiye Komünist Fırkası Merkez Komitesi'nin yeni..."

Sökememişti. Duralayıp daha yaklaştırdı yazıyı.

— "Tedkikatı" mı diyor bu?

— Bakayım.

Sahir aldı kâğıdı, gözlüklerini yerleştirdi; o daha iyi okuyabiliyordu.

— Merkez Komitesi'nin Yeni... Taktikası... Taktikasına Dair beyanatı."

Şöyle bir gözden geçirdi sayfayı, öteki sayfalara baktı,

— Rahmi Usta'nın dediği, o ünlü karardan sonra, desantralizasyon diyordu hani, ondan sonraki karar bu. Çok önemli! Kolay değil okuması.

Çabucak yazılmış Eski Türkçe notlar gibiydi. Masa üstündeki pertavsızı alıp baktı, gözü kesmemiş olmalıydı.

— Büyükbaba'yla okuyalım yarın bunu, dedi. Baksana, önemli şeyler var burda!

Bir iki yerini hecelemeye çalışır gibi gözden geçirdi ağır ağır mırıldanarak,

— "... Son derece zararlı olan böyle bir... yola sapmanın mesuliyeti en başta... idare edici organı... Merkez Komitesi'ne aittir."

Sessizce gözden geçirdi kâğıtları.

— Evet, dedi, Rasim Efendi ile okuyalım bunları.

— Tarihçi arkadaşın mı diyeceğiz bunları da?

Duraladı Sahir. "Komünist Partisi" diyor açık açık. Merkez Komitesi'nin taktikası!

— Bilmem, dedi. Ne diyelim?

— Hiçbir şey demeyelim, dedi Nedret. Oturup okuyalım bu gece seninle! Sökebildiğimiz kadar. Sonrasını düşünürüz.

— Olur.

Saate baktı, ona geliyordu. Masa lambasını yakına çekti biraz. Gözlüğünü yoklayıp sıkıladı, başladı ağırdan okumaya. İlk sayfasının ortasına gelince açılır gibi olmuştu. Gözleri alışınca, daha kolay gidiyordu. On birde bitirmişlerdi yazıyı. bir kez daha okudular kimi yerler üstünde durarak. Dünyanın, Türkiye'nin o gün içinde bulunduğu koşullarda "... asıl tehlikenin başlıca kaynağı Hitler faşçizminin ('façizm' diyordu, 'faşizm' değil) Almanya'da galebe çalması üzerine" yeni bir emperyalist dünya savaşını kışkırtmasıyla "... vaziyet bütün düşüncelerimizi ve dikkatlerimizi, memleketimizin en can alacak meselesi üzerinde toplamamızı ve tekmil vatanseverlerle el ele vererek harbe ve façizme karşı barışı devam ettirmek için teşkilatlı bir tarzda çalışmamızı zaruri kılmaktadır..." Tüm emekçi halktan yana kurumlar " bütün hareketlerini her şeyden evvel milli istiklalin icaplarına göre tanzim etmelidirler" diye girişten sonra, "TKP'nin Merkez Komitesi bu düsturu rehber ittihaz ederek partimizin bugüne kadar güttüğü siyaseti yeniden sıkı bir tedkikten geçirdik. Bu beyanatla, efkar-ı umumiyeye vardığımız neticeleri ve yeni taktikamızın ana hatlarını arz ediyoruz" diyerek ağır bir özeleştiriye geçiyordu bildiri. "Senelerdir memleketimizin mukadderatını elinde tutan milli burjuvazi ve onun hakkındaki görüşlerimizde geçmiş bir devrenin

şartlarını aksettiren emperyalist façizm provokasyonlarının hâkim bulunduğu yeni vaziyete aykırı basmakalıp formüller içersine kapanmış bir haldeyiz." "Halk fırkası diktatörlüğü'nü, halk kitlelerinin hareket ve teşkilatlanma serbestliğini boğan alelade bir diktalık gibi üstünkörü mahkûm etmekle iktifa ettik; onun, cumhuriyeti irtica kuvvetlerinin saldırışlarına ve suikastlarına karşı koruyuculuk vasfı ve ıslahatçılığı üzerinde durmaya lüzum görmedik... Bu yanlış siyaset, hükümet faaliyetlerinin müspet taraflarını görmezlikten gelmemizi; henüz inkılap kuvvetlerini teşkilatlandırmak ve kat'i mücadeleler için hazırlamak yoluna girmeyi beceremediğimiz olduğumuza bakmayarak uluorta Amele ve Köylü Hükümeti şiarını ileri sürerek; bütün bu hareketlerimizi bu şiar etrafında temerküz ettirmek hatasına düşmemizi mucip oldu. Son derece zararlı olan böyle bir yola sapmanın mesuliyeti en başta Parti'mizin idare edici organı Merkez Komitesi'ne aittir. Biz bu mesuliyetin bütün ağırlığını idrak ediyoruz ve onu tamamıyla üzerimize alıyoruz. Bunu yaparken aynı zamanda devamı bir intihardan başka bir şey demek olmayan bu gidişe hemen nihayet vermeye büyük bir azim ile karar vermiş bulunuyoruz." Sıralıyordu sonra: Ülke içinde, dışında savaşı kışkırtanlara karşı, sürekli barış içinde ulusal bağımsızlık savaşımına, Kemalistler arasından dayanışma yapılacak kişiler bulmaya kalkışılmamış; bu yolda adım bile atılmamıştı. Hitler faşizminin, kimi ajan profesörler, Türk-Alman ticaret ilişkilerini eline geçiren, kimi iş, siyaset adamları aracılığıyla, yerli gericilerle işbirliği içinde, Türkiye'yi savaşa çekmek, milletin başına faşist diktatörlük belası çıkarmak çabaları, halk yığınlarına gereği gibi açıklanıp bu tehlikeye karşı halk seferber edilememişti. Halk yığınlarına, barış için, bağımsızlığımız için, Sovyet dostluğunun gereği de yeteri biçimde anlatılamamıştı. Kemalistlere saldırılmış; Sovyet dostluğu politikalarının samimi olmadığı, emperyalist ülkelere daha yakın oldukları tanıtlanmakla yetinilmişti. Ulusal devrimin kazanımlarına, geleneklerine, asıl bizim benimsememiz gerekli Kurtuluş Savaşı'na bile yeterince sahip çıkılmamış, o konuda da öncelik Halk Partisi'ne kaptırılmış... Böylece de Parti halktan kopmuş... Artık ne yapacakları sıralanıyordu sonra da. Duralayıp gözlüklerini çıkardı Sahir. Gözlerini ovuşturup kafası elleri

arasında kaldı bir süre. Önemli bir şeye takıldığı belliydi. Sessizce bakıyordu Nedret.

— Ne oldu?

Soluğunu boşaltarak doğruldu, gözleri Nedret'te kaldı bir süre,

— Şaşırdım, dedi.

Sessiz bekliyordu Nedret.

— Bu nasıl keskin dönüş böyle? Yüz seksen derece!..

Bakışıp durdular bir süre.

— Anımsadığım kadarıyla Rahmi Usta da söylememiş miydi?

— Söylemişti de Nedretçiğim; bu kadar açık seçik değildi. Yazılı biçimde önüne konunca başka oluyor demek!

Gülümseyerek baktı Nedret'e,

— O zaman bir de "Af Yasası" çıkarmalıymış bunlar!

Anlamamıştı Nedret.

— Hayın dedikleri Şevket Süreyyaların ne günahı varmış?

Verecek yanıtı arar gibi düşünüyordu Nedret de.

— Ah şu Rahmi Usta'yı bıraksalar da bir konuşsak, dedi Sahir.

Bir daha göz atmaya başladı elindeki kâğıtlara. İlk gösterdiği sert tepkinin pek de yerinde olmadığını anlamaya başlamıştı sanki. Bu bildirinin özünde TKP'yi canlı tutup ülkedeki koşullara uyum sağlamak atılımı var. TKP'yi halk yığınlarıyla kaynaştırma, gecikmiş bir toprağa yerleşme çabası! Şevket Süreyyaların öyle bir dertleri yok ki TKP için; gereksiz buluyorlar nerdeyse. Mustafa Kemal yapıyor her şeyi işte; bize ne gerek var? Yavaşça takıldı kafasına; bildirinin söyledikleri, Şefik Hüsnü'nün *Aydınlık*'ta yayımladığı, Komintern'in o günler ağır eleştirisine uğrayan, Türkiye üzerine incelemelerindeki savlara dönüş değil miydi bir tür?

— Öyle değil mi?

— Ne, öyle değil mi? dedi Nedret.

Uyanır gibi baktı Nedret'e. İlle de kafandan geçenleri bilecek bu kız!

— İşin başında söylemiş Doktor Şefik Hüsnü bunları, dedi. Bu ülkede Cumhuriyetçilerle Komünistler, gerici sınıflara, katmanlara, onların saldırılarına karşı, devrimci kazanımları korumak için, uzun süre dayanışma içinde yürümek zorundalar demiş o zaman; daha ne

desin? Oportünist damgasını yiyince, Komintern'de dünya için biçilmiş, Şefik Hüsnü'nün Türkiye açısından, gerçekdışı, düş ürünü, iyi düşünülmemiş bulduğu şablonları yinelemeye başlamış TKP! Öyle olmamış mı? Ne yapsınlar?

Sahir kadar incesine giremeyen Nedret de anımsamış gibi başını salladı. Dalgın gülümsedi Sahir,

— Öyle coşkulu kaleme alınmış ki yazı, yazan pek mutlu olmuş sanki yazarken! Şefik Hüsnü olmalı; kim olacak başka!

Nedret de gülümsedi. Ekledi Sahir,

— Dünya proleter devrimi olacak, Türkiye de kazanacak! Komintern bunu diyor!

Dalgın durup söylendi kendi kendine,

— Bok kazandı Türkiye!

Birden güldü Nedret. Ağzından çıkıvermiş sözlerin bilincine yeni varmış gibi, Sahir de güldü.

Aynı mutlu gülücükle uzanıverdi Nedret, kollarını, okşar gibi omzuna attı Sahir'in, öpücük kondurdu yanaklarına,

— Canım benim, dedi sevecenlikle.

Uzun günlerin kirini, pasını siler gibiydi bu sımsıcak öpücük. Nerdendi şimdi bu? Şaşırmış gibi duraladı Sahir; bu da mı Nedret değildi? O da bir öpücük kondurdu Nedret'in yanağına.

— Belki de seviyorsun sen beni! dedi, acısını örten bir gülümsemeyle.

Önce anlamamış gibi duraladı Nedret, gülümsedi o da. Takılmaydı; ne olacaktı ki başka!

— Belki! dedi. Sevmeyeyim diyorum ama; olmuyor işte!

Seviştiler o gece. Ertesi, daha ertesi günler, tüm başka sorunların üstünü örtercesine, kafasında dolanıp durdu Sahir'in, TKP'nin bildirisi. Gece bir kez daha elden geçirip kimi yerler üzerinde, belleğine yerleştirmek ister gibi durup düşündü tek tek. Vurguladığı yerleri Nedret'e de okuttu bir kez daha. Emekçi haklarının en uyanık bekçisi olacaktı; kentli, köylü emekçilerinin ortak çıkarlarını savunma doğrultusunda dayanışmaları için çalışacaktı TKP. Ulusa sürekli gözdağı veren karanlık, gerici, iç-dış güçlere karşı, tüm ilerici, barışçı güçleri dayanışma içinde tutmak için uyanık olacaktı gerekli ön-

lemleri almakta. "Komünistler anlamalıdırlar ki" diyordu, memleketin burjuvazisi, siyasi faaliyetlerinde ve isteklerinde müttehid olmaktan tamamıyla uzaktır. Onun arasında hükümetin iktisadi siyaseti, harici siyaseti ve içtimai tedbirleri hususunda gayet derin ihtilafları vardır. Komünistlerin vazifesi kendi siyasetlerinde bu ihtilafları hesaba katmak, burjuvazinin müterakki kuvvetleriyle birleşerek onun mürteci tabakalarına karşı koymaktır... Bu tarzda hareketleri, onların komünist programlarının iptali demek değildir. Bugün bir sosyalist inkılap önünde bulunmuyoruz. Önümüzde duran vazife demokratik inkılap vazifelerinin tahakkukudur." "... Şiarlarını formüle ederken en büyük elastikiyeti göstermek... yığınların seferberliğini kolaylaştırmaktır" yol yöntem. Kolay olmayacaktı bunlar. Hükümet katlarından gelecek direnmeler, baskılar, engeller konusunda da, güçlüklere çarpınca, eski sekter yanlışlara dönmek tehlikesine karşı da uyarıyordu partilileri TKP. "Milli istiklalin Türkiye'ye göz koymuş olan façist emperyalizmlere karşı en emin müdafaasını ancak böyle müstakil bir inkılapçı amele teşkilatı ve emekçi hareketi temin edebilir... Sovyetler Birliği dostluğunu milli istiklal için muazzam bir garanti derecesine inkişaf ettirebilir"di.

— Yol doğru çizilmiş de, yürünememiş gibi Nedretçiğim.

Sessiz, dalgındı Nedret.

— Yürümüşlerdir belki de! Nasıl yürüyeceklerdi? dedi çekinir gibi.

— Evet, nasıl yürüyeceklerdi?

Gözleri Nedret'te kaldı bir süre.

— Gizliden bir şeyler yapılmıştır da, yetmemiş işte! Bunları yaşama geçirmek için de demokrasi gerek, özgürlük gerek. Dayanışma umduklarının gönlü, yüreği, kafası öte yanda... Seni baş düşman bellemiş; belletmişler. Göz kırp dur karanlıkta istediğin kadar! Yalnız senin vardığın doğrular değil, onların varabildiği bilinç düzeyi de ağırlık koyuyor tutulan yola. Yasal bir dönem yaşanıp da yığınlara yerleşmeden bu kadar oluyor demek!

Bir sessizlikten sonra aldı gene,

— Hani, hep bizimkilere kızıyoruz ya, Nasrettin Hoca'nın eşeğini çalan hırsız öyküsü aslında! Tamam, bazı yanlışlar yaptı diyelim ko-

münistler! Eşeği çalan rezil hırsızları da suçlayıp kızamazsınız diyelim! Gözlerinin önündeki hırsızlığa ses çıkarmayan konu komşunun da mı suçu yok? Doğruyu Rahmi Usta söyledi. Doktor Hikmetlere, Nâzımlara ettikleri oyundan belli; kapkara, faşist canavar, çoktan cırnağını geçirmiş Türkiye'ye. Emekçi yığınların hakkını savunmak bağışlanmaz suç! Emekçileri de başımızda oturanlar düşünecek gerekirse! Ondan önce ne kadar vardı bilmiyorum ya, desantralizasyondan, yani '37'den sonra, TKP diye bir şey kalmamış nerdeyse! Var da denemez, yok da denemez. Tam Dersim Olayları günleri, değil mi? Ardından Harbiye, Donanma davaları. Bir kez daha konuşsam Şefik Hüsnü'yle!

Nasıl konuşacaktı? Bir telefon etse miydi? Güzel haberler de birbirini izliyordu eylül ortalarında. Almanların ünlü Siegfried hattını iki yerden yarmıştı bağlaşık ordusu; Alman topraklarında ilerliyorlardı. Hollanda'ya havadan indirilenler kara ordusuyla bağlantı kurmuşlardı; Hollanda kurtuluyordu. Bulgarlar topraklarında alman askeri kalmadığını bildiriyorlardı. Tito'nun güçleriyle Kızılordu, Yugoslavya sınırında birleşmişlerdi. Yapılan ateşkes anlaşmasına göre, Almanlara karşı savaşmak üzere, Kızılordu Başkomutanlığı emrine, Rumen subaylarınca yönetilecek on iki tümen veriyordu Romanya. Tüm halklar yürüyordu üstüne artık ürkü içinde inine kaçan Nazi canavarının. Babıâli'deki sağ basının, faşist, Almancı yazarların, süngüsü düşmüştü. Peyami Safa gibi azgınlar, sağın uzun savaş yılları boyu, her günkü köşe yazılarında, kurusıkı ramazan topu gibi gürleyen Erkilet Paşaları, Ali İhsan Paşaları, Abidin Daverleri, kuyruğu ne denli dik tutsalar boştu; açık seçik ortadaydı çöküş. Bir tatsız haberi, Doktor Nurettinlerden bir ders dönüşü, Nedret getirdi; Selahattin'i gözaltına almıştı polis. Üniversiteden kimi gençleri toplamışlardı, Selahattin de onların arasındaydı. Nedenini tam bilmiyorlardı. Oğlunu görmeye giden Doktor Nurettin'e de, daha sonra savcıya başvuran annesi Kevser Hanım'a da göstermemişlerdi oğullarını. Derslere de bir süre ara verelim, demişti Kevser Hanım,

— Ona da üzüldüm, diyordu Nedret. Çalışmazsa, ki korkuyorum öyle olacak, tam bir şeyler duymaya başlamıştı, duracak gene Nadide'nin parmakları.

— Söyleseydin! dedi Sahir.

— Söyledim bir şeyler. Üsteleyemezdim; ne bileyim, sanacaklar ki...

— Ne sanırlarsa sansınlar? Ama bir süre ara vermeniz daha doğru belki; izliyor olabilirler onları. Yalnız öğrenciler arası bir iş mi, bilmiyoruz ki! Kız da kendi çalışsın!

Onlara da bir şey sıçrar mı diye şöyle bir geçirdi kafasından. Sıçrayacak ne vardı ki? Derdimiz Nadide'nin piyanosu olsun Nedretçiğim! İkiye düştü öğrencilerin, ona da üzülüyorsundur. Ne yapalım? Ankara'dan bir çeviri daha çıkar bakarsın; sana yeni bir manto bile alırız! Çok ister de! Onun istemesine kalırsa, tek bana, oğlanlara bir şey alsın diye yamalı dolaşır!

— Dönüyor muyuz? Haftaya okullar açılıyor.

— Perşembe diyorum, dedi Nedret. Cuma'ya tamirciler gelecekmiş; Tahsin Ağa, "tamam" dedi bu kez.

Geçenki yağmurda gene akmıştı birçok yer. İki öğrencisi de Kadıköy çevresinde, biri Bahariye'de, biri Kızıltoprak'ta olduğu için bu yakada oturmak, haftada iki kez kolaylık sağlıyordu Nedret'e. Sahir içinse, her sabah tramvay, vapur, tramvay, epey güçtü. Gene de eskisi gibi istekli değildi eve dönmeye. Belgeleri elden geçiriyorlar, okuyorlardı burda. Karşıda ne vardı? Çocukların okulu, Nedret'in piyanosu... Rahmi Usta bile yoktu. Turgut Bey vardı! Turgut Bey gazetede de vardı. Turgut Bey evde de vardı ikide bir! Mediha Hanım, Serpil... Ara sıra kapımızı çalan bir iki komşusu Nedret'in. Ne yapalım, gideceğiz! İstanbul'un en güzel günleri, sonbahar ayları, ekim ayı Şehremini'nde de güzel. Sabahları evden çıkarken, eşekli gezgin zerzevatçılar, arabayla kışlık soğan, patates satanlar, tiz perdeden sesleriyle "eskiler alayım!"cılar; sokağımızı akşam dönüşü şenlendiren yoğurtçular, sütçüler, okul sonrası oyuna daldıkları sokaktan geç vakit patır patır merdivenleri çıkıp eve dalan bizim oğlanlar, kan içinde savaşan dünyadan uzak yaşamın en güzel renkleri işte; payımıza düşen bu mutluluğu görmemek olur mu! Bir iki gündür Batı cephesinden gelen haberler pek parlak değil. Umutsuz da olsa Arnhem'de yaman direnç gösteriyor Almanlar, İngilizlere kayıplar verdirmişler. Kızgınlığı, nefreti artırmaktan başka neye yarayacak?

V1-V2'leri İngiltere'ye gönderdiklerinde de öyle olmuştu; "Nazizmin yeryüzünden silinmesinin ne denli zorunlu olduğunu gösteriyor" demişti bir İngiliz yetkilisi. Şimdi de Churchill konuştu Avam Kamarası'nda; "Hitler yantutmaz bir ülkeye sığınırsa ne yapacaksınız?" sorusuna, "savaş suçlularının işledikleri cinayetlerin cezasından kurtulmamaları için, 'olanaksız'ı yapacağız" dedi. Kasım başında Cumhurbaşkanı seçimi var Amerika'da; Roosevelt yenilir de seçimi Dewey kazanırsa Almanlara bir kapı aralanır mı? Olacağa benzemez ya, gene de korkuyor insan. Roosevelt'in çok gerilerinde Dewey; ne halt edeceği belli olmaz. Almanlar da ona umut bağlıyorlarmış deniyor. Bağlaşık orduların ilerlemesi yer yer, zaman zaman, Alman karşı saldırılarıyla ağırlaşıyor. Kızılordu ilerliyor Doğu'da. Macar sınırını geçtiler. Macar Nazi Partisi'nin Nazi rejimi kurduğunu bildirmiş dün Budapeşte Radyosu. Szalasy adlı başkanları da başbakan olmuş. Geri zekâlı Hami Bey bile gülüyordu bugün. Macarca'da çok sözcük varmış Türkçe'den gelen, Sahir Bey. Ünlü et yemekleri "gulaş", Osmanlı Ordusu'ndaki "kul aşı" sözcüğünden bozulmuş derler. "Szalasy" de "bizim 'salak'a benziyor değil mi?" diyordu. Bizde salak çok; hangisine benziyor! Başındaki hükümete bak sen önce Hami Bey! Bugün sırıtırsınız; yarın sizlerin de ne halt edeceğiniz belli değil. Böyle yurttaşların bu hükümeti olur. Doktor Şefik Hüsnü'ye gitmeyi öyle istiyordu ki. Ne olacağı da belli değil. Geleyim de oturup konuşalım diyeceğim adama! Ne konuşacağız; konuştuk konuşacağımızı demez mi? Selahattin'in polise alınması da tuz biber ekti. Bize ne Sehalattin'den? Büyük Postane'den telefon açarak kendisini, kararlaştırdıkları gibi "Öğretmen Ziya" diye tanıtıp da (göbek adı Ziya idi), Doktor'un yakın ilgisiyle eve buyur edilinceye kadar kaygılardan kurtulmasına, Nedret'in gitmesini öğütleyen sözleri de yetmemişti. Gece sekizde kapısını çaldığı Osmanbey'deki evde, pabuçluğun hemen karşısında, birkaç basamak merdivenle çıkılan, tüllü, saten perdeli, saksılı, halı döşeli konuk odasında, biraz eskimiş lükens koltuklara karşılıklı oturunca tüm kaygılarının yerini saygılı heyecan almıştı. Nerden, nasıl girecekti söze, aranır gibiydi ki, dostça ışıldayan gözlerini üstüne dikmiş Doktor'un, "Nasılsınız?"ıyla açıldı konuşma. İyiydi Sahir. Olaylar da iyi gelişiyordu.

— Sona yaklaşıyoruz artık. Kızılordu ilerliyor. Faşist Almanya'nın işi bitik. İyi olmamız için çok neden var. Yalnız, Thaelmann'ı öldürmüş canavar Naziler; çok kötü oldum birden. Almanlar bombardımanda öldü diye açıkladılar ya, İngilizler o gün Weimar'a akın yapılmadığını bildirmişler.

Üzgünce ağır ağır başını salladı Doktor.

— Tanışır mıydınız?

Ağzından kaçırmıştı işte; nasıl düzeltirdi ki artık! Duymamış gibi önüne bakıyordu Doktor. Başını kaldırıp Sahir'e döndü,

— Yakın hücrelerde kaldık tutuklandığımızda, dedi. Bir ara havalandırmaya çıkarmışlardı bizi. Konuşmak yasaktı. Daha Nazilere devredilmemiş güvenlikte, SS'lere veririz diye korkutuyorlardı. Bana bir şeyler işaret ediyordu baktım; anlamama kalmadan gardiyan polis dikildi hemen; hücrelerimize soktular. Son kezmiş!

Acılı, ağır bir anıdan kurtulma çabasındaymış gibi suskun kaldı bir süre. Fransa'daki Komünist basının o yıllarki başlıkları geldi gözünün önüne Sahir'in; "Debout pour sauver Ernst Thaelmann" Thaelmann'ı kurtarmak için herkes ayağa kalksın! "Thaelmann ou Hitler?" Hitler mi, Thaelmann mı? "Comment Thaelmann peut-il être sauve?" Thaelmann nasıl kurtulabilir? Thaelmann'ın tabutunu taşıyarak gösteri yapmışlardı Naziler Berlin'de.

— Evet, diye aldı Doktor, kendini anılardan kurtarmış gibi. Olaylar iyi gelişiyor!

— Dünyada öyle de, Türkiye için ne diyeceğini bilemiyor insan!

Başını belli belirsiz salladı Doktor,

— Hükümet en kötü ellerde, dedi. Böyle sürüp gidemez. Bizde de bir şeyler değişecek. İsmet'in çevresi karanlık bugün.

— Hangi gün aydınlık oldu ki!

Gülümsedi Şefik Hüsnü,

— Tam aydınlık beklenemez kuşkusuz, dedi. Bazı şeyler yaptılar. Eğitim alanında filan belki. Savaşa girilmedi ama, emekçi yığınlara savaştan daha ağır koşullar dayatıldı. Yağma, vurgun, karaborsa. Savaş sonrası dönemde yeni bir iktidar kavgası başlayacaktır bizde de. Savaş soygunlarından güç kazananların gözü iktidarda, bir anlamda İsmet'in koltuğunda. Bugün çevresini kuşatanlar, faşist, antisovyetik

ideolojiyle yıkanmış kafalarıyla bir yere varamazlar. Bu çatışmada emekçi yığınlarının da sözü olacak. Şu savaş belası bir bitsin!

İnönü'ye "İsmet" diyordu. Doktor'un sözcükleri seçerek, ağır ağır söyledikleri, açık seçik doğrulardı. Hangi doğrular? Parti'nin yayımladığı "bülten"lerde okudukların. Belki de bu yazdı! Sözü istediği yere kaydırmanın yollarını aranıyordu Sahir.

— Rahmi Usta'dan bir haber var mı?

Bula bula bunu bulmuştu sanki soracak.

— Bilmiyorum, dedi Doktor, sorudan şaşkınlık duyduğu sezinlenen bir bakışla.

— Sizde var mı?

— Hayır, dedi Sahir.

Gülecekti. Bende nerden olsun! Bu adamda nerden olacak? Örgüt'ün öğrenmiş olması gerekmez mi? Onu da sana mı söyleyecekler! Söylenmeyecek ne var bunda?

— Biliyorsunuz eşi ayrılıp gitmişti evden. Başka bir bağımız da yok.

— Öyleymiş, dedi Doktor. Polise niye aldıkları da pek anlaşılamamış. Reşatlara bağlayacaklar sanılmıştı. Öyle bir şey de yok. Tutuyorlar.

— Dediğiniz gibi, faşistlerin elindeyiz. Ne yapacakları belli değil.

Bir sessizlik içinde, Sahir'in geliş nedenini açıklamasını bekler gibi, önüne eğik başını ağır ağır salladı Doktor. Pat diye, TKP'nin desantralizasyon bildirisini mi soracaktı şimdi? Paris'in kurtuluşundan mı açsaydı! Onu da etkilemiş miydi kendisi gibi! Ne anlamsız kalacaktı ya! Niye? Geçende Paris anıları üstüne uzun uzun konuşmadık mı? O da anımsamamış mı diye sevgililerini mi soracaksın Doktor'a! Paris'in söyleşisi için mi geldin?

— Bağışlayın, dedi, vaktinizi alıyorum. Öteden beri takıldığım kimi sorunları konuşmak istiyorum sizinle, izin verirseniz.

— Buyrun!

İlgiyle doğrulup gözlerini üstüne dikmişti Doktor.

— Bilmem Rahmi Usta sözünü etti mi, bir o biliyor çünkü, Paris'te Fransız Komünist Partisi'ne üye oldumdu ben.

Doktor'un ilgisi artmış gibiydi. Sürdürdü Sahir,

— Bu arada, çağrılı olarak Leningrad'a gittik, bir gençlik koluyla. Kimi gençler üzerinde biraz ters etkiler yaptı orda gördüklerimiz! Her yanda bir Stalin fırtınası! Hani fıkradaki gibi, Stalin'siz bir bardak su içmemiz olası değil! Dönüşte bunun sözünü edenlerin tümünü attılar Parti'den, "Troçkist" suçlamasıyla! İyi biliyorum, hiçbir ilgileri yoktu "Troçkist"likle bu gençlerin. Ben onlar gibi düşünmüyordum aslında. Türkiye'den gittiğimden midir, alışıktım biraz böyle şeylere; burda da Atatürk deniyor, başka şey denmiyordu! Olay beni etkiledi. Bugün de çözebilmiş değilim. Marksistliğin eleştirel özüne ters değil mi bu? Çıkmaza düşürmez mi sonunda? Bilmem söylememe gerek var mı; Stalin'i ben de seviyor, güveniyorum da. Sovyetler Birliği'nin insanlığın umudu olduğundan da kuşkum yok.

Bir sessizlik çökmüştü. Kendini güç durumda mı duyumsuyordu Doktor! Pek öyle değildi. Belli belirsiz bir gülümseme belirdi gözlerinde. Alaya mı vuracaktı?

— Gençler için alınan Parti'den atılma kararının önemli nedenleri olmalı, dedi. Parti içi demokrasi önemlidir, ancak disiplinsizliğe de izin verilmez. Anlattığınız olay, her yanıyla konkret olarak bilinmedikçe bir şey denemez. Yerel örgüt çalışmalarında da kusurlar olabilir. Kimi kararlarda da. Parti'nin üst kurullarına başvurmadılar mı?

— Anımsamıyorum. Küstü sanıyorum gençler.

Kızardı Doktor,

— Parti'ye küsülmez, dedi.

Ses çıkarmadı Sahir. Bakıştılar bir süre. Bana bildiklerimi yineleme Doktor! Gençleri yaralayan, sosyalist ülkede egemen olan, Fransa'da da etkin olan tutum; ötesi biçim işi! Sahir'in beklentisini sezinlemiş gibi aldı Doktor,

— Sovyetler Birliği'nin kuruluşunda, tarihin en amansız kavgası yürütüldü, dedi. Bir sürü engeli yıkarak yığınları, devrimci yolda sürüklemek kolay şey değil. Bir lider gerekli. Lenin de vurgular bunu. Sovyetler Birliği'nin kendi iç sorunları üzerine karar vermek için geçmiş iç kavgaları tümüyle incelemek gerekir. Çoğu hayınlıklara varan bir sürü yanlışlar aşılarak yol alınıyor. Bu yolda yığınlar inandıklarını, bağlandıklarını somut olarak simgeleyen birini görmek istiyorlardı başlarında. Gereksinimleri var buna.

Stalin sözünü hiç kullanmamıştı Doktor. Söylediği doğruların güveniyle bakıyordu Sahir'e. Bilinmez bir şey mi söylemişti! Asıl önemli olan bundan sonrası Doktor.

— Ya o yanılgıya düşmüşse?

Kan basmış gibi oldu yüzü birden Doktor'un. Kızmıştı belli ki. Hemen toparlandı gülümseyerek,

— Yanılgıya siz düşüyor olamaz mısınız? dedi.

Gerginliğin gevşemesiyle mutluydu Sahir. Güldü o da.

— Asıl yanılan benim belki de. Benim yanılmam bana zarar verir. Yığınların tapar gibi bağlandığı birinin yanılması, benim yanılmama benzemez. Size gelmemin nedeni bu. Rahmi Usta'yla tartıştık bir iki; bildiklerimizi yinelemekten öte gidemedik. Kızdı mı "Troçkist!" diyordu bana!

Gülerek duraladı; aldı gene,

— Söylemeye gerek var mı; Troçkist filan değilim. Hele bugünkü koşullarda, kör olmak gerek Stalin'in büyüklüğünü görmemek için. Düşüncede kurulan tekele karşı kuşku duyuyorum. Bildiğim kadarı, Marksizmin özüyle bağdaşmaz görünüyor bana bu tutum, bu tür uygulamalar. Lütfen bağışlayın beni. Size olan saygımdan, güvenimden böyle rahat konuşuyorum.

Sustu. Doktor da sustu bir süre, isteksizce aldı,

— Marksizmin özü sınıflar arası savaş. Emekçi sınıfların kurtuluş yolunu açıp kendi iktidarlarını kurmalarını sağlamak. İşçi sınıfı diktatörlüğü'nde yeni bir dünya yaratmak. Bugün varılan nokta Sovyetler Birliği.

Duraladı bir; aynı isteksizlikle aldı gene,

— Kimi yanlışlar oluyordur. Eksiksiz ne var ki! Ancak liberal zevzekliklerle yanlışlar azalmaz, çoğalır. Devrime zaman kaybettirilir. Emekçi yığınların çıkarı böyle bir lüksü kaldırmaz. Burjuva toplumunda parlak bir özgürlük aldatmacasıyla emekçilere ödetirler bu faturayı.

Gülerek baktı Sahir'e,

— Kendini yararlı bir işe veren kişinin bu tür kaygıları olmaz, dedi.

Attığı taşı yumuşatmak gereği duymuş olmalıydı; ekledi.

— Dediğim gibi, parti içi demokraside aksamalar olabilir. Komünist partileri onları düzeltmede burjuva partilerinden her vakit daha güçlüdürler, daha titiz davranırlar.

Bu sözler hiç de doyurucu gelmemişti Sahir'e. Fransa'da, partiye adımını atarken öğrendiği, Rahmi Usta'dan bin kez duyduklarının Şefik Hüsnü'cesiydi! Stalin'le de konuşsan alacağın yanıt bu! Sürdürmenin ne anlamı var? Parti'de çalış mı demek oluyor "yararlı işe kaptırmak" dediği? Sorsana, nasıl çalışacağım diye! Korkuyorsan açıkça söyle o zaman, bahaneler bulma! Rasim Efendi kadar da mı yürekli olamıyorsun?

— Sonra, diye aldı Doktor. En yukardaki kararlar da uzun araştırma, inceleme, tartışmalardan sonra alınır orda. Zevzeklikle vakit kaybına izin verilmez; o kadar!

Doğrusu da o. Ben de öyle diyordum! Ne, demiyor muydum yani! Niye çomaklayıp duruyorsun öyleyse?

— Gereksiz eleştirilerin insanı hayınlığa kadar götüreceğini biliyorum, dedi. Jacques Doriet geliyor aklıma. Nazilerin köpeği oldu sonunda.

— Evet, diye başını salladı Şefik Hüsnü. Yalnız onun, daha başlardan gizli ajan olduğu kuşkusu vardır.

Onu da duymuştu Sahir; belki de bir kara çalmadır diye düşünmüştü. Gözleri Sahir'in üstünde sürdürdü Doktor,

— Bir sokak çatışmasında yaraladığı polisin ölmesine karşın, sekiz günlük bir tutuklamadan sonra, gizli bir anlaşmayla bırakırlar. '25'lerde filan bu. Saint Denis'te seçimleri provokasyonla bozdurduğu söylenir. Onun bölgesidir biliyorsunuz. Fransız Komünist Partisi'ne Saint Denis'ten kafa tuttu yıllar yılı. Belediye Başkanı seçildi orda. Parti'nin o günler en popüler adaylarını, Duclo'yu, Granier'yi gerilerde bıraktı. Sonunda Parti'den atılınca, çevresine topladığı artıklarla Fransa Halkçı Partisi'ni kurdu. İyice açığa vurdu faşist yüzünü.

Bunlar da bildiği, duyduğu şeylerdi Sahir'in Fransa'da.

— Evet, dedi Sahir, daha eskilerden ajanmış derlerdi orda da. Ancak '25'lerden sonra adam Komintern'in güvenini taşıyor. Thorez'le yarışıyor Parti Sekreterliği için. Büyük övgüler alıyor her yerde. Yani...

Duraksadı. Tam düşündüğünü söylemeye gücü yetmiyordu sanki. Deyiver hadi. Eleştirilere kalkınca mı akla geldi adamın polisliği! Neyi savunuyorsun? Hiçbir şeyi, yani... Bir kongrede, delegelere Stalin için, "Gürcü serserinin ne istediği belli mi!" dediğini... Söyle hadi! Ne söyleyeceğim? O pislik herifin sözünü mü söyleyeceğim şimdi. Stalin'e saldıranların hangisi temiz? Olabilir! Ben onu demiyorum. Neyi diyorsun sen? Geçen bahar, kurduğu lejyonun başına geçip Sovyetler'e karşı, Nazilerin yanında savaşa giden kuduz bir itin...

— Yazık ki öyle, dedi Şefik Hüsnü, Sahir'e yardım eli uzatır gibi. En güvenilen kişilerden en büyük zararlar gelebiliyor. Bir düşmanla savaşırken onun da size karşı savaştığını unutmayacaksınız! Sınıflar arası kavga "complique"dir. Ajanlar var, renegalar var!

Sessiz kaldı Sahir. Biz bunları bilmiyoruz değil mi Doktor! Rene'gat sözcüğünün Türkçe'de kullanıldığına ilk kez tanık oluyordu. Paris'te vitrinde görüp de bir türlü alamadığı, Sovyet yazarı Vladimir Lydine'nin Fransızca'ya çevrilmiş kitabı geldi aklına; *Le Rene'gat*. Mürted, der eski sözlükler. Dönek. İman ettiği dininden dönüp hayınlığa başlamış. Hıristiyanlar Müslümanlığa geçenler için kullanır. Kadınsa "rene'gate" renegat diyeceksin! Fransızca sözcükleri pek seviyor Doktor. Yenik gibiydi. Konuşmak gelmiyordu içinden. O ne demek istemişti, söz nereye gitmişti! Biraz da sen götürdün sözü oraya! Kendiliğinden gidiyor; ben götürmedim. Şefik Hüsnü de götürmedi. Kıran kırana girişilmiş bir kavgada inceliklere taktın mı kafayı... Kafayı süs için takmıyoruz. Yanılmaz deyip tapacağız birine! Düşünmekten korkacağız? Aykırı düşündü mü hayın olacak! Stalin'e dokundu mu, hemen hayınlar, hayınlıklar dökülecek ortaya! Sen ortaya attın Doriot'yu! Benim asıl söylemek istediğim... Girme sen bu işlere oğlum! "Liberal demokrat bir adamım ben!" de, çık içinden. Marksist kavga Doktor'un çizdiği gibi yürüyüp gidiyor. Bu yürekle o yola düşülmez! Bitti mi? Sor soracağını? Nâzım muhalefetinden aç! Renega dediği biri işte! Doktor ne diyor bakalım bugün.

— Edebiyat dergisi çıkarmayı düşündünüz mü hiç?

Bu hiç beklenmedik soruyla afallamış gibi oldu Sahir. Güldü, toparlanmaya çalıştı,

— Bilmem, pek düşünmedim, dedi.

Durdu. Birden çöken sessizliği dağıtmak içinmiş gibi aldı gene,

— İki çocuğumuz var, dedi biraz utangaç. Gazetedeki aylığım, eşimin piyano dersleri, şöyle böyle döndürüyoruz evi. Ankara'da üniversitedeki arkadaşlar çıkarıyorlar; ne sıkıntılar içinde olduklarını biliyorum. Sonra çevre ister. Öyle bir geniş çapta ilişkim de yok benim.

Sessizce dinliyordu Doktor. Sahir'in duralamasıyla aldı,

— Savaş öncesi Fransa'sında biliyorsunuz, çeşitli yayınlar yapıldı, ünlü yazarlar, düşünürlerce. İleri edebiyat dergileri yol açıcı olmuştur hep. Yararlı iş.

Başını sallayarak onayladı Sahir. Heyecanlanmıştı biraz da. Bilmez miydi? Başta *L'Humanite*'nin edebiyat eki. Paul Nizan, Louis Aragon, Sadoul, Front Populair döneminde Marksizme önem verilmiyor diye eleştiri getiren Rene Garmy'yi gazeteden de attılardı, Parti'den de! O zaman ters bulmamıştın bunu! Bulmamıştım! Yaygın bir coşku vardı faşizm karşıtı; onu destekliyordu gazete. Henri Barbusseler, Andre Gideler, Romain Rollandlar, Paul Vaillant Couturierler, İlya Ehrenburglar. Bir sürü dergi. Aylık *Commune* dergisi. Fransızca'sı yayımlanan Sovyet edebiyat dergileri; *La Litte'rature Internationale*. Gorki, Lunaçarski, John Dos Passos. Kitaplıkta okurduk çoğu dergileri; para yetişmezdi ki. *Monde, Vendredi, Soutes*. Toplantılar, bitmez tükenmez konuşmalar. Barbusse'ün cenaze törenindeki insan seli geldi gözlerinin önüne. Üç yüz bin demişti, *L'Humanite*. Yer gibi okuduğu, Marx'la Engelst'ten, Lenin'le Stalin'den derlenmiş *Sur la litte'rature et sur l'art* adlı kitaplar. Paris dendi mi bunları anımsa; yırtık kızları değil! Doğru. "Sanatçı ruhların mühendisidir" sözüne takmıştın Stalin'in bir de! Bugün de takıyorum. Göklere çıkardılardı; aman ne önemli söz! Ne dergisi çıkarırım ben?

— O ortamdan ben de çok şey kazandım, dedi Sahir, çokları gibi. Bu ağır baskı koşullarında bizde ne yapılabilir, bilmiyorum. Başarabilsem mutlu olurdum.

— Her koşulda yapılabilecek bir şeyler vardır. Düşünün bir bu konuyu!

Dostça uyarı gibiydi Şefik Hüsnü'nün sözleri. Duralayıp ekledi aynı yakınlıkla,

— Yardımcı olacaklar çıkacaktır, sanıyorum.

Örtülü bir "çalışma önerisi" mi şimdi bu? Par diye bir ışık yandı kafasında; Rahmi Usta anlatmıştı ya, "desantralizasyon" sırasında, bir edebiyat dergisi çıkarma kararı alındı demişti. O mu yani işimdi bu? O mu olacaktı ille? Yararlı bir iş.

— Olur, düşüneyim, dedi Sahir, duyduğu heyecanı bastırıp gizlemeye çalışarak.

'39'da hemen de tümü kapanmıştı Fransa'da ilerici dergilerin. Şimdi gene başlamıştır. *L'Humanite* 950.000 basmış, Paris kurtulduktan sonraki ilk sayısında. Gerçekten ne güzel olur bir dergi de biz çıkarsak. Ondan sonraki konuşmalar, kafasına takılan dergi düşünün gölgesinde, daha doğrusu ışığındaydı artık. Beklenilen yeni dünya düzeni üzerine düşüncelerini söylüyordu Doktor. Demokratik bir dünya kurulacaktı. Faşizmin yenilgisi bir dönüm noktasıydı tarihte. Bizde de çok şey değişecekti. Biz de inanıyoruz değişeceğine de, bizde işler biraz ağır yürüyor Doktor. Söylese miydi? Söylemedi. İşlerin ağır gittiğini o bilmiyor mu! Ne dikenli teller aşarak gelmiş bugüne. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan "Cemiyet-i Akvam"dan söz ediyordu Doktor; zayıf kalmıştı, emperyalist devletlerin, halkları kandırma merkezine dönüşmüştü kurum. Yeni dünya düzeninde Sovyetler'in ağırlığı, ona hiç benzemeyen güçlü bir dünya örgütü çıkarabilirdi. Ulusal çıkarların bilincindeki kişiler Sovyet yandaşı politikaya gelebilirlerdi Türkiye'de de! Belirtileri de görülüyordu. Savaştan önceki bildiride savunulanlar doğrultusunda yeni gelişmeler bekliyor ülkemizde Doktor. Aralarında çelişkiler var egemen burjuvazinin!.. de, Nâzım, Doktor Hikmet yıllardır yatıyor içerde, çıtı çıkmadı kimsenin! Savaş patlamış dünyada, kimin çıtı çıkacak? Naziler Stalingrad'a dayandı. Savaş bitince, diyor Doktor. Onu da göreceğiz! Sor işte soracaklarını, o kararla ilgili! Nerden biliyorsun derse? Ne sorayım peki?

— Sovyet yanlısı bir dış politika çizgisinde olmaları ya da öyle görünmeleri diyelim daha doğrusu, bizim sorunlarımızı halka yararlı biçimde çözmemiz için yeterli olur mu, diyorsunuz?

Beklemediği bir soruyla duraladı Doktor. Anlamamış gibiydi.

— Sözgelimi, diye sürdürdü Sahir. Uzun yıllar Türkiye, dış politikada Sovyetler'e yakın bir çizgide görünmeye özen göstermiştir, biliyoruz bunu. Tüm devlet bugün faşist, en sağcı kadrolaşmalar içinde. Turancılara çatmak, bağışlayın, hamamın namusunu kurtarma aldatmacası. Biraz demokrat olanlara, komünist deyip dişlerini gösteriyorlar. Karamsar olmamak gerekir, biliyorum ama yakından baktınız mı, Türkiye'de gidiş iç açıcı görünmüyor. Yanılıyor muyum acaba?

Başı önünde, sessiz, düşünceliydi Doktor.

— Hem karamsar olmamak gerektiğine inanıp hem de karamsarlığa düşmek olmaz, dedi, takılır gibi bir gülümseyişle Sahir'e dönerek.

— Bugünkü havaya fazla kapılmamak gerekir. Bugünden yarına kesin yargılarda bulunmak da olmaz! Bunlar yaşandı; salt yıldırmak için kızgın demir çubuklarla işkence yaptılar. Öyle eski rejimdeki gibi zorla "itiraf" için de değil; sadistik bir ezme zevkiyle hem de. Bu konuda, *Internationale Presse-Korrespondenz*'de çıkan yazımızda, durumu açıklayıp uluslararası proletaryaya çağrı yaptık, yaşamları tehlikede olan komünistlerin, Kemalizmin zindanından kurtarılması için. Niceleri yaşandı daha; biliniyor bunlar. Kemalistler, iyi şeyler de gerçekleştirdiler; bunda da kuşku yok. İşçilerin, yoksul köylülüğün, tüm emekçi yığınların soygununa dayalı bir ekonomik yapı oluşmasının devlet bekçiliğini üstlendiler mi onlardan canavarı yok! Büyük toprak sahibi, dışalımcı, dışsatımcı azınlık varsılların, Ermenilerin, Rumların kırımı kıyımıyla türeyip üreyerek onlardan boş kalan yerleri kapan varlıklı sınıfların destekçisi de oldular. Varlık Vergisi son marifetleri. Kurtuluş Savaşı'yla kazanılmış bağımsızlık üzerine kumar oynamaktı yaptıkları. Aynı sınıflar Türkiye'yi emperyalizme tam bağlamanın yollarını arayacaklardır. Bunda da kuşku yok. Ancak gene Kemalizmin, özellikle Halk Partisi'nin yapısında, eskilerde var olmuş, bugün saf dışı bırakılan, ileri eğilimleri, bir ölçüde de olsa göz önünde bulundurmak, onlardan bugün de olumlu bir şeyler beklemek yerinde olur. Yeni kurulacak dünyada, bir zamanki oyunların eskisi gibi yürüyeceği de düşünülemez! Önemli olan emekçi yığınlara gitmektir; kolay kolay önleyemezler artık onu.

Sözcükleri özenle, tek tek seçerken gözleri iyimserlikle ışıldıyordu Doktor'un. Sen haklı çıkarsan hepimiz mutlu olacağız. Doktor Şefik Hüsnü! Belki de Sovyetler'in isteğiyle alınmış desantralizasyon kararıyla yaptığınız ağır özeleştirinin ardından, Halk Partisi'ne yaklaşımdaki o sevecen yumuşama, ilericiliğine bağladığınız ateşli umut ne kazandırdı? Siz de dalmış onu mu düşünüyorsunuz yoksa şu anda?

— Bağışlayın, diye yavaşça girdi Sahir. Kafama hep takılan bir soru vardır. İzin verirseniz.

— Buyrun!

— Kurtuluş Savaşı'nda Ankara'ya gitmeyi düşündünüz mü? Nasıl bir engel vardı?

Merakla, biraz da heyecanla beklemeye başlamıştı yanıtını. Çiğ mi kaçmıştı! Düşünceli duraladı Doktor,

— Bir engel yoktu, dedi. Hep destekliyorduk. İşçi kesimin en yoğun olduğu yerdi İstanbul. Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası'nı kurmuştuk, biliyorsunuz, konuştuk bunları. Union International Travailler adlı, daha çok Rum deniz emekçilerinin, kimi esnaf, zanaatkârların çoğunluk olduğu örgütle işbirliği içindeydik. TKP'nin kuruluşunda da sürdü bu işbirliği sonra. İlişkide olduğumuz başka işçi örgütleri de vardı. Onlardan uzaklaşmayı göze alamazdık. Sosyalist Parti adında bir örgüt kurmuştu Hilmiler. İşgal güçleriyle anlaşarak işçi sınıfını kandırmak yolundaydılar. İşçi yığınlarını onlara bırakmak da yanlıştı.

Duraladı; Sahir'e döndü düşünceli bir bakışla,

— Gitsek ne olurdu bilinmez ama gitmeliydik belki, dedi. Mustafa Kemal'in yakınında olan tanıdıklarımız da vardı.

Kimlerdi? Sorulur mu? Sakın öyle bir halt etme!

— Baştan gidilmedi, diye sürdürdü Doktor. Ethem Nejat arkadaş gitti Bakû Kongresi'ne. Karadeniz'deki canavarlığı biliyorsunuz. O da güveni sarsmıştı. Sahte bir "Komünist Partisi" kurdurdular emekçi yığınları kandırmak için. Komintern'i kandıramayacaklarını biliyor olmalıydılar. Sovyetler'le yakınlaşmak gösterisiydi akıllarınca. Ancak '25'e kadar yasal alanda görece rahat çalıştık biliyorsunuz. *Vazife* gazetesinde önceleri, Cumhuriyet'in kurulduğu günler, yazılarımızla uyardık bunları.

Vazife dergisi denince heyecanlandı Sahir. Söylese miydi?

— Rasim Efendi diye bir büyükbabamız var bizim. O sözünü etti geçende gazetenin. Sizin yazılarınızı anımsıyor.

Şefik Hüsnü de kızararak gülümsedi birden. Heyecanlandı! Bunca yıl geçmiş anımsanıyor; Şefik Hüsnü olunca heyecanlanmayacak mı?

— Sizin Yunanistan göçmenleri için önerilerinizi anlattı geçende.

— Enteresan! dedi Şefik Hüsnü gülümser kızarıklığı biraz daha artarak. Evet, o konuda da yazmıştım. Anayasa üzerinde durduktu o günler. Meclis, gücü elinde tutan gerçek bir halk meclisi olsun, dedik. Kuvvetler ayrılığına gidilmesin. Dinlemediler. Kafaların koymuş onlar. Ne halka güveniyorlardı aslında ne de Meclis'e! ellerindeki ordu gücüne güveniyorlardı. *Aydınlık* döneminde de, kimi yanlışlarımıza karşın iyi şeyler yapıldı. Yabanıl bir baskı başladı "Takrir-i Sükûn"la. Şeyh Sait Ayaklanması gerekçesiyle çıkarıldı yasa. Sağ sol demediler, tüm ülkeye vurdular. Ağır hapis cezaları verildi. Dışardaydık. O kadar ki ciddi görünmemişti bize; "on beş yıllık!", "on yıllık!" diye birbirimize takılıyorduk!

Takrir-i Sükûn'la başlayan dönemin olaylarını, hemen de Rahmi'den duydukları biçimde, ama olayın içinde bulunmanın güveniyle anlatıyordu. Doktor Şefik Hüsnü. Akaretler'deki kongreden söz etmedi. Viyana Konferansı'ndan sonraki durağanlığı, Vedat Nedim-Şevket Süreyya olayını, yaptıkları toplantıyı, alaylı bir suçlamayla anlattı. Yakalanmasını, adamların poliste, yargıdaki davranışlarını anlattı.

— Bağışlayın, dedi Sahir. Ankara'ya gitmek derken, Bağımsızlık Savaşı'nda diyorum; bir gecikme mi oldu ülkeye sahip çıkmada? Bir boşluk oluştu da onu mu kapatamıyoruz? Biz yürütseydik asıl savaşı?..

— Neyle olacaktı o iş? Nasıl olacaktı?

Sinirli biçimde kesmişti Sahir'in sözünü Şefik Hüsnü. Gözlerini dikmiş bakarken sürdürdü,

— İyi kötü bir örgütleri, orduları var generallerin. Halk savaştan bezmiş. Köylülük yılgın. İşçilerin toplu bulunduğu kentler düşman elinde. Biz burdaki işçi örgütlerinden kopmamaya çalıştık, dediğim

gibi. Komünist oldum demekle komünist olunmaz. Sözgelimi, halk İştirakiyuncular Ankara'daydılar. Parlak devrimci sözlerden, yersiz kışkırtmalardan ötesini beceremediler. Gerçeklere dayalı doğrulardan güç alır komünist partiler. Gerçekdışı düşlerden değil!

Sırası işte!

— Komintern'de, TKP için alınmış desantralizasyon kararından söz edilir, diye yavaştan girdi Sahir. Parti ilerici Kemalistleri desteklemek yolunu tutmuş, faşizme, savaşa karşı. Halk Partisi'nin, devrimci tutumunu yadsıdığı için suçlamış kendini, bu sekter davranışından ötürü. Dediğim gibi, bizim Büyükbaba Rasim Efendi, sık sık sözünü eder sizin yazıların; *Aydınlık* dergisinde yazılar yayımlamışsınız bu konuda yıllar önce. Türkiye'de, yoksul halk yararına cumhuriyetçi devrimi yapanlarla, sosyal devrim için savaşanlar, gericilere karşı birlikte, dayanışma içinde olacaklardır uzun yıllar, demişsiniz. Sosyal devrime geçmenin bir uzun hazırlanma süresinden söz etmişsiniz. Öyle anlatır!

Duralayıp gülümsemeye çalıştı. Büyükbaba yalanı iyi oturmuş muydu? Doktor'un yüzünden anlam çıkarmaya çalışırken ekledi,

— Komintern, sanırım VII. Kongre kararlarına uyum için TKP'den yeni bir dönem başlatmasını ister. Dünya ölçüsünde bir karardı bu. Birçok ülkelerde "Halk Cepheleri" kurulabildi komünistlerle Fransa'da, İspanya'da filan; biliyorum. Türkiye'de sizin o eski, doğru saptamanızı anımsadı mı Komintern? Sonunda haklı çıkmış oldunuz siz! Yani...

Bırak artık yanisini! İyi getirdin; bekle bakalım ne diyecek! Gülümsemeye çalıştı. Doktor'un kızarmış yüzünde de, sevincini bildiren bir gülümseme belirdi. Düşünür gibi kaldı bir süre. "Bunları nerden duydun?" der mi şimdi? Demez; iyi uydu söylediklerim! Çökmüş sessizliği ağırdan kesti Doktor,

— Dünya ölçüsünde devrimci stratejiye göre değerlendiriliyordu. Dediğiniz VII. Kongre'ye kadar, koşulların elverişliliğine inanılan "Dünya Devrimi" idi belirlenen strateji. Dünyayı kuşatan emperyalist zincirin zayıf halkasını yoklar gibi hemen her ülkede sınıfsal iktidar savaşları yürütüldü. Batı ülkelerinde kimi atılımlar oldu biliyorsunuz. Bize düşen görev de, Komintern'e bağlı bir dev-

rimci parti olarak, sınıfsal iktidar savaşı vermekti o dönem. Dünyada koşullar değişince de yeni dönem başlatıldı bizde de. Yasal çalışma yolları arandı.

Hiçbir şey söylememişti Doktor! Ne söyleyecekti sanıyordun? Alçaklar anlamadılar benim o günkü dahice saptamamı; sonra da eşşek gibi sözüme geldiler mi diyecekti?

Doktor'un yorulmuş gibi durmasıyla suskunluk çökmüştü odaya. Daha bir dizi soru vardı kafasında Sahir'in. Geç de olmuştu.

— Yasal çalışma dediniz de, dedi usuldan, çekinir gibi. Parti'ce ağır suçlandığını Nâzım'ın biliyoruz. Ünlü komünist ozan olarak Nâzım'ın popülaritesinden yeterince yarar sağladı mı Parti?

Yüzü karışır gibi oldu Doktor'un. Sorunun özündeki taşı görmesin olur mu? Kurnazlık ediyorsun aklınca! Yutar mı bu adam? Bir duralamadan sonra aldı Doktor,

— İyi söylediniz, dedi. Evet, "popülarite" açısından bir şeyler sağladığı yadsınamaz. Sözünü ettiğiniz suçlama yerindeydi. Cezaları da verildi!

Gene aynı gülümsemeyle baktı Doktor. Bitti bu iş, diyor!

— Kürt İsyanı bir dönüm noktası oluyor demek yasal çalışmada; Şeyh Sait Ayaklanması?

— Evet, '25'te öyle oldu. O ayaklanmanın, Kemalistlerce kışkırtıldığı üzerine kuşkular vardır. Meclis'te o günkü tartışmalarda suçlamalar yapılmıştır bu konuda. Rauf Bey istifa etmiş. Hükümete İsmet geçmiştir.

— Kürt sorununda Parti'nin tutumu ne oldu?

Çoğu kez yaptığı gibi gözleri, önünde bir noktada durup düşündü bir süre,

— Tutumumuz açıktı bizim, dedi. İşçi sınıfı iktidara geldiğinde, Kürtlere, Lazlara, kendi yazgılarını belirleme hakkı doğrultusunda, dilerlerse ayrılıp bağımsız devlet kurma hakkını bahşeder, der bizim programımızda. Sonraki yayınlarımızda da yer almıştır bu; *Orak-Çekiç*'te filan. Kırım, kıyım, baskılar altında Türkleştirme yolunu tuttu Kemalistler. Legal, illegal her alanda hep karşı çıktık buna. Kürt köylülüğüne giremedik. Bu konuda özeleştiriler de yaptık. Kürt halkı, kendilerini doğru çizgide yönetecek bir önderlikle buluşamadı

yazık ki. Kemalizmin Türkleştirmek savıyla şoven ateşinde yakıldılar.

Sözü bitirmiş gibi durdu Doktor. Yavaştan aldı gene,

— Kemalistler kesinlikle kapitalist yolu tutturunca, karşılarında en büyük engel, düşman Komünist Partisi'ni gördüler. Sermaye birikimi için tek olanak emekçi halkın iliklerine kadar soyulmasıydı. Ücretlerin en alt düzeyde tutulması için yedek işsiz ordusu gerekliydi. Yardımı olmadan yaşayamayacağını bildiği yabancı sermayeye dişe dokunur pay ayırmak için artıdeğer vurgununda ölçü tanınmamasıydı istediği. Bunlar oldu. Bütün bunlara karşı koyan tek siyasal örgüte, Komünist Partisi'ne yabanıl saldırısının asıl nedenleri bu. İşçileri bölüp parçalamak, örgütsüz bırakmak, satın alamayacağı bilinçli önderleri temizleyip başıboş sürüye döndürmek emekçileri; ya da kendi emirlerindeki önderlere bağlamaktı. Antiemperyalist edebiyat yapmaya bayılır Kemalistler; emperyalistlere servis kapısını da hep açık tutarlar! Sürekli bunları söyledik biz. Onlardan da dostluk beklenemezdi herhalde! Bütün bunlar doğrudur. Ancak, bütün bu doğruların bir başka doğru yanı da vardı! Feodal yapıya karşı reformlar da yapıyorlardı. Bu demokratik devrimin iyi kötü kazanımlarını savunmak için, kimi yanlışlara düşmüş de olsak, ilerici çizgide işbirliğine hazır olduk biz. Sözünü ettiğiniz bildiride bunu açık seçik belirledik.

"Sözünü ettiğiniz bildiri" sözüyle duralar gibi olunca yüreği hop etti Sahir'in. Bildiriyi nerden bulduğumu soracak! Söylerim ben de. Doktor biliyor olamaz mı benim nasıl bildiğimi? Hangi bildiğini belli ediyor ki! Giz küpü gibi adam. Doktor sürdürmeye başlamıştı,

— Beklediğimiz ölçüde bir yarar sağlayamadık! Bir büyük çelişki vardı aramızda; biz Sovyetler Birliği'ne güveniyorduk, onlar korkuyorlardı. Hele çağımızdaki gibi evrensel kıyametin yaşandığı dönemde, devletlerarası ilişkiler ağır basıyor! Nazi Almanya'sının Türkiye üzerine baskısını, etkisini önleyemedik! Ticareti de ele geçirdiler, sivil, asker, aydın, geniş yönetici kadroları da. Şoven, ulusalcı asker egemenlerin bize duydukları gözü dönmüş düşmanlıkta, açık Sovyet yanlısı tutumumuz etken oldu ya, belki daha çok da Parti'nin azınlık halklara, özellikle de Kürt halkına, Leninist insancıl

bakış açısı neden olmuştur denebilir. Halklara özgürlük, askerlerin dayanamadıkları bir şeydi. Şeyh Sait Kalkışması'nda hükümeti desteklememiz bile bir anlam taşımadı onlar için. Biliyorlardı ki, biz feodal kafadaki gericiliğe karşıydık, ama Kürt halkının varlığının yadsınmasına da karşıydık. Yok edilmesinden değil, halk olarak tanınmasından yanaydık. Bizim asıl yanlışımız, 1925'e kadar süren yarı legal döneme, gereğinden çok bağlanmamızdır. İllegaliteye ön hazırlığımız olsaydı o ağır saldırıları daha az kayıpla atlatabilirdik. Kötü yakalandık; yaraları sarıp kendimizi toparlamamız pek kolay olmadı bir daha.

Sustu Doktor. Nasıl geçmişti zaman; hiç de içinden gelmeyerek izin istediğinde on ikiydi nerdeyse. Evde Nedret'i heyecanla bekler bulmuştu. Yatak odalarına girip de kapıyı kapattıklarında ilk sözü, "Nasıl geçti?" oldu.

— İyi, dedi Sahir, yorgunca. İmreniyorum adama. Tam bir delikanlı!

Sözün altındaki övgü benzeri eleştiriyi anlamasa da, ilgisi artmıştı Nedret'in.

— Neler konuştunuz? Sakıncası yoksa.

Ah bu kızın "sakınca"larından! Ne sakıncası olacak!

— Her şeyi konuştuk, dedi Sahir. Senin soruyu da sordum.

Sessiz baktı Nedret.

— Gitsek iyiydi belki ya, gitmedik işte diyor! İşçi sınıfı burda olduğu için gitmemiş Ankara'ya! "Asıl kavga orda yürütülmüyor muydu?" diyemedim ben de! Belki de doğru dediği; işçi yığınlarının dışında neyiz ki! Bıraktılar mı işçi sınıfı arasında bizi! Bundan sonra bırakırlarmış diyor Doktor. Savaş bitince demokratik bir dünyada. O günler güvenip Bakû'den Türkiye'ye gelenleri canavarca boğazladıklarını da unutmuş değil!

Anlıyorum gibisine başını sallıyordu Nedret.

— Epey şey konuştuk, dedi Sahir. Ne o değişti sonunda, ne de ben!

İğneli alaya kaçan sözlere ne diyeceğini aranır gibi bakan Nedret'e döndü, duyduğundan beri içinde burgu gibi dönüp duran olayı açıkladı.

— Dergi çıkarmamı salık verdi bana.

— Dergi çıkarmanı mı? Nasıl yani?

— Ne demek, nasıl? Bayağı dergi çıkarayım diyor.

— Kolay mı dergi çıkarmak!

— Ben de söyledim kolay olmadığını. Destekleyecek birileri bulunurmuş!

— Onlar adına?

— Ne bileyim Nedretçiğim, dedi Sahir. Sormadım. Konuştuklarımızı söylüyorum sana. İşin kötüsü, olacağından değil ya, bilinçaltımı kurcaladı adam sanki. Bir dergi çıkarmayı hep düşlemişimdir.

Sessiz, yorgun girdiği yatakta arkaüstü uzanmıştı. Soyunarak yavaşça yanına giren Nedret,

— Tam senin yapacağın bir iş, dedi dalgın söylenir gibi. Seni iyi anlamış.

Yorgun bir sessizlikte uyku ağır bastı. Çamaşır günüydü bugün; temizlikçi kadına yardımcı olayım derken, ondan çok yorulur bu kız! Onun da uykusu gelmişti. Nedret'in düzenli solumasıyla umutlu bir yalnızlık duyumsadığı odanın alacasında, Doktor'u, konuşmalarını düşünmekten kendini alamıyordu bir türlü. Thaelmann'dan söz ederken sesindeki duygululuk kulağındaydı hep. Abartmaya kaçmayan bir ölçülülükle yaklaşıyordu olaylara. Sadeydi konuşmaları, etkili oluyordu. Ertesi gün gazetede gene takıldı dergi işine. Turgut'la bir konuşsa mıydı? Neyi konuşacaksın? Hem niye Turgut'la? Başka kim var ki? Ankaralı çocuklar var sözgelimi. Veyseller! Bırak deliliği! Para yok, pul yok. Doktor salık verdi diye başından büyük işlere kalkışma! O da, hemen yap demedi, düşün, dedi! Düşünüyoruz işte! Başka nasıl düşünülür? Satacak bir şeyimiz bile yok işi kotarmak için. Bir Nedret'in piyanosu var! Şakası bile çirkin. Yani! Evet, düşünelim biraz. Kasımın ilk haftasında Roosevelt'in dördüncü kez seçilmesi sevindirici olmuştu. Dewey'in yitirmesiyle son umut kapıları da kapandı Nazilerin. Roosvelt'in ünlü New Deal programına, kavgadan başka bir şey doğurmadı diye saldırmıştı herif seçim boyu. Demokrat Roosevelt Amerikası'nın halkçı görünümlü sevimli yüzünün altında ne çirkeflikler saklı olduğunu biliyoruz da, dönemi yansıtan Capra filmlerinin iyimser havasındaki popülizmin de

yadsınamaz bir çekiciliği, burjuva demokrat bir tadı var. Ona da diş biliyordu besbelli Dewey yanlıları. *Mr. Smith goes to Washington, It Happened One Night, Mr. Deeds Goes to Town, You can't Take it With You.* Hepsini görmüştü filmlerin. Son ikisini, *Bakir Delikanlı, Para Beraber Gitmez*'i bir iki kez hem de. Roosevelt kazandı; Mr. Smithler, Mr. Deedler kurtuldu, sıra bizde! Yunanistan'dan tatsız haberler gelmeye başlamıştı. Yunanistan'a çıkmış İngiliz ordusuna yaslanan iktidar, eski işbirlikçilere kol kanat geriyor, Almanlarla işbirlikçilere karşı yıllarca savaş yürütmüş EAM'a, onun savaş gücü ELAS'a cephe alıyordu. Aralık başında sıkıyönetim kuruldu Atina'da. İngiliz generali Scobie, ELAS'ı silahsızlandırmak kararı vermiş. Sekiz yüzünün silahlarını almışlar. Altı komünist bakan, anlaşmayla kurulmuş koalisyon hükümetinden ayrılmışlar, kararı protesto ediyorlar. EAM, büyük bağlaşıklara başvuracağını, miting düzenleyeceğini, genel greve gidileceğini; hükümetin kararı ile kapatılan ELAS yönetim grubunun yeniden kurulacağını bildiriyor. Haberler birbirini kovalıyordu Aralık'ta. Atina'da, Pire'de çarpışmalar başlamış. Karakolların bir kısmı yurtseverlerin eline geçmiş. Başbakanın evine saldırıyorlarmış. Kukla Başbakan Papandreu'nun istifasını Churchill durdurmuş. Bir de meydan okudu Avam Kamarası'nda Churchill. Seçime kadar İngiliz ordusunu kullanmaktan çekinmeyecekmiş. Sağcı mı, solcu mu, krallık mı, cumhuriyet mi olacağına, seçimde kararı Yunan ulusu verecekmiş. İngiliz süngüsü altında nasıl seçim yapacaklarsa! Dışişleri Bakanı Eden'in sözlerinden belli oldu nasıl yapacakları! Yunan halkının büyük çoğunluğunun EAM, ELAS yanlısı olmadığını düşünüyormuş, Mister Eden; seçimle ortaya çıkacakmış bu! İngiliz işgali altındaki ülkelerde yürüttükleri politikayı açıklayıp ya bırakın bu yolda gidelim ya da ben görevden ayrılırım, dedi Churchill Avam Kamarası'nda. Ezici bir çoğunlukla güvenoyu aldı Meclis'ten. Başpiskopos Damaskinos başkanlığında tüm gericileri bir araya topladılar Atina'da. Siz ne diyorsunuz bu demokratik gelişmeye Doktor Şefik Hüsnü arkadaş? Belçika'da da başladı aynı oyun. İşbirlikçi savaş suçlularına dokunan yok. Aldıkları bir ikisini de 24 saat sonra bırakmışlar. Almanlara karşı savaş yürüten yurtseverlerin silahları alınıyor ellerinden. Altı bakanını hükümetten çek-

miş Belçika Komünist Partisi. Şu faşizm belasından kurtulalım ya, ardından işlerin hiç de sütliman olacağı beklenmemeli. Bekleyen kim? Doktor görmüyor mu bunları! Onun dediği başka. İktidarların karanlık oyunlarını halklar aşacaklar diye düşünüyor adam; yanlış mı! Stalingrad'da tutsak edilen Alman Mareşali Paulus, Moskova Radyosu'nda Almanlara konuşmuş. Savaşı yitirdik demiş. Almanya'yı tansık da kurtaramaz, demiş. Yumruk kafasına inince aklı başına gelmiş köpeğin. Üstlerine çöken tüm felaketlerin sorumlusu da Hitler'miş. Sizler ne bok yiyordunuz, sürü sürü canavarlar! Beri yanda da Scobie çıktı. İngiliz ordusunu ELAS'ın üstüne yürütüyor it. Yeni bir kavga başladı bile. Atina'daki EAM mitingine ateş açmışlar; on beş kişi ölmüş, yüz elli kişi yaralanmış. ELAS Başkomutanı General Sarafis, İngiliz kuklası hükümeti ağır biçimde suçlayıp ELAS'ın yeniden savaşacağını söylemiş. Hami Bey odasına uğramıştı bir ara, İngilizlerin Atina'da ağırlıklarını koyduklarından söz etmişti mutlulukla. Bu pislik herif de ağzımı mı arar, ne? Polonya'da anlaşmaya varmışlar. Orda dişleri kesmedi demek; sol ağır bastı. Kızılordu ağır bastı; ne solu! Daha da belli değil; Londra'dakilerle Moskova'dakiler çekişip duruyor. Ya Kızılordu, ya İngilizler, demek! Nasıl olacaktı ya? O akşam yorgun argın eve geldiğinde kendine hiç de yakıştıramadığı bir karamsarlık içindeydi. Nedret yoktu evde. Gene Mediha'ya mı gitti? O kadına karşı acımayla karışık bir sevgi duyuyordu o da. Zavallı bir kız. Dünya zavallı! Kim var zavallı olmayan? Anımsadı; karşıda dersi vardı bugün Nedret'in. Olsun; gene de geç kaldı. Biraz sonra, anahtar sesiyle kapıya koşuştu çocuklar. Sahir odasındaki koltuktan kalkmamıştı. Sesi geliyordu Nedret'in. Elindeki paketlere saldıran çocuklara bir şeyler diyordu. Biraz sonra kapıda göründü. Gözlerindeki o dupduru gülümser bakışla gelip karşıdaki koltuğa oturdu. İyi haberler var bunda! Ne iyi haberi olacak; bir öğrenci daha buldu belki!

— Gene suratsızsın; bir şey mi oldu?

— Yoo, dedi Sahir. Yorgunum biraz.

Gülümseyen gözlerini üstüne dikmişti Sahir'in. Anladık, söyle ne söyleyeceksen, benim güzel sevgilim!

— Büyükbaba'ya uğradım, dedi Nedret. Çok selamı var.

— Sağ olsun!

Bu muydu?

— Dergiyi çıkarıyorsun Sahirciğim.

Anlamadan bakıyordu Sahir. Dergiyi mi çıkarıyorum?

— Büyükbaba'ya açtım konuyu. Aklıma koymuştum; sonuç almadan sözünü etmeyeyim dedim sana. Beş bin lira veriyor Rasim Efendi bu iş için.

Şaşıramamıştı bile Sahir. Ne diyor bu kız!

— Bu kadarını ummuyordum Sahir; nasıl coşkuyla karşıladı, bilemezsin. Sana yakışan iş oymuş.

Öyle mutluydu ki Nedret, sesi titriyor gibiydi.

— Delikanlı oldu birden! Gerekirse konağı ipotek edermişiz. Benim sizden başka kimim var kızım, dedi.

Oraya yerleşmemizi de önerdi ya, bir şey diyemedim. Sen ver kararı.

Durdu Nedret. Soru dolu gözlerini, donmuş gibi bakan Sahir'e biraz da kaygıyla dikmişti.

— Ne diyorsun?

Ayılmıştı; kımıldayıp doğruldu Sahir. Gülümsemeye çalıştı.

— Bilmem, dedi. Ne diyeyim Nedretçiğim? Sağ ol! Bir kez daha borçluluk duydum o sıcacık yüreğine. Konuşalım. Ha deyince verilecek bir karar değil bu. Söylemeye gerek var mı; çok mutluyum. Ya batırırsak parayı?

— Ben de dedim onu. Canı sağ olsun, dedi Rasim Efendi; Yedikule'deki bostanı da satarmışız gerekirse! Dedim ya, çocuklaştı adam!

Gözleri doldu dolacak gülüyordu Nedret,

— Görmeliydin sevincini!

Oğlanların bağrışmaları geliyordu içerden.

— Mendil, çorap aldım onlara; kavgasını ediyorlardır.

Duymamış gibiydi Sahir; içinde ağırdan kabarmaya başlayan dalgaları yatıştırma çabasındaydı. Kendi dünyasındaydı Sahir. Gazete denen Allah'ın belası yerden kurtulacak mıydı! Her gün aynı çirkef yüzleri görme, Remzi Bey'in o aşşağılık yazılarını düzeltme işkencesi bitiyor muydu artık! Bu çocuklara nasıl bakacak, evi nasıl

geçindireceklerdi peki? Mendil, çorap gerekliydi! Ekmek gerekliydi. Ama mutluydu işte! Anlatamayacağı kadar mutluydu. Bu mutluluğu Nedret'e borçlu olduğu için de mutluydu. Hem de giderek esrik eden bir mutlulukla mutluydu. Sevgi sözü yeterli olmuyordu Nedret için duygularını anlatmaya. Hep korkmuştu bu kızdan; dayanamayacağı tek şey ondan gelebilirdi ancak! Bunca zaman katlandığı yalnızlığını da anlamsız buldu birden. Kafasını da, duygularını da yeniden bir düzene sokmalıydı artık. Yepyeni bir döneme geçeceklerdi belki de; içinde çürümüş, kırık dökük ne varsa fırlatıp bir yana atmalıydı. Soru dolu gözleriyle karşısında bakıp duran Nedret'e kaldırdı başını.

— Ne güzelsin! dedi.

Sesindeki duygulu titreşimi kendisi de yadırgamıştı! Kızardı Nedret, gülmeye vurdu. Kalktı birden; eğilip yanağına, bir öpücük kondurdu Sahir'in,

— Güzel olan sensin Sahirciğim, dedi. Bir de huysuz olmasan! Hadi, geciktik; çocuklar daha kapıda açız diyorlardı.

İki kadeh rakıyı sessizce içtiler yemekte. Konuşmak için yemeğin bitip çocukların yatmasını bekliyorlardı. Elmalarını alıp fırladı oğlanlar. Çok dersleri varmış. Nedret masayı toparlarken çalan telefonu gidip Sahir açtı. Yanlış numaraymış; kapatmıştı ki, kapının zili çalmaya başladı. Gidip açınca şaşırdı birden; yanında Serpil'le Mediha'ydı. Buyur etti şaşkınlığını yenip. Yüzü donmuş gibi ak paktı Mediha'nın. Serpil de ürkek ürkek bakıyordu. Kızı elinden çekerek içeri girdi; bir adım atıp duraladı Mediha. Mutfaktan çıkıp gelen Nedret'in bir şey demesine kalmadan,

— Alıp götürdüler Turgut'u, dedi.

— Alıp götürdüler mi? Kim alıp götürdü?

Sahir'in sorusuna ne diyeceğini bilmeden bakıp duruyordu Mediha. Durumu kavramış olmalıydı Nedret; uzanıp tuttu kolundan,

— Buyrun, gelin canım, dedi. Oturun şöyle bir.

Holdeki sedire çekip oturttu Mediha'yla Serpil'i.

— Hayrola, nedir, dedi, karşılarındaki sandalyeye ilişip.

— Akşam karanlığı gelip beklediler. Polismişler. İki adam. Evi aradılar Turgut gelince. Sonra da alıp götürdüler Turgut'u.

Çok sade; kuşku uyandıracak kadar heyecansızdı anlatışı.

— Turgut bir şey dedi mi?

Ayakta duran Sahir'e baktı Mediha, aynı donuk yüzle,

— Hayır, hiçbir şey demedi, dedi. Ne desin?

Gergin bir sessizlik çökmüştü. Toparlanır gibi kalktı Nedret,

— Açsınızdır değil mi? dedi. Mutfağa geçelim. Orda konuşuruz. Bir şeyler yersiniz hem.

Mediha'nın kımıltısız yüzüne çarpınca yersizliği iyice ortaya çıkmıştı sanki bu sözlerin. Öylece baktı bir süre,

— Yok, dedi Mediha. Biz gidelim. bunu söyleyeyim diye geldim. Ebe Hanım teyze bekliyor.

Nedret'in de, Sahir'in de söyleyecek sözleri yok gibiydi. Ne demeleri gerekirdi şimdi?

— Paranız var mı?

Soruyu anlamamış gibi gözlerini Nedret'e dikti Mediha, sonunda algılamış gibi başını salladı yavaşça,

— Var, dedi. Parayı bana verir Turgut.

Kapıya doğru yürüyordu ki, bir şeyler mırıldandı, "duaları çiğnediler!" gibi... "Çarpılacaklar!" mı ne, dedi.

Çıkarlarken,

— Gereksinme duydunuz mu hemen bizi arayın lütfen, Mediha Hanım, dedi Nedret. Bakalım yarın gazeteden bir şey öğrenir belki Sahir, gelirim ben. Sizi de bekliyoruz. Üzülmeyin, geçer!

Kapıyı kapattıklarında, karşı karşıya kalmışlardı; umarsızlıkla bakıştılar. Nedret'in yüzündeki, Mediha'ya kullandığı sevecen iyimserlik soluvermiş, kara bir bulut oturmuştu bakışlarına. Ne olacaktı şimdi? Sahir'in çalışma odasına yürüdüler konuşmadan. Bir saat önce düşlere dalıp mutlulukla oturdukları yerlerine geçtiklerinde bıçak açmıyordu ağızlarını.

— Ne yapmalı?

Sahir şaşırmış gibi baktı Nedret'e. Bana mı soruyor! Kime soracak?

— Bilmiyorum, dedi Sahir.

Biraz durup ekledi,

— Bu kızın durumu da iç açıcı değil!

Ses çıkarmadı Nedret. Gözleri bir noktada, dalgın, düşünceli kalmıştı. Ağır ağır kendine gelir gibiydi Sahir. Mediha'yı mı düşüneceksin; seni asıl Turgut ilgilendiriyordur değil mi Nedretçiğim! Hasta kadının soluk tül çekilmiş, duyarsız yüzü de mi gözüne çarpmadı?

— Evet, hiç doğal değil Mediha Hanım'ın görünümü, dedi. Nedret aynı dalgınlıkla. Şadan'a sorsak mı?

İrkilmiş gibi doğruldu Sahir,

— Ne diyeceksin Şadan'a?

— Bilmiyorum ki, dedi Nedret. Sen ne diyorsun peki? Ne yapacağız şimdi?

Nedret'in üzerine diktiği gözlerinde gene bir şeyler aranır oldu Sahir; tez toparlandı. Bırak sersemliği! Gerçekten önemli olan, şimdi ne yapacağımız.

— Sana bir şey gelir mi dersin?

Şaşırmış gibi baktı Nedret'e. Hiç düşünmemişti.

— Niye gelsin? dedi.

Turgut'un geçen alınışının ardından onu niye çağırmışlardı güvenliğe? Bu kez ne olacak, bilinir mi?

— Gene çağırıp sorarlarsa?

— Ne soracaklar? Geçende sordular, ne oldu?

Dalgın sessizliği Sahir bozdu gene,

— Çağırırlarsa çağırırlar, ne yapalım? dedi. Onu mu düşüneceğiz şimdi?

Meydan okur gibi söylediği bu sözlerden sonra durumu daha iyi görür olmuştu. Neyi düşüneceklerdi peki? Turgut'u mu ya da Turgut uzun süre içerde kalırsa, Medihaların ne olacağını mı? Önemli, gizli bir ilişki yakalamışlarsa Turgut giderdi; kim ne yapabilirdi buna? Medihalar da, daha olmadı, dönüp Manisa'daki köylerine giderlerdi; başka ne yapılabilirdi? Katı gerçek buydu belki ya, gene de kolay değildi, işin nereye varacağını kestirmek. Mediha hastalanırsa gene sözgelimi? Ne bileyim, ne halt ederiz o zaman?

— Peki, dergi ne olacak?

Sinirlice güldü Sahir,

— Önce bizim ne olacağımız belli olsun Nedretçiğim, dergiyi de düşünürüz, dedi.

Yanıta canı sıkılmış gibiydi Nedret'in, kalktı yavaşça.

— Çocukların sesi çıkmıyor; uyudular, dedi. Biz de yatalım istersen, çalışmayacaksan. Temizlikçi kadın gelecek yarın; erken kalkacağız.

Ses çıkarmadı Sahir. Yürüyüp odadan çıkan Nedret'in arkasından istekle bakıyordu. Eluard'ın "Couvre-feu"sundan dizeler oynaştı belleğinde. "Karartma" diye çevirmişlerdi. Ne güzel çevirmişlerdi. O denemiş, başarılı olamamıştı. Yatkın değildi şiire. Gençliğinde de yazmaya özenmiş, beceremeyişti. "Que voulez-vous la porte é'tait gardée / Que vulez-vous nous 'étion enferme's." "Kapılar kapanmış neylersin / Neylersin içerde kalmışız." "Que voulez-vous nous nous sommes aimé's." "Sevişmezsin de neylersin." En acılı anlarda sevişmek yetişiyor yardımımıza! Şiir yetişiyor! Sevişmezsin de neylersin! Sevişmek olmasa şiir olur muydu? Önce temel güdülerimiz, sonra yaratma! Yatak odasında soyunan Nedret'e bakarken de yineliyordu dizeleri. "Que voulez-vous nous nous sommes aime'es." Gözlerini kendine dikip Fransızca bir şeyler mırıldanan Sahir'e döndü Nedret, isteksizce gülümsedi,

— Ne o, Fransızca duaya mı başladın fısıl fısıl!

— Evet, dedi Sahir. Mediha Hanım da dua mua, diyordu bugün. Deneyeyim dedim!

Yatağa girip uzanırken üzgün bir gülümseme vardı yüzünde Nedret'in. Robdöşambrıyla gelip yatağının kıyısına ilişen Sahir'e şaşırmış gibi baktı. Gözlerinde pırıltılı bir ateş yanıp sönüyordu Sahir'in. Kadınsı bir çağrıyla,

— Girsene yatağa, dedi.

Sahir duymamış gibiydi; öylece bakıyordu. Bir an geçtikten sonra,

— Çok üzgünsün, değil mi Nedretçiğim? dedi fısıldar gibi.

Beklemediği soruyla önce şaşaladı Nedret. Önüne konan bilmeceyi çözümlemiş gibi dikeldi yavaşça,

— Evet, dedi, çok üzgünüm. Sen değil misin?

Kızgınlıkla bakıyordu Sahir'e. Bu tepki hiçbir değişiklik yapmadı Sahir'in bakışlarında. Ağırdan başını salladı bir iki,

— Olmaz olur muyum? dedi.

Duralayıp üstüne basarak ekledi,

— Beni alırlarsa da üzülecek misin bu kadar?

Sinirli bir parıltı dolaştı gözlerinde Nedret'in; tutamamış gibi güldü o sinirlilikle,

— Yok canım! dedi. Niye üzüleyim; sevinirim herhalde!

— Saçmalama Nedretçiğim, dedi Sahir, aptal mıyım? Sevinmezsin de, başka şeyden söz ediyorum ben.

Doğrulup yatağın içinde oturdu Nedret. Ateş saçan bakışlarını üstüne dikti Sahir'in.

— Ben de aptal sayılmam Sahir, dedi kızgınlıktan yarı kısılmış bir sesle. Bıktım sürekli iğnelemelerinden. Bana da, kendine de ağı ettin yaşamı. Söyle, ne istiyorsan açık söyle! Konuşamayacağım hiçbir şey yok benim.

Birden çırılçıplak, savunusuz kalmış gibiydi Sahir. İlk kez tanık oluyordu böylesine tepkisine Nedret'in. Bu kız da çıplak, üşüyecek. İşte bunun için seviyorum ben seni.

— Neyi söylememi istiyorsun? dedi ürkmüş gibi.

— Dürüst olmanı istiyorum, dedi Nedret. En az benim kadar dürüst olmanı. Sürekli içimi tırmalamakla eline ne geçecek söyler misin? Ben de insanım. Yanlışlarım olabilir. Sen varsın. Çocuklarım var. Ne denli bilincindesin, bilmiyorum, ama benim için ölçülemeyecek kadar büyük önemde müzik uğraşım var. Yeteri kadar mutlu ediyor bunlar beni. Başka şeye yer yok, anlıyor musun? İznim de yok! Neyi arayıp, neye varmak istiyorsun, anlamıyorum ki. Mıy mıy mıy, sinsi sinsi yiyip bitiriyorsun, kendini de, beni de. Hadi, açık ol, söyle bana? Ne istiyorsun benden? Lütfen söyle hadi!

Yüzünde tokat gibi patlayan sözlerle öylesine sarsılmıştı ki, ne desindi Sahir? Ne kaldı ki, her şeyi söyledi bu kız! Toparlanmaya çalıştı.

— Sensiz kalmaktan korkuyorum, dedi, dudakları titredi titreyecek.

Söylediklerinden güç kazanmıştı. Başka şeyler söylemek istiyordu oysa. Doğru diyordu Nedret; nereye varmak istiyorum ben? Neyi arıyorsun? Burda, karşında işte! Tül gibi geceliğinin içinde çıplak; üşüyecek.

— İnanmıyorum! Bensiz kalmaktan korkan böyle davranmaz. Olmayacak şeylere itiyorsun beni. Bu mu beni yitirme korkun! Sevgi mi bu! Anlamıyorum ki. Sen korkutuyorsun beni. Hep düşündüm; seni sevmesem daha mutlu olacaksın sanki!

Durdu Nedret. Üşüdüğünün ayrımına varmış olmalıydı. Uzanıp yorganın altına girdi. Usulca kalktı Sahir. Neyi konuşacaktı ki artık? Dosdoğru bir çizgi çekmişti Nedret. İğri büğrü dünyasıyla kesiştiği yerlerde payına düşenin değerini bilmeliydi. Acıları ben yaratıyorum demek. Bilmiyor muydun? Çıkarıp askıya astı robdöşambrını, yatağa girip arkaüstü uzandı. Gecenin sessizliği tüm ağırlığıyla çökmüştü alacakaranlık odaya. Nedret'in, ağır ağır iç çeker gibi derin solumalarını duyuyordu. Şimdi uyur o. Ben de uyuyayım. Yarın gazetede ne haberler olacak bakalım? Beni sevmese daha mutlu olurmuşum! Ne güzel betimledi kendi mutluluk dünyasını! Kimden söz ettiğimi bilmiyor mu? Kesinlikle söylemiyor adını. Başka şeye yer yokmuş onun mutluluğunda. İznim de yok diyor. Sen niye söylemiyorsun? Evet, ben niye söylemiyorum? Küçülecekmişim gibi birinin adını verirsem. Kızın tutumu önünde küçülmüyor musun? Uyuyabilsem çok iyi olacak. Ürperdi birden; Nedret dönüp uzattığı elini Sahir'in göğsüne koymuştu. Sevecenlikle sokulup yüzünü sürdü omuzuna,

— Asıl ben korkuyorum sensiz kalmaktan Sahirciğim, dedi fısıldar gibi. Seni seviyorum İnanıyorum, güveniyorum, ta içimden saygı duyuyorum sana. Senin gibi karmaşık düşüncelere alışmamışım ben. Piyano, müzik uğraşımla bir yanım mı köreliyor, anlamıyorum ki! Duyuyorum bazı, romanlarda okuyorum; şaşıyorum o insanlara. Zeki değilim senin gibi. Basit bulabilirsin beni; istediğim şeyler çok açık, seçik. Onlar da elimde. Niye uğraşıyorsun benimle bilmiyorum. Hep içimi kurcalayacaksın; ille de başka şeyler sokacaksın aramıza! Kendine de böyle misin? Bu cehennem niye? Senden başka neyi isterim ben?

Sesi titriyordu Nedret'in. Sahir çarpılmış gibiydi. Yaşamları boyu hep ondan gelmişti bu sığınırcasına yaklaşmalar. Nasıl olmuştu, hangi sıcak kaynaktan akıp gelmişti bu değişim? Hangi sözü doğru değil ki bu kızın? Dönüp kollarına aldı; öpücükler koydu Nedret'in

ıslak yanaklarına. İşkence yaparlar mı o oğlana şimdi? Bir de Mediha Hanım hastalanırsa. "Neylersin içerde kalmışız!" "Oue voulez-vous la rue e'tait barre'e." Çılgın bir istekle sarıldılar birbirlerine. Uykuya daldıklarında, tek söz edemeyecek biçimde esrik gibiydiler. Sabah gazeteye girerken tüm düşlerin uçup gitmesiyle yalnızlığa batmıştı. Turgut'un kapalı kapısı önünden geçerken burkuldu içi. Çalışmaya koyuldu. Daha kimseler yoktu ortalarda; bakalım ne diyeceklerdi Turgut için. Haberi onlardan alınca nasıl tepki göstermeliydi? Duymuş mu görünmeliydi? İngiliz-Amerikalıların, Kuzey Afrika'daki stratejik başarılarıyla ilgili, dün yarım bıraktığı çeviriyi bitirecekti. Kapandı yazıya. Son satırları yaparken dün geceye daldı gene. Ne kadar gerçekçiydi Nedret. Yadsıyıp yok demedi. Kimi şeyleri düşünmek istemediğini söyledi sadece. Kurcalayıp durma içimi diyor! Doğru diyor. İçimizde neler var kurcalarsak! Zeki değilmiş! Hem zeki, hem de sağduyulu. Kurnaz da belki! Başlama gene; ne kurnazlık etti sana kız? Asıl kurnaz sensin! Muharrem'in senden hoşlandığını söylediği tiyatrocu kıza gitmeyi geçirmedin mi kafandan? Hem de kaç kez! Dergiye nasıl sevindikti. Dergiye atlıyorsun değil mi, sözü değiştirip? Kurnazlık bu işte! Kendimin ne bok olduğunu biliyorum ben. Tatsızlık da ordan çıkıyor. Ne yapayım; öyle! Her şey bitmiş değil. Bakarsın, zop diye çıkıp gelmiş oğlan! TKP bağını bulduklarsa zor biraz. Hami Bey göründü kapıda. Yazıyı sordu.

— Bitiyor, dedi Sahir. Birazdan gönderirim.

Yaklaştı Hami Bey,

— Turgut Bey tutuklanmış Sahir Bey, dedi. Düzeltmelere ben yardımcı olacağım bir süre.

— Öyle mi? Neymiş peki?

— Bilmiyoruz, dedi Hami Bey, gözlerini ısrarla kaçırarak. Siyasalmış diyorlar. Birazdan aldırırım yazıyı.

Dönüp çıktı odadan. Başka sözünü eden de olmadı o gün. Yazıları Yazı İşleri'nden birileri gelip aldı. Öğlende Tatar Nafiz'le karşılaştı yemeğe çıkarken; görmezden gelmesine bakmadan ona sordu, nedir diye. Onlar da bilmiyorlarmış. Sıkıyönetim tutuklamış diye duymuşlar! Çık Remzi Bey'e sor! O da gelmiyor ki gazeteye. Akşam üzgün döndü eve. Nedret de üzgün, kaygılıydı. Gitmiş, evden çıkarken ya-

kalamıştı Mediha'yı. Yukarki Ebe Hanımlarla, Mevlanakapı'da bir Hoca varmış, ona gidiyorlarmış Turgut'un durumu için! Acılıkla bile gülememişlerdi. Üzgün, umarsız, neyi beklediklerini bilmedikleri bir beklenti içinde geçen günlerin ağır ağır akışı, bir şeyleri yumuşatıp gevşetiyordu işte! Sevinir gibi haber verdi bir akşam Nedret; Mediha Hanım ağlamıştı bugün! Ebe Hanım'la güvenliğin kapısına gitmişler; pusula gelmiş Turgut'tan. İyiymiş. Çamaşır istiyormuş. Ebe Hanım'ın başgedikli oğlu Şahap Bey'in arkadaşı bir sivil polis varmış; ondan gelmiş güvenliğe gitme aklı. Duygusal yaşam belirtisi iyi haberdi Mediha Hanım için. Yılbaşında karşıda, Rasim Efendi ile birlikte olmayı düşünüyorlardı. O istemişti aslında. Yıl bitiyordu. '45 neler getirecekti bakalım. 26 Aralık akşamı eve geldiğinde yoktu Nedret. Çocuklar büyükbabanın telefon ettiğini, onu görmeye gittiğini söylediler. Yoksa bir şey mi oldu adama? Yorgunca yığıldığı koltuktan kalkıp telefon etmeyi düşünüyordu ki, kapıda dönen anahtar sesiyle kalktı Sahir. Çocuklar da koşup gelmişlerdi. Üzgün yüzünden bir anlam çıkarmaya çalıştı Nedret'in, olmadı. Oğlanları odalarına gönderince oturdu holdeki koltuğa.

— Bizim konağı aramışlar bu sabah, dedi, Nedret. Telefon etti Büyükbaba; ona gittim.

Yüreği sıkışır gibi olmuştu Sahir'in.

— Bir şey bulmuşlar mı?

— Hayır.

Derin bir soluk aldı. Valizi çamaşırlıktaki sandığın arkasına saklamıştı Nedret; bakmamışlar oraya.

— "Paşa" denen "kelb-i akur"un marifeti diyor Rasim Efendi. Ondan beklenirmiş böyle bir mel'anet.

— Olabilir, dedi Sahir. Büyükbaba onu biliyor. Çevremiz bir sürü kuduz köpekle dolu.

Sessiz kaldılar bir süre. Niye bura değil de konak? Doğru belki de Rasim Efendi; akla hemen o herif geliyor. Sahir'in aklına dün Atina'da yapılan toplantıdan ajansların verdiği Churchill'in konuşması geliyordu. Baklayı ağzından çıkardı buldok suratlı herif. Yunanistan'ı kuzeyden gelecek tehlikelere karşı koruyacakmış bu toplantı. Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasını sağlayan İngiltere-Yuna-

nistan dayanışmasının da simgesi olacakmış! Daha ne desin? Kuzeyden gelecek tehlikeye karşı bizimkiler de uyuyacak değiller ya! Amerikan Dışişleri Bakanı Stettinius, en iyi İngilizlerle Yunanlar aralarında çözer diyor, bu sorunu. Biz kiminle çözeceğiz bakalım? Ağır bir sessizlik içinde yediler yemeklerini. Onlardaki durgunluk çocuklara da geçmişti, Nedret çocukların tabağına pekmezle yaptığı kabak tatlısından koyuyordu ki, kapı çalında. Bakıştılar Sahir'le. Geldiler! Nedret gidip açtı kapıyı. Gelmişlerdi. Üç kişiydiler; ikisi girdi içeri, biri kapıda kaldı. Savcılıktan çıkarılmış arama iznini gösterdiler. Şöyle bir dolaştılar odaları. Sahir'in kitaplarına baktı birisi. Bir iki kitap karıştırıp bıraktı yerine. Güvenliğe kadar gelmesini istediler Sahir'den. Mutfağın kapısında, yan yana, şaşkın, dikilmiş duran oğlanlara dönüp,

— Hadi odanıza, dedi Sahir. Biraz işim var benim. Geleceğim!

Önünden geçerken Nedret'le bakıştılar. Sönmeyen bir ışık vardı o duru mavi gözlerde. Polislerin önü sıra indi merdivenlerden. Bekleyen cipe binince, iki yanına oturmuş sivil polislerin arasından dönüp bir kez daha baktı, sokak kapısına inmiş Nedret'e. Sokağın alacasında acılı bakıyordu Nedret cip yürürken. İçinde bir şey kopar gibi olmuştu Sahir'in de. Gülümsemeye çalıştı.

Teşvikiye'den Ihlamur'a inen yolun alt başında, gece on birde buluştular Yuri'yle. Gün boyu sürüp akşamüstü duralayan yağmur çiseliyordu gene. Yöreye bir göz atıp yan yana yürümeye başladılar.

— Haberler iyi değil, oldu Halil'in ilk sözü.

Bastırmaya çalışmasına karşın, son iki günün gerginliğinden olmalı, duyumsanır biçimde heyecanlı çıkmıştı sözler.

— Biliyoruz, dedi Yuri, durgunca bir sesle.

Biliyorlar mıydı! Ağır ağır çıktıkları karanlık sokakta şöyle bir dönüp baktı Halil. Neyi biliyorlardı?

— Mazlum'u aldılar, dedi Yuri. Bir şeyler vermiş...

Durum Halil'in sandığından da ağırdı demek.

— Yalnız Mazlum'dan değil, dedi Halil, başkaları da vermiş adını. Teyzemin evini basmışlar; kıl payı kurtuldum polisten.

Bu haber duralattı Yuri'yi. Dönüp baktı Halil'e,

— Tuttuğumuz evi de boşalttık, diye ekledi Halil. Sular bastı.

— Aygıt?

— Başka yere götürdüm. Her yerde arıyorlarmış beni. Aygıtın bulunduğu yere de gitmem doğru değil artık. Çok dolanarak geldim buluşmaya, izliyorlar diye. Seher'i de görmedim.

Durdu Yuri,

— Nerde kalıyorsun?

— Yerim filan yok. Teyzem Anadolu'ya, kuzenimin yanına gitmemi söylüyor ya; güvenemem.

Birden değişmiş gibiydi Yuri. Yağmurlu, ıssız sokakta durup döndü Halil'e,

— Onu düşünme, dedi. Güvenini biz sağlarız. Aygıt ne olacak?

Yanıtlaması en güç soru buydu Halil için de. Artan heyecanını belli etmemeye çalışarak,

— Bilemiyorum, dedi. Bir süre beklemek gerek. Seher'le ilişki kuracağız.

— Konuşuruz bunları. Senin işi çözelim önce. Böyle dolaşamazsın.

Durup çevresine baktı Yuri,

— Yarım saat sonra seni şu sokağın köşesinden, yokuş aşağı inen bir arabayla alacağız Halil, dedi. Buralarda dolan, sakın yakalanma!

Yürüyüp çabucak indi yokuştan aşağı, sağa kıvrıldı. Yağmurlu gecenin bu saatinde ıssız, soğuk sokaklar hiç de tehlikeli görünmüyordu Halil'e. Yokuştan aşağı bir araba inip bir yerlere sapıyordu ara sıra. Tek tük birileri görünüp bir apartmana dalıyorlar. Işıklar sönüyor evlerde. Sıcak yatağına giriyor herkes. Ürperir gibi üşümesi heyecanından olmalıydı, soğuktan çok. Aygıtı sakladığı yeri, aygıtın durumunu nasıl anlatacaktı Yuri'ye? İlk konuşmada yuvarlayıvermişti, güzel de; ayrıntıları konuşacaklardı şimdi. Düşündükçe heyecanı artmaya başlamıştı. Nereye götüreceklerdi arabayla alıp. Gizli yerleri var demek; olmasa güvence verir mi? Parlak ıslak taşlı, karanlık sokaklarda, bilinmezlerle dolu bir yola düşmenin gerginliği içinde, göze batmamak için, geçtiği sokağa bir daha girmemeye çalışarak dolaşıp durdu bir süre. Bir türlü geçmiyordu zaman. Bir taksi indi yukardan, sokağa gelmeden saptı. Epey sonra bir araba daha görün-

dü, inip gitti aşağı. Yuri'nin gösterdiği köşeye ikinci kez yaklaşıyordu ki, yukardan inen bir araba, yanmış farlarını söndürüp yavaşladı, tam önünde durdu; arka kapı açıldı, ölgün ışıklı arabaya alıverdiler Halil'i. Yuri önde, şoförün yanındaydı. Arkada, yüzünü seçemediği, yan yan bakan biri vardı yanında; kara, kalın çerçeveli bir gözlük uzattı Halil'e. Duraladı bir, anlamıştı; alıp taktı. Numarasızdı gözlük. Palto gibi bir şey koydu dizlerine,

— Bunı giyınız!

Kalın sesiyle söylediği iki sözcük bozuk Türkçe'sini ele vermeye yetmişti adamın. Islak pardösüyü çıkardı hemen, özensizce katlayıp döşemede bir yere koydu, paltoyu geçirdi sırtına. İçindeki ürperti diner gibiydi. Ön koltuktaki Yuri'nin dönüp başındaki fötr şapkayı Halil'in başına oturtmasıyla daha da dağıldı heyecanı. Şakayla karışık bir oyundu sanki yaptıkları.

— Kafalarımız uyuyormuş, deyip, Yuri de gülmüştü.

Yuri de gülerdi demek! İyice değişmişimdir. Turgut görse tanır mı? Hiç konuşmuyorlardı artık. Araba yokuşu inince Ihlamur'a saptı; bir süre sonra yokuşa vurdu gene, bahçe, tarla arası toprak yollardan geçiyorlardı. Karanlıkta epey süren bir dolaşmadan sonra dar bir asfalt yola çıkıp hızla yol almaya başladılar. Yuri'nin yanındaki sağır, dilsiz gibi araba süren, zayıf şoför ne kadar iyi biliyordu bu yolları! Hiç bilmediği, görmediği yerlerdi Halil'in. Yalnız solda, gerilerde kalan ağaçlıklı bir yeri Zincirlikuyu Mezarlığı'na benzetti. Sorsa mıydı, nereye gidiyoruz diye? Hacıosman Bayırı'ndan Boğaz'a doğru indiler. Denizin ışıltısında sönük ışıkları, gölge gibi sallanan direkleriyle bir iki tekne belirdi; motor sesi duyuldu bir takanın. Kıyıya inince hızla sola döndü araba; deniz kıyısından Büyükdere'ye doğru gitmeye başladı. Bomboştu yol. İskele ardındaki dar, çarşı sokağını geçip de denizi yeniden bulunca sola yaklaşıp durdu araba. Yanındaki adam indi. Anımsadı Halil; Boğaz'daki Sovyet elçiliğinin demir parmaklıklı kapısıydı durdukları yer. Yüreği küt küt atmaya başlamıştı. Onurlu bir ürperti dolandı içinde. Bütün insanlığın ortak vatanı sosyalist bir ülkeye geçiyordu! Moskova'ya da gidecek miyiz bir gün? Kapı açıldı, bahçeye girdi araba. İlerdeki kapı önüne yaklaşıp da farlarını söndürünce karanlık basmıştı. Yan yan bakan, kalın

sesli adam arabanın kapısını açtı dışardan, elinde katlanmış, ıslak pardösüsüyle çıktı Halil. Önü sıra beliren Yuri'yi izleyerek açılan kapıdan girdi. Loş merdivenleri çıktılar, dar bir koridorun başındaki ilk odaya girdiler Yuri'yle. Tavandan sarkan abajurlu elektriği yanıyordu genişçe odanın. Açık, ağır perdeli iki pencere altında kaloriferleri, duvar dibinde tek kişilik yatağı, karyolası, küçük giysi dolabı, iki sandalye, bir küçük yuvarlak masasıyla gerekli her şey yerli yerinde düzenlenmiş bir konuk odasıydı.

— Burda kalacaksın Halil! Koridora çıkınca sağdan ilk kapı tuvalet. İsteklerini her gün gelecek yoldaşlara söylersin. Gazeteni, sigaranı sabahları getirirler. Benim hemen gitmem gerekiyor. Yarın erken geleceğim. Şapkayı da alıyorum; sende işi bitti.

Uzanıp başındaki fötrü alan Yuri'ye,

— Sağ olun yoldaşım, dedi Halil, kalın çerçeveli gözlükleri çıkarırken. Bir güç durumdan kurtardınız beni.

Durup baktı Yuri.

— Başka nasıl olacaktı Halil? dedi. Seni bırakacaktık mı ortada? İşler kötüye gitti mi bırakıp kaçacağız yoldaşı! Öyle şey nasıl var bizde? Aç mısın?

— Hayır, yedim.

El sıkıştılar. Eskisinden sıcaktı Yuri'nin eli. Dönüp çıkarken karanlık pencereleri gösterdi,

— Güvenlidir, dedi. Ormana bakar. Havalandırmak için açabilirsin. Odadan çıkma, zorunlu olmadıkça; ama kendini evinde bil!

Kapı kapanınca elinde duran gözlüğü masaya bıraktı Halil. Birden ağırlığını duyumsamış gibi, sırtındaki kalın paltoyu çıkardı. Giysi dolabını açtı; boş askılardan birini alıp astı paltoyu, dolaba koydu. Islak pardösüyü pencere önündeki ılık kaloriferin üstüne yaydı. Camdan bir göz attı dışarıya; ormansı sık ağaçlı bir tatlı bayırdı. Gelip karyolaya, yatağın üstüne oturdu. Şimdi ne olacaktı? Saatine baktı; on ikiyi geçiyordu. Gergin sinirleri gevşemiş gibiydi ılık odada. Yorgundu, kaç günün de uykusuzluğu vardı; uyuyabileceğine güvenli değildi gene de. Kalkıp koridora çıktı tuvalet için. Tam bir sessizlik vardı yapıda. Tuvalet, lavabo, duş temizdi. Sıcak, soğuk su vardı muslukta, lavaboda sabun. Bir yıkansa mıydı? Ne iyi olurdu;

günlerin pisliğini atardı üstünden. Bir el havlusuyla mı kurulanacağım? Lif de yok; iş çıkarma şimdi! Zayıf ışık altında aynaya baktı. Gözlüklü, fötrlü nasıl olmuştu acaba? Bir baksaydı aynada kendine keşki. Döndü odaya. Soyunurken cüzdanında, teyzesinin, Turgut'un verdiği paralara baktı; tastamamdı. Güvencedeydi bir tür. Bir de teyzesinin verdiği dua yerindeydi. Gülecek oldu; kaldırıp atsa mıydı şunu? Bir görseler rezil olurum! Nerden görecekler? Söz verdik karşılıklı. Tek yanlı bozarsan o da bozar! Yemin etti, bozmaz o. Sen de bozma öyleyse! Işığı söndürüp yattı. Ummadığı biçimde gelişen olayları düşünüyordu ki, geçiverdi uykuya. Gün pencerelerdeydi gözlerini açtığında. Seçemediği bir sürü karışık düşlerden kurtulmaya çalıştı. Saate baktı; sekize yirmi vardı. Tiz bir vapur düdüğü, motor seslerine karıştı birden. Ara ara, gene motor sesleriyle bölünen sessizlik başladı. Kalksam mı? Erken geleceğim, dedi Yuri. Ne yapacağız şimdi? Nerdeyim ben; Türkiye'de mi, Sovyetler'de mi? Türkiye'den kaçtık mı oluyor bu? Bir ince sızı geçti yüreğinden. Tabansızlık etme ulan! Bakma, kafam da enternasyonalist, duygularım da. Burda ne kadar kalabilirim? Kararı yalnız ben veremem artık. Sürgit burda duracak değilim ya; nereye giderim? Seher'le bir konuşabilseydik. Seher ne yapacak? Sınavları başlıyor. Okul bitiyor bu yıl. Sınavı, okulu mu düşüneceğiz? Ya ne düşüneceksin? Kapının hafifçe vurulmasıyla doğruldu yatakta, "Buyrun!" demesine kalmadan açıldı kapı. Elinde genişçe bir tepsiyle akşam arabada yanındaki adam girdi içeri,

— Heyarli sebah!

Gülecek oldu Halil. "Hıyarlı" gibi anlamıştı sözü birden.

— Günaydın, dedi.

Gece ayrımına varmamıştı; tatarsı yanakların ortasından yukarı doğru baş kaldırmış sivri burnu, kalın kaşların altında maviş maviş parlayan gözleriyle tipik bir Rus'tu adam. Olduğundan yaşlı görünen genç biri. Gözlerinin içi gülüyor bakarken. Tepsiyi masaya koydu,

— Buyrınız, dedi.

— Sağ olun deyip çıktı yataktan Halil. Yandaki sandalye üzerindeki giysilerini alıp giyinirken, "Ben burda. Gelecek" deyip gitti adam. Tepside, bir tabakta zeytin, ince bir dilim kaşar peyniri, gül

reçeli, bir porselen demlikte dumanı tüten çay, bir parça ekmek, küçük bir kavanozda toz şeker, bir de gazete vardı. Uzanıp aldı gazeteyi, *Vatan*'dı! Altında da bir kutu kibritle bir paket Birinci sigarası. Sigarayı bıraktığımı bilmiyorlar demek. Söyledin mi? İçtiğimi de söylememiştim ki. Geri veririz. Paketi alıp burnuna dayadı, mis gibi tütün kokusunu çekti içine. Vazgeçti göndermekten. İyidir; tek tük içerim. Bu "*Vatan*" niye? Bunlar bunu mu okuyor? Boş ver! Tuvalette işini bitirip döndü hemen. Tepsidekileri istekle yiyip bitirdi. İkinci bardak çayı içerken bir de sigara yaktı. Pek iyisine gitmişti. Gene sigaraya mı başlayacağız? Başladın bile! Gazeteyi açtı. Sivastopol'un Kızılordu'ca kurtarıldığını, Kırım'ın Mihver güçlerinden tam temizlendiğini yazıyordu. Bükreş bombalanmış. Roma bombalanmış. Von Papen İstanbul'a gelmiş. Kapı vurulmadan açıldı, Yuri'ydi. Başka istekleri varsa söylesindi Radiyev Yoldaş'a. Türkçesi zayıfsa da söylenenleri kavrayacak kadar anlayışlıydı Radiyev Yoldaş.

— Aygıt nerde?

— Beyazıt'ta bir evde. Bir arkadaşın kaldığı eski bir ev. İçim pek rahat değil.

— Rahat değil?

Yuri'nin, sokaklarda, gece karanlığında, tam göremediği yüzünde, sabah aydınlığındaki kaygılı donukluk Halil'in de sinirlerini germişti birden.

— Kim bu arkadaş?

— Güvenilir biri, dedi.

— Komönist Partili mi?

Ne diyeceğini bilmiyordu. Yutkundu. Yalan mı söyleyecekti şimdi?

— Evet, dedi heyecanını belli etmemeye çalışarak.

Yuri'nin gergin yüzünde oynayan tiki görünce ekledi hemen.

— O bilmiyor aygıtı, dedi. Bende anahtar vardı; gece girdim eve, halıların arasına sakladım. Çok katlı bir konak. Eski eşyayla dolu. Sahibi dışarlardaymış.

Yüzündeki hoşnutsuzluk dağılmış değildi Yuri'nin. Anlattıkları kafasını daha da karıştırmış gibiydi.

— TKP'li kimseleri karıştırmayacaktık Halil Arkadaş, dedi Yuri. Yanlış oldu. Çok kötü. Nasıl ilgimiz vardır onlarla?

Diyecek söz bulamıyordu Halil. Kaç kez beni uyardı bu adam.

— Biliyorum, dedi üzgün bir sesle. Başka yolu yoktu. Sokaktaydım.

Başı önünde, sessiz kalmıştı Yuri. Bir süre sonra baktı Halil'e

— Ordan hemen alacağız aygıtı, dedi.

— Seher'i ya da Turgut'u bulmak gerek. O yoldaşı yani.

— Sende anahtar yok mu?

— Denize attım anahtarı Köprü'den; yakalanırsam üstümde çıkmasın dedim.

Hem de bu sabah atmıştı. Yuri gözlerini üstüne dikmişti Halil'in. Kuşku mu duyuyor bu adam benden?

— En az kendim kadar güvenirim o arkadaşıma.

— O değildir ki, dedi Yuri. Onlar başka, biz başka. Uzak duracağız. Kötülük olmasın kimseye. Partilinin evidir, aranır. Ne yaptık biz o zaman?

Uzanıp bir sigara aldı Yuri, masa üstündeki Birinci paketinden. Yaktı. Derince çekip üfledi. Acı çökmüştü içine Halil'in. "Aranmaz" diyebilir miydi? Apaçık belliydi işte; yanlıştı. "Ne yaptık biz o zaman?" sözlerine takıldı Yuri'nin. "Ne yapacağız?" mı demek istiyor, "Ne bok yedik" mi? İkisini de demiş oluyor! Evet, önceden de yanlış diyorduk ya; şimdi daha yakıcı. Bir de tutuklama olsun, asıl o zaman gör yakıcılığını! Turgut'u da belaya soktuk, Parti'yi de. Ekmeğine kalınca bir yağ sürdük faşist itlerin. Bunları düşünmedik değil ki. Başka ne yapabilirdim? Hem, Parti niye karışsın bu işe? Ne ilgisi varmış Parti'nin? Öyle dersin polise! Nihat geldi aklına. Bir iki soluk çektiği sigarayı masadaki kül tablasına bastırıp kalktı Yuri,

— Ben gitmeliyim gerek Halil Yoldaş, dedi. Size kiyat kalem versınler, yazın. Arayacağız bir yol aygıt için.

Halil de kalktı, Yuri'nin uzattığı elini sıkarken,

— Neyi yazacağım? dedi.

— Ne ki oldu hepsini yazacaksınız. Seher Arkadaş, ötekiler, adreslerini filan. Nasıl gideriz onlara kadar? Yoluna bakacağız. Hoşça kalınız!

Kapıya doğru giderken döndü gene,

— Ben geleceğim gene. Aygıtı düşüneceksiniz. Biz de düşüneceğiz. Bir geçerse ellerine her şey kötüdür. Bırakmayacağız.

Kaygılı bakışlarıyla dönüp çıktı odadan. Ardından bakakaldı Halil. Evet, bırakmayacağız! O özel vurgulu Türkçe'siyle her şeyi anlatmıştı Yuri. Bir geçerse ellerine her şey kötüdür. Pencereye yaklaşıp ağaçlara baktı bir süre. Kış giysilerini yırtmış doğa, baharla donanıyor. Ağaçlar yeşil. Sarı çiçekler görünüyor yandaki bahçe toprağında. Bahar gecikti bu yıl. Turgut'tan haberi alınca ne yapar Seher? Ne yapabilir ki? Benden haber bekler. Haberi benden nasıl alacak? Pusula gibi bir şey yazıp okula postalasam; bir yere gelse. Buluşmaya kim gidecek? Ben! Sonra? Bir daha giremem buraya; oyuncaktı bu; gir çık! Bunlardan biri gitsin. Yuri de öyle söyledi. Seher şaşkınlık yaparsa? Yapmaz; akıllıdır. Kaç kez konuştuk; her şeyi biliyor o. Mektup eline geçmezse? Niye geçmesin? Ya da Turgut'u telefonla... Olmaz. Yetti Turgut'un bulaştığı. Masaya dönüp çaya uzandı; soğuyup kararmış yarım bardak çay çıktı demlikten. Bir sigara daha yaktı. Düşünceye dalıyordu ki, kapı vuruldu. Kalem, kâğıtlarla Radiyev'di gelen. Masaya bıraktı elindekileri. Kahvaltı tepsisini alırken, Halil'in önündeki yarım bardak soğuk çaya baktı...

— Siza çay ister mısınız getırmak?

Nasıl istemezdi? Radiyev, dolu, sıcak çay demliğini getirip masaya bıraktığında neyi, ne biçimde yazacağına dalmıştı. Yazılı sınavlar dışında yazma denemesi olmamıştı bugüne dek. Mektup yazmayı da sevmezdi. Neyi yazıp neyi yazmayacağını da iyi ayırmalıydı. Saklamak değil de; aygıtın suya batması niye ayrıntılarına dek yazılsındı, sözgelimi? Nasıl işlediğini bilmediği gibi, bozulup bozulmadığını da bilmiyordu daha. Yağmur bastırınca ıslanmıştı; o kadar. Turgut'la ilişkileri de öyle. Anladık, "Konspirasya!" ama Turgut olmasa sokakta kalmıştık; söyleyince bir şey diyebildi mi Yuri? Masaya geçtiğinde uzun süre giremedi yazıya... Bir iki karalamadan sonra başladı sonunda. Bulunduğu mahallede birçok evler gibi onların evini de su basmıştı yağmurda. Aygıtı güvenli bir başka yere taşımıştı. Adresini bilmiyordu; yerini tanımlayabilirdi. Seher biliyordu orayı. Bir rastlantı, Beyoğlu'nda karşılaştığı (Medrese'ye gittiğini söylemesine ne

gerek vardı!) eski bir arkadaşı, Nihat'tan da öğrenmişti tutuklamada kimilerinin polise onun adını verdiklerini; arandığını. Bir de eski tanıdığı bir ayakkabıcıya uğramıştı Beşiktaş'ta, pabucunu onartmak için, o da söylemişti aynı şeyleri. Onu da alıp bırakmışlar bir ara. Teyzesine gittiğinde, polisin evi bastığını öğrenmişti. Düzeltmeler yaptı birkaç kez. Son bardak çayı da, tellendirdiği sigarayla ağır ağır yudumladıktan sonra özenle temize çekti yazdıklarını; bir buçuk sayfa tutmuştu. Bir kez daha okudu; tamamdı. Kalkıp odada dolaşmaya başladı. Bir heyecan bastı içine yeniden. İnanılmaz gibi geldi bulunduğu yer; Sovyetler konuk etmişlerdi onu, hem de o böyle bir istekte bulunmadan! Böyle bir olasılık aklına mı gelirdi ki, istesin? Gözüne çarpan dağınık yatağını düzeltti, oturdu üstüne. Turgut görüp çözmüş müdür Necla'yla sorununu? Bir de hayınlığa kalkarsa o kız, ilk, Seher düşer tuzağa. Yüzüne ateş bastı birden. Gerçekten bombok olur her şey. Bu adamlara ne derim? Ne yapayım, bunları da mı yazayım yani. İyi, Lüsyen'i de yazalım! O karı da nerden çıktı şimdi? Olanları gözden geçirdin mi geliyor akla demek. Bir basit olayın bile ne çok girintisi, çıkıntısı var! Basit mi bu olaylar? Bir yanından sızsın polise, yer yerinden oynar! Elçilikte saklandığımı duysunlar; hele bir de aygıt yakalansın, casus olur çıkarız! Casusluk ne yaptık ki? Öyle söylersin! Polis'ten sağ sağlam çıkıp da yargılanmaya gidersek orda söyleriz. İş polisten sağlam çıkmakta oğlum. En kötüsü olsa ne olacak? Proletaryanın uluslararası kavgası için... Bırak şimdi onları; aslında, Türkiye'yi faşist kampa bağlayacaklara karşı direnişe geçmek için alınmış bir önlem ilişkisi bu. Ne sayıklayıp duruyorsun? Kelleyi ortaya koydunsa, bırak aptal aptal düzmeceleri paçayı kurtarayım diye! Çıkmazdan nasıl kurtaracağına bak! Milyonlar ölüp gidiyor, ben kellemi düşünüyorum ha? Sıçayım öyle kelleye! Düzmeceye mi kalkıştık paçamızı kurtaralım diye? Doğru değil mi bunlar? Evet, doğru da; kimin doğruları? Bir kıstırırlarsa seni, görürsün o doğruları! Bilmiyoruz sanki! Onları en çok korkutan bu doğrular. Kendimi canavarlara karşı savunmak için düşünmüyorum; tuttuğum doğru yolun altını çiziyorum. Pabuçlarını çıkarıp yatağın üstüne uzandı. Açık seçik bir karara varıp çözüm için öneriler getirmeliydi. Onu bekliyorlar benden. Anahtarları atmasaydım keş-

ke dün sabah. Nerden bilirdim buraya varacağını? Bir başıma kalmıştım İstanbul'un ortasında? Dört yanı da kurtlar sarmış. Unut olmuş bitmişleri, aygıt nasıl ortaya çıkacak ordan ona bak! Daldı uzun uzun. Ne yanından baksan, Seher'i bulmaktan başka yolu yoktu. Masadaki yazıyı alıp bir daha okudu. Niye böyle üstünkörü yazmıştı sanki? Açıkça yazmalıydı her şeyi; Yuri'nin istediği oydu. Yeniden oturdu yazmaya. İlk uyanış günlerinden aldı, Ankara'daki tutuklanışına, cezaevinde tanıştığı eski komünistlere, TKP üzerine duyduklarına kadar hepsini yazdı. İstanbul'da hukuka girişini, Turgut'la komünist arkadaşları toplayıp çevre kurarak TKP'yi aramaya başlamalarını anlattı. Tek tek yazdı arkadaşlarının adını. Aldıkları bir kararla Rahmi Usta'ya başvuruşlarını, eli boş dönmelerini yazdı. Ankara Cezaevi'nden tanıdığı Mazlum'a, vapurda rastlamasına gelince bıraktı kalemi. Kalkıp gezinmeye doğrulmuştu ki, kapı vuruldu; elinde tepsiyle Radiyev girdi içeri. Saate baktı, yarıma geliyordu. Öğlen olmuştu demek. Acıkmamıştı.

— Buyrınız efendım!

Yemek dolu tabakları masaya koydu, boşalmış çay takımını tepsiye doldurup çıktı Radiyev. Çorba, patatesli et, bir de yeşil salata vardı. Biraz tahin helvasıyla bir kalınca dilim de ekmek. Güldü. Sovyet parası yemeye başladık! Konuksun burda; Anadolu'da nereye gitsen böyle bir sofra çıkarırlar önüne. Savaştan önceydi o; şimdi güç biraz. Açlık kol geziyor. Açlık büyük kentlerde daha çok. Tarım bölgelerinde, kasabalarda, kimi köylerde iyi kötü bir bolluk vardır. Ağaların çevresindedir bolluk. Eskisinden daha da boldur. Yoksulun ekmeği daha da küçüldü. Ağbim bile, güç geçindiriyormuş çocukları. Pirinç çorbasını içti. İsteği açılmıştı başlayınca. Yemeği bitirip tuvalete gitti. Elini ağzını yıkayıp döndü. Yuri odadaydı; yanında da bir başkası. Kalkıp elini sıktılar Halil'in. İrikıyım, gözlüklü, esmer adamı gösterdi Yuri; Yoldaş ... (Rus adıydı; iyi duyamamıştı. "Asil" demişti sanki!) tanışmak istiyordu Halil'le. Aygıt işini nasıl çözeceğimizi öğrenmek istiyordu bir de. Çok önemliydi. Kötülük olabilirdi büyük. Sanki Halil bilmiyordu bunu! Sinirleneceğine doğru dürüst yanıt ver adamlara. Verecek yanıtın mı var ki?

— Ben çok üzülüyorum ama, dedi, şu anda yapacak bir şey yok. Ürküye kapılmanın da anlamı yok. Biraz beklemek gerek. Oranın hemen basılacağını, aygıtı hemen ele geçireceklerini de sanmıyorum. Seher'e gerekli haberi gönderdim ben. Yapılabilecek bir şey varsa o yapacaktır. Üstüne düşüp Seher'i polise kaptırırsak, işte o zaman kötü olur. Sabırla beklemek gerek.

Kendini toparlayıp ağır ağır söylediği sözleri Yuri satır satır Rusça'ya çeviriyor, öteki yoldaş da, gözlerini Halil'in gözlerine dikmiş, kımıltısız dinliyordu. Biraz duraladıktan sonra gene aldı ağırdan,

— İsterseniz, ben gideyim Seher'i görmeye. Yanlış bir iş yapmayalım da...

Onu da çevirdi Yuri. Gözlüklü adam ilk kez hafiften başını sallayıp bir şeyler söylemeye başladı. Yuri çeviriyordu,

— Gitmeniz olmaz şimdi. Doğru söylüyorsunuz, bekleyeceğiz. Aygıtı baştan daha iyi bir yerde tutmaktı doğru olan. Öyle yapmamız gerekirdi, değil mi?

— Evet, diye başını salladı Halil.

Tartışacak değildi. Sancıyan yerine dokunmuştu adam. Ter basmış gibi oldu.

— Ev bulmak çok güç, dedi savunuyor izlenimi vermemek için bastırmadan. Göze batmayacak ev bulmak hem de...

Sustu. Adam da susmuştu. Kestanerengi gözlerinde şimdi ayrımına vardığı, yanar söner bir devinim vardı adamın; bir şeyler aranıyor gibiydi. Konuşmaya başladı gene. Yuri aldı hemen. Türkiye'de, dünyadaki gelişmeleri nasıl görüyordu Halil. Yüreği sevinçle doldu. Ha şöyle! İşin özüne geldik sonunda! Dünya halklarının ortak cephesinde bir çatlak olmayacağına göre, faşizm canavarının işi bitiktir, diye girdi. Bu tarihsel utkunun onurlu payı, canavarı inine dek sürüp gebertecek olan Kızılordu'nundu kuşkusuz. "Canavarı ininde öldürmek," sözleri Stalin'indi; adamın yüzünde istediği etkiyi yaptığını görünce daha da güvenli sürdürdü. Afrika'da, İtalya'daki savaşlar katkı sayılırdı bu utkuya; yeterli değildi. İngiliz, Amerikalıların "İkinci Cephe"yi açmakta savsaklamalarını bir komünist olarak yadırgamıyordu. Emperyalist ülkelerdi sonunda; ne pislik hesapları vardır bili-

nemezdi. Faşist Almanya'ya karşı birlik korunacaktı gene de. Türkiye'de devleti elinde tutanlar, antisovyetiktiler. Çoğunun yüreklerinde faşist Almanya yatıyordu. Saraçoğlu, Menemencioğlu, Erkin, Sarper... Daha bir sürüsü. Ordu, genelkurmay daha da karanlık, Alman yanlısı, çoğu ırkçı, Turancı subaylar, generallerle doluydu. Emekçi halk yığınları savaştan beter soygun koşullarında bitkindi. Almanlarla yapılan takas-klering alışverişi, uygulanan başıboş vurgun politikası, asalak sınıflarda, katmanlarda güçlü savaş varsılları yaratmıştı; ip onların elindeydi. Bu yapı, bu kadrolar, Almanların yanında, Sovyetler'e karşı bir kanlı serüvene atılmaya istekli oldular hep. Bu olmadıysa, iyi kötü direnen birilerinin bulunmasından, İngilizlerin– Amerikalıların ağırlıklarını beri yana koymalarından, Sovyetler'in asker gücündendi bir de. Bağlaşık güçlerin parçalanmasını, İngiliz-Amerikalıların Almanlarla anlaşmalarını, Sovyetler'in tek başına bırakılmasını hep istemişlerdi bunlar. Bugün de düşleriydi; belli olmazdı bu kadroların ne halt edecekleri. Sözcükleri seçmeye özen göstererek anlatmıştı. Aynı özenle çeviriyor olmalıydı Yuri de. Türkçe, Rusça sözlerin, birbiri peşi sıra deldiği sessizlik, konuşmalar duruverince, irkiltici biçimde çöküverdi odaya. Girdiği ağır sınavın sonuçlarını bu sessizlikte bekliyordu Halil! Gülümser bir bakışla başını salladı adam, bir şeyler söyledi.

— Sağ olun, diyor size, Yoldaş Vasili (Vasili'ymiş adamın adı!). İyi özetlediniz diyor durumu. Sizi tanıdığına mutlu olduğunu söylüyor.

Durup adamla bir şeyler konuştu Yuri, döndü gene,

— Bizden istediğiniz bir şey var mı?

— Sağ olun, dedi Halil. İstediğimden çoğunu sağladınız. Asıl sorun şu aygıt işini çözmek işbirliği içinde. Sonrasını düşüneceğiz. Burda uzun süre kalıp sizin başınıza dert olmak istemem.

Yuri'nin çevirisi bitince kalktı Vasili. Halil'le Yuri de kalkmışlardı. Uzanıp elini tuttu Halil'in, sımsıkı sıktı. Konuşmaya başlayınca Yuri aldı hemen,

— Burda güvenlisiniz. Dert olmazsınız bize. Değerli konuğumuzsunuz. Savaş olmasaydı sizi yukarıya, Sovyetler'e geçirmekti kolay! İyidir söylediniz; sabırlı olmaktır iyi. Hoşça kalın yoldaşım!

Yüz yüze, hemen de ilk kez duyduğu Rusça öyle yabancıydı ki kulağına, çeviri başlayınca Yuri'nin garip Türkçe'sinin bile yadırganacak yanı kalmıyordu! "Tavariş" sözcüğünü anlamıştı bir tek. Yazdığı kâğıtları aldı masadan, gösterdi Yuri'ye, "yazıyorum" dedi; anladım gibisine başını salladı Yuri, "Radiyev'e verirsiniz" deyip Vasili'nin peşi sıra yürüdü. Yuri ile Vasili çıkınca mutlu bir gevşeme duydu içinde; şimdi gerçekten güvenliydi! İyi oldu bu! Vasili daha üst konumda biri demek. Belliydi; her sözümü gözbebekleriyle dinliyordu adam! "Savaş olmasaydı yukarı geçirivermekti kolay!" demek! Savaştan sonra gideriz biz de! Bırak düş kurmayı; aygıt işi nasıl çözülecek? Düşüneceğiz. Şunu bitirelim önce. Yazının başına geçti; arkadaşlarının TKP'ye girişlerini anlattı. TKP'ye eleştirilerini sıraladı hiçbir şeyi saklamadan. Arkadaşlarından ayrılıyordu bu konuda. Partiliydi onlar. İyi devrimcilerdi hepsi de; ne var ki yıllardır doğru dürüst çalışmayan Parti'deki beceriksizlikler onların da elini kolunu bağlıyordu. Onun ilişkilerini bilmedikleri için, Parti'de çalışmaktan kaytarmakla suçluyorlardı Halil'i! Ne yapabilirdi; katlanacaktı buna. Yazıyı bitirip okudu bir iki kez; olmuştu. Olmuştu da, Parti'ye saldırır görünen sözlerini nasıl karşılarlardı? Bir kez daha okuyup kimi yerlerini yumuşatmaya kalkıştı. Olmuyordu. Kalsın öyle; olduğum gibi tanısınlar beni. Yanlışım varsa söylesinler. Şimdi daha da rahattı içi. Bütün gün bütün gece, kafasında dönüp dolanan tek şey aygıt sorunu oldu ondan sonra; çıkamadı içinden. Yazıyı ertesi sabah gelen Radiyev'e verdi. Kafayı gene taktı aygıta; dönüp dolaşıp aynı yere geliyordu. Evi basıp bulmuşlarsa bir de. Ordan Necla'ya. Necla'dan Turgut'a. Karı konuşursa, "Rıfat"ı soracaklar bir de Turgut'a; "Kimdir bu Rıfat?" Seher almışsa anahtarı, o da düşer kapana. Akşamüstü Radiyev'in getirdiği çorbadan birkaç kaşık, kıymalı ıspanaktan bir iki lokma aldı; biraz da yoğurt yiyip bıraktı. Ispanağı da severdi oysa. Kafasının içinde dönen pervanenin gittikçe artan hızı, yemek düşüncesini de alıp götürüyordu, isteğini de. En ağır işe bulaştırdık çocukları, biz burda güvenliyiz! Böyle güvenin... Sen çıkıp yakalanırsan daha mı iyi onlar için! İki ucu boklu çomak! Öyle de değil; yakalanmazsam onlar için de iyi. Yıksınlar her şeyi bana! Kim yıkacak; Turgut mu, Seher mi? Yapmaz onlar. Nasıl kurtulacağız bu açmazdan?

Bir yolu bulunacak nasıl olsa; ürküye kapılma! Ürküye niye kapılsındı ya, ne o gün ne de ondan sonra, kağnı ağırlığında geçen günler, yeni bir yol açan muştulu haber getirmiyordu bir türlü. Kötü bir haber de yoktu; oydu sevindirici olan. Hemen her gün uğrayan Yuri de, eskisi kadar kaygılı görünmüyordu. Mazlum, soruşturmada, ilk alınan bilgilerin tersine, pek öyle açık vermemiş; bir konuşmalarında onu söyledi bir gün. Güvenlikte haber kaynakları var demek bunların! Olmaz olur mu? Bunalıyordu odada. Yuri'ye söyledi takılır gibi. O akşam, gece karanlığında, arka merdivenlerden bahçeye indiler Radiyev'le. Derin derin soluyup ciğerlerini taze havayla doldurdu. Gök yıldızlı, bahçenin alt başındaki yolun ötesinde uzayıp giden Boğaz ışıltılıydı. Büyük, kanlı savaşlar oluyordu yeryüzünde şimdi; kavgada bu kısıtlılık düşmüştü onun payına; ne büyük özveriye katlanıyordu ya! Radiyev'in katlandığından biraz daha çok! Sordu ertesi gün; öyle düşündüğüne utandı gerçeği öğrenince. Biyelo Ruskaya'da, köye giren Almanlar, bir eve doldurmuşlar köylüleri, benzin döküp yakmışlar. Radiyev'in bir küçük oğlu, karısı da içinde. Yüzlerce köye yapmışlar bunu. Gözlerine bakamadı adamın, önüne eğdi başını. Kaynayan eriyiğe dönmüştü Radiyev'in gözleri konuşurken. Kafa göz yaran Türkçe'siyle anlattığına göre bir yıldan çok kalmış savaşta. Minsk'e yakınmış köyü; Biyelo Ruskaya'danmış ama, Rus'muş. Anlamamıştı Halil; başkaları da yaşıyor yani; Biyelo Ruskaya neresiyse, orda demek. Hiç coğrafya bilmem ki. Almanlar Sovyetler'e saldırınca öğrenmeye başladık ordaki kent adlarını. Nerden bileceksin; Anadolu'daki kasabaları biliyor musun? Dedesi Ukraynalıymış Radiyev'in. Harkov'da, bir konserve fabrikasında yakın arkadaşı Karadenizli bir Türk'müş; Türkçe öğretmiş buna biraz. Rizelilerden mi? Onlar gidip çalışırlarmış eskiden derlerdi. Hiç Laz ağzı yok ama. Savaşta da birlikteymişler Kerç yöresinde; O ölmüş, bu yaralanmış omuzundan. Bir sürü Özbek, Kazak, Azeri varmış, Tatar varmış çarpışan. Çelik takmışlar (öyle diyordu) omzuna; değiştireceklermiş ilerde. Elini tuttu Halil'in, sol omzuna, ceketin altına sokup bastırdı; sertti. Elleri doğaldı, bir şey yoktu görünürde. Başını döndürünce omuzu niye çarpıklaşıyordu Radiyev'in anlamıştı. Bunların çektiği acılar yanında bizimkilerin sözü mü olur? Onlar savaş-

tılar. Halklarıyla birlikte savaşıyorlar. Acıları düşmandan geliyor. Biz de savaştayız; yalnız, halkımıza anlatamıyoruz kimle savaşta olduğumuzu! Bizim acılarımız halktan! Halktan niye olsun; halkı soyan düşmanlardan geliyor. Senin halkın biliyor mu bunu? Kırk fırın ekmek ister daha! Öğrenecek; öyle bir öğrenecek ki hem de... Başka umarı mı var? Günler geçtikçe yakınlık oluşmuştu Radiyev'le aralarında. Dört ay olmuştu Türkiye'ye geleli, ilk kez böyle gelişiyor olmalıydı Türkçe'si. Gazetelerin adlarını, siyasal tutumlarını öğrenmişti; *Tan* getiriyordu artık sabahları. Hangi gazeteleri almayacaksın Radiyev? *Comhoriyet* gazettasi! *Tasfir* gazettasi! Gözlerini de büyütüyordu bunları derken. Gazetenin verdiği önemli olayları ona da anlatıyordu bazı. Çoğu kez bir şeyler söylüyordu o da. Sonuca en kestirme yoldan giden, kendine özgü bir mantığı vardı! 19 Mayıs'ta, İnönü'nün Turancılara çatmasını açıklayınca düşündü Radiyev.

— Savaşi kazanacak Kızilordi, uni soyluyor, dedi!

Güldü Halil. Sen çok yaşa Radiyev Yoldaş, iyi özetledin! Bazı haberler, kiminde de resimli kitaplar getiriyordu Halil'in sıkılmaması için o da. Çakıl çukul Türkçe'siyle çevirmelere kalkıyordu, yarı Rusça, yarı Türkçe. Çok güldü bir gün Halil; gene böyle karışık çevirmelere kalkıştığı bir gün, durup özür diledi Radiyev. Bunu anlayamazdı Halil; Biyelo Ruskaya'ca karıştırmıştı sözlerine! Rusça'larını pek anlıyordu da! Kiril harflerini öğretmeye kalktı Halil'e. Kiev'den, Dovşenko filmlerinden söz etti. Günler geçip gidiyordu. Haziran başında Roma'nın kurtarılması ardından 6 Haziran'da İkinci Cephe'nin açılmasıyla birlikte yeni bir döneme girilince Boğaz'daki oda iyice dar gelmeye başlamıştı Halil'e. İkinci Cephe ordusunun başındaki Amerikan generali Eisenhower, "Bu çıkarma Rus bağlaşıklarımızla Avrupa'nın kurtuluşu için kurduğumuz planın içindedir" diyordu. Stalin, "Savaş tarihinde böylesine kapsamlı, geniş ölçülü, uygulamada bu kadar başarılı, benzer bir atılım görülmemiştir" demiş *Pravda* muhabirine. Bizim "Almancılar" ne bok yiyecekler bakalım? 15 Haziran'da Menemencioğlu Dışişleri'nden istifa etti. Bir hafta sonra, "Kt, M" tipi Alman gemilerinin Boğaz'dan geçip Ege'ye çıkmalarına yasak geldi. Yük taşıyor süsü verilmiş savaş gemileriymiş bunlar. Bilmiyorlardı sanki! İngiliz Dışişleri Bakanı Eden sevincini bildirmiş

Avam Kamarası'nda. 22 Haziran'da Sovyet yaz saldırısı başlayıp da, haftasına varmadan Kızılordu, Alman savunmasını yararak Vitebsk'e girince, Avrupa içlerine, Nazi canavarının inine doğru, her yönden, tarihsel yürüyüş başlamıştı. 22 Haziran 1941'de, Nazilerin Sovyetler'e saldırdığı o acı günleri anımsadı Halil. Umutlarla beklenen güzel günler geliyordu sonunda ya, üç yılda nice insanca şeyi yakıp yıkmıştı bu canavar sürüsü. Almanların İngiltere'ye pilotsuz uçaklar gönderdiği haberi, canavarın bizdeki geri zekâlı döllerini umutlandırsa da, boştu. "Savaşi kazanacak Kızılordi, oni söylüyor!"du her şey. Radiyev'e öyle alışmıştı ki, bir gün Yuri, yanında gençten biriyle gelip kendisiyle artık bu yoldaşın ilgileneceğini, Radiyev Yoldaş'ın acele Ankara'ya gittiğini söyleyince karşı duracaktı nerdeyse! Saşa'ydı gelenin adı. Türkçe'si, hele Radiyev'e göre iyi sayılırdı. Moskova'dan yeni gelmişti; ilk kez çıkıyordu ülkesinden. Bir iki günde onunla da kaynaştılar. Mannerheim hattını yaran general Govorov'un mareşal olduğu haberiyle geldi bir sabah. Moskova Radyosu vermişti. Govorov adını ilk kez duyuyordu Halil. Şapoşnikov genelkurmay başkanıydı bildi bileli. Generaller, Voroşilov, Budienni, Timoçenko, savaştan önce de duydukları adlardı. Varoşilov, Budienni, dostluk günleri, savaşın üç ordunun başında bunlar vardı. Ajanslar yeni Sovyet generallerinin adlarını veriyorlardı ara sıra; General Çerniakovski, Mareşal Rokosovski, Mareşal Konev... akılda kalmıyordu pek. Saşa, yeni gördüğü bir filmi anlattı, Moskova'da. Eski generallerin tutucu direnmeleriyle karşılaşan genç generallerin öyküsüydü. Sonunda tartışmalar Stalin'e götürülüyordu; gençleri doğru buluyordu Stalin. "Hazır ol"a geçip selamlıyorlardı Stalin'i hemen. Saşa da, hazır ola geçip asker selamını çakmıştı göstermek için. Stalin'in desteği ile gençlerin planı uygulanınca büyük utku kazanılıyor, doğruluğu kanıtlanıyordu planın. Saşa'nın anlatırkenki çocuksu coşkusu Halil'e de geçmişti. Stalin'in yanında faşistlere karşı dövüşmenin onurunu yaşamaktan daha mutlu ne vardı? İki aydır tıkıldığımız bu odada bekleyerek bölüşeceğiz bu onuru! Aslında, Yurilerin kaygıları, kötü bir durum çıkmamasından ötürü, eskisi gibi değilse de, geçmiş de değildi; yapacak bir şey olmadığına göre, tedirginlik dolu bir sabırla bekliyorlardı onlar da. Seher'e kaç kez mektup yazmaya oturduysa, yazıp

yırtmıştı. Yeniden açtı Yuri'ye. Polisin ilgisi tavsamış olmalıydı. Bir şey de çıkmadığına göre, bazı atılımlara geçme günü gelmişti artık. Bir mektup yazacaktı Seher'e. Bildiği yerlerden birine çağıracaktı onu. Sessiz dinliyordu Yuri.

— Tamam, dedi. Sen yaz mektubu, biz deneyelim.

— Buluşmaya ben gitsem?

Başını iki yana salladı Yuri,

— Akıllı olmayacaktır bu! dedi. Sen mektubu yazacaksın, bize bırak. Dışarda nerde kalacaksın sen? Var mı bir yer, güveneceksin ona?

Buraya bir daha gelemezsin demek istiyor Yuri; doğru demiyor mu? "Kardeşim Seher, Çanakkale'den geldik. Seni görmek istiyoruz. Okuldan çıkabilir de Cumartesi saat üçte, rahatsız olduğun bir gün, Sirkeci'de, seninle oturup salep içtiğimiz muhallebiciye, üst kata gelirsen sevinirim. İstediğin *Rüzgâr Gibi Geçti* romanını da aldık, getireceğiz. Ablan Melahat." Halil yazarken durmuş, bakıyordu Yuri. Bitince alıp okudu.

— Anlayacak mıdır?

— Benden mektup bekler o. Yazımı tanır. Bu dediğim, birlikte gittiğimiz muhallebici Hacı Recep'i, üst katı unutmamıştır. Elinde *Rüzgâr Gibi Geçti* romanı ile yaklaşacak biriyle ilişki kuracaktır. Gidecek kişinin becerisine bağlı artık.

Düşündü biraz Yuri,

— Tamam, dedi. Bir kâğıda okulun adresini yazacaksın, muhallebicinin adını da yazacaksın! Plan çizilecek bir de! Bu *Rüzgâr Gibi Geçti*?

— Çok ünlü bir çeviri roman. Aramızda konuşmuştuk bir gün çok pahalı diye. Her yerde var.

Bu kararı Pazar günü vermişlerdi. Cumartesiye kadar geçen hafta boyu tam bir gerilim içindeydi Halil. Mektup vaktinde geçecek miydi eline? Kim gidecekti? Buluşma başarılı olacak mıydı? Seher'e güveniyordu, zeki kızdı da, gidecek kişi neyin nesiydi? Ne haberler gelecekti bakalım? Söz vermişti Yuri, sonuç alır almaz gelip kendisine, gece yarısı da olsa bildirecekti ne olup bittiğini. Cumartesi gecesi, ona doğru, dışarda, koridorda, kapıya yaklaşan ayak sesleriyle yüreği

ağzında, fırladı oturduğu yerden. Yuri, yanında esmer, tıknaz, iri burunlu, sık kara saçlı biriyle girdi içeri. Yüzü gülüyor bunun! Yanılmamıştı. Esmer adam, uzanıp elini sımsıcak sıktı Halil'in,

— Mıstafa Bağirov, dedi. Size Seher Arkadaş'tan selamlar getirmişem. Heç meraklanmıyasan, hemisi yahşi gitmiştir işlerin.

Adamın konuşmasına gülecek gibi oldu önce; sözleri algılayınca boynuna sarılacaktı. Azeri'ydi, Anadolu Türkçe'siyle konuşmaya özense de beceremiyordu. Gidip eliyle koymuş gibi "tapmış" Seher'i muhallebicinin üst katında. "Gabbağında duttuğu kitabın tesvirli gappağını görmağla" kalkıp elini sıkmış Seher bunun. "Kimin suvallarla sınamış" bunu önce. Anlamış ki rasttır, rahat danışmışlar! Anlattığı; Halil'den sonra, aygıtı gidip bulmuş yerinde Seher. Parçalayıp ufak ufak koymuş el çantasına, birkaç gitmede götürüp Haliç, Kadıköy vapurlarından denize atmış. Aygıttan yalnız çantası kalmış orda; büyücek olduğu için çıkaramamış, uygun zamanda onu da alacakmış. Aygıtın parçalanmasını nasıl karşıladılar diye, biraz kaygılı baktı Yuri'ye Halil. Öyle bir anda, bir başına en doğrusunu yapmış, diye açıkladı Yuri. Gerekti madalya verilsin bu yoldaşa! Yukarıya önereceklerdi!

— Beli, tüzdür; yiğit gızdır, deyip başını salladı Mustafa da.

Gülecekti gene. Sevgiyle dolup taşmıştı yüreği; göğsü onurla kabarıyordu. Tehlike atlatılmıştı. Madalya önereceklerine göre, nasıl derin bir soluk aldıkları belliydi Yurilerin. Büyük diye evden çıkaramadığı çanta'yı pek anlayamamıştı. Aygıtı koyup taşıdığım meşin bavulsa, onu almaya gerek yok. Aygıtın kendi çantası olmasın bu! Uyanırlarsa, ipucudur heriflere. Polis bilmiyor orayı demek; bundan sonra mı arayacaklar? Bir şey demedi onlara, kafasına takıldı. Seher'i düşündü bütün gece. Herkesin gönlünü kazanan bu yürekli becerisinden sonra hele, sessiz, alçakgönüllü görünümüyle gözlerinin önüne geldikçe fıkır fıkır kaynıyordu içi. Benim madalyalı devrimci yoldaşım, sevgilim! Kadın olarak da özlemişti, arkadaş olarak da. Onu görebilen koca burunlu Azeri Mustafa Arkadaş'ı kıskanıyordu! Burda kapanmanın da anlamı yoktu artık. Polis hep beni mi kovalıyor? İşin ilk hızı geçti! Hem şimdi daha çok Turancılarla uğraşıyorlar. Nereye gidecek, nerde kalacaksın? Onu da düşüneceğiz. Düşün

bakalım! O gece ayrılırlarken Yuri'nin söylediği, Seher'le ilişkileri Mustafa Arkadaş sürdürecekti artık; işler onunla konuşulacaktı. Hafta sonu gelen Mustafa'ya açtı konuyu. Burdan çıkıp saklanabileceği bir yer konusunda konuşsundu Seher'le; o ne diyecekti bakalım? Ne diyecek Sehercik? Sanki bilmiyorsun kızın umarsızlığını da! Biliyordu bilmesine de; bir konuşsunlar istiyordu gene de. Bitip tükenmek bilmeyen, yıl kadar uzun, bir ayı aşkın zaman içinde, ara sıra uzun söyleşilere daldıkları Saşa'dan başka kimseyle görüşemediği günler başlamıştı. Sordu bir gün; "Burda değiller, gelecekler," oldu Saşa'nın yanıtı. Gelsinler bakalım; nasıl bulacaklar beni? Bıyık bırakmıştı; her tıraş oluşunda biraz daha büyüyüp ince dudaklarının üstünü biraz daha örten bıyıklarını nasıl bulacaklardı? Saşa gülüyor, beğendiğini söylüyordu; yüzünü değiştiriyormuş. İstediği de oydu. Bir de Seher görse! Hitler'e suikast haberi, Sovyetler'de tutsak on altı Alman generalinin, Hitler'le ilişkilerini kesip hemen barış istemeleri için Alman ordularına bildirileri, İngiliz, Amerikan, Kanada birliklerinin, Normandiya'da saldırıya geçerek Almanların Atlantik kalesini yıkmaları, Kızılordu'nun artık durdurulamayan ilerleyişiyle yaşadığı coşkulu, mutlu anlar, içinde sinip kaldığı bu kapalı kutudan kurtulma isteğini her gün biraz daha arttırıyordu. Tütüne de alışmıştı artık; günde bir paket sigara zar zor yetiyordu. Bazı geceler Saşa'yla arka bahçeye çıkıp dolaşmalarda kentin derinlerden gelen sesiyle başı dönmüş gibi çıkıyor odaya. O kentin içinde, kim bilir nasıl bir serüven yaşayan sevdiği arkadaşları vardı. Seher vardı. Alman Ordularının Yeni Genelkurmay Başkanı Guderian'ın, Alman ajansına söylediği, "Kesinlikle bildiririm ki, Ruslar yalnız bitkin duruma düşmekle kalmayacaklar, şimdi ele geçirdikleri tüm bölgelerden çıkarılacaklardır," sözlerine, Saşa'nın sessiz, alaylı gülüşünü görünce utançla çarpılmış gibi oldu bir gün. İçine düştüğü gerilimden olmalıydı; Nazi itinin balonuyla birden kaygılanır olmuştu! Yakıştı mı ya? Ayıp ettik! 2 Ağustos'ta toplanan Büyük Millet Meclisi, yaptığı olağanüstü bir toplantıda, Almanlarla siyasal, ekonomik ilişkilerin kesilmesine karar verdi. Nazi palavralarını artık bizim dangalaklar bile yutmuyorlardı demek. Ne anlamı vardı burda kalmanın? Ağustos ortalarında, bağlaşık orduların Güney Fransa'ya çıktıkları haberiyle

sevindiği günün akşamı kapısı vurularak açıldı; Vasili, Yuri, Mustafa girdiler odaya. Sevinçle fırlamıştı yerinden. El sıkıştılar. Yuri özür diledi; gelmekte geciktikleri için. Burda değildiler. Oturuldu. Kısa durgun bir bekleyişten sonra, Vasili aldı ilk sözü; Yuri çevirmeye başladı. burda çok sıkılmış olduğunu biliyorlardı Halil'in. Dışarda gizli yaşamak istemesini de doğal buluyorlardı. Doğrusu da oydu. Seher Arkadaş'la da konuşmuşlardı bu konuyu. Doğal bulmadıkları, Halil, Seher Arkadaşların para konusundaki küçük burjuvaca çekingenlikleriydi. Ev tutması için, Mustafa'nın para önerisini Seher Arkadaş reddetmişti. Halil'in bu konudaki eski davranışını bildikleri için yadırgamamışlardı Seher Yoldaş'ı. O davranışının nasıl zarar getirdiğini Halil de görmüş olmalıydı, aygıt işinde. Yarattığı büyük tehlike de ayrı sorundu. Bu anlamsız engel aşılmadan hiçbir iş yapılamazdı. Vasili de, Yuri de, gözleri Halil'in üzerinde, sustular. Mustafa da öylece bakıyordu. Seher'in tutumuna sevinse de sorunu nasıl çözüp ne yanıt vereceğini bilememenin suskunluğuyla kaldı bir süre Halil de. Ağır bir soruyla karşılaştığı sınavda çaktı çakacak bir öğrenci gibi duyumsuyordu kendini. Toparlandı.

— Doğru söylüyorsunuz, dedi. Ama lütfen bizim "küçük burjuva"lığımıza bağlamayın bunu! Sosyalist ülkemiz öyle güç günler yaşıyor ki, ondan bir şey almayı kolay sindiremiyoruz. Gücümüz yettiğince kendimizden vermenin gerektiğine inanıyoruz. Seher'e bir şey demedim ben; o da öyle düşünmüş demek ki.

Çeviri yapılınca Vasili doğrulup konuşmaya başladı, Yuri aldı hemen,

— Biz bunu çok iyi anlıyoruz Halil. Bir komünist bunu düşünür. Ancak, sizin yok paranız. Bunu biliyoruz. Ne yapacaksınız şimdi? Polis yakalasın mı seni bırakalım. Uzundur bu iş. Hemen bitmeyecek. Sen para mı kazanacaksın dışarda?

Uzatmadı,

— Evet, bu iş uzun sürecek, dedi. Polisin eline düşmeyi istemem. Bir yolu yoksa, para sorununu sizinle çözeceğiz; başka ne yapacağız? Siyasal, ekonomik ilişkilerini kesti Almanlarla Türkiye. Baş düşmanları biziz gene de. İngilizlere, Amerikalılara yaranmak isterler. Demokrasi memokrasi boş söz! Yarın ne olacağı belli değil. Almanya

yanlısı faşizm yerine, İngiliz, Amerikan yanlısı faşizm başlar. En acımasız saldırıyı komünistlere yapar bunlar. Her şeye hazır olmak gerek. Bilmiyorum, siz ne diyorsunuz? Nasıl, ne zaman çıkacağım burdan; onu konuşalım.

Onayladığını belli eder biçimde; başını ağır ağır sallayarak Yuri'nin çevirisini dinleyen Vasili anlıyordu ki,

— İki kez görüşmüşek Seher Arkadaş'la diye Mustafa girdi söze. Hemi yanlışlar yazıp imtehanda kâğıtlara ki, ikmal kala da, okul bitti deyip göndermeyeler. Sene bildirer ki, eylül sonuna değın buradadır. O da görmek istiyer seni.

Yuri, Mustafa'nın dediklerini Vasili'ye aktarırken Seher'i düşündü Halil. Öğretmenliğe atanınca gitmese miydi o da? Birlikte mi yaşasalardı gizlice? Yürür müydü bu iş? Onu da konuşmak gerekliydi bunlarla. Vasili'nin Rusça konuşması başlamıştı gene. Ne güzel olurdu Rusça bilseydi. Öğreniriz belki de!

— Biz size destek olacağız, diye başladı çeviriye Yuri. İlişkilerimiz sürsün istiyoruz Halil Arkadaş. Biz inanıyoruz ki, gerçek komünistsiniz; işbirliğimizden yarar olacaktır devrime. Eski Komintern Başkanı Dimitrov, Kardeş Partiler Arası İlişkiler Komitesi'ni yönetiyor şimdi. "Bugün bir komünistin nasıl bir komünist olduğunun tek ölçüsünü Sovyetler Birliği'ne karşı tutumu belirler" dedi. Büyük bir sınavdır bu devrim tarihinde. Biliyorsunuz bunu. Burdan ne vakit ayrılmak gerekir; onu siz söyleyeceksiniz. Seher Arkadaş'a haber gönderin, ev sorununu çözecekse çözsün. Biz yapamayız onu. Parayı alsın. Doğru söylediniz; önemlidir yakalanmamak. Neler olacağını kimse bilmez.

Vasili'nin güvenini bildirmesi yüreğini mutlulukla doldurmuştu; belli etmemeye çalıştı. Yüklediği bir de büyük sorumluluk vardı bu güvenin; gölge düşürmemeliydi. Onu da bildiği için küt küt çarpıyordu yüreği. Vasili'nin Dimitrov'dan alıntı sözünü kendisi söylemişçesine yakın bulmuştu. Komintern kapatıldı diye, enternasyonalist proleter dayanışma da bitmiş mi olacak? Biraz daha sürdü konuşma. Nazi Almanya'sının kendine yaraşan cezayı bulması, kapitalist emperyalist dünyada her şeyin güllük gülistanlık olacağı anlamına gelmeyecekti kuşkusuz. Faşist Almanya'yı yen-

mekti bugünkü sorun. Nazileri temizlemeye yürüyen ordular, doğuda, batıda, uyum içinde ilerliyorlardı. Öyle de olmalıydı. Ancak, İngiliz, Amerikan ajanlarından gelecek sinsi oyunlara karşı da uyanık olmak gerekirdi. Bu konuda Halil'e uyarıda bulunmak gereğini duymuyorlardı; bir komünist olarak yeterince bilinçli olduğu belliydi. Başka bir isteği olup olmadığını sordular. Sağ olsunlar; yoktu. Kalkıp dostça el sıkıştılar Halil'le; gittiler. Yazıyı soramamıştı Yuri'ye; okumuş muydu? Okumadan mı söylediler onca güzel sözü? Bir de, iyice büyüyen bıyığına bir şey dememişlerdi; ayırımına bile varamadılar sanki! Yüreği sevinçle dolu olsa da gerilim içinde bekleyiş günleri başlamıştı gene. Ağustos sonuna doğru Paris'in silahlı, silahsız Fransızlarca kurtarılması, birkaç gün sonra Romanya'nın, eylülün ilk haftasında Bulgaristan'ın, Almanya'ya savaş açmaları, Tito'nun, Yugoslavya sınırına gelen Kızılordu'yla birlikte son, kesin savaşların yürütüldüğünü bildirmesi, Sofya'da komünistlerin sokaklarda gösteriler yaptıkları haberleri, mutluluğu kadar, burdan bir an önce çıkmak konusundaki sabırsızlığını da artırmıştı. Saşa'ya bir şey sormuyordu; bildiği bir şey yoktu onun. Sonunda bir Cumartesi akşamı kapı açıldı, Mustafa girdi. Gülüyordu yüzü. Seher Yoldaş'ın bu akşam onu beklediği haberini getirmişti. Ortalığın biraz kararmasını bekleyeceklerdi. Ev bulmuştu Seher, buluşup oraya götürecekti Halil'i. Biraz sonra Yuri girdi. Bundan sonraki buluşmaları, sokaklarda olacaktı eskisi gibi. Anımsamak için buluşma yerlerini, kurallarını yinelediler. Çıkarıp beşlik, onluklardan oluşmuş bir tomar parayı uzattı Yuri Halil'e. Bin liraydı. Topluca bir para bulunmalıydı elinde. Duraladı Halil. Yuri'ye baktı,

— Bir de yakalandım diyelim, dedi. Nasıl açıklarım bunca parayı ben?

Şaşalamıştı Yuri. Bir şey de diyemiyordu. Halil uzanıp yüz lira kadarını aldı,

— Gerisi sizde kalsın, dedi. Bende de var biraz. Seher'le bir konuşayım, gerekirse gene alırım.

Bir şey demeden parayı cebine koydu Yuri. Gülümsedi birden,

— Bıyık epey değiştirdi yüzünü dedi. Bakalım Seher Yoldaş tanıyacak mı?

Sık sık gülüyor artı bu Yuri? Güldü Halil de. Bu sabah bakmıştı aynada; saçları da öyle uzamıştı ki, bayağı değişmişti yüzü. Radiyev'le, Saşa'ya selamlarını, sevgilerini bıraktı. Hepsi sağ olsunlardı yardımları için. Pardösüsünü eline aldı, gerilimli günlerdeki karmaşık duygulu anılarıyla yükle odaya dönüp son kez baktı, Mustafa ile çıktılar. Yuri kalmıştı. Merdivenleri inip arka kapı önünde bekleyen arabaya bindiler. Numarasız gözlüğe, Yuri'nin şapkasına gerek görülmemişti bu kez. Şoför yoktu, Mustafa sürüyordu arabayı. Geldikleri değildi, daha küçük bir arabaydı bu. Bahçe kapısı açılıp da yola çıkarken, beş on adım ötedeki ışıltılı Boğaz'ı karşısında bekler görünce, başına birden diktiği sert bir içkiyle sarsılmış gibi oldu. Aylar önce, bir gece yarısı bu kapıdan girerken duyduğu onurla dolu, kaygılı güven duygusu yerini baş döndüren bir kavuşma mutluluğuna bırakmıştı. Uzun, çileli bir bekleyişten sonra, uçsuz bucaksız, atlas mavisi bir denize atılıyordu! Köpekbalıklarıyla dolu bu deniz! Ne yapalım? Seher de o denizde. "Memleketimi seviyorum / Çınarlarında kolan vurdum / Hapishanelerinde yattım." Ne güzeldi *Yeni Edebiyat*'ta çıkan o şiir. Nâzım'ınmış. Başka kim yazabilir öyle? Benim bile aklımda kaldı! "Hapishanelerinde yattım / Köpekbalıklarıyla dolu denizlerine battım!" Güldü. Unutmasam da Turgut'a söylesem bunu, ne der? Ne diyecek, dalga geçip güler, ozanlığa kalkışıyorsun diye! Biz de dalga geçiyoruz; ne yapıyoruz ki? Nerden göreceğim Turgut'u! Belli mi olur? Büyükdere'ye saptılar. Sokak kalabalık değildi. Ortalık kararmıştı. Burnunu siliyormuş gibi, mendiliyle yüzünü kapamaya çalıştı belli etmeden. Hacıosman Bayırı'na dönünceye kadar konuşmadılar.

— İyi araba sürüyorsunuz.

— He, dedi Mustafa. Bakû'de kuyular gente ırahtır; gendimiz gullanırıh makineyi. Neft mühendisiyem ben.

Laf olsun diye söylemişti Halil. Aklı Seher'le nasıl karşılaşacaklarındaydı. Evi nerden bulmuştu? Sormamıştı bile uzatmamak için. Petrol mühendisiyse burda ne işi var bunun? Çok güveniyorlar demek.

— Saat sekkizde, sokağın içinden alacak sene Seher Yoldaş. Sokkağı bilirsen neredir?

Nerden bilecekti? Alman Hastanesi'nin karşısında, Taksim'den gelirken sağdaki ilk sokakmış. İyi tanımladı.

— Sen şimdi Şişli'ye girerken düşecen arabadan! Zeman vardır. Geç galmaz, gendin gidersen.

Düşmenin inmek olduğunu duymuştu Azerice'de, şaşırmadı. Pek konuşmadılar ondan sonra. Seher'le buluşmanın beklentisi dışında her şeye ilgisizdi. Mecidiyeköy'den sonra, sağdaki mezarlığı geçip Şişli'ye yaklaşınca yavaşladı, durdu araba,

— Güle güle Yoldaşım, dedi Mustafa. İşin rast gide!

"Sağ ol!" deyip indi çabucak.

Mustafa gaza basıp uzaklaşınca, alacakaranlık yolun kıyısında kalıvermişti birden. Taksim'e doğru giden arabaları kollayarak yürüdü bir süre. Yaklaşan bir taksiyi durdurarak binip "Taksim" dedi. Yaslandı arka koltuğa. Şaşkınlaşmıştı sanki. Yepyeni bir yaşam başlıyordu artık! Neler göreceğiz bakalım? Dolu dolu geçen tramvaylara, karartılı yollarda aşağı yukarı koşuşturan insanlara baktı. Onlardan biri olacağım; göze de batmayacağım. Bunca insanın arasında nerden bulup çıkaracaklar beni? Talimhane'ye yakın indi arabadan. Taksim'e doğru uzanan arka sokaklardan yürüyüp apteshaneler'in önünden Eptalofos'un karşısına çıktı. yağmur çiselemeye başlamıştı. Yurilerin sokaktan alıp götürdükleri gece de yağmur vardı aylar önce. İlkbahar yağmuruydu o. Koca bir yaz geçti. İyi geçti ama! Neresi iyi? Naziler kaçıp duruyor bütün cephelerde; ne olsun daha? Yağmurda daha güvenli oluyor sanki insan! Polisler evlerine gider yağmur yağınca! Saçma. Taksim'deki saat sekize beş kala'yı gösteriyordu. Eptalofos'un köşesinden sağa kıvrılıp Sıraselviler'e yürüdü. Hastane karşısındaki sokağın başına gelince durup yöresini yokladı bir. Kuşku uyandıracak bir şey yoktu. Sokağı döndü; karanlıktı. Gidip yürü ağır ağır. Yüreği küt küt atmaya başlamıştı. Bir de gelmezse Seher! Buluşamamışız! Ne yaparım? Aklına hemen o karının, Lüsyen'in gelmesine nasıl kızıyordu. Gideceğimden sanki. Sokağın sonuna yaklaşırken ardındaki, belli belirsiz bir ayak sesiyle irkilerek döndü; Seher'di. Daha uzakçaydı, tam göremiyordu ya, havaya çizilen karartısından görüp tanımıştı. Yaklaştıkça belirginleşti; oydu. Yukardan gelip sokağa giriveren birileriyle burun buruna geldiler

nerdeyse. Gençten iki adamla bir kadın Sıraselviler'e geçiyorlardı. Köşede duralayıp uzaklaşmalarını bekledi. Seher yaklaşmıştı iyice. Ne yapması gerektiğini kestiremeden durup kalmış Halil'e baktı,

— Beni izle, dedi fısıldar gibi.

Yürüyüp sola aşağı saptı. Biraz bekledikten sonra Halil de yürümeye başladı peşi sıra. Sokağın içinde karşılaştıkları an, karanlıkta ışıldayan gözlerini görünce hemen atılıp kucaklamamak için güç tutmuştu kendini. Yağmur artmıştı. Beyoğlu'nun inişli, çıkışlı arka sokaklarında, çok uzun gelen bir izleyişten sonra, bir eski apartmanın önünde durup Halil'e baktı Seher; kapıyı iteleyip girdi. Yaklaştı Halil, sicim gibi yağan yağmur altındaki karanlık sokağa bir göz atıp o da daldı içeri. Bir iki adım atmıştı ki, karanlık holde bekleyen Seher'in boynuna dolanıveren kollarıyla mutluluğa battı birden. Soluk soluğa öpüştüler bir süre. Kopar gibi ayrılıp merdivenlere yürüdü Seher. Bir kat çıktılar. Seher'in çabucak açtığı kapıdan girip kapattılar kapıyı. Işığı yakıp yine sarıldılar birbirlerine. Gözleri doldu dolacak,

— Seni artık hiç göremeyeceğimi sandım, diyordu Seher.

Halil'in ıslak pardösüsünü aldı üstünden, çıkardığı tayyörü ile yan yana astı duvardaki askılığa. Kısacık koridorun ucundaki odaya girerken şaşkınlığı artmıştı Halil'in,

— İyi bulmuşsun burayı, dedi.

— Ben bulmadım, dedi Seher.

Halil'in sorgu dolu bakışıyla ekledi,

— Süheyla buldu. Bir süre o oturmuş burda. Bir dansözünmüş; Arap rakkase Calibe diye. Rum'muş aslı. Bak o duvarda resmi var. Anadolu'ya, Adana, Gaziantep'e, o yanlara gitmiş geçen hafta. Yaza kadar gelmezmiş. O güne kadar da...

Başka bir yer bulunacak o güne kadar da. Neler olmaz o güne kadar! Yedi, sekiz ay var daha. Duvardaki yarı çıplak dansöz resmine şöyle bir baktı. Basma perdeli pencereye yaklaştı; eski apartmanların ardına sığınmış boş avluya benzer bir yer görünüyordu yağmurlu karanlıkta. Odaya döndü; göze hemen çarpan köşedeki çatlak, yeşil çini soba, bir küçük kanepe, birkaç hezaren sandalye, bir uzun sigara masası. Yerler muşamba.

— Mutfağı da var mı?

— Yatak odası da var!

Gülerken kızarmıştı Seher. Onun bu utangaçlığına vurgundu işte. Coşkulu bir istekle yürüdü Seher'in ardından. Girdikleri dayalı döşeli yatak odasında iki kişilik, kocaman karyolayı görünce sevinci şaşkınlığını bastırdı. Yaklaşıp kollarını doladı Seher'e; karyolaya uzandılar. Bir saat kadar sonra banyoda, duş altında, Seher'in sevişme sırası verdiği parça parça bilgilerle birlikte sıcak sıcak dökülen sular, tüm kaygılarını, tedirginliklerini alıp gitmişti üstünden. Çok sağlam çıkmıştı bu kız. Bildiğinden çok daha akıllı, umduğundan çok daha yürekliydi. Son olaylar, onun bu özelliklerini ortaya çıkarmıştı hiçbir şeye yaramamışsa. Mustafa'dan duyduklarını ondan dinledi bir de. Çok korkmuş önce. Bir akşam gidip girmiş eve sonunda. Epey bir süre aranmış aygıtı; halılar arasında bulmuş. Fare doluymuş ev. Burada duralamıştı. Fareden korkuyor da söylemeye utanıyor gibi geldi Halil'e; üstelemedi. Tümüyle götürüp denize atmayı düşünmüş; bakmış olmayacak. Haliç vapurunda çok korkmuş bir keresinde çımacı gördü diye. Kâğıda sarılı parçayı vapurun kıyısından denize bırakırken karanlıkta bitivermiş adam; görmeden geçmiş. Halil'in mektubunu da buluşma sabahı almış. Kızın biri getirmiş aşağıdan. Buluşmaya korkarak gitmiş. *Rüzgâr Gibi Geçti*'yi görünce geçmiş korkusu. Adamın "Acem" olmasını (Acem diyordu Azeri Mustafa'ya!) yadırgamış önce. Biraz konuşunca iyice dağılmış korkuları. Gülüyordu bunları anlatırken. Kendisi için madalya önerileceğini söyleyince kızarmıştı. Alçakgönüllülüğü içinde ürkmüş gibiydi. Ne yapmış ki o! Minik çilli burunlu utangaç yüzü, pembe bir tomurcuk gibiydi bunu sorarken. Tutamamış, öpücükle donatıp üçüncü kez sevişmeye zorlamıştı kızı. Çok da korkuyor gebe kalmaktan. Ben korkmuyor muyum? Hemen gidip yıkanıyor filan ya; yeter mi? Benden akıllı olduğu besbelli! Buna uyup Süheyla ile ilişkisini kesseydi bir de! O kız da ne can kızmış ya! İş o kızda mı? Olsun, onda da bir şeyler varmış demek. Turgut da gelmiş midir buraya? O hergele de yıkandı belki bu duşta. Bakalım ne gün düze varacağız da, Turgut'la filan gülerek konuşacağız bunları? Duştan çıkıp yatak odasına geçtiğinde, daracık mutfaktaydı Seher. Çabucak giyinip oturma

odasına girince masa üstünü yiyecek bir şeylerle dolmuş buldu. Peynir, zeytin, yoğurt, yeşil salata. Sahanda yumurtayla geldi Seher.

— Pilav yaptım, demleniyor, dedi.

Ekmek de vardı masada; okuldan getirmiş biraz. İzinliydi bu gece; teyzem geldi demişti Çanakkale'den. Ayrılacakları için, eskisi gibi sıkmıyorlardı okulda. Konağa gidip aygıtı parçaladığında da öyle yapmış; gece geç vakit gidip Süheyla'da kalmıştı. Mithat bir gezideymiş o günler; Samsun'a mı ne gitmiş. Şimdi ne olacaktı peki? Yemek bitmişti. Birinci paketini çıkarıp bir sigara yaktı. Şaşırmış gibi bakıyordu Seher,

— Ne o, başladın mı gene?

— Öyle oldu.

— Bıyık da yakışmış. Sakın kestirme!

— Olur, dedi Halil, gülerek.

Cebindeki paraları çıkarıp masanın kıyısına bıraktı,

— İki yüz lira kadar var burda, dedi.

— Onlardan mı aldın?

— Yarısını, dedi. Teyzem, Turgut verdilerdi daha önce. Burda bir yere koyalım, gerektikçe kullanırız.

— Acem çok üsteledi, almadım.

— Biliyorum, dedi Halil. İyi etmişsin. Zorunlu olursa alırız. Bir süre götürür bu.

— Süheyla yemin ettirdi; benden isteyeceksin, diyor. Elli lira verdi.

Cebinden çıkardığı parayı koydu ötekilerin yanına. Kırk iki lira kalmıştı.

Halil'in canını sıkan bir yanı vardı işin.

— Benim burda olduğumu biliyor Süheyla,

Halil'e dikti gözlerini Seher,

— Ondan mı kaygılanıyorsun? dedi. Ölür de söylemez kimseye. Hiç düşünme onu!

Düşünse ne olacaktı; yapılacak başka şey mi vardı? Durgunlaşmıştı Seher,

— Peki ne kadar sürecek bu iş diyorsun, dedi, çekingenlikle.

Kısa bir sessizlikten sonra Halil'in almasına kalmadan ekledi,

— Bağışla beni Halilciğim! Elimde değil; senin için çok korkuyorum ben. Bu adamlar yakaladılar mı seni, ne bileyim?.. Utanıyorum da söylemeye; senin başına bir şey gelirse dayanamam ben.

Gözleri dolarak susmuştu. Bu duygu saldırısından sıkılmıştı Halil. Kurtulmak ister gibi bir iki kımıldadı yerinde.

— Milyonlar ölüyor Seherciğim, dedi. Tarihin bugünkü büyük kavgasında, yerini sorumlulukla almış kişi bunları düşünmemeli. Elimizden geleni yapıyoruz işte! Bir rastlantı, olmayacak bir belaya çatmazsam, ne bileyim, bir yanlışlık yapmazsak, kolay geçmem ellerine. Koca İstanbul! Nerden bulup çıkaracaklar beni? Şu savaş bitsin bakalım.

— Her şey bitecek mi savaş bitince?

— Her şey bitmez de Seherciğim, bu kara bulutlar dağılır. Soluk alırız biraz. Koşullar hiç mi değişmez?

Üzgün, dalgındı Seher.

— Değişir de, ne kadar değişir, dedi mırıldanır gibi.

— Güvenmiyorsun değişeceğine. Türkiye'den korkuyorsun!

Yumuşakça söylenmiş ağır suçlamaya başkaldırır gibi dikeldi Seher,

— Beni çok mu korkak sanıyorsun? dedi. Tek korkum sensin benim.

Güldü Halil,

— Kim için korkarsan kork Seherciğim. Güvenmiyorsun bu ülkeye. Biliyorum; insanın içini karartıyor bazı. Unutma, dünyaya kazık kakacak sanılan Nazi Almanya'sı geberiyor bugün! Bunlar mı dayanacaklar? Nasıl karanlık günler yaşadığımızı düşün. Stalingrad'a yürüdü kuduz canavar sürüleri. Bugüne bak bir de! Tarihin akışına kim karşı durabilmiş?

Sevgiyle ışıyan bakışlarını Halil'den ayıramıyordu Seher; kendinden geçmiş gibi bir mutluluk içindeydi duyup dinlediklerinden. Uyanır gibi olmuştu Halil'in susmasıyla. Güzel düşleri incitmekten çekinir, yumuşacık bir sesle,

— Evet, dedi. Nazi Almanya'sı geberiyor; ama nice güzellikleri yakıp yıktılar.

Ses çıkarmadı Halil. Söyleyebileceklerini söylemişti. Seher'in kaygılarının da doğru yanları vardı, o da biliyordu.

— Asıl, senin durumunu konuşalım, dedi. Sınavı verip bitirirsen; gidecek misin atanacağın yere?

— Bilmiyorum ki, dedi Seher. Seni nasıl bırakırım burda böyle?

Duraladı.

— Gitmesem, bilmiyorum ne olur?

Suskunluk çöktü. Halil de bilmiyordu ne diyeceğini. Kapı zilinin birden zırlamasıyla donakaldılar. Ürküyle büyümüş gözlerini Halil'e dikmişti Seher. Ne yapacaklarını bilmeden bakışıyorlardı. Zil yine zırlayınca Halil kalkıp pencereye baktı; demirli olduğunun o zaman ayrımına varmıştı sanki. Umarsız bekleşiyorlardı. Zil üst üste bir daha çalınca Halil kapıya yürüdü. Seslenecek gibiyken Seher fırlayıp önüne geçti; yaklaştı kapıya;

— Kim o? dedi kısık bir sesle.

— Ben, Abla, ben! Arif Arif!.. Faytoncu Arif Ablacım. Bandırma'dan.

Yayvan, içkili, biraz hım hım külhanbeyi ağzıydı. Bir an durup Halil'e baktı Seher; anımsamış gibi hemen karar verip seslendi,

— Hanım'ı arıyon sen! Yohtur burda. Gazentep'e getmiştir, dedi.

Bir sessizlikten sonra,

— Tüh ulan!.. Gitti ha... diye söylenmesi duyuldu herifin. Ne vakit gelecek?

— Bahar'a diyirler; bilmiyem.

— Sen kimsin?

— Temizliğe baharam ben, ayda bir gelirem.

Hiç beklemediği anda, hiç ummadığı biçimde, Seher'in bu ustaca taşralı hizmetçi ağız benzetmesine şaşsın mı, gülsün mü bilemeden kalmıştı Halil. İçkili birinin karışık, anlaşılmaz söylenmeleri duyuldu dışarda. Merdivenlerde tökezler gibi uzaklaşan ayak sesi, derin sessizliğe bıraktı yerini. Soluğunu boşaltıp gülümseyerek dönünce kucaklayıp göğsünde sıkarken,

— Sen tiyatrocuymuşsun kız, diyordu Halil.

— İyi benzetme yaparım. Söylemedim mi sana? Müsamerelerde çok çıktım.

Yerlerine otururlarken sevinçle gülüyordu Seher.

Atlamıştı, güzel de, son tehlike değildi bu.

— Gündüz hiç ses çıkarmamak en iyisi.

Başını sallayıp doğruladı Halil. Seher kalkıp koridora açılan kapıyı kapattı.

— Bu kapıyı kapalı tutmalı, dedi. Ses, ışık gitmesin kapıya.

Avluya bakan apartmanlardan soluk, mavi ışıklar sızıyordu. Gidip basma perdelerini de indirdi.

— En iyisi gece de ses çıkarmamak, dedi. Pencere avluya bakıyor. Bu karartmada kim görecek dışardan? Ampul de ölü gibi, baksana! Büyük ampul takayım diyordum, takmayacağım.

Çantasından çıkardığı anahtarları verdi Halil'e. Onun da vardı anahtarları. Aşağı kapı kapanmıyordu. Süheyla'nın dediği, burda oturanlar pek ilgilenmezlermiş birbirleriyle. En üst katta şey bir kadın varmış; müşterilerini getirirmiş. Ara sıra orda hır çıkarmış, o kadar. Öteki katlardakilerin çoğunu Süheyla bile görmemiş; fırında, meyhanede, sinemada, bir yerlerde çalışan, kadınlı erkekli, Ermeni, Rum, Türk birileri akşam gelip sabah giderlermiş.

— Tanınmasını istemeyen bir biz değiliz!

Doğru söylüyordu Seher. Kim bilir kimler vardı ya; polisin ilgilenme olasılığı da artıyordu böylece. Uyanık olacağız; başka yolu var mı? Aklına gelmişti birden,

— O evde valiz kaldı demişsin. Benim deri bavul mu?

Durup şöyle bir baktı Seher,

— Yok, dedi. Aygıt'ın kendi kutusu var, o. İçini koparıp boşalttım ama kutuyu kırsam gürültü olacak. Öyle almaya da korktum; büyük. Alacakaranlıkta görebildiğim kadar bomboş kaldı içi. Işık yakamıyordum.

Canı sıkılır gibi olmuştu Halil'in. Belli etmek istemedi. Durgunluğundan sezinlemişti Seher,

— Gidip alayım mı?

Güldü; çantasından çıkardığı konağın anahtarlarını gösterdi Halil'e,

— Alıştım, artık daha kolay geliyor.

Tanıdık birini görmüş gibi oldu Halil; uzanıp aldı anahtarları, şöyle bir tuttu elinde, gene uzattı Seher'e,

— Dursun bakalım! dedi. Düşünürüz. Süheyla'ya söylemedin değil mi benim nerde saklandığımı?

Biraz alaylı ters baktı Seher,

— Yok söyleyecektim! dedi. Delirmedim!

Bir sessizlikten sonra ekledi,

— Polis peşinde; benim de bilmediğim bir akrabanda kalıyorsun! Güvenmediğin için ayrılman gerek ordan! Yer arıyoruz deyince, burayı önerdi hemen. İşler de rast gitti. Konuştu bu dansözle; yolcuymuş o da. Altı aylığı da vermiş kadına; doksan lira. Bütün cebindekini vermiş. Olsa daha da verecek. Mithat para bırakmıyor bunda biliyorsun. Sakladıklarını da çalıyormuş. Geçen hafta akşamüstü o getirdi beni buraya. Görsen, nasıl candan! Kardeşim olsa bu kadar yakınlık göstermez.

Dalgın kaldı bir süre, ekledi,

— Çok mutsuz. Bize imreniyor; ben mutlu olayımmış bari! Biliyor musun, aklı hep Turgut'ta. Deli gibi bazen! Zavallı kız! Çok üzülüyorum.

Kalktı yavaşça,

— Bir çay yapayım, dedi, doldu dolacak gözlerini kaçırarak. İçeriz değil mi?

— İçeriz.

Halil de duygulanmıştı. O da kalkıp bir süre gezindi odada. Dansözün resmine baktı duvardaki. Pencerenin demirlerine baktı perdeyi aralayıp; iyi görememişti pek. Kıstırsalar kaçacak yer yok. Bir sigara yakıyordu ki, elinde çay tepsisi, Seher girdi,

— Bir sigara da bana ver!

Biraz şaşırdı Halil; içtiğini hiç görmemişti. Sigarayı bırakması da onun üstelemesiyle olmuştu. Yaktığını Seher'e uzattı, yenisini yaktı. Bir soluk çekti,

— Bu pencerenin demirlerini, diyorum, dedi. Gevşetsek mi biraz?

Pek anlamamış gibi bakarken çektiği sigaranın dumanı genzine kaçmıştı Seher'in; öksürmeye başladı birden.

Güldü Halil. Biraz düzelince çayından bir yudum aldı Seher.

— Ay boğulacaktım! dedi.

— İçmek zorunda değilsin.

— Ne bileyim, sana uyduk! Sen de içmesen iyi olacak.

Bulaşık tabağın kıyısına bastırıp söndürdü sigarayı,

— Kaçmak için mi diyorsun? dedi.

Anımsayıp pencereye baktı Halil, başını salladı,

— Kapana düşmüş gibi burda.

— Mutfağın küçük penceresi var, dedi Seher. Arka avluya iniyormuş. Açık bırakmayayım diye Süheyla uyardı. Dansöz kadına hırsız girmiş ordan; inip çıkmak kolaymış.

— Demin niye söylemedin, kapı çalınınca?

— Zifiri karanlık orası. Önce gündüz gözüyle görmen gerek. Düşersen bir de. Yarın bakarız. Bir de el feneri alalım.

Çok geç kalktılar ertesi sabah. Uzun uzun konuşmuşlardı yattıklarında da. Başından başlatıp saklandığı yerdeki yaşamından buluşmalarına kadarki öyküyü anlattırmıştı Halil'e Seher. Sovyetler saklamıştı onu ya, neresi olduğunu bilmiyordu kaldığı yerin! Boğaz yakınlarında bir ev olmalıydı! Gitse bulamazdı bugün! Sokakta alıp sokakta bırakmışlardı Halil'i; yolda görülmemesi için arabanın içine yatırmışlardı gidip gelirken de! Yalanı söylerken içi biraz burkulmuş da olsa, işin bir yanını gizlemesi Seher için de doğru olanıydı. Sabah, kahvaltı hazırlanırken mutfaktaki pencereyi gözden geçirmeye koyuldu Halil. İki köşe duvarın arasına sıkışmış küçük pencereden, yanlardaki künklere, çoğu, çinko yağmur borularına, bağlantılarına basarak inmek epey cambazlık isteyen bir işti. Aşağıdaki toprak avludan bir çıkış olmalıydı dışarıya. Becermeyip de ne yaparsın, başka yolu yoksa?

Pek gözü tutmamış gibiydi Seher'in.

— Bir deneyelim, dedi Halil. Köy çocuğuyuz.

Seher'in bir şey demesine kalmadan, pencere altındaki yalağın kıyısına zıplayıverdi. Sıyrılıp çıktı camdan, aşağı baktı. Birinci kattı; pek yüksek sayılmazdı. İki köşe duvardaki künklere, çinko oluklara, kimi tuğla çıkıntılara basa tutuna yavaşça inmeye başladı. Uzanmış, soluğunu tutar gibi aşağı bakıyordu Seher. Bastığı künkten ayağı ka-

yar gibi olunca Halil'in, tutamayıp sıçradı bir kez. İnip şöyle bir bakındıktan sonra tırmanmaya döndü Halil; çıkması daha kolay olmuştu; girdi pencereden. Mutfağa atlayınca,

— Karanlıkta da pek dert olmaz, dedi. Basılacak, tutunacak yerler belli; el, ayak yordamıyla buluyor insan.

Takılır gibi bir övünmeyle ekledi,

— Bizim ordaki dutlara, çitlembiklere çıkmaktan güç değil.

Şimdi daha güvenlik içinde duyumsuyordu kendini. Kollarını dolayıp sıktığı Halil'in göğsüne öpücük kondurmaktan başka bir şey demedi Seher. Çay olmuştu. Evdeki eksikler üzerine konuşarak ettikleri kahvaltıdan sonra, alışverişe çıkarken kapıda durdu Seher,

— Ne sigarası alacağım?

Başını iki yana salladı Halil,

— Sigara almayacaksın.

— Birden güç olmayacak mı?

— Ne yapalım? dedi Halil alaycı bir gülümsemeyle. Devrimci olmak da güç! Birdenbire keseceksin!

Çıkardı cebindeki paketi; kalan birkaç cigarayla birlikte yırtıp masaya bıraktı. Yüzünde mutlu bir gülümsemeyle çıktı Seher. Kapıyı dışardan kitlemişti. Canı birden öyle cıgara istedi ki yalnız kalınca, masa üstündeki yırtık cıgaralara baktı göz ucuyla. Güldü. Seher yok; yak şu yarım yırtıklardan birini, bir iki soluk çekiver gitsin! Yaklaştı masaya, alıp eline baktı; birinin ucu kopmuştu yalnız. Hepsini yumrulayıp götürdü, mutfaktaki çöp tenekesine attı. İlk sevinci yaşayıp tüketince sinirlilik başlıyordu gene yavaştan. Boğaz'daki odadan çıkıp bu odaya kapatıldık! Geceleri çıkacağım. Bazan gündüz de çıkabilirdi. İlerde belki. Seher, öğretmen olup giderse daha mı iyiydi acaba? Kendisi versin kararı. Peki, ben bütün gün ne yapacağım burda? Okuyacağım, ne yapacağım? Kitap almak gerek. Para dayanmaz ona da! Teyzemdeki kitapları gidip alayım! Yüreğine iner kadının beni görünce. O olmaz da, biri gidip alsa! Ben askerden döndüm, kitaplarım vardı Halil'de deyip! Ben de bir kâğıt yazayım teyzeme, kitapları versin diye! Kim gidecek? Tam bunları düşünecek gün! Pencereye yaklaştı. Apartman aralarından güneş vurmuştu avluya. Parçalı ak bulutlar dolanıyordu yukarlarda. Hava güzel gibi bugün;

Seher'le çıkıp Çiçek Pasajı'nda bira içsek! Lüsyen de geliverse gene! Orda bizi mi bekliyor karı! Pasaj'ı masajı unut artık oğlum! Seher doğru diyor; anamızı bellerler bir yakalanırsak. Aylar ayı nerde saklandın deseler, onun içinden çıkmak bile sorun. Anadolu'da dolaştım. Hiçbir yerde kalmadım. Tren, otobüs, yaya dolanıp durdum! Yerler mi? Yedirmene bakar. Anahtar sesiyle yaklaştı kapıya. Eli, kolu bir sürü paketler, torba kâğıtlarıyla dopdolu Seher girdi içeri. Uzanıp aldı büyüklerini. Kapattılar kapıyı. Mutfağa götürüp küçük masaya koydular. Kuru soğan, kuru fasulyeden, yağa, zeytin, peynire, bir evin gereksinim duyduğu bir sürü şey almıştı Seher. Bir yumurta kırılmış yalnız, başka kayıp yok! Karnesiyle yarım da ekmek almıştı fırından.

— Bu ne, balık mı?

Elindeki yumuşakça, yarı ıslak torba kâğıdını yokluyordu Halil.

— Palamut aldım, dedi Seher. En ucuzu oydu.

— Gazete?

— Çantamda. Bunları birlikte yerleştirelim; neyin nerde olduğunu bil!

Mutfaktaki teneke kutulara koydular kuru yiyecekleri. Fare varmış evde; Süheyla söylemiş.

— Fare varsa, bir kedi bulalım, dedi Halil, takılır gibi. Bana da arkadaşlık eder!

Mutfaktaki iş bitince gelip *Tan* gazetesini gözden geçirdiler odada. Artık alıştıkları biçimde gelişiyordu olaylar. Thaelmann'ın bombardımanda öldüğünü bildirmiş Almanlar. Öldürdüler sonunda. Çok üzülmüştü Halil. Seher tanımıyordu Thaelmann'ı; hiç duymamıştı. Alman Komünist Partisi'nin önderi olduğunu, yıllardır Nazi kamplarında tutulduğunu anlattı Halil. Üzgün, sessiz kaldılar bir süre. Uyarı gibi olmuştu Thaelmann'ın ölüm haberi. Çekingence alıp dikkatli olmasını yineledikten sonra, bulundukları yöreyi, sokakları anlatmaya koyuldu Seher. Bu sokak ıssızdı. Pazar olmasına karşın açıktı yakın mahalle bakkalları. Ta Balıkpazarı'nın oralara gitmişti o. Kafalarına takılmasınlardı kimsenin. Hiç göze batmamalıydılar. Aslında en iyisi, hiç alışveriş filan yapmasındı Halil buralarda. Her hafta gerekenleri alırdı o. Bir gazete sorunu vardı. Onu nasıl çözselerdi?

Deminki ağır haberin ürküsüyle karşısında oturmuş, kendisini koruma çabası içinde akıl verip yol gösteren, çözümler arayan, minik çilli burunlu bu kızı gülümseyerek dinlerken içi kaynıyordu Halil'in. Demin duyduğu acı, bu kızın dudaklarından dökülen mırıl mırıl sözlerle derinlere çöküp gidiyordu sanki. Bakışının ayrımına varmıştı Seher; asıldı yüzü,

— Niye gülüyorsun? dedi alınganlıkla kızmış gibi.

Daha da sevimliydi şimdi.

— Seni seviyorum, dedi Halil.

— Anlamadım! Bu kadar gülünç mü yani beni sevmen? Niye küçümsüyorsun beni?

Seher'in şaşırmış, çocuksu kızgın bakışına, tutamayıp daha çok güldü Halil. Diretmeyeceğini bilse gidip kollarına almak geliyordu içinden.

— Küçültmek mi? Seni gözümde büyütmemden korkmalısın Seherciğim, dedi. Thaelmann öldü; biz yaşıyoruz. Kimler ölmüyor ki! Daha neler göreceğiz kim bilir? Mutlulukla çarpılmış gibi oluyorum, seni dinlerken. Silinip gidiyor her şey. Bırak da güleyim! Gülmek geliyor içimden.

Gözlerini dikip baktı Halil'e. Özünden yakalayarak algılamış gibiydi bir şeyleri; gülümsedi o da,

— Benim de, dedi. Benim de. Bilsen seni ne çok seviyorum.

Kalktı, Halil'in yanına gidip kollarını boynuna doladı; öpüştüler uzun uzun. Kendilerinden geçeceklerdi ki silkinerek kurtulup uzaklaştı Seher. Bir sürü iş vardı mutfakta. Öğlene balık kızartacaktı. Akşam gideceğine göre, pişirip biraz da yemek bırakmak istiyordu.

— Beni düşünme, dedi Halil; bir şeyler yaparım. Buzdolabı mı var ki? Bozulur yemekler.

Kızartılmış palamutları, rokayla, yeşil salatayla pek istekli yediler öğlende. Bulaşığı Seher'e bırakmadı Halil. Balık bulaşığının, kokusu kalmasın diye soğuk suyla yıkanacağını biliyor muydu Seher? Bilmiyordu. İş Halil'e düşerdi öyleyse! Çözmeleri gereken asıl sorunlara yaklaşmaktan kaçınıyor gibi, savaşı konuştular. Bir radyo olsaydı şurda ne iyi olurdu. İyi mi olurdu? Sessizlik daha iyiydi belki. Kitap gerekliydi yalnız. Okunacak şey olmazsa ne yapardı Halil koca gün-

ler boyu? Uzun bir sevişmeden sonra, akşama doğru çıkıp gitti Seher. Hem mutlu, hem üzgündü giderken. Sınavlar başlamadığı için hafta arası gelmeye çalışacaktı çıkabilirse. Seher kapıyı çekip de ev sessizliğe gömülünce yalnızlığın ezici ağırlığı üstüne yığılıvermişti Halil'in. Karanlık bastığında da yakmadı elektriği. Odanın alacakaranlığında, saatlerce, İstanbul'a gelip fakülteye yazıldıktan, Turgut'la tanışarak arkadaşlar çevresine girdikten sonraki yaşamını geçirdi kafasından. Parti'yi arama günlerindeki umutlarını, kırılmalarını, kiminde bu kızgınlıkla parti yöneticilerine (Kimlerse bunlar? Bugün bildikleri birkaç kişiyi de duymamışlardı daha o günler) verip veriştirmelerini düşündü. Doğru değiller miydi? Doğru olmasalardı kendisiyle böyle bir ilişki kurar mıydı bugün Sovyet yoldaşlar? Çoğu eleştirilerini açık açık yinelemişti onlara da. Onlar herkesten iyi biliyor olmalıydılar işin içyüzünü. Zaman niye bu kadar ağır işliyor bu ülkede? Bir hantallık, bir oturup kalmışlık var her şeyimizde. Nerden geliyor bu? Belli değil mi nerden geldiği? Bizim sersemliğimizden! Sersemliğimiz nerden geliyor? Ülkemizden! Başka nerden gelecek? Aptallar, işe yaramazlar hep bu ülkeye toplanmış yani! Tarihsel koşullar toplum yapımızı... Derken senin gibi bir akıllı da çıkmış nasılsa! Beğenmeyelim kendi aklımızı da yani! Yalnız benim aklım değil, bizim tüm arkadaşlarımızın aklı hiç de kötü sınav vermedi. Ne çok zaman yitirdik Parti'yi bulacağız diye. Onlar bizi aramalı değil miydi aslında? Bir çarpıklık var demek. Bul bulabilirsen. Çoğu pislikler gizlilikten. Kimse doğru dürüst bir şey bilmiyor; bilenler de söylemiyor. Herifler niye saklıyorlar ki? Gözlerimizi bağlıyorlar bir tür. Aman konuşulmasın deyip destekçileri oluyoruz biz de! Şu savaş bir bitsin. Uyku bastırmıştı. Kalkıp yatak odasına geçti. Yatağa girip başını yastığa kor komaz derin bir uykuya daldı. Dokuza geliyordu uyandığında. Gece yarısı gözlerini açıp şaşkın şaşkın nerde olduğunu anımsamaya çalıştı, üç beş dakikalık araları saymazsa on saate yakın uyumuştu. Gerinerek kalkıp indi karyoladan. Dipdiriydi gövdesi. Ne güzeldi dün Seher'le! Çayı ateşe koyup tuvalete gitti, yıkandı. Kahvaltısını bitirip son bardak çayını yudumladığında ondu saat. Şimdi ne yapacaktı peki? Seher yok! Ne Saşa ne Yuri var! Ne de "Acem" Mustafa! Güldü Seher'in "Acem" sözüne. Kalkıp odada

dolaştı biraz. Pencereye gidip dış avluya baktı bir süre. Boş bir arka avlu işte! Akşama kadar burda ne yapacağız şimdi böyle? Dünkü gazeteyi alıp bir kez daha baktı. Kimi yazıları bir daha okudu. O da bitti hemen. Yatak odasına gidip karyolaya uzandı arkaüstü. Günler nasıl geçecekti burda? Yuri ile buluşmalarına daha bir hafta vardı. Buluşacaklardı da ne olacaktı? Bağ kopmasındı aralarında, o kadar! Bu bağ ne getirecek ilerde, nerden bilirsin? Bunu konuşsam mı Yuri'yle? Yapamayacağım bir şeyi isterler mi benden? Bugüne dek istediler mi? Hiçbir şey. Aygıtı saklamaktan başka, hiçbir şey. Ne güzel sakladık onu da! Aygıtın çantası da konakta. Polise ipucu. Kimse uğramamış oraya şimdiye kadar. Ya uğrarlarsa! Ben mi gidip kalsam bir gece? Anahtarlar Seher'de. Necla ne yapıyordur? Turgut bulmuş olmalı onu. Süheyla'nın aklı Turgut'taymış. Bizim oğlan çarpıyor kadınları! Seher de acaba? Saçmalama! Kafa işte, takılıyor! Hem öyle bir şey duyacak içinde, hem de beni böylesi sevecek! Olamaz mı? Olamaz! Seher o kız değil. Senin o karıyla yaptığın yani. Evet, benim o karıyla yaptığım iğrençti. Bir bok yedik diye boyuna kafama vurma; yetti artık! Saat biri geçiyordu, kalktı. Yumurta kırdı; peynir, zeytin bir şeyler yedi mutfakta, gelip gene yattı. Ağır ağır bastıran bir uykudan gözlerini açtığında beşi bulmuştu. Oyalandı yatakta. Uyku uykunun mayası derler, bıraksa kendini uyuyacaktı. Kalkıp tıraş oldu, giyindi ağırdan. Altıyı geçiyordu evden çıktığında. Sessizdi sokak. Kediler dolaşıyordu. Bir adam görünüp kayboldu sokağın öte ucunda. Çıktığı apartmana, öteki kapılara, evlere iyice bakıyordu inceler gibi. Gece dönünce bulamam mı bir de! Adı da yok sokağın; bir yerde yazmıyor. Bu bizim merdivenli, eski demir kapı, şu karşıki iğri baca, ilerdeki şu taş basamaklar, üstte de istavroz gibi elektrik direği; tamam kolay unutmam. Bu sokağı sağa saptım mı Beyoğlu'na çıkar doğru. Sola aşağı kıvrılıp Çukurcuma'ya doğru inerken, kararmış günü bitirip yorgun argın evlere çekilmenin sessizliği vardı sokaklarda. Akbaş'tan Tophane'ye yürürken karşısına çıkıveren tütüncüden gazete alıp pardösüsünün iç cebine soktu. Tophane'de, Necatibey Caddesi'nden Karaköy'e doğru yürüdü ağır ağır. Trafik tıkanmıştı Karaköy'de. Tramvaylar sıra sıra dizilmiş, arabalar saptıkları Domuz Sokağı'nda saplanıp kalmışlardı. Çakılı araçların arasından Salıpa-

zarı'na geçti. Köşedeki Baylan Pastanesi'ne baktı. Polisin izlediği gün sığındığını anımsadı buraya. Girip bir pasta yemek istedi, tezden vazgeçti; pastaya mastaya verecek paramız yok artık! Tünel'e yürüyen kalabalığa baktı, girmedi; kapalı bir yerde kıstırılmak vardı. Salıpazarı'ndan Azapkapı'ya uzanan daracık üst yolda çabuk çabuk yürüyüp Sokullu Mehmet Camii'ne vardığında tek tük yağmur damlaları düşmeye başlamıştı. Köprü başına çıktı otobüse binmek için. Vazgeçti. Yapacağını yaptı bize yağmur; iki damladan mı kaçacağız? Yürüdü Atatürk Köprüsü üzerinde. Ortalarına gelince durup tepedeki Süleymaniye'nin, karşılardaki Yeni Camii'nin, arkalarda yükselen Ayasofya'nın boşlukları kabartan gölgelerine baktı. Haliç'in karanlık sularına baktı bir süre. Polis bastırsa birden, aşağıya atlayabilir miydi? Yüzmek biliyordu ya; pardösü, pabuçlar, tüm giysilerle böyle... Hem yüzüp de nereye çıkar, nereye kaçarsın? Dönüp yöresine baktı; iki başına göz attı köprünün. Tek tük gelip geçenlerle hızla koşturan araçlardan başka bir şey yoktu. Kim çıkacak da, kim tanıyacak beni? Yürürken aklına takıldı; Fatih'e uğrasaydı bir! Tam sersemlik! Yapacağımdan mı? Döndü. Araçların seyrelmesini kollayarak karşı yanına geçti köprünün. Durup bir süre daha baktı Haliç'in karanlık sularına. Azapkapı'ya doğru yürüdü. Köprü'den ayrılıp da Tepebaşı'na doğru yokuşu çıkarken, biraz ilerisinde duran bir ciple çakılıp kaldı birden. İki resmi polis atladı cipten. Şoförle bir şeyler konuşup yolun karşısına doğru yürüdüler koşturur gibi. Cip gazlayıp indi köprüye doğru. Bir anlık duralamadan sonra yürümeye başlamıştı o da. Ter basmış gibiydi sırtını. Ne saçmaydı ya; resmi giysili polislerden korkmuştu! Polislerden miydi? Karşısında duruveren ciptendi ürkmesi belki de. Durmak olur mu; hiç bozmadan yürüyeceksin! Onu biz de biliyoruz düşününce! Güdüsel bir tepki bu! Bir daha yapmayız. Utandırıcı ürkeklikten aklanma çabasıyla güven gösterisinde bulunur gibi sallanarak, ağır ağır yürüdü Tepebaşı'na. Tarlabaşı'na saptı yol ayrımında. Yağmur damlaları sıklaşıp ahmakıslatana dönüyordu. İyi yürümüştü. Aylardan sonra yaptığı bu gezintiyle şimdi dönmüştü işte İstanbul'a! Kapandığı izbe katta, maviliğine, gezinen küme küme ak bulutlarına, kırmızı güneşine özlem içinde, daha kim bilir nice günler ancak böyle geceleri buluşa-

bilecekti bu güzel kentle. Aman ne özveri! Özveri mi dedik; İstanbul'u seviyoruz dedik! Gündüz de çıkarsın! Düşünürüz ilerde! Beyoğlu'nun ara sokaklarında gezinerek eve vardığında ona geliyordu. Beyoğlu kalabalık, çoğu ara sokaklar gibi, çevreyi kollayıp dolanarak girdiği apartmanın sokağı ıssızdı. Merdivenleri çıkıp eve girince kapıyı usulca kapatıp zinciri taktı. Işığı yakmadan kulağı merdivenlerde bekleyip dışarıyı dinledi bir süre; çıt yoktu. Soyunup salona geçti. Gene yakmadı ışığı; oturup öylece kaldı bir süre. İşler rayına oturacaktı nasıl olsa. Sinirlerini bozmadan beklemesini bilmekti sorun. Kalkıp elektriği açtı. Çıkardı gazeteyi, göz gezdirdi bir; İngiltere'nin "savaş suçluları" listesinde, Hitler'in, Goering'in, Goebels'in, Himmler'in adlarının bulunduğunu söylemiş Churchill, Avam Kamarası'nda. Hele o gün bir gelsin. Yunanistan'da tatsıza gidecek gibi işler, Polonya'da karışık. Varşova'da başkaldıranlar 63 gün dayanmışlar. Sonra ezildiler. Destan gibi direnmiş adamlar! Kızılordu da Vistül'ün karşı kıyısında! Alman savunmasını aşamadılar demek! Bir şeyler yiyip yatmalı. O gece de iyiydi uykusu. Sonraki günler, geceler de, durağan, biraz kaygılı, zaman zaman can sıkıntısı yüklü bir akış içinde birer ikişer geçip gitmeye başlamıştı. Hafta sonunda, sabahın erken saatinden beri gözünü kulağını diktiği kapıdaki anahtar sesiyle yüreği küt küt atmaya başlayıp da, elinde torba kâğıtlarıyla Seher girince, günlerin tüm acılı kiri pası akıp gitmişti üstünden. Paketleri kapı dibine bırakıp dakikalarca öpüştüler özlemle. Pek iyi haberlerle gelmemişti Seher. Bu hafta yapılan yazılı sınav kâğıdını abuk sabuk yanıtlarla donatmıştı. Suratlar bir karıştı kâğıdı okuyan öğretmenlerde. İstanbul'dan ayrılmamak için, sınıfta kalıp bir yıl daha okumaktı istediği. Bu yol, yol muydu, bilmiyordu! Günlerce düşünüp onu bulabilmişti. Yıl içinde öyle parlaktı ki notları, bu işe öğretmenler de ne anlam vereceklerini bilmiyor olmalıydılar. Belli değildi daha ne olacağı. Asıl tatsız haber Süheyla'yla ilgiliydi? Mithat'la büyük bir kavga kopmuştu aralarında. Parasını çalmış gene Mithat bunun! Seher'e getirmek için, harcamalardan ufak ufak ayırdıklarını bir yana koyuyormuş gizlice. Bir çiçeklik varmış; onun altına saklıyormuş. Bir de bakmış ki, yok paralar! Anlamış o orospu çocuğunun çaldığını! Ağzına geleni saymış "hırsız pezevenge." Döv-

meye kalkmış Mithat bunu. O da kolonya şişesini indiriyormuş kafasına, omzuna gelmiş herifin. Durdu, dalgın kaldı bir süre,

— Durumu hiç iyi değil o kızın, dedi. Çok üzülüyorum. Çok da acıyorum. Para mara istediğim de yok. Getirme, param var, diyorum. Aklına takmış işte! Gülerek konuşurken bakıyorsun ağlıyor! Deli gibi!

Hüzün çökmüştü; sustular. Belirsizdi, tatsızdı her şey. Beklemenin gerginliği kemirip duruyordu sinirlerini. Sonraki hafta başında, daha önce kararlaştırıldığı bizimde, Unkapanı Köprüsü'nün öte başında buluştukları gece, Yuri'deki haberler de iyi değildi. Polisin salıverdiği Mazlum'dan kuşku duyulmaya başlanmıştı. Bir iki yalanını yakalamışlardı, iyice sarsılmıştı güvenleri. Buluşmalara uzun bir süre ara vereceklerdi Halil'le de. Bir başka yoldaş gelebilirdi bir dahaki buluşmaya. Mazlum'un yarattığı kuşkulu durum üzerine, görevliler arasında değişiklik yapma gereği duyulmuştu demek.

— Sana para vereceğim şimdi; sakın yakalanmayacaksın Halil Yoldaş, dedi Yuri.

Almayıp da ne yapacaktı? Sekiz yüz liraymış. Yuri'den ayrılınca, yakalanma olasılığı üzerinde düşünerek köprüyü geçmiş, karartmanın yeni kaldırıldığı alacalı Salıpazarı sokaklarından Karaköy'e yürüyordu ki, çevreyi tarayan polis ekibiyle burun buruna geliverdi. Şaşaladı bir. Çevirdikleri birilerinin üstlerini arayıp kimlik denetimi yapıyordu polisler, on beş, yirmi metre ilerdeki karanlık köşede. Bir yan sokağa saptı hemen. Görmüştü polisler.

— Dur! diye bağırdı biri.

Düdük sesleriyle birileri koşmaya başladı ardından. Ok gibi fırladı sokakta. Ne yaptığını, niye yaptığını bile düşünmeden, Galata'nın, daha önce hiç görmediği, girmediği, Ceneviz artığı karanlık, çakul çukul sokaklarında, deli gibi koşuyordu. Tramvay caddesini bir anda bölüp karşıya attı kendini; karanlık sokaklara daldı gene. Ayağını taşa çarpıp tökezledi bir ara; düştü düşecek bir iki adımdan sonra doğrulup yüreğinin başına bir sancı oturuncaya kadar koştu. Bitkin duralayıp arkasına baktı; kimse yoktu görünürde. Göze batmamak için, sağı solu kollayıp çabuk çabuk yürüyerek, kiminde koşturarak yokuş yukarı tırmanmaya başladı. Gecenin bu saatinde pek kimseler

yoktu sokaklarda. Ürküye kapılmıştı biraz da. Duraladı mı, peşinden birileri geliyor duygusuna kapılıyor, ayak sesleri duyar gibi oluyordu. Kuledibi altındaki bir sokağı soluk soluğa dönüp Yüksekkaldırım'ı keserek dili bir karış dışarda, bir üst sokağa çıkınca şaşkınca durup kaldı. Lüsyen'in evinin sokağıydı burası. Lüsyen'in biraz ilerdeki apartman katında soluk bir ışık vardı. Sokağın alt başından da geliyorlardı işte! Lüsyen'in oraya canını bir attı mı, kurtulmuş demekti! Kulak kabarttı birden; gerçekten birileri geliyordu alt sokaktan koşturur gibi; kuruntu muruntu değildi. Fırlayıp daldı karşıki apartmana. Aralık duran paslı demir kapıyı gene aralıklı bırakıp karanlık girişte, duvarla kapı arasındaki daracık köşeye sığındı. Sokağı gözlemeye başladı. Biraz sonra, yan yana iki adam geçti Kuledibi'ne doğru. Görevliye benzemiyorlardı pek! Yanılmamıştı; sokağın sonuna doğru durdurulmuşlardı; sesler geliyordu. Kimlik denetimi yapıyordu birileri. Uzanıp baksa mıydı? Ne gerek var? Belli işte! Bir de görürlerse. Sinip beklemeyi sürdürdü sessizce. En kötü yere gelmişti. Galata genelevleri yöresi buralar; en sıkı denetim alanı polisin. Sırtına ter basmaya başlamıştı bu soğukta. Yüreği çarpıp duruyordu. Yukarı çıkmaktı en iyisi! Lüsyen şimdi... Suçüstü yakalanmış gibi duraladı birden. Lüsyen'e gitmek istiyorsun sen! Saçmalama be! Durumu görmüyor musun? Görmez olur muyum? Kandırma kendini! Nasıl geldin bu sokağa? Koşuyordum, bir rastlantı... Bırak bu numaraları! Bilinçaltın sürükledi seni buraya! Sıçmışım bilinçaltına da, üstüne de şimdi! Polisin eline düşeceğiz! Buyur çık öyleyse! O geniş yaylı karyolada Lüsyen sımsıcak sardı mı bir, ne polis, ne denetim... Yukarı çıksam da yatmam ki! Soluğu kesilir gibi kaldı birden. Ayak sesleri yaklaşmıştı iyice. Geliyor herifler. Gelsinler! Nerden görecekler beni? Aralık kapıyı itelerlerse bir de! Biri gelse şimdi apartmana? Ben burda hırsız gibi! Birinci kata çık bari! Karanlık merdivenleri parmaklarının ucuna basarak çıktı çabucak. Lüsyen'in kapısında durdu. Aşağıdaki sokaktan konuşmalarla karışık ayak sesleri, girip doldu apartmana; biraz sonra uzaklaşan seslerle ne dendiği belli olmayan konuşmalar da sönüp gitti ağır ağır. Tehlike geçmiş miydi? Dakikalarca bekledi karanlık merdiven üstünde. Ağır ağır inip sokağı dinledi yeniden. Aralık kapıdan uzanıp baktı. Çıt yoktu bomboş

sokakta. En kısa yoldan eve atmalıydı kendini. Tam çıkıyordu ki kapıdan, durdu. Eksik bırakılmış bir şeyin ağırlığı vardı üstünde! Döndü, ağır ağır çıktı merdivenleri. Lüsyen'in kapısında durdu. Elini zile uzattı, gene durdu. Yapmaması daha iyi değil miydi bunu? Dönüp gitse miydi usulca? Dönemezdi; sonra düşünürdü artık iyisini kötüsünü! Bastı zile. İçerden kapıya yaklaşan ayak sesiyle de ürker gibi oldu. Tuttu kendini. Kaçacak değildi ya.

— Kim o?

Lüsyen'in sesiydi. Toparlanıp,

— Benim, dedi.

"Kimsiniz?" sorusunu bekledi bir anlık sessizlikte. Ardından çekilen sürgüden sonra açıldı kapı. Gülümser yüzünde şaşkın bir sevinçle Lüsyen çıkıverdi karşısına. Önü açık kimono vardı üstünde.

— Hoş geldin, deyip içeri aldı Halil'i.

Pardösüsünü alıp vestiyere astı. Koridorda önü sıra yürürken,

— Bak şu işe, dedi. İstersen inanma! Önceki gece düşümde gördüm seni; Çiçek Pasajı'ndaydın gene. Pantolonun da buruşuktu.

Durdu, dönüp pantolonuna baktı gülerek.

— Ütü sıcak; çıkar, hemen bir ütü vurayım ona!

— Sağ ol, dedi Halil. O kadar vaktim yok.

Şaşırmış gibiydi Lüsyen. Ses çıkarmadı. Işığı açık atölye odasına girerken,

— Benim de, yarına yetiştirmem gerekli iş var elimde, dedi. Bitti gibi. Yanımda biraz oturup beklersen tamamdır. Aç mısın?

— Hayır, sağ ol!

— Şunu bitireyim de, portakal peltesi yaptım, dolapta; onu yeriz.

Tezgâhın ardına geçti Lüsyen, parmağını diliyle ıslatıp kızgınlığını yokladığı ütüyü, mavili bir giysinin eteklerinde, bütün gücüyle sımsıkı bastırarak gezdirmeye başladı.

— Anlat bakalım!

Biraz şaşalamıştı Halil; ne anlatsındı? Hiç de böyle karşılanacağını düşünmemişti bir kez. Olağanüstü bir işe giriştiği sanısıyla gerilen sinirleri, kızın şu kendinden güvenli sözleri, tezgâh başına geçip özenle yürüttüğü çalışmasıyla pörsüyüvermişti! Kemikli omuzlarına dökülmüş dağınık saçlarını sarkıtarak, abanır gibi eğilip kızgın ütü-

yü kumaşın üstünde özenle, ağır ağır kaydırırken bir yandan da onun diyeceklerini dinlemeye hazır olduğunu bildirmesi, Halil'in içine sindiremeyeceği bir üstünlük kazandırıyordu Lüsyen'e! Beşiktaş'taki ayakkabıcı Hüseyin Usta'yı anımsadı birden. Lüsyen'in ütüyü sımsıkı kavramış incecik parmaklarında, Hüseyin Usta'nın ipliği mumlayan kemikli ellerini, damarlı bileğini görür gibi oldu!

— Niye bu kadar uzattın? Uğramadın hiç?

Uyanır gibi doğruldu,

— Bilmem, dedi Halil.

Bir kısa sessizlikten sonra ekledi,

— Şimdi de geçiyordum; ışığını görünce...

Başını ütüden kaldırıp bıyık altı gülümser gibi baktı Lüsyen. Bu gülücüğü yanıtlama gereği duymuştu.

— Kuledibi'nde bir arkadaş var; ondaydım.

Sessizce işine dönüp bitirmeye koyuldu Lüsyen. Bitirdi biraz sonra da. Ütünün fişini çekti. Özenle katlayıp tezgâh üstünde bıraktı giysiyi.

— Hadi içeri geçelim, dedi.

Önden yürüyüp elektriği yaktı, konuk odasına aldı Halil'i; çıktı. Çekingen bakışlarıyla gözden geçirdiği oda ilk gördüğü gibiydi Halil'in; ceviz orta masasının, duvarları kaplamış çerçeveli resimlerin, evin değerli çanak çömleğini toplamış camlı büfenin tartışmasız egemenlik kurduğu en büyük odası evin. Ne yapacaklardı şimdi? Biraz oturup çıkacaktı; ne yapacaklardı başka? Bir tepside pelte kâseleriyle Lüsyen girinceye kadar sürüp gitti kendi kendisiyle kavgası. Az şekerli, mayhoştu pelte. Dolapta soğutulmuştu. Sıcak bir şeyi yeğlerdi doğrusu. Söylesene! Sıcak bir şey istiyorum, de! Bak kızın gözlerine; o da bekliyor sıcak bir şey istemeni!

— Karınla kavga mı ettin?

Dalgınlığından biraz şaşkın uyandı Halil,

— Yoo, dedi. Nerden çıkardın?

Şeytansı bir gülümsemeyle bakıyordu Lüsyen. Karşısındaki sandalyede ayak ayak üstüne atmıştı; çıplak bacaklarını, çağrı çıkarır gibi ağırdan sallıyordu.

— Sen çok kötü yalancısın Selim, dedi. Evliliğine de inanayım mı, bilmiyorum. Kendine de yalan söylüyor musun.

Güldü. Halil de gülümsedi. Akıllı bir kız bu. Ben de akıllıyım! Bazı küçük yalanların yararlı olduğunu bilecek kadar akıllıyım. Bu kadın istiyor beni. Sen? Söyle doğruyu! Söyleyeyim; doğru bu işte! Bitirdiği pelte kâsesini masaya bırakıp kalktı.

— Sağ ol Lüsyen, dedi. Eline sağlık! Pek nefisti. Geç kaldım ben.

Şaşırmış gibiydi Lüsyen. Daha bitirmediği peltesini masaya bırakıp kalktı o da.

— Kalmıyorsun, demek, dedi.

Evet, kalmıyorum Lüsyenciğim! İnandın mı şimdi? Çok çekicisin! Gitmem gerek. Yalan da olsa inanıyorum ben!

— Söyledim, dedi.

Kapıya yürüdü. Önden çıkıp koridorun ışığını açtı Lüsyen. Sessiz yürüdüler koridorda. Uzanıp pardösüsünü aldı Halil'in, tuttu giymesi için. Alıp kendi giydi Halil. Yüzünde, her vakitki gülümsemeyle sokak kapısında durdu Lüsyen. Halil'in uzattığı elini sıkıp bıraktı hemen.

— Gene beklerim, dedi. Bu kadarlık bile olsa, gel!

Olur gibisine başını salladı gülümseyerek,

— Hoşça kal! deyip çıktı Halil.

İçindeki mutlu güven, yerini kuşkulu bir korkuya bırakmıştı karanlık sokağa çıktığında. Yöreyi sıkı sıkı kollayarak, yan sokaklardan geçip eve geldiğinde, kan tere batmıştı buz gibi gecede. O hafta sonu, okuldaki belirsizlikten üzüntüyle gelen Seher'i kucaklarken tüm suçluluk duygusundan arınmış gibiydi içi! Tutamayıp Seher'e her şeyi anlatacaktı nerdeyse! Senden başka hiçbir kadın tutamaz beni Seherciğim biliyor musun bunu? Ben biliyorum! Tastamam biliyor musun? Tastamam ne demek? Tastamam bir şey var mı bu dünyada? Yakalayabilirsen, insana yakışır mutluluklar var! Yolunu akıllıca çizmek var bir de! Daha seyrek çıktı o geceden sonra; yöreyi kollamaya daha çok özen gösterdi. Galata çevresine de adım atmadı. Havalar iyice soğumuştu. Soba yakamıyorlardı. Odun alıp aşağıdaki odunluğa yerleştirerek gereğinde yukarı çıkarmak olacak şey değildi. Buz gibi evde, yatakta, gazete ya da hafta sonları Seher'in okul

kitaplığından aldığı kitapları (çoğu romandı) okumakla geçiyordu günleri. Seher'in durumu belirsizliğini koruyordu. Sınıfın başarısız olan tek öğrencisine bir sınav hakkı tanınması için Bakanlığa yazı mı yazılmış, ne; gelecek yanıta göre işlem yapılacakmış. Bu anlamsız bekleyiş içinde, Seher'den çok onun sinirleri bozulmaya başlamıştı. Nazilerin tüm cephelerde bozguna uğramalarına karşın, siyasal gelişme hiç de sevindirici görünmüyordu. Churchill, Eden, Stalin, Polonya Başbakanı Mikolayçik baş başa Polonya sorunu üzerinde günlerce çalışmışlar; "Dostum, savaş arkadaşım Mareşal Stalin ile bu kadar uzun, içtenlikli görüşmelerde bulunabildiğim için büyük bir sevinç, mutluluk duyuyorum" demişti Churchill geçen aylarda Moskova'dan ayrılırken. Şimdi de Yunanistan'da yemedikleri nane kalmıyor. Herifler kalleş, her vakit oldukları gibi ikiyüzlü. Nasıl olacaklardı ya? Sen nasılsın onlara karşı? İşler tam rezilliğe döndü Yunanistan'da! Ne olmasını bekliyordun. Roosevelt'in seçimi kazanıp yeniden cumhurbaşkanı seçilmesine çok sevinmişlerdi. Kar soğuğunun bastırdığı bir gecede eve dönüp Yunanistan için Amerikan Dışişleri Bakanı Stettinius'ün sözlerini okuyunca yırtıp atacak oldu gazeteyi. En aşağılık biçimde Churchill'i destekliyordu herif! Yunan halkı seçimle ne isterse olurmuş da, şimdi İngiliz ordusunun dediği olurmuş! Seçimde bırakırlar istediğini yapmaya halkı da! ELAS'ın Başkomutanı General Sarafis, savaşa başlarız demiş, İngiliz'in katır generali Scobie'ye. Gitmez böyle; bir kavga kopacak sonunda. Kaçınılmaz bir kavga! Naziler de onu diyor, onu bekliyor! Onlar bok yemiş. Götlerini kurtarma çabasında onlar. Önce o pislik temizlenecek yeryüzünden. Sıra öteki temel pisliğe gelecek sonra! Onlarda da bin bir oyun! Daha şimdiden göstermeye başladılar dişlerini. Ne kılıklara girecekler, süsleyip püsleyip ne "faşizmler" yutturacaklar "demokrasi" diye kim bilir! Süsleyip püsledikleri de yok Yunanistan'da; eskiden Almanların emrinde çalışan Nazi ajanları şimdi İngilizlerin adamı! İngiltere'de, Amerika'da, meclislerde kimi milletvekilleri bas bas bağırıp söylediler; eski faşistlerle işbirliği yapılıyor dediler. Gazeteler verdi. Hükümetler tınmıyor. Neyine kızıyorsun oğlum? Bilmiyor muydun böyle olacağını? Bilmesem girer miydim bu kavgaya? Kapitalizm var oldukça, yığınları kandıran azgın ulusçuluk çıkmazı

aşılıp emekçi sınıfların, katmanların, el ele, uluslararası egemenliği kurulmadıkça ne acılar biter bu dünyada, ne de insanca yaşanabilir! Güzel, bunu biliyorsun! Kapitalizm de, buyrun oturun diye kimseye bırakmaz yerini kolay kolay; onu da biliyor musun? Onu da biliyoruz! Öyleyse sızlanma ikide bir; her şeye hazır ol! Hazır değiliz sanki! Uyanık olup açık vermeyeceksin bu itlere! Onu da biliyoruz! Biliyorsun da... Biliyordu da, aygıtın bavulu niye duruyordu Necla'nın orda? Polis onu bir bulur da, uyanırsa kıza saldıracaktı. Kızı konuştururlarsa Turgut'a! Parçalarlardı oğlanı. Gidip ordan almaları gerekmez miydi o bavulu? O da akıl işi görünmüyordu. Kafasında burgu gibi dönüp duran kötü olasılıklarla umarsız dalmıştı ki gene, duraladı. Üçüncü sayfanın dibine, iki ince satırla sıkıştırılmış bir habere takıldı gözü; Üzücü bir kazada yaşamını yitiren şarkıcı Sitare toprağa verilmiş; kazayı yapan şoför aranıyormuş. Anlamamış gibi kaldı önce; ağır ağır bir bıçak gömülüp oturdu yüreğine!

Karanlıkta acı acı zırlayan telefon sesiyle gözlerini açıp da düşte olmadığını anlayınca kızgınlıkla kalktı. Mithat'sa yüzüne kapatacaktı hergelenin. Açar açmaz karşılaştığı ağlamaklı kadın sesiyle duraladı birden. "Gusura galmayın, Galip Bey! Hastane'den telefon açtım. Hüsnü Bey..." deyince yerli yerine oturdu her şey; Şerife Hanım'dı. Son nefesindeymiş Hüsnü Bey. Galip Bey'i görmek istiyormuş ölmeden önce. "Geliyorum efendim!" deyip kapattı. İki adımlık yoldu Gümüşsuyu Asker Hastanesi. Saate baktı, sabahın dördü. Yıkanıp giyindi çabucak, fırladı. İlk kez görecekti birinin ölmesini. Acımadan çok ürkeklik, biraz da kızgınlık vardı içinde; ne diye çağırtıyordu bu adam şimdi? Geçen hafta sonu uğramıştı en son; belliydi gidici olduğu. Aslında kuru dala benzeyen adam erimişti iyice; bir deri, bir kemik yatıyordu. Sıkıcı bir sessizlikte karşılıklı bakışmadan, âdet yerini bulsun diye söylenmiş tek tük sözcüklerden öte bir şey konuşmamışlardı. Asıl tatsızı da ağır ağır sallanarak için için ağlayan Şerife Hanım'ı görmekti. Kocası ölünce kadının koparacağı yaygaraya dayanmak vardı bir de şimdi. Nöbetçi kulübesi'nde durdurup sordular kapıda. Hüsnümelek Bey'in adını

verince, uyarılmış olmalılar, hemen aldılar içeri. Bir sağlık eri merdivenle ikinci kata çıkarıp oda kapısını gösterdi. Yaklaşıp vurmasına kalmadan açıldı kapı; bir elinde ilaç tepsisi, bir elinde kanlı sidik dolu kocaman bir şişeyle hemşire çıkıp yürüdü koridora doğru. Kolonya, sidik karışımı ağır bir koku yolunu kesti yavaşça girdiği odada. İki karyola arasında sandalyeye ilişmiş, gözleri kocasında Şerife Hanım, dönüp de Galip'i görünce kalkıp evecen yaklaştı hemen, ağlamaklı biçimde sarılır gibi uzandı ellerine,

— Gusura galmayın n'olursuuz Galip Bey, dedi. Gecenin bu vakti...

— Rica ederim, efendim; ne demek! Görevimiz...

Dalgın uyuyor gibiydi Hüsnümelek. Acılara dayansın diye "iğne" yapıyorlarmış ya, eskisi gibi etkili olmuyormuş. "Galbi zayıf olduğunan" her ilacı da veremiyorlarmış. "Şinci" dalmış biraz. Kısa fiskostan sonra, hastaya şöyle bir bakıp usulca çıktılar odadan. İçini çekerek anlatıyordu Şerife Hanım. Dün "gendünden" iyice umudu kesmiş Hüsnümelek Bey. Akşamdan beri de, "Dutturmuş, ben zabaha çıkmam; Galip Bey'i çığırın bana!" diye! Daha anlatıyordu ki, aralık kapıdan ne gördü, duyduysa, koşturup odaya daldı hemen. Ardından bakarken, günlerin yorgunluğundaki bu dangul dungul kadına duyduğu küçümseme, zaman zaman saygı kadar, şu zavallı Tatar'a karşı içinde beliren acınası kıskançlık da canını sıkmaya başlamıştı! Böyle düşkün gününde böylesine kendisine bağlı birine, aptalın biri de olsa, özellikle bir kadına, nasıl gereksinim vardı! Bunun için evleniyorlardı insanlar belki de! Sonunda mutlu öleyim diye, koca yaşam boyu bir sürü şeye katlanacaksın! Her kadın Şerife Hanım mı? O da var. Ölsen de bakmaz yüzüne; öyle kadınlarla dolu dünya. Mükerrem bakıyor işte Eşref Bey'e! Öç alır gibi bakıyor! Biraz da sensin sorumlusu! Şerife Hanım göründü kapıda. Başı ile içeri çağırıyordu Galip'i. Ayakları geri geri gidiyordu odaya girerken. Hüsnümelek Bey'in, yükseltilmiş yastıkta, yarı açık gözlerini üstüne diktiğini görünce tedirginlikle yaklaştı yatağa. Gözleriyle başucundaki sandalyeyi gösteriyordu Hüsnümelek; ilişti yavaşça.

— Merhaba efendim!

Bilincinin uyanmasını bekler gibi bakıp durdu bir süre Hüsnümelek; başını ağırdan salladı. Gözlerini yumup açarak yanıtladı Galip'i. Konuşamıyor mu bu? Son gördüğümden kötü.

— Nasılsınız?

Belli değil mi adamın nasıl olduğu? Ekledi hemen,

— Bir isteğiniz var mı bizden?

Gene başını salladı Hüsnümelek bitkince. Göğsü kabarıp indi bir iki; toparlandı bir çabayla. Karyolanın ayakucunda dikilmiş duran Şerife Hanım'a döndürdü bakışlarını; kurumuş ince kabuk gibi dudakları kıpırdadı,

— Sen çık!

Uysallıkla dönüp çıktı odadan Şerife Hanım. Heyecanlandı Galip. Bir soluklanmadan sonra ölgün sözcükler tek tek dökülmeye başladı ağzından Hüsnümelek'in. Hakkını helal etsindi Galip; O Allah'ın huzuruna gidiyordu artık. Söyleyeceği bir iki şey vardı! Durup gözlerini üstüne dikince, sıkıntı bastı içini Galip'in; belli değil miydi ne diyeceği? Daha da bitkinleşmişti Hüsnümelek. Kulağını iyice yaklaştırıp fısıldar gibi konuşan adamın ağzına, verdi. Kısık lamba gibi fersiz gözleri Galip'te; öylece kaldı bir süre. Gene oynadı dudakları,

— Mahir'e güvenme! dedi.

Birden anlayamamıştı. Mahir mi? Anımsadı birden; Nazif Bey'in asıl adı değil mi? O muydu acaba? Gözleri bitkince bir iki açılıp kapandı Hüsnümelek'in,

— Nazif, dedi. Nazif! Tanrısı paradır. O durdurdu son kromları; İngilizlerle anlaştı gizliden... Bir de...

Yorulmuştu. Durup soluklandı ağır ağır.

— Bir de, diye aldı fısıldar gibi bitkin bir sesle, o Nuri'yi tutma! Hakkı'yı. Nazif koydu oraya.

Bir duralamadan sonra hırlar gibi bir sesle ağırdan aldı gene,

— Sen insan evladısın! Bunlar eşkıya! Analarını satarlar! Fehmi Bey'in adamları... Küvenme hiçbirine!

Gözlerini yumup öylece kaldı. Korktu Galip; öldü mü? Ağırdan araladı gene gözlerini Hüsnümelek, fısıldar gibi bitkin sürdürdü ağır ağır,

— Senin parandır! Şerife'de de paran var. Ben gözümü yumarsam sana verecek. Sana borcum var biliyor! Başka şey bilmez o.

Şaşkınlığa batmıştı Galip. Sormak istiyordu. Neyi, nasıl soracağını bilemiyordu.

— Ne parası efendim! dedi, ürkütmekten çekinir gibi en alt perdeden bir sesle.

Gözlerini kapatmış, ağır ağır soluklanıyordu Hüsnümelek. Duymadı bu! Yinelese miydi? Bitkince araladı gözlerini gene Hüsnümelek,

— Eşşek Almanlar, dedi fısıldar gibi. Eşşek Almanlar!

Soluklandı iç geçirir gibi,

— Kimden köreyim yok eken bahtım!

Dedesinden sık sık duyduğu Tatar tekerlemesini heceler gibi yarum yurum söyleyen Hüsnümelek'e yakınlık duydu içinde. "Ah edip vah edip tizimni kaktım / kimden köreyim yok eken bahtım"dı, tekerleme. O kadarına gücü yetmişti adamın.

— Herrenvolk... eşşekler!

Nazilerin Almanlar için kullandığı "üstün insan" anlamına "efendi halk" sözünü sövgüyle küçümseyerek söyleyivermişti Hüsnümelek. Söylendikçe açılıyor gibiydi. Aynı sinirli bitkinlik içinde ekledi,

— Bizi insandan bilmediler Galip Beg! "Untermensch!" yaptılar! Hiçe saydılar sözümüzü! Verdi belalarını Allah da! Komonistliğe gidiyor Avrupa! Siz yolunuzdan sapmazsınız. Başınıza bela gelmesin diye biz tuttuk parayı. Para senindir. Mahir'e söylemeyeceksin! Yahudilerle birlik onlar. Fehmi Bey takımı...

Karmakarışık olmuştu Galip'in kafası. Görüşmeye gittiklerinde, Nuri Paşa'nın Almanlar için ileri geri konuşmasına nasıl acı, alaylı tepki göstermişti bu adam! Şimdi en ağırını söylüyor. Belliydi Almanlarla ilişkisi olduğu. Para alıyordu Almanlardan demek! Bilmiyor muydun? Duyumsadımdı. Parayı benim için mi vermişler; anlamadım ki? Nazifler eşkıya! İngilizlerle anlaşmış! Fehmi Bey'in adamları. Yahudilerle birlik! Güvenmeyeceksin, diyor! Kime güveneceğim? Bir doğru dürüst konuşsa şu adam. Sapıttı mı yoksa? Hiç de öyle görünmüyor! Kirli, buruşuk derisi, seyrek ak saçlarının dibinden boynuna dek, boncuk boncuk tere batmıştı Hüsnümelek'in.

Bir iki daha oynattı dudaklarını; bir şey mi söylemişti, anlaşılamadı. Gözlerini kapatıp kaldı öylece. Hırlar gibi soluklanıyordu. Ölüyor mu bu? İçinde ürpermeler dolaştı Galip'in. Kapıya baktı. Şerife Hanım'ı mı çağırsaydı? Dönüp adama eğildi; seslendi yavaşça,

— Hüsnümelek Bey!

Göğsü hırıltıyla ağır ağır inip kalkan adam, hiçbir şey duymuyor gibiydi. İyice bitkin düştü. Ölüyor belki de! Kalkıp kapıya yürüdü, kaygılı bir yüzle açtı kapıyı. Hemen oracıkta bekleyen Şerife Hanım, Galip'teki ürküyü görür görmez daldı içeri; Hüsnümelek Bey'in başına koştu. "Doktor!" diye söyleniyordu bir yandan da. Koridora fırladı Galip. Bir iki kapıyı vurduktan sonra bulduğu hastabakıcıyla nöbetçi Doktor'a gitmeleri epey zaman aldı. Ayva göbekli, kır saçlı, orta boylu doktor Albay, hastayı biliyor olmalıydı; Galip'in sözlerini tam dinlemedi bile. Hemşireyi ardına takıp yürüdü. Odaya geldiklerinde Şerife Hanım başındaydı hastanın; gözlerini Hüsnümelek'e dikmişti. Kapıya yakın durdu Galip. Doktor yaklaşıp nabzına baktı hastanın. Boyun damarına koydu elini. Yorganı kaldırıp yüreğini yokladı. Düşündü. Hemşireye bir şeyler söyledi. Şerife Hanım'a baktı,

— Uyuyor, dedi. Bekleyeceğiz. Yapacak bir şey yok şimdilik.

Derin bir soluk aldı Galip. Ölmemişti Hüsnümelek. Bir yük kalkmıştı üstünden! Ölümünün kaçıncı beklenişiydi bu? Kolay ölmez bu adam! Şerife Hanım'a yatıştırıcı sözler edip eve geldiğinde sabahın altısıydı. Yorgundu. İyice bulanıktı kafası. Hüsnümelek ölmediğine göre, söyledikleri üstünde bir kez daha konuşma olasılığı var demekti. Söyledi söyleyeceğini adam; ne diyecek başka? Bilerek, düşünerek diyordu ne diyorsa. Aynı plak dönüp duruyordu kafasında Galip'in. Bizim örgütle de ilişkisi vardı! Çok şeyin içyüzünü biliyor. Nazif Bey'e güvenmeyeceğiz! Peki, kime güveneceğiz? Tatar'a mı? Nuri'yi kovacağız! Nasıl kovacağız? Nuri'yi "Çarliston" da söylemişti Hakkı diye. Fehmi Bey burda da çıktı karşımıza. Hep karşımızdaydı demek! Eşkıyaymış. İngilizlerle, Yahudilerle... İçinden çıkılır gibi değildi! Battı batıyordu kapkara bir yalnızlığa. Girip ılık bir duş aldı. Kahvaltı edip karyolaya uzandı, dalıp gitti. Saat onu geçiyordu uyandığında. Hüsnümelek'ten duyduklarıyla çöken ağırlık oturup kal-

mıştı üstünde. Ne duş ne uyku, içinde düğümlenmiş sıkıntıyı çözebilmişti. Akşama Mükerrem Hanım'a uğrayacaktı. Bakıcı kadın izinliydi, kapıcı kadın gece geliyordu; Mükerrem Hanım yalnızdı evde. İlk günlerin, şaşkın, ağlamaklı, acı çeken kadını, umduğundan çok daha kısa süre içinde, yılların susuzluğunu söndürme tutkulusu, olgun bir dişiye bırakmıştı yerini. Dört gözle bekliyordu sevişme günlerini Mükerrem Hanım. Böyledir kadınlar! O konuda da kaygıları vardı. Beklediğinden daha çok zevk alıyordu gerçi; tehlikeliydi ancak. Zengin denemelerden geçmiş Nebile Hanım'la ilişkiye benzemezdi bu. Onu bitirivermiş; Nebile de doğal bulmuş olmalıydı ki, çıtı çıkmıyordu aylardır. Birileri vardır onun da, olmaz mı? Kendisine, günden güne artan bir coşkuyla sarıldığını duyumsuyordu Mükerrem'in. Neye varırdı bu? Galip, seviyorum'u oynamıştı; Mükerrem Hanım yaşıyordu onu! Galip kızından, Necla'dan öç almak için, yaşamında ilk kez belki de, kızgınlıkla başlatmıştı bir işi. Mükerrem Hanım, kızına karşın –komonist de olsa kızıydı sonunda!– İçinden bir şeyi koparır gibi bırakmıştı kendini. Necla'nın adı geçti mi, ilklerdeki gibi gözleri doldu dolacak değil de gizleyemediği bir tedirginliği yaşıyor olsa da, "aşkı" ağır basıyordu Mükerrem Hanım'ın! Zevkli olan da oydu, kötü olan da, Galip için! Tehlikeliydi. Tehlikesiz ne var ki dünyada? Mükerrem'e sevdiğini söylerken göze aldığın tehlike daha mı küçüktü? Göğüsleyip açtın kapıyı! Eşref Bey'den başkasını tanımamış kadına, bilmediği, tatmadığı şeyleri öğretmek de ayrı bir eğlenceli oyundu. Hem gençliğini, hem olgunluğunu birlikte, yeni yeni yaşıyordu Mükerrem Hanım! Biraz utangaç da olsa borçlulukla bakıyordu Galip'e, öğrettikleri için! Tatar'ın dediği doğruysa, ortalıkta borçlanma diye bir şey yoktu; onun dışında da parası var demekti. Mükerrem'in paylarıyla birlikte –Tatar ölürse onun payını da alabilirdi Şerife'den– tek egemen o olacak demekti ortaklıkta. Değil miydin? Paralı egemen olmak başka! Kromlar satıldı mı büyük para geçecek elimize. Hadi'yle Sermet'i de çıkarabilirsem ortaklıktan... Durulmuş bir kafayla düşünmek gerekli bunları. Örgütten de ayrılması daha mı uygundu? Hiçbir şeyini saklamamakla yükümlüydü Örgüt'e. Mükerrem'le ilişkisini de mi açıklayacaktı? Örgüt'ten ayrılmaktı iyisi belki... de, nasıl yapacaktı?

Tatar'ın uyarılarıyla kulağı bükülmüştü en azından; iyi olmuştu. Nazif Bey'in çıkarına düşkünlüğünü herkesten iyi bilirdi o. Kromları İngilizlerin alacağını da söylemişti Nazif. Sabırla beklemekti yapılacak şey. Almanların gerilediği yadsınamaz bir gerçekti. Kızıllar, diyelim girdiler Almanya'ya; her şey bitmiş mi olacak? Mansur niye karamsar değil? Ya kurt Salim Bey? Mutlu bile! Umutsuzluğun hiçbir yararı olmadığı ortada. Ne Amerika enayi, ne İngiltere! Yeni yollar niye açılmasın? Nazif Bey konusunda da ivmemek gerek. Tatarın dedikleri ne kadar doğru; onu da bilmiyoruz daha! Bekleyeceğiz! Çevresine güven duygusu sarsıntıya uğrayınca, sorumluluğunun ağır basmasıyla kendine güvene bırakıyordu yerini. Ona elini uzatmaya hazır Salim Bey vardı bir de. Arasa mıydı? Onu da beklemekti iyisi. bir aldırmazlığa bıraktı kendini. Uyudu, uyandı. çıkmaya üşendiği için evde bir şeyler yiyip gene uyudu biraz. Akşam, dörde doğru, Glorya'dan aldığı, pasta paketiyle –Mükerrem'in çok sevdiği limonlu turtaydı– Eşref Beylerin apartmanına girerken sallantılı duyguların adamı değildi artık. Sevgili'ye gitmenin delikanlı heyecanını yaşıyordu nerdeyse! Asansör durur durmaz açıldı karşıki kapı; Mükerrem Hanım, kendisine çok yakışan mavi çizgili, yün giysisiyle bir genç kız gibi dikiliverdi kapıda! Kulağı asansörde beklemişti demek. Kilo da mı vermiş bu; incelmiş gibi. Ölçüsü iyi bulmuş makyajının altındaki olgun kadın yüzünde, daha tam atamadığı, yaşından beklenmeyen, çocuksu utangaç bakışlarıyla yakalayıvermişti Galip'i! Pasta paketini askılığın önüne koyup pardösüsünü çıkarmasına yardımcı olurken elleri hafiften titrer gibiydi Mükerrem Hanım'ın. Sessizdi ev. Odasında yatağına yapışmış gibi yatan Eşref Bey'den başka kimse yoktu. Karşılıklı durdular bir an. Gülümserken yüzü kızarmıştı Mükerrem Hanım'ın. Hep böyle, Galip'ten bekliyordu ilk adımı.

— Hoş geldin!

Ürpertiliydi sesi. Galip sessizce bakıyordu.

Gülümserken iyice kızardı Mükerrem Hanım. Bir şey diyecekti vazgeçti. Bu saflığını seviyordu bu kadının! Alışmamış böyle şeyler duymaya; inanıveriyor hemen. Güzel değil mi? Yoo, güzel sayılır. Çiçek gibi kadın! Vazoda kalmış çiçek gibi biraz! Uzatmadı Galip, ku-

şatıverdi kollarıyla. Soluk soluğa uzun öpüşmelerden sonra, yatak odasına yürürlerken, Eşref Bey'in kapısı önünde Mükerrem'e baktı,

— Uyuyor, dedi Mükerrem.

Söylerken tedirginleşmişti. Hemen unutmuş gibi yatak odasına yürüdü. Odaya birlikte girip de kapıyı kapatınca, –anahtarla da kitliyordu Mükerrem Hanım– soyunup yatağa uzanmalarıyla, güdüsel kolaylık içinde, özellikle utangaçlıktan bir anda sıyrılan Mükerrem Hanım için, her şeyi susuzlukla unutup dalıverdikleri o mutlu yaşam başlıyordu artık. Adını çok duyduğu "orgazm"ı tattırmıştı Galip ona! En isteksiz anlarında, ite kaka içine boşalıveren Eşref Bey'den iğrenerek söz etmişti bir gün. Ruhundaki güzelliği hiçbir gün anlamamıştı onun Eşref Bey. Gözlerinin doluvermesi de, ilk günler, sevişmeden sonra içini çeker gibi ağlamaları da, Galip'in, "Seni bu kadar üzüyorsam gelmeyeyim artık!" sözleriyle bir süre gizliye dönüşmüş, sonra o da kesilip bitmişti. Galip'ten önce, Galip'ten sonraydı belli ki yaşamı. Öncesini yalnız tiksinerek değil, acıyla başkaldırarak anımsıyordu. Her gün biraz daha katılaşan o tepkiyle sarılıyordu sonrasına da! Dolu dolu çılgınlığı iki kez bölüştüler o gün de. Başuçlarındaki telefon çaldı uzun uzun bir kez; açmadı Mükerrem. Eşref Bey'e bakıp geldi bir ara; yoktu bir şey, yatıp duruyordu adam. Banyoda yıkanıp giyinerek salona geçtiklerinde altı'yı geçiyordu. Mutfakla salon arasında, genç kız gibi gidip geliyordu Mükerrem. Çayı koymuştu. Bir elinde kıymalı, peynirli minik böreklerle dolu tepsi, bir elinde vişneli muhallebi tabağıyla geldi. Galip için yapmıştı. Pastayı da açtılar.

— Başka bir şey istiyor musun canım?

Titriyordu sanki "canım" derken.

— Evet, dedi Galip. Otur, seni göreyim!

Mutluluktan başı dönüyor gibiydi Mükerrem Hanım'ın; usulca oturdu koltuğa, gözlerini Galip'e dikti. Galip'e de sıçrayıvermişti o mutluluk. Sevgiyle bakıyordu o da. Gerçekten güzel kadın bu.

— Börekler soğumasın, şimdi çıkardım fırından.

— Eline sağlık, dedi Galip. Sağ ol! Pek nefis.

Börekleri istekle atıştırmaya başlamıştı. Kilo almaktan çekindiği için olmalı, Mükerrem Hanım pek yemiyordu. Limonlu turtadan in-

cecik bir dilim aldı tabağına. Gece hastaneye gidişini anlattı Galip. Baş başa konuştuklarını Şerife'den duyar diye, anlaşılmaz bir şeyler mırıldandığını söyledi Hüsnümelek'in. Hüsnümelek Bey'in başına bir şey gelirse, ortaklıklarına yeni bir biçim vermeleri gereğine değindi. Gözlerini Galip'e dikmiş Mükerrem Hanım, başka yerlerdeydi belli ki.

— Necla aradı mı?

Uyanmış gibi doğruldu Mükerrem Hanım. Duyduğunu algılamaya çabalar gibi düşündü bir süre,

— Necla mı? dedi. Ha, telefon ediyor ara sıra. Eşref'i soruyor. Çok doluymuş. Doktora mı ne yapacakmış. Geçen hafta da uğramış; kadın söyledi. Ben Şerife Hanımlara gitmiştim. Hüsnümelek Bey ağırlaşmıştı biliyorsun. Hastaneye kalkmadan.

Kendi dışında bir şeylerden söz eder gibi konuşuyordu Mükerrem; kalktı yavaşça, boşalmış çay bardaklarını tepsiye alıp çıktı. Komünistliğine kuşkusuz inandığı kızına düşkünlüğü kalmamış görünüyordu artık. Kapı çalınıyordu. Açılınca kulak verdi dışarıya Galip. İşitemediği bir iki konuşmadan sonra kapandı kapı. Biraz sonra çay tepsisiyle geldi Mükerrem. Çayları masaya koyarken,

— Alttakiler, dedi. Pendik'e gidecekler biliyordum bugün. Yarına kalmışlar! Bezik oynuyorlarmış da...

Atlattıkları bir tehlikenin heyecanını örtmeye çalışıyor gibiydi.

— Sen niye bana gelmiyorsun?

Çayını alıp koltuğa yerleşirken,

— İstiyorsan gelirim canım dedi Mükerrem; niye gelmiyeyim?

Burda buluşmalarının çeşitli sakıncaları vardı. Tatsız bir rastlantı tadını tuzunu kaçırabilirdi bu güzel birlikteliğin. O da bunu düşünmüş olmalı ki, borçlulukla bakıyordu Mükerrem. Kalkıp vişne likörü getirdi içerden. Kendisi yapmıştı. Gerçekten nefisti likör. Bir işe kalkınca gelip oturur oturmaz Galip'e dikiyordu gözlerini. Sevecen, sevgi dolu. Gözleri yeşillikteki koyun gibi bakıyor bu kadın! Açlıkla bakıyor! Yataktaki doygunluğunu unutuvermiş; hadi desem koşacak! Yeni şeyler öğrenmenin evecenliği! Sonbaharının azgınlığı da var! Geçer! Komünist tutuklamalarından açtı Galip. Hükümet yeterince sert davranmıyordu, yazık; şımarıyordu kızıllar. Necla'ya atılan taştı bu açıklama biraz da. Necla'ya dokundurtmayacağı üstüne gü-

vence aldığı için Galip'ten (geniş polis çevresinde tanıdıkları vardı Galip'in; söz vermişti elinden geleni yapacağına) tepki göstermiyor, sessizce dinliyordu Mükerrem Hanım. Kromların satışını İngiliz casuslarının engellediğinden söz etti. İngilizlerin daha çok paraya satın alacaklarını söylemedi. Sevinebilirdi bu habere Mükerrem Hanım; siniri bozulacaktı. Sekizdi çıktığında. Beyoğlu'na yürüdü ağır ağır. Bir sinemaya gitmeyi düşünmüştü. Afişlere bakınca vazgeçti. Film yoktu doğru dürüst. Ayaküstü içki içilen bir birahaneye girdi. Votkalı bira aldı. Yudumlarken, camın ardındaki sokaktan gelip geçenleri seyre daldı. Mükerrem'e takılmıştı gene. Bütün aptal kadınlar gibi uysaldı! Dile düşmemeleri koşuluyla, Eşref Bey ölmedikçe sorun filan çıkmaz, ilişkileri sürüp gidebilirdi böyle. Nebile'yle bunca yıllık ilişkileri sızmamıştı bir yerlere. Ayrı kentlerde yaşamalarının payı olabilirdi bunda. Belki de biliyordu birileri de, Nebile'nin çevresinin aldırdığı yoktu böyle şeylere; yapmayan mı vardı? Belli kişilerin gözü üstüne dikilmiş Mükerrem kafeste, gözaltında gibi! Sözgelimi şu can çekişen Tatar ya da Şerife bir duysalar neler olur kim bilir? Bir tek Necla öğrensin istiyordu bu ilişkiyi. Niye istiyordu, bilmiyordu onu da. En istemeyeceği şey de bu olmalıydı Mükerrem'in. Sen de onun için istiyorsun belki de! Kim bilir? Düşleyince içini yakarcasına tat veren çekici bir yanı vardı, Necla'nın annesiyle seviştiklerini bilmesinin! Tepkisini merak ediyordu belki de. Daha bu ilk adımdı; gerisi nasıl gelecekti bakalım? Eşref Bey ölünce Mükerrem tutturur mu evlenelim diye? Tanrı korusun! Pek öleceğe benzemiyor Eşref Bey. Kalbi zayıf Hüsnümelek bile ölmüyor da, doktorların kalbi sağlam dedikleri Eşref Bey mi ölecek? Allah uzun ömür versin! Gülümsedi. Bu işler belli de olmuyor ya; biz gidermişiz küt diye! Yazgımız neyse o olacak. Yazgıya mı inanıyorsun! Ne bileyim ben, söylüyoruz işte! Biz yazmazsak, başkaları yazar bizim yazgımızı! Mansur'la da koptuk gibi; bir arayayım şunu. Bıktım artık bir sürü aptaldan. Bir yarar sağlamadığını anlamış olmalı ki, Pakize de aramıyor, Mithat'ı Sitare orospusundan kurtarayım diye. Sait bile yapamaz o işi artık; kendi de söylüyor. Öner açık açık baltaymış kadına! Sait'ten duymuştu son kez onu da. Karı da manyakmış diyordu Sait; kime yüz verdiği belli değilmiş! Peki, şu Nuri sorununu çözemez miydi? İş yok, güç yok;

boşuna para veriyoruz herife. Yarın sabah çağırsam... Üçüncü votkalı bira ağır kaçtı gibi! Neyi çağırıyorsun? Sen mi aldın ki Nuri'yi? Ona doğru geldi eve, yattı. Sabah sekizde uyandığında, deliksiz bir uyku uyumuştu, tam dokuz saat. Dipdiriydi. Yıkanıp kahvaltıya otururken radyoyu karıştırdı biraz; müzik vardı Alman istasyonlarında. İnönü'nün Meclis'i açış söylevindeki, "... Demokrasi ilkelerini Türkiye'nin yapısına, özel koşullarına göre geliştirmekteyiz," sözlerini yorumlayıp demokrasiye bağlılık konuşması yapıyordu biri Ankara Radyosu'nda. Roosevelt yeniden Amerikan Cumhurbaşkanı seçildi; yıl uğursuzun artık! Sizin demokrasinizin içine! Kızılordu ilerliyor ahmak herifler! İngiliz elçisi, Hugesen, Almanların savaş üretimine katkı sağlayacak şeyleri göndermemekle, utkunun yakınlaşmasına destek verdi Türkler demiş, Londra Radyosu'nda. Bu boku yiyenlerden biri de bizim Nazif Bey demek! Hem de bizi kullandı herif! Bir deneme daha kazandın, kötü mü? Ne yararı olacak bu denemenin? Devlet ellerinde. "Eşşek Almanlar" sözü geldi aklına Hüsnümelek'in. Gerçekten de "Untermensch" görüyorlar bizi. Kendileri "Herrenvolk!" Tatar yeni mi ayırdına vardı bunun? Öteden beri böyle. Alman ulusunu ezenlere karşı, akıllıca oluşturulmuş dinamik bir tepki bu. İş güçlü olmakta. Güçlen, sen dayat üstünlüğünü! Kim bilir ne zırvalar önerdi bizim geri zekâlılar ki, tersledi Almanlar? Ölmeden bir kez daha konuşsak şu adamla iyi olacak. Kahvaltıdan sonra çıkıp yürüdü Gümüşsuyu Hastanesi'ne. Şerife Hanım borçlulukla karşıladı Galip'i. Öylece baygın yatıyordu Hüsnümelek. Birkaç kez adını sayıklamış Galip'in, başka bir şey de konuşmamış o günden beri. Beklemekten başka yapacak şey yok diyormuş doktorlar. Bekleyeceğiz! Yazıhaneye geldiğinde de Nazif Bey'i bekler buldu. Sevinmişti. Çekingenlik, biraz da korku duydu içinde! Keyifliydi Nazif Bey. Gülerek elini sıktı Galip'in,

— İyi tembellik ettiniz, diye takıldı. Yakında bugünleri arayacaksınız; başınızı kaldıramayacaksınız işten!

Ne diyeceğini bilemeden sustu Galip. Gülümsedi biraz. Oynadığınız oyunu biliyoruz diyeyim mi şuna? Sakın! Doğruysa Tatar'ın dedikleri, duydular mı bildiğini, uçururlar seni; belli edilir mi hiç? Aklında tut; yeter! Hem neyi biliyorsun ki daha?

— İyi paralar alacak YE-MA Ortaklığı, dedi Nazif. Yakında başlayacak İngilizler kromları satın almaya. Büyük para verecekler. Yeni işler açılacak.

Tam Galip bir şey diyecekti ki, Nazif Bey birden değiştirdi konuyu.

— Pazartesi bir toplantımız olacak Nazif Bey, dedi. Sizin katılmanız da uygun bulundu. Akşam yedide burdan alacağım sizi.

Nadir Bey, diyordu! YE-MA'nın, Yeni Madencilik Ortaklığı'nın toplantısı değil bu oğlum! Örgütle doğrudan ilgili bir işti konuşacakları demek. Heyecanlandı elinde olmadan. Kalkmıştı Nazif Bey. Yürüdü; oda kapısına gelince dönüp elini sıktı ardından gelen Galip'in.

— Pazartesi görüşmek üzere.

Odadan çıkıp kapıyı çekmişti hemen. Galip'e gösterdiği saygılı bir incelik miydi; dışarda oturan Nuri ile bir an yalnız kalmak için mi böyle yapmıştı? Kulağını kapıya verdi; ses alamadı. Açtı kapıyı biraz sonra. Nuri, içeri girerken bulduğu gibi, önünde *Cumhuriyet* gazetesi, masasındaydı. Okumayı bırakmış, bulmacayı çözüyordu. Bir şey anımsamış gibi birden dönüp odasına girdi Galip. Gidip oturdu koltuğa. Yarı Alman parasıyla kurulmuş ortaklığın kromlarını İngilizlere satacağız! Bu Nazif Bey'den korkulur! Hüsnümelek'in, benim ortaklık payımın Almanlarca ödendiğini de biliyor muydu bu? Hüsnümelek uyardı beni duyurma onlara diye, ama bu herif biliyordu onu da! Nazif'e karşı eskiden duyduğu korkulu saygı, saygılı bir korkuya dönüyordu! Yakıcı bir merakla bekleyecekti bir hafta. Böyle bir toplantıya ilk kez gidecekti. Tatar'ın dedikleri doğruysa; çetenin toplantısı mı oluyor bu? Peki, böyle bir toplantıda... Şimdiden bulandırma içini! Atmaya çalıştı kafasından. Gırgıra almak için, biraz da can sıkıntısından, çoktandır aramadığı Mithat'a açtı. Sevindi,

— Ben de seni arayacaktım, dedi Mithat.

— Hayrola. Borç para mı isteyeceksin?

— Hassiktir ulan! Senden ne vakit borç para istedim ben? Paran varsa Sait'e borç ver!

— Sait senden istiyor oğlum, benden değil.

— Bırak şimdi. Yarın akşam boş musun?

— Bu akşam boşum.

— Bu akşam olmaz. Düğüne çağrılıyız.

— Ne düğünü?

Çok önemli bilmem kimlerin düğünüymüş. Sait de içinde İstanbul'un bütün yüksek... Eline geçti ya, tepeden tepeden konuşacak.

— Yarın akşam ne oluyor peki?

Yarın akşam Kumkapı'ya gideceklermiş. O da olsun istiyorlarmış Galip'i seven arkadaşlar! Ara sıra buluştukları –Kurtuluş'ta Madam Ani'ye gittikleri gece görmüştü Galip ilk; Akıntıburnu'ndaki bir meyhanede, birlikte olmuşlardı bir gece de– bir iki tüccar, adlarını bile anımsamıyordu, bir de avukat Sezai, arkadaşlar dediği. Olmaz mı diyecekti?

— Yeni bir Sitare Hanım mı arıyorsun?

— Sitare'sinin de... şimdi! Ben çıkıyorum. Tamam değil mi?

— Tamam! Yarın burdan al beni.

Telefonu kapatınca takıldı. Sitare'ye ne oldu böyle? Sana efelendi; ne olacak Sitare'ye! Can sıkıntısıyla geçti bütün gün. Mansur'u aradı; toplantıda dediler. Öğlende yemek dönüşü, Hadi Beylere uğramıştı; yoktu onlar da. Edirne'ye gitmişler! Akşam yemeğini Park Otel'de yedi. Almanlara bakındı, bir tanıdığa rastlamadı. Ortalarda görünmüyorlardı artık pek. Çoğu da gitti. Yemekten çıkınca Hastane'ye uğramak geçti içinden. Komada gibi uyuyordur Tatar; göreceksin de ne olacak? Erken yattı. Bir türlü uyku tutmuyordu. Bir ara telefon çaldı. Açar açmaz kapandı! Bekledi; çalmadı bir daha da. Bir süre de o kaçırdı uykusunu. Ne kadar atmaya çalışsa olmuyor, Hüsnümelek'le Nazif Bey arasında gidip geliyordu kafası. Hangisine güvenecekti? İkisine de güvenmeyeceksin! Olmuyordu işte! Geç saatlerde daldı sonunda. Kapının ziliyle gözlerini açtığında ışımıştı ortalık. Hüsnümelek mi öldü? İlk aklına gelen o olmuştu. zil sürekli çalmaya başlayınca, biraz da kızgınlıkla kalktı. Kendini tutmaya çalışarak gidip açtı kapıyı; Mithat'tı. Şaşırıp kaldı! Nasıl Mithat'tı bu? Büyücek iki karanlık delik gibi gözleriyle kapıda sallanarak duran, bet beniz küle dönmüş adam, acımayla karışık ürküye döndürmüştü kızgınlığını. Ruhsal bir depremin böylesine yerle bir ettiği yüzü ilk kez görüyordu. Çekildi kapıdan. Ayaklarını sürütür gibi bir iki adım atıp girişte-

ki koltuğa bıraktı kendini Mithat. Yüzüne alkol bulutu savuruyor insanın. Kızgınlığı yeniden su üstüne çıkmaya başlamıştı Galip'in.

— Ne var gene, dedi, karıyla mı kavga ettin?

Dudakları titreyen Mithat'a bakınca, sorunun anlamsız kaçtığını anladı hemen. Başını kaldırıp boş gözlerini Galip'e dikti Mithat.

Bir şeyler anlatmak istiyor, beceremiyordu belli ki. Şu acınasılık bile sırıtıyor herifin üstünde! Ne bön bön bakıyorsun ulan; söylesene ne söyleyeceksen! Titreyen dudaklarından eğri büğrü söz benzeri bir iki ses çıktı Mithat'ın. Yakalayabildi sonunu da,

— Ne yapacağız şimdi? dedi. Öldü...

Gözleri önünde bir noktaya saplandı; suskun kaldı gene. Ne ölmesi? Ne diyor bu? Sabrı taşmıştı Galip'in,

— Ne saçmalıyorsun oğlum? dedi. Kimmiş ölen? Konuşsana ulan, doğru dürüst!

Emredici sözlerle irkilmiş gibi doğrulup toparlanmaya çalıştı Mithat,

— Söyledim, diye mırıldandı. Öldü diyorum işte. Ne yapayım ben?

Sen ne yapabilirsin ki Allah'ın sersemi. Ürküyle büzülmüş dudakları arasından sızar gibi çıkan kırık dökük sözcüklerle daha da itici olmuştu herif. Gülecek gibi oldu Galip. Sinek öldürmezsin sen ulan! Kim bilir ne boktan şey uğruna sinirlerimi de bombok ettin sabah sabah! Oğlanın karşısına geçip doğru dürüst konuşmak için sandalyeyi çekiyordu ki, telefon çalmaya başladı. Gidip açtı. Sait'ti,

— Mithat sende mi? diyordu.

— Evet. Ne oldu yahu?

— Yok bir şey. Bırakma onu; ben geliyorum, deyip kapattı Sait.

Alıcı elinde kalmıştı Galip'in. İlerde, koltukta, gözleri yere saplanmış gibi kımıltısız duran Mithat'a takıldı gözleri. O zaman gözüne battı pijamayla olduğu. Gidip giyindi. Tuvalete gitti, işini bitirip çıktı çabucak. Mithat'a baktı uzaktan; aynı biçimde sessiz, kımıltısız oturuyordu koltukta.

— Bir kahve yapayım mı sana?

Başını kaldırıp boş boş baktı Mithat,

— Bir su ver, dedi.

Mutfaktan suyu doldurmuş geliyordu ki, kapı çalındı. Ayağa fırladı Mithat. Ürkü dolu gözlerle kapıya, Galip'e bakıyordu.

— Sait geldi.

— Sait mi?

Güvensiz bakınıp duruyordu Mithat gene. Galip'in uzattığı suyu alınca da, gözleri kapıda kaldı öylece. Galip kapıyı açarak Sait'i içeri alınca da bozmadı durumunu. Kapıyı yavaşça kapattı Sait. Hiç de evecen görünmüyordu. Düşünceliydi, o kadar! Polislikte pişmiş herif.

— Merhaba, dedi mırıldanır gibi.

Ağır ağır gidip karşıki sandalyeye oturdu. Mithat'a baktı,

— İçsene suyunu, dedi. Ne dinelip duruyorsun?

Yeni ayırdına varıyormuş gibi elindeki bardağa baktı Mithat; kaldırıp içti suyu sonuna kadar. Bardağı koltuğun yanına bırakıp oturuyordu ki,

— İçeri gidelim, dedi Galip.

Galip önde, Sait arkada, salona yürüyünce Mithat da kalkıp geldi peşlerinden. Sait'in oturduğu büyük kanepenin öteki ucuna ilişip gözlerini yere dikti gene. Bir süre baktı Mithat'a.

— Ne oldu? dedi Sait. Anlat!

Başını kaldırıp bir Sait'e, bir Galip'e baktı Mithat. Yutkundu. Gözleri ilerde bir yere takılı bir süre daha kaldı öylece,

— Bilmiyorum, dedi kendi kendine mırıldanır gibi. Birden işte...

Sessizliği, biraz sertçe Sait bozdu,

— Nasıl bilmezsin oğlum? dedi. Ne demek birden? Bağırsakları patlamış. Arabayı karnından sürüp ezmişsin karıyı duvarın dibinde. Kafasına vurmuşsun önce!

Başını ağır ağır salladı,

— Vurdum, dedi Mithat, dalgın, fısıldar bir sesle.

Sait'in çiziverdiği görüntü şaşkın etmişti Galip'i. Bağırsakları patlamış karının! Bulantıyla kabarır gibi oldu içi.

— Kim? dedi Sait'e, gözlerini büyültüp başını bir gizin açıklanmasını bekleyen merakla iki yana sallayarak.

Şöyle bir baktı Sait,

— Sitare, dedi.

Gerçekten öldürdü demek bu oğlan! İşin şakaya gelir yanı yoktu demek! Şimdi ne olacak peki? Ne olacak, buldu belasını hergele! Gözleri Mithat'taki Sait'e baktı; bir şeyler dolandı kafasında. Toparlamaya çalışıyordu ki, donmuş gibi duran Mithat, ellerini yüzüne kapatıp boşandı birden. Hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Sözler daha açık seçik çıkıyordu şimdi ağzından,

— Mahvoldum ben Sait, diyordu, tıkanır gibi ağlama arasında. Bir tabanca verin bana, kurşun sıkayım beynime! Bittim ben artık, bittim.

Aşağı kaydı kendini yere atar gibi, kapandı kanepeye. Sarsıla sarsıla ağlıyordu. Umarsız, şaşkın kalmış Galip, Sait'e baktı; gözleri Mithat'ta, yontu gibiydi o. Döndü Galip'e,

— Şunu banyoya götür de, yüzünü filan yıkasın, dedi.

Hemen kalktı Galip, Mithat'a eğilip kolundan tuttu,

— Yetti hadi, dedi, kendine gel! Yıkan, açılırsın!

Diretmedi Mithat; kalkıp Galip'in kolunda banyoya yürüdü. Çekti kolunu, girip kapattı kapıyı. Galip salona döndüğünde pencere önünde dışarıya bakıyordu Sait.

— Ne yapacağız?

Galip'in sorusunu bekliyormuş gibi dönüp yaklaştı, ellerini açtı umarsızlıkla,

— Ne bileyim ben? dedi Sait. Yapacak ne var ki?

Bir duraklamadan sonra ekledi,

— Oğlanın başını da yaktı orospu, dedi.

Galip'in soru dolu bakışlarıyla karşılaşınca açıklama gereği duymuş gibi aldı gene,

— Ben biraz önce ayrıldım düğünden dedi. Karının ettiği rezilliği görsen, sen de çeker vururdun?

Şimşek çaktı kafasında Galip'in.

— Bu çocuğu böyle bırakamayız Sait!

Sesi de hüzünlüydü, Sait'e diktiği gözleri de! Galip'in bakışlarından kurtulmak ister gibi çevirdi başını Sait. Dönüp pencereye yürüdü ağır ağır. Dışarlara baktı. Galip gene aldı,

— Kaza filan diye... Ne bileyim?

Derince soluklanıp durdu bir süre Sait,

— Kolay mı? dedi.

— Gücünü, kolayını bilmem. Arkadaşlar böyle günde gereklidir birbirine Sait!

Kızmış gibi döndü Sait,

— Sen olsan ne yapardın yani? dedi.

— Bu işleri bizim bilemeyeceğimizi her vakit sen vururdun kafamıza. Benden akıl mı istiyorsun şimdi?

Sözlerinin etkisini ölçer gibi durup aldı gene,

— Dokunulmazlardan biri yapsaydı bunu, apışıp kalacak mıydın?

İyi bulmuş, iyi söylemişti. Sallantıdaydı belli ki Sait de; itelemesini bekliyordu birinin! biraz sonra dönüp telefona gitti ağır ağır. Kaldırıp çevirdi numaraları, bekledi bir süre,

— Zahit Bey'i bağlayın bana, dedi.

Gene bekledi bir süre,

— Evet, ben Sait, dedi. Durum ne Sitare olayında?

Dinledi bir süre.

— Görgü tanığı var mı? –Evet...–Evet...–Evet. Gören yok! – Morg raporu gelsin bakalım! – Ben de düğündeydim; biraz önce çıktım onlardan. – Öner Beylerle birlikte mi çıkmışlar? – Öyle mi? – Acele etmeyin! Yanlış bir şey yapmayalım! – Evet, Öner Bey de içkiliydi. – Kız atlayıp yolunu kesmişse! – Öner Bey'i kesinlikle tedirgin etmeyin! Bir kaza çıkmışsa elinden! – Doğru, çok sinirlenmişti kıza! Sinirlenmeyecek gibi değildi ki. – Mithat Bey mi? Ne olmuş Mithat Bey'e? – Üzülecektir tabii. Kol kanat gerdi, biliyoruz. – Öner Bey'e mi saldıracak? – Sanmam. Sızmıştır o da! Kendine gelip durumu öğrenince anlayışlı davranacaktır Öner Bey'e! – Kulağı bükülür olmazsa! – Evet. – Ankara'yla konuşun siz Zahit Bey! Genel Müdür Bey'e özel biçimde açıklayın durumu! Benim de arayacağımı, soruşturmayı sürdürdüğümü söyleyin! – Evet. – Kazayı yapan şoförü aradığınızı bildirin basına! Fazla ayrıntıya girmeyin! Örtülü kalsın biraz. – Her gün bir sürü kaza oluyor, ne yapalım yani? – Evet. Teşekkür ederim.

Yavaşça kapattı telefonu. Galip'e döndü. Yukardan bakıyordu biraz. Konuşulanları dinlerken kulaklarına inanamamıştı Galip. Söylediklerinin bu denli etkili olacağını, hele Sait'in, olayı Öner'e yıkarak

kapatma yolunu tutacağını aklının ucundan bile geçiremezdi. Ağzından şöyle bir çıkıvermiş "Dokunulmazlar" sözcüğü ne işe yaramıştı ya! Sandığımdan kurnazmışsın ulan! Benden akıllı değilsin yalnız!

— Ne oldu bu herif, kenefe mi düştü?

Galip banyoya gidiyordu ki, kapı açıldı. Islak, dağınık saçlarıyla yaka paça dağınık Mithat göründü. Kıpkırmızıydı gözleri. Daha tam durulamamıştı; hafiften içini çekiyordu kesik kesik.

— Otur şöyle, dedi Galip,

Suçlu, ürkek bir çocuk gibi sessizce oturdu Mithat gösterilen koltuğa. Sait kanepeye geçti, gözlerini Mithat'a dikti,

— Araba nerde? dedi.

Şaşaladı Mithat. Durup düşündü bir; anımsayamamıştı sanki.

— Beşiktaş'ta, dedi. Sokak içinde. Taksi ile geldim buraya.

— Git arabayı al! Tanıdığın bir tamirhaneye çek! İçini dışını tertemiz yıkatıp boyat hemen. Lastiklerini, tekerleklerini değiştir. Cimrilik etmeye kalkma sakın! Anlıyorsun değil mi?

Şaşkın, ürkek baş salladı Mithat; ancak daha tam anlamamıştı belli ki. Sait bir süre gözlerini diktikten sonra ekledi,

— Şimdi dinle beni! Sözlerime dikkat et!

Söyleyeceklerini iyice algılaması için süre tanır gibi süzdü gene Mithat'ı,

— Sakın bir yerde, bu kazayı Öner Bey'in yaptığını söylemeye kalkma! Anladın mı?

Yoo, nerden anlayacaktı? Nasıl anlasındı? Nasıl anlamazdı? Yani şimdi Sait diyordu ki demek... Yüzünde bulutlar dolaşıyordu Mithat'ın. Aynı yukardan bakışla aldı Sait,

— Düğünden çıkınca evine gidip yattın! İçkiliydin, yorgundun! Başka şey bilmiyorsun! Maçka yolunda kız, ineceğim diye tutturup indi arabadan. Aranızda atışma olmuştu çünkü düğünde yaptığı rezillik yüzünden. Öner Bey de arkadan geliyordu! O kadar! Kazaya çok üzgünsün! Üzgün olmaz mısın, birçok insanlık ettin kıza. Beni de bir süre aramayacaksın!

Kalktı Sait. Mithat da kalktı hemen. Durumu kavramıştı. Şaşkınlıktan, sevinçten dili tutulmuş gibiydi... Dönüp Galip'e baktı, Sait'e

baktı; tutamadı, gözleri doldu gene. Birden uzanıp Sait'in boynuna sarıldı hıçkırarak.

— Saitçiğim Saitçiğim diyordu inler gibi. Sizler benim kardeşimsiniz... Canımı alın! Canımı alın namussuzum!

Kendini ağırdan geri çekti Sait, Mithat'ın kollarından,

— Uzatma hadi, dedi. Doğru arabaya! Unutma! Tek sözcük yok başka.

Mithat sokak kapısına yürüyordu ki,

— Haa, dedi Sait birden. O demir, neydi başına vurduğun, o nerde?

— İngiliz anahtarı, dedi Mithat çekingen bir sesle. Arabada.

— Hemen yok et onu!

Başını salladı anladım anlamına, çıktı Mithat. Galip kapıyı kapatıp geldi salona. Karşılıklı sessiz oturdular bir süre. Düşünceliydi Sait.

— Bu Zahit dedi. Yardımcılarımdan en puştudur bu! Onun nöbetine rastladı. Tam yatıyordum sabah, o bildirdi telefonda. Bir taş attık; bakalım... Kahven yok mu?

Kalktı Galip. Mutfağa birlikte gittiler. Galip kahveleri yaparken kendi kendisiyle konuşur gibi anlatıyordu Sait. Çöpçüler görmüş karının ölüsünü. Teşvikiye Karakolu'na bildirmişler. Duyar duymaz anladım, diyordu. Mithat'tır, demiş; yanılmamıştı. Kaygılı görünüyordu yalnız. Salonda kahvelerini içerken de durgundu. Evi açmış önce, Pakize çıkınca kapatmış. Bir de Galip'i arayayım demiş.

— Karı ne yaptı düğünde?

— Ne yapmadı ki?

Son kez yudumladığı kahve fincanını ortadaki masaya bırakırken aldı,

— Ben biraz uzaklarındaydım Mithat'la kapıştıklarında. Şarkı istemişler bundan. Ondan hır çıkmış nasıl olduysa? Şarkı söyleyecek durumu mu vardı karının? Körkütük, sallanıp duruyordu. Geldiklerinde gergindi ikisi de. Mithat'ı bilirsin, saklayamaz. Öteki de umursamıyor gibiydi. Kafası da iyiydi belli ki. Baktım, içki almıyordu. Düğün pastası kesilince şampanyalar açtılar. Onu aldı önce. Bırakmadı artık; rakı, şarap, şampanya, hepsi birbirine karıştı. İçime doğ-

muş gibi, izliyorum göz ucuyla. Öner de askıntı buna. Mithat kıskanır.

— Öner'le bir şey olmuş mu arasında karının?

— Bilmiyorum, dedi Sait. Karı manyak! Kime ne yapacağı belli değil ki! Bir şeyler dönmüş o arada. Karı bağırıp çağırmaya başlayınca yan salona geçtim. Tutuklatmam gerekecek yoksa. Öyle şeyler söylüyor ki, komünist dersin! Hırsız pezevenkler! Soyguncu orospu çocukları! Böyle bağırıyor. Yetmedi mi fakir fukaranın kanını emdiğiniz. Millet ekmek bulamıyor! Bok yiyin! Şarkınıza da sıçayım, ağzınıza da! Yeri, göğü inletiyor! Tam rezillik!

— O oğlandan mı bir şeyler kaptı dersin?

Dalgın durdu Sait,

— O oğlan mı? dedi. Turgut'u diyorsun. Olabilir. Bakacağız ona da.

Sessiz, düşünceli kaldılar bir süre. Birden güldü Galip.

— Ne oldu?

— Hiç, dedi. Mithat geldi aklıma!

Biraz durdu, tutamamış gibi güldü Sait de.

— Pakize göbek atacak, dedi.

Der demez de bozuldu yüzü,

— Karı, ister misin, alsın bu zevzek oğlanın ağzından gizlisini saklısını? Burnuna halka takıp dolaştırır bunu valla! Açık verirse çok ağır öder eşşekliğini!

Kalktı Sait.

— Ödesin! dedi Galip sertçe. Kolayından atlatmamalı bu vartayı. Sana borçlu olduğunu da unutmasın! Öyle bir arkadaşlık yaptın ki ona sen! Cimri pezevenk!

Bir adım atmışken dönüp Galip'e baktı Sait,

— Bana ne söylüyorsun? dedi. Ona söyle!

Yürüdü. Aklına pat diye düştü Galip'in; bir şeyler kurdu bu! Sen kurdun da o niye kurmasın? Sıra onun şimdi. Kıstırdı Mithat'ı. Hamdi Hoca'nın çiftliğindeki ipotek kalkmadı daha. Haydi Mithatçığım, kıy paracıklarına artık! Kardeşimsiniz diye ağlamak yetmiyor; kardeşliğini gösterme sırası sana geldi! "Canımı alın"mış! Canını ne yapalım senin? Bu herif de benden bekliyor aracılığı! Yapar mıyım?

Yapmam mı? Mithat hıyarını soymaktan tatlısı var mı? Bu bana düşer Saitçiğim, doğrusun! Benim sandığımdan daha sinsi bu herif! Sait çıktıktan sonra gelip uzandı kanepeye; olayları bir kez daha geçirdi kafasından. Beklenmedik anda çığ düşmüştü orta yere! Bir orospu ölmüştü; Sait de elindeydi, Mithat da! İçinde bir korku belirdi yavaşça. Örgüt'e bildirmekle yükümlü değil miydi bu olayı? Yakın tanığı olmuştu olup bitenlerin. Sait'le Mithat dışında, Öner'in adının olaya nasıl karıştırıldığını bilen bir o vardı. Canı sıkılmaya başladı. Büyütüyor muydu yoksa? Giz ortaya çıksa bile kimin aklına gelirdi onun tanıklık ettiği? Ortaya çıkmaz bu giz. Örtbas edecekler. bir şıllık karı için kimse eşelemez bu işi. Sait enayi değil. Ne enayisi; sandığından çok anasının gözü herifti bu! Mithat'ı kesecek! Kaçakçısından, esrarcısından, kerhanecisinden, kumarhanecisinden haraç aldığını söylüyordu Sait'in, Mithatçığım. Biraz da o ödesin bakalım; yasadışına düştü! Sait düşmedi mi yasadışına? Atlatır o. Çok çok yerini değiştirirler. Yolsuzluk yaptı diye polisini cezalandırdığı görülmüş mü devletin? Öner Bey sokuldu işe ama. Bir şey de sokulmadı. Fiskosu, dedikodusu sokuldu. Onu da Zahit mi, ne dedi, yardımcısıymış, onun ağzından aldı telefonda, gördün! Ankara'ya bile telefonu o herife açtırdı. Hem, suçu neymiş adamın? Bir devlet büyüğünün oğluna söz gelmesin diye –Devlet'e söz gelmesin demektir bu!– görevini çiğnemeyi göze aldı! Ne yapsın daha? Değerbilir davranırlarsa yükseltirler bile! Gerçekten itoğlu it bu Sait. Mithat çuvallarsa kötü çuvallar; doğru kodese. Evet, durum bu; biz işimize bakalım! Bakılacak ne işimiz var beklemekten başka? İple çekiyordu Pazartesi'yi. Her gün birkaç saatliğine uğradığı yazıhane, Boğaz'da yemek, bir iki sinema, tiyatro, bol bol can sıkıntısı derken geldi Pazartesi. Çok istemesine karşın ne Mithat'ı aradı, ne Sait'i. Onlardan da ses çıkmamıştı. Birkaç kez, Nazif Bey'le oturup "ağbi kardeş" örgütten ayrılmayı konuşsam diye geçirdi içinden! Nasıl olurdu bu iş? Ne gerekçe gösterecekti? YE-MA'nın başındasın; bir şey istedikleri de yok senden. Ayıpladı kendini; nasıl yakıştırıyordu kendine bu tabansızlığı? Tabansızlık mıydı? Güvensizlikti; karmaşa içinde olmaktı. Bilmediği kişilerin elindeydi çizgisi. En sevmediği şeydi, başkalarının kolunda, karanlıkta yürümek. Hüsnümelek içten bir adam; boş değil söyle-

dikleri! Çarliston da söyledi benzerini. Ayrılacağım dersen güvenceye mi kavuşacaksın? Sersemlik edip Nazif Bey'in desteğini yitireceksin bir de; belki de karşına alacaksın! Kimin yanında olduğu belli mi Nazif Bey'in? Nerde olduğunu o da bilmiyordur belki de! Her şeyin üstünde dev gibi parasal yumruğu var Fehmi Bey'in! Sen de bilmiyorsan bunu! Biliyorum, gerekli olduğunu da biliyorum. Yeterince dev gibi olsa o yumruk keşke! Şu toplantı neymiş bakalım, onu görelim bir. Akşam tam yedi'de geldi Nazif Bey. Çıktılar. Aşağıda bekleyen arabayla gelip Ankara Caddesi'nin başında indiklerinde hemen de hiç konuşmamışlardı. Yağmur vardı. Çoğu işyerleri kapanmış, şemsiyeli, pardösülü birileri koşturur gibi aşağı yukarı gidiyorlardı caddede. Yokuşu çıkıp sağdaki iç avluya girdiler. Kapı açıldı, bir sivil saygıyla selamlayıp asansöre aldı gelenleri. Yukarıya çıkarlarken heyecandan çok merak vardı içinde Galip'in. Asansörden inince bir başka sivil karşıladı; başıyla selamladı Nazif Bey'i. Ne kadar az konuşuyorlardı; gözleriyle anlaşıyor gibiydiler. Yürüdüler loş koridor boyu; sağdaki bir odanın kapısını açtı Nazif,

— Buyrun Nadir Bey deyip girdi içeri.

Yüreğinde birden beliren, can sıkıcı çarpıntıyı bastırma çabası içindeki Galip de girdi peşi sıra. Üç kişi oturuyordu maroken koltuklarda. Görkemli gövdesi, tipik kemer burnuyla ilk gördüğünde belleğine yerleşmiş, "baba dostu" Razi Bey'i anımsadı hemen. Ötekiler yeni yüzlerdi. Kalkarak karşılamışlardı gelenleri. El sıkıştılar. Razi Bey tanıştırdı Galip'i; Ragıp'la Harun Beylermiş yeniler. Avizeli, halı döşeli, pencereleri kalın kadife perdelerle kapalı odada bir beklenti sessizliği oldu önce.

— Arkadaşlar, diye yavaşça aldı Razi Bey, çok bekletmeden.

Daha adam ağzını açarken sıkıntı duymaya başlamıştı Galip! Adamın ne konuşacağını, ötekilerin ne diyeceğini biliyordu artık sanki! Ne merakı kalmıştı, ne heyecanı! Nazif'i tanıyordu. Razi Bey'i de biliyor sayılırdı. Bu yeniler, Ragıp, Harun Beyler de, daha ilk bakışta eni boyu belli birileriydiler işte! Kolalı yakasının altından çillerle dolu boğazı görünüyordu Harun Bey'in. Kızıla çalan saçları, kulak artlarına doğru kirpi gibi dikelmiş yer yer. Ragıp Bey Arap'a benziyordu daha çok. Koyu kara saçları kıvırcıktı. Düzgün, biçimli

burunları vardı ikisinin de. Ütülü pantolonları, manken gibi ceketleri, özenle bağlanmış kravatları, bulanık gözlerini (Harun Bey gözlüklüydü) Razi Bey'e dikmeleriyle can sıkıntısından öte hiçbir şey kazandırmıyorlardı toplantıya. Ankara'da, devlet katlarında iş izlerken, her büyücek kapı ardında karşına çıkıp eline bin kâğıdı sıkıştırman için dişlerini gösterip bir sürü ağırbaşlı söz edenlerden ikisini seçip göndermişler! Kızılordu'nun ilerlemesiyle başımıza bela kesilmeye başlayan, kızıl vatan hayını komünistlere karşı devletimizi korumakla yükümlü olduğumuzu, üstüne basa basa bildirdi Razi Bey! Konunun genel tartışmasını yapıp ilkeleri üstünde duracaklardı bu akşam. Dev gibi çelikten Alman yumruğu komünistlerin kafasına inerken nerdeydik? Razi Bey durdu. Sessiz, saygılı dinleyenlere baktı tek tek.

— Ne diyorsunuz? dedi. Bu konuda düşündükleriniz?

Ragıp Bey bozdu başlayan sessizliği.

— Önce Nadir Bey'i dinleyelim isterseniz!

Gözler Galip'e çevrilmişti. Kolundan apar topar sınav odasına çekilip kurul karşısına oturtulmuş gibi oldu Galip. Terledi. Nazif Bey yetişti yardımına,

— Arkadaşlar sizi tanıyorlar Nadir Bey, dedi. Düşündüklerini bütün açıklığıyla, hiç çekinmeden söyleyin!

İyiydi de, nasıl söylesindi? Daha ne biliyordu ki, ne söylesindi? Sesinin titrememesi için heyecanını bastırıp toparlamaya çalıştı kendini,

— Komünistlere karşı devletin yanında olmak en onurlu görevimiz, diye yavaştan girdi söze... En kutsal görev! Deneyimli sayılmam. Komünistlere karşı nasıl savaşılır bizim ülkede; onu sizlerden öğreneceğim. Vereme, frengiye düşmanım; kökü kazınsın isterim. Ancak tanıyı koymak, iyileştirmek, hastalığı yok etmek doktorların işi. Elimden geldiğince yararlı olmaya çalışacağıma güvenebilirsiniz!

İyi olmuştu bu alçakgönüllü konuşma. Olumlu izlenim bıraktığından başka, çekilip sığındığı kıyıdan, söylenenleri sessizce dinlemesine olanak sağlamıştı. Konuşma tezden, Komünist Partisi üzerine, ayrıntılı bilgiler içeren açıklamalara dönüşmüştü. Söyleşi gelişip ilerleyince, önyargılarla baktığı Harun'la Ragıp Beyler üstüne düşündüklerinin hiç de yerinde olmadığını anladı. Tanıdığını sandı-

ğı Razi Bey'in de, bu işin Türkiye'deki tarihini, girdisi, çıktısıyla bilen, önemli bilgilerle donanımlı biri olduğu anlaşılıyordu. Onların aralarında, çok bilinen bir şeymiş gibi konuştukları olaylar, adlar, bugüne dek hiç duymadığı şeylerdi Galip'in. Baytar Salih, Baytar Cevdet, Doktor Şefik Hüsnü, Doktor Hikmet Kıvılcımlı, Reşat Fuat, Nâzım Hikmet, Hüsamettin Özdoğu, Emin Sekun, Zeki Baştımar, Ahmet Fırıncı, Zileli Halil, Hasan Ali Ediz, Tayyareci Celal, Cemal, Boz Mehmet, Ahmet Cevat Emre, Laz İsmail... Halk İştirakiyun, Ankara davaları, İstiklal Mahkemeleri'ndeki komünistler, '27, '29 Tutuklamaları. Defterdar'daki Kongre, Moskova'da alınan kararlar, desantralizasyon. Nâzımların muhalefeti... Daha böyle bir sürü addan, olaydan tek bildiği Nâzım'la Şefik Hüsnü'nün, Reşat'ın adlarıydı. Ne çokmuş bilmediği! Koca bir tarihmiş meğer! Biliyor görünse de, onların ölçüsünde Nazif Bey de bilmiyordu bu işleri. '38 Harp Okulu, Donanma Olaylarından bu yana; ilk kez, Reşat Fuat'la yeniden atılıma geçmişti TKP (Harp Okulu-Donanma Davası soruşturmalarında örgüt olarak TKP ile doğrudan bir bağ da kurulamamıştı. "Komünistler"di suçlananlar, TKP değil!). Soruşturma tam sonuca varmamıştı ya, bu Süleymaniye'ye asılamayan, hükümete karşı pano da TKP'nin işi gibi görünüyordu. Gelen bütün raporlar, duyumlar, üniversitelerin de (başta Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Fakültesi) komünist kaynaşmalara odaklık ettiği, TKP'nin de parmağı olduğu yolundaydı. Özellikle Harun Bey (yargıç albaymış) önündeki dosyadan çıkardığı bir sürü belgeye bakarak konuşuyordu. Onun çıkarıp ortaya koyduğu belgeleri Razi Bey ezbere biliyordu sanki! Geçmişin, '920'de, Bakû'de toplanan Komünist Partisi kongresinden bugüne, devinimin bir özet dökümü yapıldıktan sonra, bugünler üstünde yoğunlaşıldı. Söz daha çok Ragıp Bey'e düşüyordu artık. Razi Bey'den sonra, örgütte en eskilerden biri olduğu konuşmalarından anlaşılıyordu. Devletin komünistlere karşı siyasal tutumunu, çizgisini bilen, belki de belirleyenlerden biriydi Ragıp Bey. Kimilerinin arasındaki özel çatışmalara kadar, tek tek tanıyordu Türkiye'deki komünistleri. Gündeme oturan, bundan sonra oluşturulacak çizgi tartışılırken son sözü o söylüyor gibiydi. Hükümet, diyelim savaş sonunda, Batı'da olduğu gibi bizde de Komünist Partisi'nin kurulmasına izin verirse,

yeni bir durum çıkacaktı ortaya. Ona da hazırlıklı olmalıydılar ya, bugün kesindi Devlet'in tutumu; Rusya'ya kapı aralayan akımlara göz yummak, bilgisiz, yoksul halka veba bulaştırmak gibiydi! Savaşın ne olacağı, ne getireceği de belli değildi daha. Galip'in hastalık sözünden esinlenerek yapmış olmalıydı veba benzetmesini! Onurlandırıcıydı! Kafasındaki kimi karanlık noktaların ışığa kavuştuğunu, bugüne dek tanımadığı bir doyuma yaklaştığını sezinler gibi oldu Galip. Böyle bir kurulda onun da yeri vardı; inanmaya başlamıştı artık. Mahya olayı için, Birinci Şube'nin başlattığı tutuklamalardan söz etti Ragıp Bey. Daha tam sonuca varılmamıştı ya, cezaevine girmemiş komünistlerdi hepsi de! Üçe ayırıyordu komünistleri; cezaevine girmemiş komünistler, cezaevindeki komünistler, cezaevinden çıkmış komünistler! Çoğu öğrenciydi tutuklananların; başlarında görülen, İktisat Fakültesinde asistan Mihri Belli de içinde, bugüne dek pek duymadıkları adlardı. Süleymaniye'ye mahya asmaya kalkanlar bunlardı. Sıradan alıp sıkıştırdıkları ayakkabıcı Efe Selahattin'in, yolda Tahsin Berkem'i gördüğünü söylemesi çözmüştü işi! "Sana gelemiyorum, çalışmaya başladık çünkü!" Bunu diyen oğlan kalkıp Samsun'a, evine gitmiş sonra da! Süleymaniye'nin bahçe duvarından düşüp yaralandığı biliniyormuş kaçan mahyacılardan birinin. Aile dostları, bizim örgüt'ün adamı bir öğretmenin, evlerine gidip oğlandaki yara izlerini, kolundaki kırığı saptamasıyla açığa çıkmıştı olay. Aranan Halil'le Hasan Basri vardı yalnız, Ankara'da bir süre cezaevinde kalmış olanlardandılar. Onlar da bulunamıyordu nedense bir türlü. Süleymaniye'ye pano asma olayı da tam sökülmüş sayılmıyordu. Şimdi belliydi, Mihri Belli'yle Tahsin Berkem'in yaptığı izlenimini bırakmıştı. Bunların başının altından çıkacak bir şeyler de olmalıydı. Bu kayıp kişiler üstünde ciddi biçimde durmak gerekir, diyordu Ragıp Bey. Harun Bey de başını salladı elindeki kâğıtları karıştırıp bakarak,

— Ben de öyle düşünüyorum, dedi. Bu Halil'in sözgelimi, o kadar çok yerde adı geçiyor ki... Hasan Basri kayıp; gören yok. Ama bu herifin, geçen şubattan, Reşatların tutuklanmasından bu yana izleme raporları var; hepsi de bir yerde kopuyor sonunda! Ne bu herif şeytan, ne izleyen görevlilerin tümü aptal!

Alaylı bir bakışma oldu aralarında.

— Birinci şube izliyordu değil mi? dedi Razi Bey.

Bakışmalar örtülü gülümsemeye dönüşmüştü.

— Biz alacağız bu dosyayı. Bu herifin Mazlum'la ilişkisi var!

Ağır bir sessizlik izledi Razi Bey'in bildirisini. Kimse karşı çıkmamıştı. Nazif'e döndü Razi Bey,

— Siz ilgilenseniz, dedi.

Yanındaki Galip'e baktı Nazif,

— Uygun görüyorsanız bakalım biz, dedi.

Anlamıştı Razi Bey,

— Evet, dedi. Nadir Bey'le birlikte el koyun bu olaya!

Heyecanlanmıştı Galip. Önemli bir çalışma başlıyordu demek. Karara katıldığını bildirmek ister gibi başını eğdi saygıyla. Toplantıya ilgisi daha da artmış, konuşulanları daha yoğun bir dikkatle dinlemeye başlamıştı. Abdürrahim diye birinden söz ediyordu Ragıp Bey. TKP'nin temel direklerinden biriydi; Doktor Şefik Hüsnü'ye yakınlığıyla bilinirdi. Reşat'ın çalışmalarında uzak tutulmuştu bu kez. Ragıp Bey'in kanısı; TKP'nin başlatacağı yeni bir çalışma için yedekte bekletilenlerdendi bu adam. Aylardır gözaltında "fermantasyon"a bırakılmıştı. Hücrede uzun süre sorgulamadan bekletmeye, alayına kullandıkları deyimdi bu.

— Aşağıya aldık. Görelim mi?

Ragıp Bey söylüyordu ya, bakışmalarından belliydi, Harun Bey adına da yapılıyordu bu öneri. Razi Bey'ce de uygun görülmüştü. Nazif Bey'e baktı Razi Bey. Olur'unu almak için Galip'e bile baktı!

— Evet, dedi Razi Bey. Konuşalım şununla!

Yandaki duvarda bir yere uzanıp zile bastı Harun Bey; hemen içeri giren görevliye,

— 6 Numaradakini getirin, dedi.

Rahmi Usta getirilinceye kadar da ek bilgiler verdi Ragıp Bey. Çeşitli denemelerden sonra polisin vardığı yargı acıya duyarsız olduğuydu bu adamın. Ağzından önemli bir açıklama alınamamıştı bugüne dek. Moskova'da yıllarca kaldığını bile doğru dürüst söylememişti; başkalarından öğrendikleriydi polisin bildiği. Yeraltındaki TKP'ye gözdağı niteliğinde uyarı göndermenin en güvenli

yoluydu bu adamla bir konuşmak. Ne ölçüde yararlı olacağı bilinmezdi. Bir de, ağzı yoklanmış olacaktı; ne alınırdı bakalım? Biraz sonra kapı açıldı, görevli odaya soktu Rahmi Usta'yı, saygılı bir selamla çekildi, kapattı kapıyı. Orta boyunu biraz daha kısaltan öne eğik, kambur duruşu, uzamış kara sakalları, dağınıkça saçları, yorgun yüzü, şaşkınlığını örtme çabasındaki bakışlarıyla beklemediği bir şeyle karşılaştığı belliydi kapıda dikilip kalmış adamın.

— Gel bakalım Abdürrahim!

Ragıp Bey, kapıya yakın boş koltuğu gösteriyordu eliyle,

— Gel bakalım; otur şöyle!

Çekingenliğini atmaya çalışır gibi dikeldi Rahmi Usta, yürüdü sessizce, gösterilen koltuğa oturdu. Ragıp, Harun Beyler, Razi Bey'e baktılar göz ucuyla,

— Seni niye buraya çağırdık biliyor musun? dedi Razi Bey.

Bir şey anlamamış gibi sessiz bakıyordu Rahmi Usta. Razi Bey aldı gene bekletmeden,

— Toplanıp konuştuk arkadaşlarla. Hele ülkemizin bugünkü durumunda, vatan hayınlığından niye vazgeçmiyor bu sizin parti? Bir türlü çıkamadık içinden! Belki bir açıklaması vardır bunun diye seni dinlemeye karar verdik sonunda! TKP'de senin en yetkili ağızlardan biri olduğunu biliyor arkadaşlar. Saklayacak bir yanı yok bunun! Açık açık konuşalım! Söyleyeyim; burdaki sözlerinden ötürü bir suçlama kesinlikle söz konusu olmayacaktır. Devletin onuru adına söz veriyoruz sana; tam bir güvence içindesin! Devletin gizi olarak kalacaktır bu konuşmamız! Şunu da belirteyim açıkta, herkesin suçlu olduğuna inanmak istemiyoruz. Yurtsever birileri de olabilir diye düşünüyor, onlara bir zarar gelmesin istiyoruz. Titizlenmemiz bundan!

İçtenlikle bir söyleşi sıcaklığında söylenmişti sözler. Yurtseverce bir dertleşmeydi istenilen! Konuşma biçemini beğenmişti Galip. Yumuşak görünümü altında incelikli, ağır suçlama, bir anlamda gözdağı da içeriyordu! Duyduğu saygı daha da arttı Razi Bey'e. Yalnız, olup biteni, yapılmak isteneni tam kavrayabilmiş değildi daha. Bütün gözlerin üstüne dikildiği Abdürrahim, söylenenleri tam algılayamamış gibi sessizce bakıp kalmıştı salondakilere.

— Evet, seni dinliyoruz! Konuş rahatça!

— Ne konuşacağım? dedi aşağıdan bir sesle Rahmi Usta. Doğru dürüst anlamış değilim sorduğunuzu da.

Acıya çalan isteksiz bir gülüverişle ağırdan aldı gene,

— Ben kim oluyorum da konuşacağım bunları sizinle. Çok üstün değer biçmişsiniz bana! Şunu söyleyeyim yalnız; hiçbir vatan hayını ile ilişkim olmadı benim bugüne dek.

Sustu. Çöktü çökecek suskunluğu önlemek ister gibi, önce Ragıp, Harun Beyler, biraz da yapay, gülüşmelere başladılar. Razi Bey'in, onu izleyen Nazif Bey'in, birbirlerine bakarak gülüşleri daha doğal olmuştu. Nedenini pek bilmeden Galip de gülümsedi. Elindeki kabarık bir büyük dosyayı kaldırıp Rahmi Usta'ya uzatarak,

— Seninle ilgili ne varsa hepsi burda Abdürrahim, dedi Harun Bey. Bu kadar alçakgönüllü davranmana gerek yok! Donuna, gömleğine kadar biliyoruz biz seni. Gerekirse hangi vatan hayınlarıyla, nerde, ne vakit, nasıl birlik olduğunu da tek tek sayarım. Olmuş bitmişleri tartışmaya çağırmadık seni biz; doğru dürüst konuşalım, dedik!

Gergin bir sessizlik yaşandı.

— Mihri Belli'yi tanıyorsun!

Ragıp Bey'di.

— Hayır, tanımıyorum.

Alaylı bir gülüşle baktı Ragıp Bey,

— Reşat'ı tanımıyorum de hadi!

Sessizce baktı Rahmi Usta,

— Tanırım desem ne olacak, tanımam desem ne olacak, dedi. Yıllar var ki, ne yüzünü gördüm, ne de ne iş yaptığını bilirim!

— Kimse dokunmadı sana onun için de! Bu kadar tutuklamalar oldu.

— Neyim vardı ki? Yıllardır köşemde ekmeğimi kazanmaya çalışıyorum, biliyorsunuz. Bütün gün atölyedeyim, yorgun argın gelirim eve. Karım da ağır hasta; öylece bıraktık. Öldü mü, kaldı mı, aylardır onu da bilmiyorum. Daha nasıl dokunacaklardı bana?

Acılı başkaldırmanın etkisiyle duygulu bir sessizlik çökmüştü ki, uyanmış gibi alaylı aldı Razi Bey,

— Ağlatacaksın bizi! dedi.

Ciddileşti birden,

— Sana kötülük olsun diye bir şey yapılmıyor! dedi. Bunu sen de bilirsin! Bizim görevimiz devleti korumak. Yadsımaya kalk istediğin kadar, TKP'nin sayılı kişilerinden birisin! Devinimden bugün uzak tutulmuş olabilirsin. Görev sırası sende! Çalış, dendi mi çalışacaksın. Enayi mi sanıyorsunuz siz bizi? Biz bunu bilmeyeceğiz?

Razi Bey gözlerini Rahmi Usta'ya dikmişti; karşılıklı bakışıp kaldılar bir süre. Ragıp Bey bozdu sessizliği,

— Bak Abdürrahim, dedi. '35-36'lara kadar saldırdınız bize. Türkiye'nin milliyetçi kapitalist burjuvaları idik, fakir fukarayı sömürüyorduk; baş düşmanınızdık sizin! Sovyetler'le yürüttüğümüz dostluk politikası da ikiyüzlülüktü; gönlümüz, yüreğimiz Batılı kapitalistlerden yanaydı! Öyle mi?

Sessizce bakıyordu Rahmi.

— Yanıtlama istersen; içinden çok iyi biliyorsun söylediklerimin doğruluğunu. Sonra ne oldu? Moskova kulağınızı büktü; Komintern'de sizi masaya yatırdılar. Desantralizasyon kararı, Separat kararı alındı.

Önündeki dosyayı karıştırarak çıkardığı kâğıtları uzatıp gösterdi Rahmi Usta'ya,

— Bu da sizin TKP'nin, yeni dönem için aldığı karar. "Türkiye Komünist Fırkası Merkez Komitesi'nin Yeni Taktikasına Dair Beyanatı."

Sekiz on sayfalık kâğıtları uzattı iyice,

— Al bak istersen, dedi. Sahte mahte değil! Sen iyi bilirsin!

Almadı Rahmi Usta. Ağırdan kımıldadı yalnız.

— Ne o şaşırdın mı? Burası Birinci Şube değil Abdürrahim! Boşuna yorma kafanı; bütün bu belgeleri bize Moskova verdi! Bizim onlara olduğu kadar, daha da çok onların bu devletin dostluğuna gereksinimi var! Doktor Şefik Hüsnü geldi. Reşat geldi. Ahmet Fırıncı geldi. Dokundu mu kimse? Şefik Hüsnü, yedek subaylık görevini, Yüzbaşı doktor olarak yaptı Sivas'ta. Ahmet Fırıncı iş açtı, Tornacı Emin iş açtı, sen iş açtın. Reşat BAYER'e girdi. Zeki Baştımar'a Başbakanlık Kitaplığı'nda görev verildi. Halkevlerinde çalıştınız. Onları

da görüyorduk. Yasalar çerçevesinde kaldığınız süre sorun yoktu. Yanlış yaptık, düzelteceğiz diyordunuz! Yeni taktiğinizi böyle açıkladınız. Yapsınlar görelim, dedik biz de! Sen de biliyorsun bunu! işte burda yazılı!

Elindeki kâğıtlardan birini çekip okumaya başladı.

— "Halk Fırkası diktatörlüğünü, halk kitlelerinin hareket ve teşkilatlanma serbestliğini boğan alelade bir diktatörlük gibi üstünkörü mahkûm etmekle iktifa ettik; onun (burda sesini biraz daha yükseltip sözcüklere bastıra bastıra sürdürdü okumayı), irticali kuvvetlerin saldırışlarına ve suikastlarına karşı koruyuculuk vasfı ve ıslahatçılığı üzerinde durmaya lüzum görmedik."

Şöyle bir bakıp alt tümcelere kaydırdı gözlerini,

— "Bu yanlış siyaset, hükümet faaliyetlerinin müspet taraflarını görmezlikten gelmemizi; (kimi satırları, içinden okur gibi mırıldanarak atladı; bastırarak aldı yine) ... uluorta Amele ve Köylü Hükümeti şiarını ileri sürmek; bütün hareketlerimizi bu şiar etrafında temerküz ettirmek hatasına düşmemize mucip oldu. Son derece zararlı olan böyle bir yola sapmanın mesuliyeti en başta partimiz idare edici organı Merkez Komitesi'ne aittir."

Özellikle son tümceyi bir utku söylevi çeker gibi okumuştu Ragıp Bey. Gözlerini Rahmi Usta'ya dikti gene.

— Biz uydurmadık bunları; siz yazdınız! Şimdi de ülkenin tam sıkışık gününde, hükümetin başını "façist" ("faşist dememiş, TKP bildirisinde kullanıldığı biçimiyle "façist" demişti) diye yaymaya kalkıyorsunuz dünyaya. İngilizleri sevindiriyorsunuz! Bizi Almanlarla savaşa tutuşturmayı onlar istiyor bugün. Bunu kafasına takan Churchill. Olupbittiye getirmeye çalışıyor Türkiye'yi. Rusların da beklediği yok böyle bir şeyi, Amerikalıların da. İngiliz İşçi Partisi'nin adamı Sir Stafford Cripss'e, Stalin'in dediğini biliyor musun? Gazeteci Ahmet Emin Yalman'a söyledi Londra'da Stafford Cripss. "Türkler, zayıf günlerimizde bizi arkadan vursalardı güç durumda kalırdık. Vurmadılar. Kendilerine karşı minnet duyuyoruz" diyor Stalin. "Boğazlar'ın güvenilir bekçileri olduklarını kanıtladılar" diyor. "Onları bu savaş sonu ödüllendirmek gerek. Bulgarlara Karadeniz'de bir liman yeter. Bulgar kıyılarının öteki bölümü, hinterlandıyla Türklere verilmeli"

diyor. Kimsenin toprağında gözümüz yok bizim ya, Stalin diyor bunu. Size ne oluyor peki?

Abdürrahim denen herifi etkiliyor muydu bu sözler, bilmiyordu ya, Galip için şaşırtıcıydı. Şu salonda olup biten her şey şaşırtıcı olmaya başlamıştı da, Ragıp Bey'in övünür gibi söyledikleri can yakar biçimde şaşırtıcıydı. Onun bugüne dek düşündüklerinin doğruluğunu Stalin de açıklamıştı işte! Bizimkiler, hayınlık ölçüsünde eşşeklik etmeyip vursalardı, işi bitikti demek kızılların! Nasıl borçluluk duymasındı Stalin! Ragıp Bey de övünüyordu Stalin'den aldıkları "aferin!"le! Türkiye'deki komünistleri kandırıp yatıştırmak mı istiyor aklınca bu adam! Kızıl tehlikeyle böyle mi savaşacağız? Almanya yıkılacak diye Stalin'le uzlaşmanın yollarına bakıyor bunlar! Saraçoğlu mıymıntısı mı faşistmiş? Faşistin de kim olduğunu, ne olduğunu bilmiyor bizim aptal komünistler! Nazif Bey'e baktı, hiçbir tepki belirtisi yoktu onda. Dili açılmaya başlayan Abdürrahim'deydi gözleri. "Stalin'e benzemekle suçluyordunuz, şimdi de benzemeyenlere kızıyorsunuz!" diye sinsi bir alayla girdi Abdürrahim.

— Stalin'le bir ilgisi yokmuş bu işlerin; sevindim! Siz söylüyorsunuz bunu! dedi.

Neyin nesi olduğunu bilmiyormuş bu mahya işinin ya, Saraçoğlu hükümetinin aldığı kararlarla ekonomik sağlığı iyice bozulmuş Türkiye'nin! Komünistlikle de ilgisi yokmuş bunun; vurguncu, karaborsacı kesimin dışında, sıradan yurttaşından, esnafından namuslu tüccarına, herkesin ağzındaymış bu.

— Bunları yazmak, konuşmak yasaksa bir ülkede, başbakanın böyle tepkiler alması da kolay önlenemiyor demek! Bunu sizler benden iyi bilirsiniz!

Sözün bu yola dökülmesinden pek hoşlanmış görünmüyordu dinleyenler. Başını salladı Ragıp Bey,

— Biz bu ülkede kimin ne halt ettiğini çok iyi biliyoruz, dedi. Karaborsacı savaş vurguncuları dediklerinizi de biliyoruz. Sayısını da biliyoruz!

Hükümet sözcüsü gibi konuşuyordu Ragıp Bey,

— Birini herkes biliyor!

Gözler Abdürrahim'deydi gene. Ağırdan sürdürdü Rahmi Usta,

— İşimiz gereği dışalımla getirilmiş mallar arıyoruz piyasada. Tümünü ederinin kat kat üstünde karaborsadan alabiliyoruz. O da yalnız Fehmi Bey'in adamlarından! Devletin ayırdığı dövizle ülkeye giren bu mallar, nasıl oluyorsa, onun depolarına giriyor hemen! Ankara'nın bir kalesi vardı; bir de ünlü Fehmi Bey'i şimdi! Bakkal mıymış neymiş köyün birinde. Şimdi Karun oldu diyorlar!

Gülümsedi yumuşatmak ister gibi,

— Rahmetli Refik Saydam da yakınırdı dışalımcılardan, biliyorsunuz, dedi. Eski Başbakanımız. Devletleştirmeyi bile düşündüğünü söyledi dışalımı Meclis'te. Kimsenin faşist dediğini duymadım ona! Sayısını diyorsunuz; başka Fehmi Beyler de var demek! Sayısını bilmekten çok, hükümetlerin görevi, çıkmasını önlemek bunların! Değil mi? Biz iyi kötü kazanıyoruz. Halk çok ağır koşullarda. Öyle fırladı ki her şey! Siz de biliyorsunuz. Hepimiz içindeyiz.

Fehmi Bey'in adı edilince, Galip'in belli etmeden gözünü kaydırdığı Nazif Bey, tedirginlikle bir iki kımıldadı, söze girecekmiş gibi dikelip kaldı öylece. Ragıp Bey gülüyordu,

— Ne kadar saklamaya çalışırsan çalış Abdürrahim, dedi. Mahya asmaya kalkışanlarla ortak yanını, şu sözlerinle açığa vurdun! Reşat'ın gizli yayınları da böyleydi. Reşat'ı tanımasak sen yazdın diyeceğiz!

— Benim işim torna-tesviye, dedi Rahmi Usta. Yazı mazı kıvıramayacağımı bilirsiniz. Ne Reşat'ı okudum, ne mahya asmaya kalkışanları duydum! Bu dediklerimi herkes görüyor, gizli gizli konuşmayan yok. Açık söylemesi yasak yalnız! Konuş dediniz de onun için. Konuşmam istemezseniz!

Gülüşmeler arasında,

— Yo yo, dedi Ragıp Bey, konuş. Çekinmeden konuş! Yalnız, bizi kandırdığını sanma!

Alaylı gülüşmelere aldırmaz gibi gülümserce baktı Rahmi Usta,

— Kendi kendini kandırmamalı insan, dedi. Asıl önemlisi o. Ben sizi nasıl kandırırım!

Aşağıdan alınarak söylenmiş görünse de yarenliğe ters düşmüş sivrilikteydi sözler. Gülüşmeler soluklaştı.

— Biz bu devleti sokakta bulmadık Abdürrahim!

Gözlerini Rahmi Usta'ya dikmiş Razi Bey'di. Söyleşi soğuyup katılaşmaya yüz tutmuştu!

— Ne komünistlere bırakacağız bu ülkeyi ne başka bir şeytana! Siz istediğiniz kadar kandırın kendinizi!

Çekingen, sessiz bakıyordu Abdürrahim. Reşat Fuat'ı anımsadı Galip. Onun kadar bilgili olmadığı belli; hiç de ondan az kurnaz değil. Daha da sinsi belki bu herif!

— Niye çağırdık, seninle niçin konuşuyoruz? Sen de merak ediyorsun, değil mi?

Sorunun yanıtını Abdürrahim'den çok Galip merak ediyordu.

— Siz, yoldaşlar, savaş bitecek, devrim gelecek diye, esrarkeşler gibi düş kurup durun istediğiniz kadar! Bir tek ters adım atarsanız şu ülkede tuz buz olacaksınız! Bizden söylemesi!

Razi Bey'in şu meydan okuyuşu, hem gereksiz, hem yetersiz göründü Galip'e. Demek bunun için çağırmışlar! Koca devlet, adam yerine koyup konuşuyor bunlarla! Böyle binlercesini bir günde vagonlara doldurup Almanya'da kamplara...

— Sorgusuz sualsiz, aylardır niye tutulduğumu ben daha anlamış değilim!

Abdürrahim'in dikelir gibi söylediklerine yanıt vermeden bir süre baktı Razi Bey,

— Merak etme, dedi. Onu sana iyice anlatmadan bırakmazlar!

Uzanıp zili çaldı Ragıp Bey. Gelen görevli şişmanca biri, alıp götürdü Abdürrahim'i. Bir sessizlikten sonra Razi Bey aldı; devletin yeni dönem için tutmayı düşündüğü yoldan genel çizgileriyle söz etti. İyice belliydi aslında; Türkiye'nin yeri Batılı ülkelerin yanıydı. Polonya'daki gelişmelerden kaygı duymamak olanaksızdı. Yunanistan'da olanlar umut vericiydi. İngilizler EAM'a, ELAS'a, komünistlere, belli ki göz açtırmayacaklardı. Bizim için de gerçek güvence yoluydu bu. Komünistlere uyanık olunacak; ancak Kemalist devrimlerden de ödün verilmeyecekti. Toprak yasası çıkarılması düşünülüyordu. Köy Enstitülerine, sanat okullarına, ilköğretime tam ağırlık verilecekti; ta ki Türkiye'de okuryazar olmayan tek kişi kalmasındı. "Ulusal Önder"in ilk belirlediği erek buydu şimdi. Komünistlere karşı en temelli önlem halkın yaşamını

iyileştirmekti. Türkiye'yi, eğitimiyle, müziğiyle, tiyatrosuyla çağdaş bir ülke durumuna yükseltmek Ulusal Önderimizin... Dinlemiyordu Galip. Bu tür konuşmaları hep aptalca bulmuştu. Dinlemedi bir daha da. Aklı şu Halil denen herifin yakalanmasındaydı. Abdürrahim de takılmıştı kafasına. Ortada dönen yuvarlak sözlerden sonra toplantı bittiğinde, kesik kesik düşlerle dolu bir uykudan uyanmış gibiydi. El sıkışıp ayrıldılar salondan. Nazif Bey'le bir yan odada beklediler kısa bir süre. Toplantıda hemen de hiç konuşmamış Nazif Bey'in yüzünden ne düşündüğünü anlamak kolay değildi. Kapı açılıp da görevlinin görünmesiyle odadan çıktıklarında tek sözcük etmemişti Nazif Bey. Asansörde, biraz sonra karanlık Ankara Caddesi'nde atladıkları takside de suskundu. Döndü bir ara, "Seni eve bırakayım" dedi, dalgın, suskun kaldı gene. Eve geldiklerinde Galip'le indi. Galip taksiyi öderken,

— Size biraz konuk olacağım Nadir Bey, dedi.

İlk kez yüzünde bir gülümseme belirdi Nazif'in.

— Onur verirsiniz Ağbi.

Sevinmişti Galip. Nadir dediğine göre örgütle ilgiliydi demek. Çıkıp eve girdiler; uzun bir yoldan gelmiş gibi salondaki koltuklara bıraktılar kendilerini. Biraz önceki toplantının yoruculuğunu, sıkıcılığını anımsar gibi alaylı bir gülümsemeyle bakıyordu Nazif.

— Kahve yapayım mı?

— İstemez, dedi Nazif. Sen istiyorsan iç!

O da istemiyordu. İçkiyi de reddetti Nazif Bey; bekletmeden aldı hemen.

— E, söyle bakalım, dedi. Nasıl buldun toplantımızı?

Şaşaladı Galip. Gülümsemeye çalıştı,

— Ben de sizden soracaktım Ağbi, dedi. İlk kez bulunuyorum böyle bir toplantıda.

— Ben de onun için soruyorum!

Açığa vurmadıkları ortak bir duyguyu paylaşıyor gibi bakışıyorlardı.

— Bilmem, dedi Galip. Çok yeni şeyler duydum, öğrendim ya...

Söylesin mi söylemesin mi gibisine duralamıştı. Gülümseyerek bakıyordu Nazif Bey,

— Söyle, söyle, çekinme, dedi.

— Valla, biraz düş kırıklığına uğradım Ağbi.

Duralayıp Nazif'in yüzündeki anlayışlı gülümsemeyle yüreklenmiş gibi ekledi,

— Bana biraz, nasıl söyleyeyim, ayağı yere basmaz, hani derler ya, romantik geldi!

Ağır ağır başını salladı Nazif. Yüzündeki gülümseme silinip gitmişti.

— Evet, dedi. Parmağını bastın!

Gözlerini Galip'e dikip baktı bir süre, yavaştan aldı,

— Köy Enstitüleri diyorlar; hepsi komünist yuvası. Yetmedi bir de toprak yasası çıkaracaklarmış. Toprak vereceklermiş köylülere. Nerden bulacaklar? Tapulu mülkünü elinden alacaklar adamların, çulsuzlara dağıtacaklar! Kızılordu'nun Romanya'ya girince yaptığı da bu. 50 Dekarın üstündeki toprağı zorla aldılar milletin elinden, dağıttılar! Komünist yönetim yurttaşların güçlenmesine izin verir mi? Biraz malı varsa çeker alır elinden. Dil ve Tarih'teki hocası komünist, öğrencisi komünist. Öteki üniversitelerde, Milli Eğitim Bakanlığı'nda da bir sürüsü. Nerelerde yok ki! Razi Ağbi'ye saygım vardır. İyidir hoştur; çevresinde Halk Partisi'nin solcu takımı. Bir alayı gizli din taşıyor! Aslında kızıl! Gizli gizli Nâzım Hikmet okurlar hepsi! Mareşal yumruğunu masaya vurmasaydı, Nâzım'ı kurtaracaklardı! Yasayı çıkarırsınız, dedi Fevzi Paşa; Nâzım'ın ölüsünü alırsınız cezaevinden dedi. Mareşal da yok şimdi! İnönü'yü kuşatmış bunlar! Ulusal Önderimiz de, kuşku yok ki, daha duyarlı olacak bir gün bu konuda. Yazık ki bugün durum böyle!

Soluklanır gibi durdu. Galip mutlu olamıyordu duyduklarından. Oysa olmalı değil miydi? Onun da içindeki tellere dokunuyordu Nazif Bey. Sözün nereye varacağını bekliyordu merakla.

— Gördün bizimkileri, diye aldı Nazif. Önlemlerle güçlendirecekmişiz Türkiye'yi! Tifüs'ten korkuyorsan bitleri kıracaksın önce! Neye yarar yoksa aldığın önlem? Bir adım atmak için bin türlü hesap kitap!

— Korkuyorlar mı.

Başını salladı gene ağır ağır Nazif Bey,

— Evet, korkuyorlar, dedi. Neden korktuklarını kendileri de bilmiyor! ama korkuyorlar, iyi söyledin!

Suskun, düşünceli kaldılar bir süre.

— Bunları seninle özel konuşuyorum Nadirciğim. Şunu bilmeni isterim yalnız: Tüm örgüt böyle değil. Örgütü tanıyorum; seni tanıdığım gibi. Koca bir yaşam geçirdim içinde. Bunlara bakma sen; dış görünümle uğraşıyor bunlar! Sivili, askeriyle oluşmuş bir kadro var ki, kale gibidir hepsi. Evet doğrudur; bu ülkeyi, ne komünistlere, ne de başka bir şeytana bırakacağız! Devletin, kolay bükülemeyecek çelik bileğiyle olacak o iş, ürkeklerin, uyuşukların titrek elleriyle değil! Yandık onlara kalırsa. İnce politika yürütecekler! Batı demokrasisine geçilmeliymiş. Senin halkın çok mu ince ki ince politika yürüteceksin! Yüzyıllardır eğitilmiş Batı'da çok yürüdü sanki! Kan gövdeyi götürdü! Şimdi de biz deneyeceğiz! Hitler yıkılıyor; dışarılara saldırdı çünkü. Almanya içinde kalsa, sen de biliyorsun, kale gibiydi.

Sustu. Düşünceli kaldı bir süre. İyice sallantıdaydı Galip. Anlayışla dinliyor görünse de, ne diyeceğini, ötesi, nasıl düşüneceğini bile kestiremiyordu. Hüsnümelek'in kalıt bırakır gibi yaptığı uyarıların ardından yüz yüze geldiği bu yeni durumda ürküye kapılmak için, güç tutuyordu kendini. Tatar'ın "Çete" dediği bunlardı belki de! Allah belasını versin! Niye böyle karışık bu işler? Ağzımı arıyor olabilir mi bu adam benim? Arayıp da ne olacak?

— Bunları daha çok konuşacağız ya, biraz da bizim işlere bakalım Galipçiğim.

Uyanır gibi toparlandı Galip. Bizim işler mi? Öyle ya, "bizim işler" vardı bir de!

— "Stokes" diye bir İngiliz milletvekili uğradı buralara geçende.

Durup gözlerini Galip'e dikti Nazif.

— Almanlarla çalıştın diye boykota uğramaktan çekiniyordun, dedi. Bi kez onu sil kafandan! İngiliz İngilizdir! Ticaret dedin mi, dünyanın en "realist" ulusudur bu herifler! Öyle dedi Bu Stokes; İngiliz dışsatımcıları, dış ticareti genişletmek istiyorlarsa gerçekçi davranmak zorundadırlar, dedi! Hem de tam bu konu konuşulurken! Bu şu demektir Galipçiğim; bugünler çabuk geçer. Alman'la ticaret yaptı diye kimseye bir şey olmaz! Eğilimini biliyorum. Ben de sana ya-

kın düşünürüm, biliyorsun. Gerçekçi olmak zorundayız biz de. Almanya bu oyunu yitirdi. Ağlayıp sızlamak da boş, sövüp saymak da. Kızılordu'nun dörtnala gidişine de bakma! Ne İngiltere komünist olur, ne dünya! Unutma, Amerika var! Bizim de bir şeyler kazanmanın yoluna bakmamız gerek, Fehmi Bey'e nasıl sinsi sinsi saldırdı o it, gördün bugün. Parasal güçlülerden korkar komünistler. Bizim de güçlenmemiz gerek Galipçiğim. İki çıplak bir hamama yakışır derler. Dünya hamam değil. Türkiye'nin bu dünyada yerini alması için, çıplaklar ülkesi olmaktan kurtulması gerek. Keşke yüzlerce Fehmi Beylerimiz olsa! Musluklar açıldıkça biz de dolduracağız kabımızı; hepsi bu! Musluklar da çok yakında açılacak, göreceksin!

Yadırgamıyordu artık bu tür sözleri. Ne kadar doğru söylüyordu Nazif Bey! Ağır ağır, hiç telaşa düşmeden anlattıklarıyla Galip'i çoğu kaygılarından arıtmaya başlamıştı. Ya Tatar'ın dedikleri? Düşleri çiğnenmiş salağın biri Tatar! Bu adamdaki gerçekleri kavrama yetisinin Tatar'ın çok üstünde olduğu da besbelli bir şey.

— Hüsnümelek Bey çağırtmış beni, dedi. Gittim. Gövde de bitmiş, kafa da. Bir şeyler deyip durdu, abuk sabuk.

Sesli düşünür gibi dökülmüştü sözler! Alaylı gülümsedi Nazif.

— Bırak şu Allah'ın zavallısını Galipçiğim, dedi. Tüm kartlarını Almanlara oynadı bu sersemler! Hitler bunlara devlet kuracaktı çünkü! Ağlaşıp duruyorlar şimdi de! Tatar'ın matarın kıvıracağı iş değil bunlar. Yolumuzu biz çizeceğiz! Devlet bu devlet! Turan'dı, Türkistan'dı, Tataristan'dı boş hepsi.

Bir kez daha durulmaya yüz tuttu içi Galip'in. Bundan daha doğrusu nasıl söylenebilirdi. Hüsnümelek'in çete demesi peki bunlara?

— İzninizle içimi açacağım biraz Ağbi, dedi Galip. Örgütten ayrılsam mı diye düşünüyorum bazı. Size bir sorayım dedim. Ne dersiniz?

Söylediği anda da anlamıştı iyi bir şey yapmadığını. Beklemediği bir şey karşısında kalmıştı belli ki Nazif Bey. Duraladı; şaşırmış gibi baktı,

— Nerden gelir böyle bir şey aklına, anlamadım.

Nazif Bey'in gözleri üstüne dikilince bir şey bulup söyleyemedi Galip.

— Nicelerinin düşleyip de giremediği bir yer burası Galipçiğim! Kolay mı sanıyorsun? Sen ayrımında değilsin doğal ki; nice engelleri aşarak geldin buraya! Biz senin gibi uzak görüşlü, devlete bağlılığından kuşku duyulmayan genç arkadaşlarla işbirliğinde olmak istiyoruz. Örgütün genç ellere, üstün yetenekli, genç kafalara gereksinimi var. Toplantıda gördün durumu! Benim inancım da o, savaştan sonra çok şey değişecek Türkiye'de. Ülkeyi solcu sersemlere kaptırmak istemiyorsak, örgütü sıkı sıkı elimizde tutmamız gerek. Çekip gitmeli eski kadrolar! Gidecek de! Gün geçtikçe daha iyi anlayacaksın burda olmanın neler kazandırdığını. Ben emekli olsam bile sen kalmalısın! Örgütteki konumun benden daha elverişli. Memur değilsin. Ticaret yapmana yasal bir engel de yok. Ee?

— Sağ olun, dedi Galip. Beni onurlandırdınız Ağbi. Acaba işe yaramıyor muyum? diye kaygıya düştüğüm oluyor bazı!

— At kafandan bunları, dedi Nazif. İşe yaramıyor olduğuna inansam, seni burda tutar mıyım ben? Bu işler şakaya gelmez Nadir Bey! Hatır, gönülle de yürümez! Umarım anladın! Hemen kapatalım bu işi! Ben ayrılırsam sen de ayrılırsın!

Bıyık altı bir gülümsemeyle baktıktan sonra aldı gene,

— Şu Halil denen herifin dosyasını hemen ele almalıyız. Dünyanın böyle bir gününde, devletin elinden kimse kaçamamalı. Yalnız prestij sorunu değil; altında kim bilir ne yatıyor? Bu işi çözmek gerek. Kalkıyorum ben. Yarın işbaşı! Senin Sait geri zekâlısının yardımcısı bizdendir; onun raporunu ele alırız önce.

Nazif'i yolcu edip de salona dönünce yorgunluk çöktü üstüne. Nazif'in inandırıcı anlatımıyla bir ara yoluna girer gibi olan düşünce düzeni, çatlatıverdiği bir sözle allak bullak olmuş, gerilivermişti sinirleri. Ne oluyorsun? Kendine gel! Böyle karmaşık bilmecelere düşkün değil miydin sen? Öyleydim! İşin içine devlet girdi mi olmuyor demek; sorumluluk korkusu ağır basıyor! Sait'in yardımcısı bizdenmiş! "Puştun tekidir" dediği Sait'in, Zahit mi, Vahit mi, o herif olmasın? Sitare olayının içyüzünü de biliyor bu Nazif belki! Biliyorsa biliyor, sana ne? Karışık düşlü bir uykudan, dokuza doğru kalkıp da, yalancıktan bir kahvaltıyla sokağa çıktığında hiç de daha iyi duyumsamıyordu kendini. Serin, yağmurlu hava da yeterince iç karartıcıy-

dı. Atladığı takside toparlanmaya çalıştı. İşyerine geldiğinde, yazıhanesine oturmuş, önündeki kâğıtları karıştırıyor buldu Nazif Bey'i. Nuri yoktu. Yeni izleme raporlarını almaya, "bir yere" kadar yollamıştı Nuri'yi!

— Otur, dedi, yanını göstererek. Bir sürü ipucu var gibi burda. Bu oğlan, Halil, Turgut diye bir gazetecinin arkadaşı. Uzun süre, Beşiktaş'ta birlikte kalmışlar. Şu ölen şarkıcı karı da ordaymış. Sonra...

Sonra, derleyip toplayıp kafasında verdiği biçime göre öykülemeye başladı olayları. Bir ara, bir sürü kişiyle ilişki kurup TKP'yi aramaya kalkışmış bu oğlan. Sonra arkadaşları girmiş Parti'ye de, bu uzak durmuş görünüyor! Niye? Sonra niye saklanıyor, nasıl saklanabiliyormuş böyle uzun süre? Mazlum diye biri varmış, Ankara'dan tanıyormuş bunu. Onun da yokmuş Parti bağı. Daha önemli, daha yüksek düzeyde bir işe koşturulduğu anlamına gelebilirmiş bu. Ruslarla ilişkisi olduğu sezinlenmiş bu Mazlum'un. Bırakılmış, izleniyormuş. Önemli ipuçları sızdırılmış karısından.

— Halil'in dosyasını onun için biz aldık, dedi Nazif Bey.

Biraz sonra Nuri geldi. Bir sürü kâğıtla doluydu çantası. Nazif'in elindekiler de içinde, tümü geniş masaya döküldü. Soruşturma zabıtlarını, izleme raporlarını, saatler boyu tek tek elden geçirdiler. Öğlen yemeğini filan unutmuşlardı. Bir ara gidip bir iki sandviç getirdi Nuri; onu tıkındılar. Bir iki kez kapının zili çalındı; açmadılar. Bir iki telefona Nuri çıktı. Onu arıyorlarmış! Kısa kesip kapattı hemen. Birinde de Sait aradı. Galip'in bir şey demesine kalmadan Nazif Bey'in, "sepetle" anlamına el sallamasıyla "yok" dedi Nuri. Konu üstünde yoğunlaşmışlardı, dağılmamaları gerekirdi! Sait'in aramasıyla heyecanlanmış, Naziflerin yanında konuşmak zorunda kalmadığına da sevinmişti ya, takılıp kalmıştı; niye aradı bu herif? Daldıkları çalışma giderek öyle sardı ki, bir süre sonra Sait mait kalmadı kafasında.

— "Kadını bul!" diye bir söz vardır hani!

Galip'e dönmüşlerdi.

— Bağışlayın, dedi Galip. Çocukluğumda polis romanları okumuştum; ordan kalmış!

— Nerde var ki, bulacağız kadını?

Canı sıkkın Nazif'in sözüyle aştı çekingenliğini,

— Demin bir ifade okundu, dedi.

Anımsamaya çalışıyordu ki,

— Hasan Yıldız'ın ifadesinde var, dedi Nuri.

Bakıştılar Nazif'le.

— Halil, bir kadına tutulmuş, ondan ayrılmış bu işlerden diyor. Sormuşlar, kadının kim olduğunu bilmiyorum demiş. Kimden duyduğunu da anımsamıyormuş! Üstünde durmamışlar.

Hiç ummadığı anda Nuri'den aldığı bu güçlü destek şaşırttı Galip'i. Bu adamın da gözünden bir şey kaçmıyor. Boşuna Nuri demiyor Nazif Bey!

— Ee, biz nasıl duracağız üstünde? Arkadaşını kurtarmak için, oğlan attı belki de. Biraz öyle görünüyor.

Nazif Bey'in direncini kırmak işi Galip'e düşmüştü gene,

— Ya atmamışsa? dedi.

Duralayıp ekledi yavaşça,

— Bir olasılıkla Turgut bilir bunu. Yakın arkadaşmışlar.

— Bu oğlanı sıkıştırmak gerek!

Bir destek daha vermişti Nuri.

— Turgut'u?

Üsteleyen Nuri'ye bakıyordu Nazif Bey.

— Evet.

Sıkıcı bir suskunluktan sonra, umarsızlıkla boyun eğer gibi,

— İyi, dedi Nazif Bey. Birinci Şube'ye bildirin; önce sıkı bir izlemeye alsınlar oğlanı!

Saat beşi bulmuştu. Canı sıkkın kalktı Nazif Bey.

— Başka yapacak şey yok, dedi.

Yürüdü, Galata'nın ara sokaklarından birine açılan pencereye gidip baktı bir süre. Nuri kâğıtları toplamıştı,

— Çıkayım mı ben? dedi.

Pencereden dönüp baktı Nazif Bey, başını salladı,

— Evet, dedi. Bizi ivedi bilgilendirsinler; uyarın Birinci Şube'yi! Sorgulamada bulunacağız.

Nuri çıkınca gelip karşısına oturdu Galip'in. Dudağının kıvrımına belli belirsiz oturmuş gülümsemeyle bakıyordu gene.

— Burası YE-MA ortaklığının yeri, değil mi? dedi.

Anlamsız gülümsedi Galip.

— Senin için öyleydi, dedi Nazif Bey. Nuri de yanında çalıştırdığın biri!

Yüzündeki gülümseme silindi. Söyleyeceklerinin önemini vurgulamak için bir süre daha baktı Galip'e.

— Bizim işlerin temeli gizliliğe dayanır; hiç unutma bunu! dedi. Burası bizim Örgüt'ün önemli istasyonlarından biri aslında. Hiçbir şey yok! Durgun bir işyeri!

Pek ilgilendirmiyordu Galip'i. Sanki bilmiyordu da!

— Bu handaki katlardan birinde Örgüt'ün öteki elemanlarının çalıştığı, buraya bağlı bir birim vardır. Orasıdır işin mutfağı. Bağlantıları Nuri kurar. İşin başına senin geçmen gerek artık. Öyle düşünüyoruz. Sırası gelmeden kimseye bir şey açıklanmaz bizde Nadir Bey. Unutmayın; önce gizlilik! En titizleneceğimiz şey bu!

Donakalmıştı Galip. Duyduğunu anlamamıştı sanki! aldırmadan sürdürdü Nazif Bey,

— Üst'ün değil senin Nuri, dedi Nazif Bey. Olamaz da! Gördün, "Kadını bul!" önerisi senden geldi. Oysa Nuri, senden iyi saklamış kafasında olayı! Güvenilir bir teknik adam! Ama baş değil! Olamaz da! Beni hiç hesaba katma! Ben sizinleyken de başka yerlerdeyim aslında! Düşünmem gerekli o kadar şey var ki!

İlk sarsıntıyı atlatınca doğal bulmaya başlamıştı duyduklarını. Nuri için o da düşünmüştü böyle şeyler. Örgütün handaki yeri de gelmiş miydi aklına? O gelmemişti işte. Neresiydi acaba? Bunu açıklamak gereğini niye duymuştu Nazif Bey? Boş tek sözcük çıkmaz ağzından bu adamın. Korkuyla karışık güven duygusunun, içinde kök salmaya başladığını duyumsuyordu yeni işittikleriyle. Bunun için mi "çete bunlar" demişti Tatar? Nazif Bey, sık sık yaptığı gibi politik konulara kaydırmıştı konuşmasını. Amerikalılar, silah arkadaşları Ruslara toz kondurmuyorlardı şimdi. Silahlar susar susmaz biterdi bu balayı; uzun sürmezdi!

— İkö yıl sonrö bön gölöcök!

Şaşaladı birden Galip; ürperir gibi oldu. Bu ne benzetme ustalığıydı böyle?

— Tanıdın mı? dedi gülerek Nazif Bey.

— "Çarliston" karşıma dikildi!

— Evet, dedi Nazif Bey. Çok sürmez, dikilir karşımıza! Amerikalılar açıkladılar sonunda; onların adamıydı. "Geleceğim" diye gitti. Türkçe'sini düzeltip gönderirler bir gün! Ne anasının gözü herifti!

Niye Çarliston'un sözünü etmişti bu adam şimdi? Herifin benimle konuştuklarını mı anlaştırmak istedi? Biliyor mu? Vakti, saati gelmeden söylenmez! Ben de onun için söylemiyorum işte! Ertesi sabah, gene bu odada buluşma sözüyle çıktı Nazif Bey; konukları olacakmış bu akşam evde. Biraz sonra Galip de çıkıp merdivenleri inerken, bir sürü işyerinin sıralandığı kocaman avlulu hanın, dört yanlı yükselen katlarında kuşkuyla dolaştırmaya başladı gözlerini. Hangi kapının ardında çalışıyor bizimkiler? Şu hamalların girip çıktığı ambar olmasın? Öğle yemeğini kaşarlı sandviçle geçiştirmesine karşın pek istekli yemedi akşam yemeğini. İçtiği bir küçük şişe şarap da hafiften ağrı yapmıştı başında. Eve girdiğinde tıkış tıkıştı kafası, yorgundu. Erken yatmaya karar vermiş, hazırlanıyordu ki, telefon çaldı; Ortaklık toplantısının ertelendiğini, yarın gelemeyeceğini bildiriyordu Nazif Bey. İngilizlerin kromları almaya başladıklarını muştulamayı da unutmadı. Ertesi gün Nuri'den de aldı aynı bilgiyi. Öğlene doğru da Sermet Bey damladı. Yazıhanede yalnız YE-MA'nın işleri görüşülüyordu artık. İlişkileri sessizce, ustalıkla yürüten Nuri de becerikli bir alışveriş yeri görevlisiydi! Telefonlar çalıştı hemen; dosyalar, ordinolar, konşimentolar döküldü ortalığa. Ölçüm görevlileri gelip saptayacakmış herkesin elinde ne kadar bulunduğunu; parası ödenip götürülecekmiş kromlar. Ödeme, tonu da... den yapılacakmış. Yüksek ödüyordu İngilizler. YE-MA'nın kromları Söğütlüçeşme yöresindeki bir alana yığılmış, bekletiliyordu aylardır. Sermet Bey, işi bir an önce bitirmek için, saptama görevlilerinin ilk onların kromlarına gelmesinin yollarını arıyordu ki, konuştuğu telefonu ona uzattı Nuri. Telefonda Nazif Bey, ivmeye gerek olmadığını, beklemelerini salık veriyor olmalıydı; duydukları pek iyisine gitmemişti Sermet Bey'in. Alışverişte, işi bitirip parayı bir an önce almaktı iyisi! Canı sıkkın kapattı telefonu. Çıktı biraz sonra da. Beklemekten başka yapacak şey de yoktu aslında. Nuri Bey, Halil dosyasını ta-

mamlama peşinde olmalıydı. Bir uğrayıp ayrılıyordu yazıhaneden. Dört gün sonra, Hüsnümelek Bey'i görmeye hastaneye gitmek için sabah evden çıkarken Nazif Bey aradı telefonla.

— Size Sermet Bey'in parasını ödeyip krom satışındaki payını hemen satın almanızı salık veriyorum Galip Bey, dedi.

Pat diye ortaya atılan öneriyle ne diyeceğini bilemeden kalmıştı Galip.

— Kusura bakmayın, kapatacağım diye ekledi Nazif Bey. Hemen çıkmak zorundayım.

— O parayı nasıl bulacağım? diyebildi Galip.

— Bulursunuz, dedi Nazif. Mithat Bey'den filan... Birilerinden. Mükerrem Hanım'a da söyleyin olmazsa. Merak etmeyin zarar etmeyeceksiniz! Cumaya buluşmak üzere, iyi günler!

Kapanan telefon elinde, şaşırıp kalmıştı Galip. Mithat'tan para istemeyi salık vermesi nerden çıkmıştı? Mithat'ın olayını mı biliyordu bu adam yoksa? İçi çekilir gibi oldu! Mithat'ı bir denemek iyi olacaktı ya, yediremedi kendine. Pek sıcağı sıcağına olacaktı! Mükerrem'le çözmek daha kolaydı. Terzi Nezahat'la ilgili arsalar konusunda bir karar almaya birlikte gittikleri Ankara'da, avukatlarını da atlatarak öyle kâğıtlar imzalatmıştı ki Mükerrem'e, yapmayacağı şey yoktu istese. Uzun sürede düşünülecek şeylerdi onlar. Bir yanlış adımla Necla kaltağını uyandırırsa işler sarpa sarabilirdi! Hüsnümelek'i görmeye gitti hastaneye. Geceyi çok ağır geçirmiş. Baygınmış şimdi. Bütün gece uyumayan karısı da yeni uzanmış. İyi olmuştu; geldiğini bildirmelerini söyleyip ayrıldı hastaneden. İşyerine gidince dosyaları açıp Sermet Beylerin paylarını kabaca hesapladı; epeyi tutuyordu. Sermet Bey'le bir konuşsa mıydı önce? Ortaklıkla ilişkilerini kesmiş mi olacaklardı böylece Sermetlerin? Yeni bir durum çıkmıştı demek ortaya. Yanaşır mı adamlar? Nazif Bey de boşa söz etmez. Sait'i aradı, yoktu; çevre ilçeleri dolaşmaya çıkmış. Mithat'ı aradı, o da yoktu. Mızmız kâtip de bilmiyordu nerde olduğunu. Nuri Bey de, kovaladığı iki yanlı iş arasında bir görünüp bir kayboldu. Akşam çıktığında Mükerrem'e gitmeyi düşünmüştü; vazgeçti. Çoktandır uğramadığı Fischer'e gidip yemek yedi, bira içti. Kuytu masalarda yemek yiyen bir iki Alman vardı, o kadar. Çarliston'a

bakındı! Nerden olacaktı? Nazif Bey de söylüyordu bir gün geleceğini. Gelsin! Bir küçük şişe de şarap içince kafası dumanlanmıştı. Çıkıp sallanarak yürüdüğü Beyoğlu'nda bir sinemaya girdi. Film başlamıştı girdiğinde. Yarı boştu sinema. Uyudu uyuyacak seyretti biraz; filmin ne olduğunu anlamaya çalıştı. Kadın kocasını öldürmeye mi kalkmış ne? Adam da... Dalıp gitti! Sinema boşalırken kalkıp karıştı çıkanlara. Eve geldiğinde telefon çalıyordu kapıda anahtarı kilide sokmaya çalışırken. Açıp koştu; yetişemedi. Kapanmıştı. uykudan ölüyordu. Yastığa başını koymasıyla dalıp gitmesi bir oldu. Sabah masaya kahvaltıyı taşıyordu ki telefon çaldı. Hüsnümelek Bey'in öldüğünü bildiriyorlardı telefonla. İnce bir kadın sesiydi; hemşireymiş hastanede. Üzgünmüş kara haberci olduğuna; kıramayıp üstlendiği bir görevi yerine getiriyormuş. Bu üçüncü arayışlarıymış Galip Bey'i. Akşam dokuzda ölmüş Hüsnümelek Bey. Bugün, Teşvikiye Camii'nden, öğle namazından sonra kaldırılacakmış. Eşi baygınmış; evine göndermişler. Kapattı telefonu. Hem üzülmüştü; can sıkıcı bir yükten kurtulmuş gibiydi hem de. Kalkıp Şerife Hanım'ı görmeye gitmeli değil miydi şimdi? Göze alamadı. Yakınları dolmuştur eve. Nesini göreceğim; ayılıp bayılan bir kadın! Camide görürüz. Ölüyü kaldırmak bir sürü belediye işlemini gerektirir. Bana mı kaldı? Eski asker; yapacak birileri vardır o işleri. Öğlene doğru çıktı evden. Teşvikiye'de taksiden inince baktı, çok kalabalıktı cami avlusu. Soğuk, yağmurlu havada paltolarına, pardösülerine sarılmış, hiç tanımadığı bir sürü yüz, öbek öbek toplanmış, çene çalıyorlardı. İki cenaze vardı. Bayrağa sarılı olan Hüsnümelek Bey'inki olmalıydı. Kerli, ferli, kodaman görünümlü kalabalık cemaat öteki cenazenindi besbelli. İlerde parmaklıkların dibindeki kadın topluluğunda, gözlerini üzerine dikmiş Mükerrem Hanım'ı gördü ilk. Şerife Hanım, öteki yanındaki Pakize, Esma kumalarla Mükerrem'in arasındaydı. Tanımadığı başörtülü yaşlıca kadınlar vardı. Doğruldu, onlara gidiyordu ki, yanlarından geçtiği bir toplulukta, Hadi, Sermet Beylerin yanı sıra, koca göbeği, kırmızıya çalan gerdanlı yüzü, yaz kış açık, kel kafasıyla Hamdi Hoca çarptı gözüne. Yürüdü onlara takılmadan; yaklaşıp Şerife Hanım'ın eline uzanınca kadın bir hıçkırıkla boynuna sarıldı Galip'in, başını iki yana sallayarak ağlamaya başladı göğsün-

de. Duygulanmak şöyle dursun, şaşırmış, biraz da gülünç gelmişti Galip'e. "Başımız sağ olsun efendim", "Allah ecir, sabır versin," gibi bildiği kalıp sözleri söylerken bile dili dolanıyordu nerdeyse! Şerife Hanım bırakmıyordu. Son anda bile "Galip Bey"in adını anmış Hüsnümelek. Gözü Mükerrem'e ilişti; onun gözleri de kızarıktı. Hepsi ağlaşmışlar! Esma Hanım'da yok öyle belirti. Kimseye ağlamaz o karı! Şerife'nin hemen ardındaki şişko karı da Sait'inki. Sait burda mıdır? Burdaydı. Şerife Hanım'dan kurtulup ötekilere de baş sağlığı diledikten sona, demin yanlarından teğet geçtiği topluluğa dönünce Sait'i gördü. Yarı dönüktü arkası, birileriyle konuşuyordu. Hamdi Hoca, baş sağlığı dileğiyle elini uzatan Galip'i kucaklayıp öptü yanaklarından. Çok göreceği gelmişti.

— Abe, bak şu Allah'ın işine, diyordu. Herkes beni beklerdi yataklara duşecemdır diye, doktorlar derdi buni; gitti Eşref'i buldi dert. Eşref'i kaybidıciğız dedık Usni gitti! Bre yalan dünya!

Hamdi Hoca, sözden söze atlayarak çevresindekilere dönünce kalabalığa göz attı Galip; Mithat'ı görememişti. Necla da yoktu ortalıkta. Sermet Bey'le göz göze geldiler. Gidip konuşsa mıydı şu paylarını alma işini? Ne yeri, ne de sırasıydı. Kapıdan yeni giren Nazif Bey'e takıldı gözü. Galip'i görmüş, ona doğru geliyordu doğruca. Galip de birkaç adım attı; el sıkışıp başsağlığı dilediler birbirlerine. Nazif Bey, kendilerine yaklaşan Sermet Beyleri görünce, sıradan bir şeyden söz eder gibi,

— Gelişmeler var dünden bu yana, dedi. Üç dört gibi yazıhanede olacağım.

Yaklaşan Sermet Bey'le yanındaki birini karşıladı sonra da. Baş sağlığı dileklerinin hemen ardından Hüsnümelek için övücü sözler etmeye başlamıştı Sermet Bey'in yanındaki gaga burunlu, kara kuru biri. Yeni anımsamış gibi özür dileyerek emekli kurmay albay bilmem kim diye Galip'le tanıştırdı Sermet Bey adamı. Ordudan, Kuleli Askeri Lisesi'nden beri arkadaşıymış Hüsnümelek'in. Kıtalarda da birlikte olmuşlar. Öğle namazı bitiminde camiden çıkanlarla avluda bekleyen kimileri, yan yana dizilmiş tabutlar önünde toplanmaya başlamasa, silah arkadaşıyla ortak anıları epey süreceğe benziyordu emekli albayın. Şöyle bir bakındı Galip; tanıdıklarının bir bölümü-

nün namaza yürüdüğünü, bir bölümünün de uzakta kaldığını görünce (Nazif de, Sait de namaza katılmayanlardandı) ne yapacağını bilemedi. Böyle bir şey ilk kez geliyordu başına. Küçük yaşında dedesinin, namazına katılıp katılmadığını bile anımsamadığı annesinin ölümü dışında, hiçbir cenaze töreninde bulunmamıştı Türkiye'de. Uzaktaki kadın kalabalığı arasında, kendisine bakan Şerife Hanım'ın ayırdına vardı birden; ayakları geri geri gitse de, namaza duranların yanına yürüdü. Göz ucuyla bakıp yöresindekilerin yaptıklarını yineledi. Namaz bitiminde cenaze arabasına taşınırken de omuz verdi tabuta. Sulu kar başlamıştı. Cenaze arabasını izlemek için çoğu mezarlığa gidecek otobüse, kimileri arabalara, taksilere doluşurken usulca sıvışıp işyerine giderek Nazif'ten duyduğundan beri kafasına takılan "gelişmeler"i öğrenmeye can atıyordu. Cami kalabalığında bir görüp bir yitirdiği Sait'le konuşsa iyi olacaktı bir de. Caddeye çıkıp taksi kollarken, önünde Sait'in arabasının durmasıyla oldu o iyilik. Kapıyı açıp içeri aldılar Galip'i. Sait'in buldok gerdanına, asık yüzüne alaylı takılır gibi ince kemikli, güleç yüzüyle arka köşeye sinerek oturmuş biri daha vardı arabada. Birinci Şube'den bilmem kimmiş. El sıkışıp başsağlığı dilekleri de yinelendikten sonra, iyice inmeye başlayan sulu kardan, kışın başladığından söz edildi. Galip Mithat'ı soracaktı Sait'e; öteki herifin yanında uygun bulmadı. Bir de şoför vardı. Feriköy mezarlığındaki tören pek uzatılmadı. Sulu kar öyle indirmeye başlamıştı ki, tören izleyecek durumu yoktu kimsenin. Yaşlıca bir Tatar, titrek, kısık sesiyle ancak çevresine sokulmuş birilerinin duyup anlayabildiği bir konuşma yaptı. Pek kalabalık olmayan cemaat, dinsel tören tamamlanır tamamlanmaz birer ikişer uzaklaşmaya başlamıştı mezarlıktan. Kadın kalabalığı, aralarına aldıkları Şerife Hanım'la uzaktan bakıp duruyordu. Galip yaklaştı Şerife Hanım'a. Bulmakta zorlandığı uygun biri iki sözle acılarını bildirdi. Her konuda emirlerini beklediğini, eve uğrayacağını söyleyip kıyıda bekleyen Sait'in arabasına dönerken Şerife'nin yanındaki Mükerrem'in, üstüne dikilmiş gözlerine takıldı. Benimle konuşmak istiyor; öyle diyor gözleri! Araba Pangalti'ya inerken,

— Vaktin varsa bir yemek yiyelim, dedi Sait.

— Olur, dedi Galip.

Şoföre "Arnavutköy" deyip gene suskun kaldı Sait. Akıntıburnu'ndaki lokanta boş gibiydi. Garsona isteklerini yazdırıp savdıklarında Galip'e döndü,

— Sen o Nazif'i nerden tanıyorsun? dedi.

Beklemediği soru karşısında birden duraladı Galip,

— Hangi Nazif? dedi ağzından dökülüvermiş gibi.

Gözlerini üstüne dikmişti Sait.

— Cami avlusuna girince doğru sana geldi hani.

Ne demeliydi şimdi?

— Ha, Nazif Bey, dedi toparlanıp. Fehmi Bey'in adamlarından. Tüccar! Bizim ortakların yakını oluyor. Ne oldu da?

Dudaklarında alaycı bir gülümseme belirdi,

— Sen de inandın, dedi Sait.

Yüreği küt küt vurmaya başlamıştı Galip'in. Daha Almanya'da asker ateşe olarak tanıdığını, adının Mahir olduğunu saklamıştı! Yok, söyleyecek miydin?

— Sakın kendini o orospu çocuğundan oğlum, dedi Sait. Askerdir aslında. Albay mıdır nedir? MAH'ta çalışır ya, kimse bilmez ne bok yediğini. Bir sürü kişiyi parmağında oynatır. Razi mazi diye birileri vardır, başta görünürler; aslında bu çevirir işleri. Seni bana kuşkuyla soran oydu bir günler! Benden duymuş olma bunları!

Umursamamış gibi omuz silkti Galip,

— Ne bok olursa olsun, bana ne? dedi.

Dedi ya, yüreğine de yeniden, çeki taşı gibi bir ağırlık çökmesini önleyemedi.

Garson yemekleri getirmişti. Bir iki lokma aldılar sessizce.

— Mithat yoktu cenazede!

— Samsun'daki arazi davasına gitmiş dün. Pakize söylemiş gece bizimkine telefonda. Bilmem doğru mu ya, ne kadar az görünse ortalarda o kadar iyidir!

— Necla da görünmedi.

Çatalı bıçağı bırakıp Galip'e baktı Sait,

— Ben de onu söyleyecektim, dedi!

Galip pek anlamamıştı, salatayı atıştırıyordu.

— Dün akşam, gözaltına alındı Necla!

Elinde olmadan duraladı Galip. Sessizce bakışmaya başlamışlardı Sait'le. Mükerrem'in bulanık gözleri dikildi karşısına.

— Annesine bildirildi mi?

— Kız istemişse bildirmişlerdir.

Yardım ister gibi bakıyordu Mükerrem!

— Ne yapacaksınız şimdi?

— Daha bilinemez, dedi Sait. Yeni başladı sorgulama. Bugün de Turgut'u alacaklar.

Şaşkınlık mutluluğa dönerken mutluluk da ağır ağır kaygıya bırakıyordu yerini! Mezarlıktaki Mükerrem'in, güvence vererek üstlendiği yükümlülüğü anımsatan, karartılı bakışları, saplanır gibi dikilmişti üstüne. Kendi saygınlığı da söz konusuydu verdiği sözle!

— Necla'ya kötü davranılmayacaktır umarım!

Yemeğine dönmüş Sait,

— Niye kötü davranılsın canım? dedi. Gereksiz hiçbir şey yapılmaz kimseye! Suçluya gül de vermezler! Sonunda Birinci Şube! Devletin demir yumruğu!

Kaypak yanıt biraz sevindirmiş de olsa (Necla'nın kafasını sert kayaya çarpar gibi devletin yumruğuna toslaması sevindiriciydi de!), Sait'in yukardan bakışla söyleyiş biçimi sinirine dokunuyordu. Bu hıyar mı kullanacak devletin demir yumruğunu?

— Annesi görüşme isterse?

— Bu aşamada olası değil, dedi. Hazırlık Soruşturması'nda "ihtilattan memnu"dur; tam gizlilik içindedir her şey. Pusula yazıp isteklerini bildirebilirler.

İyice bozulmaya başlamıştı Galip. Belli etmemeye çalışıyordu. Ondan neler isteyeceğini biliyordu Mükerrem'in. İyi etmemişti umut vermekle belki ama olmuştu bir kez!

— Senin odanda bir görüşme filan!

— Yapamam.

Çatalı bırakıp Galip'e baktı,

— Hiçbir bakımdan doğru olmaz! dedi. Ben de başına buyruk değilim Galip! Söz olur. Kıza da iyilik getirmez. "Genel Güvenlik"ten! izliyorlar soruşturmayı. Ne çıkacağı belli değil daha.

Sessiz kaldılar. Yemeğin sonuna kadar da gitti bu sessizlik. Sitare olayını açayım, dedi Galip bir ara; vazgeçti. Belli, bu oğlanın bir sıkıntısı var! Açıkça da söyleyemiyor! Daha nasıl söylesin? Sitare olayından belki de! Yardımcısının, MAH'a çalıştığını o da biliyor belki! Kalın kafalı da olsa tehlikeyi sezecek güdüsü var. Hayvanlarda bile var o güdü! Hesabı Sait ödedi. Kalktılar. Tophane'de Galip arabadan inerken, önemli bir şey olursa arayacağını söyledi Sait. İşyerini kapalı buldu geldiğinde. Handaki gizli yerlerinde, tayfalarıyladır bizim Nuri Bey! Sait'in sözleriyle burulan içini bastırmaya çalıştı. Devlet gizinin başındaki yetkili, yetenekli biriydi Nazif Bey. Korkak, emir kulu bürokrat Sait mi yargılayıp değerlendirecekti onu? Kıskançlık da girdi mi... Telefon çalıyordu. Bu Mükerrem mi? Mükerrem'di!

— Ben de sizi arayacaktım, dedi hemen. Döndünüz mü diye düşünüyordum.

— Biliyorsunuz, değil mi? dedi Mükerrem, acılı, titrek bir sesle. Necla'yı...

— Evet, biliyorum.

— Ne yapacağız şimdi?

Biraz duralayıp,

— Şimdilik sabırlı olacağız, dedi Galip. Üzülmeyin, ben ilgileniyorum.

Dış kapıda dönen anahtar sesiyle ekledi hemen,

— Akşama uğrarım belki. Konuklar geldi. Sizi arayacağım.

Nuri girmişti. Mükerrem'in, "Bekleyeceğim," sözüyle, "Saygılar" deyip kapattı telefonu. Telefonlarda, başkalarının yanında olduğu gibi, "siz'li, biz'li" konumaya özen gösteriyorlardı. Başıyla selamladıktan sonra çantasını sessizce yazıhaneye koyup kâğıtları çıkarmaya başlamıştı Nuri Bey. Arkasından zil sesiyle gidip kapıyı açtı; Nazif Bey'di. Galip kalkıp masadaki koltuğu verdi hemen.

Nazif Bey otururken, Nuri Bey, gözü, önüne üst üste yığdığı kâğıtlarda,

— Birinci Şube'den şöyle bir şey geldi. Bu sizin Mithat var; kazada ölen şarkıcı kadının dostu. Onun savcılıkta alınmış ifadesinde, kadının bir kız arkadaşının adını duydum diyor adam. "Seherciğim" demiş bir gün telefonda. "Kim bu Seher?" dedim. "Teyzemin kızı" dedi,

diyor Mithat. Bir de kardeşi varmış Çanakkale'de bu kadının. Düğün gecesi öyle komünist propagandası yapmış ki bu kadın, üç rapor var elimizde ordaki, birbirini tanımayan gizli görevlilerden; hepsi doğruluyor birbirini.

Bu arada raporların kopyalarını yan yana sıraladı masada.

— Çanakkale'den sormuşlar ivedi. Gelen telyazısı şifrenin dökümü burda.

Çıkardı, önce göz gezdirerek içinden okudu bazı yerleri. Yüksek sesle sürdürdü,

— "... Seher adlı bir akrabası olmadığı, şimdi Çapa Öğretmen Okulu'nda öğrenci olduğu bilinen Seher Topbaş'ın komşu kızı olduğu, sabıka kaydına rastlanmadığı..." filan... Bunun üzerine gizli bir arama yaptırmışlar okulda. Bu fotoğraf bulunmuş dolabında kızın.

6-9, siyah beyaz bir fotoğrafı çıkarıp koydu masaya. Nazif'le Galip hemen fotoğrafa eğildiler. Nazif aldı. Yakından baktılar bir süre. Ufak tefek, güzelce bir kızla gülümseyen bir oğlanın, biraz uzaktan objektife yürürken yan yana alınmış bir küçük resmiydi. Şipşakçıların çektiği sokak fotoğrafı olmalıydı. Yüzler net değildi.

— Bu oğlan kim?

— Halil'miş, dedi Nuri. Birinci Şube'den biri tanıyormuş Halil'i; benziyor demiş. O da kesin söyleyemiyormuş. Bize gönderdiler hemen; dosyası bizde çünkü. Doğru dürüst fotoğrafı yok bu Halil'in. Tanıyan da yok bizden. Hukukta öğrenci olduğu geçiyordu ifadelerde. Şu vesikalık fotoğrafı buldurabildik fakülte arşivinden.

Küçük vesikalık fotoğrafla ikili resmi karşılaştırdılar. Kesin bir şey söyleyemiyorlardı onlar da.

— Ben de çıkamadım içinden, dedi Nuri. Turgut'a sormak gerekir.

— Seher?

— Sıkı izlemeye alınmış. Kızdaki şaşırtıcı değişim okul yönetiminin de gözünden kaçmamış. Sınavlarda başarısız olmasına anlam verememişler; en iyilerindenmiş sınıfın. İstanbul'dan ayrılmak istemediği onların aklına gelmiş. Bir kez daha oldu böyle bir şey, demiş okul müdürü; ayrılmak istemediği sevgilisi filan varsa burda, yapar demiş. Kıza bir şey sezdirilmemesi için sıkı sıkı uyarılmışlar.

— Turgut işi?

— Soruşturmayı bizden önce başlatmış Birinci Şube. Dün gece içeri almışlar Turgut'u. Necla'yı almışlar bir de. Daha birkaç kişiyi.

Ne diyeceğini bilemeden kalmıştı Galip. Necla'yla ilişkilerini biliyordu Nazif. Nuri de biliyor muydu? Belirtisi yoktu. Bir şeyleri örter gibi ağırca bir sessizlik olmuştu yalnız! Nazif Nuri'ye baktı bir süre,

— Turgut'un sorgulanmasında bizden birinin bulunması gerekli.

— Evet, dedi Nuri, başını sallayarak. Gerekli.

Nasıl yapacağız gibisine göz göze bir bakışmadan sonra anlaşmış gibi Galip'e döndüler.

— Bu iş size düşeceğe benzer Nadir Bey, dedi!

Anlamamıştı Galip.

— Nasıl yani? dedi.

— Siz bakacaksınız! Ben akşama Ankara'ya gidiyorum; bir hafta yokum buralarda.

Ne diyeceğini bilemeden kalmıştı Galip. O bıyık altı gülüşlü, sinsi bakışlarını üstüne dikmişti Nazif Bey.

— Bilmem, dedi. Pek anladığım işler değil bunlar benim.

— Anlamanız gerekli. İyi bir başlangıç olacak bu sizin için de Nadir Bey! Deneyim kazanacaksınız!

Güldü,

— Hem de size keyif verecek bir soruşturma bu, dedi.

— Sait bilmiyor benim örgütte görevli olduğumu!

Ne anlama söylemişti bunu, o da bilmiyordu! Aynı şeytansı gülücükle,

— Evet, şaşıracak! dedi Nazif. Şaşırsın! Örgütün ne olduğunu öğrensinler!

Sait'i şaşırtma düşüncesi Galip'e de çekici gelmeye başlamıştı. Evet, şaşırsın! Devletin en tepe örgütünde olduğumu bilsin o da! Gene de, alışamadığı, yadırgı bir duygunun etkisinden kurtaramıyordu kendini.

— Bana biraz düşünme hakkı tanıyacak mısınız Ağbi, dedi.

Heyecanını gizlemeye çalışıyordu. Biraz bozulur gibi oldu ya, toparlanıp gülümsedi Nazif,

— İstiyorsan, niye olmasın, dedi. Yapmak istemeyeceği bir işe koşmayız biz kimseyi!

Nazif, konuşmayı sessiz dinleyen Nuri'ye dönünce,

— Ben izninizi isteyeyim deyip kalktı Nuri.

Sessizlikte toparladı masaya dağılmış dosyayı, başıyla selamlayıp çıktı odadan. Durgunluğu Nazif bozdu uzatmadan,

— Doğrusun Nadirciğim, diye aldı. Düşünmeden girilmez bu işlere. Bir iki noktaya değineceğim. Daha Almanya'dayken seni örgüte öneren benim. Ordaki davranışlarınla hep tam not aldın devletten. Sonunda, gene benim önerimle örgüte alındın. Devlet için yaptıklarınla onur kazanırsın. Ona yüreğimizden bağlıyız, ama, başka da bir şey kazanmazsın! Babandan ne kaldı sana? Oysa Nadir Ağbi, baban yani, bütün yaşamını verdi bu örgüte. Bugün de aynı. Aldığımız aylıkla evi geçindiriyoruz. İki kızım var; onların geleceği ne olacak? Bunları krom işine girerken konuştuktu. Türkiye'yi komünistlere, şuna buna kaptırmayalım; güzel! Devlette etkinliğimiz yok; parasal gücümüz de yok! Nasıl koruyacağız devleti?

Gözlerini Galip'e dikti gene,

— Büyük para alacağız kromdan, diye girdi gene. Sermet Beyler'in ilişkisini keselim dedim. Açıklayayım: İngilizler ölçüm işinden vazgeçecekler bir süre sonra. "Ne kadar kromun var?" diye sorup bildirimine göre ödeme yapacaklar. Bekledik mi, kromlar, durduk yerde yüzdesi insafımız ölçüsünde artacak! İngilizler özellikle bizi, hiçbir biçimde denetlemeye kalkmayacaklardır; bana güvenebilirsin! Kuşkun olmasın; iyi kazanacağız!

Galip'te yarattığı şaşkınlığı yakalamış olmanın güveniyle sürdürdü,

— Ancak, yazlık varsıllık yetmez Nadirciğim! Devlet gücü de gerekli. Devletin demir yumruğu ile, bizim altın yumruğumuz yan yana gelmedikçe güçlü olamayız!

Kolay karşı çıkılacak şeyler değildi Nazif Bey'den duydukları. Tutkusu, özlemiydi aslında. Bu işlerin, Mithat, Sait düzeyinde heriflerle olmayacağını da biliyordu ya, onlarla oynamaya alışıktı! Şeytanla sofraya oturmuştu şimdi; kaşığı gereği kadar büyük müydü? Kaygısı ondandı! Hangi önemli iş kaygısız olmuştur? O kadar incesini korkaklar düşünür.

— Bunlara nasıl karşı çıkarım Ağbi, dedi. Kendime duyduğum güvenin temelinde size olan güvenim yatıyor; bunu bilmenizi isterim. Yalnız, sözgelimi bu sorgulamaya girmek yapamayacağım bir iş gibi geliyor bana. Bilmem ki...

— Bak Nadirciğim, diye aldı Nazif Bey. Örgütteki benim işim de bu değil aslında. Geniş yelpazede bir sürü sorumluluğum var; koşturup duruyorum. Bu işi ben istedim. Özellikle de senin için istedim!

Özellikle de benim için mi istemiş? Şaşıracak ne kaldı ki?

— Evet, senin için istedim! diye vurguladı Nazif Bey. Yapı ustası olacak kişiye önce kum karmasını öğretirler! Dikkatlerin odağı kesilmiş bu sorunu çözmen, sana yalnız deneyim değil, örgütte saygınlık da kazandıracak; bu bir! Bugün sana kuşkuyla bakanlar da, yanılmadığımı, senin önemli bir baş olduğunu görecekler! Güvenliktekilerin de -başta senin Sait- seni gerçek kimliğinle tanıyıp saygılı bir çekingenlik içinde olmalarında büyük yarar var. Gölgemiz gibi çökeceksin üzerlerine! Bu iki! İlerde anımsarsın bu dediklerimi!

Durdu biraz,

— Şimdi keselim bu konuyu Nadirciğim, dedi. Gereken her şeyi söyledim sanıyorum. İş yapalım artık! Yarın sabah güvenliğe git, MAH'tan gelmesini beklediğiniz Nadir Bey benim, diye karşısına dikil Sait'in! Orda olmak isterdim!

Nazif'in kışkırtan sözleriyle yakıcı bir tat doluyordu içine. Ben Sait'le konuşurken orda olmak istermiş! Düzenlediği oyunun nasıl oynandığını görmeyi kim istemez? Sait'le Mithat'ı takıştırıp seyretmemin tadını bu adam benimle Sait'ten çıkaracak! Derinlerde bir şeyler kıpraşıp duruyordu içinde. İnceden inceye kuşku dolmaya başlamıştı yüreğine. Böyle bir görevi niye ona versinlerdi? Başka bir adam mı yoktu Örgüt'te? Nazif Bey'in duralamasıyla anlatımındaki çekicilik, kolonya kokusu gibi uçup gitmiş, inandırıcılığını da birlikte götürüvermişti. Soruşturmanın biçiminden, nelere dikkat etmesi gerektiğinden söz etmeye başladı Nazif Bey. Dinlemiyordu Galip. Dinleyemiyordu daha doğrusu. Hiç de akıllıca değildi demin söyledikleri. Ağırlığı olan bir devlet örgütüne yakışır oyunlar mıydı bunlar? Kendi başına işlere kalkışıyordu bu herif belli ki! Önce Çarliston bir şeyler anlaştırmıştı bu adam için. Sonra Hüsnümelek söylemişti

açık açık. Sonra da Sait! İngilizlerle "iyi ilişkiler içinde" olduğunu kendi diyor; bizim kromu ölçmeden istediğimiz parayı vereceklermiş İngilizler! Niye? Bilmediğim, belki de hiç bilmeyeceğim şeyler döndürüp duruyor bu adam. Böyle karışık işlere girmekten korkuyorsun yani. Evet, korkuyordu! Korkuyorum ama bu korku... Bırak bu korkuyu, şu korkuyu! Korku korkudur! Korkuyorsan girmezsin! Bir yerlere varıp büyük para kazanmanın her vakit bir bedeli olur. Bunu sen bilmiyorsun sanki! Çocuk oyuncağı mı bu? Ne çevirirse çevirsin, senin gibi çok para kazanmak istiyor bu adam da; kazanmanın başka bir yolu varsa sen söyle! İstenen ne senden? Kaçak bir vatan hayınının yakalanmasını sağlamak için, devlet düşmanlarının sorgulamasına katılacaksın! Ortak işimizi de yürüteceksin, diyor! Gözünde büyütecek nesi var bunun? Sait üzülecek diye mi tasalanıyorsun? Hayınların ille de seni görmeleri, tanımaları da gerekmez.

— Evet, dedi Nazif Bey. Sorguladıklarınız seni görmeyeceklerdir. Önlemini alırlar!

Nazif Bey gittikten sonra işyerinden ayrılıp taksiye binince Mükerrem Hanım'a filan uğramak gelmedi içinden. Erkenden eve döndü. İkircikli duygularla altüst geçirdi o geceyi. Epey uzun sürdü bu karmaşa. Geç vakit daldı sonunda. Sabah uyandığında, ne Nazif Bey'i dinlerken kendini kaptırdığı coşku vardı, ne de ardından üstüne çullanan ürkülü kötümserlik. Bir iş verilmişti kendine; başarıyla bitirmeye yükümlüydü bunu. Sait'i şaşırtacak olmanın keyfini de, ucun ucun kurmaya başlamıştı! Ona doğru çıktı evden. Kar serpiştiriyordu. Pek soğuk değildi hava. Taksim'e yürüdü ağır ağır. Çok var ki binmemişti; tramvaya bindi. Oturdu da. Tepebaşı'na geldiğinde tıkış tıkıştı tramvay. Galatasaray'dan binen Rum ya da Ermeni, yaşlıca bir madama dikilmişti yanına. Tramvayın her sarsıntısıyla düştü düşecekti kucağına. Yer vermeye kalkışıp itiş kakış içine dalmayı göze alamazdı madama için! Türk olsaydı? Kalkardı da, ona da gönüllü kalkmazdı doğrusu! Bir göz attı çevreye. Bu konserve kutusuna niye kapatmıştı kendini? Bir sürü insan, birbirini ite kaka, tramvayın tıngırtısı içinde, sallanarak gidiyorlar işte! Biz niye karışalım aralarına? Üstlerinde olmak zorundayız, aralarında değil! Sirkeci'de ininceye kadar, bugün ilk adımını atacağı görevin yaşa-

mındaki yerini, çeşitli açılardan alarak yeniden ölçüp biçti. Bizi tramvay kalabalığından ayıran çizgi, böyle bir görevi de dayatıyor! Yurduna, devletine bağlıysan, bu yükümlülükten de kaçamazsın! Sansaryan Han'a yaklaşırken Sait'le karşılaştığında nasıl davranması gerektiğini tam bulamamıştı daha. Kapıda, nöbetçi polise, Sait Bey'i göreceğini söyledi. "Kim diyelim?" sorusuyla duraladı birden. "Galip" dedi hemen. Nasıl "Nadir" desindi? Adam telefonla sorup beklerken, yüreği küt küt atıyordu niyeyse. Kaç kez gelmişti daha önce, hiç böyle olmamıştı. Polis, başıyla merdivenleri gösterip "Buyrun!" deyince rahatladı sanki. Olur mu; asıl heyecan şimdi başlıyordu. Merdivenlerden sonra müdür odasının kapısına yaklaşıp bekleyen polise adını verir vermez, içeri daldı adam. Girmesiyle çıkması bir oldu; özel kaleme aldı Galip'i. Sıskaca, tel gözlüklü biri ayağa kalkıp kapıyı gösterdi saygıyla,

— Buyrun, sizi bekliyor Müdür Bey, dedi.

Önceki gelişlerinde, bu kapılarda epey oyalandığını anımsayarak girdi içeri. Sait geniş masasının altındaki koltuktaydı. Kalktı. Çıktı masadan, gelip durdu karşısında, uzattı elini,

— Hoş geldiniz Nadir Bey, dedi!

İçinde bir şey "çıt!" diye kırılıvermişti Galip'in! Toparlanmaya çalıştı ya, boştu; daha ilk rauntta yumruk yemiş boksör sersemliğinden bir anda kurtulup hiçbir şey belli etmeden doğrulmak kolay değildi. Bir çabayla dudaklarına aldırmazca bir gülümseme iliştirdi gene de,

— Hoş bulduk Sait Bey, diye sıktı uzatılan eli.

Karşısındaki koltuğu gösterip yerine geçti Sait. Gözlerini Galip'e dikip gülümsedi o da,

— Kutlarım, dedi. Hiç aklıma gelmemişti senin bu işte olacağın. Çok şaşırdım sabah, gizli zarfta gelen adını okuyunca. Düşündüm sonra; sen gerçekten tam bu işin adamısın! Sezinlememiz yalnız bizim sersemliğimizden değil, senin yeteneğinden. Bilirsin, hep güvenmişimdir ağzının sıkılığına ya, bu kadarını düşünmemiştim doğrusu! Ne diyeyim? Sevindim!

Toparlanınca Galip de sevinmişti işin böyle başlamasına. Bunu niye yapmıştılar anlamamıştı ya, düşünme süresi bırakmıştılar Sait'e, iyi de etmişler. Sait de sevinmiş miydi gerçekten? Pek sanmıyordu.

Ne denli kuyruğu dik tutmaya çalışsa, bir burukluk var onda da! Olmayacak mıydı? Bir an sessizlikten sonra,

— Yukarı çıkalım, dedi Sait. İşe hemen başlamak istersin sen!

Yukarda, Sait'le bir gece Reşat Fuat'ı getirtip konuştukları odada, Birinci Şube müdürüyle kısa bir söyleşi yaptılar. İçeri alınanların ön sorgulamaları yapılmıştı. Sorgulamayı kimler üzerinde yoğunlaştırmaları gerektiğini kesin biçimde belirleme çalışmasındaydı Birinci Şube. İzleme, gözleme raporlarında yansıdığı gibi kaynaşma görüntüsü vermişti son aylarda gene komünistler. Genel güvenliğin uyarısında, sözü edilen, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde, gözaltındaki tanınmış komünistlerin kaçarak İstanbul'a gelmelerinin bir anlamı olmalıydı. Şakir gelmişti; yakalamışlardı onu. Boz Mehmet gelmiş, dolanıp duruyordu Kasımpaşa'da, tütün işçilerinin arasında! Boyacı Halim kaçıp gelmişti. Yakalamışlardı; hücredeydi şimdi. Hasan Basri çoktan kayıplara karışmıştı. Naim, Mustafa, Osman –hepsi de komünist çevrelerdendiler– askerlikten kaçmışlardı; bulunamıyorlardı bir türlü. Turgut'un üstünde bazı kuşkular vardı. Gazetedeki görevli, hasta olduğunu söyleyerek işe gelmediğini bildirdiği gün Haydarpaşa'dan Ankara trenine binerken görülmüştü. Polisin bir türlü ele geçiremediği Halil'le yakın arkadaş oldukları biliniyordu. Necla'yı da o yüzden almışlardı; Turgut'la, ola ki Halil'le ilgili bir şeyler biliyor olabilirdi. Babasının evini bırakmış, Soğanağa'da eski bir konakta, uzun süre, tek başına oturmuş; Laleli'de, Tayyare Apartmanları'nda, tiyatrocu Salih'in bıraktığı kata geçmiş sonra da. Konağı da elinde tutuyordu. Halil'in orda saklanması olasılığıyla ev bir süre gözaltına alınmış, bir sonuca varılamamıştı. Aramada da bir şey bulunamamıştı. Tıklım tıklım eski eşyayla dolu bir eski konaktı. En üst katında da, Necla gene gelip oturuyordu ara sıra. Konağın sahibi dışarıya giderken buna bırakmış; kendine emanet edilmiş evin bekçisiydi bir tür, kızın dediği. Çoğu Galip'in bildiği şeylerdi. Konuşma bitip üst üste yığılmış dosya kalabalığıyla çalışması için kendisine ayrılan odaya geçerek kapıyı kapattığında, çevreye üstten bakmanın keyifli sorumluluğunu duydu içinde! Bir sürü kişinin yazgısı avcundaydı. Tavanın basıklığına karşın, Sirkeci limanına açılan geniş penceresiyle

aydınlıktı oda. Yaklaşıp dışarıya baktı bir süre; çatıların, bacaların ötesindeki devinimli limandı işte. Bir de sersem sersem kalkıp konan güvercinler! Dönüp masaya oturdu; bir sürü izleme, gözleme raporları, sorgulama zabıtlarıyla dolu dosyaları elden geçirmeye başladı. İlk aradığı Necla'nın ifadesiydi. Bir sayfa var yoktu. Ivır zıvır dışında, Turgut'la eskilerde, bir ara arkadaşlık ettiklerini, anlaşamayıp koptuklarını, o çok eski günlerden beri, içkili toplantılarda bir iki rastlantı dışında, fakültede de görmediğini söylüyordu sonuç olarak. Doktora çalışmalarına vermişti kendini. Siyasal düşüncelerinin ne olduğunu da bilmiyordu Turgut'un! Halil diye birini, ne duymuş, ne görmüştü. Bir kez daha okudu ifadeyi. Yalan mıydı? Doğru mu olacaktı? Doğru olmasını da istemiyorsun! İstemiyorum! Bu karı komünist. Yüzüme ağısını yılan gibi kustuğunu unutmadım. *Tan* gazetesi her gün yazıyor bunları, bir şey diyen var mı? Yasalara göre suç değil. İçine o yasaların! Yasası mı olurmuş komünistliğin? Olursa böyle olur işte! Mükerrem Hanım'a ne diyeceğiz? Ne diyeceğiz, hiç! Biraz zırlar; içini bir güzel gıdıkladım mı kuzu kuzu büker boynunu! Devlete karşı gelecek değil ya! Turgut'un ifadelerine baktı. Eskilerde alınmış ifadeyi de koymuşlardı dosyaya. Oğlan açıkça belli ediyordu rengini orda. Yenisi daha kısaydı; anlaşmışlar gibi uyum içindeydi Necla'nınkiyle. Öteki sorgulamalara geçti. Tek tek, kimilerini birkaç kez okuyarak dalıp gitti. Konyalı'dan döner getirtti öğlende. Yer yemez işe koyuldu gene. Akşam karanlığı basmıştı; kalkıp elektriği açıyordu ki, kapı vuruldu, ardında Birinci Şube müdürüyle Sait girdi içeriye.

— İyi çalıştınız Nadir Bey!

Sinsi bir takılma vardı Sait'in gözlerinde. Buyur etti girenleri,

— Kaptırdım, dedi.

— Nasıl durum?

— Kavramaya çalışıyorum. Ben Halil için bakıyorum ya; herkes ağızbirliği etmiş sanki, saklıyor oğlanı! Ya da gerçekten bir şey bilmiyorlar! Turgut'un bilmesi gerek.

— Evet, dedi Sait. Onun üstünde duracağız.

Aldığı notlara baktı Galip,

— Sahir diye biri var, dedi. Felsefeciymiş! Öğretmenlikten atılmış

komünist diye. Aynı gazetedeler bu oğlanla. Adama pek bir şey sorulmamış gibi!

Birinci Şube müdürü söze girdi hemen,

— Turgut'la ilişkisi iyi biliniyor, dedi. Pek önemli değil! Durumu ayrı onun. Kürtlerle bağından kuşkulanılıyor. İhbar var; iyi bir sorgudan geçecek! Belgeleri topluyor arkadaşlar.

"İyi bir sorgu"nun ne anlama geldiğini belirtmek ister gibi, ağır ağır başını salladı. Kürtlerle ilişkiyi hiç düşünmemişti Galip! Kürt işi de nerden çıkmıştı şimdi? Ne olacaktı Kürtlerden? O iş çoktan bitti. Herif komünist; başka ne arıyor bu sersemler? Bir şeyler diyecekti ki, Sait'in önerisiyle kalktılar; hücreleri dolaşacaklardı. Gerekli önlemi almaları için şube müdürü çıktı hemen. Hücrelerden, tuvalete gitmeleri filan da durdurmalıydılar, tutuklularla yüz yüze gelmemeleri için. Özellikle Nadir Bey için alınması gerekli önlemdi bu. Bu konuda uyarılmıştılar. Galip'le Sait de çıktılar biraz sonra. Koridorun başında bekleyen şube müdürüyle birlikte yürüyüp tam bir sessizliğin egemen olduğu hücreler bölümüne girdiler. Kapıların üzerindeki tel kafes ardında yanan güçsüz lambalar ışık vermekten çok, çevreye çökmüş karanlığı sergiliyor gibiydi. Sait önden yürüyüp birinci hücrenin sürgülü minik penceresini açtı, bakıp kapattı. Dönüp Galip'e gösterdi başıyla, buyur bak gibisine. Eğilip açtı sürgülü kapağı, baktı Galip de. Elleri ensesinde, bir genç adam, sırt aşağı yatıyordu karyolada. Gözlerini kapının açılan deliğine dikmiş, kırpmadan bakıyordu. Hiç görmemişti ama, Turgut olmalıydı bu oğlan! Kapattı sürgüyü. Yandaki hücreye geçerlerken,

— Turgut mu? dedi Sait'e fısıldar gibi.

Başını salladı Sait. Küstahlığından belli itin! Hücre deliğinde ilk kez gördüğü Çarliston'u anımsadı. Onun gibi paçasını sıyıramazdı bu oğlan; burnu kırılmalıydı. Çarliston çekip gitti; bu mikrop içimizde! Sait'in peşi sıra, sürgülü kapakları çekip o da bakıyordu hücrelere. Tanımadığı kişilerdi hepsi de. Açılan deliğe ürkek, çekingen bakıyorlardı. Yalnız birinde takılıp kaldı biraz; yaşlıca, gözlüklü biri, başı önüne eğik, dalgın oturup kalmıştı karyolanın kıyısında. Dönüp; deliğe bakmamış, ses bile duymamıştı sanki. Duralamasını görünce şube müdürü uzanıp "Sahir" demişti Galip'in kulağına. Eğilip

bir kez daha baktı Galip. Öğretmenleri bu herif demek! Belli; dalmış filozoflar gibi! Hücreler bitmişti; Necla'yı şorar gibi baktığını görünce başını sallayıp bir yan koridora yürümüştü Sait. Koridorun sonundaki bir kapıya yaklaşıp çekildi, başıyla Galip'e gösterdi bakması için. Necla olmalıydı. Duraladı Galip. Hiç beklemediği biçimde heyecanlanmıştı! Toparlanıp yaklaştı kapıya, sürgüyü yavaşça kaydırdı, gözlerini deliğe dayadı. Yataktaydı Necla. Sırtı kapıya dönük yatıyordu. Kapının sesine başını çevirip baktı; bir anda göz göze kaldılar Galip'le! Bir ürperti gezindi içinde; tanıdı bu kız beni! Kız, hiçbir tepki göstermeden eski biçiminde yatmaya dönünce içinde kopacak gibi gerilen teller gevşedi yavaşça. Yatağa tahtakurusu gibi yapışmış bu komünist kızla evlenecektik! Annesi bundan bin kat güzel. Çekildi kapıdan, dönüp gülümseyerek başını salladı Sait'e. Yürüdüler. Bir ara duraladı Sait,

— Aşağıda birileri daha var, dedi. Turgut'u da aşağı alacaklar. Rahmi Usta filan da aşağıda. Onun durumu da ayrı. İstersen başka bir gün gösterir arkadaşlar.

Ses çıkarmadı Galip. Rahmi Usta'yı gördüm; durumunu senden iyi biliyorum mu diyecekti! Şube müdürünün odasına girip söyleşiye geçince çaylar geldi. Olaylara değinirken yerinde yakınmalara başlamıştı Şube Müdürü Bey. Komünistlerle savaşabilmek için, tüm devlet görevlilerinin, mahalle bekçisi de içinde, belli bir uyanıklık düzeyinde olmaları gerekirdi.

— Mahalle bekçisi demem sözgelimi değil, diye aldı. Bakın, Süleymaniye'ye pano asanlar, sabahın karanlığında sokaklarda sürüyerek götürüyorlar, o koskoca alamet bezi. Bekçi görmüş. Niye yakalamadın diyorlar. "Ne bilem ben, yelken bezi sanmışam begim!" diyor. Koca koca yazıları görmüyor herif! İşi yapanlar, birbirinden cin. Bezi sokakta sürürken, "Ha uşak sıkı tut!" "Ola kaydırayusun yelkenin ipuni" diye Laz gemici ağzıyla geçip gitmişler bizim salak bekçinin önünden!

Hem Kürt bekçi, hem Laz gemici ağzını iyi benzetiyordu Müdür Bey.

— Kürt bekçiyi değil, seni beni atlatır o herifler, dedi Sait. Mihri Belli, işin başındaki adam, Amerika'dan çifte diplomalı! İktisat Fa-

kültesi ordinaryüs profesörü Neumark'ın baş yardımcısı. Anadili gibi dört dil bilir! Öteki felsefe öğrencisi! Geçen 1 Mayıs'ta Defterdar fabrikasına orak çekiçli bildiri atanlar da üniversiteli öğrenciler. Boşuna mı kaygılanıyoruz? Şimdilik azınlıktalar! Ya bir de çoğalırlarsa! Ülke topun ağzında! Gel de anlat bunu, İngiliz'ine, Amerikalısına!

Yüreklendirme görevi Galip'e düşmüştü!

— Sırası geldi mi hepsi anlar, dedi.

Bir sessizlik getirmişti bu yuvarlak söz. Kendisi onlardan daha az tedirgin değildi ama, olayı bu biçimde anlatmak da, üç beş sersem komünisti övüp yüceltmek oluyordu; buna da dayanamazdı. Kalktı Sait,

— Çıkalım mı Nadir Bey? dedi. Sizi bırakayım ben. Sorgulama saati geldi arkadaşların!

Birlikte çıktılar Sait'le. Sorgulama saatine takılmıştı Galip! arabada sordu. Sezinlediği gibiydi. Komisyonlar kurulmuştu! Akşamüstü, resmi çalışma saatinin bitimiyle işbaşı yapıyorlardı (Dayaklı sorgulama ekiplerine "komisyon" diyordu Sait). Baştan bir süre onlar çalışır, ilk bilgileri toplarlardı. Sıra Turgutlara gelmemişti daha. Sabırlı olacaklardı biraz! Asıl, son sorgulama aşamasına geçildi mi iş başa düşecekti! Şişli'ye gidiyordu Sait. Galip Taksim'de indi. Yakıcı soğuk bir yelle üşüdü birden. Geçen bir taksiyi çevirip atladı; Cihangir, dedi. Ya evde konuk filan varsa şimdi! Kim olacak? Hizmetçi karı vardır. Eşref Bey'in bakıcısı vardır. Mükerrem'le sevişmeyi kuruyordu. Şurda kaç gün oldu daha! İstekliydi. Kapıyı hizmetçi kadın açtı. İçerden sesler geliyordu. Konuk var. Dönüp gidecek oldu. Yapılamazdı. Koridorun başından Mükerrem göründü. Galip'i görünce heyecanla yaklaştı.

— Buyrun! Hoş geldiniz, dedi. Ben de sizden haber bekliyordum. Pakizeler var; sizi soruyordu onlar da.

Salonda, Pakize, Esma kumalar da sevinçle karşıladılar Galip'i. "İyi adam lafın üstüne gelir"di! O kara tavuk yüzlü Esma söylemişti bunu. Pasta vardı. Çay içiliyordu. Galip'e de verildi. Mükerrem'in kaygılı gözleri Galip'in üstündeydi.

— Sait'e gittim bugün, dedi Galip.

Hepsi kulak kesilmişti.

— Sağ olsun! Sorumluluğu aldı üstüne, Necla'yı gösterdi!

Mükerrem Hanım tutamayıp atıldı hemen,

— Ne dedi Necla?

Duraladı Galip,

— Necla'yla konuşmadım, dedi. Konuşmak kesin yasak. O beni görmedi bile. Sorgulamayı bekliyor herkes gibi hücresinde.

Bir hıçkırıkla ağlamaya başladı Mükerrem Hanım.

— Rica ederim Mükerrem Hanım! dedi Galip. Ben de üzülüyorum. Ne yapalım? Devletin işi bu. Boynumuzu büküp bekleyeceğiz! Elimizden başka ne gelir?

Öteki kadınların da gözleri dolmuştu.

— Üzme kendini Mükerremciğim, dedi Pakize. İftira miftiradır belki de. Bırakırlar bakarsın!

Mükerrem'in gönlünü almak için söylediklerine kendisi de inanmıyordu belli ki. Esma'nın inanmadığını söylemesine bile gerek yoktu! Hıçkırıklarını bastıramadı Mükerrem Hanım, kalkıp çıktı salondan. Ağır bir sessizlik çökmüştü. Esma Galip'e döndü, ağzından bir giz alma isteğiyle sesini kısarak,

— Neymiş, işin aslı? dedi.

— Benim de bildiğim bu! dedi Galip. Komünistlerle işbirliği yapmış!

Derince soluklanıp başını iki yana salladı Esma,

— Vah vah! dedi.

Pakize duramamıştı,

— Ama ben duymuştum! dedi. Mükerrem'e de söyledim. Sağ olsun; Necla'ya kim söz dinletebilir ki? Babasını bile umursamadı!

Daha bir şeyler diyecekti; Mükerrem Hanım'ın ayak sesiyle sustular. İçinden gülmek geliyordu Galip'in. Kızarık, şişkin gözleriyle salona giren Mükerrem Hanım'a duyurur gibi,

— Mithat nerelerde? dedi.

— Samsun'da Galip Bey. Bir dava vardı, ona gitti. İyi oldu; çok kötüydü son günlerde. Delirecek dedim! Korktum valla!

Pakize'nin içini boşaltır gibi söylediklerini burun kıvırarak dinleyen Esma, duramadı,

— Aman, o delirmez, dedi. Seni delirtmesin de!

Dan diye söylenmiş söz, Pakize de içinde herkesi güldürmüştü. Mendili kıpkırmızı gözlerinden düşmeyen Mükerrem de gülmüştü tutamayıp.

— Herkes biliyor burda, dedi Pakize. O karı büyü mü yapmıştı ne; gözü bir şey görmüyordu. Her işin iyisini yapar yüce Allahım! Öner Bey bitiriverdi bu işi! Allahım bin razı olsun! Onlara da dişi kesmiyor Mithat Bey'in. Biz değiliz ki, saldırsın! Delirmeyip de ne halt etsin?

Ağır bir sessizlik çökmüştü gene. Sitare'yi Başkan'ın oğlu Öner'in arabasıyla ezerek öldürdüğünü duymayan mı kalmıştı? Patavatsızlık bile değildi Pakize'ninki. Tedirginlik duysa da, ses çıkarmadı Galip. Yeni söze geçilmesini önlemek ister gibi "geç oldu" diye kalktı Esma. Pakize de kalktı hemen. Necla'yı duyup gelmişlerdi; Üçten beri oturuyorlardı, artık gitmeliydiler. Galip de gidecek gibi yapınca, Mükerrem Hanım, salondan çıkmaya yönelen konukların yanında,

— Siz lütfedip biraz kalmaz mısınız Galip Bey, dedi. Beni aydınlatmanızı rica edeceğim bir iki şey var.

— Estağfurullah efendim. Sizi rahatsız etmezsem, memnunlukla!

İyi oynamışlardı; Esma mendeburunun bile aklına bir şey gelmiş olamazdı! Hizmetçiler de vardı evde; ne fesatlık düşüneceklerdi ki? Konukları yolcu edip salona dönen Mükerrem, evdeki hizmetçiyi filan umursamadan, atılır gibi boynuna sarıldı Galip'in, başını göğsüne koyup yeniden ağlamaya başladı. Ne yapacağını şaşırmıştı Galip.

— Yeter, dedi. Bırakma kendini! Böylesi daha iyi oldu belki de. İş daha kötüye varmadan ders olur Necla'ya. Devletle şaka yapılmayacağını öğrenir en azından!

Bir şey demeden, içini çekerek ağlayan Mükerrem'in ıslak yanaklarına öpücükler kondurdu. Saçlarını okşadı usul usul. İçinde kabaran istekle dudaklarından öptü. Bir anda ateşli öpüşmelere geçtiler. Dışardaki seslerle ayrılıvermeselerdi, yavaşça çöktükleri kanepe üzerinde, soluk soluğa doğal sonuca gidiyorlardı! Fırladı Mükerrem Hanım. Saçlarını düzeltti eliyle, çabucak çekidüzen verdi kendine, yürüyüp çıktı salondan. İşi yarım bırakmış olmanın tatsızlığını atlatmaya çalışıyordu Galip. Kulağı dışardaydı. Bir süre sonra Mükerrem girdi koşturarak,

— Eşref kötüleşmiş, dedi. Doktora telefon etmemiz gerek.

Demesiyle de telefona koşması bir oldu. Gidip kapısından şöyle bir baktı Galip; tıkanır gibi gözlerini açarak solumaya çalışıyordu Eşref Bey. Aman ölmese! Evin içindeki bu gergin hava çok geç saatlere kadar sürdü o gece. İki profesör doktor geldi; bir süre danışıp düşündüler hastanın başında. Hastaneye kaldırmayı gerekli bulmadılar. Bir iki iğneden sonra, kalp atışlarında, genel durumunda düzelme görülmüştü Eşref Bey'in. Bu tür tökezlemelerin doğal olduğunu bildirip bir kucak parayı bölüşerek gitti sayın profesörler! Mükerrem Hanım'da çıkışmamıştı, üç yüz liraya yakın parayı Galip ödedi. Ortak hesaplarından hemen düşmesini söyleyen Mükerrem'e, dudaklarını ısırdı ayıplar gibi; böyle şeyin sözü mü olurdu aralarında? Eşref Bey, yatmaya hazırlanan yorgun bakıcısıyla baş başa kaldı gene. Hizmetçi de odasına çekilmiş, eve tam bir sessizlik çökmüştü. Koridorda, yöreye bir göz attıktan sonra, biraz da umursamazlık içinde Galip'in elinden tutup odasına çekti Mükerrem Hanım. Kapıyı kapatıp kollarını boynuna doladı,

— Seni bana Allah gönderdi! dedi. Sensiz ne yaparım ben, bilemiyorum!

Galip'in bir şey demesine kalmadan, tüm susuzluğuyla dudaklarını verdi. Ateşli sevişmelerden sonra uzun uzun saatler boyu konuştular o gece. Eşref Bey'in kötüleşmesiyle öleceğini düşünmüştü Mükerrem Hanım. Acı duyuyordu bunu açıklarken. Ne yapacaklardı ama; başka bir yolu, umarı var mıydı bunun? Eşref için de iyisi bu değil miydi? Okşayıcı sözlerle Mükerrem Hanım'ı yatıştırmaya çalıştı. Evet, oydu doğrusu; üzmesindi artık kendini Mükerrem Hanım. Yazgı neyse olacaktı! Ödü koptuğunu söyleyecek değildi ya adam ölecek diye! Durumun değişmesiyle epey tatsızlık çıkabilirdi Mükerrem'le! Ne isteyeceği belli mi olurdu kadının?

— Beni asıl üzen Necla'nın tutumu, dedi. Sana söylemeye çekiniyorum; hemen abartıyorsun çünkü.

— Lütfen benden bir şey saklama, dedi Mükerrem Hanım. Ne varsa açık açık söyle lütfen! Abartmayacağım!

Söylese mi, söylemese mi gibisine, duraladı Galip,

— Eline olanak geçti mi, varınızı, yoğunuzu komünistlere vermeye kalkarsa bu kız, ne yaparsınız? dedi. Hele Eşref Bey'e bir şey olursa, Allah korusun, o zaman çok uyanık olmanız gerekir! Her şeylerini gizli, açık örgütlerine bağışlar komünistler!

Söyleneni, ayrıntılarıyla kavraması pek gerekli değildi Mükerrem Hanım'ın; varını yoğunu komünistlere verme sözü yeterli etkiyi yapmıştı. Yemeyeceği nane olmadığını iyi biliyordu kızının! Pek bir şey demeden durakaldı! Galip, Mükerrem'i o takıntısı içinde bırakıp parmaklarının ucuna basarak, asansörü bile kullanmadan, süzülür gibi evden çıktığında, saat sabahın dördüydü. Keyifliydi eve geldiğinde. Tırnağını iyi geçirdiğinden hiç kuşkusu yoktu Mükerrem'e. Necla orospusunun bozamayacağı doğrultudaydı işler. Karı, ister bu gürültüden paçayı sıyırsın, ister birkaç yıl içeri tıkılsın, olup biteni sezinleyip önlem almadıkça bu çizgi değişmezdi. Biri uyarmadan da nerden kalkışacaktı böyle bir işe? Eşref Bey'in tüm varlığı Mükerrem'in elindeydi. Gereğinde, Mükerrem'in, korkuyla karışık tiksinti duyduğu terzi Nezahat'ın oyunlarından korunmak için, Ankara'da Mükerrem'le ilgili her şeyi yapma yetkisini de, o almıştı; bugün isterse, Necla'dan korumak için, bir kez daha kat katını alırdı o yetkinin! Biraz daha beklemesini bilmek gerekiyordu; yolundaydı her şey! Ertesi, daha ertesi günler sabahları işyerine uğrayıp Nuri ile konuştu. Seher sıkı izlenmedeydi. Sonuç yoktu daha. Sait'le telefonlaştılar. Çalışmayı sürdürüyordu arkadaşlar, olaylar gelişti mi bildireceklerdi Nadir Bey'e! Sermet Beylerin işyerine uğrayıp ağızlarını aradı. Öyle büyük işlere girişmişlerdi ki, ivedi para gerekliydi onlara. Satışla kazanacakları içinde, bu işten paralarını alıp ortaklıktan çekilmeyi bekliyor gibiydiler. Parayı denkleştirebilse kolayca olacaktı Nazif Bey'in dediği. Nerden bulacaktı parayı? Mükerrem'den olmazdı daha. Salim Başkur geldi aklına, vazgeçti hemen. Başka beklentileri vardı ondan. Nebile'yle kopmuş gibiydiler. Hem onda bu paranın olacağını da sanmıyordu. Mithat'ı denemek vardı. Bir de Hüsnümelek Bey'in ölmeden geveledeği sözler. Şu kadar gün olmuş daha bir aramamıştı Şerife Hanım'ı da. Bir açayım dedi. Şerife Hanım, telefonda Galip'in sesini duyunca pek heyecanlandı. Özürler diledi Galip; kadın durmadı bile üstünde. Hemen bekliyordu! Yarım saat

sonra Şerife Hanım'ın kapısındaydı. Gözleri doldu Galip'i görünce. Hep oturdukları orta sofaya buyur etti. Kahve yapmayı önerdi, istemedi Galip. Üstelemedi o da. İzin isteyip kalktı; koridora daldı. Fakat nasıl çökmüştü bu kadın! Tatar Hüsnü Bey'in gidişiyle her şey solmuş gibiydi bu evde. Ölüm, salt bir kişiyi alıp götürmüyor demek! Bir süre sonra, elinde sarıp sarmalanmış bir küçük paketle geldi Şerife Hanım. Oturdu karşısına,

— İki gecedir üst üste düşüme giriyor Hüsnü Bey, dedi. Bişeler diyo, duyamıyom bi türlü. Anladım ki emaneti soruyo bana! Ben de seni arayacaktım.

Uzattı paketi.

— Nedir bu efendim?

— Hüsnü Bey'in vasiyeti, dedi Şerife Hanım. Seninmiş bu. Ben gözümü yumarsam Galip Bey'e verecen demişti. Senin gelmeni bekliyordum.

Bir kez daha özür diledi Galip.

— Biliyorsunuz Necla Hanım olayını, dedi. Öyle şaşkına çevirdi ki bizi! Zavallı Mükerrem Hanımefendi! Derdi yetmiyordu, bir de bu çıktı başına. Ona koşalım derken...

Suskunluk içinde acı acı başını sallıyordu Şerife Hanım. Derince soluklandı,

— Rabbim sağlık versin! dedi. Bütün suç ağbimdedir. Kız kısmının başı ezilecek biraz! Yoksa böyle olur işte! Allah daha kötü etmesin!

Biraz daha dertleştiler. Hüsnü Bey'le ilgili, ortak anılara değinildi. Gözleri doluyordu konuşurken ya, kurumuş gibiydi kadın! Coşkulu sesi bile eski canlılığını yitirmişti. Gene uğrayacağım, bir gereksinimi olursa önce kendisini aramasını üsteleyerek söyledikten sonra ayrıldığında yeğnilmiş duyumsadı kendini. Paketi paltosunun iç cebine yerleştirmişti. Eve döndü doğruca. İçeri girip paltosunu asar asmaz salona geçti; uzun masa üzerine açtı paketi. İç içe kıvrılmış kâğıtlar, kapalı, şişkin bir zarf çıkmıştı bir de. Şaşırdı zarfı yırtınca. Tümü binliklerden oluşan, yan yana yatırılmış, kalın iki para destesi vardı zarfta. Saymaya başladı evecenlikle. Biri, iki yüz otuz beş, öteki, iki yüz otuz, dört yüz altmış beş bin liraydı toplam. Şaş-

kınlıktan sevinememişti bile! Kıvrılmış kâğıtları açtı. Ortaklık kurulurken, Galip adına yatırdığı para için Hüsnümelek'e imzaladığı borç senedi idi biri. Sayfa boyu çapraz çizgi çekilmiş; "ödendi" yazısının altı da Hüsnü Bey'ce imzalanmıştı. Öteki kâğıt da, Hüsnü Bey'in, ortaklıktaki payı üstüne tüm yönetim, kullanım yetkisini Galip'e bıraktığını belgeleyen bir noter bildirgesiydi. Görmemişin biri değildi ama, gözlerini, masa üstüne yayılmış para destelerinden ayıramadı bir süre. Neymiş bu Tatar? Bu kadarını aklının ucundan geçirmemişti doğrusu! Almanlardan mı aldı bu parayı? Başka kimden olur? Benim için vermişler gibi sözler de etti! Şimdi ne olacaktı peki? Nazif Bey'in, söze dayalı ortaklığı sürüp gidecek miydi öyle? Para –ortaklık payı olarak yatırılanlar da içinde– Galip'e verilmişti Hüsnümelek'çe. Nefretini bildirdiği Nazif Bey'e bunlardan pay ödemek, vaziyetini çiğnemek değil miydi adamın? Ya bu paradan bilgisi varsa Nazif'in! İlk günler birliktiler Hüsnümelek'le anladığım kadarıyla; sonradan bozuldu araları! Sermet Beylerin payını Hüsnü Bey'in bana bıraktığı parayla mı aldım diyeceğim? Nerden buldum diyeceğim, peki? Olaya ne yanından baksa geriliyordu sinirleri. Bunca karışıklıkta, bunca para, sinir bozmaz da ne yapar? O gün, daha sonraki günler, kafasını kurcalayıp durdu bu sorun. Sermet Beylerin payını almamayı bile düşündü. O da iyi gelmiyordu. Kaçırılmaz bir fırsattı bu! Büyük para gelecekti kromlardan. Ortaklık iyice ona kalıyor demekti. Nazif'e de, aslan payı ödenecekti yalnız! Ödenecekti, ne yapalım! Sermet Beylere gidip işi bitirdi sonunda. Yüz bin lira bulabilmişti! O günkü duruma göre yapılmış hesapla kalan altmış bin lirayı kromlar satılınca ödeyecekti. Notere gidip bastılar imzaları. Böylece de ortaklığın yüzde altmışı Galip'in olmuştu. Geri kalan parayla Kapalıçarşı'da, sarraftan aldığı Reşat altınlarını İş Bankası'ndaki kasasında, eskilerinin yanına yerleştirdiği gün, çok başka biçimde güçlü duyumsadı kendini. Nazif Bey konusundaki kaygıları için de sabırlı olmak gerekiyordu bir süre! Başka ne yapacaktı ki? Yüz bini nerden bulmuştu peki? Altınlarım vardı; sattım! Kasamı da açmadı ya bu herif! Kafasının içini düzene koymuştu. Nuri'yle işyerinde, Seher'le ilgili izleme, gözleme raporlarını inceden inceye gözden geçiriyorlardı artık. Elinde yiyecek paketleriyle, Beyoğlu'nun bir arka sokağında birden yitir-

mişlerdi kızı. Geçen hafta olmuştu bu; bu hafta sonunu, okuldan çıkışını bekliyorlardı kızın. İzini yitirdikleri sokak da gözaltına alınmıştı. Nuri'yle bir akşamüstü çıkıp bir gözden geçirdiler o sokağı. Pek işlek olmayan öyle bir sokaktı işte! Akşam karanlığında işyerine dönmüş konuşuyorlardı ki, telefon çaldı. Sait'ti. Galip'i bekliyorlardı. Nuri'ye, sokakta oturanların muhtarlıktan gizlice saptanmasını söyleyip fırladı hemen. Birinci Şube müdürünün odasındaydı Sait. Komisyon'ların günlerdir yaptığı soruşturmaları gözden geçiriyorlardı şube müdürüyle. El sıkışıp oturunca, konuşmaya Galip'i de aldılar hemen.

— Bu oğlanda (Turgut'tan söz ediyordu. Bir de büyücek fotoğrafı duruyordu önünde.) bir şeyler var ya, diretiyor! dedi.

— Diretiyor mu?

Galip'in sorusu kışkırttı gibi Sait'i.

— Öyle sanıyor it! dedi.

Eğilip masanın altından yarılanmış bir konyak şişesi çıkardı. Yandaki küçük masada, Galip'in şimdi gözüne çarpan bardaklara içki koyarken, Galip'e de sordu "alır mı?" diye. İstemedi Galip. Odada girer girmez burnuna çarpan alkol kokusu buydu demek! Şube Müdürünün uzattığı çikolatadan aldı yalnız. Sait konyağını yudumluyor, ağzına attığı çikolataları çiğniyor, önündeki kâğıtları gözden geçiriyordu bir yandan da. Seher'in dolabında bulunmuş, yanında Halil olduğunu sandıkları fotoğrafı çıkarıp gösterdi; biliyorum anlamına başını salladı Galip. Son yudumda duraladı Sait; bardağı masaya bırakıp kendi kendine söylenir gibi açıklamalara başladı. Kırşehir'e gittiğinden, Boyacı Halim'in kaçmasına yardımcı olduğundan kuşkulanıyorlardı Turgut'un. Fotoğrafını gazeteden alıp çoğaltmışlar, Kırşehir'e de göndermişlerdi. Halim'in yanında çalıştığı usta, kesinlikle "budur!" dememiş ya, "Bir gün buraya böyle biri uğradı gibi!" demiş. Halim kaçmış ardından da! Ankara'da Refik diye bir gazetecinin evinde kalmıştı. İnanılır gibi değildi, o soydandı o da! Eski tanıdığıymış Halil ya, yıllardır rastlamıyormuş Turgut! Bir günler Süheyla diye bildiği Sitare'yi de bir kez sahnede görmüş, o kadar! Seher diye birini hiç tanımıyormuş. Önüne yaydığı kâğıtlardaki, Turgut soruşturmalarından, yer yer okur gibi çıkara-

rak söylüyordu bunları Sait. Bir iki sıkıştırmışlar, pek bir şey alamamışlar ağzından.

— Bir de biz soralım bakalım bu oğlana! dedi Sait.

Uzanıp yarım bıraktığı içki bardağını aldı, dikti başına, kalktı. Çıkıp birlikte koridorun ucundaki bir odaya giderlerken bir iki görevli de, koşturur gibi takılmıştı peşlerine. Girdikleri genişçe odada masalar kıyılara çekilmiş, ortalık iyice açılmıştı. Görevliler ayakta karşılamıştı girenleri. Sait Galip'e döndü, içkinin parlattığı gözleriyle,

— Siz şuraya buyrun Nadir Bey! dedi.

Bir kemerle ayrılmış, loş, içerlek bir yarım oda gibiydi gösterdiği yer. Kemerin altında, bir kapı boşluğu bırakılarak yerleştirilmiş, iki yanı açık, dosyalarla yüklü, kitaplık benzeri bir yüksek dolap gözden iyice ayırıyordu burayı. Aralıktan geçip durdu Galip. Odanın içindeymiş gibi her konuşulanı duyuyor, seyrekçe dizilmiş dosya aralıklarından, olup biteni, önündeymiş gibi görebiliyordu. Karanlık kuytuda kendinin görülmesi olası değildi. Sait'le şube müdüründen başka, irikıyım dört görevli dimdik bekliyorlardı ayakta. Kösemsi birinin elinde falaka, yanındaki masada sopalar vardı. Sait'in ağzına bakıyorlardı hepsi de. Uzanıp kösemsi adamın elinden falakayı aldı Sait; baktı, yokladı şöyle bir, geri verdi,

— Benimkini getirin! dedi.

Kapıya yakın biri fırladı hemen. Masa üstündeki sopalara baktı Sait. Bir ikisini alıp elden geçirdi. Uzun, kalınca birini alıp deneme yapar gibi yavaşça salladı boşlukta, bıraktı yerine,

— Turgut'u alın! dedi.

Görevlilerden biri çıktı. Kıyıya çekilmiş masalardan birinin önündeki sandalyeye oturdu Sait. Suskundu. Düşünceli fakat hiçbir duyarlılık belirtisi göstermeyen düzlükteydi yüzü. O güne dek tanımadığı bir heyecan başlamıştı Galip'te! Ne var heyecanlanacak? Bir temiz ıslatacaklar iti! Bir komünist öğrenciyi, Nazi gençler hastanelik etmişlerdi Berlin'de, sinemada; gülerek seyretmiştin! Buna da gülerim! Kapı açılıp da iki görevli arasında, giren Turgut'u görünce, daha da artmasını önleyemedi heyecanının. İyice kızıyordu kendine. Turgut'un ardından falakayı da getirmişlerdi.

— Gel bakalım!

Sait kalkmış, bıraktığı sandalyeyi Turgut'a göstermişti.

— Otur şöyle!

Şaşkın, çekingen bakındı oğlan; yavaşça oturdu gösterilen yere. Sait, gözlerini Turgut'a dikmiş, dimdik duruyordu karşısında; ötekiler de çevresine dikilmişti. Başı önündeydi Turgut'un.

— Kaldır başını da, bana bak!

Başını, biraz da dikelir gibi kaldırdı Turgut, Sait'e baktı.

— Bir kez soracağım, bilesin, dedi Sait. Akşamın bu saatinde yitirecek vaktimiz yok. Epey oyalamışsın arkadaşları.

Cebinden çıkardığı fotoğrafı uzattı Turgut'a,

— Kim bu oğlanla bu kız?

Göz ucuyla baktı Turgut,

— Tanımıyorum, dedi kısıkça bir sesle.

— Tanımıyorsun!

Başını salladı Sait,

— Halil'in sevgilisinin adı ne?

— Bilmiyorum.

— Onu da bilmiyorsun!

Turgut'taydı gözleri.

— O zaman biz öğreteceğiz!

Baktı polislere Sait,

— Yatırın şu iti! dedi.

Dört adam birden atılıp yıktılar Turgut'u. Göğsüne, kollarına çöktüler hemen, pabuçlarını, çoraplarını çekip çıkardılar, falakayı ayaklarına geçirerek iki yanından tutup Sait'e uzatır gibi havaya kaldırdılar. Falakanın kıskacındaki çıplak ayakları, tüm gövdesiyle içten içe sarsılıyor, göğsüne oturanların ağırlığı altında hırlar gibi sesler çıkarıyordu Turgut. Sait ceketini çıkarıp masaya bıraktı. Demin ayırdığı uzun, kalın sopayı aldı; şöyle bir yokladı gene, eline iyice yerleştirir gibi tuttu sıkıca. Açıldı birden, falakada kıvranır gibi oynayan ayaklara, var gücüyle indirmeye başladı.

Kısılmış çığlığa benzer bir ses duyuldu. Sopalar birbiri peşi sıra inip kalktıkça yükselir gibi oldu bu kısık çığlık; kalın sopanın, sekiz on kez iniş kalkışından sonra iyice kısılıp zayıf bir iniltiye döndü.

Sait'in acımasız vuruşlarıyla uzunca sürüp gitti bu inilti, bitti sonra. Sait durdu. Soluk soluğaydı. Terlemişti.

— Kaldırın bu iti, dedi.

Kaldırıp sandalyeye oturttular Turgut'u. Kan vardı ayaklarında. Yüzü acıyla gerilmiş, gözleri yarı kapalıydı. Soluk soluğaydı. Masalardan birinin altından çektikleri su dolu bir kovaya soktular ayaklarını. Doğrulur gibi oldu. Sait karşısındaydı gene. Gözlerini dikip Turgut'a baktı bir süre,

— Öğrendin mi? dedi. Neymiş Halil'in sevgilisinin adı?

Yüzü karmakarışıktı Turgut'un. Dikelerek açtı gözlerini. Yüzünde bir şeyler gezinir oldu.

— Faşistsin sen! dedi kısık bir sesle tükürür gibi.

— Faşistim ulan!

Gözlerini Turgut'a dikmiş, öylece bakıyordu.

— Ne sandındı, pis komünist? dedi. Faşistim! Hitler nasıl sikti ananızı, öyle kazıyacağız sizi!

Polislere döndü,

— Dolaştırın bu hergeleyi!

Kaldırdılar Turgut'u. Ayaklarına basamıyordu. İki görevli koltuklayıp sürür gibi dışarı çıkarırlarken,

— Kalın kafalı puşt! diye bağırdı arkasından Sait. Unutma, yeni başlıyoruz daha! Göreceksin faşistleri!

Adamlar Turgut'u çıkarıp kapıyı çekince sessizlik çöktü. Sait, şube müdürü, bir de Galip'in yeni ayrımına vardığı, masada daktilo başında bekleyen sivil kalmışlardı odada. Yüzünde belirmiş tiklerle Galip'e doğru yaklaştı Sait,

— Sorulmasını istediğin bir şey var mı? dedi.

Sorulanı duymamış gibiydi Galip. Hiç tanımadığı bir gerginlikten kendini kurtarma çabasındaydı.

— Görüyorsun, dedi Sait. Herif duygusuz sanki! Bir iki fasıl sonra yumuşar ya, aslında biz de kesin bilmiyoruz, tanır mı, tanımaz mı Seher'i? Yokladık! Uğraştıracak bu it!

Galip bunalmış gibi çıktı sığındığı yerden, bir iki adım attı. Soğuk bir gülümseme belirdi Sait'in dudaklarında,

— Sıkıldınız mı Nadir Bey? dedi.

Sinsi bir alay vardı deyişinde. Galip de gülümsedi soğukça,

— Sıkılacak ne var? dedi. Eğlenceli!

Başını salladı Sait,

— İyi, dedi. Epey sürecek bu eğlence! Siz yerinize geçin!

Şube müdürüne baktı. Anlamıştı müdür. Gidip kapıyı açtı,

— Getirin herifi, dedi dışardakilere.

Zorla yürüterek odaya soktular Turgut'u. Morarmış, şişmişti ayakları. Kan vardı. Acılara battığı belliydi yere bastıkça.

— Oturtun!

Gene aynı sandalyeyi göstermişti Sait. Sandalyeye yaklaştırdılar Turgut'u. Yığılır gibi bıraktı kendini. Gene karşısına dikilip,

— Hırpo! dedi Sait. Bırak enayiliği de, adam gibi yanıt ver. Leşin çıkar yoksa burdan. Sen kimsin? Moskova'larda yetişmiş ne komünistler geçti bizim elimizden! Muma döndürdük hepsini! Sen mi atlatacaksın bizi?

Suskun, bitkindi Turgut. Başı önündeydi.

— Kırşehir'e gidip Boyacı Halim'i nasıl gördün? Anlat bakalım!

Turgut sessizdi. Bir an durup bir tekme attı baldırlarına Sait,

— Konuş ulan! diye bağırdı birden. Her şeyi anlattı bize Halim!

Doğrulur gibi oldu Turgut,

— Ankara'ya gittim ben, dedi. Kırşehir'e gitmedim.

— Niye gittin Ankara'ya? Kimden aldın görevi?

Duralayıp toparlandı Turgut, daha diri bir sesle,

— Görev filan vermedi bana gazete, dedi. Bunalmıştım; hafta sonuydu, gittim.

— Vaay! Çok akıllı sanıyor kendini! Gazete görev verir mi sana ulan; Parti'n verir.

— Partim martim yok benim.

Başını salladı Sait,

— Sen bilirsin, dedi. Yatırın!

Diretecek oldu Turgut; dört yarma adam bir anda yıkıp falakayı geçirdiler şiş ayaklarına. Daha ilk vuruşta patlayıp kan sızmaya başlamıştı. Ürpertici oldu çığlığı. Sonra sonra kısıldı, iniltiye döndü gene. Sait'in bu işlerde deneyimli olduğu belliydi. Ara sıra vurmayı kesiyor, sopanın ucuna bastıra bastıra kan sızan tabanlarda gezdiri-

yordu. İnleme yeniden kısa çığlığa dönüyordu o zaman. Bütün odada yaşanan gerginliğin dışında Galip'in ilk anlarda duyduğu heyecan da yatışıp sönmüş gibiydi. Yorulup duraksadı Sait. Yanı başında duran şube müdürüne uzattı sopayı. O sürdürdü bir süre de. İnilti kesilmiş gibiydi. Duraladı müdür. Sait'e baktı.

— Kaldırın! dedi Sait.

Turgut'u kaldırıp boş çuval gibi bıraktılar sandalyeye. Yıkıldı yıkılacaktı. Bayılmış mıydı? Ayaklarını soktukları kovadan bir bardak su alıp yüzüne çarptılar. Kendine gelir gibi oldu.

— Yürütün, dedi Sait.

Koltuklayıp sürüyerek koridora çıkardılar gene. Yandaki masalardan biri üstüne yorgunca oturdu Sait; paravanın ardından çıkan Galip'e baktı. Bir yenilgiden değil, rastlanabilir bir olgudan söz eden deneyimli biri gibi,

— Konuşmayacak bu it! dedi.

Yenilginin kızgınlığını Galip duyumsamıştı. Sait'in kolayca yılgınlığa düşebilecek yapıda olduğunu biliyordu.

— Sitare, Süheyla olayı sorulmadı, dedi. Seher'le ilişkisi var biliyorsunuz o karının. Bizim raporlarda da yer alan, Sitare'deki komünist ağzı bunlardan değilse, kimden? Bu herif bilmezse kim bilir?

Dalgın, ikircikli kaldı Sait. Şube Müdürü'ne baktı. O da başını sallıyordu Galip'i doğrular gibi.

— Evet, dedi Sait. Bir de ordan girelim!

İndi oturduğu masadan, paravanın ardına çekilmek için yürüyen Galip'e alaylı bir gülümsemeyle yerde duran ucu kanlı sopayı gösterdi,

— Ben yoruldum, dedi. Biraz da siz buyrun Nadir Bey!

Şube Müdürü gülümsedi şakaya. Galip de gülümseyip yerine geçerken,

— O bana düşmez Sait Bey, dedi. Konuğum burda ben!

Şube Müdürü gidip açtı kapıyı, ayaklarına bastırarak, ite kaka yürüttükleri Turgut'u içeri aldılar. Şaşılacak şey; sandalyeye oturtulan oğlan eskisinden daha dikelmiş göründü Galip'e! Bütün kızgınlığına karşın, saygı duyuyordu sanki içinden. Bir de saygı duyacağız bu orospu çocuğuna! İncelikleri, ustalıkları vardır böyle herifleri ko-

nuşturmanın ya, Sait'in yapacağı bu kadar! Ne heyecan, ne merak – sonuçtan da umutlu değildi artık–, hiçbir çekiciliği kalmamış bu işin, bir an önce bitirmesini bekliyordu sanki. Sait gene aynı ağızla dikilmişti oğlanın karşısına. Sitare'yi soruyordu. Seher diye bir arkadaşı vardı, şu kazada ölen şarkıcı Sitare'nin, Turgut biliyordu onu, değil mi? Hayır bilmiyordu! Kızgın kükredi gene Sait,

— Sen daha Beşiktaş'ta konaktayken tanıyorsun bu karıyı ulan! Nasıl bilmezsin?

— Bilmiyorum.

— Karıyı sikiyordun hergele!

— Yoktu bir ilişkimiz!

— Kim belletti o karıya komünist ağızlarını?

Bitkin, suskundu Turgut.

— Bilmiyorsun! Biz her şeyi biliyoruz ulan. Onu da öğreteceğiz sana!

Sait'in bir baş sallamasıyla gene falakaya yatırıyorlardı ki, beklenmeyen bir direnişle dikilir gibi oldu Turgut,

— Katil namussuzlar! dedi ölgün bir sesle.

— Katiliz ulan, dedi Sait. Katiliz de, kasabız da! Satılmış vatan hayınları, itler! Sen de sağ çıkmayacaksın burdan!

Turgut, soluk soluğa, iyice kısılan bir sesle "Katiller!" dedi birkaç kez. Polislerden biri, sırt aşağı devirdikleri Turgut'un başına oturunca kesildi ses. Sait, çılgın bir kızgınlık gösterisiyle indirmeye başladı sopayı. Bir süre gitti bu. Duralayıp bağırdı,

— Kim ulan bu Seher?

Turgut'un başına oturan polis kaydırdı kıçını. Gözlerini dikmiş yanıt bekliyorlardı.

— Bu Seher kim ulan?

İnler gibi solumaktan başka yanıt alamayınca, birkaç kez daha vurup bıraktı elindeki sopayı. Bayılmıştı Turgut. Polisler ayıltmak için başına toplanınca Sait'in bir işaretiyle arkalarından geçip odadan çıktı Galip. Sait de geldi peşi sıra. Odasına indiklerinde ikisi de sessizdi.

— Umduğumdan inatçı çıktı orospu çocuğu, dedi Sait.

— Şimdi ne olacak?

Koltuğuna yaslanırken,

— Ayakları biraz düzelsin gene ineriz tepesine, dedi.

Dalgın durdu bir an.

— Birçok şeyi sakladığı belli puştun, dedi. Yalan söylüyor! Gene de ikircikli kalıyorsun! Çalı dibi taşlıyoruz! Bir yakıştırma bizimki. Suç atımı yok; kesinkes böyledir diyen biri yok. Boyacı Halim, bu değil, diyormuş; resmini göstermişler.

— Yüzleştirdiniz mi?

— İkisi de bir şey demiyor; neyi yüzleştireceksin?

Soluğunu derince boşalttı, yanaklarını şişirerek,

— Yorulduk be! dedi. Yaşlanıyoruz! Hadi gidip bir yerde iki tek atalım Galipçiğim. Acıktık da...

İzin istedi Galip. Telefon bekleyecekti evde! Yol boyu sorgulayıp durdu kendini. Bir ara içi kazınır gibi olup geçmiş, yemek isteği kalmamıştı. Kolay taşıyabileceği yük değildi bunlar onun! Şişmiş, kanlı ayaklar gözünün önünden gitmiyordu. Morg'ta, şişmiş kadın ölüsünü gösterdiklerindeki, günler süren bulantıyı duymuyordu belki; onu anımsatan bir şey dolanıp duruyordu içinde. Eli kolu bağlı birinin ayaklarına vurup parçalamak onun yapabileceği şey miydi? Sait, şakadan önerince, gidip sopayı almak geçmedi değil içinden! Vatan hayını heriflerdi bunlar, biliyordu. Az bileydi; daha da çoğu yapılmalıydı. İyi de, niye onun işi olsundu bu? Süngü takıp düşman erinin karnını deşmek generale mi düşerdi? Görevi küçümsüyor değil, kendine uygun bulmuyordu. Sait'in bu işi, böylesi umarsızlıkla yapması da az şaşırtıcı olmamıştı. Yıllar yılı, görevde yükselme çabasıyla eğri doğru ne işler içinde pişerek kazanılıyor olmalıydı bunlar! Sait'in, ikide bir, "Siz bu işleri bilmezsiniz!" demesinde bu türden bir gerçek payı da vardı demek! Bu sınavları vermeye niye onun gereksinimi olsundu? Şu anda eline geçmiş parasal olanakla başında bulunduğu ortaklık, istediği yolu açmıştı ona; bir de bu sinir bozucu işlere bulaşmak akıllıca sayılabilir miydi? Bütün bu olaylar gelip Nazif Bey'de düğümleniyordu; ona nasıl açıklanırdı bu? Nazif Bey'e haraç öder gibi, sürgit kazanılandan pay vermenin de anlamı yoktu. Ortaklığa yapacağı hizmet karşılığı bir şeyler ödenebilir; işler tam düze çıkıp ortaklık beklenileni getirmeye başlar, parasal güçlü bir kuruma dö-

nüşürse, belli bir aylığa bağlanabilir, gerekirse dolgunca bir prim de ödenirdi; ötesi enayilikti düpedüz! O gece, daha sonraki günler, bu konulara çözüm arayışı, burgu gibi dönüp durdu kafasında; kolay değildi içinden çıkmak. Halil işi de durdurulmuş gibiydi. Seher'in ablası mı ne ağır hastalanmış Çanakkale'de; izinli gitmişti! Galip'e sordular; "Gitsin; peşini bırakmasınlar!" dedi. Beklenecekti. Kuşu ürkütmemek gerekirdi. Nazif Bey uğradı bir ara; o da onaylamıştı kararı. Bir hafta kadar sonra Necla'yı sorguladılar. Bir komiser yapmıştı sorgulamayı; sorular da, yanıtlar da birincinin aynıydı hemen de. Sait'le birlikte baktılar ifadeye, inandırıcıydı sanki. Pek bir şeyden haberi yoktu kızın.

— Bırakacak mısınız? dedi.

Soğukça gülümsedi Sait.

— Bilmem, dedi. Bırakalım mı diyorsun?

Hiçbir şey demiyordu Galip! Dalga geçer gibi söylemişti Sait de. Ciddileşti,

— Yeni kanıt çıkmazsa önümüzdeki yıl düşünürüz! dedi.

Üç gün kalmıştı yılbaşına. Galip'e de iyi gelmişti bu yaklaşım; burnu biraz sürtsündü karının! Sürtecek mi? Kafayı takmışsa, her şeyi göze alıyor bu komünistler. Turgut'u düşünüyordu; nasıl dirençti itteki! Sait doktorun yeşil ışığını bekliyordu. Çok kötüymüş ayakları; biraz düzelsin, bir kez daha yüklenecekti. Bu kez ne yapacaktı bakalım oğlan? O iş de yeni yıla kalmıştı! Mansur telefon açtı. Almanya'da birlikte oldukları birileriyle yılbaşı gecesi için sözleşmişler; Berlin'den hepsinin tanıdığı, şimdi emekli, konsolos Hüdai Bey'in Kuzguncuk'taki yalısında toplanacaklarmış; gelir miydi? Gelirdi. Yılın son günü; güzel bir yün bluz, bir kutu madlen çikolata, bir de Sabuncakis'te yaptırdığı çiçekle uğrayıp Şerife Hanım'ın gönlünü aldı önce. Bir sürü de duasını! Galip'i kucaklayıp ağladı Şerife Hanım. Mezarında rahat yatsındı Hüsnü, Galip gibi bir oğul vermişti Allah onlara! Akşama doğru Mükerrem'e gitti. Çiçeklerin, çikolataların yanı sıra, Kapalıçarşı'da, paraları altına çevirirken aldığı, göze çarpıcı, ederi pek de yüksek sayılmayacak pırlanta küpeleri götürdü. Şaşırdı, ağlamaklı oldu, sevindi, biraz da utandı Mükerrem Hanım. Evden çıkamamış, bir şey de alamamıştı Galip'e! Sağlıklı olsun, üzül-

mesin, mutlu olsundu o; en güzel armağan oydu Galip için! Necla için de kaygılanmasındı; Galip ilgileniyordu. Önümüzdeki günlerde biterdi bu iş. İyi bir dersti o deli kıza da! Mükerrem'in gözleri dolu doluydu. Salonda öpüşmekle kaldılar; hizmetçiler vardı evde. Mükerrem Hanım da aşağı kattakilerle birlikte olacaktı bu gece; çağrılıydı. Akşam eve dönünce, banyodan sonra uzanıp dinlendi biraz; geç saatlere kalacaktı bu gece. Özenle giyindi kalkıp. Radyoyu kurcaladı. Kızılordu Budapeşte yöresindeydi. Polonya'da, Lublin'de komünistlerin kurduğu Ulusal Komite, geçici Cumhuriyet Hükümeti'ne dönüşmüş. Başkanları Bierut diye biriymiş. Moravski denen herif de başbakan olmuş! Hiç duymadığı adlardı. Nerden duyacağız? Türkiye'dekileri çok mu biliyoruz? Sen bilmesen de, devlet biliyor! Gizlide ne kuduz itleri vardır daha Bolşeviklerin! Londra'daki Polonya hükümeti ne yapacak şimdi? Bağırıp çağıracaklar; başka ne bok yiyecekler? İngiliz'e güvendiler! Berlin'i açtı. Wagner'in Siegfried uvertürü çalıyordu. Biraz sonra haberlerde, mareşal Goering'in yılbaşı mesajı verilmeye başlandı. Silahlı kuvvetler Batı cephesinde yeniden saldırı durumuna geçmişler. Ulusun gösterdiği tarihsel kahramanlık... Kapattı. Canını sıkıyordu artık bu sözler! Telefon çaldı; Mansur'du. Şimdi Talimhane'de, evden çıkıyorlardı kaynının arabasıyla; alsınlar mıydı onu? Alsınlardı. Batmayacaktı ya bu dünya! Sapına kadar eğlenecekti! Gümüşsuyu'nda, Park Otel Pastanesi'nin önünden alıp sabahın beş'ine doğru, sallanır gibi indiği evinin kapısına bıraktıkları, nerdeyse on saat boyu, gülüp eğlenmekten başka ne varsa kovdu kafasından! Ölçüsüz görünümü Mansur'u da yadırgatır gibi oldu önce. On birden sonra herkes girmişti o havaya! Ne kadar içtiğini anımsamıyordu. Yalının, görkemli bir çini sobayla ısıtılan deniz üstü odası koca bir salon genişliğindeydi. Kalabalıktı; otuzu aşkın kişi vardı. Çoğunu Almanya'dan tanıyordu Galip. Konsolos Hüdai Bey de içinde, bir günler hemen de tümü Alman yanlısıydı bunların. Nazilerin Almanya'yı, yepyeni bir inançla nasıl yoğurduklarını coşkuyla yaşayıp gözleriyle görmüşlerdi hemen hepsi de. Almanya yıkılıyordu şimdi, umrunda değildi kimsenin! Yiyip içip eğlenmesine bakıyordu herkes! Ne yapacaklardı ya? Doğrusu buydu demek! Bir ara ayaküstü konuşurlarken, Hüdai Bey'in, "Ben daha ilk

gününden demiştim Almanlar bu savaşı kazanamaz diye!" sözlerini duyunca, ağır söz etmemek için, usulca çekilip yan masada oturan Mansur Bey'in dokuz yaşındaki kızını dansa kaldırdı! Kız pek sevinmişti. Mansurlar da sevgiyle gülüşüyorlardı. Dans ettikleri içinde aklında kalan, gene Almanya'da kimi işlerini yürüttüğü bir tütün tüccarının, Mithat'ın en çekindiği kişilerden Muhittin Nakışçı'nın ("Dağda eşkıya, kentte it kopuk besler. Müslümanlığı da dümen pezevengin!" derdi Mithat!) ikinci kızı, yıllar öncesi, biraz dişlek, ergenlikli bir genç kız adayı olduğu günlerinden bildiği Semra'ydı. Bayağı güzelleşmişti kız. Öyle de yakınlık gösteriyordu ki! Başka güzeller de vardı. Bir Alman kadını vardı, Rita diye. Aslında gözüne onu kestirmişti Galip; olmadı. Nasıl olsundu; başını kurtaramamıştı ki Semra'dan! Bir mimarla evli, genç yaşta çoluk çocuğa karışmış ablası Nevra'yla gelmişti. Berlin Üniversitesi'nde Alman edebiyatını bitirmiş Nevra'nın kocası Yunus Bey Alman'dı aslında; Julius'tu adı. Zoraki Müslüman olmuştu evlenebilmeleri için. Yoksa, evlenmelerine baba, kesin izin vermiyor, sözü dinlenmezse kalıtından yoksun bırakmanın yollarını arıyordu. Kalıtı da öyle kolay tepilecek türden değildi. Muhittin Bey'in, Alman damat adayının sünnetini gözünün önünde yaptırdığı, alayla anlatılırdı. Kirve Muhittin diye de ad taktılar adama. Ressam Nahit denen, aslında mühendislik öğrencisi, anasının gözü bir oğlanın yaptığı pek kaba bir karikatür elden ele dolaştı bir süre. Kirvesi Muhittin Bey'in kucağındaki çıplak damat adayı Julius'un, sallanan sünnetsiz takımlarının altından Muhittin'in sünnetlisi dimdik fırlamıştı. Yalnız usturası görünen sünnetçiye, "Bu ölçüye göre keseceksin!" diyordu Muhittin Bey! Karikatürü yüklüce bir paraya satın alıp yırttığı söylendi Muhittin Bey'in! Bu ne kadar doğruydu bilinmiyordu ya; ressam Nahit'in, bir meyhane çıkışı, karanlık sokakta, bilinmez kişilerden, sağ elinin bir iki parmağı da kırılmak üzere, çok kötü dayak yediğini duymayan kalmadı! Yapanlar bulunamamıştı. Olaydan iki gün önce, Berlin'den ayrılmış, Türkiye'ye gitmişti Muhittin Bey! Yılbaşının birinci günü, evde, saat akşamın dördüne doğru uyandığında, uzunca bir süre yataktan çıkmadan, bir gece önce yaşadıklarını gözden geçirdi Galip. İyi eğlenmişti. Semra'yla karşılaşması da tatlı bir rastlantıydı. Telefonunu almıştı;

arayacaktı Galip'i. Babası tatsız herifin biriydi ya, arasındı bakalım! Tatsız olup da ne yapacak? Gerekirse biz daha tatsızız! Bu güveni, devleti arkanda bilerek duymanın, ne olursa olsun, kolay kolay itilemeyecek mutluluğu vardı işte! Sait Ankara'ya gitti o hafta. Dönüşte aradı Galip'i. Odasına girdiğinde buldok yüzüne gölge çökmüş gibiydi yaslandığı koltukta. Pek bir şey söylemedi. Ankara'da işler pek parlak sayılmazmış! "Senin Mithat'ın bokluğu!" dedi bir ara yalnız! Yardımcılarından Zahit Bey'i çağırtıp bir şeyler sordu Galip'in yanında. Çıkınca da, kızgın bir gülümsemeyle, "Bu orospu çocuğu işte!" dedi. Sitare olayını Öner'e bağladığını bilen Galip'i giz ortağı gördüğü belliydi. Anlamamıştı Galip,

— Bu Zahit Bey yapmadı mı o işi?

Donuk baktı önce, isteksizce gülümsedi Sait,

— O ne şeytan köpektir o! dedi. Kolay yer mi?

İlk kez gördüğü Zahit Bey, şeytan gibi değil, tıknaz, ayva göbek, kel baş, sünepe bir küçük memur izlenimi bırakmıştı Galip'te. Ses çıkarmadı. Sinsi biri demek! Ticaret Bakanlığı'nda herkesi parmağında oynatan Suzi Bey'i anımsadı. Benziyor da! Döndürmediği dolap yoktu onun da. Eşref Bey bile çekindiğini söylemişti bir gün, heriften. Halil işini sordu Galip'e Sait. Çalışıyorlardı arkadaşlar! Üstelemedi. Mithat'ı görüp görmediğini sordu. Olaydan sonra hiç aramamıştı Mithat. Galip de aramamıştı. Turgutların sorgusuna önümüzdeki hafta başlayacaklarından söz etti Sait. Durgundu; bu tek tük sözler de isteksiz çıkıyor gibiydi ağzından. Kalktı Galip. İşyerine geldiğinde, Semra Hanım diye bir bayanın telefon ettiğini, birazdan gene arayacağını söyleyip çıktı Nuri. Heyecanlanmıştı. Nasıl davranmalıydı şimdi bu kıza? Hele bir arasın bakalım! Çok bekletmeden aradı Semra. İstanbul'a inmiş de bir işi için, bu arada... Bostancı'daydı evleri. Sevinmişti Galip; vakti varsa, bir yerde çay içip söyleşmelerinden mutluluk duyacaktı. Vardı vakti. Markiz Pastanesi'nde buluşabilirlerdi. Arabaya atlayıp gittiğinde daha gelmemişti Semra. Kalabalık sayılırdı pastane. Çok geçmeden, göze çarpar biçimde şatafatlı giyimiyle girdi kapıdan. Hotozlu şapkasından mantar topuklu apartman pabuçlarına kadar, tepeden tırnağa her şeyi, pastanedeki kimilerinin bakışını çekecek ölçüde rüküşlük

örneğiydi. Makyajda da ölçüyü kaçırmıştı. Kalkıp karşıladı Galip. Çay, pasta söylediler. Yılbaşı gecesi, içkinin etkisiyle belki, konuşmalarındaki içtenlik de, "çok bilmiş"liğe bırakmıştı yerini! Necla'nın içine sinmiş doğallığını anımsadı Galip birden; kızdı kendine! Anımsayacak şey mi yoktu o komünist karıdan başka? Eni konu güzel bu kız. Konuştukça da kurtuluyor yapmacıklıktan. İki kadeh likör içince, çenesi de açıldı. Eve atıp şunu bir... Sonra? Sonrasını bırak; gelir mi? Gelmeyecek kızın burda işi ne? Bu kız Almanya'da yetişmiş; pastaneye gelmez mi? Almanya'da yetişmişse eve de gelir! Ne diyor bak! Öyle berbat lodos varmış ki, nasıl döneceğini düşünüyormuş Kadıköy'üne! Gelirken vapurda kötüleşmiş bir ara! Aptal da bu kız! Böyle lodos olur mu; havada kar var! Haydarpaşa açıkları biraz dalgalıysa! Lodos sözünü de duymuştur bir yerden! Nerden bilecek İstanbul'un lodosunu, poyrazını?

— Geçmeyin karşıya bugün, dedi Galip.

— Bilmem, dedi Semra. Kuzenlerime mi gitsem? Eve telefon etmem gerek.

Kalkıp telefona gitti. Biraz kaygılı göründü telefondan dönünce. Eve bildirmiş ya, kuzenlerinin telefonu yanıt vermiyormuş! Gece geç de kalsa eve dönermiş artık olmazsa! Galip'in akşam yemeği önerisine sevindiğini gizlemeye kalkmadı. Havadan sudan, filmlerden söz ettiler bir süre, bir saat de öyle geçti. Kalkıp yakın sokaktaki Tuna Birahanesi'ne gittiler. Wiener Schnitzel yiyip votka içtiler. İyice açılmıştı Semra. Babasından yakınıyordu. Yaşlandıkça iyice çekilmez olmuştu. Her işine karışıyor, her işine burnunu sokuyordu Semra'nın. İçlenip gözleri doldu bir ara. Annesine de neler çektirmişti bu adam! Duygulanmış göründü Galip. Babasıydı ne de olsa; kızına olan sevgisinden yapıyor olabilirdi! Hiç yumuşamıyordu kız; batsındı öyle sevgi! Arada annesi olmasa, yapacağını biliyordu o! Geç saate kadar oturdular. Kızı dinledikçe gülmek geliyordu içinden Galip'in. Ne iş yapıyordu bu kız? Hiç! Jimnazyumu bile bitirememiş Almanya'da; son sınıftan ayrılmış! Baba ne yapsın sana? Birahane boşalınca kalktıklarında kuzen muzen kalmamıştı artık! Galip'in çevirdiği taksiye uysallıkla bindi. Gerisi beklediğinden de kolay oldu Galip'in. Maşallahı vardı; Jimnazyumu bitirememişti ama, yataktaki becerisi kaç

diplomaya bedeldi; bellemediği hüner kalmamıştı! Sabaha karşı "gözyaşları arasında!" onu da açıkladı. Yunus Enişte'siydi ilk kandıran onu, parmak kadar kızken! Sonra bir futbolcu Celal çıkmıştı, çok peşine düşmüştü bunun... Oysa o, daha Almanya'da ilk gördüğü günden beri seviyordu Galip'i! İçinde bir duygu, bu işin nasıl olsa olacağını hep söylemişti ona! Ne çok konuşuyordu bu kız! Biraz üstüne düşse daha neler anlatacaktı kim bilir? Yorgunlukla uyuyakaldı Galip. Sabah telefon sesine uyanıp yetişmese, lavabodan koşturarak gelen Semra açacaktı telefonu. Rezillikti! Mükerrem Hanımdı arayan. Necla'yı merak etmişti de! Buluşma, isteğini bildiriyordu aslında. Hiçbir neden yoktu meraka düşmesine; ilgileniyordu Galip. Yakında iyi haberle uğrayacağını da umuyordu. Saygılarını sunup kapattı. Gözlerini üstüne dikmiş Semra'nın, "kimdi?" diye karşısında bitmesi, sabah sabah çıkardı çıkarıyordu çileden. Kimse kim kaltak, sana ne? Bu ne dangalak karı! İşini izlediği bir tanıdığıydı Galip'in. Hemen fırlayıp işe yetişmesi gerekiyordu. Yalan da değildi; işyerinde bekliyorlardı. Telefon açıp biraz gecikeceğini bildirdi Nuri'ye. Kız mutluluktan uçar gibiydi; hiç de gönüllü ayrılmadı evden. Nazif Bey bekliyordu gittiğinde. Sermet Beylerin payını almış olmasına sevindiğini söyledi Galip'e. Para sorununu nasıl çözdüğünü sormadı bile. Bu haftalar içinde, kromlar konusunda iyi haber gelirdi İngilizlerden. Sevinmiş göründü Galip. Nuri izleme dosyalarıyla gelince Halil konusuna geçildi. Turgut'un sorgulamasını anlattı Nazif'e. Oğlan, Sait'i de şaşırtan bir direnme göstermiş, bir şey alınamamıştı ağzından. Konuşturamadıklarını biliyordu Nazif.

— Bu da gösteriyor ki, oğlan domuzuna komünist! dedi.

Galip'in anlamamış gibi baktığını görünce ekledi,

— Bu suskun direnci komünistler gösterir ancak! Sıradan biri karşılaştı mı böyle bir durumla, şaşırıp bir sürü şey anlatır en azından! Başlarına geleceği bildikleri için, beklenti içinde, örgütlerinin emrettiği diretmeye hazırlarlar kendilerini bunlar. Ama boş! Sonuna kadar diretip konuşmayan binde bir çıkar. Uygulanan yönteme bakar bu!

Sait'in yöntemini mi iğneliyordu Nazif Bey? Başka ne yapılırdı? Turgut'a yapılanları anımsadı. Nasıl dayanmıştı oğlan? Dilinin ucuna geldi birden,

— Ya ölürse adam?

Umursamış görünmedi Nazif Bey,

— Aptalın biriymiş demek! dedi. Kendine kıymış olur! Hem devlete kafa tutacaksın, hem de ölmeyeceksin! Dünyanın sonu mu geldi Nadir Bey?

Özünde kaskatı olan bu sözleri, yumuşak bir öğretmenin ağır ağır ders anlatışı biçiminde söylüyordu Nazif Bey. Halil sorununa geçildi gene. Seher Çanakkale'den dönmüştü. Tam bir gizlilik içinde gözleniyor, izleniyordu. Galip'in emrine uyulmuş, oyunu bozmamak için, hiçbir yere baskın yapmaya, aramalara filan kalkışmamışlardı. Gene Galip'in uyarısıyla kızın girdiği saptanan yapının, arka yanları da gözden geçirilip çevrenin krokisi çıkarılmıştı. Yapıda oturanları çok gizli araştırmışlardı muhtarlıktan. Çeşitli katlardaki odalarda, bir yerlere gidip gelen, ara sıra şurda burda iş tutan, nasıl geçindikleri belirsiz, Türk'ü, Rum'u, Yahudi'si karmakarışık, kadınlı, erkekli birileri kalıyordu. Birinci kattaki bir daire boştu; Anadolu'da turneye çıkmış bir dansözdü kiracısı. Bu boş daire üstünde durmuşlardı. Sokak satıcısı kılığında bir polis, sözde alacağı için kapıyı çalmıştı; kimseler yoktu içerde. Yeniden uyardı Nuri'yi; elindeki krokinin gösterdiği arka avluyu da boş bırakmasınlardı baskında! Şimdilik sabırla beklemekti en iyisi. Ağırdan başını sallayarak dinliyordu Nuri. Az konuşan, zekâsını zorlamaktan kaçınır gibi, çok gerekli olmadan hiçbir şeyi sormayan, üstlendiği görevden başka bir şey düşünmez görünen bu adama, çekingen bir saygı duyuyordu Galip de. Verilen bir işi sessizce yapar bu herif! Kafasına takılmıştı; işyerinden ayrılacağı sıra not aldırdı Nuri'ye. Bu boş katın kiracısı dansöz kimdi, neredeydi, neyin nesiydi? Gizlice araştırılıp gerekirse sorguya çekilsindi o karı da; eksik bir iş yapılmasındı! Kafasına takılıp oturan bir sorun da Semra'ydı artık. Telefonda yakaladı mı kapatmak bilmiyordu. Daha ertesi günü eve gelmekten söz etmişti gene; zor önledi. Öyle zop diye çıkıp gelmesindi sakın; Galip'in arkadaşları olabilirdi evde! Umurunda değildi kızın. Ne sırnaşık karıydı! İyi ki Mükerrem'i getirmemişti eve; onu kollamak vardı bir de! Üç gün sonra, Mersin polisinden gelen şifreli haber, sevinçten hoplatacaktı nerdeyse. O soğuk Nuri de sevinmişti. Bir pavyonda çalışan, "Arap rakkase Calibe"

adıyla tanınmış, aslı İskenderiyeli Rum, Zozo'dan doğma, Nikolaki kızı Estella Makranidis, evini şarkıcı Sitare'ye kiraladığını söylemişti. Düğüm çözülmemişse de, ilmik yakalanmış görünüyordu; Seher o kata gidiyordu demek. Aradıkları da o evde miydi? Yeniden uyardı Nuri'yi; izleyelim derken ölçüyü kaçırarak açık verip Seher'i uyandırmasınlardı sakın! Tuzak kurulmuş, kuşun gelmesi bekleniyordu sessizce! Seher izne çıkacaktı hafta sonu. Bir akşamüstü, Birinci Şube sivillerinin Hasan Basri'yi, Taksim İş Bankası'nın sokağında, karısıyla buluşurken yakaladıkları haberi gelince azıcık sıkılmadı değil. Birinci Şube öne geçmişti! Ertesi sabah işyerinde Nuri'den duyduğu Hasan Basri'nin ölüm haberiyle de şaşırdı. Ne anlam vereceğini bilemiyordu. Pencereden atlamış diyordu Nuri! Sansaryan Han'ın en üst katındaki Birinci Şube'den aşağıya bırakmıştı kendini! İnansın mıydı? Nuri'nin yüzünde bir şeyler okumaya çalıştı. Hangi gün bir şey okuyabilmişti ki o yüzde? O da bilmiyordu belki. Öyle demişlerse öyledir onun için! Sen inanmıyorsun! O akşam, dayak altında Turgut ölse ne olacaktı? Daha önce o atlamış olacaktı pencereden! Dünyanın sonu gelmedi ya! Sait'ten telefon alınca güvenliğe gitti ertesi sabah. Turgut'un soruşturması başlayacak olmalıydı. Necla'nın durumunu da konuşacak, Hasan Basri olayını da öğrenmeye çalışacaktı. Gittiğinde konukları vardı Sait'in. Özel kalemde oturttular uzunca bir süre. Zahit Bey girip çıktı Sait'in odasına birkaç kez. Bir de kadın geldi o sıra Özel Kalem'e. Elindeki mektubu verdi; Sait Bey'le konuşacaktı. Onu da oturttular bir kıyıya. Yaşı ortanın üstünde görünmesine karşın, sade giyinimi içinde, saygıyla karışık çekicilik kazandıran bir güzelliği vardı kadının. Galip bir şeyler kuruyordu ki, içerdeki kişiler, bir yere yetişmenin ivmesi içinde çıkıp gittiler. Özel kalem müdürü, ayakta yolcu etti gidenleri. Dönüp Galip'i buyur etti odaya.

— Kusura bakma! diye karşıladı Sait. Beklettik seni.

— Ne o? Bir dert mi var?

— Dert eksik olur mu? Bir tane olsa...

Hasan Basri'den açacaktı ki, özel kalem müdürü girdi; demin dışarda, kadının verdiği mektubu getirip uzattı Sait'e, çıktı. Mektubu açıp göz atar atmaz zile bastı Sait; giren adama, içeri buyur etmesini söyledi mektubu getiren Hanımefendi'yi! Koltuğundan kalkıp ayak-

ta, "Hoş geldiniz"le karşıladı, elini saygıyla sıkıp yer gösterdi; oturdu koltuğuna, kadına döndü,

— Buyrun Hanımefendi! dedi.

— Turgut'la görüşmek istiyorum efendim.

Bir duraladı Sait. Nasıl da doğal, nasıl da istediğini bilen bir ses tonuyla söylemişti kadın!

— Hangi Turgut, efendim?

— Gazeteci Turgut. *Akşam Haberleri*'nden. Bir aydan çok oldu; gözaltında tutuyormuşsunuz burda! Onunla görüşmek istiyorum izninizle!

Toparlandı Sait,

— Ha, anladım, dedi. Komünist Turgut'u diyorsunuz.

Bir kısa sessizlik oldu. Kadın, aynı kendinden güvenli ses tonu, konuşma biçimiyle aldı yavaşça,

— Komünist mi, değil mi, yargı karar verir ona, dedi. Nasıl oldu da bu kanıya vardınız bilemiyorum. Sizi buna inandıran kanıtlarınız vardıysa çoktan yargıya göndermeniz gerekirdi sanıyorum.

Pürüzsüz sesiyle sözcükleri tek tek bastırarak söylüyordu. Hava tezden gerilivermişti. Soğukça gülümsemeye çalışarak sinirlendiğini örtme çabasına geçti Sait.

— Burda her şey yasalara göre yapılır Hanımefendi, dedi. Bunca yıllık denemelerimiz var bizim. Süs için tutmuyoruz burda. Eksik bir iş yapmamaya çalışıyoruz. Yasal belgeler tamamlandı mı bir gün bile tutulmaz burda.

Sessiz bir bakışmayla durup kaldılar bir süre.

— Denemelerinizi bilmem, dedi kadın. Yasalar kimseye işkence yapma yetkisi vermiyor; bunu siz de bilirsiniz! Oysa bugün yaygın bir kuşku var!

Bir açık vuruş biraz salladı Sait'i. Galip de şaşırmıştı. Kim bu kadın? Kimin adına geldi buraya? Sait'in masaya bıraktığı deminki açık zarftaki mektup neyin nesi. Yenilgi korkusuyla dikeldi Sait,

— Ne işkencesi? dedi biraz da paylar gibi. Komünistlerin yöntemidir; kıstırıldılar mı, "işkence yapılıyor!" diye yaygarayı koparırlar hemen! Siz de bunlara inanıyorsunuz!

Öyle kolay kolay gerileyecek biri olmadığı belliydi kadının. İstifini bile bozmamıştı,

— İnanmak zorundayız, dedi. Benden çok önemli kişilerin ağzında bu işkence konusu! Size değil, komünistlere inanıyorlar demek! Yazık! Ben kendi payıma size inanmayı yeğlerdim!

Sait gene tökezlemişti,

— İnanıp inanmamak sizin bileceğiniz iş! dedi. Ben burdayken ne işkence, ne yasadışı hiçbir şey söz konusu olamaz!

Pürüzlenmiş gibiydi sesi. Kadın baktı bir süre, gene aldı yavaşça,

— Benim bileceğim işse, dinleyin lütfen! dedi. Gazeteci Turgut'a en ağır biçimde işkence yapıldığını duymayan kalmadı Ankara'da! Onurlu bir devlet görevlisi olarak böyle bir kara çalmadan üzüntü duymanız doğaldır! Ben Ankara'ya iyi haberle dönmek istiyorum! Söylentilerin asılsızlığına tanıklık edebilmem için, Turgut'u görmemin size de yararı var diye düşünüyorum!

Yüzüne kara bulut gölgesi düşmüştü Sait'in.

— Neyiniz oluyor sizin? dedi, titrek bir sesle.

Dimdik bakıp alaylı gülümsedi kadın,

— Sevgilisiyim! dedi.

Bir meydan okumayla söylendiği açık, beklenmedik sözle şaşalamıştı Sait. Bir şeyler mırıldanır gibi oldu, "estağfurullah!" mı ne diyordu? Tutamayıp gülecekti Galip de. Kendinden güvenli biçimde bastırarak ekledi kadın,

— Oldu mu?

Olmamıştı! Dikelme çabasındaki Sait toparlandı,

— Nesi olursanız olun, bizi ilgilendirmez, dedi. Gözaltındaki sanıklar, hazırlık soruşturması sırasında kimseyle görüştürülemez!

İrkiltici bir sessizlik süresinden sonra, kucağındaki çantasına el attı kadın; kalkacaktı. Başını kaldırıp baktı Sait'e,

— Peki Beyefendi, dedi, gerilemiş gibi aşağıdan alan, yumuşak bir sesle. Anlıyorum; güç durumdasınız! Daha güç durumlar da çıkabilir deniyor. Sizin için kimi kaygıları olduğunu, uyanık olmanız gerektiğini, özellikle bildirmemi de istedi Mukbil Bey. Öner Bey'e yakıştırılmış düzmece kaza söylentisinden ötürü çok üzüntülüymüş annesi Hanımefendi! Bu yüzden de zormuş işiniz! Turgut konusun-

da üstelememem için de sıkı sıkı uyardı beni Mukbil Bey! Olayı duymanızın yeterli olduğuna, elinizde olan bir şeyi ondan esirgemeyeceğinize inanıyor! Bir de biz üzmeyelim sizi! Söylediklerinizi kendilerine aynen aktaracağım. Bir kez daha anladım ki sizin işiniz gerçekten çok zor! Allah yardımcınız olsun!

Hiç çekinmeden, kimi gizlerin bilindiğini anlaştırıp açık açık gözdağı veriyordu kadın! Özenle seçtiği sözcükleri bir bir yerine oturtmuş olmanın güveniyle baktı; "İyi günler!" dileyip başıyla selamladı Sait'i, yürüdü, yavaşça çıkıp kapattı kapıyı. Neye uğradığını anlayamamış gibiydi Sait. Kadın kalkınca o da kalkmış, gidip kapıyı çekince de ayaküstü dikilip kalmıştı öylece. Sararmıştı yüzü. Önünde duran zarfı alıp baktı; evirip çevirdi, masaya bıraktı gene. Galip de ne diyeceğini bilemeden bakıp duruyordu. Bu durumdaki kişiye bir şey sormanın da sırası değildi hani; ters bir şey söylerdi şimdi! Kadının son sözleri Galip'i de sallamıştı! Sait, kendinden başka birinin varlığını unutmuş gibi çıkıp dalgın bir iki adım attı oda içinde. Yeni ayrımına varmış gibi, durup döndü Galip'e,

— Evet, Nadir Bey, dedi. Gördünüz. Başınıza bela oluruz diyorlar!

— Kim bu kadın?

Duymamış gibi sessizce gidip koltuğuna oturdu Sait. Bir şey diyecekti ki, özel kalem müdürü girdi içeri. Başını sinirli biçimde kaldırıp,

— Nedir? dedi.

— Sıkıyönetimden Yargıç Albay Sabri Bey.

— Arkadaşlar konuşsun!

— Sizi görmek istiyor.

Duraladı,

— Bekletin biraz, dedi. Kimse girmesin!

Adam çıkınca, kafasını toparlar gibi sessiz durdu bir süre; dönüp Galip'e baktı,

— Kadın mı? dedi.

Dalgın kaldı bir süre; başını masadaki zarfa çevirdi. Kendini bir türlü, kafasında geçenlerden kurtaramıyor olmalıydı. Galip'e döndü gene, kendine gelir gibi,

— Kadın kim olacak? dedi. Bir kadın işte! Gönderenlere güvenmese böyle konuşabilir mi? Söyletene bak!

— Kimler söyletiyor? Mukbil Bey kim?

Bir an gene sessiz kaldı Sait; biraz gevşemiş gibi, işi alaya dökerek,

— Sen de beni mi sorguluyorsun? dedi! Örgütüne sor! Sizinkiler bizden iyi bilir Mukbil Anakan'ın kim olduğunu!

— Olup biten her şey kulaklarında demek!

Koltuğuna yaslanıp,

— Ne sanıyordun? dedi. Söyledim ya; bir sürü orospu çocuğu bizde! Hindistan'da bir akrep türü varmış; birbirlerini yerlermiş! Biz de öyleyizdir! Seninkiler bizi yemeğe kalkarlar! Bu Zahit'i söyledimdi sana. Her dalda oynar puşt. Hiç kuşkum yok, bu işin bir yerinden o çıkar!

— Öner Bey işini ona gördürdün!

Alaylı gülümsüyordu Sait,

— Yuttu mu? O da bana yükleyecek!

Oynattığı taşın etkisini yoklar gibi bir süre baktı,

— Bak Galipçiğim, dedi. En eski arkadaşımsın; sen bile şaşırttın beni! Türkiye'de az bulundun; yenisin! Yirmi iki yıldır bu devletin işinde koşturuyorum. Birimizin yaptığını öteki bozmasaydı çözmeyeceğimiz düğüm yoktu! Görüyorsun!

Neyi görüyordu? Hiçbir şeyi de görmüyordu Galip. Biraz üstüne geldiler; ödü bokuna karıştı herifin! Başka ne bok yiyecek?

— Doğrusun, dedi. Bundan komünistler de yararlanıyor demek!

Durdu; merakını yenememiş gibi,

— Bu kadın kim kuzum? dedi. Adı neydi bunun?

Kısa bir sessizlik geçti gene,

— Zübeyde Hanım, dedi Galip. Zübeyde...

Mektuba bir göz atıp ekledi,

— Yurdabakan. Fikri Yurdabakan vardı Sayıştay'da. Emekli oldu sanırım. Eski masonlardan. Yüksek derecede. Malatyalı bir Alevi ailedir bunlar. Onun karısı.

— "Bir kadın işte!" değil demek. Oğlana da sevgilim, diyor!

Soğukça gülümsedi Sait,

— Sen de inandın! dedi. Dalga geçti karı aklı sıra! Ne gözü kara olduğunu gösterdi! Belki de doğrudur, ne bileyim? Oğlanın sikmediği karı mı kalmış?

— Şimdi ne yapacaksın peki?

— Bilmem. Sen söyle; ne yapalım?

Dikçe bakıyordu Sait. Sen de varsın bu işte demek istiyor bu? Korkacak neyim var benim? Hiç kaydırmadan o da dikti gözlerini. Birbirlerini karşılıklı sorgulamaya çekiyormuş gibi bir an kaldılar öylece. Kalktı Sait,

— Kusura bakma, dedi. Adamı çok beklettik. Biraz düşünelim bu işi. Mithat'a söyle, onun pisliğini temizlemek pek kolay olmayacak.

— Turgut'un sorgulanması?

— Dedim ya, biraz düşünelim!

Sait'i, düşüncesi, Galip odadan çıkar çıkmaz sinirli biçimde içeri dalan yargıç albayı ile baş başa bırakıp işyerine geldiğinde, Nuri'den, Seher'in hastalandığını, ağır ateşle okul revirinde yattığını duyunca iyice can sıkıldı. Sıtma nöbetine benziyormuş! Baskın bu hafta da kalmıştı. Ne yapalımmış? Bekleyeceğiz; ne yapacağız? Mükerrem'e gidecekti; vazgeçti. Gidip ne diyecekti? Sözü bile olmamıştı bugün Necla'nın. Uyuz kedi gibi yatıyordur hücresinde karı. Yatsın! Mithat'ı açtı. Yemeğe gitmiş arkadaşlarıyla. Dün gelmiş Samsun'dan. O da sizi aradı bu sabah, dedi kâtip. İkiyi geçiyordu; öğle yemeği yememişti; acıkmıştı da. Kafasına kadın takılmıştı; Zübeyde mi neydi? Mukbil Bey'i bizimkiler iyi bilirmiş! Bir soracaktı Nazif Bey'e ya; pek kurcalayamazdı. Sitare-Öner Bey olayının içyüzünü Mukbil Beyler biliyor mu diyecekti? Karıyı sorabilirdi. Kocası neydi o Sayıştay emeklisi Fikri miydi? Kim bilir neler döndü gene? Bürokrasi çarkındaki ayak oyunlarını bilmez değildi; bunca zaman Ankara'da iş kovalamıştı. Sen o çarkın yöresinde dolaştın; Sait orda pişti! Yanmaktan korkuyor! Nasıl aşağıdan aldı karıya karşı? Aşağıdan da almadı; nasıl alacağını bilemedi herif! Kadın da nota veren diplomat dersin! Nebile'yi aradı o gece. Aylardır kesiktiler. Beklediği bir iki taştan sonra aranmanın sevinciyle eski kahkahalarına döndü Nebile. Ankara'ya niye gelmiyordu Galip? İşler yoğundu. Bir ara belki bir kaçamak... Ha, bir şey soracaktı. Zübeyde Hanım'ı tanıyor muydu

Nebile? Zübeyde Yurdabakan. Kocası Sayıştay... Tümceyi bitiremeden kesti Nebile,

— Fikri Yurdabakan'ın karısı?

— Evet.

Bir sessizlikten sonra,

— Yoksa "o" sen misin? dedi Nebile.

— Anlamadım; ne ben miyim?

— Fikri Bey'le ayrılıyorlarmış deniyor. Kadının, birini sevdiği söylentisi var da; kim olduğunu bilen yok. Sen misin yoksa o bilinmeyen? dedim.

Güldü Galip,

— Hemen de yakıştırırsın.

Nebilelere pek uğramazmış Zübeyde Hanım. Müjgan Hanım varmış Nebile'nin tanıdığı; onunla sıkı fıkıymışlar, hiçbir şey söylemiyormuş o da. Galip'i niye ilgilendirmiş? Kadını tanımıyordu Galip; yakını birileri sormuştu ona da! Telefonu kapatınca iyice takıldı kafasına. Kadın'ın Turgut'a "sevgilim" demesi boş değildi belki de! Açık açık nasıl söyleyebiliyor böyle peki? Karışık bir yanı var bu işin ya; Nazif Bey'e de açmayacağım. Sait düşünsün; onun sorunu bu! Biz bu kuşu kaçırmayalım! Halil işini Turgut'tan çözemedik; Turgut'u Halil'den öğreniriz bakarsın! Ertesi sabah Semra aradı önce. Çok sıkılıyormuş. Ne yapsınmış. Dün babasıyla takışmışlar gene. Kızı atlatıncaya kadar epey dil döktü. Ardından Mükerrem. Uzunca konuştular onunla da. Galip'in Necla için söylediği yuvarlak bir iki sözü sessiz dinledi. Eşref Bey iyi değilmiş; asıl sıkıntısı oydu şimdi. Hem üzülüyor, hem acıyordu Eşref Bey'e! Döndürüp Necla'ya getirdi gene; görmesine ne vakit izin çıkardı? Onu sağlamaya çalışıyordu Galip; sonuç alır almaz uğrayacaktı. Hizmetçi kadından yakındı; bu kış kıyamette köye gideceğim diye tutturmuştu. Uygun birini bulmak da öyle güçtü ki. Telefonu kapatınca yorulmuştu Galip. Acıkmıştı. Çoktandır canının çektiği, yumurtalı, sütlü, peynirli, jambonlu iyi bir kahvaltı sofrası kurup karnını doyurdu. Son çayını yudumlarken kapı çalınınca yüreği hop etti, Semra'dır diye. Mithat'tı. Boynuna sarıldı Galip'in. Nuri'den öğrenmiş evde olduğunu. Dün telefon ettiğini bu sabah bildirmiş sersem

kâtip. Telefonla aramış önce; sürekli meşgul verince atlayıp gelmiş. İyi etmiş! Samsun'a gidişinden, ordaki tarlalar için yürüttükleri sıkıntılı davadan, Ali Rıfkı'nın asıl kalıtçısı Esma olduğu için çıkan bir sürü pürüzden açtı hemen. Bunlar da ne umurundaydı ya Galip'in! Gözleri ara sıra bir noktaya saplanıp kalmasa, Mithat eski Mithat'tı. Ürkekleşmiş gibiydi bir de; bir şey soruldu mu, önce duymuyor gibi dalgın kalıyor, sıçrar gibi yanıt veriyordu birden. Sait'i sordu sonunda; görüyor muydu? Çekingenlik vardı sesinde. Biraz duralayıp,

— Başı dertte Sait'in, dedi Galip. Senin iş yüzünden.

Açtığına iyi etmediğini birden anlamış gibi önce suskun kaldı Mithat. Tutamamıştı; mırıldandı gene de,

— Atlatır o!

Sessizliği Galip bozdu gene,

— Pek kolay görünmüyor! Ankara'nın dilindeymiş!

— Kim diyor?

Sertçe dönüp kızgınlıkla sormuştu Mithat.

— Ankara'dan gelen biri, açık açık gözdağı verdi Sait'e. Bir rastlantı, benim önümde oldu hem de!

— Ne yaptı Sait?

— Sustu!

— İyi etmiş!

Korku, çekingenlik değil de, kızgın bir dikelme vardı sanki sesinde Mithat'ın. Şaşırtıcı olmuştu Galip için. Kızmaya da başlamıştı. Biraz görünmek gerekmez mi bu herife şimdi? Başını sallayıp,

— Ne kadar susacak bakalım? dedi.

— Susmayıp da ne yapacak? dedi Mithat aynı sinirli başkaldırıyla. Duymayan kalmadı Öner Bey'in marifeti olduğunu. Samsun'da bile bütün tüccarın dilinde. Sait konuşup da ne diyecek?

Bu yukardan sözle iyice tepesi atmıştı Galip'in,

— Bana bak ulan, dedi. Hıyarlık etme! Sait bir konuşursa senin ananı sikerler! Ona da hiçbir şey olmaz!

Kırık yumurtaya dönmüştü Mithat'ın yüzü! Büzülür gibi oldu. Dikelecekti gene, daha da çöktü sanki omuzları. Ürkek ürkek bakıyordu. Yutkundu.

— Bilmiyor muyum sanıyorsun? Galipçiğim, dedi, bilmiyor muyum sanıyorsun? Ama ne yapayım? Yok, vallahi yok! Niye bu kadar kaldım Samsun'da? İki kez gidip geldim. Tarlaları kurtarıp satalım hemen dedik. O da olmadı. Almanya'yla alışverişi kesti senin Sağır; tüccar kan ağlıyor! Tütünler elimizde kaldı.

Ne diyor bu herif? Bir şeyler uçuştu kafasında ya, tam anlayamamıştı Galip.

— Kime ne senin alışverişinden? dedi.

Ağlamaklıya çıkan bir sesle aldı gene Mithat,

— Kime ne olur mu Galipçiğim? Kime ne olur mu? dedi. Ne olur biraz da beni düşünün! Nerden bulacağım Sait'in istediğini? Kafaya takmış, Nişantaşı'nda bir kata; alacağız ille! Olsa esirger miyim? Canımı alın benim! Ama Karun değilim ki ben. Hamdi Hoca'nın çiftliğini kurtardık. İpoteği temizledim. Birkaç kuruş vardı elimde, verdim. Namussuzum nakit yok. Almam da demedim. Biraz bekle; şu ortalık açılsın dedim. Korkuyorum geçim derdine düşeceğiz! Bu Sağır'ın gidişiyle o da olur! Bu herif memleketi komünistliğe götürür diyorlardı da inanmıyorduk! Kim bilir daha ne çoraplar örecek başımıza? Keman çalıyormuş herif! Duydun değil mi? Sağır kemancı diyorlar! Konser vermeye kalkmış; önlemişler! Bırakaydılar da iyice rezil olaydı! Öner Bey'e söz geliyormuş! Çok tasamdı? Köpek gibi peşinde dolaşıyordu karının. Onlar şımartıp başıma sıçırdılar orospuyu! Oh olsun!

Durumu kavramıştı Galip. Demek... Vay itoğlu it Sait! Baştan sen kışkırttın oğlanı! Ben kışkırtmasam yapmayacaktı sanki! İyi etmiş de; niye benden saklıyor hergele? Zübeyde Hanım öyküsünün, Sait'çe düzenlenmiş oyun olduğu düşüncesi bile geçti kafasından! O kadar da değil! Bu herif de ağladığına göre, daha çok parası var demektir! Sen işini bilirsin Saitçiğim! Yol hırpoyu! Acınacak yanı yoktur bu herifin. Hiçbir şey demedi Mithat'a. Sessizce dinleyip baş salladı yalnız. Yemeğe gitme önerisini çevirdi. Yeni kahvaltı etmişti. Galip'i işyerine bıraksındı. Birlikte çıktılar. Kapıda bekleyen mavi Ford'a binerlerken alaylı baktı Mithat'a,

— Yenilemişsin! dedi.

Elden düşme, ucuza almıştı bir Lübnanlı tüccardan. Ötekinin kullanacak yanı kalmamıştı; biliyordu Galip! Hurdacıya verip parçalatmıştı. İyi etmişsin! Sait de seni hurdacıya verecek Mithatçığım! İşyerinde iyi haber bekliyordu Galip'i; Ocak sonunda, İngilizler kromları görmeye geliyorlardı. Durumu saptayarak parayı ödeyip alacaklardı ellerindeki kromu. 1.850 ton kadardı; 3.280 ton gösteriyorlardı. Bir haftalık beklenti süresinde, bu yalan için az heyecan duymadı değil; onun imzası vardı bildiride. Nazif Bey'in umurunda olmayabilirdi. Değildi de. Uzun yıllar Almanlarla çalıştığı için, İngilizlerden ne geleceğini bilmezken, bir de yalan bildirisi yakalanırsa, alışveriş yolunu tümüyle kapatıp yaşamını karartmazlar mıydı? İşyerine gitmedi o gün. Sanayi Bakanlığı Maden Dairesi izni, manifesto, konşimento, gümrük beyannamesi, hepsi yerli yerindeydi aslında. Akşama telefonla öğrendi durumu. Korktuğu olmamıştı. Nuri, saptamaya gelen, biri Rum maden mühendisi, Karbonides, öteki biri başkan iki İngiliz'i Söğütlüçeşme'ye götürüp göstermiş kromları. Ellerindeki listeye bakıp tamam diye imzayı basmış herifler. Haftaya kamyonlarla çekip götüreceklermiş. Çok sevindi. Asıl sevinilecek başka bir haber daha vardı Nuri'de. Sabah telefon etmişlerdi okuldan; Seher Hanım'ın ateşi biraz düşürülünce, kendi üstelemesiyle revirden çıkarılmıştı. Karı tam iyileşmeyi bile beklemedi demek! Bize kolaylık gösterdi, sağ olsun! Ertesi gün de, çıkmak için izin istediğini bildirdiler okuldan. Ablası gelecekmiş Çanakkale'den! Olur, demişler. Akşama doğru çıkacaktı. O akşam Nazif de geldi işyerine. Sokağı, apartmanı, arka avluyu bir kez daha gözden geçirdiler masaya yaydıkları krokide; sivilleri nerelere yerleştirdiğini kâğıt üstündeki çarpılarla gösterdi Nuri. Polislerin hepsi silahlıydı. Kız içeri girdikten sonra, bir süre bekleyip çalacaklardı kapıyı. Seher'in okuldan ayrıldığı telefonu gelince, apartmanın sokağına girmek için o da çıktı işyerinden; bir yanlışlık yapılmasın diye yerinde izleyip yönetecekti adamları. Nuri gidince, sessizlik çöktü odaya. Galip'e baktı Nazif Bey,

— Yakalarlarsa, iyice öttürmek gerek bu puştu, dedi. Bakalım neler var herifte?

— Kim sorgulayacak?

— Saitlere mi bırakacağız? Bu iş bizim işimiz. Dosyası da bizde. Biz aldık, biz bitireceğiz. Mazlum'un, Sovyetler'in, elçilikte görevli Azeri Mustafa diye bir adamıyla iki kez buluştukları saptandı. Kolları sıvayalım, Nadir Bey! Bir ucu da Ankara'da belki bu işin!

Bu söz heyecan vermişti Galip'e; bir şeyler fıkırdamaya başladı içinde. Sıradan bir polislik olay değildi bu! Ne hayınlıklar yaptılar kim bilir? Ruslardan para aldıkları kesin bu pislik heriflerin; yalnız onu ortaya çıkarmak bile büyük, kutsal bir görevi yerine getirmek olacak. Gergin bekleyişi aralamak ister gibi, bir yerlere telefon açıp alışverişle ilgili görünen bir şeyler sordu Nazif Bey. Kısa, belki de simgeseldi konuşmalar; hiçbir şey anlamamıştı Galip. Son telefonu kapatınca döndü Nazif Bey,

— Kromların dövizi önümüzdeki hafta transfer edilir Merkez Bankası'na, dedi. Ne yapmayı düşünüyoruz?

Beklemediği bir soruyla duraladı Galip,

— Bilmem, dedi. Siz ne diyorsunuz?

— Elektrik araç gereçleri, araba parçaları bir de, dedi hiç duraksamadan Nazif Bey. Bunu bekliyor piyasa.

Evet anlamına başını salladı Galip. Bunun piyasa dediği, Fehmi Beyler! Ağzımıza bir parmak bal çalıp lök diye oturacaklar üstüne! Senin diyecek sözün var mı? Nasıl olsun? Böyle giderse hiç de olmayacak!

— Ortakları toplayıp bir konuşalım!

Gizli bir alayla bakmaya başlamıştı Nazif Bey.

— Ortaklar toplandık işte! dedi. Kim var ki, başka? Şerife Hanım mı karşı çıkacak, Mükerrem Hanım mı?

Gülüyordu. İsteksizliğini belli etmeden, Galip de gülümsemeye çalıştı. Sen de biliyorsun, gülünecek söz ettiğini!

— Nuri ile konuş sen, dedi Nazif. Hepsinden iyi o bilir!

— O da mı ortağımız? dedi Galip, soğuğa kaçan bir gülümsemeyle,

Ciddileşti Nazif,

— Onun için de bir şeyler düşüneceğiz Galipçiğim, dedi. Bütün girdi çıktı elinde; yalnız aylığına olmaz bu iş. Biraz görmemiz gerek! Küçük bir pay filan...

Sessizce ona da başını salladı Galip. Kızgınlık basıyordu içine. Niye kızıyorsun? Boş torbaman at tutulmaz! Unuttun mu? Unutmamıştı da, bu ilişkiler içinde güvencede duyumsamıyordu kendini.

Görünürde oydu işin başında olan. Paranın çoğu onundu. Neresi senin? Paramın yarısına kendini ortak belliyor bu adam! Ben onu sindiremiyorum; Nuri'yi sokuyor bir de! Enayi değil; o da biliyor bunu; önlemini alıyor! Nuri ile Fehmi Beylerle gizli bağları var bu adamın. Kimlerle yok ki? Ayağın yeni mi suya erdi? Fehmi Beylerin yemlik diye kullandığı bir paravana işyerinde kuklayız! Devlet güvencesindesin! Ben değil, Nazif Bey'le Nuri, asıl da Fehmi Bey devlet güvencesinde. Ona çalışacağız! Gene iyice bulanmıştı kafası. Sorunu kapanmış sayıp sözü politikaya getirdi Nazif Bey. Savaş bu yıl bitecek gibiydi. Hitler'in yeni yıl bildirisindeki, "Almanlar yenmezse savaş '46'ya uzar," sözleri "fasa fiso"ydu. Avrupa'daki savaş durumu üstüne kurmayca görüşlerini açıklamaya geçti. Amerikalıların Ardenler'de başlattığı saldırıyı Almanların kolay durduramayacağı belliydi. Almanya kuşatılmıştı. Polonya, Macaristan'da ilerleyen Rusların... Telefon çaldı. Hemen açtı Nazif Bey. Yüzüne mutlu bir gülümseme yayıldı biraz sonra. "Yakalamışlar" diye muştuladı Galip'e. Sessizce dinlemesini sürdürdü uzunca bir süre.

— Tamam, dedi. Hadi, sağ olun! Hepinizi kutlarım. Seher kesin görmeyecek oğlanı. Halil yakalanmadı! İyi; aferin! Kızı güvenliğe yolla. Halil'i bize al!

Kapattı.

— Sizi de kutlarım Nadir Bey, dedi. Bu iş tamam! Sıra bizde!

Dört gözle bekleyen Galip'e ayrıntılarını anlatmaya başladı. Pek güç olmamış. Kız kata girdikten bir süre sonra kapıyı çalmışlar. Hizmetçi ağzıyla evde kimse yok filan demiş; açmamış. Omuzlamışlar kapıyı. İçeri daldıklarında oğlan arkadaki pencereden atlamaya kalkmış. Ayak bileğini mi burkmuş; kırmış mı ne? Arka avluyu tutanların ortasına düşmüş. Halil'miş. Arka avluyu tutma düşüncesinden ötürü bir kez daha kutladı Galip'i. Evet, basitmiş ama, Nurilere kalsa dünyada akıl etmezlermiş. Oğlanı da kaçırırlarmış büyük olasılıkla.

Kalktı masadan. Galip de kalktı.

— Önce gidip bir şeyler yiyelim istersen, dedi Nazif. Bakalım neymiş öykü? Öğreneceğiz artık.

Karaköy'deki lokantada bir şeyler yiyip ikişer duble limonlu votka içtiler. Çıkınca bir büyük Nestle çikolatası alıp ikiye böldü Nazif. Alkol kokusunu bastırmak içindi. Atladıkları takside hiç konuşmadan çikolatalarını yediler. Ankara Caddesi'nin ortasına doğru indiler arabadan. Ayaz basmış karanlıkta, kapalı işyerleri, tek tük geçen arabaları, insanlarıyla ıssızlığa gidiyordu sokaklar. Nazif Bey önden yürüyüp il yapısının arkasındaki bir garaj kapısından içeriye soktu Galip'i. Gelenleri saygıyla karşılayan şişmanca biri, merdivenlerden aşağı indirip bir demir kapıyı açarak yol gösterdi. Mahzene inince ilk geldikleri geceyi anımsadı Galip; burdan çıkmışlardı. Hücrelerin bulunduğu yerdi. Sallanan küçük ampullerle aydınlatılmış loş mahzenin kemerleri arasındaki ıslak yolda yürürlerken yankılanan ayak sesleri, gene, ürperti ile karışık bir övünme duygusu uyandırmaya başlamıştı Galip'te; kolay erişilemez bir ayrıcalıktı burda bulunmak. Ayakları yerden kesiliyor gibiydi; içtikleri votkadan olmalıydı bu da. Hücrelerin kapısından girdiklerinde görevli biri karşıladı. Karşıdaki bir kapıdan çıkan Nuri de göründü. Selamlaştılar. Nuri'nin çıktığı kapıya doğru, Nazif Bey önde yürüyüp üçü birlikte girdiler içeri. Basık tavanlı, genişçe bir odaydı burası. Bir küçük tahta masa, üç dört tahta sandalye sayılmazsa, çıplak denebilirdi. Nuri'ye döndü Nazif,

— Seher, yakalandığını bilmiyor Halil'in! dedi.

— Bilmiyor efendim.

— Güzel.

Bir an düşündü Nazif Bey,

— Oğlanın sorgusunu biz yürüteceğiz seninle, dedi Galip'e.

Nuri'ye döndü,

— Sen Güvenlikte çalışacaksın! Karıya iyice baskı yapsınlar. "Halil kaçtı! Sen kaçırdın! Nereye gittiğini de sen bilirsin!" diyecekler. Diretecektir. O zaman "iyi polis" olacaksın! Anladın değil mi?

— Anladım efendim.

— Şimdi sen git, oğlanı getirsinler!

Başını saygıyla eğip çıktı Nuri. Galip heyecanlanmıştı. Tutukluyla yüz yüze gelecekti demek! Sakınca yok muydu? Olsa da olmasa da,

ne diyebilirdi ki şimdi? Nuri'nin "iyi polis"i oynamasına da takıldı. Daha Almanya'dayken duymuştu polisin böyle kandırmacaları olduğunu. Polisin biri, ötekilerden gizli gibi yakınlık gösterip ağzından bir şeyler alır; ya da derin bir üzüntü içinde(!), "Söyle de kurtul! Bu canavarlar öldürecek seni!" yollu sözlerle direncini yıkmaya çalışırdı tutuklunun. Öyle bir görünümde düşünemiyordu Nuri'yi. Denememiş olsa söyler mi Nazif Bey?

— Sen de şöyle otur! diyerek yanındaki sandalyeyi gösterdi Nazif.

Oturdu Galip. Biraz sonra kapı açıldı; iki sivil polis, gözleri geniş, kara bir bezle bağlı, sağ ayağını bastıkça acıyla tökezleyen, elleri arkasında kelepçeli Halil'i, kollarından çekerek getirip karşıdaki sandalyeye oturttular; çekilip ayaküstü beklemeye başladılar kapının dibinde. Çöken bir anlık sessizliği Nazif bozdu,

— Hoş geldin Halil Yoldaş! dedi, çok da ciddi bir tonda!

Ses çıkarmamıştı Halil,

— Nerde olduğunu biliyor musun?

Halil gene sessizdi. Ağır ağır aldı Nazif,

— Önce şunu bil! dedi. Öyle bir yerdesin ki, burda, ne insanlık var, ne yasa var, ne devlet var, ne Allah var! Dinliyorsun değil mi?

Sessiz, kımıltısız duruyordu Halil. Bir anlık sessizlikten sonra Nazif gene aldı ağırdan.

— Hep kaçtın! En kötüsünü de bu akşam yapmışsın! Gene kaçmışsın arkadaşların elinden! Tutamamışlar seni! Yani, sen burda yoksun aslında! Yakalansan bir yerlerde kaydın olacaktı. Devlet seni saklamak, soruşturma yapmak, yargılamak zorundaydı. Bugün bir soranın çıksa, kimse, hiçbir yerde bulamaz seni. Çünkü yoksun! Ne olur dağ başındaki adam? Kurda kuşa yem olur! Uçuruma yuvarlanır, suda boğulur, canavar parçalar, bir kaya düşer kafasına, itin biri çekip vurur! Çoğu kez leşi bile bulunmaz. Bulunsa bile namuslu kişilere kimse bir şey sormaz!

Söylediklerinin algılanmasını bekler gibi susup durdu bir süre.

Ekledi yavaşça,

— Anladın değil mi?

Taş gibi kımıltısızdı Halil.

— Sorgulamana geçmeden bir söyleşi yapalım diyoruz seninle. Her şey açık olsun; boşuna vakit yitirmeyelim! Bu da senin yararına.

Mazlum Yoldaş, Ruslara çalışıyordu biliyorsun! Azeri Mustafa'yla buluştukları gece yarısı yakalandı. İşi senin yürüttüğünü söyleyip kurtulmaya çalıştı! Mustafa'yı de sen tanıtmışsın ona! Doğru mu söylüyor! Nerden bileceğiz biz? Adam senin üstüne yıktığına göre, bunların doğruluğunu, iğriliğini kanıtlamak sana düşer! Burdan başlayalım. Seni dinliyoruz.

Sustu. Susmasıyla da tam bir sessizlik çöktü odaya. Uzayıp gidecek gibi görünüyordu. Nazif aldı gene,

— Evet, Halil Yoldaş! dedi. Savunma hakkı verdik sana! Kullanmayacak mısın?

İleri geri ağırdan kımıldadı Halil,

— Ne diyeceğim? dedi. Hepsi yalan bunların! İlgim yok benim. Tanımam bile.

Titrek, heyecanlıydı sesi.

— Kimi tanımıyorsun?

Duraladı Halil,

— Mustafa diyorsunuz. Rusların adamıymış! Nerden tanıyacağım ben?

— Mazlum'u tanıyorsun!

Duraladı bir,

— Ankara'da bir Mazlum vardı. Jimnastik öğretmeni derlerdi! O ise; tanımıştım o yıllar.

— Burda, İstanbul'da?

— Görmedim.

— Görmedin!

Sessizlik bastı gene.

— Karısı bile tanıyor seni. Evlerine gitmişsin kaç kez. Durduk yerde niye uydursun kadın? Daha ilk adımda böyle ucuz yalanlara kalkarsan, yazık edersin. Bizden söylemesi. Son uyarı olsun bu! Mazlum'dan başla şimdi!

— Söyledim!

Buz gibi bir sessizlik oldu gene,

— Anlıyorum, dedi Nazif. Olayların şokuyla belleğin sarsıldı belki, Halil Yoldaş. Olabilir! Önce aklını başına topla, sonra konuşalım. Dediklerimi de hiç unutma! Götürün! Dinlenip düşünsün biraz. İve-

cek bir şeyimiz yok. Burda zaman bize çalışır! Yanıtlayacağı çok şey var! Konuşmaya başlamadan belleği yerine gelsin ki, daha da güç duruma düşmesin!

Bekleyen görevliler gelip kollarından tutarak kaldırmış götürürlerken, ayağına zorlukla basarak yürüyordu Halil.

— Geçmiş olsun, dedi Nazif. Kırık filan mı var? Ayağı ile ilgilenin!

Görevlilere bakarak söylemişti. Şişmanca olanı, Halil'i kapıdan çıkarırken sert bir tekme attı tam sakat ayağın üstüne. Tutamayıp acıyla haykırdı Halil. Bu beklenmedik olayla birden irkilmişti Galip!

— Dikkat edin! dedi Nazif. İncitmeyin Halil Yoldaşı!

Kapı kapanırken, aynı biçimde bir tekme daha attı adam; Halil'in acı, boğuk sesi geldi dışardan. Kalktı Nazif Bey,

— Gidelim, dedi. Tanıştık herifle! Bekleyeceğiz Mustafa'nın diplomatik dokunulmazlığı var; öyle paldır küldür olmaz. Mazlum'u alsak, işler daha başında bozulacak. İzlesinler. Bakalım nereye götürecek bizi? Nuriler Seher'den ne alacaklar? O sorgulamanın sonuçlarını da görelim! Bekledikçe güçleneceğiz. Bakma dikelmesine; ilkten yiğitlenirler böyle! Bu oğlan bozulacak! Kolay çözeceğiz o zaman. Arkası gelir.

İşini gerçekten iyi bilen, akıllı adamdı bu Nazif Bey. Galip'in içinde, zaman zaman patlak veren kızgınlık, güvensizlik, yerin çekingen bir hayranlığa bırakmıştı gene. Asansörlü kattan Ankara Caddesi'ne çıktıklarında ayrıldı Nazif Bey. İvedi bir buluşmaya yetişecekti. Yolları ayrıydı. Taksi bakınırken,

— Ooh, diye gülerek takıldı Galip'e. Kıskanıyorum seni; şimdi doğru sıcak evine! Bizde nerde o talih! Ama unutma, hep böyle gitmeyecek!

Elini sıkıp Cağaloğlu yönünde bir taksiye atlayıp uzaklaşan Nazif Bey, "Hep böyle gitmeyecek!" diye alaylı gülen yüzüyle yanı başında kalmıştı sanki. Yol boyunca, gece boyu evde düşünüp durdu. Kesin bir karara varmak zorundaydı. Evet, hep böyle gitmeyecekti! Belki de kökten değişecekti yaşamı. Bütün çekiciliğine karşın, bu değişimin Nazif Bey'in yolunda değil, kendi istediği, özlediği çizgide olmasıydı onu tek mutlu edecek şey. Meslek seçmek gibiydi bu.

Üniversite yıllarında fakülte ararken ne kadar zorlanmış, sonra da yarım bırakmıştı, aradığını bulamadığı için! Sokaklarda insan izletmek, kapalı odalarda birilerini sorgulamak, falakaya yatırmak, kırık ayağı tekmelemek; ne içindi bütün bunlar? Ülkeyi kızıl canavarlara kaptırmamak, sıkı sıkı elde tutmak için! Yapılması zorunlu olduğu kadar onurlu işlerdi kuşkusuz. Nazif Bey'e belli ki mutluluk veriyordu; asıl işiydi bunlar onun. Yanı sıra da, Fehmi Beylerin kazancından dolgunca pay koparmaktı kaygısı. Galip'in istediği, Fehmi Beylerin katında olmaktı, koruma görevlilerinin değil! Düşmanlardan kurtaranlar vardı ülkeyi; geliştirip yükseltenler bir de! İkinciler arasındaydı onun yeri. Nazif Bey engelini aşmadıkça, başında bulunduğu ortaklık, ona bu kapıyı aralasa da, kolay kolay geçemeyecekti o kapıdan. Kafasını hep kurcalaya gelen bu sorun, artık iyice yerleşiyordu içine. Nazif Bey'le İngilizlere attıkları krom kazığı başlarını göğe mi erdirmişti? Kim kime kazık atmıştı; o da belli değildi daha! Getirdiğinden çoğunu götürecekti Nazif Bey. Bu, hep de böyle olacaktı. Kendi yolunda dönüp duran bir küçük alışveriş çarkının içinde, bir sürü hayının peşi sıra, izlemelere, sorgulamalara koşturup duracaktı. Sırtını devlete dayamanın onurlu gücünü kim yadsıyabilirdi? Parasal gücü eline aldın mı, daha güzeli, devlet sana sırtını dayıyordu! İyisi, Nazif'in de onaylayacağı bir çözüm bulmaktı da; nerden bulunurdu? Başladığı oyunu, bir biçimde bozup bitirmekten başka yolu yoktu bu işin. Radyoyu kurcaladı. *Das Reich* dergisinde, Goebels'in bir yazısı çıkmış; onu veriyordu Alman Radyosu. "Biz artık kendimiz için savaşıyoruz. Biz yenilirsek, çevremizdeki dünya da çökecektir" diyordu Goebels. "Burjuvazi kendi mezarını kazıyor, demektir. Rusların başarılarına yardım sağlamakla, daha şimdiden dünya ihtilaline katkıda bulunmuştur!" diyordu. Adamın dediği doğruydu da, koca bir varlıklılar dünyası, Amerika'sı, İngiltere'siyle nasıl yapabiliyorlardı böyle bir çılgınlığı? Neresi doğruydu öyleyse bu savın? Enayi değildiler ya; bir bildiği olmalıydı ötekilerin de! Çarliston geldi birden aklına. Ay ışığı altındaki sokakta, o gece, gene geleceğim deyip Frankestein gibi uzaklaşması geldi gözlerinin önüne! Nazif Bey de gelir demişti. Türkçe'yi doğru dürüst öğretip yollarlar diyordu. Frankestein'in Dönüşü! Bulgaristan'da, Halk Mahkemesi, bir sürü

bakanı, generali, kral naiplerini ölüme mahkûm etmiş, gecesi de asmışlar adamları; ertesi sabah açtığı radyo veriyordu onu da. Bulgaristan'a dönmüş Frankestein! Kaçınılmazdı; yeni bir kavga kopacaktı sonunda. Beklemek gerekti. Üç dört gün sonra, Roosevelt, Churchill, Stalin'in Kırım'da, Yalta'da bir araya geldikleri duyurulunca şaşırmadı. Peyami Safa bile ertesi gün yazdığı fıkrasına, "Anlaşacaklar" diye başlık atmıştı. Olacağına varacak! Sabredip sonrasını bekleyeceğiz. Beklemeyip de ne halt edeceksin? Sabah başlayan kar, işyerine geldiğinde tipiye çevirmişti. Nuri uğramıyordu günlerdir. Seher'den aldıklarını gelip anlatmıştı Galip'e. Kızın pek bir şey bildiği yoktu. Karasevdayla tutulmuştu oğlana. Bildiklerini söylemiş; söyledikleri de doğru çıkmıştı. Bir ev tutup birlikte yaşamışlar epey bir süre. Dediği evi gidip bulmuşlardı Nuriler; terk edilmiş, pislik içinde bir yerdi. Mazlum izleniyordu şimdi. Halil'in sorgusu başlayacaktı. Pencere camlarına çarpan kar lapalarına dalmıştı ki, telefon çaldı. Açtı. Santral kız, adını sorup da "bir dakika" deyince şıp diye aklına düştü; Mannikyan mıydı yoksa? Ta kendisiydi!

— Balıkların kulağına akarsuyu kaçmıştır, dedilerse, atladım, geldim! Kötü ettim?

— Siz hiç kötü şey yapar mısınız Mösyü Yetvart?

— Salim Bey aradı seni?

— Hayır, aramadı.

— Öyleyse ben arorum. Öğle yemeğinde, burda, Konak Oteli'nde bendesiniz. Unutma ki, bir Kumkapı alacağım vardır senden; Kör Agop'a götüreceksin beni! Asıl onun için gelmişimdir!

Mannikyan'ın beylik bir iki takılmasına gerekli yakınlığı gösterip telefonu kapatınca, bu kadar sevinmiş olmasını yadırgayacak oldu. Salim Bey'in adıydı asıl şaşırtan; gâvurun araması değil. Umudunu kesmiştim nerdeyse; ortaya çıktı adam! Çıktı da, ne olacak? On ikiyi biraz geçe, sözleştikleri gibi, Konak Oteli'nin restoranına girince Mannikyan'ı masada viskisini yudumlarken buldu. Salim Bey gelmemişti daha. Kucaklaştılar. Galip'in bardağına da viski kondu. İki gün önce gelmiş Mösyö Yetvart. Pürüzler varmış İstanbul'da; onları gidermişler. Galip'le konuşmaya karar vermişler şimdi.

— Ne konuda? dedi Galip.

— Salim söyleyecektir onu, dedi Mannikyan.

Keyifli gülüyordu. Mithat'ı görmüştü dün akşam, kulağını çınlatmışlardı Galip'in. "Sen de biloorsun!" şarkıcı bir karı vardı; bir kaza, o beladan kurtarmıştır Mithat'ı! Öner Bey'dir temizlemiş karıyı!

— İsmet Paşa için söylediklerimi hatırloormuş hep! dedi.

Bir şeyler daha anlatıyordu ki, duraladı; işadamından çok, spor kafilesi başkanına benzeyen Salim Bey, dimdik adımlarla giriyordu kapıdan. Kalkarak karşıladılar. Oturur oturmaz ilk sözü, Galip'e dönüp,

— Valizini hazırladın mı? oldu.

Nedenini bilmeden içine dolan sevinci savsaklamaya çalışan bir gülümseme ile,

— Benim valizim her vakit hazır bekler! dedi Galip.

Gülüşmelerle yemeğe başladılar. Salim Bey, bir iki tümce içinde işin özüne değiniveren, kendine özgü anlatış biçemiyle açıkladı olayı. Almanya yenilmişti. Savaş bitiyordu. Türkiye'nin bugünlerde, biçimsel biçimde de olsa, Almanlara savaş duyurusunda bulunmaları beklenmedik bir şey olmayacaktı. Savaş bitince İngiliz, Amerikalıların yanında yer almak için zorunlu görünüyordu bu. Alman Bankası'nın Türkiye'deki çıkarlarını, Salim Bey'in kurucusu olduğu yeni banka adına devralabilmeleri için, İsviçre'de tamamlanması gerekli, kimi işlemler vardı. Temelde bir diyeceği olmaz da, benimserse, Mannikyan'la birlikte İsviçre'ye gidip hemen işe başlamasını önereceklerdi Galip'e! Bir ölçüsüzlüğe düşüp açık vermemek için, sımsıkı kapanma çabasındaydı Galip; kulaklarına inanamayacak kadar korkmuştu! Olayı daha tam kavrayamadan, çok az şeye bu kadar sevinmişti yaşamında çünkü. Yanıt uzayınca, Galip'in suskunluğunu bozma gereği duymuş gibi bakmaya başladı Salim Bey,

— Maden Ortaklığı'nı yönetiyorsun, değil mi?

— Evet!

— Kromları sattınız İngilizlere.

Ona "evet" derken uyarılmış da oldu; izliyor demek!

— İşin kötü değil, dedi Salim Bey. Yalnız şunu bilmek gerek Galipçiğim, para, en iyi, para ile kazanılır!

— Anlıyorum, dedi Galip. Düşünmüş olmanız büyük onur benim için. Sağ olun! Güveninizi kanıtlayacak bir başarı sağlayabilecek miyim? Bilmiyorum. Ancak...

Sürdürmesine bırakmadı Mannikyan, kesti hemen,

— Ondan kuşkumuz yoktur, dedi. Tam senliktir bu iş!

— Sağ olun! dedi Galip. İşin ayrıntılarını, koşullarını öğrenirsem, kendime güvenim artar belki.

Salim Bey girdi hemen,

— İyi söyledi Yetvart, dedi. Senin için biçilmiş kaftan. İlke olarak işe "evet" diyorsan gerisi çözülür.

Duralamanın getirdiği sessiz bir beklentiden sonra,

— Evet! dedi Galip.

Aşırı istekli görüntüsü vermemek için, nasıl özenli bur yumuşatma çabasıyla söylemişti şu tek sözcük "evet"i! Yavaşça aldı gene,

— Bağışlayın, dedi. Beni düşündüren, bizim Ortaklık sorunu. Salt kendi çıkarım için, bana güvenmiş kişileri yüzüstü bırakamam. Onların da onayladığı bir çözüm bulunması koşuluyla, evet!

Bu sözler duygulu bir sessizlik getirdi masaya. Ne dürüst davranıştı ama! Kırmızı şarap kadehini aldı Salim Bey,

— Kaygılanmaya gerek yok, dedi. Bir biçimde çözüm bulunacaktır. Biz seni, bu sorumlu davranışından ötürü istiyoruz. Hadi, işimiz için! Hoş geldin Galipçiğim!

Mutlu kalktılar yemekten. Ayrıntıları görüşmeye iki gün sonra, uzmanlarla birlikte oturacaklardı Galip'le. İsviçre'de Galip'le, Alman Bankası adına çalışmayı yürütecek kişiyi, yazın Tarabya'da yemekte tanımıştı Galip! Salim Bey'e anımsadığını söyledi ya, o gün birlikte yemekte oldukları iki yabancıdan hiçbirinin yüzü gelmiyordu gözlerinin önüne. Mannikyan'ı otelde bırakıp Salim Bey'in arka sokakta bekleyen, şoförün fırlayıp kapısını açtığı büyük, Mercedes arabasına bindiler. Gümüşsuyu'na Salim Bey'i bırakıp Karaköy'e götürecekti Galip'i. Yaşamında, hep beklediği gerçek dönüm noktasının işte bu olacağı duygusu belirmeye başlamıştı içinde. Taksim'e doğru giderlerken,

— Bana biraz vaktinizi ayırabilir misiniz? dedi Salim Bey'e. Özel olarak konuşmam gerek sizinle!

Saatine baktı,

— Şimdi bir buluşmam var, dedi. Yarım saati bulur. Beklersen, bir saatlik bir süre var.

— Beklerim, dedi Galip. İvedi bir işim yok.

Gümüşsuyu'ndaki, asansörle çıktıkları katta, baştan başa yumuşak halı döşeli, iç içe odalar, salonlardan oluşan alabildiğine geniş, banka yönetim merkezinde, saygıyla koşuşturup karşılayanlardan biri, Salim Bey'in bir sözüyle sade, rahat koltuklarla döşeli bir büyük odaya aldı Galip'i. Geniş camlardan, karlar altındaki Dolmabahçe, Gazhane çukuru, Maçka sırtları görünüyordu. Girip çay, kahve sordu biri; istemedi. Duvarlardaki yağlıboya tablolara bakmaya başladı gezinir gibi ya, aslında hiçbir şey gördüğü yoktu. Arabadan beri, Salim Bey'e neyi, ne kadar anlatacağını düşünmenin dışında her şeye kapanmış gibiydi. Koltuğa ilişip bir masa üstündeki resimli dergileri karıştırmaya başladığında da, ayrımında değildi yaptığının. Kapı açılıp Salim Bey girince de bir sonuca varamamıştı. Dimdik adımlarla yürüyerek, kır saçlarını gölgeleyemediği, kemikli, esmer, uzun yüzüyle karşı koltuğa oturunca şaşakaldı Galip! Tıpkı Nazif Bey'di adam! Niye ayrımına varamamıştı daha önce! İçini göstermeyen kestanerengi gözlerini dikti Salim Bey,

— Evet, Galipçiğim, dedi.

— Sizi her vakit en yakın bildim, diye aldı Galip.

En kolayıydı böyle başlaması da; şimdi ne diyecekti? Sessiz, kımıltısız dinliyordu Salim Bey.

— Sizin de bana gösterdiğiniz güven, böyle bir işe başlamadan, durumumu bütün açıklığıyla anlatmamı gerektirir diye düşündüm.

O da bir şeyler deseydi daha kolay olacaktı. Der mi! Bir noktaya bakan anıt gibi! İçinden nasıl geliyorsa öyle anlat!

— Bugün söylediğiniz söz, bir pencere açtı kafamda. Para, parayla kazanılır, dediniz. Bunu biliyordum da, böyle yalın biçimde söyleyemiyordum belki. İnsan para kazanmak ister. Ben de istiyorum bunu. Yalnız kendim için değil, ülkem için istiyorum. Parayı ülkesi için kazanan kişi dendi mi, aklıma ilk gelen siz olmuşsunuzdur. Bugün biraz param var benim. Ortaklığın durumu da iyi sayılır. Bu para bana yetse de, ülkeye çok bir şey kazandırmaz. Daha doğrusu,

bu yol o yol değil. Benim istediğim yol, sizinle olma yoludur. Yüreğimden, "Evet" dedim size onun için.

Bir duraladı soluklanır gibi. Gözlerini üstüne dikmiş kımıltısız anıt, bakıyordu öylece. Etkisi ne oluyordu söylediklerinin, kestiremiyordu. Övgü ne umurunda adamın! Uzattın diyor belki de!

— Bizim ortaklığı sevmiyorum, dedi. Çünkü sonunda, Ankaralı Fehmi Beylere çalışıyoruz! Satışlarımızın döviziyle dışalıma kalkıştık mı, getirttiğimiz malların kaymağına onlar el koyuyorlar!

İlk kez kımıldar göründü anıt! Salim Bey, ilgisini göstermek içinmiş gibi, gözlerini ağırdan kırpıştırarak eğildi yavaşça. Bir şeylere tutunmuş gibi oldu Galip,

— Gücümü aşıyor benim! dedi, yakınıra benzer bir sesle.

— Ortaklarınız kim?

Suskun kaldı biraz,

— En büyük pay benim, dedi. Sözle bağlı olduğumuz bir başka ortağım var. Asıl sorun o.

— Kim?

Duraladı Galip. Gelip duvara dayanmıştı. Söylemeyeceksen niye açtın?

— İlk kez size açıklamış olacağım, dedi. Fehmi Beylerin kurumlarında çalışır görünür; asıl işi devletin güvenliğinde, haber almada.

— Adı?

— Nazif Bey diye tanınır.

Doğruldu Salim Bey,

— Asker Nazif, dedi. Mahir Çatan.

— Tanıyorsunuz!

Başını salladı Salim Bey,

— Duyarım, dedi. Sen de örgütte misin?

Şaşaladı Galip. Ne kalmıştı saklayacak? Ağzından dökülüverdi,

— Evet.

— Sorun ne?

Toparlandı Galip.

— Anlattıklarım, dedi.

Sessizce bakıştılar bir süre. Doğruldu Salim Bey,

— Benim gördüğüm bir sorun yok, dedi. Seçimini doğru yapıyorsun. Kimse ayağına takılmayacaktır. Örgütle kurduğun bağ senin bileceğin iş; yararlandığın kadar sürdürürsün! Ayrılıyorum dersen, anlayış göstermeleri gerekir. Asker Nazif'le gizli anlaşmanıza gelince; aranızda olmuştur, aranızda çözeceksiniz. Büyütme gözünde; senden gelecek öneriye "hayır" demeyecektir!

Konuşup bitirmişlerdi sorunları! Hem de bu kadar çabuk! Koltuğuna yaslanıp tatlı bir söyleşiye geçti Salim Bey. İşini toparlayabilmesi için iki haftalık zamanı vardı Galip'in. Banka'nın finans danışmanları, gerekirse, ortaklıkla ilgili işler konusunda da yardımcı olacaklardı. İsviçre hükümetinin görevlileriyle yola çıkacaklardı; onların diplomatik kollaması altındaydılar bir tür. Trenle ya da Brendizi üzerinden gideceklerdi. Yolculuk biraz serüvenli olacaktı belki. Savaş'ın bitmesiyle Almanya'ya geçmeleri de olasıydı. Almanya yıkılıyordu; yeni bir Avrupa kurulacaktı. Türkiye'de de açılacaktı kapılar. "Para para para" gerekti bunun için de! Para demek, en ağır taşları oynatabilecek kaldıraç demekti? Para demek banka demekti. Banka demek, başkalarının parasını kullanmak demekti! Çok para vardı Türkiye'de, kıyıda köşede saklanan. Dışalım, dışsatım, madencilik, yapıcılık, üreticilik, yararlı ne varsa hepsinin yüreği bankaydı. Kan ordan pompalanıyordu. Bizde para kazananlar vardı. Paranın gücünü, yani bankanın ne olduğunu bilenlerdi ülkeye gerekli olan. Köy bakkalları arasından çıkamazdı o da! "Köy bakkalı" sözü ile Fehmi Bey'e taş atmıştı belli ki! Saatine baktı Salim Bey,

— Gerekirse devlet ortaklığı, Galipçiğim! dedi. Doğrusun, küçük iş onlar! Senin yerin artık bankada; bizim aramızda!

Yaşamı boyu beklediği en yüceltici sözü, Salim Bey'den duymuş olmanın mutluluğu ile esrimiş gibi ayrıldı Galip. Sonunda görünmüştü varacağı nokta. Ötesini kendi çözecekti. Güveni tamdı en doğru biçimde çözeceğine. Çoktandır unuttuğu, deliksiz, rahat bir uyku uyudu o gece. Sabah dipdiri kalktı. Banyosunu yaptı, tıraşını oldu, kahvaltısını etti. Kafasında yapacağı işleri sıralıyordu ki, telefon çaldı. Semra ise çağıracaktı. Örgüttendi; Nadir Beyefendi için uygunsa, yirmi dakika sonra evden alacaklarını söylüyordu kalınca bir ses! Rahatsızım mı deseydi? Diyemedi. Niye desindi ki? Tam yir-

mi dakika sonra çaldı kapının zili. Hemen çıktı. Kar içindeydi yollar; trafik karmakarışıktı. Kapıda bekleyen arabayla Ankara Caddesi'ne varmaları on biri buldu. İndiler yokuşun başında. Şoförün yanında hiç konuşmadan oturan kavruk, esmer adam, kar içindeki yolda kaymamaya çalışan Galip'in yanı sıra, aynı sessizlikte yürümeye başlamıştı. Adam sağdaki aralığa sapınca nerden gireceklerini anladı. Güpegündüz gelmemişti buraya hiç. Şöyle bir bakındı çevresine; bu buz gibi kış gününde, herkesin canını, bir an önce sıcak bir yere atmaya baktığı vıcık vıcık yollarda, çok umurundaydı milletin, senin gittiğin yer! Nazif Bey'in aşağıda beklediğini söylediler içeri girdiklerinde. Karşılayan görevli asansörle indirdi Galip'i. Bir kaçında sönük ışıklar bulunan hücrelerde tam bir sessizlik egemendi. Odanın kapısını gösterip çekildi adam. Vurur vurmaz, kalın bir balıkçı kazağı içindeki Nuri açıp buyur etti Galip'i. Nazif Bey ile üstünde ak gömleği, boynunda sarkan tansiyon aygıtı olan bir askeri doktor ayaktaydılar. Bütün alt kattaki ıslak serinlik daha da baskındı odada. Paltoluydu Nazif Bey. Galip de çıkarmadı paltosunu. El sıkıştılar. Nadir Bey'le Doktor Binbaşı Kasım Bey'i tanıştırdı Nazif. Halil'i sağlık yoklamasından geçirmişti Doktor.

— İyidir, dedi. Ayağında lif kopması, belki de bir çatlak var; onun dışında bir sorun yok.

Dilediklerini yapabilirler anlamına geliyor olmalıydı. Ellerini sıkıp çıktı odadan.

— Bugün bu işi bitirelim, dedi Nazif.

Masa başındaki sandalyeye oturdu; yanındakini gösterdi Galip'e de. Nuri ayakta, kocaman deri çantasındaki kâğıtları boşaltıyordu masaya.

— Nasılsın görüşmeyeli?

— Sağ olun, dedi Galip. İyiyim. Bildiğiniz gibi!

Ne çok yeni şey vardı oysa! Belki o da biliyor bunu; soruşu anlamlı değil mi? Ne anlamlısı? Karşılaşınca ilk akla gelecek sözü söyledi. Neresi Salim Bey'e benziyor bu adamın? Dört duvar ortasında güçlü bu; Salim Bey her yerde!

— Seher'in sorgulamalarını okuyacak mısınız? dedi Nuri.

Bir küçük tomar kâğıt tutuyordu elinde.

— Bilmem, dedi Nazif. Önemli bir şey var mı?

— Yok, dedi Nuri. Anlattığım gibi. Birlikte kaldıkları evi daha önce bulmuş Birinci Şube. Biz de gidip baktık. Lağım kokusu sinmiş, pis bir yer. Hafta sonları gidip orda kalıyormuş oğlanla. Ev bir Ermeni'nin. Peşin ödemişler bilmem kaç aylık kirasını.

— Parayı?

— Parayı Süheyla verdi diyor. Sitare yani. Ağbisi de yolluyormuş oğlanın.

— Sitare'ye neler öğrettiğini söylüyor mu?

— Ben ne biliyorum ki, ona öğreteyim, diyor. Çocukluk arkadaşıymış!

— Eve başka gelenler?

— Yok diyor, kız. Yerlerini kimse bilsin istemiyorlarmış. Okuldan atarlar diye korkuyormuş.

— Turgut'u tanıyor.

— Tanımam, diyor.

Başını ağır ağır salladı Nazif,

— Aşkından başka günahı yok melek kızımızın! dedi.

Atılan taşı duymamış gibi elindeki kâğıtları çantaya koydu Nuri.

— İzleme raporlardı da boş bugünler, dedi. Hasta yatıyormuş Mazlum.

Kuşkuyla bakıyordu Nazif,

— İyi göründünüz mü kıza?

Gözlerini Nazif'e dikti Nuri,

— Gereken her şey yapıldı, dedi. Ben de ilgilendim istediğiniz biçimde. Ya çok kurnaz; ya da gerçekten bir şey bilmiyor! Serçe kadar karı. Ölecek dedik bir ara!

— Bir bok olmaz onlara, dedi Nazif. İyi! Başlayalım bakalım!

Durdu.

— Tek önemli bilgi Mazlum'un karısından sızanlar, dedi. Bu oğlan için söyledikleri bulanık! Kocası için dediği çıktı. Ürkütmeyelim, Azeri Mustafa ile buluşmaları sürsün herifin. Metresini de Neydi adı?

— Sula.

— O karıyı da izlesinler! Gözaltında, pek bir şey alamamışlar Mazlum'dan. Bu oğlanın Mazlum'la ilişkisi olmasa, tutmak için doğru dürüst bir neden de yok! Veririz Birinci Şube'ye; komünistlerin yargılamasına katarlar. Ama, öyle değil! Bu kutuyu açacağız; İçinde Mazlum var çünkü. Aramada neler çıkmıştı?

— Evi Birinci Şube'deki arkadaşlar aradı, dedi Nuri. Bir şey yokmuş. Üstünden çıkanlar da, anımsadığım; tarak, mendil, doksan beş lira. Biraz bozuk para. Bir defter. Hemen de boş gibi. Bir kurşunkalem. Bir de dua kitabı gibi bir şey!

— Dua kitabı mı?

Şaşırmış gibi bakındı Nazif.

— İyi baktınız mı kitaba? Şifre filan olmasın!

— Arkadaşlar baktılar, dedi Nuri. Hiçbir şey bulunamamış. Getireyim isterseniz.

— Getir!

Çıktıktan biraz sonra elinde bir sarı dosyayla girdi Nuri. Açıp içindekileri masanın üstüne boşalttı. Nuri'nin biraz önce saydığı öteberi arasında, serçeparmak kalınlığındaki En'am hemen göze çarpıyordu. Alıp baktı Nazif. Kuşkuyla sayfalarını karıştırdı. Bir anlam veremiyordu belli ki.

— Bunlarda din, iman yoktur, dedi. Nedir bu? Dualar, muallar! ... Gizli din mi taşıyor bu herif?

Sinirli gülüştüler.

— Neyse, bunu da sorarız!

Galip'e döndü,

— Bugün siz yapacaksınız sorgulamayı Nadir Bey, dedi. Ben konuşmayacağım. Yeni bir ses duymalı herif.

Şaşaladı Galip. Hiç beklemiyordu. Karşı koyacak oldu. Mırıldanır gibi,

— Çok önemli bu Ağbi, dedi. Ben nasıl...

— En iyisini yapacağını biliyorum, dedi Nazif. Sabıkasını sorarsın önce. Yaşamöyküsünü anlattırırsın. Dinler, önemli bulduğun yerleri söyleyerek yazdırırsın Nuri'ye. Nasıl komünist olduğunu. Kimlerle ilişki kurduğunu... Parti'ye ne vakit girdiğini... Girmediyse

niye girmediğini... Seher'i nerden tanıdığını.. Dosyayı biliyorsun. Sorulacak başka soru olursa, ben yazar önüne koyarım senin.

Diyecek söz bulamadı Galip. İçinde bir heves de uyanmıştı.

— Alın, dedi Nuri'ye Nazif Bey. Makineyi de getir!

Nuri çıkınca, yol yordam üstüne uyarılarını sürdürdü Nazif. Sakin, heyecansız, kesin konuşmalıydı. Sert çıkması gerekli yerlerde işaret edecekti Nazif Bey. Kızmamalı, kızmış görünmeliydi. Soruları yineleyebilirdi. Yanıtlar arasında ayrılıklar, birbirini tutmazlıklar çıkabilirdi; ordan yakalayabilirdi herifi. Konuşmalardan önemli gördüklerini yazdırmalıydı. Daha bir şeyler söyleyip duruyordu Nazif Bey ya, kulağına çarpıp duran sözleri değil, bu işi yapmasının mı, yapmamasının mı gerekli olduğunu düşünüyordu Galip. Öyle heyecanlanmıştı ki, düşünmek de değildi; kafasında uçuşup duruyordu bunlar, yakalayamıyordu bile. Azarlar gibi toparladı kendini. Sorgulanacak kendisiydi sanki! Alt yanı, orospu çocuğu bir komünistin ağzından söz alınacaktı. Bunu da yapamazsan... Nuri, elinde yazı makinesiyle odaya girip masaya geçti. Kâğıtları makineye takıyordu ki, iki görevli, kollarından tuttukları, gözleri kara bir bezle bağlanmış, elleri arkasından kelepçeli Halil'i, sürür gibi bastığı aksayan ayağıyla tıpkı geçenki gibi getirip karşı sandalyeye oturttular. Nazif'in kapıyı göstermesiyle de çıktılar odadan. Basan sessizliği, Nuri'nin makineye takmaya çalıştığı kâğıtların hışırtısı, daktiloda deneme için yaptığı tık tıklar, kaydırmalar yırtıyordu.

— Hoş geldiniz Halil Bey.

Gülümsedi Nazif. Başıyla "iyi" anlamına bir işaret yaptı. Görmemiş gibiydi Galip. Halil sessizdi.

— Kaç yıldır İstanbul'dasınız?

— Dört yıl.

— Niye geldiniz İstanbul'a?

— Üniversiteye geldim.

— Hukuka yazıldınız.

— Evet.

— Dört yılda bitmesi gerekirdi. Şimdi kaçtasınız?

Suskun kımıldadı Halil. Konuşulanları özetle söyleyip yazdırdıktan sonra Halil'e döndü Galip,

— Ben size söyleyeyim, dedi Galip. Daha birinci sınıftasınız! Kaydınız da silindi.

Halil suskundu. Onu da yazdırdı Galip.

— Şimdi bize, bu dört yılda neler yaptığınızı ayrıntılarıyla anlatın bakalım!

Sessizlik çöktü gene. Nazif Bey, yaptığı seçimden onur duymuş gibi baktı Galip'e. O pek oralı görünmüyordu, gözlerini Halil'e dikmişti.

— Evet, sizi dinliyoruz!

Gene bir kımıldadı Halil,

— İş aradım, dedi, tedirgin, ikircikli bir sesle. Kendi de pek inanmamıştı belli ki. Galip, Nazif, Nuri alaylı gülüştüler.

— Dört yıl boyunca iş mi aradınız, dedi Galip, aynı biçimde gülerek.

Umarsız bir sessizlik içinde görünüyordu Halil.

— Onu da biz söyleyelim, dedi Galip. Siz yıllar boyu Parti'yi aradınız!

— Ne partisi? Benim parti marti ile ilişkim yok.

— Evet, onu da biliyoruz! dedi Galip. Biz de onu soracağız size: Niye yok?

— Suçum ne, anlamadım! Bir partiye girmemişim; suç mu oluyor?

— Ne dediğimi çok iyi anladınız Halil Bey! Parti'yi aradınız. Arkadaşlarınızın hepsi girdiler Parti'ye. Siz girmediniz! Niye?

— Arkadaşlarım dediğiniz kimler, bilmiyorum. Ne kimsenin parti aradığını gördüm; ne girdiğini duydum.

Galip'in bakışıyla sözleşmiş gibi, birlikte alaylı gülüştüler gene.

— Biz bunları çok iyi biliyoruz Halil Bey, dedi Galip. Nerde olduğunuzu söylemediler mi size? Yalan, en kötü yol sizin için. Arkadaşlarınız TKP'li oldular. Çoğu da içerde. Görüyorsunuz, blöf yapmıyoruz size. Anımsatayım: Bu sorgulama sizin son şansınız. Bir kez daha yardımcı olalım size: Parti'ye girmediniz; çünkü size daha önemli bir görev verildi. Şimdi anlatın bakalım; neydi o görev?

— Kimse bana görev mörev vermedi.

Galip'in özetlemesi ile makinenin tıkırtıları başladı gene. "Kimse bana görev vermedi," tümcesini yazdırınca durdu,

— Vermedi öyle mi? dedi.

Gözdağı sertliğinde bastırarak söylemişti Galip. Gergin bir sessizlik çökmüştü.

— Mazlum'u nerden tanıyorsunuz?

Soğuk bir yumuşaklıktaydı gene Galip'in sesi.

— Ankara'da tanımıştım.

— Ankara'da tutuklandınız.

— Evet.

— Ne kadar yattınız?

— Beş ay. Takipsizlik kararı aldım.

— Hangi komünistleri tanıdınız cezaevinde?

— Hiçbirini anımsamıyorum. Yakınlık kurmadım kimseyle.

— Mazlum da ordaydı.

— Evet.

— İstanbul'da nerde görüştünüz?

— Görüşmedim.

— Görüşmediniz!

— Evine gittiniz mi?

— Gitmedim.

— Gitmediniz! Karısını?

— Tanımıyorum.

Duraladı Galip.

— İşin çok ciddi olduğunu ille de anımsatmamızı mı istiyorsunuz? dedi aynı yumuşaklıkla. Gergin bir sessizlik oldu.

— Bir daha soruyorum, dedi Galip. Mazlum'un evine gittiniz mi?

— Hayır gitmedim.

Bir bakışmayla sözleşmişler gibi, baştan beri sorgulamayı beğeniyle izleyen Nazif Bey kalktı, yaklaştı sessizce; sağ kolunu havaya kaldırıp iyice açılarak, var gücüyle bir sille indirdi Halil'in tam yüzünün ortasına. Sandalyeyle birlikte sırt aşağı yuvarlandı Halil. Burnundan kan boşanmıştı. Dudaklarının kıyısından, çenesine, boğazına kanlar iniyordu. Ardından kelepçeli kollarıyla düştüğü yerde debeleniyor, doğrulup kalkmakta güçlük çekiyordu. Nazif'in bir

bakışıyla Nuri fırladı; gidip kapıyı açtı. Bekleyen iki görevli girdi içeri. Yerde doğrulmak için çırpınan Halil'i kaldırıp Nazif'in işaretiyle kapıya sürükleyerek çıkardılar odadan. Nazif Bey'le bakışan Nuri de çıktı peşlerinden. Beton döşemede kapıya doğru giden kan izleri vardı.

— Çok iyiydiniz Nadir Bey! dedi Nazif. Kutlarım! Beklediğimden iyi oldu.

Gülümsedi dostlukla.

— Biraz yumuşatsınlar herifi. Siz yoksunuz şimdi bu odada!

Ben alacağım görevi! Dinleme sırası sizde. Sorulmasını istediğinizi yazarsınız.

Verilen görevde başarılı olmanın onuru kadar, yaptığı işin sevincini de duyuyordu içinde artık. Sevmişti bu işi. Elinden alınmasına da bozulur gibi oldu biraz! Nazif'in indirdiği beklenmedik tokat da öyle bulmuştu ki yerini; kendisi indirmiş gibi, rahatlama duymuştu. Herif alay ediyordu sanki! Nazif bir şey demeden yürüyüp çıktı odadan. Yerde kurumaya başlamış kan lekelerine baktı. Kalkıp ağır ağır gitti; bastı üstüne. En yabanıl biçimde de olsa, denemeler yararlı şeylerdi. Savaşa girenler ne çok şey kazanıyordur kim bilir! Öldürenlerden olacaksın yalnız; ölenler her şeyi yitiriyor. Salim Bey'in, "Yararlandığın kadar sürdürürsün!" sözlerini anımsadı. Bambaşka bir yolda, bir yerde olacaktı iki hafta sonra. Geçmişte kalacaktı bunlar. Bu işin, bir başka ağırlığı, gerekliliği, zorunluluğu vardı. Yadsınamaz bir çekiciliği de vardı. Zararlı bir yaratığa tuzak kurmanın, kendisini kurtarmak için umarsız çırpınışını görmenin soylu tadı, insanın içini ısıtan doyumu vardı. Pat diye kesip atılacak bir konu değildi bu. İyice düşünmeliydi. Kapı açıldı, Nazif girdi. "Başlayalım!" diyerek geçip oturdu yerine. Biraz sonra, önde Nuri, ardında, kelepçeli kollarından sürüklediler Halil'le görevliler girdi içeri. Getirip bıraktılar sandalye üzerine adamı, çıktılar. Yüzündeki kara bezin, alt kıyısına bulaşmışlardan başka yerinde kan yoktu Halil'in. Falakaya yatırılmışa da benzemiyordu. Gittiğinden çok bitkin görünüyordu yalnız. Tekme, yumruk iyice ıslattılar demek.

— Sen neler yapmışsın gene Halil Yoldaş?

Söz söyleyecek durumu yoktu Halil Yoldaş'ın!

— Benim melek gibi komutanımı üzmüşsün! Yazık! Sen bizim dilden anlıyorsun demek. Sevindim! O dilden konuşuruz biz de. Kasımpaşa'da, bahçe içindeki gizli yerinizi biliyoruz. Şimdi sen bize, orda neler oldu, onu anlatacaksın!

Suskundu Halil. Başını dik tutmaya çalışıyordu.

— Korkuyorsun değil mi? Söyleyemiyorsun! Biz her şeyi biliyoruz ulan orospu çocuğu. Turgut Yoldaş'la ortak siktiğiniz karı var hani, Seher, her şeyi anlattı! Gizli yerinizi de o gösterdi. Şimdi anladın mı? Yoksa biz nerden bulurduk orayı? Seher'in yardımı olmasa senin Beyoğlu'ndaki yerini nerden bulurduk? Çok güveniyordun değil mi? Senin karşında devlet var!

Sallanır gibi oldu Halil.

— Konuşsana ulan puşt!

Bir kısa sessizlikten sonra Halil dikelmeye çalıştı, mırıldanır gibi,

— Çok pis, dedi bitkin bir sesle. Öldürün, ne duruyorsunuz!

Nazif kalkıp yaklaştı Halil'e; saçlarını avuçlayıp başını kendine doğru çekti, eğildi kulağına,

— Anlamadım, dedi. Ne kolay öyle! Çok arayacaksın ölümü! Biz karar veririz ona. Sen önce olan biteni anlat, pis komünist! Dur bakalım! Yeni başlıyoruz daha.

Nazif saçlarını bırakınca başı göğsüne düşer gibi oldu Halil'in. Dikelmeye çalıştı yeniden. Galip inanmıştı; kızmıyordu Nazif Bey, kızmış görünüyor, gerekeni yapıyordu. Galip gerçekten kızmıştı oysa. Nazif herife yürüyünce, silleyi indirecek diye beklemişti. Neyi, nerde, nasıl yapacağını, kızmadan bileceksin bu işte! Yalnız bu işte mi? Bütün yaşam öyle!

— Yaz! Kasımpaşa'daki evi kimin parasıyla tuttunuz?

Nuri'ye yazdırdıktan sonra Halil'e döndü Nazif,

— Evet, söyle! dedi.

— Bir yıllık peşin vermişsiniz kirayı. Parayı nerden buldunuz?

Duymuyor gibiydi Halil.

— Beyoğlu'ndaki evi de altı aylık ödemişsiniz. Biz ay başını iple çekiyoruz! Nerden bu paralar? Bir de senden dinleyelim! Seher'in her dediğine inanacak değiliz ya! O Ruslardan aldık diyor. Onu da açıkladım işte sana.

Sessizlik uzamıştı. Kalkıp gene yaklaştı Halil'e Nazif, yavaştan aldı gene,

— Böyle yaparsan ölüp kurtulacaksın, öyle mi? Biz enayiyiz çünkü! Boşuna mı doktora baktırıyoruz seni? Daha bir şey yapılmadı. Domuz gibisin! Geberinceye kadar kan kusacaksın burda. En ince ayrıntısına kadar, her şeyi anlatacaksın. Mazlum yoldaş söyledi. Yalvardı. Bize yardımcı olduğu için biraz umudu var. Seher Yoldaş da öyle. Asıl enayi sensin! Komünist kahramanı olacak! Sen kimsin ulan? Bizim elimizden niceleri geçti. Moskova'da yetiştirilmiş ne kıpkızıl hayınları bülbül ettik biz. Bunlar son uyarım, bilesin! Bırak enayiliği de anlat!

Başını kaldırdı Halil. Gözlerini kapatan kara perde arkasında birilerini aranır gibi ağır ağır, sağa sola döndürdü başını,

— Bildiğinizi yapın, dedi bitkinliğini örtme çabasındaki bir sesle. Söyleyecek bir şeyim yok.

Bir duraladı.

— Asıl hayın sizsiniz, faşist herifler, dedi.

Güç tuttu kendini Galip. Fırlayıp yüzünün tam ortasına, Nazif'in yaptığına benzer bir yumruk indirmek için dayanılmaz istek patlamıştı içinde. Vay orospu çocuğu! Nazif Bey'e baktı; kımıltısızdı. Biraz sonra Nazif kalktı yavaşça, Halil'e yaklaştı. Hadi Nazif Bey, şu herifi bir güzel... Vurmadı! Durdu başında.

— Faşist olalım istiyorsun, demek! dedi. Gerekirse faşist oluruz. Şimdi gör faşisti!

Başıyla bir işaret yaptı. Kapıya fırlayan Nuri, görevlileri aldı içeri. Bir anda sürükleyip götürdüler Halil'i. Arkadan çıkan Nuri'ye başıyla bir işaret daha yaptı Nazif Bey. Galip yüreğini kavuran kızgınlığını aşamamıştı,

— Aşkolsun sabrınıza Ağbi, dedi. Herifi parçalamak geldi içimden. Küstah!

Gülümsedi Nazif,

— Alışacaksınız, dedi. Baştan öyle olur. Onun sinirlerini bozacaksın, kendi sinirlerini değil. Dert etmeyin, parçalayacağız!

Durdu,

— Şunu da unutmayacağız Nadir Bey, dedi. Görüyorsunuz, çoğu blöf söylediklerimin. Yarın, bir nedenle bırakmak zorunda kalabiliriz bu adamı. İzi kalmamalı yapılanların. Sorumlu düşeriz sonra! Zor durumda kaldı mı fırlatır atar bizi devlet! Bunları da bileceksiniz! İşler yalnız bizim elimizde değil. Allah'ın belası kafasını yasalara takmış, kuyumuzu kazmaya özenen manyağın biri çıkabilir. Çıkar da ne olur? Belasını bulur da, bizim de biraz başımızı ağrıtır bazı bazı! Düz asfalt değil bu yollar!

Kapıya döndü,

— Gelin bakalım! dedi.

Çıktılar. Bir koridora sapıp yürümeye başladılar. Sait'in korkularını anımsadı Galip. Birbirini yiyen akrepler demişti Sait. Daha dokunulmaz konumdaki Nazif Bey'in de kaygısı olduğuna göre, aşılamayan ortak gerçekti bu, demek! İlerdeki bir kapı açıldı Nuri göründü. Başını salladı "tamam" anlamına. Girdiler içeri. Tavanı biraz daha yüksek, her yanı beton, dikdörtgen, orta bir jimnastik salonu büyüklüğünde, sönük bir iki ampulün sallandığı bir yerdi burası. Boksörlerin çalıştığına benzer, silindirik kum torbaları sarkıyordu tavandan. İlerde açılan bir kapıdan, Nuri ile bir görevlinin soktukları, salt gözleri bağlı, çırılçıplak Halil'i görünce şaşırdı Galip. Almanya'da çok görmüştü; aldırmazlar, kimi banyolarda, havuzlarda böyle daltaşak suya girerlerdi. Ayağına güç basıyordu Halil. Sürüyerek getirdiler; ellerindeki kelepçeyi çıkardılar. Bileklerini, salonun ortasında, iki metre kadar aralıklı dikilmiş iki beton kazıktaki demir halkalara geçirip, çarmıha gerer gibi bağladılar. Oğlan güç duruyordu ayakta. Sopayla vuracaklar sandı Galip. Öyle olmadı. Nuri ile bir görevli, adamın iki yanında, hemen yakınında asılı duran ağır kum torbalarını çekip salıncak gibi var güçleriyle fırlatarak bırakıverdiler çıplak gövdeye doğru. İki yanlı çarpan kum torbalarıyla sarsılıp iniltili bir ses çıkardı Halil. Birkaç adım yaklaştı Nazif,

— İnleme ne oluyor Halil Yoldaş? dedi. Faşistlerin önünde! Çok ayıp! Sen kahraman değil misin? Hiç yakışmadı!

Nurilerin çekip savurdukları torbalar, kısa aralıklarla gelip iki yanlı çarptığı çıplak gövdeyi, ters yellere kapılmış yelken gibi salla-

maya başlamıştı. Bir ara, gövdeye aynı anda çarpan kum torbaları arasında boğuk bir ses duyuldu gene. Biraz daha sokuldu Nazif,

— Enayilikten vazgeçtiğini söyle bitirelim bu işi! dedi. Geberip gideceksin hıyar!

Nazif'in konuşmasıyla Nuriler, torbaları tutmuş, yanıt bekliyorlardı.

— Konuşsana ulan. Korkudan dilini mi yuttun?

Asılı kollar arasında sallanan bitkin gövdede bir kımıldama oldu; başını güçlükle kaldırdı. Bir şey diyecek sanıp eğildi Nazif. Dudakları kımıldadı asılı adamın. Kısa bir tükrük sesiyle çekildi Nazif, duraladı bir.

— Gebertin bu puştu, diye bağırdı birden. Gidiyorum. Canlı görmek istemiyorum artık bu herifi. Anladın değil mi?

— Anladım komutanım! diye yanıtladı Nuri, tam bir asker sertliğiyle!

— Sen benimle gel! Raporunu al doktordan. "Kendini kenefte asmıştır" diye zabıt tutacaksınız! Tohumuna para mı verdik orospu çocuğunun?

Öteki adamla birlikte sert adımlarla yürüyüp açtı kapıyı; küt diye çarparak kapattı. Çıkmamışlardı ikisi de içerdeydiler. Şaşırmıştı Galip. Bir şeyler anlamaya başlamıştı ya, tam kavrayamamıştı. Nuri elindeki kum torbasını bir kez daha savurduktan sonra durdu. Halil'in yanına geldi,

— Bak kardeşim, dedi. Kimsin, nesin bilmiyorum. Görevimi yapıyorum. Acıyorum da sana. Elimden bir şey gelmez. Şu anda yakalasın, benim de anamı siker bu herif! Görevli bir arkadaşımızı öldürdü; hiçbir şey olmadı! Hem katil, hem de raporluymuş pezevenk. Bundan kurtulmaya bak! Yolunda gidersin gene! Bak sana söyleyeyim! Ölen bir şarkıcının ablası mı olurmuş, ne dediler, bir kız. Önce burda astı onu. Bir iki torba yiyince bayıldı kız. Herkes senin gibi değil. Götürüp hücrede etmediği rezillik komadı bu herif! Odun sokmuş kızın orasına. Sikmiş de, dedi arkadaşlar. Günahı boynuna yapar bu pezevenk! Bir sürü şey anlatmış kız da! Ruslardan para alıyormuşsun, filan. Ne yapsın zavallı? O kız soktu senin başını belaya.

söyleyeyim. İçine sıçayım böyle görevin ben! Bir gün durmam ya; ne bok yiyeyim? Üç çocuğum var! İnsanlık değil bizimki!

Ses yoktu asılı, çıplak adamda. Kendini bırakmış gibiydi. Şaşkınlıktan donakalmıştı Galip. Ara ara durup yeniden alarak, nasıl güzel nasıl inandırıcı oynuyordu Nuri! Sesine, o ürkek, acılı tonu nasıl vermişti! Tam alkışlanacak oyun! Bu gergin ortamda bile güç tutuyordu kendini gülmemek için. Nuri bir şeyler daha söylüyordu ki, Nazif'in işaretiyle, yanında bekleyen görevli birden açtı kapıyı, içeri girmiş gibi de küt diye çarpıp kapattı. Nuri gürültüye sıçramış gibi korkuyla bağırmaya başlamıştı.

— Konuşsana ulan! Namussuz herif! Emri duydun, öleceksen öl; biz de kurtulalım! Bela bu herif yahu?

Yeni gelen görevliye döndü,

— Git yazılı emir getir arkadaş! dedi. Durduk yere nasıl öldüreyim adamı ben? Ölmüyor herif işte! Sonra benim üstüme kalıyor!

— Yardıma geldim, dedi öteki. Asalım istersen!

— Olmaz arkadaş! dedi Nuri. Göz göre göre asamam; canlı adam yahu! Biz çingene cellat mıyız? Kendi ölürse, ölür!

Kum torbalarını karşılıklı savurmaya başlıyorlardı ki, Nazif, Galip'e bakıp dışarıyı gösterdi başıyla. Sessizce çıkıp usulca kapattılar kapıyı. Koridorda yürürlerken,

— Nasıl oyun? diyerek gülüyordu Nazif.

— Oyunu bilmem ama oyuncu üstün yetenek, dedi Galip.

— Bizim kel Nuri. Söylerim hep; Darülbedayiye gitseydi başoyuncuydu! Göstermez de!

Odaya geldiklerinde,

— Bu kum torbaları iz bırakmaz, dedi. Ciğerini söker adamın. Allak bullak eder iç aygıtlarını. Şimdi vardiya sizde, komutanım! Sizin karşınıza çıkaracaklar. Ben dinleyici. Bir iki konuşursunuz. Mırın kırın etti mi, alır, basınçlı hortumla buz gibi bir duş yaptırırlar; hücreye sonra da. Yarın ben alırım. Çok acıktım. Bu oğlanı sökeceğiz! Ben bir tuvalete gideyim.

Nazif çıkınca yorgun çöktü sandalyeye. Birinci Şube'de gördüğü tulakayla bu yapılanları karşılaştırdı. Fantezisi vardı bunun; daha zekiceydi! Sabır işiydi. Bu namussuzların böyle domuzuna direnmesi,

ürkütücüydü biraz! Ellerine bir olanak geçirseler, neler yaparlardı bize bunlar kim bilir? Dayanabilir miyim ellerine geçsem? Kafasından atmaya çalıştı. Nerdendi şimdi bu abuk sabuk düşünceler? Ne yapıyoruz ki biz? Devleti savunuyoruz! Onlar bizim elimizde. Ne yapılsa azdır bu vatan düşmanı itlere! Nazif geldikten biraz sonra da Nuri girdi,

— Kustu birkaç kez bu herif, dedi.

Nazif durdu,

— Üstüne bir çul atıp getirin bakalım! dedi.

Nuri çıkınca,

— Kusar da, sıçar da, dedi. Pisliği üstüne otursun puşt!

Sandalyelerine geçtiler. Sinirleri yeniden gerilmiş, bir heyecan dalgası kabarmaya başlamıştı içinde Galip'in. Soruyu nasıl başlatacaktı? Kapı açılıp görevliler oğlanı sürükleyerek içeri almaya çalışırken de bulamamıştı ne soracağını. Kirli, yırtık pırtık kilime benzer bir örtüyü harmaniye biçiminde doladıkları çıplak Halil'i getirip sandalyesine, külçe gibi bıraktılar! Bırakır bırakmaz da tuttular yeniden; sandalyede duracak durumda değildi. Savunma gereği duymuş gibi,

— Düşecek, dedi görevlinin biri.

— Düşsün, dedi Nazif. Bırakın!

Bırakıp çıktı iki görevli. Düşmemişti Halil. Üstüne dolanmış harmaniye kaydı yalnız. Ardından kelepçeli kolları, omuzları sandalyenin arkalığına dayanmış, gözlerine kara örtü çekili, kumral başı arkaya sarkmıştı. Burun deliklerinde kurumuş kan vardı. Ağzı aralıklı; ağırdan soluyordu. Göğsü, karnı, göbeği, kıllarla kaplı cinsel organları ortadaydı. Galip'e baktı Nazif. Başla mı demek istiyordu bu? Ürküye kapılır gibi oldu Galip; ne soracaktı? Nazif anlamış olmalıydı; uzandı masaya, kâğıt parçası üstüne bir şeyler karalayıp uzattı. "Ruslardan parayı nasıl aldınız?" yazıyordu kâğıtta. Toparlanmaya çalıştı Galip.

— Üzüldüm sizi böyle görmekten Halil Bey! dedi. Bir tek şu soruma yanıt verin; dinlenmeye yollayacağım sizi! Ruslardan nasıl para aldınız?

Sustu. Tam bir sessizlik çökmüştü odaya. Sessizlik uzayınca Halil'in dudaklarındaki soluma da durmuş gibi geldi birden. Yoksa?

Bir ürperti dolaştı içinde. Nazif'e baktı. O da duralamıştı. Başıyla Nuri'ye gösterdi Halil'i. Makinenin başından kalktı, masayı dolanıp geldi Nuri. Eğilip baktı Halil'e. Ağzına yaklaştırdı kulağını. Dokunup hafiften ırgalamaya çalıştı. Döndü Nazif'e, başını salladı, "gitmiş" gibisine. Bakıştılar Nazif'le.

— Doktor'u çağır!

Fırladı Nuri. Nazif kalkıp yaklaştı,

— Bayıldı belki, dedi.

Uzanıp iteler gibi sinirli biçimde sarstı omuzlarından. Birden dengesi bozuldu iğreti duran gövdenin, yavaşça sağına kaydı, gürültüsüzce düştü sandalyeden; kıvrılıp kaldı öylece. İrkilerek kalktı Galip. Nazif de şaşırmış gibiydi. Uzanır gibi oldu gövdeye, el atsın mı, atmasın mı, sallantıda kaldı bir; dikeldi birden. Rahat bir soluk aldı Galip. Bulantıyla karışık bir korku doğmuştu içinde, Nazif yardım isteyecek diye. Nasıl dokunurdu bu çıplak ölüye? Ya kusarsam diye geçti içinden. Morgda gördüğü, parçalanmış ölü geliyordu gözlerinin önüne! Nazif kapıya doğru yürüyordu ki, sabahki Doktor Binbaşı önde, Nuri arkada girdiler içeri. Sessizdi Doktor. Başıyla selamlayıp yerdeki çıplak adama yaklaşıp çöktü hemen. Nabzına el attı. Boynunda asılı duran aygıtla göğsünü, yüreğini dinledi. Yüzündeki kara bezi çekip çıkardı. Göz boşluklarına yerleştirilmiş pamukları aldı. Geniş alınlı, kumral, morarmış yüzdeki kapalı gözkapaklarını kaldırıp baktı. Bir küçük yuvarlak ayna çıkardı cebinden; yatanın ağzına götürüp tuttu biraz. Aynaya baktı. Doğrulup kalktı ayağa.

— Ölmüş, dedi.

Ağır bir sessizlik çöktü odaya,

Sinirli bir adım attı Nazif Bey, kızdığını saklamıyordu.

— Orospu çocuğu! dedi.

Bir süre suskun kaldılar gene. Doktor'a baktı Nazif,

— Rapor? dedi.

Sessiz bakışıyorlardı.

— Yazayım mı? dedi Doktor. Otopsi gerekebilir. İç kanama. Kurcalayan olursa başınızı ağrıtırlar.

Suskun, düşünceli kaldılar. Yavaşça Doktor aldı gene,

— İyisi, kapatın siz bu işi! dedi. Ben görmedim!

Nazif Nuri'ye baktı. O da hafifçe başını salladı doğru anlamına. Doktor eğilip başıyla selam verdi sessizce, yürüyüp çıktı odadan. Nazif'le Nuri bakışıp kaldılar bir süre. Galip'i unutmuş gibiydiler.

— Aşağıda yalnız Feyzullah kalsın, dedi Nazif. Ötekileri yukarı gönder! İkinizin işi bu! Harita dışına!

Başını salladı Nuri, "anladım" gibisine.

— Giysilerini filan da, neyi varsa birlikte gömün! Kayıtları da temizleyin!

— Kayıt yapılmadı.

— Bir daha gözden geçir!

— Baş üstüne!

Sessizce çıktı Nuri. Yerdeki ölüye bir süre baktı Nazif. Dönüp bir iki adım attı. Galip'in varlığını o zaman anımsamış gibi,

— İşte böyle Nadirciğim, dedi. Tam yakaladım dersin yılanı, kayıp gider bir delikten! Şuna bak, bok gibi yatıyor eşşoğlu eşşek! Madalya alacaktı yoldaşlarından!

Kapı açıldı, demin kum torbalarındaki görevliyle Nuri girdi içeri. Harmaniye benzeri kilimin üzerine kaydırıp uzattılar ölüyü. Uçlarından tutup kapıya doğru sürümeye başladılar. Tam çıkarlarken bırakıp döndü Nuri, koşarak geldi, Halil'in, masa üstünde duran öteberisini, yandaki açık zarfa tıkıştırıp aldı. Koşturarak gidip ölünün göğsüne bıraktı. Kilimin ucuna eğilmişti ki,

— Hey, durun, dedi Nazif.

Nuri iverek masadaki öteberiyi toparlarken yavaşça kayıp masa dibine düşen En'am takılmıştı gözüne,

— Bunu da alın, dedi.

Pabucunun burnu ile iteleyip beton üstünde kapıya doğru kaydırdı En'am'ı.

— Yanına koyun onu da, dedi. Öbür dünyada işine yarar belki! Ölü çıkarılıp da kapı kapanınca durulur gibi oldu Galip.

— Eğitim zayiatı!

Nazif'e baktı anlamadan.

— Orduda bir deyimdir bu! dedi Nazif. Kuşkulu bir er temizlendi mi, raporuna öyle yazılır.

Dönüp ölünün çıkarıldığı kapıya baktı,

— Gerçekten enayiymişsin ulan! dedi.

Olayı sindiremediği belliydi. Yenilme duygusunu aşamıyordu bir türlü! Oturdu, kalktı. Bir iki dolandı odada. Galip'in önünde durdu,

— Ne dersiniz Nadir Bey, dedi. Nerden başlayacağız işe?

Hiçbir şey demeden kaldı Galip. Ben gidiyorum, bu işi siz düşünün artık mı diyecekti? Tam sırasıydı ya!

— Bir soluk alalım hele, dedi. Düşünecek vakit var daha!

Duralayıp dalgın baktı Nazif,

— Doğrusun, dedi. İyi bir düşünmek gerek. Allah Mazlum'a acil şifalar versin! Haydi çıkalım!

Çıktılar. Koridorlar sessizdi. Asansör kapısına sapmadan, koridorun ucundaki arka kapıya yürüdü Nazif. Kapı açıktı. Nuri ile Feyzullah, kilime sarılı ölüyü uzattıkları sedyeyi çıkarıyorlardı. Nazifleri görünce duralayıp yol vermek istediler,

— Yürüyün siz, dedi Nazif. Kapıyı kapatırım ben.

Çıktılar. Kapıyı çekip kapattı Nazif. Mahzenin karanlık dehlizine doğru, uzayıp kısalan gölgeler içinde, giysileri üstüne yayılmış ölüyle sedyeyi taşıyanların adımlarıyla sallanıp duruyor, uzayıp kısalan karartılı gölgeler yayıyordu mahzenin soğuk duvarlarına. Çocukluğunda gördüğü korku filmlerini anımsadı; bir ürperti gezindi içinde. Nereye gidiyordu bunlar? Dönüp göz ucuyla çekinerek bakışından anlamış olmalıydı Nazif. Garaj yönüne doğru yürürlerken,

— "Harita dışı"na götürüyorlar! dedi. Yumuşak topraklı bir yer var yukarda.

Adımlarının boğuk yankılandığı kemerli yolda, sessiz yürüdüler bir süre,

— Bu iş tatsız kapandı Nadir Bey, dedi Nazif. Ne yapalım? Biz elimizden geleni yaptık.

Dışarı çıktıklarında tipi vardı. Yüzüne çarpan buz gibi hava iyi gelmişti. Nazif'in önerisine bırakmadan, eve gitmesi gerektiğini söyledi. Ses çıkarmadı Nazif. O da yalnız kalıp dinlenmek gereksinimi duyuyordu belki. Dalgındı. Bir taksi çevirip atladılar; Konyalı Lokantası karşısında bıraktı Nazif'i. Beyoğlu'nda, bir lokanta önünde durup girmeyi geçirdi içinden, olmadı; yemek yiyecek değil, görecek durumda bile değildi. O etler, yağlı, salçalı... Eve geldi. Portakal,

elma çıkardı dolaptan. Onu bile istekli yemiyordu. Nazif Bey'i düşündü. Ne güç işti yaptığı adamın! Nasıl saygı duyulmazdı böyle birine? Onların sarsılmayan, çelik istencine ne çok şey borçluydu bu vatan! Ayrılmamak olmazdı da, işteki paylarını bölüşmek için, yumuşak, ona epey şey bırakır bir çözüm önerecekti Nazif Bey'e. Telefon çaldı, Mithat'tı. Akşama... Sözü ağzına tıkar gibi kesti. Çok yorgundu. Yalnız kalmalıydı! Yine zırladı telefon. Semra ise... Evet, Semra'ydı. İyi ki aradın kız! Onu istiyordu işte! İki saate kadar burdaydı Semra. Kapattı telefonu. Bir de Mükerrem Hanım'ı yoklayıp buluşacakları günü saptayarak onun da gönlünü almalıydı. Necla diyecek şimdi gene o da. Sait'le konuşup bir görüşme sağlamalı gitmeden. Telefonu çevirdi ağır ağır.

O gece konakta, kapıyı açıp karşısında üç sivil polisi görünce, öylesi korkuya kapılması, içerde birileri yakalanacak, polisin eline önemli belgeler geçecek kaygısındandı Necla'nın. Turgut'un "arkadaşlar ordan yararlanıyor" sözü takılmıştı kafasına. Ev aranıp da, yasaklı bir şey bulunmadığı saptanarak cipe bindirildiğinde, yükseklerde süzülen kuş gibi duyumsadı kendini. Daha birinci katta aramanın başında dururken, tozlu halılar arasından kocaman bir sıçan ayaklarına doğru fırlayınca çığlığı basmasıyla, aramayı yapan polisin boş bulunup zıplaması gözünün önüne geldikçe, gülmekten alamıyordu kendini. Olay sırasında da gülmüştü tutamayıp. Duymazdan geldi adam. Pek uzatmadı aramayı da. Evde bir şeyler var idiyse, polisin yolunu kesen o kahraman sıçan kurtardı Parti'mizi! Merdiven altındaki odunluk, kömürlüğe de şöyle bir bakıldı. Polisler, yıllardır uğranmamış izlenimi veren aşağılarda bir şey bulamayıp en üst kata çıktıklarında bir oh demişti. Evirip çevirip Fransızca, İngilizce kitaplara, dergilere, orda burda kalmış *Tan* gazetelerine baktılar. Yatak altlarını, çekmeceleri, mutfağı, banyoyu araştırdılar. "Sizin mi burası?" dedi gözlüklü, yüzünde tikler olan biri. İrlanda'da ki bir arkadaşımın, deyince, sormadı başka. Cipte, hiç konuşmayan iki polis arasında giderken, ne soracakları, nasıl yanıtlayacağı değil, Turgut'u alıp almadıklarıydı tek düşüncesi. Onunla birlikte tutuklanmış olmaktan sevinç duyacaktı sanki! Sansaryan Hanı'nda çıka

rıldığı en üst kattaki Birinci Şube'de, bir kadın polisçe üstü başı aranıp hücreye kapatılınca da mutluluk doldu içine! Karanlık güçler, doğru, güzel şeylere bağlılığından korkuyorlardı; kanıtıydı bu! Onur vericiydi! Niye almışlardı, ne soracaklardı? Kapı kapanıp da, hücrede yalnız kalınca onu düşünmeye gelmişti sıra. Turgut'u sorarlardı; başka ne soracaklardı? Sorsunlardı bakalım! Rıfat'ı da sorarlar mıydı? At kafandan! Nerden soracaklar onu? Geç daldı; rahat uyudu o gece. Bir ara keskin bir çığlık duymuş gibi uyandı; biraz sonra uyudu gene. Kötü bir düştü belki de! Sabah tuvalete götüren, çopur, irikıyım herifin, doğru dürüst kapanmayan, üstü camlı tuvalet kapısının ardında durup beklemesiyle sinirleri oynadı biraz! Dikiz penceresinden de hücrenin içine bakıyorlardı ikide bir. Kaygısız, tasasız yatıp duruyordu işte! Pakette kalan dört sigarayı içip de hücrenin dumana battığını görünce; sigaraya da son verdi. İlk bir iki gün zorlandı ya, diretip aştı sonunda. Böyle bir dinlenmeye basbayağı gereksinimi varmıştı demek! Açıp yemek isteyip istemediğini soran sivile para verip bir şeyler yazdırıyor, istekle de yiyordu getirilenleri. Nâzım'dan belleğinde kalmış kimi dizeleri yineliyordu sık sık. Geleceğe dönük güzel şeyler kuruyordu. Nazilerden temizleniyordu dünya, yepyeni, kıpkırmızı bir gün doğuşu yükseliyordu yeryüzünde! "Bu dünya, bu korsan gemisi / Batacaktır, taş çatlasa batacak!" Güzel şeyler gelecektir bu ülkeye de. Kapı üstündeki tel kafeste sallanan sönük ampulün loşluğundaki hücrede, ara sıra, derinden derine, ağlama sesleri, bağırış çağırışlar, çığlıklar duyulan günler, geceler içinde bekleyip durdukça, uykuları bozulmaya, girdiğinde başlayan renkli düşler solmaya yüz tutsa da, bir hafta kadar sonra sorgulanmaya götürülürken güçlüydü, korkunun sinir geren gölgesi düşmemişti yüreğine. Zayıf, kır saçlı komiserin sorularını duyunca şaşırdı biraz; hiç beklemediği sorulardı. Bir sürü ad sıraladı adam; tanıyor muydu bunlar? Mihri Belli'yi anımsadı yalnız. Fakültede bir gün, profesörler odasından çıkan yakışıklı birini göstermişler, Amerika'dan geldiğini, Halide Edip'in, pek beğendiği için asistan almak istediğini söyleyip fıkırdayarak bu "beğeni" üzerine dedikoduya başlamışlardı kızlar hemen. Bunları mı anlatacaktı? Tanımıyordu. Gerçekten de, biri dışında hiçbirini tanımıyordu. Halide Hanım'ın derslerine gidip gelen, aslında

Türkoloji'de, gülümser gözleriyle kızların pek çekici bulduğu yakışıklı asker öğrenci Yusuf Atılgan'dı, o biri de. Turgut'u andıran bir yanı vardı ya; nerde Turgut, nerde o! O da mı komünistmiş? Soyadıyla duyunca yabancıladı önce, toparlandı. Onu tanıyordu. Yine bir sürü ad sıralamaya başladı adam; Halil, Seher, Kemal, Ohannes, Hasan, Osman daha bir sürü duymadığı ad. Tanımıyordu. Bilmem hangi gün, hangi saatte, İsmayıl Hakkı Baltacıgolu'nun Eminönü Halkevi'nde verdiği konferansta bulunmuş muydu. Bulunmamıştı. TKP'nin yayımladığı *Günün Meseleleri* bültenlerini, başka yayınlarını almış, okumuş muydu? Görmemiş, okumamıştı; ilk kez duyuyordu böyle bir şeyi! TKP'nin bir hücresinde bulunmuş, aydan aya ödenti vermiş ya da istendiğinde para yardımında bulunmuş muydu TKP'ye? TKP'nin ne demek olduğunu sordu saf saf, adama! "Türkiye Komünist Partisi" yanıtını alınca, şaşırıp ürkmüşü oynadı! Bir afallamayla başını ağır ağır iki yana sallayarak "hayır" dedi. Tanıdığını söylediği tek kişinin, Turgut'un üstünde durup işin incesine giden sorgulamaya geçti adam. Nerde, nasıl tanımıştı Turgut'u; siyasal düşünceleri nelerdi? TKP'den söz etmiş, kendisine partiye girmesi için öneride bulunmuş, okuması için bülten ya da benzeri yayınlar getirmiş, örgütü için parasal yardım istemiş, almış mıydı? Bütün bu sorulara da, kısa, açık, kendi açısından doyurucu bulduğu yanıtlar verip sustu; hiçbiri olmamıştı bunların! Eskilerde kalmış bir şeydi Turgut'la ilişkileri; yüzünü bile gördüğü yoktu artık! Önüne fotoğraflar koydu adam; hangisini tanıyordu bunların? Hiçbirini tanımıyordu! Oysa, silikçe bir vesikalık fotoğrafı görünce hemen tanımıştı; Rıfat'tı. Duyduğu heyecanı belli etmemeye çalıştı. Güzelce bir kızla bir oğlanın yan yana uzaktan çekilmiş fotoğraflarını koydu adam; bu Seher'le Halil'i tanıyor muydu? Adamın Halil dediği Rıfat olmalıydı! Toparlandı hemen; tanımıyordu. Daktilodan çıkarılan kâğıtları okutup imzalattı adam; yeniden hücreye gönderdi. Rıfat diye tanıttıkları Halil'di demek! Halil adını da bir iki kez duyduğunu anımsıyordu Turgut'tan. Bir ateş düştü içine; ya Halil bir şey söylerse! Atmaya çalıştı kafasından. Turgut da burda, bu hücrelerden birindeydi demek! Fısıltılı konuşmalar; tıpır tıpır ayak sesleri, ara sıra açılıp kapanan kapılarla gizemli bir soluma içindeki hücrelerde kim bilir kimler

vardı daha? Sorgulamada adları geçenler de burda olmalıydı. Seher diye de bir kız vardı demek; Rıfat'ın, Halil'in yani, sevgilisi! Ondan başka da yok kadın! Sen varsın ya! Ben mi varım? Bir iki bülten okumuş, TKP'yle ilgili kimi şeyler dinlemiş, bir süre de ödenti vermişti Turgut'a. Var mı oluyorum böylece? Saklamayıp söyleseydin bunları, anlardın var olup olmadığını! İçinde kımıldayan ürpertiyle bir kez daha onurlanmış duyumsadı kendini. Vardı! Polisteki ilk sınavı da kötü vermemişti. Sınav yeni başlıyordu; onu da biliyordu. Ne kadar sürüp gidecekti böyle? Kirliydi; günlerdir ne yıkanabilmiş, ne çamaşır değiştirebilmişti. Çantasından başka hiçbir şey almadan çıkmıştı evden. Parası da bitiyordu; son beş lirayı bozdurmuştu bir gün önce. Annesine telefonla para göndermesini bildirecekti. Bunları tasarlarken bir de ay kanaması başladı o gece. Erken başlamıştı. Mendilinden başka kullanabileceği hiçbir şey yoktu. Sancılıydı. Çok kan geliyordu. Şaşırıp kaldı. Açıp, görevliden bir paket pamuk mu isteyecekti şimdi? En iyi olasılıkla yarını bekle diyeceklerdi. Mükerrem Hanım buraya gelip kendisiyle görüşmek için başvurmuş olabilir miydi? Görüşmelerin yasak olduğunu, daha ilk gün, eve telefon etmelerini istediğinde, sırıtık, sarı bir polis söylemişti. Biri gelseydi bir pusula yazdırırlardı hiç değilse. Jülide'nin ödü patlamıştır olayı duyduysa! Benim çamaşırları kim getirecek peki? Çok güç geçti o gece. Sabah ilk iş kapıyı vurup görevliden bir paket pamuk istemek oldu. Dik dik baktı herif; başını salladı ne anlamaysa, kapattı kapıyı. Uzattığı parayı da almamıştı. Ne yapsaydı şimdi? Tuvalete bile gidemiyordu; paçalarından kan akacaktı sanki! Kapıyı bir daha vurup hır mı çıkarsaydı? Dinledi; yandaki kapılar açılıp istekler alınıyordu hücrelerden. Akşam, para, iki kat çamaşır yazdığı kâğıda iki paket de pamuk ekleyip beklemeye başladı. Biraz sonra kapı açıldı. Kâğıdı alıp bakan adama yazdığı numarayı gösterdi.

— Bizim evin telefon numarası, dedi. Lütfen...

Sözünü bitirmesine kalmadan kâğıdı uzattı adam,

— Telefon yasak, dedi.

Şaşırmıştı Necla,

— Ama...

— Emir böyle! Yiyecek bir şey istiyorsan, yaz hemen!

Kapattı kapıyı. Umarsız kaldı birden. Geçende nasıl telefon etmişlerdi? Geçende etmişlerdi, şimdi etmiyorlar; ne yapacaksın? Ne yapacaktı? Kâğıdın arkasına, yiyecek bir şeylerle bir paket pamuktan başka bir şey yazamadı. Kalan üç lirayla kaç gün geçinebilecekti? Bir de parasızlık şimdi! Korku çökmeye başlamıştı içine. Yapayalnız, güçsüz duyumsuyordu kendini. Hem de, kadınlığından gelen bir güçsüzlüktü sanki bu! Erkeklerin ortasında kalmış umarsız bir kadındı! Her yan erkek doluydu! Bir de Seher olmalıydı. Gerçekten de, günler vardı ki, bir kadın yüzü görmemişti, ilk gün üstünü arayan kadından başka; ona da kadın denirse! Erkeğe benziyordu o da! Ne çok erkek vardı! Dünya erkeklerin dünyasıydı; her şey onların elindeydi! Yeni mi öğreniyorsun? İyi biliyordu bilmesine de, şimdi, günlerdir, ne kimseyi görmesine, ne tek satır okumasına izin verilmeden kapatıldığı, hiç bitmeyen gece içindeki hücrede, bu Allah'ın belası kanama da bindirince, erkeklerle kuşatılmışlık duygusu karabasandı. Sancılar bastırdıkça umarsız kızgınlığı da artıyordu sanki? Şimdi evde olsaydı; bir sıcak çorba yapsaydı Jülide ona! Jülide uğramaz artık kolay kolay. Kendim yaparım. Sıcak odada, divana uzanıp yarım bıraktığım romanımı... Bu düşlerle karışık bunalım, belirli günler atladıktan sonra da geçmedi. Doksan beş kuruşu kaldığında ne halt edeceğim kaygısındaydı artık. Niye bir kez olsun uğramıyordu şu Mükerrem Hanım? Öylesine soğuttum ki kadıncağızı kendimden... İstediğin o değil miydi? Şimdi sıkışınca... Galip'i bir güzel boyadığı gün, annesinin şaşkın, korku dolu bakışlarını anımsıyordu. Bizim aptal Mükerrem Hanım'ı belki de o gün, iyice doldurup ürkütmüştür o Galip denen orospu çocuğu! Gerçekten de o günden sonra soğumuş, uzaklaşmıştı; şimdi düşünüyordu da! Ah zavallı Mükerrem Hanım, hep erkeklerin aklıyla yaşadın! Akşam tuvalete çıkmak için kapıyı vurunca, lacivert giysileri, ince, sarı bıyıklarına yapışmış sırıtık bakışıyla ilk telefonu yapan o gençten polis dikeldi karşısına. Tuvaletten getirip hücre kapısını kapatırken, başka bir isteği olup olmadığını sordu, aynı yılışık yüz! Vardı! Eve bir telefon edip para, çamaşır istediğini söyleyebilir miydi Necla'nın? Başını salladı, edemezdi; telefon yasaktı. Necla'nın üzüntülü görünümünü süzüp kaldı bir süre; "Yaz!" dedi! Bir küçük pusulayı postaya atabilirdi! Kâğıda

kaleme sarılıp acele, para, giysi, yiyecek bir şeyler göndermesini istedi annesinden; pusulanın arkasına da adresi yazıp on kuruşla birlikte verdi adama. Kaldı seksen beş kuruşumuz! Günleri, ne günleri, saatleri saymaya başlamıştı artık! Ara sıra beliren ölü seslerden, iniltilerden, sinsi kıpırtılardan oluşan bir karanlık dünyaydı hücre; ne günler geçmesini biliyordu, ne saatler! Ne uyku düzeni kalmıştı; ne yemek. Yemek isteği de kalmamıştı. Tatlı, pembe düşler de yitip gitmiş, bir çığlıkla uyanmış gibi sıçradığı karabasanlı uykulara bırakmıştı yerini. Kapı açıldı bir akşam; çopur, irikıyım görevli, parmağı ile, "gel!" işareti yaptı. Hemen kalkıp düştü adamın önüne. Bir aralığı dönüp uzun bir koridordaki kapı önünde bekleyen görevliye vardıklarında, döndü getiren adam. Bekleyen, kapıyı vurup içeriye soktu Necla'yı. Biri masada, ötekiler maroken koltuklara oturmuş dört kişi vardı odada. Birini, gazetelerdeki resminden tanıdı hemen, Sait Tarkan'dı. Masada oturan ince, uzunu, en gençleri olmalıydı,

— Otur, diye boş sandalyeyi gösterdi.

Oturdu Necla. En yaşlı görüneni, maroken koltuğa gömülmüş, çatık kaşlı adam aldı hemen,

— Yurtsever bir ailenin kızıymışsın, dedi. Öyle söyledi arkadaşlar. Anlat bakalım; nedir bu olay?

Duraladı Necla. Beklemediği bir durum, beklemediği bir soruydu.

— Neyi anlatmamı istiyorsunuz, bilmiyorum efendim, dedi, heyecandan kısık bir sesle. Niye getirdiler beni buraya, onu da bilmiyorum. Ben de onun açıklanmasını bekliyorum haftalardır!

— Bilmiyor musun?

Yadırgamış bakışlarını ötekilere çevirdi adam!

— Söylenmedi mi kendisine?

Masadaki adam bir dosyayı açtı hemen,

— Sorgulama burda, dedi. Söylenmez olur mu? Verdiği yanıtlar da burda; imzasıyla! Bunlara inanacağımızı sanmış! Doğrular da olabilir bu sözlerde. Ancak, açıkça bildiğimiz şeylerde yalanı yakalandı mı, hiçbirine inanılmaz!

Çatık kaşlı adam döndü Necla'ya,

— Doğrulardan sapma, dedi. Bir tek yalan bütün doğruları çürütür! Sen zarar görürsün!

— Yalan söylemedim ben!

Sessizliği, sorgulama dosyasını önünde tutan masadaki adam bozdu,

— Turgut'un siyasal düşüncelerini bilmiyorum diyorsun; buna da inanmamızı istiyorsun! Daha başından yalan söyleyen birinin nesine inanacağız?

— Bir başkasının siyasal düşüncelerini bilmek zorunda mıyım?

Şaşalatmış gibiydi bu soru. Bir duralayıp,

— Bir başkası mı? dedi adam. Uzun süre birlikte olmuşsunuz. Zorlamana gerek yok ki. Turgut gibi biri, yakın gördüğü sana düşüncelerini açmadan durur mu? Kim inanır buna? Bildiğin doğruları söylemek zorundasın!

— Bildiğimi söylüyorum!

— Sizin düşmanınız mı bu adam?

Düşmanım mıydı? Turgut mu benim düşmanımdı? Diyeceğine bırakmadan, bir başka dosyayı çıkarıp koydu masa üzerine, sürdürdü adam,

— Vereyim, okuyun isterseniz, dedi. Daha ilk alınışında söylemiş her şeyi Turgut. Kızılordu'nun insanlığı da, bizi de kurtaracağına inandığınızı, Rusların Almanları yenmesini istediğinizi, Türkiye'de komünistlerle savaşanlara düşman olduğunuzu; bütün bunların ortak düşünceleriniz olduğunu... Buyur oku!

Dosyayı Necla'ya uzattı. Sarsılır gibi olmuştu Necla. Neye karar vereceğini bilemedi bir an.

— Söylediniz işte! dedi. Okumama gerek yok.

— Biz daha o zaman alabilirdik seni! Belki kara çalıyordur adam, dedik. İzleyip bekledik. Şimdi sen ona toz kondurmuyorsun!

— Aşkın gözü kördür!

Suskun duran Sait'tendi bu alaylı söz! Çatık kaşlı adam, Sait'e baktı,

— Öyle bir şey mi var? dedi.

— Başka nasıl olur böyle kol kanat germek? dedi Sait, aynı alaylı bakışıyla,

Necla'ya bakıyordu. Şimdiye dek hiç konuşmamış, sıska denecek kadar zayıf adam, alabros tıraşlı başını kaldırdı sinirlenmiş gibi,

— Onun özel yaşamı, dedi. Bizi ilgilendirmez!

Çatık kaşlı adam susup kaldı. Sait üzgün baş salladı,

— Kuşkusuz öyledir Beyefendi, dedi. İnsan acıyor! Değse! Bağışlayın, saygısız, sinsi bir it, oğlan! Saman altından su yürüten türünden. Bir sürü kızı, kadını kandırmış. Süheyla'sı, Sitare'si, Ankaralı bilmem kimi. Randevuevinde çalışanı. Hem de, birinden çıkıp ötekine! Böyle bir aydın hanımın kanmasını yadırgıyor insan! Yazık!

Aldırmıyor görünse de, yüreğine zıpkın gibi saplanmıştı bu sözler. Yalan mıydı adamın dedikleri? Hangisi yalandı? Süheyla'yı, Sitare'yi o da biliyordu. Bir de Ankaralı... randevuevleri... Durduk yerde mi uyduruyorlardı? Birinden çıkıp ötekine... Öyle değil miydi?

— Bunlar sizin sorununuz Necla Hanım, dedi alabros tıraşlı adam. Bizi ilgilendirmez! Turgut Başalan'la ilgili bildiklerinizi, duygularınıza kapılmadan, tastamam anlatın! Biliyorsunuz, aranan Halil'in en yakın arkadaşı Turgut. Öteki arkadaşlarının da hepsi TKP'li. Gördünüz, kendisi de söylemiş. Kimleri tanıdınız arkadaşlarından? Biz Turgut'u iyi biliyoruz! Bu sorgulama onunla değil; sizinle ilgili! Bir de sizden duyalım diyoruz adamın kimliğini ki, sizi öğrenelim! Buyrun! Seviyor olabilirsiniz! Kendinizi düşünün artık!

Rahatlamıştı; aranan Halil dediğine göre adam, yakalanmamıştı Rıfat!

— Ben bildiklerimi söyledim, dedi. Başka ne diyeyim? Uydurayım mı? Bir ilişkim yok Turgut'la. Arkadaşlarını hiç bilmem. Öğrencilik döneminde birlikte olduk bir ara. Neler konuştuğumuzu bile anımsamıyorum.

Beğenmemişti sesini; kısıktı, titriyor gibiydi. Susmasıyla sessizlik bastırdı. Adamların gözleri Necla'nın üstündeydi. Sonra dönüp birbirlerine baktılar,

— Pekiyi, dedi çatık kaşlı adam. Sen bilirsin! Bir fırsat verelim dendi sana. Değerini bilemedin!

Dışarda zırlayan zille kapı açılıp görevli girdi içeri. Masadaki adam,

— Götürün, dedi.

Kalktı Necla, adamın peşi sıra çıkıyordu ki, mırıltıya benzer bir ses geldi ardından,

— Kendi düşen ağlamaz!

Alabros saçlısı söylemiş olmalıydı. Hücreye geldiğinde yorgundu. Sızlayan bir nokta vardı içinde. Uzandı yatağa, düşünceye daldı; ne olacaktı şimdi? Yavaş yavaş düzene koymaya çalıştı kafasındaki olayları. Her şey yerli yerini bulunca ayrımına vardı birden; içinde en ağır yeri tutan, verilen gözdağı değil, Turgut'a karşı duyduğu tiksintiyle dolu kızgınlıktı. Onuru çiğnenmiş, kirletilmiş duyumsuyordu kendini. O pis herifin tüm söyledikleri, yazık ki doğruydu! Turgut'un, birinden ötekine giderek koynuna girip çıktığı bilinen kadınlardan biri de kendisiydi. Bir kova dolusu çirkefli suyu, tepesinden aşağı boşaltıvermişlerdi, Turgut hergelesi yüzünden! Üşüyordu! Acılıydı her şey. Unutmalıydı; başka yolu yoktu. Nasıl unutacaktı? O acılı saatlere karışan bölük pörçük uykularında, birbirinden kötü düşlerle kıvranıp durmasına neden olan bu hayınlıktan içini her arıtma çabasında, bir yerlerine sıvaşıveriyordu Turgut denen aşağılık yaratık! Fırlayarak uyandı bir sabaha karşı; düşünde cinsel ilişkideydiler Turgut'la. Midesi bulanıyordu. Pis battaniye altında, ağır suçluluk duygusuyla büzülüp kaldı bir süre. Gürültüler vardı dışarda; birilerini getirip götürüyor olmalıydılar. Ona ne vakit sıra gelecekti? Eğilip kapı kilidinin dibindeki çivi deliği gibi yere gözünü uydurup dışarıya bakmaya çalıştı. Dün ayrımına varmıştı buranın. Dışarı açılan yanı o kadar küçüktü ki, dışardaki devinimler iğne burnu delikten bir karartı gibi gelip geçiyordu sadece. Saç tokasının ucunu sokup yavaşça genişletmeye kalkıştı. Yaklaşan bir gürültüyle korkup çekti hemen. Ne yazdıracaktı bugün? Yirmi beş kuruşu kalmıştı. Yemek isteği de yoktu. Alacaklarsa alsınlardı artık. Alınıp bir yerlere götürülmesi, başına ne gelecekse gelmesi, bu karanlık kapanda beklemekten daha kötü değildi ya! Ulan it Turgut! Doğru söyledi o canavar herif; tam bir itsin sen! Saman altından su yürüten it! Kilidin oynamasıyla yüreği hop etti birden. Kapı açıldı; beze sarılı, bohça benzeri, denetimden geçmiş, açık, bir büyük paket uzattı görevli adam. Bir de açık zarf!

— Burda yüz lira var, dedi. Bir de pusula. Okuyup imzala. Aldığını bildir!

Şaşkınlık dolu bir sevinçle çarpılıp kaldı birden! Zarfın içinden pusulayı çekip aldı çabucak; yer gibi okudu satırları. "Yemek, çamaşır, yüz lira getirdim. Başka isteklerin varsa bildir! Jülide!" Soluğu kesilir gibi oldu önce. İnanamamıştı! İşte, "Jülide" yazıyordu burda! Kapıda dikilmiş bekleyen adamın önünde, gözpınarlarına saldıran yaşları zor tutabiliyordu. Nerdendi bu? Annesine uğramıştı demek; başka nasıl olurdu? Mükerrem Hanım gelecek değildi ya! Demek pusulayı postalamıştı o yılışık herif. O günden sonra da görünmemişti. Nöbeti geç saate rastlamışsa. İyilikler de, kötülükler de ummadıklarımızdan geliyordu! Yaşam denen sersemlikler yığınında, neyi tastamam algılayabiliyorduk ki! Parayı saydı. Paketi açıp baktı. İki kat yeni çamaşır, yün bluzla hırka vardı. Bir sefertası dolusu kuru köfte, haşlanmış patates, ekmek, başka bir kapta zeytinyağlı yaprak dolması, tahin helvası, bir kalıp beyaz, bir büyük parça kaşarpeyniri, bir kesekâğıdında mandalinalar, bir küçük torbada kurabiyeler; peçete bir de! Pusulanın arkasına, "Yüz lirayı, giysileri, yiyecekleri aldım. Evdeki, *Oxford History of English Literature* ile T. S. Eliot'un, *Selected Essays* adlı kitaplarını getirebilir misin? Sağ ol!" yazıp imzaladı. Neler neler yazmak isterdi Jülide'ye oysa! İngilizce kitaba izin verecekler miydi bakalım? Sağcı, kafası karmakarışık herifin biri T. S. Eliot. Bunun için mi istedin? Bunlar nerden bilecek onu? Ben eğlenmek için istedim! Kapı kapanınca, önünde açık duran paketteki giysilere, yiyeceklere kızıyor gibi bakıp kaldı bir süre. Nelere bağımlıydık! Dolmayla, köfteden aldı bir iki. Pek istekli değildi, ama açtı; içi kazınıyordu. Yiyecek paketini duvarın dibine, giysileri başucuna koydu. Kapıyı vurup bekledi; uzunca bir süre sonra yine vurunca açıldı kapı. Tuvalete çıktı. Ellerini, kollarını, yüzünü, boynunu sabunladı. Saçlarını ıslatıp tarandı. Döndü hücreye. Kapı açılırsa korkusu içinde çabucak değiştirdi çamaşırlarını. İş bitmişti. Bekleme başlıyordu gene. Kapıdaki delik geldi aklına. Tokasını çıkardı; kilit altındaki deliği büyütmeye çalıştı ağır ağır. Epey bir uğraştan sonra başarmıştı. Deliğin öte yandaki sonu da genişlemişti biraz. Gözünü kilit altına yapıştırıp baktı. Nasıl sevindi birden! Görevlinin, birini

tuvalete götürüşünü bir an görebilmişti. Giriş, çıkış iyice görülebiliyordu. Biraz daha bakıp çekildi. Kapıyı dışarı çekip açtıklarında ayrımına varırlar, gözlerine çarpar mıydı bu minicik delik? Bir ufak parça kaşarpeyniri koparıp ezdi parmaklarıyla bastırdı deliğe. Olmuştu! Arttı sevinci. Oyalanacak bir şey çıkmıştı! Kimlerin gelip gittiğini görebilecekti. Turgut'u görürdü belki! Şeytan görsün! Turgut'u anımsamak, tiksintiyle kızgınlıktan başka hiçbir şey uyandırmıyordu içinde. Yüreğini burkan bir giz gibi, salt kendi bildiği çirkinliklerine katlanabilirdi. Aralarında mekik dokuduğu orospularla birlikte bu iğrenç heriflerin ağzına düşürmüştü onu; çürüyüp gitmiş sevgi, saygının yerine, içine tortu gibi çöken yüz karasından başka neyi kalmıştı? Bu heriflerin de altındaydı Turgut artık onun için. Yepyeni bir çizgi çekecekti yaşamına; burdan çıksındı bir. Burdan da nasıl çıkacaktı? Halil yakalanır da bir şeyler söylerse? İçine oturmuş çekil taşı gibiydi zaman; kımıldamıyordu! İki gün sonra kapı açıldı, bir paketle bir pusula daha geldi. Jülide'ydi gene. Haşlanmış tavuk, blok çikolata, elma, portakallar vardı pakette. Eski yiyecekleri bitirememişti daha. Meyveye, çikolataya sevindi. Pusula yazılı, T.S. Eliot'ın *Oxford History of English Literature* iki cilt kitap yoktu. Sordu; ince lenecekmiş! Pusulayı imzaladı, kirli çamaşırlarla birlikte verdi adama. Kapı kapanır kapanmaz kocaman bir parça kırdı çikolatadan, bir solukta yedi. Nasıl da istiyormuştu canı! Fındıklıydı; Jülide biliyordu fındıklı çikolatayı sevdiğini. Jülide'yi seviyordu asıl; hem ne çok seviyordu! Aptal aptal konuşmalarını anımsayıp seviyordu! Renkli bakışlarını, ışık demeti saçlarını, saydam kulakmemelerini özlemle seviyordu! Nesi vardı ki sevmediği, o Allah'ın pislik herifi Salih'inden başka? Ertesi günü geldi kitaplar. Sırıtık polisti getiren de. Sevinerek aldı kitapları; pusulayı eve gönderdiği için de sağ ol sun, dedi. Duymamış gibi başını döndürüp kapıyı kapattı herif. Sırıtık değildi bu kez. Kurtulmuştu! *Selected Essays*'i açtı hemen. Evdeyken başlamıştı merakla. Halide Hanım'dan duymuştu birkaç kez. Canı sıkıldı kitaba bakınca. Hücreyi alacaya çeviren elektik ışığı, okumak için pek yeterli değildi. Kitabın harfleri de küçüktü. Ne yapalım? Yakın tutarsın biraz. Gözleri alışmaya başladı bir süre sonra. Kitabı elinde, ışığı arkasına alıp sırtüstü yattı. Hücrede yeni günleri

başladı böylece. Haftada bir iki, yemeği geliyor, çamaşırları getirilip götürülüyor, kafasını kötü olasılıklara takmadan çoğu sırtüstü uzanıp kitabını okuyordu o da. Sıcak bir banyodan başka özlemini duyduğu hiçbir şey yoktu. Jülide'yi özlüyordu bir de borçlulukla. Günleri, haftaları saymayı da bırakmıştı artık. Dışardan gelen seslere, iniltilere, gürültülere de kulaklarını tıkamış gibiydi. Ara sıra açtığı delikten, dışarıya, gelip gidenlere bir göz atıyordu, o kadar. Her an üstüne çullanacaklar kaygısıyla yaşanamazdı bu kovukta; tüm kötü olasılıkları uzaklaştırmaya çalışıyordu kafasından. Suçlayacakları ne vardı ki heriflerin elinde? Olsa bu kadar uzun beklerler miydi? Bir şeyler biriktiriyorlardı belki ya; kimler ne diyecekti onun için? Bir o Rıfat olayı vardı; evde bir şey bulunmadığına, Halil de yakalanmadığına göre, o da boştu. Kimse sözünü etmemişti Rıfat'ın. Halil'i de üstelememişlerdi. İyi olmuştu bir bakıma bu hücre! Eliot'un denemelerini ilgiyle okuyordu. Kafası karmaşık da olsa çok geniş bir kültürü vardı herifin. *Hamlet*, Christopher Marlow, Ben Johnson üzerine yazdıklarını ilgiyle okumuştu. İngiliz Edebiyatı Tarihi'ni, bir güzel yoğunlaşarak elden geçiriyordu. Roman okumaktan yararlıydı. Notlar düşüyordu sayfaların kıyısına, uzun sürüyordu o da. Haftalar geçmiş, daha birinci kitabı ortalayamamıştı. Doktora için yaptığı çalışmalarını istese, bulabilir miydi Jülide? El yazısıydı; bunlar izin verir miydi? Ekleyeceği çok şey çıkıyordu eski çalışmalarına ya, yitip giderseydi bir de? Kırk yıl kalacak değiliz burda; yatıp kitabını okumaya bak! Dışardaki devinimler, sesler artmış gibiydi son günlerde. Yeni birileri mi gelmişti, nedir? İniltiler de var gibiydi geceleri. Bir akşam tuvaletten dönerken, görevli her zamankinden çok ayrı biçimde iverek soktu hücreye; hemen kapattı kapıyı. Kapı kapanır kapanmaz deliği açtı çabucak, gözünü yapıştırdı eğilip. Yandaki hücrelerden aldıkları birini, bir kızı götürüyorlardı. Ufak tefek biriydi. Şöyle bir gördü arkasından; aralığa döndüler hemen. Bir ürperti gezindi içinde. Bir gece, sokakta, evden çıktığını sandığı kadın olmasındı bu? Benziyordu sanki arkadan! Bu da kuruntuydu ya! Ta yukardan, karanlık sokakta şöyle bir gördüğü kadını şıp diye konduruveriyordu! Kafanı bozacaksın! Kendine gel, kitabını okumaya bak! Bu muydu Seher dedikleri? Sana ne? Boş ver Seher'ine mehe-

rine? Dönüp kitabını aldı. Bir türlü boş veremiyor, bütün çabasına karşın tek satır okuyamıyordu. İkide bir eğiliyor, dışarları gözlemeye çalışıyordu. Derinlerde yankılanan çığlıklar, bağırış, çağırışlar dışında sessizdi ortalık. Ayak sesleriyle görevli polis görünüyor, tanımadığı birilerini tuvalete götürüp getiriyordu ara sıra. Ne kadar geçtiğini anımsamıyordu; iki saate yakın olmalıydı, kapıyı vurdu tuvalete gitmek için. Gelmedi kimse. Çekinerek eğilip baktı delikten; orda, ayaküstü duruyordu adam. İşini aksatmayan, iyi davranışlı, yaşlıca görevliydi hem de. Yineledi biraz sonra; gene açılmadı kapı. Bir şeyler vardı demek! Gözünü deliğe yaklaştırıp beklemeye başladı. Adam ordaydı; gözünü yandaki aralığa dikmiş, bir şey bekliyor gibiydi ayaküstü! Yaklaşan seslerle koşar gibi geçti hücrelere. Kapısı açıldı bir hücrenin. Biraz sonra, iki herifin, iki omuzundan tutup arkaüstü sürüklediği akşamki kız göründü birden. Dağınık, uzun saçları yerleri süpürüyordu, başı arkaya sarkmıştı; baygındı. Fotoğraftaki incecik yüz, tepeüstü çevrilmiş baygın bir mask gibi bir anda geçti önünden. Dal inceliğindeki gövdenin ardından sürüklenen çıplak bacaklarını görebildi bir de. Ayaklarından kan sızıyordu. Kaskatı kaldı. Korkuyla karışık bir acı, birden yüreğini dağlamış gibiydi. Seher dedikleriydi bu fotoğraftaki? O gece, evden çıkmıştır dediği kız da bu muydu? Çekildi; ezilmiş peyniri bastırdı gene deliğe, yatağa uzandı. Hücre kapısının kapatıldığını, adamların dönüp geçtiklerini duydu. Kara bir bulut çökmüştü içine. Bir şeyler söylettilerse bu kıza... Kurma kendi kendine! Nerden çıkardın o kız olduğunu? Kapının sürgüsü oynadı birden. Açılıyordu. Yüreğini deler gibi bastıran korkuyu yenmeye çalışarak doğruldu. Kapıyı açmış, başıyla dışarıyı gösteriyordu adam.

— Tuvalete!

Anımsayıp kalktı hemen. Hiçbir şey olmamış gibiydi adamın yüzü. Ne olacaktı? Kim bilir neleri görmüş bu herif için neydi ki olan? Tuvaletten çıkınca yüzünü, gözünü yıkadı. Soğuk suyla açılmıştı biraz. Öteki hücrelere baktı içeriye girerken. Sessizdi. Kapıların üstündeki tel kafeslerde, sönük sönük parlayan ışıklar vardı yalnız. İçeri girip oturdu karyolaya. Yalın bir kaygıyla böyle ilk kez yüz yüzeydi. Sıra kendisine de gelecekti! Acılı olaylar, bu karanlık sessizlik

te gizlide bekliyordu, sinsice. Ayıpladı kendini! Korkağın biri miydi yoksa? Ne olacaksa olacaktı. Tut ki, bir roman kahramanısın; sonunda da öldürüleceksin! Onurlu biçimde mi bitmeli bu iş; yoksa korkudan ezilip Sait gibi çirkeflerin ayakları altında sürünerek mi? Bırak roman masalını, ne yaptığımı biliyorum ben! Korktuğum nerden çıktı? Korkmuyordu! Boyun eğecek de.değildi. Hele kendine bir şey yapmaya kalksınlar, en pis, en ağır sövgülerle karşılık verecekti. Görürlerdi "iyi aile kızı"nı! Sinirli güldü. Ne ağzı açılmadık sövgüler biliyordu gerçekten de! Mahallede oğlanlarla oynayıp büyüdüğü günlerden kalmaydı hepsi de. Dame de Sion'da bile sıralardı, kızıp kavgaya tutuştu mu. İki kez, geçici uzaklaştırma almıştı bu yüzden; okuldan atılmanın sınırından dönmüştü. Zavallı kızı ne duruma sokmuş ibneler; anaları götten sikişmiş orospu çocukları! Başladık bile! Çok pis! Zavallı anasına saldırıyorlar kadın olduğu için. Aşşağılık erkek ağzı! Canavar herifler! Turgut'a neler yapmışlardır, kim bilir? İnce bir sızı belirdi yüreğinde; toparlandı hemen. Ona mı üzülecekti bir de? Onun bana yaptığı, daha az acı veriyor sanki! Bunlar açıkça yapıyor yaptıklarını; vurup kanatıyorlar. O yüreğimin kaslarını parçaladı, hem de ikiyüzlülükle. Ağzına sıçayım öyle yoldaşın ben! Hepsinin; bütün erkeklerin! Gene ölçüyü kaçırıyorsun! Bu karanlık kovukta, ruhsal bir bozulmaya mı uğruyordu yoksa? Değişime uğruyordu belki; denetime almalıydı kendini. O pis sözleri unutmalıydı artık; yakışıksızdı. Herifleri kışkırtmaktan başka neye yarayacaktı? En iğrencinden bir Annette oyunu bu da! İçinde örtbas ettiğin pislikler, korku bastırdı mı dışına vuruyor! Korkudan mı? Söyleyemiyorsun ama, korkudan. Sonra, Turgut için yargında da... Hayır, Turgut'a karşı hiç kimse yanlış olduğumu söyleyemez! Yapacağım her şeyi yaptım onun için ben. Biraz dinlesen! Dinleyemezdi. Tastamam, dosdoğru, yerli yerindeydi, ona karşı duyduğu bu tiksinti; hiçbir biçimde değişmesine izin vermeyecekti! Direnci örgüt içindi burda, Turgut için değil. Doğal ki, öyle olacak! Turgut niye karışıyor öyleyse! Ölçüyü yitirme diye! Saatlerce ne okuyabildi, ne uyuyabildi o gece. Özdenetim çabasıyla biraz gevşese de, o gerginlikten kurtulmuyordu geçip gitmeye başlayan günler. Okumaktan çok, dışarıyı gözlüyordu. Bir akşam, ayaklarına basamayan, genç irisi bir

oğlanı getirdiler gene hücreye. Turgut sanıp hop etmişti yüreği önce; değildi. Sevinmişti olmadığını görünce! Bunun için de suçladı kendini! Turgut olsa ne olacaktı yani? Turgut'tan çok daha değerli biriydi belki de bu çocuk! Şaşmaya başlamıştı. İşkenceden dönen kişiler nasıl böyle kuzu sessizliğinde gelip yatıyorlardı yerlerine. Ezilmişlik miydi? Korkacak nesi kalıyordu? Acılı olayın durdurulup yerine gönderilmesi, bir kurtulmuşluk duygusu mu veriyordu kişiye? Acı çektiğini göstermek onurlarına mı dokunuyordu ya da? Hücrede yatan arkadaşlarının ürküp bozulmaması için miydi? Tümü vardı belki de. Aklına koymuştu; bunu ona yapsınlar, sövüp saymayacaktı ama, en ağır, en aşağılatıcı sözlerle burda da bağırıp çağıracaktı! O gücü bırakmışlarsa, yaparsın! Seher baygındı sözgelimi; nasıl bağırıp çağıracaktı? Bir sürü canavar erkeğin içinde ne yapsındı serçe gibi kız? Ama o yapacaktı! Bir hafta boyunca beklediği Jülide gelmeyince, ince acılı bir ağırlık çöktü yeniden. Suyu kesilmiş değirmen gibi kalakalmıştı. Yiyecek, giyecek kaygısından değildi; yeterince parası, temiz çamaşırı vardı. Önemli bir nedeni olmalıydı bu kesintinin. On gün kadar sonra, kapı açılıp paket uzatılınca deli gibi atılıp pusulayı açtı hemen. Yazı pek ilkeldi, "Derviş" diye bir imza vardı. Duraladı önce; bir yanlışlık olmasındı! Anımsadı; apartmanın kapıcısı Derviş Efendi olmalıydı bu. Kırılmış gibiydi. Kapı kapanınca kaygı çöktü içine. Jülide'ye ne olmuştu? Hastalanmıştı belki! Önemli işleri çıkmış olabilirdi! Bunlar gözdağı verdi kıza! Ya da onu da aldılar! Jülide'yi almaları olacak şey değildi ya, aklına geliyordu işte. Salih iti mi karşı çıktı yoksa? Salih'ten izinsiz ne halt edebilir ki o mıymıntı? Önemli bir hastalık olmasındı da. Atmaya çalışmalıydı üstünden; sinirleri iyice geriliyordu yoksa. Nasıl atacaktı? "Derviş" imzalı gelen her pusulayla yenilenerek oyup duruyordu kafasını Jülide'nin yokluğu. Sanki Jülide'yi görüyordu da! Saçmaydı aslında; güvenlik kapısını yemek, çamaşır getirmek niye Jülide'ye düşsündü? Kapıcıya öğretti yolunu, çekildi. Doğalı da o değil mi? Aşkolsun Mükerrem Hanım'a! Kızıymışım diye gevşemedi; sürdürdü küskünlüğünü! Korkusundan! Yok canım, neden korkusu olacak? Kızgınlığından. Biraz da kafasızlığından! İyi; dışarı çıkınca sırnaşmaya kalkarsa, elimde bir koz var benim de! İnatçılığımı ondan almışım demek! Bir öğle üzeri

kapı açıldı; başı ile "gel!" yaptı görevli herif. Bu, hiç konuşmadan başla, elle, kaş gözle yapılan çağrılara alışmıştı artık. Nereye götürüldüğünü düşünmesine pek kalmadan, aralığın sonundaki bir odanın kapısını vurdu adam. Hemen açıldı kapı. Necla'yı içeri soktu. Daktilo başında bir sivil, ayaküstü bekleyen bir de Binbaşı Yargıç vardı odada. Adamı, sıska gövdesiyle alabros tıraşından tanıdı; gece götürüldüğü kalabalık odadakilerdendi. "Kendi düşen ağlamaz!" diyen! Kimliğini saptayıp sorguya başladı. Sorarken, yazdırırken hiç yüzüne bakmıyordu Necla'nın. Turgut üstünde durdu gene uzun uzun. TKP'yle ilişkilerini sordu. Halil'i, Seher'i sordu. Bunları tanımıyor, Turgut'un siyasal düşüncelerini de hiç bilmiyordu Necla. TKP'yi de ilk kez burda duymuştu. Baştan beri verdiği yanıtları yinelemesini dinlerken de, yazdırırken de, yüzünü ekşitir gibi yaptı herif. Son yanıtı yazdırınca dönüp süzerek baktı Necla'ya,

— Sitare'yi tanıyor musun? dedi. Asıl adıyla Süheyla'yı?

Duraladı Necla. Bir kez gördüğünü mü söyleyecekti?

— Hayır, tanımıyorum, dedi.

— Turgut'la ilişkilerini biliyor musun?

— Hayır!

— Hiç duymadın!

— Hayır!

Necla'nın üstüne diktiği, kara üzüm kurusu gözlerini daha da kıstı adam,

— Herkes yalan söylüyor! En yakın arkadaşların yalan söylüyor! Bir sen doğru söylüyorsun!

Sarsıldığını belli etmemeye çalışarak bakıp durdu o da adama.

— Senin aşkın ilgilendirmez ama doğrular ilgilendirir bizi. Git bakalım. Bizi atlattığını san!

Bir şeyler diyecek oldu Necla. Yüzünü çevirerek gidip kapıyı açtı adam; bekleyen sivile, götürmesini söyledi. Hücreye gelince şaşırmış, daha çok da ürkmüştü. Ne anlamaydı herifin sözleri? Demek daha atlatmış değiliz; ben nasıl öyle sayarım? En yakın arkadaşların diyor! Jülide'yi mi sorguladılar? Niye gelmediği belli oldu kızın. Aşkını kim anlatacak ondan başka? Turgut'a aşkından söz edilmesine dayanacaktı bir de! Sevmiyordu. Kızgınlık ya da korku ürünü değildi

bu; gerçekten sevmiyordu. Bulantı veriyordu o oğlanla ilişkisini anımsamak. Ben kendimi bilirim. İçimdeki çoğu güzellikleri yerle bir ettikten sonra geçip gitti o kasırga! Bellediği iki devrimci sözle burnu havalarda, kadınların koynuna girip çıkan Don Juan özentisi soytarı, benim büyük aşkım olacak! Hangi gün kendime bu kadar saygısız oldum ben? Başkalarının, istedikleri kadar gönlünü yakıp dursun o aşk öyküsü; benim için bitti. Değiştim belki de. İyiye mi, kötüye mi değiştim bilmiyorum. Hiç de mutsuz değilim değiştiğim için. Mutlu da değildi. Mutluluk nasıl olurdu bu karanlık mağarada? Pis heriflere ödün vermeden, alnının akıyla burdan çıkmak için diretmekti mutluluk belki. Yarım mutluluktu o da. Büyük bir giz sakladığı, önemli bir iş yaptığı duygusu taşımıyordu ki, tam mutluluk olsun. Ufak tefek yalanlar söylemiş, bir iki şey saklamıştı; onun da ayrımındaydı herifler. Acı dolu bir direnç de gerekmemişti daha. Gerekecek görünüyordu. Gece gündüz ayrımını kaldıran donmuş zaman içinde, yakıcı sınavı beklemeye başladı gene. Çürümeyecekti. "Güzel günler göreceğiz çocuklar / Güneşli günler göreceğiz," boşuna denmedi ya. İngiliz *Edebiyatı Tarihi*'ne kapandı. Birinci kitabın sonlarına gelmişti; bir haftada bitiriverdi, ikinciye geçti. Güç saatler akşamları başlıyordu; gelip almalarını beklemenin sinir gerginliği çöküveriyordu yüreğine. Delikten bakıyordu yay gibi sinirleriyle. Birilerini götürüp getiriyorlardı gene. Ne kadar aldırmazlığa vursa önleyemediği ürpertiler içinde sırasını bekliyor, gece ancak çok geç saatlerde, devinim durup sessizlik çökünce uyumaya çalışıyordu. Doğru dürüst uyusun uyumasın, ertesi gün, bozulmamak için okuma çabasına veriyordu kendini yeniden. Haftalar da değil, aylar nasıl akıp gitmişti? Hem ürküyor, hem de kendine güveni artıyordu düşündükçe. Dayanmıştı işte; kat katına da dayanabilirdi. Nasıl özlemle düşünüyordu dışarılarını! Beyazıt, Köprü, Eminönü Alanı, Yeni Camii, Karaköy, Beşiktaş iskelesi, gemiler, martılar, tramvaylar. Çıkınca bir uskumru yiyecekti, Sarıyer'e gidip. Atlarlardı bir Boğaz vapuruna, Jülide'yle birlikte giderlerdi belki. Saatlerce yürüyecekti güneşli havada. Vefa'ya gidip boza içecekti. Sevseydi bari! Çemberlitaş'tan Divanyolu'na, Yerebatan'a inecek, Alman Çeşmesi'nin önünde banklara oturup Sultanahmet'e, Ayasofya'ya, gelip geçenle-

re bakacaktı öyle boş boş. Ankara Caddesi'nde, yeni çıkmış kitapların sergilendiği vitrinlerin önünde dura dura çıkacaktı yokuşu. Beyoğlu'nun kalabalığını, sinemaların dolup boşalmasını özlemişti. Fakülteyi özlemişti. Halide Hanım'ı bile özlemişti! Mansur Bey'i özlememişti. Ha onu özlemişsin, ha Galip'i! Duyunca neler dediler acaba? Galip ne diyecek; parmağı bile vardır itin. Ötekiler? Çıkınca gidip sorarsın! Ne zaman olacaktı bu? Yıllar da geçse olacaktı! Savaş bitince de mi sürüp gidecek bu rezillik? Gerçekten de, savaş bitince ne olacak bu ülkede? Kim bilecek onu? Ulusal Önderimiz bile bilmez! O neyi bilir ki? Almanlarla İngilizleri Dolmabahçe Sarayı'nda buluşturup barış antlaşması imzalatacaktı! Sovyetler'in ezilmesini bekliyorlardı. Ulusal Önderimiz yumurtlamasaydı, nerden gelirdi o cevahir babamların aklına? Mükerrem Hanım da bilgiçlikle yineleyip duruyordu bir günler bu herzeleri! Zaman akıp gidiyor. Eşref Bey yataklarda. Hitler Almanya'sı geberdi geberecek. Ulusal Önderimiz başımızda, olan bitene nasıl akıl erdireceğini düşünüyordur kara kara! Bekleyip duruyoruz biz de bu tuzakta. Derviş Efendi'nin pusulasıyla paketi yılışık polis getirdi gene.

— Bir isteğin var mı?

— Yok. Sağ olun!

Sırıtık gözlerini üstüne dikmişti herif; sutyeni, donu, arama yapıyormuş gibi mıncıklayıp duruyordu bir yandan da. Benim değil de bunun bir isteği var! Ne istediği de belli! Tedirgin edici gözleri Necla'ya takılıp kalmış gibi ağır ağır kapattı kapıyı. Nasıl bir çağrışımdı bu; Turgut gelmişti hemen aklına! Yıllardır erkek dendi mi Turgut'tan başka kimi, neyi düşünmüştü ki? Şimdi bu oğlan, "Beni düşün!" diyordu! Niye düşünmesindi? Bir genç polis karı, Turgut'un hücresine gidip sataşsa yüz geri mi edecekti o oğlan! Yapar, bir de övünürdü, polisi siktim diye! Sorun kadın olmaktı, demek. Sikildin mi kadınsın; aşağılara düştün! Siktin mi, erkeksin; yücelerde yerin! Sen de mi öyle düşünüyorsun? Yo, düşünmüyorum da; ben neyim ki tek başıma? Dünya öyle düşünüyor. Severek, isteyerek yaptım hep; öyle bir duyguya da düşmedim. Turgut'la olursa düşmüyorsun da... Bir tepkiyle dikeldi, yakalanmış gibi. Turgut'la yapacağı nerden çıkmıştı? Demek bilinçaltında... O bilincin altına da sıçarım, üstüne de!

Tersini gösteriyordur belki de bu tepkiler! Turgut'a bağımlısın; kurtulman da kolay değil demek! Böyle olmadığını neyle kanıtlayacağım peki? Yattın mı bu oğlanla biter gider! Ne bitecek? Kendimi kirleterek Turgut'tan öç alacağım! O gün, ertesi günler, insanı kaşındıran iğrenç bir bit gibi kafasının içini yiyip durdu bu soru. Belliydi işte, yapsaydı Turgut'tan öç almak için yapardı bu işi. O defteri kapatmanın tek yolu da oydu belki! Komünist karıyı siktim, diyecek yılışık herif! Tek engel o yani? Sen de o kafadasın işte! Değilim de; sevdiği ile yapar insan. Hücre açılıp Turgut girse, yapmayacak mısın? Bir ürperme gezindi içinde. Yapmayacak mıydı? Birden yanıt verememişti soruya; kurtulamamıştı daha. Çiğneyip ezivermek kolay mıydı cinsel dürtüleri? Açlık, susuzluk gibi tırmalıyordu içini kiminde. Burda mı çözecekti bu sorunu? Kafasından her şeyi atıp kitaba kapanmaktı iyisi gene. Uzunca süren bir dağınıklıktan sonra yeniden okumaya kaptırdı kendini. Işığı arkadan almak için, başını kapıya verip uzanınca hem okuyor, yoruldu mu kitabı yastığın altına itip uykuya dalıyor, dışardaki sesler yoğunlaşınca kilidin dibindeki minik deliğe inerek dışarıyı gözleyebiliyordu. Geç saatlerde devinim arttı dışarda bir gece. Gelip gitmelere, fiskoslara karışan iniltilere kulak verdi bir süre. Çömelip açtı deliği; dışarıyı gözlemeye başladı. Hiçbir şey yoktu görünürde; sesler de kesilmişti. Çekileceği sıra, dayaktan bitkin birini hücrelere geçirdiler sürür gibi. Başka birini çıkardılar yandaki hücreden. Diretmeye mi kalkmıştı ne, kafasına, ensesine yumruklar indirerek itiş kakış götürdüler ufaktan, yaşlıca birini; ak saçları görünmüştü. Kim bilir nasıl dönecekti adam! Uzunca süre, ürpertiler içinde bekledi. Adamı getirmemişlerdi. Ölü bir sessizlik çökmüştü hücrelere. Nöbetçi görevli de görünmüyordu. Korkunun yalazasıyla kavrulmuş, yorgun çekilip uzandı yatağına. Bir şeyler düşünmeye, bir şeyler kurmaya çalışıyordu; boştu hepsi de. Bir çöküntüye düşer gibi daldı bir süre sonra, Notre Dame de Sion'da kızlarla bağırıp çığrışıyorlardı avluda! Binnaz'ın elinde bir top vardı; Jülide'ye doğru atıyordu ki, kesiliverdi birden. Kapının kilit sesi miydi? Evet, kapı açılmıştı. Götüreceklerdi; sırası gelmişti! Ürküyle doğruldu yavaşça. Düşte mi, gerçekte mi, uykuda mı, uyanık mı, bocalıyordu ki, sağ memesini bir çelik pençe sımsıkı avuçladı

arkadan. Ta içinde yılan gibi akan, ürkü, tiksinti yüklü bir elektriklenmeyle sarsılmıştı gövdesi. Bağıracak oldu; hırıltıya benzer bir ses çıkarabildi ancak. Karabasandı! Kurtulmak için bir devinimle duvara kaymak isteyince, yüz yüze geldiler adamla. O yılışık polis değildi. Daha büyük ürküye kapıldı, nedenini bilmeden! Esmer, gençten, yapılı bir adamdı. Sağ yanağında, çenesine doğru irili ufaklı kara benler sıralanmış, kemikli yüzü tanıdı hemen; bekleyen görevlilerdendi. Kapıyı açıp isteklerini yazarken, kapkaraydı yukardan bakışları. Karnına bastıran kaskatı erkekliği ile üstüne çöküvermişti şimdi o karanlık. Tez yitirmişti gücünü. Göğüslerini, mengene avuçlarıyla yoğuran, yanaklarını, boynunu etli dudaklarıyla ıslak ıslak öpen azgın yaratık, dudaklarına uzanınca, soluk kesici nikotin karışımı ince alkol kokusuyla inmeli gibi oldu. korku, haz, bitkinlik, nefret çalkantısıyla akıp giden suda, ipi çözülmüş sandal gibi bırakıvermişti kendini ki, bir kayaya çarptı birden! Kalçasına el atmış, donunu sıyırmaya çalışıyordu adam. Ne yaptığını, nasıl yaptığını bilmeden, döndürdüğü başını kaldırıp, yakasının içinden omuzuna, ensesine kayan eline uzandı herifin, dişlerini var gücüyle bileğine geçirdi. İrkilerek kolunu çekti adam. Sımsıkı geçirdiği dişlerinden kolunu kurtarması kolay olmamıştı. Acıyla dikelip yüzüne kocaman bir tokat indirdi Necla'nın. İşe yaramıştı tokat! Tiksinti dolu bir kızgınlıkla kendine gelmesini sağlayıp güç kazandırmıştı. Birden doğruldu, tırnakları, parmaklarıyla yabanıl bir kedi gibi, yüzüne, gözüne saldırdı adamın. Kurtardığı ayaklarını, herifin karnının altına, düğmeleri çözük pantolonunun önünden fırlamış erkekliğine, tepinir gibi bir iki indirince, hırlaşmayla karışık boğuşma uzun sürmedi. Beklemediği bir baskından şaşkın düşmüş adamın elinden kayıp atıldı birden, iğreti çekilmiş kapıyı iteleyip hücrenin dışına attı kendini. Neye uğradığını anlamayan adam da, pantolonunu çekip kemerini tutturmaya çalışarak fırlamıştı peşinden. Soluk soluğaydı, tir tir titriyordu Necla. Adam çabucak toparlanıp kapı gibi dikildi karşısına ya, ürkmüştü, sallantıdaydı o da.

— Gir içeri, dedi, başıyla hücreyi göstererek.

Soluğunu güç tutuyordu Necla,

— Şikâyet edeceğim seni, orospu çocuğu, dedi sinirden kıpkısık bir sesle.

"Hastir" benzeri bir fısıltı çıktı adamın dişleri arasından; kocaman pençesiyle omzundan yakalayıp savurur gibi iteledi hücreye Necla'yı. Kapıyı sertçe kapatıp sürgüyü çekti. Yatağın kıyısına ilişti çöker gibi. Fırtına dinmemişti; allak bullaktı kafasının içi. Ne yapacağını değil, ne yaptığını bile düşünebilir durumda değildi. Kapıyı yumruklayıp "imdat!" diye bağırmak olmaz mıydı şimdi? Olmazdı! Niye olmazdı? Kendine gelmeye başladı yavaş yavaş. Ağlayacak oldu, tuttu kendini. Biraz önce, şu daracık yerde olup bitenler geldi gözünün önüne. Dikelmiş erkekliğine tekmeyi yiyince çıkardığı sesle birlikte dışarı uğramış gibi beleren gözlerini, çarpılıp açılıveren ağzını görür gibi oldu herifin, güldü birden. Daha gülecekti ki, olmadı; kendini tutamamış, boşanır gibi ağlamaya başlamıştı. Epey süren, içini çekerek ağlamadan sonra gevşemiş duyumsadı kendini. Sırtüstü uzanıp düşünceye daldı. Herifin kendi başına kalkıştığı bir şey miydi, yapılacakların başlangıcı mıydı yoksa? Öyleyse, çok şeyi bekler olması gerekliydi! Dayağı, işkenceyi düşünürdü hep de, bunu pek aklına getirmemişti nedense? Erkeklerin elinde tutsak olduğunu unutmamalıydı! Aç hayvan sürüsü bunlar. En iyisi, birinin koynundan çıkıp ötekine koşar! Nerden oluyormuş en iyisi? En iyisi de, en kötüsü de bu işte! Bu kalas niye yapmasın? "Yap!" diyen olmadıysa, kışkırtacak ya da umut verecek bir şey mi olmuştu da; buna kalkışmıştı herif? Şimdi anımsıyordu, ay kanamasında pamuk istediği, yüzüne ters bakan herif de buydu. Öteberi aldırdığında, paranın üstünü, paketleri verirken sakınmadan uzanmış, elinin eline sürtünmesine aldırmamıştı pek, anımsıyordu. Herifin dik dik baktığını da daha net anımsıyordu şimdi, bu bakışın kuytularında oynaşıp duranları da! Çağrı saymıştı sürtünmeyi demek! Öyle saymak işine geldi hayvanın! Ne olurdu bıraksaydım da yapsaydı? Göğüslerini sıkarken haz duyar gibi olmuştu bir ara. Boynunu, yanaklarını öperken de. Saldırıya uğramanın ürküsü içinde batıp çıkmıştı bunlar. Adamın kaskatı erkekliğine dokununca midesinin bulandığını anımsadı. Şimdi şimdi bilincine varıyordu bir şeyin; saldırgan yapısını sevmiyordu erkeğin! Duyguları, davranışları, kadına yaklaşımları, elleri, kafaları, cinsel organları, tüm varoluş biçimleri, içindeydi bu yapının! Kadına koşan, kadını arayan bu yapı, salt erişmeyi değil,

paralamayı, ezip aşmayı tutku edinmişti! Doğa mı veriyordu erkeğe bu dürtüyü, toplumdan mıydı? İkisinden de bir şeyler kaptığı belliydi. Sevmeyecek miydi erkeği? Bilmiyordu. İçinde kuruyan bir şey vardı. Herifin, tepinirken ayaklarına çarpan erkekliği itici biçimde çirkin, gülünçtü! Turgut olsa ne değişecekti? Biraz daha çirkin, biraz daha gülünç olacaktı! Saçmalıyordu belki de! Bu hücrenin baskısından, uğradığı saldırıdandı belki! Ruhsal bir deprem yaşıyordu! Hayır değildi! Yeni değildi bu duyguları. Kendinden de saklayacak değildi artık! İzmir'de karşılaştığı Ester'le konuşmaları, birçok arkadaşlarının evlendikten sonra ayrılıp birlikte yaşamalarından söz ederken kızın gözlerindeki parıltı takılıp kalmıştı kafasına. Jülide'yle birliktelerken, hele Salih'in, sevişmelerini istediğini, utangaçça kaçırdığı gözleri dolu dolu, söylemesinden sonra, her safça bakışında, her duygulu konuşmasında yadsımaya çalıştığı bir istek kımıl kımıldı kıza karşı içinde. Hücrede eline geçen ilk pusuladaki Jülide imzasını görünce içinde kabarıp taşan duyguların, ayağını kesmesiyle düştüğü acı boşluğun temelinde varolanı bilmesine karşın niye yadsıyordu? Banyoda çırılçıplak, yan yana, Jülide'nin güzel memelerine uzanırken gördüğü düşü, aylardır kirlenip bir tek banyo yapmamasına yormak, ikiyüzlülükten başka neydi? Ne gerek vardı bu sinsi yalanlara? Doğal mıydı bu duygular, değil miydi; bilmiyordu ama, gerçekti. Gerçekse niye doğal olmasındı? Okulda kızlarla yaptıkları, erkeksizliktendi belki. Erkeği görmüş, tanımıştı. Bağ evinde bir parmak kız çocuğu iken orasını tutturan emir erinden şu gözü dönmüş yaratığa kadar, her yan erkek doluydu! Buydu işte erkek! Çocuk doğurmayı hiç düşünmediğine, düşünmeyeceğine, böyle bir olasılık, içinde salt ürperti uyandırdığına göre, erkeğe ne gereksinimi vardı? Erkeklerin tuzağından kurtulmaktı sorun! Korkuyordu erkeklerden. Tiksintiyle karışıktı korkuları. Vardığı bu açık sonuçla beynindeki karmaşık gündem ayaklanmış, acılı bir kıskaçtan kurtulmuştu yüreği? Yılanlarla çevrilmişti; günlerin getireceğini kirpi gibi beklemeliydi o da! Kitap da okumuyordu; bırakmıştı kendini. Uykuları daha kötüleşti önceleri; sonra sonra eskiye döndü. Düş kuruyor, uykularında güzel düşler olsun istiyordu hep. O kadar kısa süreli oluyordu ki uykuları çoğu kez, gördüğü düşlerle kurduğu düşler, birbirine ka-

rışıyordu! Ne değişen görevlilerle ilgileniyor, ne kilit altındaki minicik delikten bakıyordu artık. Geleceklerdi bir gün nasıl olsa; gelsinlerdi. O saldıran herifle karşılaştı bir iki; aynı dangalak bakışlı adamdı. Hiçbir tepki duymamıştı o da içinde. Sürüdeki hayvanlardan biriydi! Beklediği gün de geldi sonunda! Kapısı açıldı birden bir gün, öğleüstü; gözlüklü, uzunca biri,

— Toplan, gidiyorsun! dedi.

Gidiyor muydu? Şaşaladı bir. Nereye gidiyordu? Soramadı. Açık kapı önünde bekliyordu adam. Çamaşırları bohçaları. Çatal, kaşık, bir iki tabağı, yiyecekleri genişçe yağlı kâğıtla paketler gibi toparladı, yatarken üstüne çektiği mantosunu giyindi çabucak; elinde paketi, bohçasıyla yürüdü adamın peşi sıra. Küt küt atmaya başlamıştı yüreği. Cezaevi'ne gidiyorsa kurtulmuş demekti! Kolay bırakırlar mıydı öyle! Koridoru yürüdüler; birilerinin oturduğu camlı bir odanın önünden geçip kapıya geldiler. Açtı kapıyı, çekilip yol gösterdi gözlüklü adam,

— Gidebilirsin, dedi.

İnanamamış gibi baktı adamın yüzüne. Git diyor herif işte; ne duruyorsun? Dönüp çıktı. Arkasından kapanan çift aylı kapıyı görünce inanır oldu bırakıldığına. Merdivenleri inerken, ardından seslenip geri çağıracaklar ya da alt katlarda biri yolunu kesip dön geri ettirecek duygusu da yanı sıra birlikte iniyordu! Gelip gidenler arasında avluyu geçip buz gibi sokağa çıkınca aymış gibi oldu. Bırakmışlardı işte! Ne yapacaktı şimdi? Donuyordu soğuktan; doğru eve gidecekti, ne yapacaktı? Hangi eve? Bahçekapı'ya yürüdü. Gözüne ilk çarpan köşedeki tütüncüde asılı, aylardır yüzünü görmediği gazetelerdi. *Tan*'la *Vatan* alıp bir taksiye atladı hemen, "Cihangir" dedi. En sıcak yer orasıydı. Kendini doğruca banyoya atabileceği tek yer de orasıydı. Manşetlerine göz attı gazetelerin; şaşırdı. Türkiye, Almanya ile Japonya'ya savaş duyurusunda bulunmuştu dün. Bu işin onuruna mı salıverdiler bizi de? Katlayıp çantasına soktu gazeteleri. Tramvaylar, arabalar kaynaşan Eminönü Alanı, Haliç, Galata, Ceneviz Kuleleri, Galata Köprüsü, Sarayburnu, Karaköy, uzaktan görünen karşı kıyılar, Marmara'nın kapısında ayaküstü bekleyen Kız Kulesi, gidip gelen gemiler, ağırdan gezinen martılar, dumanlı, soğuk kış

gününün külrengi çatısı altında, yol boyu, hepsi de bildik biçimde dizilmişlerdi karşısına. Düş filan da değildi! Tophane'de İtalyan yokuşunu çıkıp da eve yaklaşınca içine iyice yerleşmişti gerçeklik duygusu. Sevinmeye başlamıştı. Altından bir şey çıkmazsa kurtarmıştı paçayı. Verilen o gözdağları peki? Şöyle bir göründüler demek; ürküp de bir nanelere kalkarım belki diye! Peki, o asker yargıcın... Kaşınıyor musun nedir? Bıraktılar işte, daha ne istiyorsun? Apartmana girip de asansöre binince heyecanlanmıştı. Katta inip kapının ziline basınca, Mükerrem Hanım'ın şimdi onu nasıl karşılayacağını görür gibi oldu! Hizmetçi kadın açtı kapıyı. Necla'yı görünce şaşırmış gibi oldu.

— Ne o tanımadın mı gene? deyip girdi içeri.

— Yoo, tanıdım dedi kadın. Ağşama gelüsün dediydi Hanım.

Akşama mı gelirim, demiş Hanım? Biliyorlardı demek çıkacağımı!

— Nerde Mükerrem Hanım?

— Bilmiyem. Çıktı zabağnan? Gelür. Buyur sen!

Buyurduk! Çıkacağımı nerden biliyordu bunlar? İncesini düşünecek durumda değildi. Eşref Bey'in aralık kapısından göz attı içeri; ilacını veriyordu kadın. Odasına gidip üstündekileri çıkararak banyoya geçti hemen. Şofbeni yakıp doldurdu küveti; girip buğulu sulara bıraktı kendini. Gözlerini özlemle kapatıp uzun süre kaldı öylece. Kalkıp duşta bir güzel yıkanarak çıktığında annesi gelmemişti daha. Giyinip tarandı odasına geçip. Acıkmıştı. Mutfağa gidip yemeklere baktı. Tenceredeki lahana sarması ılıktı. Tabağa alıp atıştırdı çabucak. Dolapta sütlaç kâseleri vardı; birini çıkarıp yedi onu da. Hizmetçi kadın bulaşıkları yıkarken babasının odasına gitti; uyuyordu Eşref Bey. Yüzü iyice çökmüş; dudağı, yanakları sarkmıştı. Yorgan altındaki göğsü ağırdan inip kalkıyordu. Bakıcı kadın da uyukluyordu, yandaki sedirde başını yastığa dayamış. Uyku bastırdı onu da. Gazeteleri okuyacaktı oysa; gözleri kapanıyordu. Gidip odasına uzandı. Nasıl rahattı yatak! Battaniyeyi üstüne çekip derin bir uykuya bıraktı kendini. Uyandığında karanlıktı oda. Dışarının ışıkları sızıyordu kapı aralarından. Gerinerek kalktı. Tatlı bir uyuşukluktan kurtulmaya çalıştı. Tüm isteklerine kavuşup gevşemişti gövdesi. Ka-

pıyı sessizce açtı. Kapısı açık mutfaktan geliyordu ışık; öte yanlar karanlıktı. Yaklaştı yavaşça. Mutfak masasının yanındaki sandalyede, elindeki kahve fincanına eğilmiş, fal bakıyordu Mükerrem Hanım! Bilmezdi, fal da öğrenmiş bu! Esma'dan öğrenmiştir! O iyi uydururdu.

— Nasıl çıktı fal? İyi haberler var mı?

Sıçrar gibi kalktı Mükerrem Hanım. Kucaklaşıp öpüştüler. Zayıflamış mı bu kadın? Gerçekten de zayıflamıştı Mükerrem Hanım; kuş gibi titriyordu Necla'nın kollarında.

— İki kez geldim odana; öyle derin uyuyordun ki, kıyamadım!

Der demez de ağlamaya başladı Mükerrem Hanım.

— Aman, başlama gene! Çıktım diye mi ağlıyorsun?

Durulmaya çalışırken,

— Sana değil, kendi yazgıma ağlıyorum kızım ben! dedi.

— Amma dokunaklı söyledin; beni de ağlatacaksın!

Derinden iç geçirdi Mükerrem Hanım, hıçkırıklarını tutmaya çalışarak.

— Sen ağlar mısın hiç, dedi. Ağlatırsın!

Sanki görmedi ağladığımı da, aptal kadın!

— Çıkacağımı nerden duydunuz? Galip mi söyledi?

Duraladı Mükerrem Hanım. Gözleri yeniden doldu dolacaktı. Tuttu kendini,

— Galip Bey burda değil ki, dedi. İsviçre'ye gitti bir ay önce. Biri telefon etti dün geç vakit. Babana çok saygısı olan biriymiş; adını vermedi. Kızınız yarın akşama kadar çıkacak, dedi. İki hafta öncesinden de prova sözü verdimdi terziye bu sabah için.

Galip Bey İsviçre'ye mi gitmiş? Cehenneme gitsin!

— Jülide nasıl?

— Bilmiyorum. Bir kliniğe yatacağını söylemişti. Görünmedi bir daha.

— Neymiş? Ağır bir şey mi?

— Bu kadar söyledi telefonda. Kliniğin adını bile vermedi, daha kesin belli değil diye! Ben de soramadım Kadın hastalığı sanki!

Necla'nın tutuklanmasını, epey bir süre sonra Mükerrem'den telefonla öğrenince ağlayarak gelmiş Jülide. Bir gün önce de Necla'nın

isteklerini bildiren pusulayı almışlar; kapıcıyla konuşacaklarmış ki, işi Jülide üstlenmiş hemen. Hastalık çıkıncaya kadar da aksatmamış, sağ olsun. Bulunmaz kızmış o! Öyleymiş gerçekten de. Sen de bulunmaz annesin! Tutamadı kendini,

— Sen niye gelmedin? dedi.

Yüzünde bulutlar gezindi Mükerrem Hanım'ın.

— Düşüp bayılsa mıydım polis kapılarında? dedi. Biz alışkın değiliz böyle şeylere. Galip Bey, Sait Bey'le konuşuyordu hep. Görüşmek yasak dediler. Ne çektiğimi ben bilirim!

Yalan değil, çekmiştir! Çektiğinin kimseye yararı olsa bari! Jülide'ye telefon etmeliydi.

— Ne olur, bırak bunları da, anlat lütfen! dedi Mükerrem Hanım, ağlamaklı bir sesle. Ne oldu, nedir bu iş, ne dediler sana, ne yaptılar?

— Bana mı soruyorsun? Galip Bey'den öğrenmişsindir. Sait Bey söylemiştir ona ne olduğunu.

— Kimse bir şey söylemedi bana! Komonistmişsin; onu diyorlar. Bilmeyen mi kaldı onu! Nedir, ne buldun bu komonistlikte, anlatır mısın bana da?

Tutamayıp güldü Necla. Anlatsam anlayacak da!

— Boş yere yorma kafanı, dedi. Çıktık işte! Bırakırlar mıydı bir suçum olsa! Ülkeyi eline geçirmiş bir sürü zebani! Onlara da kalmayacak! Babam nasıl? Biraz kötüleşmiş göründü bana.

Bakışları kararmış Mükerrem Hanım'ın; hafiften iç geçirdi,

— Bilmiyorum, dedi. Hep öyle işte!

Bir sessizlikten sonra kalktı Necla,

— Jülide'yi arayayım, dedi.

— Yanıt vermiyor. Ben aradım birkaç kez.

Gidip çevirdi numaraları; gene yanıt vermiyordu Jülide'nin telefonu. Salih'i mi arasaydı? Tiyatrodan telefona oyuncu çağırmak da sorundu. Gidip odasındaki bugünkü gazeteleri aldı; tiyatronun duyurusundan telefonu bulup çevirdi. Konuşmadaydı sürekli. Bir ara yakaladı. "Kim arıyor?" dedi ince bir erkek sesi. Adını verdi. "Bir dakika" dedi adam. Beklerken kapandı telefon. Birçok kez çevirip yeniden yakaladı; Salih'i istemiştim demin. "Yok" dedi aynı ses. Gerçekten mi yoktu; yok mu dedirtmişti? Acılı bir çizik atıldı yüreğine.

Hizmetçi kadın akşam yemeği için masayı düzenliyordu. Mükerrem Hanım salona geçerken,

— Halanı arasana, dedi. En çok o sordu seni.

— Arayamam şimdi!

Annesinin peşi sıra yürüdü salona. Karşısına otururken sordu tutamayıp,

— İsviçre'ye mi gitti dedin, Galip Bey?

— Evet.

— Ne varmış İsviçre'de?

Tedirgin kımıldadı Mükerrem Hanım,

— Bilmiyorum, dedi. Bir bankayla ilgili iş sorunuymuş.

— Sizin ortaklığınız ne oldu?

Duraladı. Gönlü yoktu pek bunları konuşmaya. Kendini zorlar gibi,

— O bankanın bir yan kuruluşu yapmaya mı çalışıyorlarmış, ne, dedi. İyiymiş durum. Kromlar İngilizlere satılmış. Elinden geleni yapıyor Galip Bey. Epey para çektik.

İngilizlere mi satılmış? Yok, Almanlara sataca klardı! Satacak Almanya mı kaldı? Neyi sorsundu başka? İyi; Galip belasından da kurtulmuştu. Hizmetçi kadının çağrısıyla yemek odasına geçtiler. Öğlende atıştırdığı lahana dolmasına, zeytinyağlı enginarla çorba eklenmişti. Başlıyorlardı, telefon çaldı. Yüreği hop etti; Jülide olmasındı! Kalkacaktı ki, kadına bakmasını söyledi Mükerrem Hanım. Kadın gidip açtı telefonu, geldi biraz sonra; Pakize Hanım'mış, Hanım'ı istiyormuş. Söylenerek kalktı Mükerrem Hanım; hep de yemekte arardı bu kadın! Biraz sonra dönüp otururken,

— Göz aydınlığına açmış, dedi. Seni görmeye geleceklermiş yarın.

Çorbasına eğildi Necla, ses çıkarmadan. Yarın burda bulurlarsa beni görürler!

— Ne oldu. Kâtibiyle hırlaşıyorlar mı gene?

— Pek eskisi gibi ağlaşmıyor Pakize, dedi Mükerrem Hanım. O kadın, nedir o Sitare miydi, onun ölümünden sonra, daha ölçülüyüşmüş Mithat Bey, Pakize'nin dediği.

Birden duraladı Necla. "Sitare"mi diyordu? Ölmüş müydü?

— Bu şarkıcı Sitare mi?

— Evet.

— Öldü mü o?

Necla'nın boşalmış çorba tabağını alırken,

— Araba kazası olmuş ya, dedi Mükerrem Hanım. Sen yoktun o günler.

— Mithat Bey'le ne ilgisi var?

— Onunla yaşıyormuş diyorlardı, ne bileyim?

Necla'nın gösterdiği ilgiye şaşırmış gibi baktı,

— Tanıyor muydun? dedi.

Ne diyeceğini bilemeden kaldı bir,

— Gazinoda görmüştüm bir kez, dedi.

Necla'nın durgunlaştığı gözünden kaçmamış gibi,

— O da sizdenmiş! dedi Mükerrem Hanım.

Daha da şaşırarak baktı Necla. Neyi kurcalıyor aklınca bu kadın?

— Bizden miymiş? dedi tersler gibi yüksekten bir sesle.

Ürkmüş olmalıydı Mükerrem Hanım; açıkladı çabucak,

— Pakize söyledi, dedi. Ne bileyim? Son derecede komonistmiş kadın! Eyüp'e gidip kurban kestirdi, kadın öldü diye.

İçine çöken acı, "son derece komonist" sözüne gülmesini de engellemişti, şaşkınlığa düşmesini de. Çelişkili duygular içinde dönenip durdu bir süre. Asıl kaynağı neydi acının? Adı sonradan Mithat Bey'e çevrilen, eskilerin Kâtip Mithat'ını da bir iki kez görmüşlüğü vardı. Hamamböceği gibi bir herifti anımsadığı. Nerden nereye? Turgutçuğum Sitare'sini bu herifle bölüşüyordu demek! Hem de, son derece de komünist olarak! Şu aptal karıların sözünü! Aptal maptal, Turgut'la bağı olduğuna göre işin bir gerçek yanı vardır; boş durmamıştır Turgut Yoldaş! Karmaşık görünümünün çekiciliğine kaptırmadan, derinliğine eğilip baktın mı, dayanılmaz biçimde yalınkattı, yaşam denen öykü! Hem de nasıl mide bulandırıcı!

— Ne kazasıymış bu?

— Kaza işte! Maçka'da araba çarpmış; içkiliymiş sabah sabah. Bir düğünden mi, meyhaneden mi dönüyorlarmış ne.

— Ne arabası?

Tabağa koyacağı dolmaları, bir türlü kaşığa alamıyordu Mükerrem Hanım. Bir sinirliliği vardı, görünen. Yeni mi? Çoktan beri böyle bu!

— Valla, aslında saklıyorlar, dedi Mükerrem Hanım. Sen de bir yerde söyleme lütfen! Öner Bey'miş arabayı süren, Pakize'nin dediği.

— Öner Bey mi?

— Başkan'ın oğlu. Peşindeymiş kadının. Örtbas ettiler. Duymayan da kalmadı ya. Aşağıkilerin bile dilinde!

Konuyu değiştirmek için miydi; aşağıkiler üstüne ayrıntılı bilgilere geçmişti Mükerrem Hanım. Küçük oğlanı Amerikan Kolejine... Dinlemiyordu. Kazada ölen Sitare; o gece gazinodaki, taşbebek gibi boyaların içinden gülen ışıltılı bakışı ile gözlerinin önündeydi. O gece de kızamamıştı; şimdi de içi yanmıştı. Erkeklerin parçaladığı bir kadındı. Kaza değildi belki de! Yemekten kalkınca da, başında ağrı olduğunu söyleyip odasına geçti, uzandı gazetelerle. Neler olmuş dünyada! "Yalta Konferansı" sözü geçiyordu kimi yazılarda. Şubat başlarında yapılmıştı. Nerdeydi bu Yalta? Kırım'daymış. Roosevelt, Churchill, Stalin bir araya gelip anlaşmışlar, dünya sorunları üstünde. Savaş bitince, dünyayı barış içinde yaşatacak Birleşmiş Uluslar Örgütü'ne girebilmek için de Türkiye'nin Almanya'ya, Japonya'ya savaş duyurusunda bulunması koşulunu koymuşlar. Demek bizimkiler de o nedenle... Uyku bastırmıştı gene. Günlerin, ayların gerginliği, yorgunluğu çıkıyordu. Usulcacık kalkıp tuvalete gitti; dişlerini ovup bitirdi işini, döndü. Mükerrem Hanım radyo dinliyordu salonda. Kafası bir süre Sitare'ye takıldı gene. Turgutçuğum, şunun bunun artığından kaçamaklar yapıyormuş demek! Zavallı Sitare! Sabah sekizde kalktığında sessizdi ev. Gidip bir duş yaptı. Giyindi, tarandı. Mutfağa geldiğinde çok sağlıklı duyumsuyordu kendini; açtı. Hizmetçi kadın çayı demlemişti; mis gibi bir çay kokusu yayılıyordu demlikten. Kadınla birlikte düzenlediler kahvaltı masasını. Sahanda yumurta yaptı kendine. Oturmuştu ki, Mükerrem Hanım göründü. Sabah sabah nasıl mutsuzdu bu kadının yüzü böyle! Nasıl olacaktı ya? Ağzından çıkan, "Günaydın" sözü bile yaslı gibi! Oturdu karşısına. Gözleri Necla'nın üzerinde, kadının önüne koyduğu demli çayı yudumlamaya başlarken,

— Ne o? dedi. İvedi bir işin varmış gibi?

— Hemen çıkmam gerek.

Yüzünde hiçbir şey oynamadı Mükerrem Hanım'ın; söyleneni algılamamış gibiydi. Anımsadı birden,

— Pakizeler seni görmeye geleceklerdi bugün, dedi.

— Selam söylersin! Sağ olsunlar! Bekleyen bir sürü iş var; çıkması zorunluydu dersin!

— Akşama gelirsin!

— Sanmıyorum, dedi. Çok zaman yitirdim. Doktora için çalışmam gerek.

Üstelemedi Mükerrem Hanım. Kahvaltıya uzandı isteksizce. Kalkıp Jülide'yi aradı, gene yanıt yoktu ev telefonunda. Demek hastanede bu kız! Kötü bir şey olmasın da! Toparlanıp evden çıktığında annesindeki değişimi düşünüyordu. Eski Mükerrem Hanım değildi. Hangimiz eskisiyiz? Öyle değil bu! Bezgin, bıkkın, küskün! Küskünlüğü bana; parlak damat adayını kaçırdık! Bezginliği, bıkkınlığı da yaşamına. "Yazgıma ağlıyorum!" dedi ya. Genç sayılır kadın, yatalak koca başında bekleyip duruyor; nasıl olacaktı başka? Süzülmüş bir güzelliği var; süzüldükçe de güzelleşiyor sanki! Eski hantallıktan kurtuldu. Ne kadar az şey yedi kahvaltıda! Gece de yemedi pek! "Paran var mı?" diye de sormadı çıkarken! Çantasına, bulamam diye – ekmek karnesi yoktu– ekmek koymayı da kendisi akıl etmişti! Parası da vardı. Böyle miydi eskiden Mükerrem Hanım? Mantosuna sarınmış, yokuş aşağı ağır ağır Fındıklı'ya inerken, ilk nereye gideceğini düşünmeye başladı. Fakülteye mi uğrasaydı bir? Sömestr dinlencesinde olabilirdi fakülte. Laleli'ye mi gitseydi? Kitapları, yazıları, her şeyi konaktaydı. Fındıklı'da bindiği Ortaköy-Aksaray tramvayından indi Beyazıt'ta. Kar serpiştiriyordu. Alana baktı. Küllük'e, ortadaki havuza, üniversite kapısına, gidip gelen tramvaylara, insanlara baktı. Karanlık hücrede özlemini çektiği şeyler bunlardı işte! *Tan*'la *Vatan* aldı yol üstündeki tütüncüden. Eve doğru yürürken de hiçbir heyecan yoktu içinde. Bir de gitmişim ki yanmış konak! Sokağı döndü, konak monak yanmamıştı; kararmış tahta yüzündeki kirli, yorgun pencereleriyle o da yerli yerindeydi! Anahtarı kilide sokup döndürürken, Turgut'la Rıfat için yaptırdığı anahtarları düşündü. Onları

sorsalardı bir de! Yanıtlarını bulmuştu kendince ya, nerden soracaklardı ki? Turgut Yoldaş'ın kuruntuları! Nâzım'ın şiirleri için de nasıl ürküye kapılırdı o günler! Kuruntu ona da bulaşmıştı; eve gelen kilit tamircisi oğlana nasıl takılmıştı o da! Körle yatan şaşı kalkar dedikleri! Neyse ki, bitti o iş! Kapıyı açıp içeri girince ayağının dibindeki, elektrik faturalarıyla, zarfa eğildi hemen. Alacalı pullarından hemen çıkardığı gibi, mektup Sadi'dendi. Tarihine baktı; bir ay önce gelmişti. Oturup merdivene, açtı zarfı. Gene bir sürü edebiyat döktürmüştü oğlan! Sevdiği adam ölmüş bunun! Kansermiş, kendine mi kıymış? Üzüldü. Vah Sadiciğim! Savaşın bitimini dört gözle bekliyormuş, İstanbul'a dönmek için. Gel de, kurtar beni bu konaktan! Yaşadıklarının burukluğu sinmiş bu konaktan ayrılmayı hiç de istemiyordu oysa. Laleli'yi boşaltıp buraya yerleşmeyi bile geçiriyordu içinden. Elektrik faturalarına baktı; son uyarı iki aylıktı. Uzanıp merdiven başındaki düğmeyi çevirdi; kesikti elektrik. Önce bunu açtırmak gerekti. Canı sıkıldı. Her şeyi yeniden düşünmesi gerekiyordu. En üst kata çıktı. Polislerin alıp götürdüğü gün gibiydi her şey. Soğuktu. Elektrik sobası da yanmıyordu. Mantosuyla sandalyeye ilişip eve, camın ötesinde serpiştiren karlara baktı bir süre. Aşağıdan odun çıkarıp sobayı mı yaksaydı? Erkenden kararıyordu ortalık; elektrikleri kesik evde ne yapacaktı? On bire geliyordu daha; çok vardı akşama. Kalkıp ağır ağır indi merdivenleri. İkircikliydi. Birinci kata inince durup kapıya baktı. Katları kilitlemeden çıkmışlardı aramadan sonra. Açıp girdi birinci kata. Fareden ürküp attığı çığlık, polisin sıçraması geldi gözlerinin önüne; güldü gene. Niye korkuyordu sanki fareden? Ayıptı! Fareler korkup kaçıyordu insanlardan. Bu güzel halıları, mobilyaları da fareler kemiriyordu. Sadi gelmeden bir temizletse miydi bütün konağı? Bir de badana! Mükerrem Hanım'dan para çekip şurasını, burasını onartsaydı biraz. Merdiven korkulukları çürük diş gibi sallanıyor, çivileri fırlamış kirli basamaklar, gıcırtıyla iniliyordu her basışta. Tavan akıyordu kimi yerlerde. Oğlan, koskoca konağı bırakmıştı ona, ince bir karşılık gerekmez miydi? Parti bile borçluydu bu oğlana! Arkadaşlar yararlanmıştı! Duvarda asılı, erimiş atlas levhaya takıldı gözleri. Ne güzel işlemeleri vardı! Hepsi antika şeylerdi bunların. Ne değerliydi kim bilir? Yazılar vardı

kıyılarında. Korkusunun üstüne gider gibi yaklaşıp uzunca, üst üste yığılmış halılarla duvar arasındaki bir çıkıntıya yayılmış seccade benzeri bir şey ilişti gözüne. Yazılar ondaydı. Bir "Allah" yazısını okuyabildi Eski Türkçe. Başka yazılar da vardı; dua olmalıydı. Sırma işlemeydi hepsi. Korkusunu yenmeye çalışarak uzandı. Ucundan tutup kaldırdı; nasıl güzel şeydi bu! Geometrik arabesk yazı biçimleriyle sade renkler nasıl bir uyum içindeydi! Yukarı götürüp divanın arka duvarına mı assaydı? Bıraktı. Aşağı katlardaki eşyaları da kullanabilirsin demişti ya Sadi! Sıçanlara yem olsun mu demişti? Yüreklenmişti artık; çatlak aynanın dibinde üst üste yığılı kadife köşe yastıklarıyla alttaki minderlere yaklaştı. Varsa, burdadır sıçan. Öte baştaki halılardan atlamıştı geçende. Korkmuyordu ki artık! Kıyılarına altlı üstlü kordon çekilmiş minderler de güzeldi. Böyle kalın, yün müydü bunlar? Korkuyu aştığını kanıtlama isteğiyle uzanıp tuttu üstteki minderi, çekti biraz. İğreti yığılmış yastıklar duvarın dibine kayıverince yüreği hop etti gene. Sıçan mıçan çıktığı yoktu ya; korkuyu yenemiyordu işte. Dönecekti ki, duvarla minder yığını arasında sıkışık duran tahta bir şeyin kıyısı çarptı gözüne. Bir yüreklilik gösterisiyle çekiverdi minderleri. Çevrede yığılı eşyayla uyumsuzluk örneği, kirli bir tahta valiz çıktı ortaya. İki küçük örümcek kaçıştı duvar boyu. Çekti valizi. Kilidi kırıktı. Boştu. Bir anlam veremeden içine, dışına bakmaya başladı. Kırıklar, çatlaklar, koparılmış vida boşlukları vardı içinde valizin. Bir şey sökülüp alınmış burdan! Baskı aygıtı belki! Bir şey parladı kafasında. İyi anımsıyordu; ilk gördüğü gün bu minderler, bu yastıklar da böyle bir arada, üst üste yığılı değildi. Burda da değildi bunlar; halıların ordaydı. Anımsadı, polisin arama yaptığı gün de gözüne çarpmıştı bu değişiklik. Boş valizi saklamak için mi yığmışlardı böyle? Boş değildi demek. Bunu niye bıraktılar peki? İçine bir şey mi koyacaklardı sonra? Kırık kilidin kıyısında, tahtaya yazılmış minicik yazılar çarptı gözüne. Eğilip baktı; sayılar, harfler vardı. Silikti, çok güçtü okuması. Yabancı görünümlüydü harfler de; Yunan harfleri gibi. Kiril mi yoksa? O gün polisin gözüne çarpsaydı bu, işler karışır mıydı? Ne yapmalıydı şimdi? Saklanacak nesi vardı bu tahta parçasının? Kırıp yaksa mıydı? "Niye yaktın?" derlerse bir de! Kimmiş diyecek? Turgut mu? Ona

karşı, "yaktım!" diyecek olmanın keyfi ile alıp çıktı odadan! Bana mı verdiler ki, benden soracaklar! Merdiven altında, çıra yardığı satırla parçaladı; bir kucak odunla birlikte çıkardı yukarıya. Sobayı yaktı. Soyunup dökündü ısınmaya başlayan odada; gazeteleri çıkarıp göz attı. Dünden bu yana değişen bir şey yoktu pek. Kitaplarını elden geçirmeye oturdu. Notlarını, yazılarını toparlamaya çalışıyordu ya, kafası Jülide'deydi ne yapsa. Hiç aklına gelir miydi, çıkıp da Jülide'yi göremeyeceği? Tiyatroya mı gitseydi kalkıp. O Salih denen herif çıkmayıp "yok!" dedirtirse gene! Telefonda adını vermişti; arayabilirdi istese. Ya gerçekten yoksaydı o gün; ya söylememişlerse! Evlerine mi gitseydi? Evde olsa telefona çıkmaz mıydı. Ya telefonları bozuksa? Bütün terslikler de beni mi buldu? Öğlene doğru, yükledi notlarını, kitaplarını çantasına, sobayı söndürüp çıktı evden. Kar tutmuştu; apaktı Beyazıt Alanı. Emin Efendi Lokantası'na doğruldu. Çanta çok ağırdı ya, acıkmıştı. Pek kimseler yoktu lokantada. Karnını bir güzel doyurup çıktığında kar lapa lapa yağıyordu. Sevinç doluyordu içine; bayılırdı böyle havada yürümeye. Şöyle kendince yürümenin mutluluğuna bile aylarca özlem duymuştu; oh be, özgürdü işte! Tramvay da beklemedi. Koska'dan fıstıklı helva, peynir, bisküvi, çay alıp Laleli'ye indi ağır ağır. Tayyare Apartmanları'nın avlusunda kartopu oynayan küçük çocuklarla, hele bir küçük kızın attığı kartopunun sırtına çarpmasıyla bir kat daha arttı sevinci. Eve çıkıp açtı kapıyı. Burası da bıraktığı gibiydi. İlk işi elektriğe bakmak oldu; yanıyordu. Kapı altından atılmış fatura filan da yoktu. Jülide'de anahtarı vardı buranın; uğruyordu demek. Ev buz gibiydi. Gidip radyoyu açtı hemen; kurcalayıp güzel müzik veren bir istasyon buldu. Sobayı yaktı. Pencere önündeki koltuğa bıraktı kendini; camın ötesinde ağır ağır düşen kar lapalarına daldı. Yeni bir yaşam başlıyordu. Yeni bir yaşam başlatması gerekiyordu! Kendine apaçık, içtenlikle söylemeliydi gerçekleri. Karanlık hücrelerde işkence beklentileri, kolay dayanılır şey değildi. İşkenceden dönen Seher'in yerlere sarkan saçları üstündeki tepetakla çevrilmiş baygın, minik yüzü, kanlı ayakları çerçeveli bir resim gibi çakılıydı belleğinde. Şimdi atlatmışsa –ne demişti binbaşı yargıç? "Atlattım san!"– bunda belli ki, Eşref Bey'in daha unutulmamış saygınlığının da payı vardı. Sürüp gitmezdi o da. Niye katlansın

dı bunlara? Korkuyor muydu? Doğal değil miydi. Korkmaması, korkmasına karşın bütün bunları göze alması için bir neden mi vardı? Güvenmediği, kim olduğunu bile bilmediği birileriyle işlere kalkışacak, sonra gene bir gün, hiç tanımadığı birileri karanlıkta tepesine binip bu neye yaradığını bile doğru dürüst bilmediği işlerin acısını ondan çıkaracaklardı! Tümü de -en iyisi Turgut!- erkekti bunların! Seher'in, lacivert giysili iki hayvanca taşınan, ölü kanarya başı gibi sarkmış yüzündeki kimsesizlik, umarsız bir acıma duygusu uyandırıyordu. Bir gün de onu getirip atacaklardı hücreye böyle! Niye bunu göze almalı, niye bu acınası duruma düşürmeliydi kendini? Bunları böyle büyüterek düşünmenin de gereği yoktu. Bir daha bulaşmayacaktı böyle işlere, o kadar! Doğru dürüst de bir şey yapmamıştı aslında. Bir de yapsaydı neler olacaktı kim bilir? "Parti istemiyor, ben istiyorum" demişti Turgut! Niye öyle demişti? Belliydi; hem ona olan sevgisini, bağlılığını sınavdan geçiriyordu, hem de gizliliği güvenceye alıyordu! Ona neyini vermezdi ki o sersemliğinde! Ne Turgut vardı artık, ne başkası olacaktı; ne kimse önerebilirdi böyle bir şeyi, ne de o yanaşırdı. Başkalarına da bir kötülüğü dokunmadan kapatıyordu bu defteri. Şu dünya savaşı bir bitsindi; olaylar ne getirecekti bakalım? Çalışıp bir şeyler yapmalıydı üniversitede; alan boş gibiydi. Edebiyatı hep sevmişti aslında; şimdi güveniyordu da. O hücre bataklığında edebiyat okuyarak koruyabilmişti kendini; az şey miydi? Gücüne güç katan yoldu bu. Fakültenin tutumu ne olacaktı ona karşı acaba? Kapıyı gösterirlerseydi bir de. Asıl şimdi kaygılar basmıştı içine. Evet, asıl büyük tehlike buydu. Bir süre uzak durur, salt çeviriye verirdi kendini o da. Hep böyle sürüp gidecek değildi ya. Halide Hanım'la konuşurdu; nerden bulacaklardı iki dilden çeviri yapacak birini? Konağı boşaltıp bu eve yerleşecekti. Hemen de başlamalıydı! Kalkıp buraya taşındığından beri ilk kez tam benimseyerek dolaşmaya başladı evi. Eksikleri saptadı; alışverişe çıkacaktı yarın. Çantasına koydu listeyi. Jülidecik de uzatmadan çıkıp gelseydi artık! Erken, geç; gelecekti nasıl olsa... da ne diyecek, nasıl davranacaktı kıza karşı? Hücre karabasanında kesinkes söylediklerini, kendi kendine yinelemek bile kolay gelmiyordu şimdi. Erkek istemiyorum; seni istiyorum mu diyecekti? Ya çekip gider, yüzüne de bakmazsaydı

bir daha? Hem de öyle olurdu! Yılbaşı gecesi aralarına gelen, eşcinsel dediği tiyatrocu kadınlara, Jülide'nin alaylı, küçümser bakışları gözünün önündeydi. Kendindeki değişim, Turgut'un yarattığı sarsıntıdan kaynaklanan sağlıksız bir tepki olmasındı! Hiç mi istemiyordu erkekleri? İstemiyordu. İstememekten de öte bir şeydi. Turgut'la, daha önceki, erkek denen tüm yaratıklarla anımsadığı cinsel ilişkileri, ne çekicisi, tiksinti verir biçimde itici geliyordu. Üstüne kapanıp pis bir yükü taşıtmışlardı bir günler ona! Okulda Janet'le, herkesin izne çıktığı bir hafta sonu, yatakhanede birlikte geçirdikleri geceyi, yakıcı bir özlemle anımsıyordu şimdi! Ne iyi kızdı Janet de! Jülide'ye benziyordu. Yadsımaya da gerek yoktu, sürgit irdelemeye de; nerden kaynaklanırsa kaynaklansın bu duygular onun duygularıydı. İçiyle barışık yaşamak için kendine saygılı olmalıydı önce. Yatak takımlarını değiştirdi, rahat uyudu o gece. Sabah evden çıkınca, tertemiz karları yol kıyılarından akan çamurlu sulara çevirmiş, hafif lodoslu bir güneş vardı. Bulvarın ortasındaki, atkestanesi ağaçlarıyla çevrili yaya yolundan Aksaray'a indi. Dünyayı sevinçle selamlar gibi, sağa sola bakınarak yürüyordu. Bir tek tanıdığı da yoktu sanki bu kentte; kimseye rastlamamıştı! Dönüşte, elleri kolları dopdolu yokuşu tırmanırken de mutluydu. İyi bir koyun eti almıştı; eve gidip kerevizli, havuçlu, patatesli haşlama koyacaktı bir güzel şimdi; canı çok istemişti hücrede. Helvası da vardı. Kapıya gelince ağır fileyi yere bırakıp anahtarı sağa sola kaydırarak kilide soktu, döndürmeye çalışıyordu ki açıldı kapı; Jülide karşısındaydı. Koltuğundaki paketi düşürecekti nerdeyse. Ağzı, gözleri şaşkınlıkla açılakalmıştı. Gülsün mü, ağlasın mı, bilemeden bakan Jülide'yle sarmaş dolaş oldular birden. İçeri girip kapıyı kapattıklarında, bu kez de ağlayarak boynuna sarıldı Jülide. Serçe gibi titriyordu kollarında; mutlu bir akım geçti tüm gövdesinden Necla'nın.

— Seni bir daha hiç göremeyeceğim, sandım! diyordu Jülide.

— Gördün işte!

Necla'nın Jülide'ye diktiği gülen gözleri de dolu doluydu. Çok zayıflamış bu kız. Saydam kulakmemeleri pembeliğini yitirmişti; incecik balmumundandı sanki. Gözaltı yorgun, morarmış gibi.

— Ne oldun? Hastaymışsın; kliniğe yatmışsın dedi Mükerrem Hanım. Nedir, anlat!

— Kanamayla yattım, dedi Jülide. Rahimde ur var dediler. Onu aldılar. Kötü bir şey çıkmadı. Çok sarstı. Ağbimlerdeyim bir haftadır. Bugün ilk kez çıkıyorum. Sabah telefon ettim annenlere. Yatıyormuş Mükerrem Hanım. Hizmetçi kadın söyledi geldiğini. Evde değilmişsin dün gece. Doğru buraya koştum.

— Ağbimlerde mi kalıyorum dedin? Barıştınız mı?

Solgun gülümsedi Jülide,

— Öleceğim sandı ağbim; korktu! Yengem duymuş; nerden duyduysa. Çok iyi kadındır. Ağbim Salih'le konuşmuyor gene. Sen anlat asıl, ne oldu? Kurtuldun mu artık?

— Ne bileyim? Git, dediler geldik.

— Beni de sorguladılar, biliyor musun?

— Yo, nerden bileyim?

— Turgut'la ne varmış aranızda. Görüşüyor muymuşsunuz? Ben de anlattım her şeyi. İlk yıllarda Turgut'u seviyordu, dedim. Kavga edip ayrıldılar. Birbirlerini görmüyorlardı dedim. Bir kez, bizim düzenlememizle, Asmalımescit'te meyhanede nasıl karşılaştığınızı anlattım. Sonra da bir daha görüşmediler dedim. Gizli gizli buluşuyor muymuşsunuz? Olsa ben bilmem mi ayol? dedim! Ağzımdan çıktı birden öyle. Güldü adam da. Bir asker yargıç; saçları da asker saçı böyle, kısa. Armut sapı gibi bir herif.

Güldü Necla. Ne güzel oturtmuştu benzetmeyi! İçi kaynıyordu Jülide konuşurken. Belki de bu sözler kurtardı beni! Aptallık etme! Turgut, Halil, belki de Seher, dillerini tutmasalardı görürdün!

— Nasıl çağırdılar seni?

— Sana yemek getirdiğim bir gün, asker yargıç görecek seni, dediler; gittim ben de.

— Korktun mu?

— Yo, niye korkayım? Yiyecek değiller ya beni. Sevindim bile! Adama da sordum, seni ne vakit bırakacaklar diye!

Saf saf konuşmasına tutamayıp gülüyordu Necla.

— Ne dedi adam?

— Bir şey demedi. Suçun yoksa bırakılırmışsın.

Mutlu bir sessizlikte çekinir gibi bakıyordu Jülide.

— Turgut'tan değil mi bütün bunlar?

— Evet.

— Seviyor musun gene?

Meraklı bir gizin açıklanmasını heyecanla bekleyen Jülide'ye gözlerini dikti bir süre; başını ağır ağır iki yana salladı,

— Hiçbir erkeği sevmiyorum ben, dedi. Sadece seni seviyorum!

Ne demek istediğini anlamış mıydı? Birden pembeleşir gibi oldu Jülide'nin yüzü; şaşkın, utangaç bir gülümseme gezindi gözlerinde,

— Ben de seni ne çok seviyormuşum! dedi.

Yakalanmaktan kaçar gibi aldı hemen,

— Biliyor musun? çılgına döndüm. Burda yoksun! Konağa giderim yoksun! Fakülteye sorarım yoksun! Sizin evi açtım; o aptal hizmetçi çıktı, gelmedi, dedi. Gene bir yerlere kaçtı bu dedim. Çok da kızdım. Bir haber vermeden... Bizim Rum Okulu'nda bir öğretmen var, yazarmış; *Apoyevmatini*'de gazeteci filan, o söyledi bir gün kulağıma. Üniversiteden birileri tutuklanmış deyince pat diye korku düştü içime. Telefonda annenden öğrendim ki...

— Anlattı annem, dedi. Sağ ol! Nasıl kötü günümde yetiştin, bir bilsen!

— Daha önce bilsem bırakır mıydım ayol?

Gözleri dolacak oldu Necla'nın. Sandığından da iyiydi bu kız. Ama öyle uzaklardaydı ki!

— Ağbin Salih'le konuşmuyor diyorsun. Bir haftadır ağbinlerdesin?

— Çok bitkindim. Gureba'dan çıktığımda bırakmadılar; sen bakım istersin deyip yengemler aldı beni. Eve gitsem Salih durmayacak! Her şey yasak oysa! Şimdi provadalar da. Bilirsin deli gibidir o günler. Telefon açıyor. Ben arıyorum bazı. Meyhaneden meyhaneye geziyordur.

Kadından kadına, diyecekti Necla, diyemedi. Ne kadar saf bu kız! Olmayıp ne yapacak?

— Ağbimin inadı inat! diye ekledi Jülide. Salih diye biri yokmuş onun için. Hastanede karşılaştılar, başını çevirdi.

Güldü,

— Sen ağbimi görmedin, dedi. Kapı gibidir. Boks yaptı uzun yıllar. Salih'in gözü tutsa çoktan dövüşürlerdi.

Necla da güldü ağbisine sevgiyle.

— Epey çene çaldık, diye kalktı. Şu haşlamayı koyayım; öğlene bir şey yok evde.

— Ben öğlene kalamayacağım, dedi Jülide. Bir sürü ilacım var. Yemeklerden önce, sonra.

— Niye yanına almadın?

— Ne bileyim? Öyle bir fırladım ki evden! Bu havada çıkılır mıymış diye söylenip durdu yengem. Bir arabaya atladım hemen.

Biraz daha söyleştikten sonra, yarın akşama doğru geleceğini söyleyip ayrıldı Jülide. Sabah fakülteye gidecekti Necla. Jülide, dinlencenin bittiğini söylemişti. Yalnız kalınca kaygılar çöktü içine. Kötü bir şey olmasından hastalığı! Jülide'den de saklıyorlar belki! Nerden aklına geliyordu bu kötü olasılıklar? Sevdiklerin söz konusuysa geliyordu işte! Yemekler yaptı, evi düzenledi o gün. Çalışma masasını temizleyip notlarını elden geçirdi. Okuyacağı kitapları sıraya koydu. Gazetelere baktı. Çark dönmeye başlıyordu artık. Halide Hanımları, Mansur Beyleri görmeye gelmişti sıra; onlar ne havalardaydı bakalım? Ertesi sabah erken uyanmasına, evden erken çıkmasına karşın, gazete alıp güneşli günde sallanarak Beyazıt'a yürümesi; Beşiktaş tramvayını uzun süre beklemesiyle on'u etmişti Fakülte'ye vardığında. Derslere girmişlerdi. Koridorda koşturan bir iki tanıdık kıza rastladı, onlar da ya görmediler, ya görmezden geldiler. Olayı duymamış da olabilirlerdi; pek öyle ortada konuşulmuyordu bu işler! Öteden beri yıldızlarının barışık olmadığı, seminerdeki kitaplığa bakan suratsız karı, Necla kapıyı açınca, başını kaldırıp baktı bir, aynı suratsızlıkla eğildi önüne. Kapıyı sessizce çekti o da. Canın cehenneme şıllık! Halide Hanım'ın odası açıktı; girip oturdu. Raftaki İngilizce kitapları, dergileri karıştırmaya başladı ya, nasıl karşılanacağı bilmecesinin de ağırlığıyla hiç de kolay geçmiyordu saatler. Kapıdan uzanıp bakanlar oldu bir iki. Sonunda açıldı kapı; arkaya taranmış kır saçları, bağa çerçevede parlayan gözlükleri, kalın yün hırkalı sade giyim kuşamının gözlerden kaçırdığı ufak tefek yapısıyla girdi Halide Hanım. Necla'yı görünce bir şeyler değişti yüzünde. Çabucak geldi, elini sıktı Necla'nın,

— Hoş geldin, dedi.

— Hoş bulduk efendim.

Oturdu, Necla'yı da oturttu karşısına.

— Geçmiş olsun! Üzüldük, dedi. Nedir bu?

İki satırla anlattı Necla. Turgut diye, Türkoloji'deki bir öğrenci ile bir günlerki arkadaşlığını sorun etmişlerdi. Gizli örgüt arıyorlardı.

— Var mı böyle bir şey?

Gülümsedi Necla.

— Bana göre yok, dedi. Olsa bırakırlar mıydı?

Başını salladı Halide Hanım, doğru gibisine.

— Şimdi ne yapacaksın?

Duraladı Necla,

— Bilmiyorum, dedi. Ben de onun için geldim. Bir engel yoksa, çalışmalarımı yürütmek istiyorum bıraktığım yerden.

Bir an düşündü Halide Hanım.

— Dekanla bir konuşurum ben, dedi. Şimdilik evinde sürdür çalışmanı. Ne dediler sana?

— Hiçbir şey demediler. Evine gidebilirsin, dediler.

Anlamlı biçimde başını salladı gene Halide Hanım,

— Pek ortalarda dolaşma! dedi. Baban nasıl?

— Hep öyle. Yatıyor.

— Hadi, geçmiş olsun! Bir hafta sonra uğra bana!

Odadan çıktığında bir yük altından kalkmış gibiydi. Derslikler boşalmış, koridorlar, salonlar öğrencilerin saldırısına uğramıştı. Mansur Bey'e uğrasa mıydı? Ne diyecekti şimdi o faşist herife? Halide Hanım'dan bir haber gelsin; sonra uğrardı belki. Semahat diye felsefeden bir kız görüp geldi yanına hemen. Hasta mıydı? Görünmüyordu çoktandır. Ne desindi, aranıyordu ki, oğlanlı kızlı tanıdık öğrenciler de çevrelemeye başladılar. Kapı açıldı tam o sıra; odasından koridora çıkan Mansur Bey göründü. Birden karşısında bulduğu Necla'ya şaşkın bakıp yaklaştı,

— Gel, dedi. Bana mı geliyordun?

Uzandı, elini sıkarak odaya aldı Necla'yı, kapıyı kapattı. Elindeki kitaba eğilmiş, sivri sakallı Profesör von Aster oturuyordu pencere önünde. Sandalyeyi gösterip,

— Hoş geldin, dedi.

— Hoş bulduk.

— Bıraktılar mı?

Soruya bak! Yok, kaçtım! Bırakmayacaklar mı sanıyordu bu herif? Çok ilgilenmiş görünüyordu. Neydi olay? Halide Hanım'a söylediklerini üstünkörü yineledi isteksizce. Turgut'un adını vermeyip bir eski arkadaş diye söz etti.

— Çok üzüldük, dedi Mansur Bey. Arkadaş seçmekte daha özenli olman gerek. Görüyorsun, dünya nereye gidiyor!

Bu da ne demekti? Gerdanına batık çenesini daha da içeri çekmiş, kasılarak bakan bu herife, "Sen gör asıl, dünya nereye gidiyor!" mu, deseydi şimdi? Tam da yeriydi! Von Aster kalkınca Mansur Bey de kalktı; derse gidiyorlardı. Durumuyla ilgilenecekti.

— Annenlere telefon ederim, bir şey olursa, dedi.

Von Aster'in ardından birlikte çıktılar odadan. Öğrenciler dersliklere girmişlerdi. Boşalmış koridorda Mansur'un elini sıkıp ayrıldı. Fakülteden çıkınca iyice yeğnimiş duyumsadı kendini. Bu iş de bitmişti. Pek de umutsuz değildi durum. Çalışmaya kapanıp bekleyecekti. Daha kötüsü gelecek değildi ya. Niye kötü olsun; her şey daha iyi olacaktı artık. Beşiktaş'a yürüdü. Köy içinde balıkçı tablalarındaki uskumrulara, palamutlara, lüferlere baktı. Canlı gibiydi hepsi de! Ev yemek doluydu. Olsundu. Temizletip iki lüfer aldı. Yeşil salata, soğan, kırmızı turp aldı. Bir şişe de küçük rakı. Güzeldi her şey. Ortaköy-Aksaray tramvayında yer bulup oturdu da. Güneş altındaki İstanbul'un denizi, limanı, köprüsü, duvarları, kubbeleriyle cıvıl cıvıl yaşamına, özlem gidererek bakıp durdu yol boyu. Eve geldiğinde tatlı bir yorgunluk vardı üstünde; acıkmıştı da. Haşlama ısıttı biraz. İki lüfer akşamaydı; Jülide'yle rakıyı da açarlardı karşılıklı. Hastalıktan yeni kalkmış Jülide'ye, sevecen duygularla ürperiyor gibiydi yüreği. Onu itecek hiçbir şeyin sözünü bile etmek gelmiyordu içinden. Düşünmeyi de engelleyemezdi ki. Erkekleri değil, seni seviyorum sözüyle kızararak gülümsemesi gözünün önündeydi. Salih'in bir günler, ağlamaklı biçimde sözünü ettiği, sevişmeleri önerisine dokundurma, taşlama diye almıştı belki de. Ne bulmuştu bu kız, şu Salih denen itte, anlamıyordu. Sen Turgut'ta ne bulmuştun? Bulmadığımı anladım ben; o da anlasın artık! Aylar ayı bir karanlık hücre-

ye kapatırlarsa Salih yüzünden; o da anlar belki! Doğru mu şimdi bu? Erkeklerin kayrıldığı bir toplumda beni çiğneyecek, çiğnetecek, ben de ona sevgi duyup gövdeme girip çıkmasından mutlu olacağım! Hücreye dayanmak ne ki bunun yanında? Bu aptal kızı dövdü o it, gene kalkıp peşinden gitti! Kadın olmak bu kadar sersem olmayı mı gerektiriyor? Bu kadar sersem birini niye seviyorsun öyleyse? Kadın olduğu için. Bu kız da Salih'i erkek olduğu için seviyor! Herkes senin gibi, yatılı kız okullarında cinsel deneyimlerden geçmiyor ki! Belki, eşcinsellik eğilimi vardı sende; okul çıkardı ortaya. Örtbas ettin bir süre; olaylarla yeniden su yüzüne çıktı! Turgut salt bir aracı bu işte! Olabilirdi, niye olmasındı? Hiç de üzüntü çekmiyordu bu noktaya vardığında; iyi ki olmuştu! Yemekten sonra oturup hücrede kitap kıyısına aldığı notları toparladı. Tüm İngiliz edebiyatını bir gözden geçirmiş oluyordu. Bu yararı da yadsınamazdı hücrenin! Beş'i geçiyordu, çay koydu. Jülide de gelirdi nerdeyse. Karşılıklı çaylarını yudumlarlardı önce. Sağlığı konusunu eşelemek istiyordu biraz. Ya bir de kanserse! Aman, Allah korusun! Gazeteleri gözden geçirdi. Kaçınılmaz sonuna doğru gidiyordu savaş. "Birleşmiş Milletler Bildirgesi"ni imzalamış Türkiye. Roosevelt, bir kruvazörde gazetecilere, Yalta'da iyi sonuçlar alındığını söylemiş. San Fransisco'da, Birleşmiş Uluslar konferansını kendisi açmayı düşünüyormuş. Dünya barışının temelleri atılacakmış. Nerde kalmıştı bu kız? Saat altıya geliyordu. Fırladı kıpının ziliyle. Açıp da karşısında sırıtan Jülide'yle elinde çiçek Salih'i görünce kaynar sular boşandı tepesinden! Kapıyı yüzlerine kapamak da içinde, bin türlü delilikle dönüp durdu başı. Hiç oralı değildi Jülide,

— Kusura bakma canım, çok geciktik, diye daldı içeri.

Sarılıp öpmesiyle gevşer gibi oldu Necla. Salih, kocaman deste kırmızı gülleri verdi. Pasta kutusunu bıraktı masaya. Elini sıktı.

— Büyük geçmiş olsun Necla Hanım, dedi. Hem de gözümüz aydın!

Ne diyecekti artık Necla? Lüferin iki tane olduğunu anımsayınca bir kez daha sinir bastı. Bu herif çıkmıştı bir de; nasıl bölüşeceklerdi balığı? Ya, dert buydu!

— Çay koymuştum. Karardı belki ama. İsterseniz...

Salih fırladı hemen,

— Lütfen, dedi. Çayları ben hazırlayacağım. Evi biliyorum.

— Bırak yapsın, diyordu Jülide de.

Dün gece telefon edip de haberi alınca çok sevinmiş Salih; birlikte gidelim demiş. Dublajdan çıkıp gelmiş hemen.

— Sağlığın nasıl?

— İyiyim, dedi Jülide. Sen nasılsın asıl. Dün söylemedim; sarı gibiydi yüzün. Bugün daha iyi görünüyorsun. Kuzum, hiç sözünü etmedin; nasıl davrandılar sana? Çok kötü şeyler yapıyorlarmış. Salih söyledi demin. Muharrem diye bir oğlan vardı hani; o anlatmış.

— Evet, çok kötü şeyler yapıyorlar. Bana yapmadılar denebilir. Karanlık hücrede bekleyip durduk aylarca. Boyuna Turgut'u sordular. Gözdağı verdiler filan.

— Bir de bize uyaydın! dedi Jülide. Turgut'la birleştirelim sizi diye uğraştık durduk! Nerden bilelim?

Yaa, iyi ki uymadım size! Bu kızın saf saf konuşmalarına hem kızıyor, hem gülmek geliyordu içinden. Tepside dolu çay bardakları, pasta dilimleri konmuş tabaklarla geldi Salih. Dağıttı çayı, pastaları. Oturup bir yudum aldı çayından,

— Turgut'u konuşuyordunuz, değil mi? dedi. Ben de birkaç gün önce duydum Muharrem'den. Çocuğu kötü etmişler güvenlikte. Yaşayacağı bile kuşkuluymuş. Dün gece sizi bıraktıklarını duyunca çok sevindim. Verilmiş sadakanız varmış Necla Hanım!

İçinde bir şeyler ezildi Necla'nın. Bir taş çarpmış gibiydi yüreğine. Yaşayacağı kuşkuluymuş. Bilmiyor muydun böyle yapacaklarını? Bilmese bu kadar etkili olur muydu oğlanın dedikleri? Senin suçun değil ki! Evet, onun suçu değildi. Bu kadar duygusal olmak da iyi değildi. Dünya kan içindeydi. Turgut da biliyor, bekliyordu bunu! Ben ona ne yaptım ki? Sevmiyorum artık; o kadar. İçine çöken dumanı dağıtmaya çalıştı,

— Yazık, dedi mırıldanır gibi. Çok üzülüyor insan. Doğru değildir inşallah!

Biliyordu doğru olduğunu. Sessiz kaldılar bir süre.

— Ne oldu fakültede?

Jülide'ye döndü isteksizce; özetledi olanları. Evdeydi artık. Sıkı bir çalışma dönemine giriyordu.

— Biraz gez toz ayol, dedi Jülide. Ne oluyormuş öyle, hemen kapanmak? Sen de bir ameliyattan çıktın!

Güldü Necla. Jülide de güldü,

— Hem seninki benimkinden ağır! Ben bir şey duymadım hiç değilse.

— Jülide doğru söylüyor Necla Hanım, dedi Salih. Keyfinize bakın bir süre!

İyi ki söyledin! Senin verdiğin akıldan ayrılmam artık!

— Gezeceğim, dedi. Hem hücrede sözüm var kendime; Sarıyer'e gidip bir balık yiyeceğim.

Demez olaydı! Salih atıldı hemen,

— Tamam, dedi. Pazartesi. Ben götüreceğim sizi! Dublajım da yok, provam da!

Saldırıyı sertçe iteleyecek bir şeyler aranıyordu Necla; Jülide'nin gözlerinde parıldayan sevince çarptı birden.

— Pazartesi anneme sözüm var, dedi. Düşünürüz bir gün. Çay istiyor musunuz başka? Altını kapatıyorum. Yemek vakti de geliyor.

Kalkmış bardakları tepsiye topluyordu ki,

— İzin verin de başladığım işimi ben bitireyim, diye elinden almaya kalktı Salih.

Bardakların, tabakların şangırtısıyla çekti tepsiyi,

— Sizin işiniz bitti, dedi Necla. Bırakın lütfen de ben kendi işimi göreyim artık!

Sinirliliğini bir gülümsemeyle örtmeye çalışarak mutfağa yürürken Jülide arkasından fırlamış,

— Dünkü haşlama duruyor mu? diyordu. Aklım onda kaldı!

— Var, dedi Necla. Lüfer aldımdı iki tane!

— İyi, dedi Jülide. Salih'le yersiniz. Ben balıktan bıktım. Bizim evde her gün balık.

Salih'le mi yiyeceklerdi? Nasıl si irine dokunmuştu şimdi bu söz! Bok yesin Salih!

— Rakı da almışsın!

— Aldımdı. Haşlamayla mı içeceksin rakıyı?

— Daha bana yasak. Siz Salih'le içersiniz!

Çıldırtacak beni bu karı! Jülide'nin dediği oldu sonunda; hiç de çıldırmadı! Biraz söyleşmeden sonra mutfağa girip yemeği hazırlamaya başladıklarında, balıkları balkondaki mangalda ızgara yapmayı, Salih gönüllü üstlendi hemen. Salata Jülide'ye, masayı düzenlemek Necla'ya düştü. Jülide haşlamasını aldı; balıkları da Salih'le Necla. Rakıyı da açtılar. Kadehler sağlığa kaldırılıp tokuşturuldu! İkinci kadehten sonra başındaki duman dağılır gibi oldu Necla'nın. Her şeyi daha açık seçik görüyor gibiydi. Bu karı bu oğlandan ayrılmaz. Gövdesini bu haydut öğretiyor ona! Ben de öğretebilirim oysa! Sevecen öğretirim! Nerden bilsin bu aptal?

— Sitare'nin ölümünü duydunuz muydu?

Salih'e baktı,

— Annem söyledi, dedi. Bir kaza mı ne olmuş! Zavallı kız.

— Evet, kaza diyorlar! Ne biçim kazaysa?

Ses çıkarmadı Necla. Salih duramamıştı,

— Kaza olur da, araba, kazayı yapan şoför bulunmaz mı?

— Bulunamamış değil mi?

— Ama herkes biliyor gizli gizli!

— Öyle mi?

— Siz duymadınız mı?

— Hayır!

— Öner Bey. Başkan'ın oğlu.

Kışkırtmak istedi biraz,

— Kesin mi? dedi, Necla.

— Hayır, kesin değil, dedi Salih. Hangi şey kesin bu ülkede? Bir dikişte yarıladı üçüncü kadehi, ekledi hemen,

— Niye kaza da, cinayet değil? Kazayı böyle örtbas ettiklerine göre; cinayeti hiç çıkarmazlar! Öyle değil mi? Ben de cinayet derim, o zaman!

Ses çıkarmadan gülümsedi Necla. Akıllı biri söyleseydi, hiç de yanlış görünmüyor bu mantık! Jülide sessiz, meraklı gözlerle dinliyordu,

— Aman Saliiih, dedi birden. Cinayet de denmez artık; ayıp!

Tutamayıp bir kahkaha attı Necla. Ah bu aptal kız!

Jülide dönmüş,

— Öyle değil mi ama Neclacığım? diyordu. Koskoca Başkan'ın oğlu!

İçkinin de etkisiyle olmalı, bu söz daha da çok güldürdü Necla'yı. Evde yengesi, ağbisi bekledikleri için, ona doğru kalktıklarında hiç de tatsız geçmiş sayılmazdı gece. Sokak kapısını peşlerinden kapatıp da yalnız kaldığında mutsuzdu. Salih soytarısından kurtulmuştu ama, Jülide de gitmişti! Gülüp eğlenmek, olaylara alayına bakmak, biraz içini boşaltsa da yetmiyordu mutlu olmaya. Yalnızdı! Yalnız da değildi kötüsü; Turgut takılıyordu arada kafasına! Seher'i ne duruma soktuklarını görmüştü. Turgut'a ne yaptıklarını da görüyor gibiydi; acıyordu yalnızca. Bastırdıkça azan bir korku, kendi adına da filizleniyordu içinde. Ya yine alıp bir canavarlık yaparlarsaydı ona da! "Pek ortalarda dolaşma!" demişti Halide Hanım! Nice acı denemelerden geçmişti onlar! Babasının, "Kaçıp canlarını zor kurtardılar!" sözlerini anımsadı, Halide Edip'le kocası Adnan Adıvar için. Neler neler vardır bildikleri. Ne yapalım? Almadıklarına göre, ezilip kalacak değildi bu korkunun altında; korumaya almış bir sürü kitap bekliyordu onu! Sığındığı bu siperde, günler günleri getirdikçe korkular, kaygılar, istediklerince saldırsınlardı; dölyatağının dışında kalan tohumcuklar gibi yok olup gitmeye yazgılıydılar. Sağlığı yerindeydi. Para sıkıntısı yoktu. Daha ne istiyordu yaşamdan? Kendi gücüne inanmış, güvenmişti her zaman. Bugün de bir şey yitirmemişti güveninden. Turgut'tu, Jülide'ydi demeden kendini çalışmaya vermekti en doğrusu. Mart iyi başlamıştı. Bir hafta sonra uğradığı Halide Hanım'dan aldığı haberler de iyiydi. Fakülte daha bir işlem yapmamıştı Necla için; Bakanlıktan gelecek yazıyı bekliyorlardı. Onlar da genel güvenlikten yazı bekliyor olmalıydılar. Birikmiş aylıklarını alabilir anlamınaydı bu! Doktora çalışmasını sürdürmesine de bir engel yoktu şimdilik. Adnan Bey'le de konuşmuştu Halide Hanım. Ansiklopediden çeviri isteği olabilirdi; bildireceklerdi. Gereksiz şeyleri yolundan fırlatıp atarak çizgisini dosdoğru çekmişti yaşam. Takıntılarından sıyrılıp yola düşmüştü Necla da. Jülide'nin sağlığı da düzelmişti; evine dönüp Salih'ine, okuluna kavuşmuştu o

da. En dertlisi Mükerrem Hanım'dı! Eve gittiğinde kaç kez, gözlerini ağlamaktan şiş, kızarık bulmuştu odasında annesini. Bir şeyler demeye kalktığında Necla'nın boynuna sarılıp çocuk gibi içini çeke çeke ağlamıştı bir kez de. Dediği doğruydu; yazgısına ağlıyordu da, Necla ne yapsındı? Annesinin saplantılı, suskun bakışları hem acıma, hem korku salıyordu içine. Aklına bir şey olmasındı? Ne halt ederdi öyle bir durum olursa? Necla'nın sinir uzmanına götürmesi önerisine hemen karşı çıkmıştı; sözünü bile ettirmiyordu. Duyduğu, göstermekten de çekinmediği sıcak yakınlık, bu tür davranışları Necla'dan görmeye alışık olmayan Mükerrem Hanım'ı hem şaşırtıyor, hem daha duyarlı yapıyor olmalıydı. Haftada birkaç kez annesine –babasına değil!– uğramayı görev edinmişti artık. Eve dönmeyi bile düşünmedi değil! Jülide ile ara sıra baş başa kalmalarının bitmesine yanaşamadığından da değildi karar verememesi! Kalıyorlardı da, ne oluyordu? Eve gelip yerleşirse, o gergin ortamda kendi sinirlerinin de bozulacağından kaygılanıyordu. Biraz uzak durup ara sıra sokularak daha yararlı olabildiğine inanıyordu annesine. Eve gelmesi için bir istek gösterdiği yoktu Mükerrem Hanım'ın da. 19 Mart'ta, Molotov, 1925 tarihli Türk-Sovyet Antlaşması'nın geçerliğinin bittiğini, yeni koşullara uygun bir antlaşma gerektiğini bildirince, teller gerildi Türkiye'de. Sağ basın gökte aradığını yerde bulmuştu. İçinde yeniden kaygılar belirmeye başladı onun da. Bakanlıktan beklenen kesin yanıt gelmemişti daha. Halide Hanım'dan aldığı bir kucak dolusu kitabın hepsini okumuştu. Getir, neler yaptın görelim, demişti son kez. Aldığı bir sürü notun arasına gömülmüş, derleyip toplayarak üstünde konuşulacak bir taslak çıkarma uğraşındaydı günlerdir. Yağmurlu bir gündü; daha kapıdan girerken, sırılsıklam şemsiyenin altındaki bakışlarından anlamıştı, Jülide'nin, önemli bir şeyler anlatmak için içi içine sığmadığını! Bu kız kadar, her attığı adımda kendini ele veren bir başkası var mıdır ki? Turgut'la ilişkilerimizi bilseydi, istese de saklayamazdı asker yargıçtan.

— Aç mısın?

— Yo, dedi. Antepfıstığıyla bira aldım.

— İyi dedi, Necla. Akşama, yemekten...

— Akşama kalamayacağım.

Akşama bir partiye çağrılıymışlar Salih'le. Son boş günüymüş Salih'in. Yeni oyuna başlıyormuş. Salih'inin de, oyununun da... Niye geldin öyleyse? Belli değil mi niye geldiği!

— Söyle hadi söyleyeceğini!

Çantasından çıkardığı biraları, fıstıkları masaya koyarken şaşalamıştı Jülide,

— Nerden biliyorsun bir şey söyleyeceğimi?

Gözlerini kocaman açıp bakışına gülmeye başladı Necla.

— Söyleyecek bir şeyin vardır; olmaz mı?

Sandalyeye oturup Necla'ya baktı bir süre,

— Söyleyeyim mi, söylemeyeyim mi bilemiyorum Neclacığım, dedi. Sen üzülünce ben de çok üzülüyorum çünkü!

Niye üzülecekmişim ben?

— Merakta bırakma insanı, söyle, dedi sertelerek.

— Turgut...

Durdu gene Jülide. Yüreğine ateş düştü Necla'nın. Öldüğünü söyleyecek.

— Ne olmuş Turgut'a? Söylesene kızım. Ölmüş mü?

— Yoo, ölmemiş, dedi çabucak. Kurtulmuş ölümden!

Gevşedi Necla,

— Kurtuldu diye mi üzüleceğim ben?

Bir sürü kötü olasılıklar yeniden saldırdı kafasına. Yoksa?..

— Muharrem vardı hani, gazeteci.

Anımsadı. Sitare'yi de o herif söylemişti.

— O söylemiş Salih'e. Ankaralı bir kadın kurtarmış Turgut'u. Müzeyyen mi ne diye...

Gözleri kararır gibi oldu Necla'nın. İstencini yitirip patlayıverdi birden,

— Ağzına sıçayım, Turgut'unun da, Muharrem'inin de, Salih'inin de, Müzeyyen'inin de diye bağırarak karşısına dikildi Jülide'nin.

— Niye sinirimi bozuyorsun benim şimdi bu aptal aptal sözlerle? Bana ne Turgut'tan? Gebersin isterse. Kendine üzülecek başka şey bul sen de! Benim üzüntümden sana ne?

Korku dolu gözleri iyice açılmıştı Jülide'nin. Dudakları bir şeyler arandı ürküyle, beceremedi. Hiç böyle görmemişti Necla'yı. Kalktı Necla; gidip sürahiden su doldurdu. İçerken bardağı tutan elleri titriyordu. Kendini toparlamaya çalıştı. Şu kedi gibi sinmiş kıza bak! Benim için üzülüyormuş? Geç kaldın, mıymıntı! Ankaralı karının muştusunu çoktan aldım polisten! Durulamıyordu bir türlü. Kalkıp tuvalete gitti. Yüzünü yıkadı. Aynada kendine baktı. Sevmedi yüzünü. Geldiğinde ağlar buldu Jülide'yi. Başını pencereye çevirmiş, kesik, sessiz hıçkırıklarını bastırmaya çalışıyordu. Bir de bu şimdi! Ne yapmalı, nasıl davranmalıydı? Sinirleri yatıştıkça yüreğinde gerilen teller, kulakmemeleri daha da pembeleşmiş Jülide'den gelen hıçkırıklı solumaların titreşimiyle inceden, yanık sesler yayıyordu içine! Nerden gireceğini bilmeden aldı yavaşça,

— Bağışla, dedi. Gerçek acımı anlamıyorsun benim! O zaman da işte böyle...

Sonunu getiremeden sustu. Daha da arttı hıçkırıkları Jülide'nin. Tutmaya çalıştı kendini, döndü birden,

— Aptal sanıyorsun beni, dedi. Senin acını bilmeyeceğim ben!

Gene tutamadığı hıçkırıkla pencereden dışarlara çevirdi başını. İkilem içine düşüvermişti Necla; şimdi ne demeliydi, bulamıyordu bir türlü. Aptal değilim, diyordu kız! Senin acılarını biliyorum, diyordu! Biliyordu idiyse... aptal değildi. Oysa bilmiyordu işte! Aptallığından mı bilmiyordu? Bilmediği için mi aptaldı? "Olsa ben bilmem mi ayol?" diyen de bu, yargıca! Tutamadı kendini,

— Neyi biliyorsun? dedi.

Sessizlik çöktü odaya. Hıçkırık sesleri durmuştu. Çekinerek döndü Jülide,

— Söylemeyecektim ben, dedi.

Duraladı, yutkundu,

— Ne dersen de; biliyorum ben senin Turgut'u çok sevdiğini. Salih tutturdu...

Sorunu getirmesine bırakmadan uzattı elini Necla,

— Sus! diye kesti birden. Kötü bir şeyler söylememek için kendini güç tutarak kalktı. Gidip masada sigara arandı. Sigara vardı sanki evde! Ne yapsın, ne desindi bu sersem karıya? Bir kararla dönüp kar-

şısındaki sandalyeye oturdu; gözlerini Jülide'nin ürkek gözlerine dikti,

— Dinle beni, dedi. Turgut'u sevmiyor değilim ben! Erkekleri sevmiyorum! Anladın mı?

Gözlerini, Jülide'nin şaşkın, çekingen gözlerine sokarcasına eğildi; sözcüklerin üstüne üstüne bastırarak,

— Erkekleri sevmiyorum ben! dedi. Anladın mı şimdi? Kadınları seviyorum!

Kızın yüzüne basan ateşten belli değil miydi anladığı? Dikelecek miydi? Bir şeyler demek gereğini duymuştu belli ki,

— Ama, erkek olmadan...

Sonunu getiremeden duraladı.

— Evet, erkek olmadan... olmuyor değil mi? İlle o hayvanlardan birinin kullısı avuçlanacak! Gövdene daldıracaklar!

Yine kıpkırmızı oldu Jülide. Bir şeyler diyecekti. Güldü birden. Kendini tutup ciddileşti gene,

— Peki ama yani, lezbiyenlik mi...

Sürçmüş gibiydi sesi. Sonunu getiremedi. Sessizce bakıyordu Necla. O sözcük, gulyabani, kızın kafasında. Utangaçlığa bak; söylerken gözlerini kaçırıyor.

— Gidersin şimdi, derisi yüzülmüş kurbanlık koyun gibi soyunup Salih denen, o ciğeri beş para etmez, yalan düzencinin altına yatarsın! Dal gibi gövdene, o pislik herifin, hırlayarak girip çıkmasına izin verirsin; sevişmek olur! Biz sevişirsek "lezbiyenlik" olur! Sözcüğü at kafandan da, ne olup bittiğini düşün, aptal değilsen!

Rengi uçup sararmaya yüz tuttu Jülide'nin. Dudaklarında titreme belirdi. Bir şeyler aranıyordu demeye, bulamıyordu. Necla kalktı; çay koymaya gitti mutfağa. Yeğnikti içi. Hiçbir şey düşünmüyordu artık. Çaydanlığın altını yaktı; demliğe çay koyup üstüne oturttu. Bardakları dolaptan alıyordu ki, dış kapının kapanmasıyla irkilir gibi duraladı. Salona girdiğinde yoktu Jülide. Acı çöktü içine. Sıyrıldı birden. İyi olmuştu! Bitecekse bitmeliydi. Kimseyle uğraşacak gücü yoktu. İyice kendine dönebilirdi artık! Tam kendine dönmesi epey çaba gerektirdi gene de. Dalıp dalıp gitmekten kurtulması pek kolay olmadı. Kulağı kapıda, Jülide'yi bekledi günlerce. Aramamıştı. O da aramı-

yordu. Mükerrem Hanım sormuştu bir kez, görüyor mu Jülide'yi, diye. Yoğun iş güç; görüşemiyorlardı son günlerde! İyi olmalıydı sağlığı! Mansur Bey'le karşılaştılar Fakülte'de. Ankara'ya gideceğinden söz edip ayrıldı ayaküstü. Bilmem ne kongresi varmış. Necla da çalışıyormuş, değil mi? Dönüşte görüşürlermiş! Aman görüşelim! Baş derdim o benim de! Bu herifin başını çevirmemesi, durumunda bir ağırlaşma olmadığının göstergesiydi. Doktora konusunun dışında hiçbir şeyin sözünü ettiği yoktu Halide Hanım'ın. Bu da iyiydi! Kötü bir gelişme yok demekti. Götürdüğü taslağı beğenmişti Halide Hanım; bir kucak dolusu kitap önermişti yeniden. Gömüldü kitaplara. Dış dünyadan kopuyor gibiydi yavaş yavaş. Savaşın bitmesi de içinde, hangi haberin şaşırtıcılığı kalmıştı ki! Her gün aldığı iki gazeteye şöyle bakıp bir yana fırlatıyor, elini ya sürüyor, ya sürmüyordu bir daha. 12 Nisan'da Roosevelt'in ölüm haberiyle sarsıldı birden. Tam savaş bitiyor derken, ne olacaktı şimdi? O gün, ertesi birkaç gün, çalışmaya odaklaşamadı bir türlü. Yerine geçen Truman, işlerin, utkuya kadar, aynı çizgide götürüleceğini söylüyordu. Dünyaya güvence, karşı yana gözdağı verir gibi, Berlin'e, Tokyo'ya bombalar yağdırılmıştı o gün! Hitler inmeliymiş, ipler Himmler'ın elindeymiş, haberleri vardı gazetelerde. Sağ kanattandı Truman. San Fransisco'da açılacak Birleşmiş Uluslar Örgütü, savaşsız bir dünya kurmak için düşünülüyordu. Bu herifle mi yapılacaktı o iş? Bizim gerici süprüntüler de bayram ediyorlardı. Canı sigara istiyordu gene; yoktu evde. Canı rakı istiyordu, yoktu. Geç olmuştu, çıksa da alamazdı. Uyku da tutmuyordu doğru dürüst kaç gecedir. Radyoda bir müzik buldu, gazeteleri alıp uzandı. Dalmıştı. Kapı ziliyle yüreği hop edip doğruldu birden. Geldiler! Kitaplarına, yazılarına baktı güdüsel biçimde. Saklayacak değildi ya! Neyi alacaklardı? Kalkıp toparlandı, yüreği sıkışarak gidip açtı kapıyı. Karşısında, ürkek, yaralı bakışıyla Jülide'yi görünce acılı bir sevince battı birden! Eşarbının kaymasıyla şakağındaki sıyrığı görünce, söylemesine gerek kalmadan anlamış gibiydi olup biteni. Aldı içeri. Kapıyı kapattı. Dilsiz suçlu gibi bakıyordu Jülide. Yavaşça uzanıp boynuna sarıldı Necla'nın, başını omzuna koyup hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Kollarına aldı Jülide'yi. Okşadı sevecenlikle. Şakağındaki sıyrığa sevgi dolu

yumuşak öpücükler koydu. Mantosunu çıkarmasına yardımcı oldu, alıp astı.

— Otur, dedi. Aç mısın?

Hayır anlamına iki yana salladı başını Jülide. Gösterdiği koltuğa oturdu. Durulur gibi oldu biraz. Tam bir şeyler söyleyecekken yeniden hıçkırmaya başladı. Tutamıyordu kendini.

— Hadi uzan biraz! Ben de banyoyu yakayım; ılık bir duş yap sen, iyi gelir.

Tek tük sözcüklerden öte pek bir şey konuşmadılar o gece. Konuşmak gelmiyordu belli ki, Jülide'nin içinden; o da üstelemedi, çok merak etmesine karşı kendine bıraktı. Banyoya girmek için soyunurken gözüne çarpan, omzunda, sırtındaki çürükler belli ediyordu kıza ne ettiğini o herifin. İçinde sevinç vardı Jülide'ye kavuştuğu için. Salih'e karşı duyduğu ölçüsüz kızgınlık, tiksinti de borçluluğa dönüşüyordu yavaş yavaş! Jülide'nin gelmesini sağlayan o herifin yediği boktu; niyeydi böyle köpürmek sanki? Ertesi gün Cumartesi'ydi. Alışverişe çıkarken sıkı sıkı uyardı Jülide'yi; hiç kimseye kapıyı açmayacaktı. Dönüşte kapıyı kendi anahtarı ile açıp girdiğinde Jülide'yi heyecanla bekler buldu. Uzun uzun çalınmıştı kapı; açmamıştı.

— Kimdi, görebildin mi?

— Oydu, dedi. Seslendi de bir ara. Evde birinin olduğunu duyumsadı gibi.

Gözlerini dikip bir şeyler arandı Jülide'nin gözlerinde; yok, üzgün değildi açmadığına bu kız. Olsa böyle bakmaz! Soyunup mutfağa geçiyordu ki,

— Biraz oturur musun? dedi Jülide.

Oturdu Necla.

— O ev kimin eviymiş biliyor musun? dedi.

Hangi ev? Anlamamıştı Necla.

— Sarafis bize ev vermişti hani! Bu telefonlu evi. Hayranı, seyircisiymiş!

— Evet? dedi Necla, başını sallayarak.

Yüzü gene bir bulut akınına uğruyordu Jülide'nin, dikeldi. Yutkunup durdu biraz; atlatmıştı.

— Madam Teta'nınmış ev!

Bir şeyler sezinlemişti Necla. Kımıltısız dinliyordu.

— Birinci katın birleşik iki dairesinde oturur. Dul bir kadın. Orta yaşlı.

Gözleri gene kızarıp dolmaya başlamıştı Jülide'nin.

— Anladım, dedi Necla. Bırak hadi, üzme kendini!

— Yo, anlatacağım, dedi Jülide. Anlatmamak, saklamak daha ağır geliyor çünkü.

Ağlamaya filan kalkışmadan, ayrıntılı biçimde anlatmaya koyuldu. Hani bir akşamüstü sinemadan dönerlerken, Çiçek Pasajı'ndan çıkıp Balıkpazarı'na yürüyen Salih'i görmüşlerdi de, Jülide ayrılıp gitmişti peşi sıra; anımsıyor muydu Necla? Bugünkü gibi anımsıyordu! İşte ilk o gece şaşkına dönmüştü! Peşinden yetişti yetişecek koştururken, tam sokağa girdiklerinde kaybetmişti Salih'i!

— Ruh olup uçtu birden!

Söylerken gözlerindeki o saf şaşkınlığa, tutamayıp güldü Necla. Öyle kendini vererek anlatıyordu ki, Necla'nın gülüşünü görmemişti sanki. Eve gelmiş o gece Jülide. Üç saat sonra da Salih gelmiş içkili! Ölmüş de, o akşam Çiçek Pasajı'ndan Balıkpazarı'na yürüdüğünü kabule yanaşmamış.

— Sonunda inandım ben de, diyordu. Belki de benzettik dedim; ne bileyim? Karaköy'de bir meyhanedeymiş; şimdi çıkıp gelmiş arabayla! Yeminle söylüyordu!

Geçen hafta, evden ayrılmış sabahleyin provaya yetişeceğim diye. Jülide pencereden bakıyormuş, apartman kapısından çıkacak da el sallayacak o da! Çıkmamış bir türlü apartmandan! Gene ruh olup uçmuş Salih! Necla olayı, daha baştan sezinlediği için bu söze de güldü! O zaman bir kurt düşmüş içine. O gün de, provaya diye fırlayınca Salih, gizlice izlemiş bunu merdivenlerde; görmüş, Madam Teta'ya girdiğini. Gidip kapısını çalacakmış Madam Teta'nın; bir türlü yapamamış. Gece yüzüne vurunca da Salih'in, canavar gibi saldırmış Jülide'ye. Ağlamıyordu artık. Elini ısırmış o da Salih'in! Öcünü almış gibi söylüyordu. Gülümseyerek uzanıp kucakladı Necla. Kollarında sıkıp içine sokmak geliyordu bu kızı! Cinsellik bu muydu? Ağlamaklı baktı Jülide,

— Ağbimlere gidemezdim, dedi. Yenildim de sığındım gibi! Biliyorsun. Senden de korkuyorum Neclacığım! Onun için gelemiyordum! Ne olursun, istemediğim şeyleri yaptırma bana!

— Nasıl düşünebiliyorsun böyle bir şeyi?

— Biliyorum, sen çok iyisin! Çektiğin acıyı da biliyorum!

Durdu biraz,

— Şimdi daha da iyi biliyorum, dedi. Ben de çok acı çekiyorum!

O kadar yalındı ki söyleşi, gözleri yandı Necla'nın. Yemekten sonra çıkıp Beyoğlu'na sinemaya gittiler o gün. Havaları değişmişti biraz. Ertesi gün için de karar verdiler; sabahtan çıkıp önce Mükerrem Hanım'a uğrayacaklar, sonra da Sarıyer'e balık yemeye gideceklerdi. Sabah kalktığında, gidip odasının kapısında durup dinledi, ses yoktu; daha uyuyordu Jülide. Tuvalette işini bitirip bir duş yaptı çabucak. Odasına geçti. Kurunup giyinmişti, taranıyordu ki, kapı çalındı. Bu saç başla nasıl çıkacağım, derken duraladı; Jülide yetişmişti. Kapıya yaklaşıp kulak kabarttı. İki kapı ötesinden gelen sesi uzaktan da olsa tanıdı; korktuğu gibiydi, Salih'ti. Çıkacakken durdu birden; kapıyı usulca aralayıp dinlemeye koyuldu. Saçlarını toparlıyordu bir yandan da. Gideceğiz, diyordu Salih. Artık bu işin bittiğini söylüyordu Jülide. Gelmeyeceğim, diyordu. Girme buraya diyordu. Bura benim ulan, diyordu Salih. Kimin evinden kovuyorsun? Bir iki konuşmayı duyamamıştı; alçalmıştı sesler. İtiş kakış sesleri duyar gibi oldu; sinirleri yay gibi gerildi birden,

— Vurma Salih! diyordu Jülide.

Ok gibi fırladı. Kapıları çarparak girdi mutfağa; kocaman ekmek bıçağını kaptığı gibi salona daldı. Bir eli Jülide'nin gırtlağında, bir eli havada Salih, koca bıçakla saldırır gibi üstüne gelen Necla'yı görünce şaşalamıştı.

— İşkembeni delerim ulan, orospu çocuğu. Bırak kızı!

Sözler, kendinin de tanımadığı bir sesle dökülmüştü Necla'nın ağzından. Şakaya gelir yanı yoktu işin! Korkmuştu Salih. Elleri gevşeyip de Jülide kaçar gibi uzaklaşınca, ürkmüş gözleriyle sallanır gibi kalmıştı kapının ağzında. Yüzü yorgun, saçları dağınıktı. Birkaç günlük sakal vardı yüzünde. Şarap kokusu yayıyordu. Bir adım daha attı Necla, kapıyı gösterdi bıçağın ucuyla,

— Siktir ol git, burdan!

Dikelir oldu birden,

— Burası benim evim! dedi.

Daha bir şeyler diyecekti. Bir adım daha atıldı Necla,

— Evine de sıçarım şimdi senin, ağzına da, dedi. Siktir hadi!

Bir an duralayıp baktı Salih. Necla'nın biraz gerisinde duran Jülide'den yardım bekler gibi baktı.

— Gelmeyeceksin demek! dedi.

— Hayır, dedi Jülide. Asla gelmeyeceğim! Unut artık!

Sözlerden çok Jülide'nin, sesinin güvenli tonu, tiksintiyle ateş saçan gözleriydi işin bittiğini duyuran. Sallanarak döndü Salih,

— İyi, gelme! dedi. Kal bu lezbiyen karıyla!

Gidiyordu ki, atılır gibi kapıya yaklaştı Necla,

— Anandır lezbiyen, puşt! dedi. Hassiktir!

Büyük bir gürültüyle çarpıp kapattı kapıyı; sırtını dayayıp durdu. İnceden titreyen elindeki bıçağa baktı. Bir de vursaydı! Gözü hiçbir şey görmemişti o anda! Kan içindeydi her yan şimdi! Yüreksizmiş herif! İki adım ötesinde, korku, şaşkınlık, borçluluk dolu gözlerini üstüne dikmiş Jülide duruyordu. Anandır lezbiyen! Söylediğin söze bak! Aşağılama olarak kullandı herif sözcüğü; ben de yüzüne çarptım! İyi halt ettin! Pekiştirdin herifin verdiği anlamı! Ne bileyim, çıktı ağzımdan işte! Yürüdü.

— Hadi yıkan da kahvaltı edelim!

Ne yapacağını bilemeden kalakalmış Jülide'yi geçip mutfağa gitti; bıçağı attı masaya. Odasına geçip demin tepesinde şöyle bir toplayıverdiği saçlarını açıp yeniden taradı. Jülide mutfaktaydı odasından çıktığında. Sessizce hazırlayıp mutfaktaki küçük masada kahvaltı etmeye oturdular. "Ev benim" sözüne takılmıştı Necla'nın kafası. Anlaşma Salih'in üstüneydi. Bu beladan kurtulmalıydılar.

— Konağa taşınalım!

Ses çıkarmadı Jülide. Daha tam kendine gelememiş gibiydi.

— Benim her şeyim Kalyoncu Kulluğu'nda, dedi dalgınca.

"Unut onları!" diyecekti; duraladı Necla. Bu gene dönmeyi mi kuruyordu yoksa?

— Oraya mı gideceksin?

Jülide uyanmış gibi dönüp baktı ürküyle,

— Ben mi? dedi.

Yok ben!

— Bir daha uğrar mıyım oraya?

Biraz düşündükten sonra,

— Nedim Ağbi'yle konuşacağım. Ona karşı çıkamaz Salih, dedi.

Umduğu gibi olmadı Jülide'nin; hafta başında, telefonla aradıktan sonra, Loryan Pastanesi'nde buluşup olayı ayrıntılarıyla öyküledi Nedim Ağbi'nin araya girmesi sonuç vermedi. Defter, kitap türü öğrenim araçları da içinde, evdeki her şeyine, savaş ganimeti gibi el koydu Salih. Jülide için büyük üzüntü konusu olan olay, giderek biraz daha yakınlaşıp kaynaşmalarını sağlamaya başladı. Ölçüleri yakındı. Önce zorunlu biçimde, sonra alışkanlıkla iç, dış tüm giysilerini, kiminde birbirlerine alaylı takılarak ortak kullanıyorlardı artık. Giysilerdeki sürtüşmeler, bir akışkanlıkla duyguları da taşıyordu sanki! İç giysilerini kullanırken duyduğu heyecandan hiç söz etmedi Necla. Bir gün önce onun giydiği mantoyu giymenin, atkıyı takmanın, bir temiz mendili kullanmanın kendine verdiği mutluluğu saklamıyor, "Senin kokun var bunlarda" diyerek koklayıp içine çekiyordu –Turgut'tan öç alır gibi– Jülide'ye göstererek. Turgut'un üstüne sinmiş, bugün bile içini bulandıran parfümün bir günler ona yaşattığı acıyı nerden bilecekti Jülide? O saf gözlerinin içinde bir şeyler aranmanın gülücüğü ile bakıp duruyordu sadece. Jülide'nin dersi olmadığı bir gün konağa taşınmaya karar vermişlerdi, Metresi Klara Petaççi ile yakalanan Mussolini'nin öldürülüp ayağından asıldığı haberini verdi gazeteler. Akşam bir küçük rakı açtı Necla. Daha çok o sevindiği için, Jülide de sevinmiş görünüyordu. Pek de önemli değildi onun için. İçerlerken duraladı,

— Sevgilisini de öldürmüşler, yazık, dedi, yüzünü buruşturarak.

— Sevindim, dedi Necla!

Jülide canı sıkılmış gibi bakarken,

— Sana sevindim, dedi. Anlamaya başlamışsın! O sersem kadına ben de üzülüyorum!

Soğukça gülümseyip sürdürdü,

— Kadınların eşekliği kızım! dedi. Erkeğin yaptığını onlar ödü-

yorlar sonunda! Kıçından ayrılmıyorlar ki erkeklerin. Darısı Hitler'le Eva'sının başına!

— Doğru, diyerek bilgiçlikle başını salladı Jülide. Ne geliyorsa erkeklerden geliyor!

Hüzünlü bir gülümsemeyle baktı Necla. Neyi, nasıl anlıyordu bu kız? Anlamasa da duyumsadığı belliydi. Gözlerini dikti, bakıp kaldı bir süre. Jülide'nin gözlerindeki, içkinin de parlattığı kıvılcım, dayanılmaz bir istek uyandırıyordu. Ne yapsındı şimdi?

— Sen niye beni öpmek istemiyorsun? dedi birden.

Yüzü pembeleşerek gülümsedi Jülide.

— Sen çok mu istiyorsun? dedi ürkekçe.

— Sen istemiyorsan, hayır!

Masanın karşısından kalkıp Necla'nın yanına geldi. Sandalyeye oturdu. Kollarını boynuna doladı Necla'nın. Uzun uzun öpüştüler. Birlikte yattılar o gece. Sınav hiç de kötü geçmiş sayılmazdı! İki kez, ağlar gibi doyuma varmış, sonra da derin bir uykuya dalmıştı Jülide. Biraz geç de olsa, Necla da iyi uyudu. Yıllardan beri, içinden atmaya çalışıp uzak durduğu bir sevişme türüne karşı, içinde gizli gizli taşıdığı kaygının yersizliğini anlamıştı; o da doyuma varmıştı. Yanlışı yoktu demek. Bir küçük gürültüyle gözlerini açtığında, Jülide kalkıp giyinmiş, çıkıyordu odadan. Okula yetişmesi gerekiyordu. Kahvaltı etmeye vakti yoktu. Bir isteği olup olmadığını sorarken, gizli bir suç işlemiş yaramaz kız çocuğu gülümsemesiyle bakıyordu! Geçer! Necla, aylardır özlemini duyduğu mutlu bir tembellikle uyumuş gibiydi yatakta. Dün geceyi düşünüyordu yeniden; hiç de mutsuz görünmemişti Jülide. İyi başlamışlardı. Böyle sürerdi artık. Sadi gelip de konaktan çıkarırsa, nereye giderlerdi peki? Ev bulmak büyük sorundu İstanbul'da. Savaş bitti diyelim; yollar açılacak, Sadi gelecek, bize çıkın diyecek de... Kalk da, çayı koy bunları düşüneceğine! Doğruldu, tam yataktan çıkıyordu ki, kapının ziliyle hop etti yüreği. Bir şey mi unuttu Jülide? Sık sık yapar! Jülide'nin anahtarı vardı. Ya Salih'se? Sabahlığını taktı sırtına, yüreği küt küt atarak gidip açtı kapıyı. Daha kötüsüydü. İncelmiş uzun boyu, zayıflayıp sararmış yüzüyle Turgut'tu kapıda duran.

Kendisini görür görmez bakışları bir anda buz kesen Necla'nın karşısında, sınav kapısında tüm bildikleri uçup gitmiş ürkek öğrenci gibi kaldı Turgut! Keşke gelmese miydi? Toparlandı;

— Merhaba! dedi, yoklar gibi aşağıdan bir sesle.

İçindeki sallantıyı gizleyeyim derken açıklayan bir sessizlikle bakıp duruyordu Necla. Kapı küt diye, dilenci gibi yüzüne kapatılacak korkusu da yaşadı Turgut, bir an. Aklına gelmedi değil Necla'nın; yapamadı. Koptu kopacak an, aşıldı sonunda. Kapıdan çekildi,

— Gel bakalım, dedi.

Girip kapıyı kapattı Turgut. Necla içeri gitmişti hiçbir şey söylemeden. Biraz bakınıp bekledi, sonra gidip sandalyeye oturdu. Geçende de buraya mı oturmuştu? Böyle değildi o zaman. Şu sedir yoktu. Sandalyeler de daha çoktu sanki. Şimdi ne konuşacaklardı bakalım? Anlatacakları da belliydi onun, anlatmayacakları da. Bilinmeyen, Necla'nın neyi diyeceği, neyi demeyeceği idi. Bu karşılamayı görünce, bilinmeyen bir yanı kalmamıştı onun da! Güvenlikten bırakılalı yirmi gün olmuştu daha; polisin gözü üstünde olmalıydı. Sakıncalıydı buraya gelmesi. Üç dört gün önce, Beyoğlu'nda, dalgın, ağır Taksim'e yürürken pat diye karşısına çıkan Salih'ten ayaküstü duydukları öyle şaşırtıcıydı ki, aklı buraya uğramaktaydı o günden beri. Gövdesinde, canavarca saldırıların yıkıntısı vardı daha. Büyük aptesini yaparken kanama oluyor, acılar içinde kalıyordu. İkinci kez sorguya aldıklarında -Sait köpeği yoktu bu kez-, falakaya yatırmamışlar, soyup cinsel organlarına tükürmüşler, arkasına kalın sopa sokmuşlardı. Hemoroit değilmiş; kan damarları yırtılmış bağırsağında, "anal sfinkter" de doku zedelenmesi olmuş. Öyle demişti Gureba'da gittiği doktor. Kıçın büzüşüp kapanmasını sağlayan kas demekmiş. Zamanla geçebilirmiş de, geçmeyebilirmiş de; ameliyat gerekirmiş o vakit. Olmamıştı öyle bir şey ya, altına etme korkusundan da kurtulamıyordu. İşsizdi; iş bulmak için de, acılarına basa basa -sağ ayağının topuğuna birden zonklama saplanıyordu uzun yürürse- dolaşmak zorunda olması, hep kaçmak istediği evden, sabah erken fırlayıp gece yarısı, evdekiler uykudayken dönmek için iyi bir nedendi. Açılıp kapanan kapı seslerinden sonra, Necla giyinmiş gelip oturdu karşısına.

— Ne vakit bıraktılar seni? dedi.

Doğal görünümü içinde nasıl çamurluydu bakışları! Niye bıraktılar diyecek!

— Üç hafta filan!

Turgut'la yüz yüze geldiğinden bu yana, ne demesi, nasıl davranması gereğini tam bulamamıştı Necla; hemen çöküveren sessizlik bu kararsızlığını tırmalıyordu.

— Sen?

— Epey oldu.

— Sağ ol, dedi Turgut.

Düzeltme gereği duymuş gibi ekledi,

— Kutlarım yani! Çok iyi davrandın güvenlikte.

Sinirleri gerilmeye başlamıştı Necla'nın. "Aferin!" diyor bana! Şu herife... Sen de bir "aferin!" çek! Uçuşan bulutları görüp söyleyecek bir şeyler aranan Turgut'a,

— Ne yapacaktım yani? dedi. Turgut Bey'in dedikleri doğrudur; ben de onun gibi komünistim deyip de kuyumu mu kazacaktım?

Sözü algılamakta zorlandı Turgut.

— Anlamadım, dedi. Ben mi demişim?

— İlk alınışında öyle demişsin! Daha o gün tutuklarlarmış beni, isteseler.

— Niye istememişler?

Kızgınlıkla bir şeyler arandı söylemek için, bulamadı Necla.

— Sormadım, dedi. Sen sorsaydın!

— Bana kimse böyle bir şey söylemedi.

Saldırısının hiç de yerinde olmadığının ayrımına varmıştı Necla. Güvenlikte söylenenlerin doğruya dayanmayan gözdağı olduğunu şu anda, bu oğlanın sorusuyla anlamıştı sanki pat diye! Turgut, çok sinirlendiğinde yaptığı gibi, dişlerini sıktı, yutkundu; yüzüne çöktü çökecek karanlığı dağıttı,

— Ben sadece faşizme karşı olduğumuzu söyledimdi, dedi. Komünistlik, onların yorumu. Suçlamak için. Yuttun mu yani? Bunları sana anlattımdı ben!

Ses çıkarmadı Necla. Anlatmıştı. Bunu anımsaması da iyice sıkıyordu canını. Yukardan bir bakışla,

— Boş ver! dedi. Geçmiş olsun! Müzeyyen Hanım kurtarmış seni, değil mi?

— Müzeyyen Hanım mı?

Şaşalamıştı Turgut. Nerden çıkmıştı şimdi bu Müzeyyen Hanım? Kızgınlığı daha da artmıştı Necla'nın. Nasıl da inandırıcı oynuyordu böyle! Geçti o; artık yutmam oğlum!

— Öyle söyleyiverdim, dedi. Beni ilgilendirmiyor aslında!

— Beni ilgilendiriyor, dedi Turgut. Sana saygı duyduğumu söylemiştim; saygıya değer olduğunu daha da iyi biliyorum bugün. Müzeyyen diye birini tanımıyorum. Polis'te mi söylediler?

Duraladı Necla. Turgut'un ağır ağır söyledikleri tatlı bir esinti gibi yalayıp geçmişti içini. Nasıl merakla bakıyor?

— Muharrem söylemiş Salih'e, dedi. Gazeteci oğlan.

— Ne demiş?

— Ankaralı Müzeyyen diye biri varmış, sevgilin; o kurtarmış seni!

Karman çorman olmuştu Turgut'un kafası. Müzeyyen mi? Ankaralı Zübeyde diyecek! O mu kurtarmış beni? Muharrem mi söylemiş?

— Yok öyle biri, dedi. Bir anlamda sen kurtardın beni! Gevezelik etseydin bırakırlar mıydı yakamı?

Doğruyu söylüyordu! Şaşırdı Necla. Sait de söz etmedi mi bunun Ankaralı sevgilisinden? Polis doğruyu söylüyor da, gözümün içine baka baka bu adam mı yalan söylüyor? Bu kadar utanmaz olabilir mi? Şu anda, ne çıkarı var bende? Yerinde mi bana övgüsü?

— Ne biliyordum ki aslında? dedi. Bugün de bilmiyorum. Bilmek de istemiyorum artık. Arkadaşlarınız kullanmış konağı, diyordun. Polis aramasında o tedirgin etti biraz. Bir şey çıkmadı bereket. Geçende bir tahta çanta geçti elime; onu da yaktım. Bana Rıfat diye tanıttığın Halil'in, Seher'in fotoğraflarını gösterdiler. Tanımıyorum, dedim; kimse de üstelemedi. Bu işten sıyrılmak için yaptım; seni kurtarmak için değil!

"Arkadaşlarınız" diye bastırarak dışlasa da, öç alır gibi ne kadar yadsıyıp tek yanını gösterse de, Turgut için varolan başka doğru yanları ortadaydı Necla'nın söylediklerinin; yalnız kendisi için değildi

sakladıkları, Turgut içindi de! İnanmakla mutlu olduğu için inanıyordu belki de, böyle olduğuna Turgut! Halil'in Rıfat diye tanıtıldığını görüp susmuştu. Bir şeyler kaçırsaydı ağzından, neler olabilirdi kim bilir? Ne olacaktı bundan kötü?

— Halil'i yakalayabildiler mi sonunda?

Doğruldu Turgut, mutlu gülümsedi,

— Hayır, dedi. Kaçmış!

— Seher yakalandı!

— Yakalandı, dedi Turgut. Arkadaki pencereden atlayıp kaçmış Halil.

— Saklanıyor?

Bunu söylerken aklına hemen konak gelmişti Necla'nın. Orda saklanıyor olabilir miydi?

— Nerde olduğunu bilen yok, dedi Turgut. Dışarıya kaçmış da olabilir.

— Seher'e çok işkence yaptılar. Hücreye baygın getirdiler.

Derince bir soluklamayla,

— Öyle, dedi Turgut.

— Son günlerde beni de yukarı aldılar. Gevşettiler, sorgulama bitti diye. Kapılar açık gibiydi. Kaçamak görüştük Seher'le. Halil'in kaçtığını ondan öğrendim. Nereye gitti diye bastırmışlar. O da çok yaman kız çıktı!

Ne kadar aldırmaz görünse, içindeki bir yer sımsıcak okşanıyordu Necla'nın. "O da!" diyor! O da senin gibi yaman çıktı anlamına değil mi bu? Doğru mu? Bana işkence mi yaptılar ki? Şöyle bir göründüler, o kadar. Yapsalar söyler miydim? Ne bileyim? Asıl yaman sen çıktın diyeyim mi şuna? Yalan mı? Yüzü ne kadar sararmış! Sitare'yi sorsana! Sevgililerini mi konuşacağız? Ölmüş gitmiş kız; açma yarasını!

— Sana da çok yapmışlardır!

Başını önüne eğdi,

— Yaptılar bir şeyler, dedi sözü edilmesinden tedirgin olmuş gibi.

— Ne sordular sana?

Tutamayıp bu adamla böyle konuşmaya girişmesine kızgınlık duydu birden. Niye sormuştu sanki?

— Halil'in peşindeydiler; onu sordular önce. Sonra Ankara'ya gidişimi, Kırşehir'den kaçan birine bağlamaya kalkıştılar. Ben gidip kaçırmışım! Sahir Ağbi'nin Kürt bağlantısı diye tutturdular; bir gece onlarda konuşmuştuk, Ankara'dan gelen çocuklardan biri Kürt'tü. Böyle şeyler... Parti'yi soruyorlardı. Ne biliyordum ki ben de!

— Olmayan şeyleri söyletmeye kalkıştılar yani!

İşkenceye diretmesini küçümseyen bu sözleri doğrular gibi, neye yönelik olduğu belirsiz, ince bir alayla bakarak başını salladı Turgut. Doğruyu bilse mutlu mu olacak sanki bu kız? Üst düğmesi iliklenmemiş bluzunun, Necla'nın bir devinimiyle kıvrımı açık veren yakasına takıldı gözleri. Dolgun memelerinin arasından içeri doğru inen gölgeli kuytunun yaydığı bir tanıdık ısıyla ürperti dolandı bütün gövdesinde. Ne çok, ne ateşli sevişmeler yaşamışlardı bu kızla! Ne iyi biliyordu o memelerin azgın tadını! Sıcak gövdesinde elden geçirmediği yan kalmamış, daha kapıdan boynuna sarılıp kendini bırakan biriyle şimdi, hem de istekle kavrulup hiçbir kadına el süremediği bunca aydan sonra, oturmuş, neler konuşuyorlardı bilgiç bir soğuklukla! Doğru muydu Salih'in dediği? Bunlar Jülide'yle kadın kadına... Olacak gibi görünmüyordu ona. İbneleri, kulamparaları biliyordu. İbneler saklar, kulamparalar övünçle dolanır! İğrenç gelmişti hep. Çocukluktan yeni çıktığı dönemde bir kez, Zekeriya diye bir oğlanı köyde... Anımsamak istemezdi hiç; o boku bir kez yemişti nasılsa! Ankara'daki sevgilisinin adını sorup arkasına sopayı soktuklarında, "İbnedir bu herif. Sikelim bunu" demişti birisi. Çöktü çökecekti; duyduğu acı hiçti bunun yanında. Şöyle bir duymuştu kadınlarda da varmış diye. İlk kez karşılaşıyordu doğru ise. Hem de Necla ile Jülide!

— Seni çok istiyorum!

Sarsıldı Necla. Suskunluğu bundanmış demek! Şimdi şu ite... Ne yapayım şimdi bu ite? Jülide'yle dün gece biz, diye başlayayım mı? Gözlerine bak, nasıl aç aç parlıyor!

— Kadın istiyorsun! dedi Necla.

Ses çıkarmadı Turgut. Karşı mı çıkmalıydı?

— Paran var mı?

Şaşırdı Turgut. Ne diyor bu?

— Yoksa borç vereyim. Git Abanoz'a, sik bir karı, rahatla!

Sözler kulağına değil kafasına çarpmıştı Turgut'un! Toparlandı. Şaşacak bir şey yok; aslına dönmüş bu kız. İçine saplanan kızgınlık acılı bir gülümsemeye döndü,

— Senin neler yapabileceğini biliyorum, Neclacığım, dedi. Yeniden kanıtlamaya kalkma! Gönlüm elvermez aşağılanmana. Ben seni istedim; kerhanedeki karıyı değil!

Neclacığım, diyor! Sen de Turgutçuğum, desene!

— Bağışla, yanlış dedim; kerhane olmaz, randevuevine gidersin herhalde!

Birbirini ısıran gözlerle bakışıp kaldılar bir süre. Gözlerindeki çelik soğukluğu gene gülümseyişe döndü Turgut'un.

— Bildiğin bir yer varsa, söyle! dedi. Ben bilmiyorum. Adını duyarım ne gittim, ne gördüm!

Sallanır gibi oldu Necla. Yani şimdi bu oğlan ne demek istiyor, Neclacığım diye? Sait'in yalan söylediğini bilmiyor muydun daha duyduğunda? Bilmem gerekiyordu da... ben... den adres soruyor! Kov artık şu hergeleyi! Nasıl kovacağım? Bakma gülümsediğine, sararmış yüzü karaya çalıyor oğlanın. Ben kötü sözler etmedim mi yani? Sessizliği gene Turgut bozdu,

— Taş atmalara kalkma! Öğrenmek istediğin bir şey varsa, sor açıkça! Yalan söylemem ben sana!

Aptalca davrandığı için kızdı kendine Necla. İçinde ne varsa, ağzından kapıp almıştı oğlan. Zeki olduğunu bilmiyor musun bu herifin? Yalanı da zekice söylüyor, doğruyu da; nasıl ayıracaksın?

— Hiçbir şey yok, dedi. Neyini öğreneceğim senin? Beni istediğini söyledin! Ben de istemediğimi söylüyorum. O kadar!

"O kadar!" olmadığını, Turgut'tan saklamak ne güçtü; anlamıştı birden! Dikeldi,

— Başka? dedi, konuşmanın sonuna geldiğini anlaştırarak kapatmak ister gibi.

— Başka ne olsun? Davranışın, konuşman, bakışın, her şeyinle öç almaya kalkışmışsın; görünüyor!..

Soluklanır gibi duralayıp aldı gene Turgut,

— Senden bir günler sakladığım şeydense; onu değiştirmek elimde değil. Ankaralı Müzeyyen Hanım yok. Ankaralı Zübeyde Hanım var; senden sonra oldu. Beni nasıl kurtarmış, anlamadım! Hiç sana, "Seni seviyorum" dedim mi ben? Sana bağlıydım ama! Sana da, kendime de saygılı olmaya çalıştım elimden geldiğince. Sen bana bin kez dedin, "Seni seviyorum" diye! Hangimiz yalan söylemiş? İnsanı ürküten, öyle üstün yanların, öyle yeteneklerin var ki, kızsam da kızamıyorum sana! Hele bu tutuklamadan sonra nasıl kızayım? Biliyorum, gitmemi istiyorsun. Oysa ben, beklemesem de, daha kapıyı açınca boynuma sarılmanı istiyordum. Jülide'yle karı koca olduğunuzu söyleyince, güç tuttum kendimi; vuracaktım Salih'e az kalsın!

Beceriksizce kurtulmaya çalıştığı bir çalkantıya düşmüştü Necla. Yalnız doğru düşünmek değil, doğru sözü bulmak da sorundu. Gene başlayacak bu! Hemen al!

— Anlamadım! Size ne bizim karı koca olmamızdan?

Yeli kesilmiş uçurtma gibi boşlukta, aşağı doğru kaymaya başlamıştı Turgut. Doğruymuş demek! Savunmuyor, saldırıyor! Tek anlamı, doğrulamak değil ki bu sözün? Olsa da, sana ne, diyor!

— Ben de onu anlatmak istiyorum, dedi Turgut. Bana ne demiyorum!

— O senin bileceğin oğlum! Senin düzdüğün karılar, oğlanlar ya da seni düzen pezevenk beni hiç ilgilendirmiyor!

Yüzü allak bullak oldu Turgut'un.

— Çok pis konuşuyorsun! dedi, titrer gibi bir sesle. Kendini niye buna zorluyorsun, anlamıyorum. Aylar boyu yaşadıklarımız bir şeyleri yıktı. İster istemez değişiyor insan. Ama sendeki değişiklik...

— Kendimi hiçbir şeye zorladığım yok, diye sözü ağzından aldı Necla. Bendeki değişiklik yalnız beni ilgilendirir. Seninle ilişkimi bu olaydan çok önce kestim ben. Tutuklama da geçip gitti. Bir borçluluğumuz da yok birbirimize. Ne kaldı konuşacağımız? Dediklerimi pis buluyorsan ne duruyorsun? Çek git!

Yenilgiyi içine nasıl sindireceğini bilemeden doğrulup kalktı Turgut.

— Şimdi daha iyi anlıyorum seni niye sevemediğimi, dedi. Halktı, emekçi insanlıktı, eşitlikti, kardeşlikti, hepsi, babanın evinde ol

mayan süslü oyuncaklardı senin için! Şimdi gördün şakaya gelmediğini bu işlerin. Korku, ezip geçmiş seni! Saklayamıyorsun artık; için dışına vurmuş!

Bir şeyler dedi diyecek Necla'nın yolunu keser gibi, gözlerini gözlerinin içine dikti,

— Sen amının derdindesin kızım! dedi. Gerisi palavra!

Başı döner gibi oldu Necla'nın. Koşup mutfaktan bıçağı alıp delik deşik etmek geliyordu içinden herifi. Söyledikleri şu alçakça doğru mu da yani şimdi katil eder insanı bu puşt!

— Sen kendi sikinin derdine bak, it! dedi.

Doğruyu söylemişti işte! Hiç duymamış gibi yürüdü Turgut. Çıkarken döndü, öç almanın alaylı bakışıyla,

— Doğru, babanın evine, Necla Hanım! dedi. Yerin orası senin!

Hiç umursamamasına karşın, dili tutulmuş gibi kaldı Necla. Hangi sözle yıkacaktı bu rezil herifi? Ya ağlarsaydı şimdi. Turgut çıkıp kapıyı usulca çekerken, hırıltıya benzer bir sesle, "Cehenneme!" dediğini duydu Necla'nın. Sokağa indiğinde, kırık dökük üstün olmanın kekre tadı vardı içinde. Bulutların yer yer gölgelediği güneşli yolda Beyazıt'a yürüdü. Küllük'e gidip, Beyazıt Camii'nin duvarı dibindeki masaya oturdu. Garsonun getirdiği çayı yudumlarken bile daha kurtulamamıştı sarsıntıdan. Nasıl da yerine oturmuştu ya söyledikleri! Yırtıp atmıştı bu kapanası sayfayı! İçini güve gibi kemiren bu kızla başka nasıl biterdi ki bu iş? Bir sürü dert vardı başında; bunu silip atmıştı hiç değilse. Daha neler görecekti bakalım? Alandaki saat on biri geçiyordu. On ikide Çemberlitaş'ta olmalıydı. Ebe Hanımların tanıdığı bir ciltçi, gelsin konuşalım, demişti iş için. Hiç umudu yoksa da, çalınacak bir kapıydı; denemeyip ne yapacaktı? Bir çay daha istedi garsondan. Kendisini polisten Zübeyde'nin kurtardığı sözüne takıldı. Nerden çıkmıştı bu? Muharrem bilmezdi ki Zübeyde'yi. Zübeyde dememiş ki, Müzeyyen demiş. Belki de uydurdu oğlan! Ankaralı Müzeyyen diye niye uydursun? Ağızdan ağıza değişmişe benziyordu. İşin ne olduğunu Refik bilirdi bilirse. O da yoktu ortalarda. Polis'ten bırakılmasının ikinci günü gazeteye gitmiş, tanıdığı hiç kimseyi görememişti hemen de. Çalışanların çoğu değişmişti. Merdivende karşılaştığı Tatar Nafiz, görmezden gelecekti

nerdeyse. Hami Bey'i sorunca, "Toplantıdalar" deyip basımevine geçmişti. Ertesi sabah gidip Yazı İşleri'nde yakaladığı Hami Bey daha da ilgisiz karşılamıştı. Gözleri, denetler gibi elden geçirdiği önündeki kâğıt tomarındaydı. Yüzüne bile bakmadan söylenir gibi anlattı bir şeyler. Gazeteyi satıyormuş Remzi Bey! Daha birçoğunun işine son verilecekmiş. Onun gazeteyle ilişkisi de çoktan kesilmiş. Yapılacak bir şey yokmuş. Sözü bitirince, önündeki kâğıtları toparlayıp koşturarak yukarı çıkmıştı herif. Bir daha uğramamak üzere ayrılırken, gazetesine de, çalışanlarına da, ağız dolusu sövmek gelmişti içinden. Ankara'ya gitmeyi düşündü bir ara; vazgeçti hemen. İzliyorlarsa, belayı Ankara'ya taşımak olurdu bu. Tayyarlar da tutuklanmış olmalıydı. Sahir Hoca'nın Kürtler için söyledikleri üstünde durdular bir ara poliste. Her şeyi yadsımıştı ya, o gece ne konuşmuşlarsa hepsini satır satır yineliyordu polis! Sahir Ağbi'nin, Kürt Veysel'e sert çıkışı, Nedret Abla'ya yaptığı paylama da içinde! Sahir Ağbi çözülmüştü demek! Ona çok üzülmüştü. Adama kim bilir neler yaptılar ki? Söylemesi mi gerekirdi? Güvendiği gibi çıkmamıştı! Ne kadar saklasa, çekingen bir mutluluk da vardı sanki üzüntüsünün içinde! Sahir Ağbi'yi konuşturmuşlar, onu konuşturamamışlardı. Nedret Hanım da biliyor muydu bunu? Ablasından öğrendiği, Bakırköy Akıl Hastanesi'nde yatıyormuş Sahir Bey. Karşıdaymış Nedret Hanımlar. Çocukların okulunu da oraya almışlar. Akşamları geçerken sokağa bakan sessiz, ışıksız pencereleri gördükçe umutsuz bir karanlık çöküyordu içine. Yalnız o ışıklı eve girmenin değil, ara sıra sokağa dökülen piyano sesinin özlemiyle kavruluyordu içi! Nedret Hanım'ın bahar sabahı pırıltısındaki yüzü tatlı bir düş gibiydi bu yakıcı özlemin içinde. Evi bilse karşıya da giderdi. Onlarla görüşmenin ne sakıncası olacaktı artık? Bir iş bulup yaşamını düzene sokmalıydı önce. Savaş bitti demekti; bugün yarındı artık. Stalin'in yıllar önce söylediği olmuştu; faşizm canavarı ininde gebertiliyordu. İçi umutla dolu, dünya ışıklı, ülke karanlık içindeydi! Poliste geçtiği sınavla bir kat daha artmıştı kendine güveni. Acılar beklese de, bu ülkede de dağılacaktı karanlık; kuşkusu yoktu hiç. Ne yollardan geçilecekti kim bilir? Alana bakarken, bir yerden Halil çıkıp o içi ışıldayan köylü gözleriyle gelip karşısına oturacakmış gibi geldi. Aman ele geçme-

sindi yakalarlarsa beterini yaparlardı ona. Seher'i bırakmışlar mıydı acaba? İşkencenin izleriyle yorgun Seher'in, hücre kapısında, Halil'in kaçtığını söylerken sevinç dolu bakışları hiç gitmiyordu gözlerinin önünden. O solgun yüzüyle bile ne güzel kızdı! Ne kadar iyi yani. Bir de Necla süprüntüsü! At kafandan! Ne kadar atsam takılıyor işte! Doğru mu dedim acaba? Korkunun altında ezilip de mi sapıklaştı karı? Yoksa aslında sapıktı da... amının derdinde dedin ya işte; doğru dedin! Gövdelerinin doyumundan başka ne derdi olur o sınıftan gelenlerin? Karı keyfinde! Kafası da o keyfe göre işliyor! Özendi bir şeylere; baktı ki, pabuçlar pahalı. Benim yediğim naneye tutundu! Bir başka neden bulurdu, olmasa. Zarar vermedi ama; doğruyu söylemek gerekir. Hele bir bastırsalardı Seher gibi, görürdük! Neyse! Bastırdılar bir ölçüde, diretti. Ötesine ne desek boş! Sorun o değil. Bu cinsel sapıtma niye? Ben ona kızdım; ibneliğe, kulamparalığa kalkayım şimdi! At kafandan artık şu karıyı! Bir şeylere karşı çıkmak istedi; gücü o kadarına yetti demek! Birilerine kızıp da öç almak için kendi canlarına kıyanları söylerler! Belki de karmaşık yanları var bu işin! Kimileri, ille kendi cinslerinden birileriyle yapacaklar! Öyleleri de var. Okulda da yok muydu? Daha lisedeyken Arif diye bir oğlan vardı herkesin bildiği. Kimi öğretmenler için de söylerlerdi. Güzel de, bizim işimiz mi bu? Sonra bu kız... Hay Allah belasını versin bu kızın! Kalktı; ağırdan yürümeye başladı Çemberlitaş'a doğru. On ikide, kalın gözlükleri, daz kafası, irice göbeği, asık yüzü ile Ferzend Bey'i, hanın dördüncü katındaki Mücellithane'de buldu. Şöyle bir baktı Turgut'a; çıkarıp bir kart uzattı hemen, Vakıf Hanı biliyorsun, Sirkeci'de, dedi. Şekerci'nin karşısında hemen. Avukat Mecit Bey, asma katta. O seni bekliyor; hemen git! Sana göre iş yok burda.

Handan inip Nuruosmaniye'ye doğru yürümeye başladı. Umutlanmıştı nedense. Boşa çıkmadı umudu da. Vakıf Han'ın asma katındaki işyerinde kendisini bekler bulduğu Mecit Tahiroğlu, uzun boylu, gür ak saçların daha da esmerleştirdiği, biraz çatık kaşıyla Doğulu izlenimi vermesine karşın, temiz bir İstanbul diliyle konuşan, elleri titrek yaşlı avukat, bir iki şey sorduktan, hele Eski Türkçe okuyabildiğini de öğrendikten sonra, tutuklanıp bırakılması üstünde de pek durmadan, ayda altmış lirayla yanında çalışmaya hemen

başlayabileceğini söyleyince kulaklarına inanamadı. Ticaret davalarına bakan biriydi Mecit Bey. Yirmi iki yıldır yanında çalışan yardımcısı geçen hafta ölmüştü! Ne iyi etmişti! Aylığından keseceğini söyleyerek çıkarıp yirmi lira da para verdi Turgut'a. Kimi dava dosyalarını özetleyecek, savunmalarını, Yargıtay tasarılarını düzeltip daktiloya çekecek, arşive bakacaktı. Daktiloyu tek parmakla yazışına takıldı; ilerde bir daktilo kursuna gönderecekti onu. Adamın kapısını açtığı yandaki, penceresiz, gündüz elektrikle aydınlatılan çalışma yerini görüp dosyaların yığıldığı tozlu masaya oturunca başına hiç de devlet kuşu konmadığının ayrımına varmıştı ya, sevinç doluştu içine gene de. Bir iş'i olmuş, cebinde kalan tek liranın yanına yirmi tanesi daha girmişti! İncesini düşünmenin sırası değildi. Hemen başlamasının nedenini anladı! Mecit Bey, yarına yetişmesi gerekli, dört buçuk sayfalık, Eski Türkçe el yazısı, Yargıtay dilekçesini hemen koymuştu önüne! Eski Türkçe el yazısını okumak kolay değildi. Bir iki saat sıkıntılı bir uğraştan sonra, daha kolay sökmeye başlayarak akşam beşe doğru bitirdi işi. Bu arada Mecit Bey, içerde, odasında, gelen giden konukları, görüşmecileri karşılamış, kimiyle telefonda konuşmuş, ara sıra gelip kimi sözcükleri okumasına yardımcı olmuştu. Sonunda, daktilo edilmiş kâğıtları eline alınca, o da saklamadı sevincini. Yazıhanesinin karşısına oturtup bir iki babacan söz daha etti Turgut'a. İşine bağlı biçimde çalışırsa bir meslek kazanmış olacaktı Turgut! Onun burda çalışmakla öğreneceği şeyler avukatlık kadar önemliydi! Anahtar Hanın kahvecisindeydi. Yarın sabah dokuzda buraları şöyle bir toparlayıp tozunu alarak odasında, işinin başına otururdu. Temizlik araç gereçleri kapının sağındaki dolaptaydı. Sabahleyin 9:35 vapuruyla da o gelirdi Kadıköy'den. İlk gün olduğu için, şimdi gidebilirdi Turgut. İşler bitmişse, akşam altıda çıkacaktı öteki günler. Öğle yemeğini evinden getirip odasında yiyebilir; isterse, Sirkeci'deki lokantalardan birine yarım saatliğine gidebilirdi öğleleri. Yarın daha ayrıntılı konuşacaklardı dosyalar üzerinde. Sağ olun, deyip ayrıldı Turgut. Asma katın merdivenlerini inip hanın girişinden sokağa çıkınca, güvenlikten bırakıldığı günde sandı kendini bir an! Güpegündüz elektrikle çalıştığı izbe oda, güvenlikteki hücrelerin büyüğüydü! Bulduğuna sevindiği iş, aylar ayı,

işkenceler içinde tutulduğu Güvenlik'in, Sansaryan Han'ın, Sirkeci Caddesi'nden saptın mı, orda, sokağın içinde dikili duran, cellat yüzlü kara yapının, yüz metre var yok, burnunun dibindeydi. Ordan çıkıp buraya girmişti! O yana doğru yürümek değil, bakmak bile acılarını artırıyordu. Devinimli sokağa, başını kaldırıp çatıların üstündeki mavi göğe baktı. Ilık güneşiyle bahar akşamı, üstüne çöken kara bulutların dağılmasına yardımcı olmaya başlamıştı. Daha iyisini buluncaya kadar bir işi vardı işte! Bahçekapı'ya kıvrılıp Eminönü'ne doğru yürüdü. Sağlığına kavuşuyordu. Ne güzel acıkmıştı! Kahvaltı'yla duruyordu gerçi ya; ağzına bir şey koymak istemediği nice günleri olmuştu. Parası vardı; çoktur kurup da yapamadığı, Çiçek Pasajı'na gidip kafayı dinlendirmenin tam günüydü. Köprü'yü yürüyüp yukarıya Tünel'e çıkmayı düşündü; Tünel'le Galatasaray arasındaki yolu, uzun yürüdü mü topuğuna saplanan sancıdan korkup göze alamadı. Tramvaya atladı. Galatasaray'da inip Çiçek Pasajı'na girdiğinde altı bile değildi. Çoğu kez Refik'le oturdukları köşedeki masaya baktı, doluydu. Yakınında bir yere geçti. Bir duble rakıyla bir şeyler söyledi garsona, çevreye bakınmaya başladı. Bir tek tanıdık yüz yoktu; o içeri alındığından bu yana, tüm yaşayanlarıyla değişmişti sanki bu kent! Üç gün önce Salih'le toslaşması bir tansıktı demek! Halil olmazdı; nerelerdeydi şimdi kim bilir? Refik, hiç değilse Muharrem puştu da mı uğramazdı buralara? Muharrem görse konuşur muydu bakalım; görmezden mi gelirdi? Salih nasıl konuşmuştu? Jülide'yle Necla'ya verip veriştireceği birini bulduğu için konuşmuştu! Bir geçmiş olsun bile demeden çekip gitmişti sonra da. Dengesiz herifin biri. Dedikleri doğruymuş ama! Boş ver! Küçük şeyler! Savaşı kazandık oğlum, sen ona bak! Kızılordu Berlin'de. Halil kurtuldu şimdilik. Alnımızın akıyla çıktık polisten. İyi kötü işimiz de var. Rakı da buzlu! içerde birkaç kez düşlemişti burda oturup içmeyi. Ne ilk yudum, ne sonrakiler, düşlediği tadı veriyordu. İlk kez yalnız içiyordu burda, ondan mıydı? Kalkınca tıpış tıpış yolunu tutacağı, hiçbir şeyde tat tuz bırakmayan ev dururken, başka neden aramaya ne gerek vardı? Mediha'yı bıraktığından daha iyi bulmuştu aslında. Beğenmediği bir konuda sertleşip diretecek, sırasında kavgaya kalkışacak kadar düzelmişti! Üstüne çok varıldı mı ağlıyordu

da! Turgut Polis'ten çıktığında, adak adamış; horoz kestirdi. İlle de mevlit okutalım diye tutturmuştu şimdi de! Göze gelmiş ya da kara çalmaya uğramıştı Turgut -Ebe Hanımların- inancı bu. Evlere şenlik "komünist" olduğuna inanacak değillerdi ya! -terslenmese de üstünde "Ayetelkürsi"yi bulundursa kötü mü olurdu?- Turgut'un tutukluluğu köyde duyulmamıştı belki de; Manisa'dan gelen paraları hiç aksamamış, kıtı kıtına da olsa götürmüşler, poliste birkaç kez de para, yiyecek yollamışlardı kendisine. Sahir Ağbiler kendi dertlerine düşmüşler, asıl desteği Ebe Hanımlardan görmüştü Mediha. Bu adak, mevlit, dua akılları da onlardandı. Feleğin çemberinden geçmiş, becerikli biriydi Ebe Hanım. Çoğu doğum yaptırdığı ailelerle bağları vardı. Bu Ferzend Bey'in de iki çocuğunun ebeliğini yapmıştı. Bıraktığında da yakındılar, camiye, mevlide giderlerdi ya, şimdi Ebe Hanım'la kızının, hani nerdeyse evlerinden çıktıkları yoktu Turgutların! Mediha yapıyor, yukardan getiriliyor, yemekler birlikte yeniyordu sık sık. Dua kitaplarından geçilmiyordu evde. Ebe Hanım'ın kızı -Rabia'ymış adı- "*amme* cüzü"nü belletiyordu Serpil'e. Yeni ayrımına varmıştı bir şeyin de; yüzü sivilceli tombalak kız, Turgut'un gözlerinden ayırmıyordu gözlerini. Yoksa? Tövbe tövbe! Oğul Astsubay Şahap izinli gelmişse Mediha yukardaydı! Bir şey olmuş muydu herifle aralarında, bilemiyordu. Adamla konuşmasından sonra ödü patlıyordu olacak diye! Çıktığının haftasına, izne gelen Şahap Bey, geçmiş olsun'a uğramıştı. Hem de kolunda dört şeritli, şanlı Deniz Astsubayı üniformasıyla! Mediha'nın etekleri zil çalarak yaptığı çayları içmişlerdi karşılıklı. Zavallı sersemin tekiydi herif. Yakında "zorunlu görev süresi" bitince ayrılıp polise geçeceğini söylüyordu. Siyasal polise alacaklarına söz vermişler! Telsizciymiş Donanma'da; haber almada görevlendirilmiş sık sık! Üstlerinin çok güveni varmış kendisine! Bütün bunları saf saf anlatıyordu Turgut'a! Gözü de Mediha'da! Hele Mediha'nın, hayranlıkla bir dinleyişi vardı herif konuşurken, tam sırmalı giysi görmüş köylü karısı! Halil'in de mi sırmaları vardı? Kadıncağız erkek arıyor; ne yapsın? Polisle dayandıklarının yanında, şimdi karşılaştıkları daha dayanılmaz olmaya başlamıştı sanki! Öyle de değildi ya! Polise bir ara, iyice umudu kesmişti kendinden. Kurtardı dedikleri Zübeyde nasıl karışmıştı

işe? Falakaya yatırmamışlardı da, kıçına sopa sokmuşlardı; onu sağlamışsa, keşke hiç karışmasaydı Zübeyde Hanım! Vurulacak yanı mı kalmıştı ayaklarının? İndirip bodrumda, tavanından bok akan bir hücreye atmışlardı sonra da. İğrençliğine iğrençti de, kapıda bekleyen, polisliğe yeni alınmış resmi giysili gençlerin görece gevşek davrandığı da yadsınamazdı. Sivil siyasal polislerden daha yumuşaktılar. Asker yargıcın karşısına çıkarılıncaya kadar, uzun süre tutulmuştu orda. Acı haberi de orda almıştı bir gece yarısı; "Birinci Şube'den aşağı atlamış akşam yakaladıkları bir orospu çocuğu komünist" demişti başında bekleyen "yumuşak" polis! Nöbetçi arkadaşların da başını belaya sokmuş puşt! Aklına hemen Halil gelmiş; kahrolmuştu acıdan. Ne uyku, ne yemek. Bir başka polisin ağzından almıştı daha sonra, "atlayan" Hasan Basri Alp diye birinin hastanede öldüğünü. Tutamamıştı Hasan Basri'yi. Kimseleri beğenmeyen Halil, övgüyle, sevgiyle söz ederdi hep. Halil'in ölmediği sevincine bir başka ağır acının gölgesi düşmüştü! İkinci dubleyi yudumlamaya başladığında iyice dolmuştu pasajdaki meyhaneler. Ne çok sivil polis vardı burda kim bilir? Beni de gözlüyorlardır. Gözlemezlerse analarını, avratlarını... Turist benzeri iki kadınla bir erkek vardı karşı masada. İkide bir gözü takılıyordu kumral, gençten olanına. Cinsel dürtülerden kurtulamıyordu bir türlü. Yadsımak boşunaydı, cinsellik ağır basıyordu yaşamımızda. Bugün Necla'ya, "seni istiyorum" derken, düşünmeye bile kalmadan, içinden kopar gibi söyleyivermişti. Nasıl allak bullak etmişti her şeyini kaltak! Dediği gibi mi yapsaydı; Abanoz'a gidip... Yıllardır uğramamıştı. Kadın yoktu şimdi yaşamında; ne yapacaktı? Bir kez otuzbir çekmişti hücrede. Onu mu yapacaktı gene? O cıvıl cıvıl Süheylacık yoktu artık. Namussuz herifler yok ettiler zavallı kızı. Yağmurlu bir cam ardından geçer gibi, Zübeyde geçti kafasından. Ne duygulu kadındı; olgun hem de. Söylenen doğruysa, sözünün de kadınıymış! Ankara'ya gidip görse miydi? İlişkileri biliniyordu o ki, ne sakıncası kalmıştı? İşe de başlamıştı; nasıl giderdi Ankara'ya? Söylentilerle mi çizeceksin yolunu? Neyin ne olduğu belli değil daha. Vur kafasına sikinin, otur köşende! Akşamcılar usul usul çekilmeye başlayınca üçüncü dubleyi bitirip kalktı o da. İyiydi kafası! O Allah'ın belası eve mi gidecekti şimdi? Bir sinemaya mı dal-

saydı? Canı onu da istemiyordu. Erken kalkacaktı yarın. Balıkpazarı'ndan çıkıp Tepebaşı'na yürüdü ağır ağır. Sirkeci'den aktarmalı tramvayla eve geldiğinde onu bulmuştu. Mediha'yla kızı yatmışlardı. Çabucak yattı o da. Çoktandır özlemini duyduğu deliksiz bir uykudan gözlerin açtığında, sabah yedi'yi geçiyordu. Mediha kahvaltıyı hazırlıyordu mutfakta. Banyodan çıktığında masa düzenlenmiş, yüzü gülüyordu ablasının.

— İş olmuş, değil mi? diyordu!

İvedi yetiştirmişler demek! İletişim gücüne bak! Korkulur bu Ebe Hanım'dan! Salkım saçak sabah tramvayına atlayıp dokuza çeyrek kala Bahçekapı'da indi. Pırıl pırıl bahar sabahında gidip hücreye kapanacaktı şimdi. Ekmek parası kazanacağız; kolay mı? Bir *Tan* aldı tütüncüden. Tam bahara uygun haberlerle doluydu gazete. İsveçli Kont Bernadotte, Danimarka'da, kayıtsız şartsız teslimi görüşüyormuş Almanlarla. Bağlaşık orduları, Alman ordusunu yarıp bir kez daha birleşmişler Sovyet Ordularıyla Appolensdorf'ta. Yarın 1 Mayıs. Biz gene o hücreye kapanıp çalışacak mıyız? Başka ne bok yiyeceğiz; "Bayram bizim sokağa da gelecek." Stalin bunu dediğinde kan içindeydi Sovyetler. Faşizm kan içinde şimdi. Sıra bize de gelecek! Handa kahveciden anahtarı alıp açtı işyerini. Havasızlığın ağır kokusu vardı içerde. İç avluya bakan pencereyi açtı. Ne hava gelecekti ordan? Süpürüp tozunu alarak toparladı ortalığı. Kapıyı açık bırakıp dosyalara bakmaya koyuldu. Çoğu yüklü paralı alacak verecek sorunlarıydı. Kişiler, kurumlar arasındaki mal, para kavgaları pek de ilgi çekiciydi. Bir ev satılmış Hürmüz Petek'e Pendik'te. Aslında ipotekliymiş ev de... Komşu Muslihittin Çıracı'nın arka bahçesiyle bilmem ne! Tam dalmıştı, Mecit Bey girdi. Sultanahmet'te duruşmaya yetişecekti. On birde. Gene Eski Türkçe altı sayfa yazıyı bırakıp çıktı hemen. Dosya okumak daha keyifliydi ya, Eski Türkçe'si de ilerleyecekti burda! Saat birdi iki sayfayı bitirdiğinde. Bir iki telefonu yanıtlamıştı bu ara. Duruşmaya gitmişti Mecit Bey; öğleden sonra arasınlardı. Acıkmıştı; adam yoktu görünürlerde. Bir şeyler yemek, temiz hava almak istiyordu hem de. Kalkıp çıktı; kapattı kapıyı. Anahtarı kahveci'ye bırakıp köfteci'ye gitti. Çabucak tıkınıyordu ki, durup kaldı birden. Boncuk mavisi gözlü herifti iki üç masa ötede,

duvar dibindeki. Falakadan sonra koltuklayıp koridorda yürüten sivillerden, koca kafalı, kumral herif. "Yürü ulan puşt!" sözü çınlıyordu kulağında. Şekerpare yiyor deyyus. Bok yiyesice. Bütün gövdesinden bir titreme geçti sanki. Ne yapacaktı şimdi? İlkelleşme! Ye yemeğini, kalk git ne yapacaksın? Isırdığı köfteyi ağır ağır çiğnemeye koyuldu. Lokmalar büyüyordu ağzında. Bir gün bir yerlerde Sait'le karşılaşırsın. Alış bunlara oğlum! İkiniz de görevinizi yaptınız! Unutma, onlar yenildi! Bir şey alabildiler mi ağzından? Derince soluklanıp eğildi yemeğine. Kalktığında herif gitmişti. Kendine daha güvenliydi sokakta. Güçleri yetmemişti ona! Yüz metre ilerdeki akrep yuvasının yanında dolaşıyordu elini kolunu sallayarak; onlar düşünsündü! İşyerine gelip geçti masasına. Avukat girdi arkasından. Telefon etmiş, yanıt alamamıştı biraz önce; Turgut duymamış mıydı telefonu? Yemeğe çıktığını, şimdi geldiğini söyledi. Bir şey demedi ya, pek de iyisine gitmemişti Mecit Bey'in, aldığı yanıt. Yemeğini de getir, on saat çıkma bu izbeden diyor herif! O da benim ortalıkta görünüp göze batmamdan mı gocunuyor yoksa? Niye olmasın? Ne yapalım, olursa olsun! Biraz sonra çağırıp dilekçe yazılışındaki yol yordamı anlattı önce Mecit Bey. Davacı, davalı, kanıtlar, yasa maddeleri nasıl, hangi sırayla yazılır. Olay nasıl özetlenir; özet nereye yazılır? Yargıtay dilekçelerinde neler göz önünde bulundurulur? Sonra dosyalar üzerinde konuştu uzun uzun. Lüleburgaz'da bir arazi, iki de denizcilik üzerine dava vardı ki, bunlar uzun süreli, kazanıldı mı yüz binler getirecek temel davalarıydı işyerinin. On bir yıldır süren, Hazine'ye karşı arazi davası son aşamasındaydı. İş Ankara'nın istediği yüklüce parayı, davalının vermesine kalmıştı! Cimrinin biriydi davacı zahire tüccarı herif de! Anlamamıştı Turgut. Ankara'nın istediği "yüklüce para?" Tepeden bir bakışla güldü Mecit Bey; evet, rüşvetti yani.

— Yaşam bu Turgut Bey oğlum, dedi. Paran yoksa hiçbir büyük ticaret davasını kazanamazsın! Sen de göreceksin bunları.

Babacanlıkla doğruları söylüyordu adam; bunları çok iyi biliyordu Turgut da, görmemişti. Görecekti artık. Paran yoksa neyi kazanırsın ki bu dünyada? En güzel 1 Mayıs bildirisi Hitler'in geberdiği haberiydi. Vuruşarak öldü demiş Alman Radyosu. Kendine kıydı-

ğıydı ajansların verdiği. Berlin, yüz bine yakın esirle Kızılordu'nun elindeydi artık. Dünya güzeldi. İşini de sevmeye başlamıştı Turgut. En pis, en çirkin, belki de en gerçek yanlarıyla dosyalara kapatılan bu toplum, kimi acıklı, kimi gülünç öyküleriyle her gün önündeydi. Aslında pek kötü birine benzemeyen Mecit Bey de mutluydu çalışmasından. Eski Türkçe bilen birini bulamayacağından korkmuş bir ara; öyle demişti bir gün. Daha önce o yüzden çevirmiş başvuran birkaçını. Ayrıcalıklı sayılırız; değerimiz biliniyor! Eve biraz erkence geldiği bir akşam, kapıdan dönen Kemal'le karşılaşınca deli oldu sevinçten! Kucaklaştılar. Kapıyı çalmış; kimse yokmuş evde. Şahap Bey gelmişse yukardadırlar. Topkapı'ya doğru yürüdüler ara sokaklardan. Mihri Belli ile arkadaşların bir bölümü Tophane'deymişler. Harbiye Cezaevi'ne geçirilecekleri söyleniyormuş. Süleymaniye'ye asılmak istenen "Saraçoğlu Faşisttir" mahyasını onlara bağlıyorlarmış. Mihri Belli'ye kabul ettirememişler. Turgut'a sormuşlar mıydı? Sormamışlardı. Ankara'dakilerin bir bölümü bırakılmış. Reşat Fuat'a dokuz yıl vermişler. Zeki Baştımar aklanmış. Aylar sonra, geçen hafta Rahmi Usta'yı da salıvermişler güvenlikten. Onu aldıklarını bilmiyordu Turgut. Rahmi Usta da anlamamış niye aldıklarını. Karısı Fehime Abla ölmüş geçen ay; o içerdeyken. Ablası geldi aklına hemen! Ölmesinden değil, dinle bozmuştu ikisi de, o yüzden yani! Tam onun gibi de değildi ki Mediha. Değil de ne boktu ya? Halil'i sordu Kemal. Kaçtığını duymuştu Seher'den. Seher'den haberi yoktu kimsenin. Nihat Samsun'daydı. Hasan Basri'nin Sansaryan Han'daki ölümü acı vermişti herkese. Turgut için de kaygılanmışlardı. Konuşmadığını biliyorlardı. Kırşehir olayı onun diretmesiyle kapanmış; örgüt bağı kuramamışlardı. Kötü bir rastlantıyla yakalanmıştı Boyacı Halim. Erbaa'ya sürmüşler, ordan da kaçmıştı. Turgut'un bulduğu işi de konuştular. Böyle gitsindi bakalım. Yeni bir durum olursa arayacaktı Kemal. Rahmi Usta'ya uğramak istediğini söyleyecekti bir ara Kemal'e; kaynadı. Ayrıldılar. Eve geldiğinde, ablasıyla yanında, ayakta uyur gibi sürüklediği Serpil, yukardan yeni iniyorlardı. Mutluydu Mediha Hanım! Almanların 7 Mayıs'ta, kayıtsız, şartsız teslim olması, 8 Mayıs'ta Churchill'in, Truman'ın, Avrupa savaşının bittiğini radyolardan duyurmaları, ne evdeki Medihaların umurun-

da olmuştu, ne de avukat Mecit Bey'in! Sevinçle söz etmek isteyince başını sallamış, "Biz savaşı görmedik çok şükür!" deyip olayı atlatmak ister gibi, bilmem hangi dosyayı hemen getirmesini istemişti avukat Mecit Bey! Belki de daha iyiydi böyle, etliye sütlüye karışmayan biri olması bu herifin! Bazı dosyaları, yargılama tutanaklarında anlatılan ilginç olayları okumaya öyle dalıyordu ki kiminde, Mecit Bey gitse de o kalıp okumayı sürdürüyor, akşamları çıkması yediyi buluyordu çoğu günler. Eminönü'nde, Haliç kıyısındaki gezgincilerin tavada kızartıp sattığı balık ekmeğin yanına, karşıki Hacıbekir'den biraz da helva almışsa, şölendi. İstanbul yanındaki Alemdar, Azak, Şehzadebaşı'ndakiler gibi, iki filmli, ucuz sinemalara gidiyordu bazı akşamlar. Ya da, topuğuna saplanan sancıyı kollayarak, biraz da onu atlatmanın yolunu arar gibi ağır ağır yürüyüp kenti dolaşıyordu. Gözü hep çevresinde, arkasındaydı; izlendiği kuşkusunu uyandıracak hiçbir belirti yoktu. En zor geçen de Pazar günleriydi. Bir neden bulup da evden çıkmamışsa, odasına kapanıp kitap okuması tedirgin ediyordu ablasını. Ebe Hanım Teyze diyormuş ki, birlikte bu hafta Eyüp Camii'sine gidip... Etyemez'de bu hafta, eğer Turgut da gelirse, Yeşil Hoca'nın... Ebe Hanım Teyzelerle, Şahap Bey de gelecekmiş, hep birlikte Çırpıcı Çayırı'na (neresi olduğunu bile bilmiyordu Turgut; Mediha nerden bilecekti?) yemeye içmeye gideceklermiş. Siz gidin deyince bozuluyordu iş. Artık pek bir şey istemeyen kadının için için kaynadığı belliydi. Yine hastalanır diye, umarsız biçimde korkuyordu Turgut. Sinema'ya, bir kez de tiyatroya götürmeyi önerdi, istemedi Mediha. Sıkılırdı! Tiyatroyu pek bilmez ya, sinemayı severdi eskiden bu kız. Şimdi de sevmiyor; ne yapayım? Bir akşam, erkence dönüp Çapa'dan eve doğru, çevreyi dolaştı ağır ağır. Kıyı köşe yörelerin akşamlarına bayılırdı. Satıcılar son kez bağırarak çekip gitmeye başlamışlardı mahalleden. Çocuklar içeri alınır. Mahalle bakkalındaki son alıcılar işlerini bitirip ayrılırlar çabucak. Evlere girilir, kapılar kapanır, ışıklar yanar. Radyo sesleri gelir pencerelerden, sessizlik çökmüş, tek tük birileri geçen sokaklara. En güzel saatler başlamıştır evinde mutluysan; ne mutlu sana! Rahmi Ustaların sokağının başına geldiğinde pencerede ışık görünce durdu. Günlerdir uğramayı kurmuş, bir kez de geçmişti burdan; karanlıktı pencereler.

Yürüdü, çevreye bakındı şöyle bir, kimseler yoktu; çaldı kapıyı. Epeyce bekledi. Tahta merdivenlerdeki ayak seslerinden sonra, kapı arkasından, "Kim o?" sesi geldi Rahmi Usta'nın. "Ben Turgut, Ağbi" der demez açıldı kapı. Böyle sıcak karşılanmayı ne ummuş, ne beklemişti Turgut. Rahmi Usta'nın sımsıcak pençesine aldığı ellerini uzun uzun sıkması tüm kaygılarını dağıttı bir anda; iyi ki gelmişti. İlle sorup izin mi alacaktı Kemal'den? Merdivenleri çıkıp oturma odasına geçtiklerinde, ışığın altında, yaşlanmış gibi gördü Rahmi Usta'yı. Saçları iyice kırlaşmıştı sanki. Karşı koltuğu gösterdi Turgut'a.

— Otur bakalım, eşek inatlı herif! dedi. Hoş geldin!

Şaşaladı Turgut. Karşısındaki koltuğa oturmuş, gülerek bakan adamın sözüne ne anlam vermesi, ne demesi gerektiğini bilemeden gülümsemişti o da. Pek uzatmadan açıklama gereği duyınuştu Rahmi Usta.

— Poliste böyle dediler senin için, dedi. Eşşek inatlı herifmişsin; babanın adını bile söylemiyormuşsun!

Utangaç bir gülümsemeyle gözlerini kaçırdı Turgut. Onurlanmıştı doğrusu. Söyleyecek bir şeyler arandı, bulamadı. Bu alçakgönüllü görünümü daha da yakınlık duymasına neden olmuştu Rahmi Usta'nın. İlk gördüğü günden beri gözü tutmuştu oğlanı. Kapıda sesini aldığında içine dolan sevinci saklamamıştı. Birinci Şube'de yılların görevlilerinden Laz Hüseyin (Senunlen pen kalduk eskilerdan Rehmi Efendi, derdi), gece nöbetinde, hem ağzını aramak, kiminde de kendince dertleşmek için odanın kapısında çene çalarken bir şeyler kaptırıyordu ara sıra. Turgut'tan da öyle söz etmişti. "Pen anlamayrum; ne akildur sizunki! Pen aha emekli olayrum; sen kena puralarasun. Arkanızdan da geleyi ha! Turgut diye pir heruf var, gençlerden, sen daniy misun pilmem, gazetacıymuş; keberecek ha dayaktan! Haçan tüşmüşsun; pir iki soz et da canini gultar! Eşşek inadidur desam, eşşek bundan akillidur! Babasinun adini söylemeyi ha, nerdeysa! Elinde kalacağudu Sait Pey'in! Kim vereyi pu akilları sizlera?" Herif bunları söylerken gülmüştü Rahmi Usta. "Herkes senin gibi akıllı olmaz ki, Hüseyin Efendi. Allah kimini de böyle yaratıyor!" demişti. "Tövbe tovbe" demişti Hüseyin. "Allah yaratmayi

punnari; şeytan yaratayi, haşa haşa!" O da gülmüştü. Polis Laz Hüseyin'in ağzıyla anlatıyordu Turgut'a.

— Sonra da bana akıl verdi Hüseyin, dedi. Yaşlanmışım ben de. Bir aptes alıp "Tovbe-i istiğfar edup" elimi bu işlerden çekmeliymişim! Sonu yokmuş! "Pendan soylemasi" dedi. "Höçümat esikisinden çok kızayi"miş "şimdi pu işe."

Gülüştüler.

— Kızsın bakalım! Ne sordular sana?

Toparlandı Turgut. Doğruca söylemesi gerekir miydi Rahmi Usta'ya?

— Halil'i soruyorlardı. Seher'i. Sonra, biri kaçmış, Boyacı Halim diye Kırşehir'den. Benim Ankara'ya gidişime bağlamaya kalktılar?

— Var mıydı öyle bir şey?

Olayı Kemal'den öğrenmişti aslında. Sorması Turgut'u bir denemeden geçirmek içindi. Kendini güç durumda duyumsadığı belliydi Turgut'un. Yüzü kızarır gibi oldu. Turgut'un suskun duralamasıyla aymış gibi,

— Sorulmaz böyle şey, dedi Rahmi. Bağışla! Halil ne oldu?

— Halil kaçmış. Bizi yukarda gevşek tuttular sonra. Seher söyledi bir ara; polis evi basınca, pencereden arka avluya atlayıp kaçmış Halil.

— Ee, şimdi?

— Bilen yok.

Aklı pek ermemiş gibiydi bu işe Rahmi Usta'nın. Güvenilir bulmadığı Halil'in bu kaçış biçimini de yadırgar gibi olmuştu. Arkadan atlayıp da kaçmış! Polis de yemiş bunu! Olabilir de, olmaya da bilirdi! O zaman ne olurdu?

— Halil'e güvenilir değil mi?

Sinirli gülümsedi Turgut,

— Kendimden çok güvenirim Ağbi, dedi.

Ne denirdi şimdi? Polisin bir oyunu olabilir miydi bu?

— Öldürmesinler de gizlice, dedi Halil'i aklamanın yolunu bulmuş gibi. Bu namussuzlardan her şey beklenir!

Önce anlamsız geldi bu söz Turgut'a. Söylenebilir olduğuna göre, böyle bir olasılığın var olabilmesi kavurucu bir yalaza gibi dolandı

içinde. Nerden çıkarmıştı öldürmeyi bu adam şimdi? Olabilir miydi? Niye olsundu?

— Seher kaçtığını görmüş Ağbi; söyler mi yoksa?

— Bilmiyorum, dedi Rahmi Usta.

Tedirginleşmişti, sözü buraya getirdiği için.

— Akla geliyor işte! dedi. Çok sinsi, çok kalleştir bu herifler.

Durdu, gülümseyerek,

— Bir de bizim Laz'ımız vardır, dedi. Öyle der o; "Oy, analar dourmamiştur boylelerini!"

Dede Ahmet, diyecekti, demedi. Bu oğlan tanır mı onu?

— Sizi niye almışlar Ağbi?

— Valla, aslında ben de anlamadım. Boşu boşuna yatırdınız beni dedim; sırıttılar. Bizi, eski atlattıklarına say, dedi Parmaksız Hamdi!

Biraz durup aldı gene,

— Sorgulamada bir yerlerden bir şeyler çıkar diye beklediler sanıyorum. Hevesleri kursaklarında kaldı! Bol bol gözdağı verdiler. Ağzımdan bir şeyler almaya baktılar. Aslında korku içinde bunlar! Polis Hüseyin'in dediği doğru. Bize kızmayıp da kime kızacaklar? Kızılordu Berlin'de!

— Ben de bazı, inanamaz gibi oluyorum Rahmi Ağbi! Avrupa işi bitti!

Bitmiş miydi? Bu tertemiz genç adamın heyecanını bölüşmediği için suçluluk duyacaktı nerdeyse. Tutamadı,

— Bitti mi dersin Turgut arkadaş? dedi. Belki de şimdi başladı!

Bozulmuştu Turgut. Kızarır gibi oldu; küçük burjuva evecenliğine kapılmış görüntüsü vermişti bir eski yoldaşın önünde.

— Beni yanlış anlamayın Ağbi! dedi. Asıl bundan sonra kavga yani... Savaş bitti!

Dedi ya, kızıl bayrağı Berlin'e dikmiş Kızılordu'nun elinden kim alabilirdi Avrupa'yı? Faşizmi yere sermiş emekçi insanlığın gücü, tüm komünist partilerin çelik istenciyle Kızılordu... İçindekileri okur gibi gözlerini gözlerine dikmiş Rahmi Usta'nın bakışıyla tedirgin kımıldadı,

— Bizden daha çok korkacaklar doğal ki; onu demek istiyorum.

Neyi demek istediği, saklasa da belli olan bu gence kanı iyice ısınmıştı Rahmi Usta'nın.

— İpin ucunu hiç kaçırmayacağız Turgut arkadaş! dedi. Mart ayına benzer bu işler! Komintern'den çıkarken, kapıda bekleyen kızıl asker sormuş; "On yıla kadar dünya devrimi olur mu Kamenev Yoldaş?" Şöyle bir duralamış Kamenev, "On yıla kadar olur!" demiş! Hep söylerler bunu. Ne on yıl geçti; daha ne on yıllar var, kim bilir? Şimdi boş ver bunları! Rakı içelim mi seninle? Yarım şişe rakım var.

Birden sunulan bu yakınlığa hem şaşırdı, hem sevindi Turgut. Konuştuklarıyla arasına her zaman genişçe boşluk koymaya özen gösteren Rahmi Usta mıydı bu?

— Nasıl isterseniz Ağbi, dedi. Sizi tedirgin etmeyeyim de...

— Piyazım var. Yumurta da haşlarız.

— Ben yedim Ağbi. Rakıya katılayım.

"Biz çok gördük, o yedim diyenleri!" diye takılarak kalkıp çıktı odadan.

— Yardıma geleyim mi Ağbi?

— Gel istersen.

Mutfağa birlikte girdiler.

— Anlar mısın bu işlerden?

— Halil'le birlikteyken yapıyorduk. Makarna, yumurta. Balık kızartıyorduk filan.

— Bizim Reşat iyi bilir. Reşat Fuat. Yemeğimizi o yapardı Komuna'da. Fehime Hanım beni kötü alıştırdı. Sonra da çekip gitti! Ne yapacağız bakalım?

Bencil görünse de, sesinde acılık vardı. Bir şeyler diyecekti Turgut; bulup söyleyemedi bir türlü. Turgut'taki saygılı çekingenliği dağıtmak ister gibi döndü Rahmi Usta,

— Biliyor musun? dedi. Bu gözaltının tek yararı, beni Fehime Hanım derdinden uzaklaştırması oldu! Çağırttı beni. Gidecektim de ne olacaktı? Bir küflü duvarı aşamadım bir türlü! Sen şu yumurtaları soy; ben masayı düzenlerim. Konuşuruz.

Polisten çıktığından bu yana ilk kez, kendine yakın gördüğü biriyle söyleşiyordu böyle. Kafası da komünist gibi işliyor bu oğlanın, ahlakı da. Kemal'in dediği, arkadaşları da pek seviyor. Masaya oturup da rakılar konunca kaldırdılar kadehlerini,

— Berlin'deki Kızılordu için Ağbi!

Rahmi Usta başını salladı,

— Önce Stalin için! dedi. Kızılordu nasıl gitti oraya?

Gene utangaçça gülümsedi Turgut. Doğruydu.

— Stalin için!

Yeşil soğanlı, dilim dilim katı yumurtalı piyazı istekle yiyordu Rahmi Usta. Karnı gerçekten toktu Turgut'un. Peynirden aldı biraz.

— Senin başın da ablanla dertteydi değil mi?

Yarasına dokunulmuştu. Çatalı usulca bıraktı tabağın yanına. Gözlerini Rahmi Usta'ya dikti.

— Evet, öyle!

— Nasıl, düzeldi mi biraz?

Ne diyeceğini bilemeden kalmıştı Turgut.

— Bilmiyorum ne diyeyim? dedi. Hastaneden çıkardılar. Eskisi gibi değil.

Duraladı,

— Şimdi de dine verdi kendini!

Sinirlice güldü Turgut. Rahmi Usta sessiz, düşünceliydi.

— Sana karışıyor mu? dedi.

— Bıraksam karışacak.

— Bırak karışsın!

Anlayamamıştı Turgut.

— Sana kapanırsa başka ortaklar bulur kendine. Daha iyi olmuyor o.

— Bulmuş bile Ağbi, dedi Turgut. Bana açılırsa da üstüne gidemiyorum. Ya gene hastalanırsa! Tutturuyor, beni bilmem nerdeki Yeşil Hoca'nın vaazına götürecekmiş!

Başını salladı Rahmi sessizce. Bizim Fehime Hanım, benden korkmasa, sana ünlü bir hocayı salık verecekti okutman için, dese miydi? Korktu da ne oldu?

— Eşinden ayrıldı genç yaşta; küçük kızıyla bana geldiler. Köye de gidemez artık.

Bir şeyler daha diyecekti, kaldı birden. Karısı ölmüş Rahmi Usta'ya niye anlatıyordu bunları şimdi? Ablam dul, senin de karın öldü! Gülecekti; bir utanmayla canı öyle sıkılmıştı ki, gülemedi. Bundan daha güzel ne olabilirdi aslında, Mediha'yla evlenseydi Rah-

mi Usta! Duygularını sezinlemesinden korkuyordu adamın. Birinden, kurtuldum diyor; yeni bir bela mı alacak başına! Hem Mediha Hanım'ın deniz astsubayı varken Tornacı Rahmi Ustaya mı yüz verecek? Enişte diye takıldığı Halil geldi aklına. Nerelerdedir kim bilir? Ona takılmıştı Mediha. Nasıl üzülmüştüm! Ne gülünç sözdür enişte sözü de! Sessizlik uzamıştı. Yemek isteğini yitirmiş gibi durup dalgınlaştı Rahmi Usta,

— Evet, işin zor! dedi.

Alaylı bir acılıkla gülümsedi sonra da,

— Allah yardımcın olsun!

Turgut da gülümsüyordu,

— İşimiz Allah'a kaldı! dedi.

Rahmi Usta aldı hemen,

— Din konusunda önemli işler yaptı Kemalistler. Güç bir iş bu! Çözümü kolay değil. Sonunu çözmekten çok azdırırlar bunlar da! Bizim Doktor Hikmet, bir karikatür çizmiş Diyarbakır'da. Falakanın altında kafasında şimşekler çakan adam, "Allah!" diye bağırıyor acıdan. Vuran pezevengin dediği de, "Bakın, görüyor musunuz gericiyi; "Allah!" diyor Acıdan umarsız kalmış insan başka ne bok yiyecek? Soygunla birlikte yoksulluk, karanlığın en bitek toprağı. Öyle geliyor ki bana, bu ülkede din muhalefeti, bizim ilerici muhalefetimizden yazık ki, çok daha güçlü. Gizlice örgütlüler! İstediğin kadar kız; halka dayalı sonunda! Şimdi öbek öbek bekleşiyorlar; bir birleşirlerse duman ederler ortalığı! Bizim işimiz daha da zor! Dön dolaş, Kemalistlerin yanındasın! Onlar da bizim anamızı sikiyorlar!

İlk kez sövgülü söz duyuyordu Rahmi Usta'nın ağzından. Hiç yadırgamamıştı. Niye içkiden olsundu? Başka nasıl açıklasındı adam bu geçmişini siktiğimin çıkmazını?

— Polisten çıktığımın haftasına, nerden haber almışsa, bir yampirik herif var, Fehimelerin yakını, para almaya hep o gelir –bir kez de kovdum bunu ben–, çıkıp o geldi buraya, bir akşamüstü. Herife kızıyorum ya, gülüyorum da; çarıklı kurmay dedikleri köylü, tam! "Başım sağ olsun!"a gelmiş! İyi! Hoş geldin dedik. Çıkarıp bir liste verdi! Üç yüz küsur lira istiyor! "Ne bu?" dedim. Ölünün gömülme giderleriymiş. Baktım, ölü için harcanan doğal şeylerin dışında; bil-

mem hangi hafızlar *Kuran* okumuş! Bir sürü ad, dolgunca da para vermişler. Bir de mevlit okutmuşlar. Kırk mevlidi imiş! Gene bir sürü hoca, hafız adı!

Durup babacanca gülümsedi. Merakla bakıyordu Turgut.

— Ne bakıyorsun öyle? dedi.

Bir süre daha alaylı durdu kışkırtır gibi,

— Bereket yanımda para vardı. Çıkarıp saydım avcuna! Hayır dualar ederek gitti herif! En iyi hocalara okutmuşlar diye de güvence verdi bana!

Gülüyordu.

— Gözlerinden anlıyorum; beni Parti'den kovacaksın!

Gülerek toparlandı Turgut,

— Estağfurullah Ağbi, dedi. Ama, niye verdiniz, anlayamadım!

— Haydi şimdi Kızılordu'ya içelim! dedi.

Turgut da kaldırdı kadehini. Rakısını yudumlayıp gene aldı Rahmi Usta,

— Fransız Devrimi, burjuvayı da, işçiyi, köylüyü de yanına almış; kiliseye, dine de karşı devrim. Varına, yoğuna el koymuşlar kilisenin. Sen benden iyi bilirsin bunları! Büyük burjuvazi kiliseyle anlaşmış sonunda derler ama, temel sağlam oturmuş, maya tutmuş baştan! Bizim burjuvazinin ideolojisi yamalı bohça; yıllar yılı Nazilerden akıl aldılar. Aslında da ite kaka, gönülsüz başlamış işe; Kemalistlerin zoruyla! Kemalistler de şaşkın bugün. Temel ne durumda belli değil! Aynı bir yanımız da var. İslamlık yalnız egemen sınıfların dini olmamış; ezilen sınıfların, köylülüğün muhalefetine de ideoloji üretmiş, destek vermiş! Babai başkaldırmaları, Baba İlyas, Baba İshak, Bedrettin, Pir Sultan, ne bileyim, bir sürüsü. Nâzım'ın destanı var, biliyorsun. Ben işçiyim; duyduklarımı söylüyorum. Doktor Hikmet çok dururdu bunların üstünde. Sen niye öyle ağır gidiyorsun? Korkma yarım şişe bitecek diye; zulada da var! Çıkınca iki şişe aldım. Boyuna zam yapıyor pezevenkler. Yalnız gitmiyor bu zıkkım da; bir ayda o kadar içtim. Bak unutma, Bolşevik devriminde Lenin, kiliseye gidenleri Parti'den çıkardı; ama camiye gidenlere, Müslüman yığınlardan kopmasınlar diye izin verdi! Üç yüz lira mı önemli, Fehime

Hanım'ın hepsi fakir fukara çevresi mi? Kopmuşsun kopacağın kadar, diyeceksin. Ne bileyim; içimden öyle geldi Turgut Arkadaş!

İyice yürekten konuşuyordu Rahmi Usta. Bir sessizlikten sonra işini sordu. Kısaca anlattı Turgut. "Kötü değilmiş" dedi Rahmi Usta. Sustu Turgut. O konuşsun, kendinden söz etsin istiyordu.

— Bu gözaltının en büyük zararı, benim işimi yıktı, dedi, Rahmi Usta. Bizim Saraç Baba, patron, korkağın biriydi aslında, satmış bizim oraya. Beni içeri aldılar ne ses; ne soluk heriften. Doğaldı! Güvenlikte gelip beni arayacak değildi. Anladım bir şeyler olacağını da ya, bu aklıma gelmemişti doğrusu! Sandığımdan da yüreksizmiş herif. Portakal bahçeleri alıp Mersin'e yerleşmiş.

— İşsizsiniz şimdi?

— İşsizim Turgut arkadaş. Kaygılanmıyorum; birkaç kuruşum var. İşsiz de kalmam. Benim işimi benim kadar iyi bilen azdır ülkede. Haliç'te çağırdılar bir yerden. Başka şeyler düşünüyorum, bakalım!

Ortak bulup kendi başına iş kurmak istediğimi söylemedi. Kolay değil o! Hele olsun! Nerden bulursun öyle adamı?

— Biz halkla ilişki kuramadık Turgut arkadaş! dedi. Sürekli onu söylediler bize yukarda. Yasal olmanın yollarına bakın! Bakalım da nasıl bakalım?

Soruyu yanıtsız bırakmanın ağırlığıyla sustu. Gözlerini Rahmi Usta'ya dikmiş, sessizce bekliyordu Turgut. Uzayınca,

— Peki, nasıl olacak? diye sordu çekingen bir sesle.

— Bilsem!

Gözlerinin içine bakıp yineledi bastırarak Rahmi Usta,

— Onu bilsem!

Kendi kendine söylenir gibi ekledi,

— Bilen de var mı Türkiye'de, onu da bilmiyorum!

Kadehini aldı,

— O yolu bize kim gösterecekse onun sağlığına! diye kaldırdı kadehini.

Umutsuz, acılı bir alay vardı sesinde. Gülümseyerek Turgut da kaldırıp yudumladı kadehini. Şaşırmıştı biraz. Kötümser gibi konuşuyordu adam! İnancını yitirmiş denemez de, bulanmış gibi biraz!

Niye bulansın; çözüm arıyor adam! Sessizliği bozmaktan korkup önüne indirdi gözlerini.

— Sizin arkadaşlar geldilerdi bana. Sen yoktun. O Halil'di başı çeken. Öyle tadım kaçtı ki, o gün benim! Ne söyleyeyim, bilemiyordum. Sen de duymuşsun "desantralizasyon" sözünü. Sormuştun bana. Yasallık yolları aranıp durdu Parti için. Ortak aradık kendimize. Demokratik cephe kuracağız! Kim var ki kimi bulacaksın? İyi Kemalistleri kötülerden ayıracağız! Nasıl ayıracağız? Senin komünist olduğunu duyduğu anda ne iyisi kalıyor Kemalistin, ne kötüsü! Halk kalmıyor ki. Horozu tavuk diye yutturacağız!

Güldü Turgut. Nerden bulmuştu bu benzetmeyi şimdi? Rahmi Usta da güldü.

— Bir tamircide çalışıyorum Antep'te. Küçüğüz daha. En büyüğümüzü, Çopur Mennan diye, hafiften çiçekbozuğu bir Arap oğlanı, yakındaki pazara yolladı usta; bir şeyler istedi, bir de tavuk alacak. Gitti geldi oğlan. Usta baktı, bu horoz ulan, dedi.

Daha anlatırken tutamayıp gülmeye başlamıştı Rahmi Usta.

— İbiğine bakma usta, o tavuk? demez mi oğlan! Bir temiz dayak yedi ustadan. Biz hep kaçıp saklandık. Gülmekten de ölüyoruz. O gürültüde horoz da kurtulup ötmeye başlamasın mı, oğlan dayak yerken!

Gülüyorlardı karşılıklı. Güçlükle tamamladı Rahmi Usta.

— Çopur Mennan gitti, oğlanın adı Horoz Mennan kaldı!

İçkinin de gevşetmesiyle bir kez daha başlamışlardı gülmeye. Durulduklarında yavaşça aldı Rahmi Usta,

— Kırmızı ibiğimizi saklasak da sesimizden tanıyor herifler! Şimdi bir de, Sovyetler'in, bozalım, yenisini yapalım dediği Türk-Sovyet Antlaşmaları çıktı başımıza. Başladılar, Ruslar bizden toprak istiyor demeye.

Gel de anlat, işin doğrusunu, bizim köylü halkımıza! Kötüye rastladı ama, Sovyetler ne yapsın? Bozmasalar, kendiliğinden uzayacak antlaşma.

Mecit Bey'in bir konuğuyla konuşmalarını anımsadı Turgut. Ruslar'ın Kars'ı, Ardahan'ı istediklerinden söz ediyorlardı kızgınlıkla. Bu konuda söz edilmesi Turgut'un da canını sıkıyordu.

— Desantralizasyon diyordun Ağbi. Nedir? Kim aldı bu kararı? Niye alındı?

Sorar sormaz da korku çöktü içine. Çok meraklı gibi mi davranmıştı? Patladın sanki; güzel güzel anlatıyordu adam!

— Kararı Komintern aldı TKP için.

Duraladı Rahmi Usta. Niye sakladık sanki bu çocuklardan olan biteni? Polis'in bildiğini büyük giz yaptık nerdeyse!

— '35'e kadar, sınıf sınıfa karşı'ydı yürüttüğümüz savaş. Çevrende İkinci Dünya Savaşı görünmeye başlayınca, sosyalist anavatanın korunması için ne gerekse onu yaptı Komintern. Sovyetler'e, emekçi halka dost, demokrat bir çizgi üzerinde işbirliği yapın Kemalistlerle, dendi TKP'ye. Komintern'in '35'teki 7. Kongresi'nde aldığı, demokrasiyi, barışı, emekçi halklarını savunan antifaşist cephe oluşturma kararı doğrultusunda, açık, yasal yollarda çalışmamız istendi. Fransa'da, İspanya'da Halk Cepheleri oluştu. Faşizmi durdurup iktidar oldular. Güçlü, emekçi halkların iyice tanıyıp benimsedikleri Komünist, Sosyalist Partileri, solcu, demokrat yığın örgütleri, sendikalar vardı o ülkelerde. İspanya'da Faşistler demokrat iktidara saldırdılar, biliyorsun. İspanya'da iç savaş çıktı. Bize de bu ülkede, komünistliğimizi gizleyip Kemalizmi ileri çizgiye çekmenin yolu düştü! "Komünistliğimizi gizleyip" diyorum; gizlemezsen polis tepene bindiği gibi, halk da yüzüne bakmıyor. Demokratik ülkelerdeki gibi, adınla çıkıp günün koşullarına göre, başka siyasal örgütlerle birlikte iş yapmak değil bu. Kimliğini saklıyor, sonunda yadsıyorsun! Gizlice yaptığın, yaptırdığın tüm güzel işler Kemalizmin kazancına yazılıyor! Komünistler ise adı sanı yasak karanlık kişiler olarak kalıyor! TKP için karar tartışılırken Komintern'de, "Türkiye'de bir küçük komünist partisinin olması Kemal'in işine gelir" demiş Valeski. Doğru demiş. Ellerinin altında bulunsun isterler. Beni bir gece, gözlerimi bağlayıp bir yerden geçirerek bir salonda, birilerinin karşısına çıkardılar. Bizim Parti'nin tarihini su gibi biliyorlar! Genç partililerimiz için gizli bunlar! Rezilliğe bak! Desantralizasyonla TKP'nin aldığı karar ellerinde. Sovyetler vermiş bunlara, bir herifin dediği! İçimizde bir puşt var da, ondan almadılarsa, "TKP sizin düşmanınız değil; doğru yolda giderseniz sizi destekliyor" diye Sovyetler verdi belki de;

doğruysa! Diyorum ya, temel sorunumuz, Kemalistleri gücendirmeyip Sovyetlerden uzaklaşmamalarını sağlamak. Bizim gösterdiğimiz doğrulardan ne kadarı işlerine geldi ki Kemalistlerin? İşlerine gelip doğru yolu görenler, ne kadarıydı onların? İkinci Cihan Savaşı soygununda azaldıkça azaldı bunların sayısı. Bu vurgun, soygun sürerse iyice köşeye sıkışacaklar. Bin bir karışık hesap! Bunları bilmeyen siz yeni kuşaklar da suçluyordunuz bizleri. Nerdeydi bu herifler? İşçi sınıfının partisi, işçi sınıfının devrimci savaşı yolunda kavga yürüterek "Proleter diktatörlüğü"ne gitmesi için tek söz yok! Hayın bunlar, diyordunuz!

Tedirgin, utangaççа kımıldadı Turgut,

— Yok Ağbi, hayın demedik de...

— Sen demedin, dedi Rahmi. Senin gibi düşünmeyenler de vardı. Keskinler. Halil arkadaş hep gözümün önündedir. Kıvranıp duruyor o gün. Üzülüyorum da. İlk kez görüşüyoruz, bir şey de diyemiyorum. Neyse, geçti gitti. Yenisine bakalım! Beklenen savaş patladı sonunda. Fransa'yı yıkan Naziler, Sovyetler'e saldırdı. En geri, en vurguncu sınıflar, katmanlar savaş koşullarında halkı iyice soyup soğana çevirdi bizde. Devlete iyice ağırlıklarını koydular. Saraçoğlu iktidarı odur. Bizim Parti de yeniden örgütlenip senin de bildiğin çalışmaya girdi. İşin özeti bu! Yakalanmayacaktı Reşat! Yazık ki, yakalandı. Ardından da Mihriler. Şimdi savaş bitti.

Durup sessizce baktı bir süre,

— Savaş yeni başladı, bana sorarsan! dedi. Buna içelim Turgut arkadaş! Bu yeni savaşa içelim!

Yudumlayıp bıraktı kadehi. "Enternasyonal"in son dizelerini okumaya başladı alçaktan: "Bu kavga en sonuncu kavgamızdır artık / Enternasyonalle kurtulur insanlık!" Ağırdan Turgut da katıldı marşa. Gizli bir coşkuyla kaynıyordu içi. Ne güzel geceydi! Ne candan adamdı bu! İçkiyle parıl parıl bir mutluluğu bölüşüyordu bu genç adamla Rahmi Usta da. Aldı gene,

— Tarihte soyulan, ezilen yoksulların, ilk kez kurduğu dünya, Sovyet devleti, tarihin en büyük canavarlığını yıkıp yerle bir etti. Kızılordu Berlin'de, o demek. İşin sonu nasıl gelecek bakalım?

— Biz nasıl çalışacağız?

— Ortalık biraz durulsun! Tutacağız bir yanından.

— Güzel söylediniz ya, işimiz çok güç bu halkla!

— Evet, öyle bir eğitti ki Kemalistler halkı; bizim Reşat'ın dediği gibi, "Ne verirsen ana şakir / Ne kılarsan ana şad!"

Birden algılayamadı Turgut. "Feilatün" kalıbında tekerleme gibi! Ne verirsen şükür diyor! Ne etsen seviniyor! Yahya Kemal'in ünlü dizesi geldi aklına.

— Kemalistlerden önce de böyleymiş Ağbi, dedi. Yahya Kemal'in ünlü övgüsü var halkımıza: "Kuru ekmekle bayat peyniri lezzetle yiyen / Çeşmeden her su içerken Allah'a diyen!" diyor.

— Pisboğazın biriymiş derler.

— Yahya Kemal, değil mi? Öyleymiş.

— Halka bayat ekmeği övecek ki, kendisi pastayı zıkkımlansın!

Geç olmuştu ya, canı hiç kalkınak istemiyordu Turgut'un. Sessizliğin uzamaması için bir şeyler arandı,

— Sahir Ağbi'ye çok üzüldüm, dedi.

Doğruldu Rahmi Usta,

— Düzelmiş, dedi. Kemal söyledi. Bakırköy'de bir doktor arkadaştan öğrenmişler; iyiymiş. Nedret Hanım yanındaymış hep.

Nedret Hanım'ı duyunca, gövdesini yalayıveren elektriklenmeyle kımıldadı Turgut. Niye açmıştı şimdi? O ki açmıştı, ne anlamı vardı susmanın?

— Çok kötü etmişler belli ki güvenlikte, dedi.

Düşünceli kaldı Rahmi Usta.

— Bilmiyorum, dedi. Pek öyle baskı yapmamışlar, duyduğum. Ruhsal bir bunalıma düşmüş. Hastaneye göndermişler.

Şaşırdı. Güç durumda buldu kendini Turgut. Söylese miydi?

— Bir gece onlarla konuşulanları ayrıntılarıyla biliyordu polis! Çözülmeden nasıl olur?

— Başka kim vardı orda?

Duraladı Turgut. Başka kim mi vardı?

— Ankara'dan öğrenci arkadaşlar vardı ya, onlar alınmadı, bildiğim.

Dalgın, düşünceli kaldı bir süre Rahmi Usta,

— Sahir Hoca'nın bir şeyler söylemiş olacağını sanmıyorum, dedi.

İçinden sevinerek bunu söylerken, gene ta içinden, "Sovyetler verdi" dedikleri, Türkiye Komünist Partisi'nin halka bildirgesinin, Sahirlere saklattığı çantada olduğu da geçiverdi. Düşünmesi bile yakışıksızdı. Sahir'le Nedret'in üstüne düşmüyordu bu gölge.

— Sen gene orda olan başkalarını düşün bence, dedi.

On ikiyi geçiyordu; istemeye istemeye kalktı Turgut. Ara sıra uğrayabilir miydi? Onu söyleyecekti Rahmi Usta da; niye olmasındı? Sokağa çıktığında, kafası Rahmi Usta'nın, Sahir Hoca'yı savunmasına takılmıştı. Bir bildiği olmasa böyle güvenir mi, bin türlü deneyimden geçmiş bu adam? Parti ilişkisi mi vardı Sahir Ağbilerin? Nedret Hanım da partiliydi belki de! Ertesi, daha ertesi günler, karmaşık duygularla sallanıp durdu. Tayyar, Meral, bir de o Kürt oğlan vardı, Veysel, Sahir Ağbilerde o gece. Niye söylesindi onlar? Polis mi ki bunlar; rapor etsinler! Eve gizlice dinleme aygıtı koymuş olabilirler miydi? Rahmi Usta'yla konuştuktan sonra, içine sindirerek düşünüyordu artık her şeyi. Daha ne çok öğreneceği vardı bu adamdan! Sabah gene acılı kanamayla dışarı çıkabildiği Pazar günü, Mediha, Ebe Hanım Teyzelerle Yenikapı'ya deniz kıyısına gideceklerinden söz etti. Turgut da gelir miydi? Evden çıkmayacaktı Turgut; sağlığı iyi değildi bugünlerde. Polis'te yapılanlardan söz etmemişti ona ya, kanama olayını ablası da, çıkardığı donlardan görüp bildiği için, üstelemedi. Öğle yemeğinden sonra, Serpil'i alıp çıktı yukarı. Ne kadar geç dönerlerse o kadar iyiydi. Aslında, haftanın tek izin gününde çıkıp dolaşmak, temiz hava solumak onun için de en iyi şeydi. Akşamüstü Rahmi Usta'ya gitmeyi düşünmüş, ona bile gözü tutmamıştı. Gidip uzandı yatağına. Dalmıştı. Kapının ziliyle açtı gözlerini. Kalktı, gidip açtı kapıyı. Karşısında Ebe Hanım Teyze'yi görünce şaşaladı. "Size çıktı onlar" dedi. Gülümseyerek içeri girdi Ebe Hanım,

— Biliyorum Turgut Bey, dedi. Şahap'la gittiler onlar.

Şaşkınlığı ile merakı da artarak bakıp kaldı bir an.

— Bağışlayın, sizinle çoktandır konuşmak istiyordum. İzin verirseniz...

— Buyrun, dedi Turgut.

Kapıyı kapatıp yer gösterdi kadına. İçine sıkıntı oturdu; ne konuşacak bu kadın benimle? Belli değil mi? Mediha'yı oğluna isteyecek! Gülecekti. Peki, ben ne diyeceğim? Güldükçe ağzında sarı sarı parlayan altın dişleri, eşarp altından kakülleri çıkmış ak saçları, sürmeli gözleriyle aldı Ebe Hanım. Turgut Bey'e, Mediha Hanım'a, küçük Serpil'e olan sevgilerinden söz açtı önce. Turgut'un başına gelen felakete ne kadar üzüldüklerini söyledi. Rabia'nın geceler boyu gözyaşı döktüğünü eklemeyi de unutmadı. Şahap Bey de çok üzülmüş, sivil polis tanıdıklarından hep izlemişti durumunu. Yoksa Şahap Bey mi kurtardı bizi!

— Siz benim evladım sayılırsınız Turgut Bey, dedi. Ne kadar olgun, ağırbaşlı olduğunuzu da gördüğüm için, Mediha Hanım'dan önce sizinle konuşmayı uygun buldum. Bir giz vereceğim önce, sakın beni ayıplamayın evladım, anayım ben! Aptesliyim; kurban olduğum Allah'a kör bakayım, yalanım varsa! Rabia, karasevdaya tutulmuş size! Başka kızlara benzemez Turgut Bey, o! Ağzından zorla aldım bu gizi. Size açıkladığımı bilse, ödüm kopuyor, kendine kıyar mıyar! Kolay değil, gelip sizinle konuşmak bunu. Düşündüm, taşındım başka yol bulamadım!

Donup kalmıştı Turgut. Dili tutulmuş gibi oldu önce. Açılınca da, "Bana niye söylüyorsun?" diye kovalamak geldi içinden kadını. Tuttu kendini. Ebe Hanım'ın sözü bitmemişti.

— Mediha Hanım'ı da ne kadar sevdik görüyorsunuz. Şahap, Serpil'e de pek düşkün. Onlar da birbirlerine uygunlar diye düşündüm.

İkisini bir arada çıkaracağız yani! Ne diyeceğini iyice şaşırmıştı Turgut. Al gülüm, ver gülüm diyor kadın! Sürmeli sürmeli bakışına şunun! Beşiktaş'taki kocakarıya, cadı diye tutturmuştu Halil; bunu görseydi ya! Gözlerini gözlerine dikmiş, yanıt bekliyordu kadın. Bir şeyler bulup söyleyeceksin! Toparlanmaya çalıştı.

— Bana güven gösterdiğiniz için sağ olun Ebe Hanım Teyze, dedi. Ablama ben karışmam. Onun kendi bileceği iş. Birinci evliliğinde kimse sormadı ona, neler çekti biliyorum. Siz de biliyorsunuz, sanırım. Bana gelince... Rabia Hanım'a ben hep kardeşim gözüyle baktım! (Bok baktım! Hiçbir gözle de bakmadım!) Durumumu bili-

yorsunuz. Daha askerlik var. Doğru dürüst bir mesleğim yok. Fakülteyi bitiremedim. Nasıl alırım üstüme böyle bir sorumluluğu? Düpedüz delilik olur! Ona da iyilik getirmez, bana da. Siz bu işi bizlerden daha iyi bilirsiniz! Güzel, başı önünde bir kız Rabia Hanım! (Neresi güzel? Hemen aklına gelmişti: Ekleyiverdi.) Dünya ahiret kardeşim olsun! (Gülecek oldu söylerken. Tam da gülecek zamandı ya!) Gösterdiğiniz güven, onur benim için. İnanın ki, aramızda kalacaktır bu giz! Rabia kardeşime de mutluluk dileyeceğim.

Durdu. Başka ne desindi? Bu kadar çok sözü, böyle akıllı uslu, art arda nasıl dizebildiğine kendi de şaştı. Sözleri hiçbir değişiklik yapmamıştı kadının, altın dişlerini ele veren sırıtık yüzünde.

— Söylediklerinin hepsi doğru evladım, dedi Ebe Hanım Teyze bilgiç bakışıyla. Sen bir düşün bunları gene. Okulunu da bitirirsin. Mesleğin de olur. Hiçbir engel yok bunlar için. Askerlik dediğin de, ne ki şimdiki askerlikler?

Uzun uzun bir şeyler anlatmaya koyuldu kadın. Ankara'da, Milli Savunma Bakanlığı'nda, çok etkili konumdaki bir akrabalarından söz etti. Askerliğini evinde gibi geçirirmiş gerekirse! Kadın konuştukça bunalıyordu Turgut. Ses çıkarmadan dinlemekten başka yapacağı bir şey yoktu. Ebe Hanım öyküyü uzattıkça, bilgisi artıyordu aile üzerine. Şahap Bey'le Rabia'nın babası ayrıymış. İki kez evlenmiş Ebe Hanım Teyze. Birinciden ayrılmış; ikincisi de ölmüş kocalarının. Allah'ın yazgısına karşı gelinmiyormuş! Şahap Bey de bir evlilik yapmış daha önce. On üç yaşında bir kızı varmış Mersin'de, başka biriyle evli olan annesinin yanında! Görüşmezlermiş. Donanma Mersin'e uğrarsa, ara sıra görüyormuş kızını. Kızına benzettiği için de çok seviyormuş Serpil'i Şahap. Mediha biliyordur bunları belki de. Bana niye anlatıyor karı? Seni de aileye soktuğuna öyle güvenli ki, bilgi eksiğini gideriyor! Kadın çıkıp gittiğinde korku dolmaya başlamıştı içine. Turgut'un söylediklerini hiç umursamamış olması, kadının kendine güvenli, kesin kararlılığının göstergesiydi. Gerçekten korkulurdu bu karılardan. Karşısına geçip böyle çata çat konuştuğuna göre oynamayacağı oyun da yoktu. Sen kızımı al, ben de senin ablanı oğluma alayım diyor! Mediha'nım Astsubay'ına kavuşamazsa, kardeşi yıkmış olacaktı mutluluğunu! Bir de hastanelere dü-

şersek gene? Kalkıp biraz dolandı odada. İşi yoktu da, bu mahalle karılarının pis örümcek ağından kendini nasıl kurtaracağını düşünecekti! Mediha'sının da, Ebe Hanım'ının da... Patlayacaktı sıkıntıdan; duramadı, giyinip çıktı evden. Sokaklarda dolaştı ağırdan. Hiç yapmadığı bir şeyi yaptı; Topkapı yöresinde bir mahalle kahvesinde oturup oyun oynayanları seyretti! Gece geç vakit döndüğünde yatmıştı evdekiler. Ondan sonraki günler de böyle gibi geçmeye başlamıştı. Çok az yüz yüze gelip çok az konuşuyorlardı ablasıyla. Başı ivedi işlerle kalabalık bir kişi görünümü veriyordu hep. Gerçekten de doluydu. Mecit Bey'den izin alıp kimi dosyaları eve getiriyor; yemekten hemen sonra çekildiği odada okuyordu öykü gibi. Nasıl arası iyi olmazdı patronu avukatla! Önemli bir değişme belirtisi yoktu Mediha'da da. Aybaşında aylığının yirmi beş lirasını verince, sevinmiş gibiydi alırken. İstediği yemeği bile sordu! Derinlerde tehlikeli birikimlerin oluştuğu kaygısı ağır basıyordu gene de. Çok düşünmüştü; çözümü yoktu bu işin. Uyusundu bakalım ne kadar uyuyacaksa. Bir çözüm daha vardı: Askere gitmek! Son umar, son yoldu o. Canına tak derse çeker giderdi; Mediha'yla kızı da ne halt ederlerse etsinlerdi. Polis'e alındığında ne olmuşsa o olacaktı en çok. Fakülte'deki kayıt durumu karışıktı aslında. Gidip düzeltmesi gerekiyordu ya; o da, dur bakalım'dı! Yeni açılan ilginç bir ticari dolandırıcılık davasının dilekçesini yazıyordu ki, Mecit Bey seslendi içerden; telefona çağırıyorlardı Turgut Bey'i! İlk kez çağrılıyordu telefona. Biraz şaşırarak gitti. Masadaki telefonu kaldırırken, "Kim?" diye sorduğu Mecit Bey, "Bilmiyorum" deyip önündeki kâğıtlara eğilmişti. "Alo" der demez, kulağına çarpan, "Merhaba yahu"yla hemen aldı Refik'in sesini.

— Nasıl buldun burayı?

— Biz gazeteciyiz oğlum!

Eve uğramış. Yeri bilmiyormuş Mediha; adını, soyadını vermiş. Mecit Tahiroğlu'nun telefonunu hemen bulmuş gazetede. Kısa kestiler. Akşam, yediye doğru, Çiçek Pasajı'nda, daha önce gittikleri yerde buluşacaklardı. Kapattı. İçi içine sığmıyordu sevinçten. Odasına gelip masaya oturduğunda epey güçlük çekti, elindeki yazıyı bitirmekte. Aklı Refik'teydi. Ondaydı haberler. Hafta sonu, bir geceliğine de

olsa Ankara'ya gidip Zübeyde'yi görecekti; asıl haberler ondaydı belki de. Bugün Cuma'ydı. Kalırsa, yarın akşam Refik'le giderlerdi. Akşam, Galatasaray'da tramvaydan indiğinde altı buçuğu geçiyordu. Çiçek Pasajı'na girince, ilerde, köşe masadaki Refik görmüştü, kalkıp para verdi garsona, yürüdü. Yolun yarısında karşıladı Turgut'u, kucaklaştılar.

— Arkada bir meyhane var, yeni açıldı, dedi Refik. Oraya gidelim. Garsonlar tanıdık.

Balıkpazarı'ndan çıkıp Nevizade Sokağı'na doğru yürürlerken şöyle bir yan baktı,

— Büyük geçmiş olsun, Turgutçuğum, dedi Refik. Yeniden doğmuş gibisin.

Ses çıkarmadı Turgut. Sözün ne anlama geldiğini düşünüyordu. Beni iyi bulduğunu mu söylüyor; kurtulmamın nasıl güç olduğunu mu anlaştırıyor? İki sokak kıvrılıp meyhaneye geldiklerinde sorunun yanıtını daha bulamamıştı Turgut. Garsonlar kapıdan karşıladılar. Kalabalık bastırmamıştı daha. Bütün meyhaneyi gören kuytudaki bir masaya geçip oturdular. Refik, garsona yiyecek içecekleri yazdırırken bir yandan da, Turgut'u aramasını anlatıyordu. Mediha Hanım bunu tanımamış önce, polis mi sanmış ne? Sonra, Refik yakınlık gösterip de, arkadaşı olduğunu kanıtlayacak bir iki söz edince, işini anlatmış. Adını da Macit diye vermiş avukatın. Rehberde Tahiroğlu'na bakınca Avukat Mecit Bey'i bulmuş hemen.

— İşinle aran nasıl?

— Valla, önce yadırgadım ya; şimdi bayağı çekici gelmeye başladı, dedi Turgut. Mecit Bey de pek kötü biri değil. Ama ben iyi değilim!

Anlayışlı bir sessizlikle karşıladı Refik.

— Ev cehennem. Başımda bin bir bela!

Anlatmak için Refik'in sormasını bekler gibi durdu.

— Öyle çıkmazdayım ki, bilmiyorum. Askere mi gitsem diyorum?

Birden dikeldi Refik,

— Sakın öyle bir şey yapma, dedi.

Bir kısa sessizlikten sonra sürdürdü,

— Deli misin oğlum, dedi. Polisten yeni çıktın; sıcağı sıcağına, hiç şaşmaz, çavuş çıkarırlar seni. Kim bilir ne çoraplar örerler başına! Yıllarca sürünürsün valla. Biraz geçsin. Türkiye çok değişecek!

Bütün bu doğruları Turgut bilmiyordu sanki! Ne anlatayım buna?

— Beni bıraktıklarını nerden öğrendin?

Rakıyı kadehlere boşaltırken,

— Nerden olacak, dedi Refik. Zübeyde Hanım'dan.

Bir şeyler daha söylemesini bekledi Refik'in. Tabaklarına meze alırken ikisi de suskundular.

— Sen ne vakit dönüyorsun?

— Yarın sabah treniyle.

Turgut'un gözünden kaçmayan bir durgunluk vardı Refik'te. Kadehlerini kaldırıp Refik'in "Geçmiş olsun!"uyla rakılarını yudumladılar. Tabağındaki mezelerden biraz aldı Turgut,

— Akşama kalırsan ben de gelirim, dedi.

Şöyle bir bakıp kaldı Refik,

— Niye geleceksin?

Şaşalamıştı Turgut. Biraz ters değil miydi bu soru şimdi? Niye ters olsun? Doğru söylüyor! Polisten yeni çıkmışsın; Ankara'ya gidiyorsun! Bela mı arıyorsun?

— Yanlış anlama! Ben sevinirim. Bir sakıncası yok da...

— Sağ ol, dedi Turgut. Zübeyde Hanım, deyince sen...

Sıkılır gibi oldu biraz.

— Anladım, dedi Refik. Onun için sordum ben de.

Başını önüne eğip durdu bir süre.

— Zübeyde Hanım'ı göremezsin, dedi.

Ağırdan dikelip Turgut'a baktı,

— Malatya'ya gitti.

Ses çıkarmadı Turgut. Ben de o dönünce giderim Ankara'ya! Belki de o gelir? Birden aymış gibi oldu. Beni bıraktıklarını biliyor; gelmedi buraya!

— Malatya'dan dönünce bildirirsen... Sağ ol Refikçiğim!

Bir süre daha suskun kaldı Refik,

— Ankara'ya gelmez artık, dedi.

Biraz durup kaldırdı başını,

— Gelse de sen göremezsin!

Göremez miyim? Ne diyor bu adam? Şu gizemli bakışlarına! Gülerek başını salladı Refik,

— Bana kızıyorsun biliyorum, dedi. Dinle öyleyse Turgutçuğum! Masal filan değil; olmuş bitmiş bir olayı anlatacağım sana!

Merakını azdıran bu sözlerden sonra, bir an durup aldı Refik,

— Birkaç kez söyledim ben sana, biliyorsun, dedi; öyle sıradan biri değil bu kadın.

Sözünü hiç kesmeden dinlemeye karar vermişti Refik'i. Başını salladı ağırdan, doğru gibisine.

— Kocası da, ben tanıdım, Fikri Bey, öyle benzeri çok görülen kişilerden değil, o da. Alevi. Mason derler. Anadili gibi Fransızca bilirmiş. Hep okur.

Anladık da, yeter uzattığın!

— Seni gerçekten çok sevdi bu kadın. Kocasından ayrılacak; Fikri Bey de yanaşmıyor. Deli gibi seviyor karısını. Sen tutuklanınca, hele ağır işkenceye tutulduğun da duyulunca –hemen haberini aldı çünkü– çılgına döndü Zübeyde. Bizim Müjgan Hanım, ben böyle şey görmedim diyordu. Ne yemek, ne içmek, ne uyku! Gidip her şeyi anlatmış kocasına. Fikri Bey çok etkili bir adam. İnönü'nün de soy yakını olurmuş derler. Zübeyde, yeminle söz vermiş kocasına, seni kurtarırsa, Fikri Bey'den ayrılmayacak, yaşamı boyu da bir daha görmeyecek seni!

Durup baktı bir süre,

— Sakın umutlanma Turgutçuğum, dedi. Görmeyeceğim diye söz vermişse, gerçekten görmez seni bir daha bu kadın!

Hüzünlü bir gülümsemeyle ekledi Refik,

— Gülünç geliyor değil mi? dedi. Romantik! Filmlerde, romanlarda olur da... Bazen de böyle karşısına çıkıyor insanın demek!

Ayrıntılarını anlatmaya başladı ağır ağır. Mukbil Bey varmış, Ankara'nın başpapazı derlermiş! Onu koymuş araya Fikri Bey. Sayıştay'da iken birçok işini yapmış bu Mukbil Bey'in. O da...

— Kimseye güvenmedi Zübeyde; mektubu aldı Mukbil Bey'den –eliyle mektup yazmış Sait'e herif–, kendisi gelip karşısına dikildi, bu Sait puştunun.

Rakı kadehini aldı,

— Sen bugün ortalarda dolanıyorsan, o kadına borçluyuz bunu, dedi. Yoksa seni de götürmüşlerdi, bilesin! Hadi sağlığına içelim Zübeyde'nin!

Bir yudum alıp bıraktı kadehini. Duydukları sarsıcı olmuştu Turgut için. Zübeyde'yi düşünüyordu. Şimdi anlıyordu sanki, ne sıcak yürekli bir kadın olduğunu. Seni de götürmüşlerdi, diyor bu; doğru diyor.

— Hasan Basri gibi, "pencereden atladı!" olacaktık, desene!

Gene gözlerini önüne dikip sessiz kaldı bir süre Refik. Çekingen bir sesle mırıldanır gibi,

— Halil'e benzetirlerdi seni! dedi.

Başını kaldırıp Turgut'un gözlerine dikti gözlerini.

— Halil'e mi benzetirlerdi? Bizim Halil'e mi?

— Nasıl yani? Halil kaçtı!

Niye böyle karanlık bakıyor bu herif? Başını iki yana salladı ağırdan.

— Yazık ki, öyle değil Turgutçuğum, dedi Refik.

Nasıl öyle değil? Seher...

— Halil'i öldürmüşler!

Bir an kımıltısız kaldı Turgut. Bağıramıyordu! Nerden çıkarıyorsun ulan? Seher, kendi anlattı bana. Halil buna polis demez miydi? Rakı şişesini indir kafasına şu puştun! Kışkırtıyor!

— Sana söylemekle iyi mi ediyorum? Onu da bilmiyorum!

— Peki, sen, nasıl yani... Yalan bu!

Dudakları titredi titriyordu Turgut'un. Bu birkaç sözcük de öylece dökülmüştü ağzından.

— Yalan malan değil Turgutçuğum. Çok acı, ama gerçek!

Yüreğini sızım sızım burarak bir kas yırtılmıştı içinde. Kanıyordu. İtelemeye çalıştı üstüne yıkılan kayayı! Nerden belliydi gerçek olduğu? Refik anlatıyordu bir şeyler. Dinliyor muydu, dinlemiyor muydu, ayrımına varamıyordu onun da. Olabilirdi. Niye olmasındı? Ölüm yok muydu kavgada? En iyi Halil biliyordu bunu. Onlar da en iyimizi vurdular! Düşmana kızılır mı? Alçak, namussuz, kalleş, rezil; düşman sonunda!

— Ankara eski Ankara değil, diyordu Refik. Kulisler kaynıyor. Çiftçiyi Topraklandırma Yasası'na kazan kaldırdı herifler. Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü, Refik Koraltan, Dörtlü Takrir verdiler Meclis'e. Demokrasi istiyorlarmış. San Fransisco Antlaşması'na imza koydular ya, parti kucaklar bunlar da. Herkesin ağzında bir "demokrasi"dir gidiyor Ankara'da! Bizim, Dışişleri'ndeki puşt faşist, Almanlardan para bile alıyordu belki orospu çocuğu, Servet Bey oğlumuz nasıl bir demokrat kesildi, görsen! Birbirlerinin pisliğini de ortaya döküyorlar sinsi sinsi. Kulislerdeki kavga, kalmaz, ilerde ortaya da dökülür. İsmet Paşa'ya söven sövene! Kaza süsü verdikleri Sitare'nin öldürülmesi, Öner Bey'in yediği bok diye, kulislerin baş sermayesi şimdi. Kaburgalarını arabasıyla çatır çatır ezip kaçmış kızın! Şimdi bunu araştırıyorlar gizliden. İnanmayanlar, işin ardında başka pislik arayanlar da var. Onlar da çalışıyor! Halil'in öldürülmesi de öyle sızdı. Nice kişilere kıyılmış, çıt çıkmamış eskiden. MAH'ta görevli doktor Kürt'müş. Rapor vermemiş. Araları iyi değilmiş, MAH'ta, Asker Nazif Takımı diye bilinenlerle! Doktor'u da Kars'a postalatmışlar!

Susuzlukla konuşarak bir sürü şey anlatıyordu Refik. Duraladı birden,

— Benden kuşkulanıyorsun belki de, dedi. Hiç alınmam Turgutçuğum. Doğrusun da! Öyle ya, nerden biliyorum bunları ben? Dünya puşt çünkü! Bu ülkenin puştluğu da çarpık! Emin Bey var bizim gazetede, öyle der o; "Çocuklar, Ankara'nın en yüksek katlarındaki önemli giz, sınır karakollarındaki kel onbaşının önüne şifreyle gider!" Sınıra da varmıyor gizler artık; yöredeki karakollarda! Gözünü, kulağını açmasını bilirse, duymayacağı şey yok bugün bir gazetecinin Ankara'da! Hele bir de Müjgan Hanım gibi kadını varsa!

Refik'in sürüp giden tüm konuşmaları, uzaktan uzağa gelen radyo müziği gibi, ara sıra kesildikçe ayrımına varılan zırıltıdan öte anlam taşımaz olmuştu Turgut için. Ondan kuşkulanıyormuşum! Kuşkulanmasam ne olacak? Nasıl öğreniyormuş, onları anlatıyor oğlan. İstanbul'a niye böyle sık geldiğini anlatıyor. Gizli döviz işlerine aracılık ettiğini anlatıyor Dışişleri'nde kimilerinin. Servet Bey oğlumuzla bu işleri nasıl kotardıklarını anlatıyor. Turgut'u hiç

ilgilendirmiyordu anlattıkları. Yüreğine kan pıhtısı gibi oturmuş Halil'in ölümünü nasıl taşıyabilirdi; onu arıyordu. Sürüp giden bir de Seher takıntısı vardı. Ağzından bir şeyler kaptırdı da, yalan mı söylüyordu Seher? Öyle yalan söyleyebilir mi o kız? Kızı da atlattılar! Nasıl? Ne pis, ne çirkef dünya bu? Temiz olsa ne gerek vardı kavgaya? Dediği çıktı Rahmi Usta'nın; öldürdüler Halil'i! "Analar doğurmamıştur boyleleruni!" Laz da saçmalamış! Analar neler doğurdu! Tarih neler gördü! Naziler süpürüldü yeryüzünden! Ne diyor bu gene? Yargıç Albay Harun Bey'miş de, MAH'taymış da, bilmem ne... Harun'unun da, Karun'unun da, tümünün! Kim olurlarsa olsunlar orospu çocukları, bana ne? Günü gelince lağım sıçanı gibi ağılanır hepsi! Ne içecek, ne dinleyecek durumu kalmamıştı Turgut'un. Konuşmuyordu da. Durgunluğu sonunda Refik'e de geçti. Saat ona doğru kalktılar. Durumunu iyi görmemiş olmalı ki, arabayla eve kadar getirip bıraktı. Refik'ten o gece duyup da algılayamadığı, kulağından akıp giden kimi şeyler, geç vakit daldığı yatağında ertesi sabah onunla birlikte yeniden dirilip seslenmeye başladı! Yeni duyuyormuş gibiydi hepsini de! "Ben komünistim Turgutçuğum! Sizlerin göze aldığınızı ben alamıyorum. Niye alamıyorum? Bizde bu yolla bir yere varılacağına inanmıyorum. Aptal aptal işlere kızıyorum. Korkuyorum belki de. Öyle deyin; ne yapayım?" Bir şey diyeceği yoktu! Bir günler sen de dolandın bu çevrelerde; şimdi rahata kavuştun, diyordu; demesin miydi? Bu rahat elinden gitmesin istiyorsun! İçiyle barışıksa kim ne diyecek bu adama? Kolay mı içiyle barışık olmak? Olsa böyle mi konuşur? Yataktan kalkarken "Veysel" adıyla çakılır gibi kaldı. "Kürt Veysel" demişti Refik. Kaç kez söylemiş Tayyarlara; uyanık olun bu oğlana, babası MAH'ta diye! Evet, "Kürt Veysel" demişti Refik! Şimdi mi uyandın? Şimdi uyanmıştı! Gece uyanacak durumu mu vardı? Poliste önüne konan, Sahir Ağbilerdeki gecenin ayrıntılı bilgileri, o oğlandan alınmıştı demek! Doğrusun Refikçiğim; aptallıklarımız bezdiriyor insanı. Ne kadar basitmiş oysa! Anlamışlar Veysel'i ya, şimdi tutuşmuş Tayyarlar! Anamız sikildikten sonra anlamışlar! Zavallı Sahir Ağbi! O aptallığa kurban gitti demek! Kara çalıyorduk adama bir de! Daha kötüsü de olabilirdi. Gene de sevinmemiz gerek! Öldürülüyoruz! Aptallıklarımıza kurban gidiyo-

ruz! Gövdemize saldırıyorlar. Ne yapalım Refikçiğim, sen istediğin kadar doğru ol, biz bu yolda yürüyeceğiz! Bu aptallıklardan ötesini göremiyor kimileri. Yolu da gözleri tutmuyor, yolun sonunu da. Üstün zekâlarına tapıyor herifler. Bakıp bakıp gülseler de, biz enayiler, bu yolda yürüyeceğiz! Bu kokuşmuş karanlıkta başka ışık yok! Halil gitti! Ben kurtuldum! Yaşamak niye bu kadar kötü? Yılgınlıkla bir yere varılmaz. Yeniden başlayacağız! Sinir bozan bin bir bela içinde hem de! Mediha'nın sabah sabah, "Ebe Hanım Teyze" diye karşısına dikilmesi, taşırdı taşırıyordu bardağı. Konuşmak istiyormuş Turgut'la.

— Benim Ebe Hanım'la konuşacak bir şeyim yok, dedi. Siz konuşun!

Kahvaltı etmeden, kaçar gibi çıktı evden. Bir gün patlayacaktı bu iş; kaçmak boşunaydı ya, biraz geç olsundu! Askerlik konusunda Refik'in uyarılarını doğru bulsa da, bu çıkmazdan uzaklaşmanın bir yoluydu askere gitmek. İstanbul'dan ayrılmak, Parti çalışmaya başlarsa, görevden kaytarmak olmayacak mıydı? Rahmi Usta'yla niye konuşmuyordu bunu? Hafta başında, Mecit Bey'e çıtlattı; askere gitmek zorunda kalacaktı belki de. Fakülte'de kaydını yeniletmesi sorunu vardı. Durum neydi, bilmiyordu ya; zordu.

Hiç ummadığı tepkiyi aldı Mecit Bey'den! Açık açık karşı çıkmıştı; bırakmak istemiyordu Turgut'u. Gerekirse fakülte değiştirir, yıllarca uzatabilirdi öğrenciliğini. Uzatmalıydı da! Tam işe ısındığı anda, ne vardı şimdi askere gidecek? İstiyorsa Mecit Bey, kaydını hemen hukuka aldırtabilirdi; daha da uygun olurdu! Fakülte kaleminde söz geçireceği tanıdıkları vardı. Bu arada, aylığını artırmaktan bile söz etti! İşine yaradığını biliyordu adamın da, bu kadarını düşünmemişti Turgut. Kara gözüne değildi, eski yazıyı bilmesineydi adamın bağlılığı. Gözü Mecit Bey'in el yazısına alışmıştı; eskisinden çok çabuk yürüyordu işler. Patronun beğenisiyle övüneceğiz! Ne düşlerle girdiği Türk Dili ve Edebiyatı dalında, umduğu hiçbir şeyi bulamamış olsa da, sonuna gelmişti. Üç dört ay kapansa, biterdi bu iş. Biter de ne olurdu, aldığı diplomayla başı göğe ererdi! Öğretmenlik mi yaptırırdı ona bu devlet? Hukuk bitirmenin ayrı bir yanı vardı; şimdi anlıyordu. Öyle olsa da, yeniden, bir dört yıl daha çekemezdi

bu işi. Aptalca hesaplardı bunlar! Dünyada, Türkiye'de neler olacaktı bakalım! Avrupa'da savaşın bitmesiyle gazetelere düşkünlüğü de pörsümüş gibiydi. Gözlerin şimdi dikildiği Japonya'ya ilgisi, Almanya'ya duyduğu gibi değildi. Çok uzaktaydılar; nasıl olsa da yenileceklerdi! İçine kapandığı dava dosyaları dışında, kendine dönük yaşamaya başlamıştı. Necla'yı tek tük, o da soğukça, Zübeyde Hanım'ı sık sık anımsıyor; her anımsayışında da saygılı bir ürperti dolanıyordu içinde. Duygulu kadındı! Kafası dar ulusçulukla kalıplanmış sersemin teki değil miydi? Aklı, karalı çok yanı vardı insanların. Nasıl karmakarışık oluyordu, biraz derinliğine düşünmeye başladın mı? Derinliğine kavradın mı karmaşıklık kalmaz! Kalmaz olur mu, kalıyordu işte! Seher nerelerdeydi? Onun için bile ne düşüneceğini bilemiyordu şimdi! Sahir Ağbileri nasıl arayabilirdi? Bir akşam, Abanoz'a gitmek için çıktı işten. Davacı bir kadın gelip Mecit Bey'i beklemişti o gün uzunca süre. Orta yaşlı, kaşı gözü yerinde biri. Güzel de denmez, çirkin de denmez. Büyük istek kabarmıştı içinde kadına karşı. Kadıncağız kendi derdindeydi oysa; Kumkapı'daki evini alıyorlardı elinden. Onun olmadığını söylediği bir borç için, habersiz icraya verilmiş evden, üç çocuğu ile sokağa dökeceklerdi pılısını pırtısını. Onun aklına takılan da, nasıl edip şu karıyı düzeceği idi! Utandı kendinden. Abanoz'da parayı bastırıp Necla rezilinin dediği gibi yapacaktı. Sokağı yürüyüp çıktı boydan boya. Kapı önünde toplanmış, itiş kakış evlerin içini gözetleyen adamlar, pencerelerde geçenlere söz atan, çağrı yapan yüzsüz kadınlarla bütün isteği uçup gitmişti. İlişki kurduğu kadınlar, hepsi de bir biçimde eğitip yüceltmişler, en azından değiştirmişlerdi demek onu! Genelev boşalımına dayalı cinsellikten kopması güzeldi de; başına da belaydı! Ne halt edecekti şimdi? Otuzbirciliğe mi başlayacaktı? Ne vakit o işi yapmak zorunda kalsa, hem gülünç, hem suçlu buluyordu kendini. Çıkınca durdu sokağın başında. Dönüp yürüdü ağır ağır. Kapısında pek kimsenin bulunmadığı bir eve girdi. Merdiven altı bir sofada oturan kadınlardan, yeşil yeşil bakan zayıfça birine başıyla yukarıyı gösterdi. Çıktılar birlikte. İlk kez tanıdığı, yapamazsam kaygısını aştı ama, kadının becerisini gösterme oyunlarına kalmadan, çabucak boşalmıştı.

— Çoktur yapmamışsın sen! Askerde miydin?

Ses çıkarmadı Turgut. Kadın gitmiş leğende orasını yıkıyordu ki, giyinmeye başladı. Dönüp geldi kadın, sokuldu; pantolonunu indirip gömleğini sıyırdı Turgut'un, kollarını dolayıp kendine çekti. Islak dudaklarını göğsünde, omuzlarında gezdirmeye başladı. Bir eli erkekliğindeydi. Boşa gitmedi çabaları. Başarılı, doyurucu iş yaptılar bu kez. Becerisini kanıtlayıp müşteri kazanma çabasındaki kadın da istekli katılımcıydı sanki. Adını sordu Turgut'un. Mecit'ti! Cuma'dan başka, her gün bekliyordu Mecit'i! "Bir iş" parası ödetti aşağıda! Göz etti Turgut'a da. Eksilerek yeğnimiş gibiydi genelevden çıktığında! Ne bölüşmüştü, ne de bir şey almıştı sevdiği birinden. Yattığın kadınla konuşacak bir şeylerin yoksa, ne anlamı vardı o yatmanın? Ağa Camii'ne çıkıp bir lokantada yemek yedi. Beyoğlu'ndan Tünel'e yürüdü. Karaköy'e indi tünelle. Tatlı, serin gecede irili ufaklı teknelerle kımıldayan Haliç'e, Marmara'ya bakarak yürüdü Köprü'yü. Rahmi Usta'ya uğramaya, Bahçekapı'da tramvaya binerken karar verdi. Saat dokuza geliyordu tramvay Beyazıt'ı geçerken. Bu saatte yatmaz Rahmi Usta. Daha sokağın başında karanlık camları görünce canı sıkıldı. Eve gelmemişti belki de. O da geneleve gitmiş olmasın! Güldü. O ne yapıyordur? Sor! Soracak bir şey kalmadı! Oturup kapıda mı bekleyecekti? Ağır ağır yürüdü üst sokağa doğru. Gözü yöresindeydi bir yandan da; bakarsın, bir yerlerden çıkıverirdi Rahmi Usta! Üst sokağın başına gelince durdu. Yanlışlık olmasın diye bir daha baktı. Yanlış manlış değildi; Sahir Ağbilerin katındaydı ışık. Heyecanlandı birden. Çabuk çabuk yürüyüp yaklaştı. Duraladı. Belki de başkalarına kiralanmıştı ev. Mediha, boşaltmadılar demişti. Uğramıyorlarmış da. Merdivenleri çıkıp zile bastı. Biraz sonra, Nedret'in, "Kim o?" sesiyle sımsıcak bir şeyler aktı yüreğine.

— Benim! Turgut, dedi.

Hemen açıldı kapı. Kısa kollu sarı giysisi içinde Nedret Hanım, gülümseyen gözleriyle karşısına dikilince ne diyeceğini değil, ne yapacağını da şaşırdı Turgut. "Hoş geldiniz!" diyerek uzanıp Turgut'un elini sıkarken,

— Erken döndünüz demek, dedi. Mediha Hanım, çok geç geldiğinizi söyledi. Beklemiyordum doğrusu. Sevindim!

Gündüz, Mediha Hanım'a gitmiş önce.

— Ben daha eve uğramadım, dedi Turgut. Rahmi Usta'ya gelmiştim. Bulamadım. Sizin ışığınızı görünce...

— Öyle miii? Ne iyi olmuş! Bugün ben uğradım Rahmi Usta'ya. Uzun uzun konuştuk. Bir iş anlaşmasına gideceğini söylüyordu ben çıkarken.

Girince şaşırdı Turgut; darmadağınıktı ev. Eşya öbek öbek yığılmış, bir bölümü sandıklara, kutulara, çuvallara doldurulmuştu. Boşaltıyorlardı demek. Turgut'u mutfaktaki masa çevresindeki sandalyeye oturttu Nedret Hanım,

— Büyük geçmiş olsun, dedi.

— Hepimize!

— Evet, hepimize, dedi Nedret. Nasılsınız? Sağlığınız düzelmiş. Mediha Hanım'dan aldım haberi. Rahmi Usta'yla da konuştuk. İşiniz de iyiymiş. Çok sevindim.

— Sağ olun, dedi Turgut. İyi sayılırım. Sahir Ağbi nasıl?

— Sahir de iyi!

Hüzünlü bir gülümsemeyle,

— Epey güç günler geçirdik, dedi. Şimdi iyi ama. Çayım var; içersiniz değil mi?

— Sağ olun, dedi Turgut. Taşınıyorsunuz. Ben de yardım etmek isterdim. İyi denk yaparım ben!

Çayı bardaklara koyarken,

— Yarın sabah Tahsin Ağa, Firdes Hanım, adamlarla gelecekler dedi Nedret. Onlar yapacak her şeyi. Ben Sahir'in kitapları için kaldım bu gece. O da bitti. Akşama doğru bir kamyonla alıp götüreceğiz her şeyi. Artık karşıdayız.

İnceden bir acı çöktü içine Turgut'un. Artık karşıdaydılar! Biz niye taşınmıyoruz? Bu oturdukları evi Nedret Hanım bulmuştu. Orda da bulurdu! Ebe Hanım Teyze'yi bırakıp da gider mi Mediha! Kütük gibi Astsubay'ı! Çileli bir yorgunluk vardı yüzünde Nedret Hanım'ın.

— Biliyor musunuz, Sahir Ağbi'nin başına belayı saranın kim olduğunu?

Sessiz, durgun bakıp yavaşça salladı Nedret, "evet" anlamına. Ayrımına varmamış gibi ekledi Turgut,

— Kürt Veysel diye biri vardı, Tayyarlarla geldiğimiz gece, anımsadınız mı?

Şaşırmıştı Nedret,

— Siz nerden biliyorsunuz? dedi.

— MAH'ta görevliymiş babası. Ankaralı bir gazeteci arkadaş vardır; Refik. Sahir Ağbi tanır. O söyledi.

O geceki tüm konuşmalar ayrıntılarıyla elindeydi polisin. O heriften.

Önce Sahir Hoca'dan bildiğini söylemedi.

— Siz de duydunuz demek.

— Duyduk, dedi Nedret.

Duraladı bir,

— Duyduk değil, ayrıntılarıyla öğrendik, dedi. Kürt Doktor Nurettin Bey var. Kızları benim piyano öğrencim. Ara sıra birbirimize gider geliriz. Doktor buraya sürgün edilmiş Kürtlükten. Hep tartışırlardı Sahir'le. Ulusalcı düşüncelerine karşıydı Sahir. O gece, Veysel'le konuştuğunun tam tersi gibiydi Doktor'a söyledikleri! Aslında değil. Kürtlerin yadsınıp yok edilmelerine de karşı, ulusalcılığa kalkışmalarına da. Bilirsiniz Sahir'i, ince ince ayırır her şeyi; kılı kırk yarar. Doktor'un oğlu var Selahattin, hukukta öğrenci; onu da aldılar komünistlikten. Bizi izlerlermiş. Doktorlara gitmiştik bir gece. Selahattin Bey de gelmişti. Doğu Beyazıt'tan akrabaları da var. Bir sürü anlam çıkarıp Sahir'den bunun hesabını soruyorlar! O oğlanın Sahir'in konuşmalarını rapor ettiğini de bilmiyoruz daha. Asker yargıç, beni de sorguya çekti. Kızlarına piyano dersi verdiğimi, yeni aldıkları evlerini kutlamaya gittiğimizi, çocuklarını İstanbul'a hastaneye getiren yeğenlerinin de o gün gelmiş olduklarını; çocukların hastalıkları üstüne konuşulduğunu, okullardan, dünyadaki savaştan söz edildiğini filan söyledim. Yargıç, "Kürtçülük" deyince, benim bildiğim Kevser Hanım, Çerkez! O kadar derse gittim o eve, bir gün duymadım, dedim. Doğru da! Doktor'un "Kürtçülük" yaptığını Sahir'e söyletmeye kalkmışlar; söyler mi hiç? O zaman, o oğlanın daha önce verdiği raporu çıkarıyorlar. Tarihi, saatiyle, ayrıntılarıyla sizin de bulunduğunuz o geceki konuşmalar önüne konunca çok kötü oluyor Sahir. Sonra Doktor Nurettin'i alıyorlar.

Kalabalık bir odada Sahir'le yüzleştiriyorlar. Doktor'un bir şey sakladığı yok ki. "Ben Kürt'üm, bize yaptıklarınızı da bağışlamam; isterseniz asın beni!" diyor. Sahir'i gösterip, "Kafası bana hiç uymuyor ama, içinize nasılsa, namuslu bir adam karışmış, ona da dayanamıyorsunuz!" diyor. Sille tokat girişiyorlar adama Sahir'in önünde. Sahir'e vurmamışlar! Fakat Sahirciğim, dayanamıyor ondan sonra! Bağırmalara başlıyor hücrede. Anlamsız sözler filan! Anlıyorlar bozulduğunu. Bakırköy'e gönderdiler. Doktor Şadan var orda bizim, biliyorsunuz! Hemen kol kanat gerdi. Selahattin'den de bir şey alamamışlar Sahir için. Baba, oğul, ikisi de çok iyi, çok yiğit insanlarmış onlar.

Gülümsedi,

— Hiç de anlaşamazlar! dedi. Bizim Sahir, "O baba ile oğul, birbirleriyle anlaşıp da baş başa vermedikçe Kürtler kurtulamazlar!" diyor.

Sahir için takipsizlik kararı vermiş yargıç. Nurettin'le Selahattin'i de bırakmışlar. Veysellerin kim olduklarını Doktor Nurettin söylemiş Nedret Hanım'a sonra. "Ben duyaydım, o gece size gelir, o oğlanı bir temiz döverdim" demiş Doktor Nurettin. Namuslu bütün Kürtler bilirmiş onların soycak hükümete çalıştıklarını. Halk Partiliymişler. Hem de solcu geçinirlermiş!

— Sahir Ağbi ne vakit çıkıyor hastaneden?

Şaşırdı Nedret Hanım,

— Evde Sahir, dedi. İki aya yakın oldu o çıkalı. Dinleniyor.

Özür diledi Turgut.

— Bu evi onun için tuttuk bugüne dek. Bizim Büyükbabamız var Rasim Efendi. O, ille orda kalalım der, öteden beri. Kararı Sahir versin, istedim. Bir deneme dönemi geçirdik. Sahir de yanaştı sonunda. Sizi de bekleriz. Şimdi yaz; çok güzel. Mediha Hanım'a da söyledim. Serpil'i alıp gelsin. Konak geniş. Kalabilirler de. Bizim çocuklar Serpil'i sorup duruyorlar.

"Sağ olun" gibisine bir şeyler mırıldandı ya, aslında ne diyeceğini bilemedi. Nasıl söylesindi. "Mediha Hanım benim başımda bela!" diye? "Beni Rabia ile evlendirmek istiyorlar!" deyivereyim mi şuna? Sevinerek kutlarmış beni! Bu kadını da vur o zaman; git Mediha'yı

da vur! Ebe Hanım'ı unuttun! Unutur muyum? Önce onu! Rabia'yı da çıkarıveririm arada! Güldü. Rabia ile evlenmeme güler bu kadın!

— Adresi alayım ben, dedi. Çok görmek istiyorum Sahir Ağbi'yi.

Hemen gelip içerden kalem kâğıt getirdi Nedret. Adresi yazıp uzattı,

— Bu Pazar gelin, dedi. Mediha Hanımları da getirin!

— Gelirsem yalnız gelirim, dedi.

Bir şeyler duyumsamış olmalıydı Nedret Hanım; tedirginleşirken toparlandı hemen.

— Siz bilirsiniz, dedi. Bir çay daha alırsınız, değil mi?

Ne zeki kadın bu. Bardakları ocağın başına götürmüş, çay koyan Nedret'e baktı.

— Ablam artık iyi, dedi. Düzeldi. Eskisi gibi değil.

Çayları getirip masaya bırakırken,

— Evet, dedi Nedret. Ben de çok iyi buldum. Şadan demişti ama, artık düzelir diye.

— Evet, düzeldi, dedi Turgut. Ama ben sevmiyorum.

Ne diyeceğini bilemeden kaldı Nedret. Güç durumdaydı belli ki. Suskun, bir şeyler aranır gibi önüne baktı. Gülümsemeye çalışarak,

— Bazı bunalır insan, dedi. Siz de çok acılardan geçtiniz. Rahmi Usta uzun uzun sözünüzü etti bugün. Sizi anlıyorum!

Nedret'in bu incelikli davranışını da sevmemişti! Rahmi Usta'nın kendinden söz etmiş olmasından güç kazanmış gibiydi. Polis'te yenmişti; evde yeniliyordu. Ona bağlı değildi çünkü.

— Bunalım geçirdiğim yok! dedi. O evde çok mutsuzsam, benim dışımda bir olay. Bir sürü gülünç öyküyle sizin de canınızı sıkmak istemiyorum. Sizi seviyorum da, Mediha'yı sevmiyorsam nedenleri var bunun!

Yüzü önce bulutlanır, sonra pembeleşir gibi oldu Nedret'in; hemen toparlandı,

— Sağ olun, dedi incelikli bir gülümsemeyle. Herkesin eksiklikleri vardır Turgut Bey. Öteki ablanıza da o gözle bakacağız! Koşullarınız ağır belki; ama siz güçlüsünüz. Zavallı Mediha Hanım, tek başına ne yapabilir ki? Onun da elinden tutacağız!

Söyleyecek sözü bitmiş gibiydi Turgut'un. Gereğinden çok konuşmuştu. Kalıp üstelerse yanlışa saplanacakmış korkusuyla kalktı.

— Sağ olun, dedi. Kendi sıkıntılarımızla sizi üzmek istemem. Yükümüzü gereğinden çok taşıdınız, biliyorum.

— Hiçbir şeyi yük saymadık Turgut Bey, dedi Nedret, Turgut'un uzattığı elini sıkarken. Ne yaptık ki? Siz de yapardınız aynı şeyi. En kötüsü sağlıksızlık. Sahir iyileşince dünyalar benim oldu. Pazar'a bekleriz. Sahir çok sevinecek.

Sokağa çıktığında değişmiş gibi duyumsadı kendini. Sevgisini de açıklamıştı! Anlamış mıydı Nedret? "Seni seviyorum" dememişti ki! Öyle başkadır ki, aradaki tüm boşluğu kapatıveren o yalın, o iki tekil söz! "sizi seviyorum"un içine onu da koymuştu kurnazlıkla! Girmedi ama! İyi ki girmedi diye düşündü birden. Mediha için, "Öteki ablanız" diyerek, ablam diye aldığını vurguladı "sizi seviyorum"u, Nedret. Ablamdan da yaşlı biraz. Zübeyde'den de yaşlı değil ya. Fikri Bey'i düşündü. Adam karısının bir başkasıyla, benimle yattığını biliyor, gene de ayrılmıyor! Sen yapar mısın böyle bir şeyi? Kesinlikle katlanamazdı. Sahir Ağbi öyle mi olsun isterdin? Karanlık sokakta ağır ağır yürürken durup kaldı gecenin ortasında. Böylesine bencil olabilir miydi? Seviyor muydu Nedret'i? "Sizi seviyorum"du doğrusu! "Seni seviyorum" der miydi? Kendi kendine söylerken bile yadırgıyordu. Ona nasıl söylerdi bunu? Ayıplanacak bir yalan olurdu hem de! Gözlerinin önünden hiç ayrılmayan, Nedret'in iyilikle gülümseyen yüzü, defterinin bir köşesine yapıştırıp çocuksu bencil bir inatla koruyarak sakladığı renkli bir çıkartma gibiydi. Gizli ya da açık sevişmelere mi kalkışacaklardı? Ne ters, ne sağlıksız bir şeydi bu! Sahir Ağbi ne olacaktı? Ya çocuklar? Hepsi bir yana; Nedret Hanım'la ne yapacaklardı birbirlerinin olunca? Cinsellikse, akşam gidip yatmıştı bir kadınla! Birliktelikse; nerde, nasıl, ne kadar sürecekti bu iş? Her şeyi, herkesi çiğneyip kendileri mutlu olacaklardı! Hadi sen göze aldın; Nedret Hanım, kendini böyle aptalsı bir saçmalığa kaptıracak kadar dengesiz olabilir mi? Nedret öyle biri olsa sen bağlanabilir miydin ona? Hem o kadının da sana ilgi duyduğunu nerden çıkarıyorsun? Öyle bir şey çıkardığım da yok! Yok'sa, daha ne halt etmelere kalkıyorsun? Köylü diye alay ederdi Necla. İncelikli bir İstanbullu

kadından, saydığı, sevdiği birinin karısından hem de, sıcak bir yakınlık görünce pusulayı şaşırmıştı! Bırak köylülüğü, ne biçim devrimcilikti bu? Sevindi. Böyle bir sorgulamayı yapabildiğine göre, hiç de karasevdalı değildi demek! Öyle olduğunu mu sanıyordun? Köylülük bile değil bu oğlum, onda bir saflık vardır; seninki ilkel bir kasabalı saplantısı! Biraz daha üstüne varırsan gülünç olacaksın! Salak Rabia gibi! Salak Rabia gibi mi? Ne demek o? Rabia'nın sana karasevdası neyse, senin Nedret'i sevmen o demek! Gülümsedi. Benzemiyordu ya, gene de doğru görünüyordu! Karanlık sokaklarda dolanarak eve geldiğinde mutlu bir yorgunluk vardı gövdesinde. Yatağa uzandığında yaşamına girmiş kadınları düşündü. Cinsellik ağırlıklıydı tümü de; o hep sevgiyi aramıştı. Nedret'e duyduğu tutku da, o arayıp da bulamadığını onda düşlemesindendi belki. Yaşam kökenli değil, salt edebiyat kaynaklı bir düştü belki de! Sevince, çılgın gibi seveceksin! Erişemeyeceksin de! Aşılmaz engel dikilecek önüne! Lise'de edebiyat öğretmeni Raif Bey'in hım hım sesiyle ikide bir okuduğu Fuzuli'nin ünlü dizesi geldi aklına: "Yani ki, çok belalara kıl müptela beni!" Güldü. Komünist olmuş, devrimci olmuş, kendini bu duygu çıkmazı edebiyatının duyarlığından kurtaramamıştı demek! Bilinçaltı, olamayacağını bildiğin, belki olmasını da istemediğin bir kavuşmanın özlemiyle yanıp duracaksın! Gerçekten gülünesiydi. Öz benliğinin tekeline düşmüş, toplumsal sorumluluğu umursamayan kişinin böyle bir uğraşı olabilirdi. Onun olabilir miydi? Halil ölmüştü. Kavga sürüyordu. Her yönüyle açık seçik, sağlıklı duygulara, sağlıklı düşüncelere gereksinimi vardı onun; kör sokaklara dalmaya değil. Bırak bu yalanları; Nedret'i istiyordun! İstiyordum; şimdi istemiyorum! Kendini bıraktın mı her kadını istiyorsun! Yalan mı söyleyeceğim şimdi? Ne için istediğine bağlı! Daha yolun başında olduğunun bilincindeydi. Aradığını bulamamıştı, doğruydu; yalnız, bir değişime uğradığının da kesinkes ayrımına varmıştı. Kişiliğinde, hem de derin iz bırakan bir değişimdi bu; neyi aradığını bildiği kadar, seçmesini de biliyordu artık. Anahtar elindeydi! Seçmesi bir yana, gövdesinin bir erkeğe değmesi bile sorun olan ablasını düşündü. Acıdı. "Öteki ablanın da elinden tutacağız" demişti Nedret Abla. Nasıl tutacağız? Bu sularda yüzmesine izin yok onun! Yüzmesini de

bilmiyor; sokulursam beni de çekecek suyun dibine? Pazar günü onları da yanına almayı düşündü, Sahir Ağbilere giderken. Cumartesi akşamı geldiğinde, Rabia'yla Mediha, zeytinyağlı yaprak sarması yapıyorlardı mutfakta. Florya'ya gidiliyormuş ertesi sabah. Ne olurmuş; Turgut da gelsinmiş onlarla. Başka sözü olduğunu söyleyip savdı Mediha'yı, odasına kapandı. Erkenden çıkıp gittiler ertesi sabah. Perdenin aralığından sokağa baktı; kollarında sepetler, torbalarla yola düşmüş gidiyorlardı. Yazlık sivilleri çekmiş aslan gedikli Şahap Bey de önlerinde yürüyordu. Tam okul kitabındaki dize! "Ördeklerden bir filo / Bir de kazdan amiral!" Acılıkla güldü. Gülmesi geçmiş, acılık kalmıştı içinde. Nasıl kurtulacaktı bu çıkmazdan? Rabia belası olmasa, aslında, Mediha'nın iyileşmesi için, bulunmaz bir ilişki biçimiydi bu belki de. Şahap ne bok olursa olsundu; ona neydi sonunda? Nasıl görünmez zincirlerle bağlıyorlardı insanları! Bu güzel yaz gününde bunları takmayacaktı kafasına. Kahvaltı eder etmez giyinip çıktı evden. Kadıköy'de vapurdan inince çarşıya yürüdü. Bir kocaman karpuzla kavun aldı; biliyordu çocukların sevdiğini. O da seçmesini seviyordu. İyi de bilirdi o işi. Köylüyüz; onu da mı bilmeyelim? Birer de çakı aldı çocuklara bir sergiden. Atladı tramvaya. Durakta inince, elinde Nedret'in pusulası, yürüdü epey; kolay buldu köşkü. Kolları da bayağı ağrımıştı kavun karpuzla. İlk görüp koşarak karşılayan çocuklar oldu bahçe kapısından girerken. Arkadaşlarıyla oynamayı bırakıp gelmişlerdi. Serpil'i sordular hemen. Niye getirmemişti onu. Başka sözü vardı onların; bir dahakine getirecekti. Tuğrul karpuzu, Özgür kavunu yüklenmiş içeri giderlerken Nedret Hanım göründü merdivende. Sevinerek gelip elini sıktı Turgut'un. Sahir arka bahçedeydi. Oraya yöneliyordu ki, mutfağın yolunu tutan çocuklara yaklaştı Turgut. Küçük, renkli saplı çakılarını pantolonlarının ceplerine bıraktı. Çocukların sevincine gülüşerek yürüdüler Nedret Hanım'la. İncelikli sözler ediyordu Nedret Hanım getirdikleri için. Konağı kıvrılıp taşları yosun tutmuş bir eski havuzun yanından geçince, ilerde kameriye altında gazete okuyan Sahir Hoca göründü. Başını kaldırıp o da görmüştü gelenleri. Sevinerek kalktı hemen. Turgut'un geleceğini Nedret'ten duyduğundan beri sabırsızlıkla beklemişti Pazar'ı. Nedret'in yanında geliyordu

şimdi işte! Daha da süzülmüş bu oğlan! Karşılaşınca şöyle bir bakışıp kucaklaştılar.

— Ağbim benim! Bir tanecik Ağbim benim, demişti Turgut.

Hem de hiç düşünmeden, içinden kopar gibi deyivermişti. Oturdular. Kaçırdığı gözleri buğulanır gibi oldu Sahir Hoca'nın. Beni duygular içinde boğacak bu çocuk! Karısına baktı. Nasıl tatlı gülümsüyor Nedret de! Pek az böylesine mutlu duyumsamıştı kendini Turgut.

— Senden hemen özür dileyeceğim Turgutçuğum, dedi Sahir Hoca.

İçine girdikleri aşırı duygulu ortamı değiştirmek için atağa geçmiş gibiydi.

— Niye Ağbi?

— Günahına girdim senin!

Anlamadan bakıyordu Turgut. Sahir Hoca aldı hemen,

— Ankaralı çocuklarla bize geldiğiniz geceki konuşmalar ayrıntılarıyla önüme konunca, sen söyledin sandım! Bağışla beni!

Gülmeye başladı Turgut. Söylese miydi? Dayanamayacaktı.

— Ödeştik Ağbi, dedi. Bana da gösterdiler onları. Ben de siz söylediniz sandım!

Gülüşmeye başladılar.

— Birbirinize ne çok güveniyormuşsunuz!

Nedret'in alçakgönüllü, sevecen zekâsıyla takılarak söyleyiverdiği alaylı söz, kahkahaların patlamasına neden olmuştu.

— Benim kulağımı ilk Rahmi Usta çekti, dedi Turgut. Sen başka birilerini ara, dedi bana!

— Sağ olsun, dedi Sahir Hoca, heyecanını saklamaya çalıştığı mutlu bir gülümsemeyle.

İyileştiğini iyice anlıyordu artık; ilgilenip sevindiriyordu onu bu sözler.

— Güvenle ilgisi yok Nedret Abla, dedi Turgut. En yakınınızda tutuklu kim varsa, hemen o geliyor aklınıza!

Gözleri bir noktaya saplanmış gibi kaldı Sahir,

— O canavarların elinde sağlıklı düşünebiliyor mu ki insan, dedi bezgin bir sesle.

Yas bildirisi gibi sözlerin suskunluğu çöküyordu ki, Turgut aldı hemen,

— O canavarlar düşünsün şimdi Ağbi, dedi. Berlin'deyiz!

Yüzünde bir değişiklik olmadı Sahir'in. Kızılordu Berlin'deydi. Biz nerdeydik? Bir şeyler diyecek oldu; vazgeçti. Tartışacak ne vardı şimdi bu genç adamla? Kimseyle tartışmak istemiyordu ki. Doğru değil miydi dediği? Evet, biz Berlin'deydik! Başını kaldırıp baktı Turgut'a, duramadı,

— Onlar da Ankara'da! dedi.

Gülümsedi Sahir'e Turgut. Çarpıcı zekâsı, yüzüne çökmüş yorgunluğu, gözlerinin ağırdan bir kırpışmasıyla delip geçiyor gibiydi adamın!

— İstanbul'dalar da Sahirciğim!

Gene gülüştüler. Nedret'in, Sahir'e bakışı, kıskançlığa benzer ürperti uyandırıyordu Turgut'un içinde. Bir kadının böylesine sevgisi, insana nasıl güç kazandıran bir mutluluk olmalıydı! Turgut'a döndü Nedret,

— Çayla bir şeyler getireyim size, dedi. Öğle yemeği geç yenir bugün. Tahsin Ağa ile Firdes Teyze Bostancı'ya et almaya gittiler. Biz de kahvaltıdan yeni kalktık.

İstemedi Turgut. O da geç kahvaltı etmişti. Sahir'e döndü,

— Ankara'dalar ama, hiç rahat değiller Ağbi, dedi.

Sahir durup baktı bir süre. Nasıl da güvenle söylenmişti sözler! Bu pırıl pırıl, genç adam, niye üstüne geliyordu böyle? İlle de bir şeyleri bölüşecek benimle! Keşke bölüşebilsek!

— Sen rahat mısın?

Şaşaladı Turgut. Gülümsedi. Bozulduğunu belli etmemeye çalışıyordu,

— Bilmem Ağbi, dedi mırıldanır gibi. Onlar gibi değiliz herhalde!

— Evet, onlar gibi değiliz, dedi Sahir. Ben bazen kendimi onlardan çok daha tedirgin buluyorum!

Bir şey demeden önüne baktı Turgut. Yeni iyileşmeye başlamış bu adamı gergin bir tartışmaya çekmek olmazdı; kapatmalıydı bir biçimde.

— Onlardan değil, bizden yana olanlardan korkuyorum ben!

Hem istekli, hem isteksizce, kışkırtıcı bir iki söz bekledi Turgut'tan. Suskun duruyordu Turgut. Nedret'in kaygılı gözlerine baktı. Biliyordu; yorulmasını istemiyordu Nedret onun. O da istemiyordu. Şimdi, bu çocukla konuşmayacaktı da, ne zaman, kimle konuşacaktı? Rahmi Usta'yla bugün karşılaşsalar, hiç kuşkusu yoktu, eskisinden daha katılıkla dikilecekti karşısına. Keskinlikte, katılıkta ondan geri kalır yanı mı vardır bu oğlanın? Genç biriydi bu; umut veriyordu.

— Sen de öğrenmişsin o herifi, dedi. O geceyi polise ayrıntılarıyla bildiren Kürt Veysel'i.

Ses çıkarmadan dinliyordu Turgut.

— Sıradan bir ajan diye görmüyorum ben onu, dedi. Ana, baba, soycak Halk Parti'liymişler. Kemalist yani. Oğlan da daha solda görüyor kendini belki! Kürtlükte diretmediği için, şoven olmadığına, ilerici olduğuna inanıyor! Hayınları kovlayarak Kürt ulusalcılığına karşı çıkanları desteklemeyi devrimci görevi biliyor belki de! Olamaz mı?

Turgut'la Nedret sessizce dinliyorlardı.

— Benim yakıştırmam diyeceksiniz! Diretmeyeceğim! Ne diyeyim; derinine gittiniz mi, gerçekdışına çıktınız sanılıyor! Bu ülkede, devrimcilik, ilericilik adına neyi baş tacı etmişsek, hepsini tek tek ele alıp yeniden düşünmemiz gerek. Düşününce de kaç tanesi yere çalınmaktan kurtulur, bilmiyorum!

Durup baktı bir,

— Kimse oralı değil, dedi. Biri vatanı kurtarmış! Sağ olsun; iyi etmiş! Kurtarmışsa biz niye bu acıları çekiyoruz? Demek bu vatanı, kurtaranların elinden de kurtarmak gerek! Önce, gereksinim duyan var mı öyle bir şeye? Giderek zorunlu olduğunu düşünen var mı?

Özünde önemli şeyler taşıyan bulanık sözlerin nereye varacağını kestirmeye çalışıyordu Turgut. Dalgınlaşan bakışlarıyla gene anlatmaya başlamıştı Sahir Hoca,

— Doktor Nurettin'i, söylemeyi göze aldığı bir çift söz için, kuduz köpek gibi saldırdılar, dövüyorlar, önümde! O anda hemen aklıma gelen, bana da vurup vurmayacaklarıydı! Adamı dövmelerine başkaldırmak değil! Doğal! Korunma güdüsü. Korkuyla önce kendi-

ni düşünüyorsun! Bana dokunmadan getirip hücreye kapatıldığımda, kendimle baş başa kalınca anladım asıl çirkin gerçeği! Nedendi o tavrım, biliyor musunuz? Çünkü, Doktor'un gerici olduğuna inanıyordum. Düşüncelerine kızıyordum adamın. Dövenler bir şovenliğe karşı çıkmış oluyorlardı! O koşullarda bile, beni onlardan ayırmıştı Kürt Doktor! İçinizde bir adam var, diye beni göstermişti! Öyle sanıyordu demek! Yoktu oysa! Ben de o saldıranlardan biriydim! Bizim bu ülkedeki ilerici kafamız bu işte! Çok mu ayrıyız, Kemalistlere kovculuk eden Kürt Veysel'den? Kürtlerin soykırımına, biz bu kafayla seyirci kaldık! İlericilik adına alkış tutanlarımız bile oldu!

Nedret sevecen bir sesle karıştı hemen,

— Sahirciğim, istersen, konuşmayalım bunları artık, dedi. Turgut Bey biliyor olayı. Yorma kendini!

Bu çekingen dokunma Turgut'ta da kaygı uyandırmıştı. Sözünün kesilmesine bozulursaydı Sahir Ağbi? Öyle bir tepki göstermedi Sahir. Dönüp karısına baktı,

— Sen de bilmiyorsun Nedretçiğim, dedi yumuşacık bir sesle. Ben de her gün, düşündükçe yeniden öğreniyorum bunları! Kaygılanma, yorulduğum filan yok. Bunlar açıklığa kavuştukça daha çok duruluyorum, daha çok dinleniyorum, inan bana! Güzel bir gün bugün. Doğruları konuşalım, daha güzel olsun istiyorum.

Durup sevgi dolu bir gülümseme gönderdi karısına,

— Doktorlara inanma, artık bana inan! dedi.

Utangaç bir gülümseme yayıldı, Nedret'in pembeleşen yüzünde,

— Ben hangi gün sana inanmadım ki, Sahirciğim, dedi. Nasıl istersen!

Sahir'in almasına kalmadan, Turgut'un arkasında kaldığı için göremediği köşke doğru bakıp doğruldular Nedret'le,

— Büyükbabamız geliyor, dedi Sahir.

Dönüp baktı Turgut; ak saçlı, dinç görünümlü, yakasız gri mintanının, boğazına kadar tüm düğmeleri ilikli, inceden biri, havuzun kıyısından geçmiş, kendilerine doğru geliyordu. Adını hep duyduğu Büyükbaba Rasim Efendi buydu demek. Biraz da şaşırarak baktı; Nedret Abla ne kadar da benziyordu bu tüm çizgileriyle soylu görünümlü adama!

— Çocuklar merhaba! diyerek yaklaştı Büyükbaba.

Kalkıp Turgut'u tanıttılar. Mavi damarlı, buruşuk elleriyle Turgut'un elini okşar gibi sıktı Rasim Efendi,

— Geçmiş olsun evladım, dedi. Söz ettiler sizden. Sevindim; sağlıklı görünüyorsunuz.

Sıkılgan bir iki sözle yanıtladı Turgut. İçinden sevinmişti bu evde kendisinden söz edilmiş olmasına. Oturulunca bir sessizlik çökmüştü.

— Sözünüzü mü böldüm? dedi Rasim Efendi.

Sahir Hoca aldı yavaşça,

— Bölünecek gibi değil Büyükbaba, dedi. Akıp gidiyor! Bilirsiniz.

Ses çıkarmadı Büyükbaba.

— Bizi nasıl kurtardılar, onu konuşuyorduk.

Sahir'e bakıp ağırdan başını salladı Rasim Efendi,

— Kolay bitecek şey değil o, dedi.

Sözün altını çizen bir sessizlikten sonra, Rasim Efendi gene aldı ağırdan,

— Ne derdimiz varsa, pasaklı karıların süprüntüsü gibi, el çabukluğuyla, kilimin, hasırın altına ittik. Hasırlar, kilimler kalkınca ne olacak bakalım?

— Hasırları, kilimleri kaldırtmayacaklar!

Alaylı bir gülümsemeyle söyleyen Nedret'e baktı Sahir,

— Leş kokuları içinde pisliğe boğacaklar bizleri de! Doğrusun Nedretçiğim, ben de bundan korkuyorum!

Söze karışmayı bir türlü göze alamıyordu Turgut. Her çıkışı, her söylediği kötümserliğe dayanıyordu sanki Sahir Hoca'nın! Sağlığını yitirince umudunu da yitirmiş bu! Tersine belki de; umudunu yitirince sağlığını yitirmiş! Çekingen, sallantılı bir yanı hep vardı belki ya, eskiden böyle değildi bu adam. Dayanamadı,

— Bizi pisliğe boğmayı hangi gün istemediler ki, Ağbi, dedi. Treni kaçırdılar gibi!

Gözlerini dikip bir süre baktı Sahir Hoca. İyimserliğine imreniyor gibiydi bu genç adamın. Eskiden kızardı; şimdi kızamıyordu da. Kızılordu Berlin'de diye başlayacak şimdi! Ben de mutlu olmuyor muyum düşündükçe? Onunla bitse!

— Rahmi Usta, yeni başlıyor demiş, diyordun?

Toparlandı Turgut. Gülümseyerek başını salladı.

— Evet. Ben de öyle diyorum da, artık güçleri yetmeyecek diyorum.

Bir süre dalgın baktı Sahir,

— Bizim gücümüzü dosdoğru hesaplamamız gerekir, dedi. Güçsüz yanlarımızı da göz önünde tutmadan olmaz bu iş!

Bir duralamadan sonra sürdürdü,

— Tarihin bize verdiği bir söz var! Güzel de, biz onu dosdoğru kavrayacak düzeyde miyiz? Onu yaşama geçirecek becerimiz, gücümüz var mı? Asıl sorun bu şimdi Turgutçuğum. Silah sorunu değil bu! Evet, Kızılordu Berlin'de. Nazilerin de Waehrmacht'ı vardı; leşi toprakta şimdi. Tarihe karşı yeniktiler çünkü. Kafaları yenikti! Marx ne diyor? "Tarih öldüreceklerinin önce gözlerini kör eder!" Bizim kafamızda tarihe karşı yenik yanlar yok mu acaba? İçtenlikle söyle! Soru tedirgin ediyor seni değil mi? Güvenlisin! Güvenin nerden geliyor? Tamam, bilincinden! Tarih bizden yana! Ama biz tam tarihten yana olabiliyor muyuz? Sonunda, "Böyle bir şey olsa Stalin görmez mi?" demiyor musun! Bu, tarihe ters değil mi?

Şaşaladı Turgut. Gözlerini üstüne dikmiş, sorduğu garip sorunun yanıtını da dayatan bu adama, ne demesi gerektiğini bulamıyordu. Yardım umar gibi döndüğü Nedret Hanım'ın kaygılı bakışını görünce iyice duraladı. Nasıl üstüne varsındı şimdi? Başını önüne eğmiş, kımıltısız duran Rasim Efendi'yle tamamlanan suskunluk tablosunu Sahir bozdu gene,

— Bizim tarihe yenik yanımız da bu, dedi. Niye biliyor musun? Üstünde korkusuzca konuşamıyoruz çünkü! Biz burdan yıkılacağız diye korkuyorum! Hastalığıma da verme, yılgınlığıma da! Rahmi Usta bilir; öteden beri kaygım bu benim. Şimdi daha çok korkuyorum! Yanlışları içimize doğru gibi sindirmişsek, acıya yazgılıyız demektir! Bu acıyı, Ankara ölçüsünde yaşamak göze alınabilir; Moskova ölçüsünde olursa kolay dayanılmaz! İnsanlığın umudu orda! Orda da her şey Stalin!

Kendini çok az, bu kadar güç durumda duyumsamıştı Turgut. Sustuğu için kızıyor; kızdığı için susuyordu. Tarihin en büyük yengi-

sini kazanmış Stalin'i suçlayacak nerdeyse; adama bak! Nerdeyse'si var mı; bir sürü edebiyat tekerlemesi altında suçluyor! Eşek değiliz ya, anlamayacağız! Bundan başka kimse bilmiyor çünkü Marksizmi! Geçen hafta, Yüksek Sovyet Nişanı utku madalyasını verdiler Mareşal Stalin'e. Söyleyeyim mi şuna? Girme böyle şeye! Baksana, Nedret Hanım nasıl bakıyor? Gölge gibi bir kadın bu; aklı, düşüncesi Sahir'inde, üstüne titriyor adamın! Asıl kör de bu galiba; olup bitenin ayrımında bile değil! Bir şey desene, kocan olacak herife; neler saçmalıyor, görüyorsun! Söyle de, bir güzel terslesin, canına okusun senin gene? O, Sahir'i senin gibi mi görüyor ki, söylesin? Nesini sevdim bu kadının ben? Kendi sersemliğini de gör işte! Ben gerçekten Rabia'ymışım! Sahir Ağbi diye, bunu da büyüttüm gözümde! Stalin'e inanmayacağım da bu adama mı inanacağım?

— Valla, bilmem, dedi, heyecanını gizleyemediği bir sesle. Ben Stalin'e inanıyorum!

Acılı bir alayla gülümsedi Sahir,

— İnanmıyorum desen inanacak mıydım. Sorun da orda; inanmamak daha güç çünkü! Hem de yasak!

Durup yeniden gözlerini dikti Turgut'a,

— Ben de inanıyorum Stalin'e! dedi. Beni korkutan da o!

Boşuna konuştuğunu görür gibiydi Sahir Hoca. Dediklerini anlayıp kavrayacak düzeyde değildi bu oğlan! Gözlerinin kızgın alevini saklayamıyordu. Susuyorsa, çekindiği için susuyordu belli ki. Kürt Doktor Nurettin'e de kızmıştı, buna da kızıyordu. Yanılgısı daha da tehlikeliydi bunun! Bize de vuruyordu karanlığı; yanımızda biriydi çünkü. Hayal meyal anımsıyordu; kıskanmıştı değil mi bu oğlanı? Gene mi kıskanıyordu? Yorulmaz koşucuydu Nedret; nasıl kıskanmasındı. Güvenlik'teki karanlıkta, ilklerde hiçbir şeyi doğru dürüst anımsayamadığı hastane günlerinde, sanki hep olagelen tek kişi Nedret'ti yanında. Onun getirdiği yemeği yemiş, çamaşırı değiştirmiş, iki satırlık pusulalarını yer gibi okumuştu. Hastanede bas bas bağırırken, karşısında gözyaşları içinde onu görünce susmuştu. Çişini bile Nedret yaptırmıştı bir kavanoza! Anımsamak istemiyordu bunları. Şimdilerde koynuna girip sevişiyordu onunla. Kendini iyice sağlıklı duyumsuyordu artık. Kıskandığını kimse bilmemeliydi.

Nedret de bilmemeliydi; ayıplardı. Çok da üzülürdü. Tuğrul'la Özgür bile üzmüyorlar onu artık. Bu oğlan hiç de sağlıklı görünmüyor! Aklını yitirmenin değil, yanlışa sapmanın sağlıksızlığı var bunda. Kim iyileştirebilir? Bizden başka kimse yapamaz bunu. O da küser mi şimdi? Rahmi Usta'yla da kaç kez küsüştük; ne yapalım? Aslında iyi oğlan bu. Canavarlara mı bırakalım? Canavar kim? Bu beni canavar görüyor belki de! Sağlığını yitiriyorsun! Sağlığım yerinde. Sessizlik uzayınca geldiğinden beri suskun, düşünceli duran Rasim Efendi, doğruldu ağırdan,

— Çocuklar, dedi. Sizleri dinlerken hem çok genç, hem de çok yaşlı buluyorum kendimi. İkisinde de mutlu oluyorum. Çok şeyi değiştirdi bu savaş. Daha da değişecek olmalı. Ama insanları değiştirmek zor! Sen de Sahirciğim; kendini her şeyden sorumlu tutma! Acısı etine değmeden kimse görmez doğruları! Bırak başkaları da yaşasın bunu! Dünya böyle! Eskisi de böyle kurulmuş olmalı; yenisi de böyle kurulacak! Hangi güzel şey acısız olmuş ki dünyada?

Yaşlı adamın, doğulu bir boyun eğişle ağır ağır söylediği yatıştırıcı sözler, biraz sarsıp doğrultmuş gibiydi Turgut'u. Daha gerçekçi değil miydi bu adamın dedikleri? Yaşanmışlık taşıyor. Kitaptan konuşmuyor Sahir Bey gibi! Duraladı gene de. Sahir'in söylediklerini, karşı çıkacak kadar yakın buluyordu kendine! Bu yaşlı adam, katlanmayı salık verdiği şeyleri doğal görüyor; yuvarlak sözlerle, "Bırak, iş olacağına varsın!" diyordu. Sahir de tedirginleşmişti. Sözün nereye gittiğini göstermek ister gibi Turgut'a baktı önce; döndü,

— Acı, yazgıysa Büyükbaba, dedi, acıya karşı savaşmak da yazgı! Yoksa insanlığımızın anlamı kalmaz. Sorumluyuz. Bu sorumluluğu duymayanları uyarmakla da sorumluyuz. Siz de biliyorsunuz bunu. Paşa'yı niye artık eve sokmuyorsunuz? Bir aşağılık yaratığa karşı önlem almakla yükümlüsünüz. Yalnız evimizi mi düşüneceğiz? Ülke ne olacak? Dünya ne olacak? İnsanlık ne olacak? Onlardan biz sorumlu değil miyiz?

Bulanık, yaşlı gözlerinin içinde ışıltılı bir gülücük belirdi Rasim Efendi'nin,

— Ağzına sağlık evladım, çok iyi örnek verdin! dedi. Paşa'yı eve sokmuyorum. Ama çevredeki konakları kapı kapı gezip, "Bu herifi

evinize almayın!" demiyorum! Canları yanmadıkça dinlemez kimse beni çünkü; deli derler!

Kıstırdığına inandığı Sahir Hoca'ya bakarak sevimli bir kurnazlıkla gülümsüyordu Rasim Efendi. Nedret de gülüyordu. Sahir Hoca da tutamayıp gülmeye başladı. Olayı bilmediği için çekingen bir gülümsemeyle bakan Turgut'a dönüp Paşa'nın kim olduğunu anlatıverdi Nedret; Sahir'in başına gelen belanın Paşa'nın kovculuğundan kaynaklandığına inanıyordu Büyükbaba! Sözü gene aldı Sahir,

— Namusuna güvendiğiniz, bildik bir eve girip çıktığını görürseniz herifin, onları uyarırsınız Büyükbaba, dedi. Deli değillerse, sizi sevinerek dinler onlar da. Tuzu kurulara ne deseniz boş!

Rasim Efendi'nin dediği de, Sahir'in yanıtı da, Turgut'a göre, tartışılan sorunu kaydırarak alanı değiştirmiş, ufalayıp küçültmüştü. Sahir Hoca'nın demin dediklerine öyle takılmıştı ki, konuşulanları dinler görünüyor, duyuyor, pek ayrımına varacak biçimde algılamıyordu ne dendiğini. Temel sorun Stalin'e kuşkuyla bakmasıydı bu adamın! Özünde bir doğru yanı vardı diyelim, bu kaygıların. Stalin yanılırsa herkes yanılırdı. Niye yanılsındı Stalin? Tarihin bu en büyük utkusundan sonra, yer var mıydı artık böyle bir kuşkuya? Küçük burjuvaca aydın kaygılarıydı bunlar. Kulak verdi; Rasim Efendi bir şeyler söylüyordu Türkiye üzerine gene.

— '30'lardan sonra azdırıldı bu ulusçuluk, Almanya'da Hitler başladı Alman ulusu yaygarasına. Avrupa'da moda oldu. Bizimkiler çoktan hazırdı. Yeni tarih kitapları geldi okullara. Brakisefal, dolikosefal ırkçı kelle ayrımları öğretildi bir ara. Dünya Türk oldu! Çoğu diller Türkçeden çıkmıştı! Ne mutlu bana ki Türk'üm, dedi Kemal Paşa, Cumhuriyet Bayramı söylevinde. Türk'üm demezsen mutluluk filan yok yani! Halkı uyutmak için yaptılar biraz da; ekonomik açıdan sıkıntılı yıllardı. Sıkıntısız yıl da olmadı ya! Nişan tartısında da zavallı Kürtler. Dersim olayları geldi sonunda! Paşa gibi bir mendeburu bile çileden çıkarmışlar; düşünün olanları! Sizler o okullarda okuyup o toprakta büyüdünüz. Ben onun için seviyorum sizleri Sahirciğim. Biz, dönen işlerin önünü, sonunu bilerek, sustuk. Susmayıp da ne halt edecektik? Yapılan kimi iyi şeyleri görüp avunuyorduk. Siz öğretilenleri yutmadınız! Dedim ya, kendimi hem genç, hem

yaşlı görüyorum. Tarih sayıyorum yanınızda olmayı! Kaygılarım da büyük oluyor. Yemeyecekleri herze yoktur bu heriflerin çünkü. Gördünüz de...

— Anlıyorum Büyükbaba, dedi Sahir. Başımıza yeni bir şey gelsin istemiyorsunuz. Biz de istemeyiz; niye isteyelim? Dediğiniz gibi, biraz tattık, gördük acıyı. Ama ne yapalım? "Sen yanmasan / Ben yanmasam / O yanmasa / Nasıl çıkar karanlıklar aydınlığa?"

Nâzım'ın dizelerini bastırarak, yüksek sesle söylemişti Sahir Hoca. Sinsi bir gülücük vardı gözlerinde. Nedret gülüyordu. Rasim Efendi de gülümsedi,

— Söz doğru da, dedi. Biraz da şiire benzeseydi!

Sahir'le Nedret kahkahayla gülüyorlardı. Rasim Efendi'nin damarına basmak ister gibi,

— Nâzım bu, Büyükbaba, dedi Nedret. Dünyanın en büyük ozanı!

Başını salladı Rasim Efendi,

— Dünyanın sonu geldi demek, kızım! dedi.

Gülüşmeler yeniden başladı. Sahir Hoca döndü Turgut'a,

— Bizim Büyükbabamız böyle işte, dedi. Hem devrimcidir, hem Nâzım'ı sevmez!

Büyükbaba bir şey diyecekti ki, sözler ağzından dökülüverdi Turgut'un.

— Hem devrimci olup hem de Stalin'den kuşku duymak gibi bir şey!

Yarı takılma biçiminde söylemek istediği sözler sertelivermişti ortaya düşünce; iyimser hava dağılmaya yüz tuttu birden. Sinirli, tedirgin kımıldadı Nedret. Gözlerini kaygıyla Sahir'e döndürmüş, araya girmek için bir şeyler aranıyor gibiydi. Sahir donuk donuk baktı Turgut'a,

— Seni anladığımı sanıyorum Turgutçuğum, dedi bakışıyla çelişen sıcak bir sesle. Sen de beni anlamaya çalışsan bir şey yitirmezsin. Devrimciliğe asıl ters olan, gözlerini Stalin'e dikip başka bir şey görmemektir! Churchill köpeği geçen aylar ne dedi radyoda biliyor musun?

Ses çıkarmadan bakıyordu Turgut.

— "Yasa, adalet egemen olmadıkça; totaliterlikle, polis rejimleri Alman saldırganlıklarının yerini aldıkça, Hitlercileri cezalandırmak pek yeğnik bir anlam taşıyacaktır." Bu ne demektir biliyor musun? Rezil emperyalist dünya, bizi bu biçimde suçlayacak demektir. Yığınları kandırma, ürkü yaratarak bize düşman kamuoyu yaratma oyunlarına karşı duracak gücü, özgürce düşünüp eleştiriler yaparak kendimizi sağlıklı biçimde yenileme yoluyla kazanırız biz; puta taparak değil! Yoksa yıkarlar bizi!

Suskun kaldı Turgut. Ağzına açmak bile gelmemişti içinden. Yenik saymıyordu kendini. Kavgaya tutuşmayı gerekli görmemişti bu hastalıktan yeni kalkmış adamla. Gerginliği yaşamayan tek kişi, Rasim Efendi, söylenenlerin dışındaymış gibiydi. Dinlemiyordu belki de. Sahir'in durmasıyla ağırdan girdi söze.

— Siz benim sevdiğim şiirleri beğenmiyorsunuz, ben size karışıyor muyum? dedi.

O daha orda demek! Havanın ılınmasına katkıda bulunma sırasını yakalamanın sevinciyle gülümseyerek aldı Nedret,

— Haksızlık ediyorsunuz Büyükbabacığım, dedi. Biz sizin sevdiğiniz şiirleri beğenmez olur muyuz?

Özgür'ün koşarak gelip Tahsin Ağaların pazardan döndüğünü söylemesiyle konuşma kesilmişti. Nedret izin isteyip kalktı; yemeği hazırlamaya gitti. Ağırdan bir karanlık çökmüş gibiydi Turgut'un içine; sonraki saatlerde de ne yaptıysa dağıtamadı bunu. Ön bahçeye geçildi. Büyükbabanın isteği, biraz da üstelemesiyle ılhamur ağacının dibindeki masada tavla oynamaya başladılar Sahir'le Rasim Efendi. Ona önerdiler önce; iyi bilmediğini söyledi. Biliyordu oysa. Tam o sıra, pinpon oynamaya çağıran çocuklara gitmeyi yeğlemişti. Yemeğe oturulunca da konuşulanları dinlemiş, söze az karışmıştı. Sahir için, Kadıköy'de tasarladıkları kitapçıdan söz açıldı. Düşünce, öneri Büyükbaba'dan geliyordu. Turgut'un işinden söz edildi. İyiydi; bir yakınması yoktu şimdilik. Kopan telleri onarmak için Nedret'in incelikli çabaları, Sahir Hoca'nın yakınlaşmaya yönelik bir iki takılması, Büyükbaba'nın, edebiyatçı olduğunu bildiği için, dönüp kendisine okuduğu, Naili'den, Nedim'den dizeler, üstüne düşmüş gölgeyi kaldırmaya yetmemişti. Yüreğindeki ısı kolay yükseleceğe benzemi-

yordu. Yemekten biraz sonra da, verilmiş sözü olduğunu söyleyip izin isteyerek ayrıldı. Nedret'le Sahir, bahçe kapısına kadar getirip yakınlık gösterisiyle yolcu ettiler Turgut'u. Mediha Hanım'la Serpil'i de getirsindi. Gene bekliyorlardı. Olurdu! Çok beklerlerdi! Konaktan ayrılıp durağa doğru yürürken, hem bir doyum, hem de bir sızı vardı içinde. Nice iyiliklerini gördüğü bu insanlardan böyle ayrılmak mutluluk değildi. Kişisel borçluluk duygusuyla karşıdevrimci bir tutumu görmezden gelmek de, bir komüniste yakışacak davranış değildi! Tüm çektiklerine diretme gücü veren inancını karalıyordu adam. Daha gözaltı acılarından geçmediği günlerdeki yumuşaklıkta da olamazdı. Kafayı üşütüp kalpağı hastaneye atanlardan değildi o! Kavganın katı, acımasız yüzünü kimseyi bağışlatmayacak biçimde tattırmışlardı ona. Omuzlarına binen sorumluluğa Halil'in ölümü de bindirmişti; dağ taşıyor gibiydi sırtında. İyi ki tartışmaya girmemişti Sahir Hoca'yla. Böyle birine karşı savunmaya kalkışmak bile, nice Çar işkencelerinden gözünü kırpmadan geçtiğini herkesin bildiği Stalin'e saygısızlıktı. Kendisine de saygısını yitirirdi. Tramvaydan atlayıp ziller çalarken yetiştiği kalabalık vapurda, güçlükle bulduğu yere sıkıştı.

— Turgut merhaba!

Şaşalayarak döndü, hemen arkasındaki sırada gülümseyerek bakan, güneş yanığı yüzlü bir genç süvari teğmeniydi. Tanıdı birden; yıllardır görmediği Fuat'tı. Yedek subaydı demek.

— Merhaba, dedi o da.

Fuat kalkınca o da kalktı. El sıkıştıktan sonra, sözleşmiş gibi konuşmadan, arkaya doğru yürüyerek kıçtaki, genellikle boş dümen üstüne geçtiler! Trakya'da askermiş Fuat; ay sonu tezkere alıyormuş. Epey sıkıntılı olmuş askerlik. Sümeyra diye bir sevgilisi vardı felsefe öğrencisi; evlenmişler onunla. Mersin'de öğretmenmiş Sümeyra şimdi. Aynı ya da yakınında bir okula, edebiyat öğretmeni atanmak için uğraşıyormuş o da. Turgut anlatsınmış; o ne yapıyormuş? Tezini bile tamamlamadığını söyledi önce Turgut. Şimdi bir avukatın yanında çalıştığını söyledi. İki kez polise alındığını, ilk alınışında onun şiirlerinin polisin eline geçtiğini; onun adını vermemek için üstlenerek, "Benim şiirlerim" dediğini, ikinci alınışında başına gelenleri

söylese mi, söylemese miydi? Bunları duyarsa korkudan ne duruma gireceğini görmenin şeytanca keyfine karşı, bir acıma duygusu içinde tutuyordu kendini. Tadını tuzunu kaçırma oğlanın şimdi! Korkuya kapıldı mı, o da sende tat tuz bırakmayacak!

— Ne oldu; senin Necla'yla evlenmiyor musunuz?

Güldü Turgut. Benim Necla, Jülide ile evlendi, diyeyim mi şuna?

— Gördüğüm yok, dedi. Ne fakülte bitti, ne askerlik yaptık; evlenmek nemize bizim oğlum? Boş ver bunlara! Şiir nasıl gidiyor? Yeni şeyler var mı?

O da bunu bekliyordu belli ki! Ağırdan kabarmayla dikelip yukardan baktı bir, önemli bir giz verir gibi,

— Var bir şeyler, dedi.

Oku, demesini beklediği besbelliydi. Demedi. Köyden, köylüden, Anadolu'nun dağından, belinden, harmanından, eşkıyasından başlayacak şimdi! Yaptığı sümüklü kimsesizlik edebiyatıyla duygulanacağız; yüreğimiz yanacak!

— Atatürk için yazdım birkaç şiir. Yakında Ülkü'de çıkacak, bakalım.

Turgut'un sessizliğine karşı, sinirli bir kıpırdanmayla beklenti içindeydi. Okumaya can atıyorsun değil mi? Ülkü dergisinin basacağı o Atatürk şiirini de okutmayacağım sana ulan! Nâzım'ın Mustafa Kemal'i varken senin şiirini dinleyemem. Senin anlattığın Atatürk'ün şiiri Halk Partisi'nin dergisine yakışır.

— Savaş bitti; ne diyorsun, ne olacak? Şimdi ne yapacağız?

Beklemediği soruyla duraladı Fuat. Ne mi olacaktı? Pek düşünmemişti belli ki.

— Ne bileyim? dedi. Sen ne diyorsun? Bunlar da kapışırlar mı aralarında? Daha Japonya var.

Adamın taktığı tek şey dış dünya! Türkiye'de olanların, olacakların, hiç yeri yok kafasında herifin! Atatürk'ü var ya kafasında, ne olsun başka? Senin derdin, tezkereyi alıp Mersin'e atanmanın yollarına bakmak değil mi Fuatçığım?

— Seninkiler de Kars'ı, Ardahan'ı istiyormuş!

Kötü oldu birden Turgut. Niye bozuluyorsun? Türkiye'nin içiyle ilgileniyor işte adam! Hadi, anlat!

— Antlaşmayı yenileyelim, dediler. Bunlar da, olur, konuşalım, dedi geçen ay! Bildiğim bu. Kars, Ardahan yakıştırma!

Dik dik baktı Fuat. Bir şey söylemedi. Yanıt onu doyurmamıştı belli ki. Vapur iskeleye yanaşıyordu. Yandan, çıkışa doğru yürümeye başladılar. Hiçbir şey demek gelmiyordu içinden Turgut'un. Sessizce indiler vapurdan. Fuat, Beşiktaş' a gidiyordu. İstanbul'a gelince ararım diye, ayrılırken, Vakıf Han'da çalıştığı avukatın adını aldı Turgut'tan. Köprü'de, Eminönü'ne doğru yürürken güçlü, ama yalnız duyumsuyordu kendini. Yadırgıyordu yalnızlığını. Devrimci yalnız olur muydu? Şöyle oturup yürek yüreğe konuşacağı hiç kimsesi yoktu hemen yakınında. Necla bile bir şeydi bir günler! Bırak şu pislik karıyı! Toplumun devrimci gücüne, ne denli güven duyarsan duy, yanında, yörende kimse yoksa, denizden çıkarılıp akvaryuma konmuş tek başına yüzen, kırmızı süs balığına dönüyorsun! Yanında başka bir balık arıyordur o bile! Canavarların varlığını unutamayacağına göre, yalnızlığın hüznü çöküyor insanın içine. Sahir Hoca'yla arasında oluşuveren soğuk boşluğu anımsadı gene. Bizim Stalin'e güvenimizi, Fuat'ın Atatürk'e bağlılığı gibi mi görüyor adam ne? Öyle görüyor! Atatürk burjuva devrimcisi; Stalin, dünya proletaryasının... Sahir Hoca bilmiyor mu bunu? Biliyorsa? Gene taktın! Ne kadar atsan, olmuyor işte! Eminönü'ne gelince durdu Köprübaşı'nda. Akşama dönmüş ikindi güneşiyle esrik Salıpazarı kıyılarındaki direkleri karışmış teknelere, Galata bayırında, üst üste dizilmiş yapılara, kuytulara inmiş Karaköy'e baktı. İçindeki tedirginlik, tadını çıkarmasını engelliyordu bütün bu güzelliklerin. "Özgür düşünemiyorsunuz" diyor adam bize açıkça! Sen Stalin'den kuşku duymakla özgür sayıyorsun kendini de, biz inandığımız için niye özgür olmuyoruz Sahir Ağbi? Gidip Rahmi Usta'yla mı konuşsam? Güler bana! Senin güvendiğin Sahir Hoca bu işte! Kuyusunu kazar gibi adamın! Yadırgıyordu; sindiremiyordu içine. "Yıkacaklar bizi" diyor! Eskiden de var mıydı bunun böyle korkuları! Ruhsal çöküntüden kurtaramadı kendini demek! Nazileri ezip tuz buz eden çelik bileği, bu kokuşmuş kapitalist dünya bükecek diye korkuyor! Özgürce düşünemiyoruz çünkü! Intelligent Service devletinin çomarı Churchill, polis rejimlerinden söz edip bize taş atıyormuş! Yığınlar da buna kanacak! Al-

lah iyilik, sağlık versin sana Sahir Hoca! Olur olmaza takılmak yok; yolumuza gideceğiz biz. Kim bilir daha neler diyecek Churchillller? Savaş yeni başlıyor! EAM Yunan Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin Deniz Komitesi, bir bildiri yayımlamış Londra'da; "Bizi bugünkü Yunan yönetiminden kurtarın!" diyormuş. Bahçekapı'da tramvaya giderken aldığı akşam gazetesini, katlayıp koydu cebine. Kurtulmak için el ele vermek zorundaydı bu dünya. Kurtuluş artık hep birlikte olacak. İyice bastıran yaz sıcağında, işyerindeki, gün ışığı görmeyen çalışma odasında, buram buram ter içinde, toplumun çirkefiyle dolu dosyalarına kapanmış, direnerek çalışırken, güzel günler için başlayacak kavganın beklentisindeydi. Bir iki kez Rahmi Usta'ya uğradı, yoktu evinde. Nasıl, neresinden girişeceklerdi işe? Kemal de yoktu ortalarda. Mediha'nın, gene Ebe Hanım Teyze'nin görüşmek istediğini söylediği bir sabah patladı birden! Çekip karşısına oturttu ablasını,

— Bak, dinle beni, dedi. Artık iyisin. Hastalığın, mastalığın kalmadı. Şimdi ben mi hasta olayım istiyorsunuz? Söyle o Ebe Hanım'a; dünyada tek kişi kalsak Rabia'yla evlenmem ben. Anladın mı? Böyle diyor, dersin! Kimle istiyorsan onunla evlenirsin sen de! Üstüme varırsanız, çeker giderim. Ben aylarca yoktum; ne güzel yürüttün işleri. Asker olsam, ne yapacaksınız. Bir daha sözünü istemiyorum Ebe Hanım'ın! Ben askere giderim gerekirse; sen de köye!

Bunları söyledikten sonra, ağızsız, dilsiz, sapsarı kalan Mediha'nın üstüne kapıyı çekip çıktı evden. İçi içini yedi bütün gün. Acıyor, üzülüyor, giderek korkuyor, kıvranıp duruyordu umarsızlık içinde. İşe başladığından beri ilk kez, istediği ile hiç ilgisi olmayan bir dosyayı getirip adamın önüne koyunca gözü üstüne dikilmişti Mecit Bey'in. Akşam çıkınca, ayakları geri geri giderek evin yolunu tuttu. Yüreği küt küt atıyordu kapıya gelince. Açıp eve geldiğinde, anahtar sesine odasından çıkmış Mediha ile karşılaştı. Durgun, hüzünlü, geldiğine sevinmiş bakıyordu biraz da. Derin bir soluk aldı Turgut gizlice. Gülümsedi,

— Merhaba, dedi. Çok açım. Ne pişirdin bakalım bugün?

Mediha da gülümsedi ürkek bir mutlulukla,

— Karışık dolma var. Sen seversin!

— Hem de bayılırım!

Çok vardı ki, böyle bir sıcak konuşma geçmemişti aralarında. İçindeki korkuyu da tam yenmiş değildi daha Turgut,

— Serpil yukarda mı?

Doğal gibi söylemişti.

— Evet, dedi Mediha. O yedi. Rabia ile ders yapıyorlar.

— İyi, biz yiyelim o zaman.

Odasına gidip soyundu. *Amme* cüzü belletiyor Rabia kıza; Allah belalarını versin! Evde giydiği pantolonunu taktı ayağına. Lavaboya gidip yıkandı. Döndüğünde hazırdı masa. Oturdular. Gerçekten nefisti dolma.

— Hım, çok güzel olmuş bu, dedi. Ellerine sağlık ablacığım!

Tedirgin kımıldadı Mediha,

— Afiyet olsun, dedi. Ama, şey yaptı bunu! Rabia gelmişti. Ben yapayım dedi. .

Kötü bozulacaktı Turgut; tuttu kendini,

— İyi, dedi yumuşak bir sesle. Onun da eline sağlık! Salatayı sen yaptın; o da çok güzel. Eline sağlık!

— Sağ ol!

Her vakit olduğu gibi, pek konuşmadan bitirdiler yemeği. Kalkacaktı ki, Mediha'nın gözlerini üstüne diktiğini gördü. Bir şey diyecek bu, dedi sonunda,

— Bizi köye gönderecek misin?

Öylesine ürkek, öylesine hüzün doluydu ki sesi, birden kötü oldu Turgut. Toparlanıp sevecen baktı,

— Aman ablacığım, dedi. Niye göndereyim? Öyle bir şey çıktı ağzımdan diye ona mı taktın kafanı? Ben sizi bırakır mıyım? Bunaldım işte. Askere gittiğim de yok daha. Konuştun mu Ebe Hanım'la?

— Hayır, dedi. Benimle değil ki, seninle konuşmak istiyor. Nasıl konuşayım ben?

Doğru demiyor mu kız? Nasıl konuşsun? Umarsızlıktan kaçar gibi,

— İyi, dedi Turgut. Sen bana bırak. Çok işi var dersin sorarsa.

Duraladı. Tam sırasıydı açmanın; niye kaçıyordu sanki?

— İstersen biz önce seninle konuşalım, dedi.

Tedirgin, sinirli kımıltılarla bakıyordu Mediha.

— Neyi?

— Şahap Bey'i konuşalım ablacığım.

Gözlerini utangaç bir suçlulukla kaçırdı Mediha. Bir duralamadan sonra,

— Serpil'i çok seviyor, dedi titrek bir sesle.

— Seni de seviyormuş. Ebe Hanım öyle dedi.

Heyecanlanmış gibiydi Mediha. Başını önüne eğdi gene utangaçça,

— Sevse ne olacak? dedi, aynı titrek, zayıf sesle.

— Sen de seviyorsan, her şey olabilir. Niye olmasın?

Bir sessizlik çökmüştü. Gözleri, önündeki bir noktada, dalgın, hüzünlü bir suskunluktaydı Mediha. Korku düştü içine Turgut'un. Yanlış bir şey mi yapıyordu kurcalamakla? Baskı altına mı alıyordu kızı? Hastalanmasındı!

— Sana bir şey diyeyim mi ablacığım? dedi. Hiçbir şeye takma kafanı. Ne bana, ne Ebe Hanım'a, ne şuna, ne buna? Bildiğin gibi yaşa! Korkun olmasın hiç kimseden, hiçbir şeyden. Her vakit yanındayım ben senin; sizden başka kimim var? Genç, güzel kadınsın. Seni mutlu edecek biri nasıl olsa çıkar. Şahap Bey olur; bir başkası olur. Keyfince yaşamana bak! Kimseye boynumuz eğri değil. Durumumuz da iyi sayılır artık; bu ay zam var bana. O yazlık pabucu alırız Serpil'e. Pınar'ın ayağında görmüş de çok sevmiş diyordun hani.

— Sağ ol, dedi Mediha dalgınca. Serpil çok sevinecek.

Kalktı Turgut,

— Benim biraz çalışmam gerek, dedi. İstersen yukarı çık sen.

Mediha da kalktı. Gözlerinde bir ışıldama var gibi geldi Turgut'a. Gülümseyerek eğildi, yanağından öptü ablasını. Gözleri dolar gibi oldu Mediha'nın.

— Biliyorum, sen çok akıllısın biricik kardeşim, dedi. Öyle korkuyorum ki!

Takılan hıçkırık engelledi sürdürmesini.

— Korkacak bir şey yok ki, ablacığım? dedi Turgut. Gereksiz kuruntu yapma kendine! Dert etme hiçbir şeyi; boş ver gitsin! Ardından daha iyisi gelir!

— Sen Allah'a inanmıyor musun?

Çakılır gibi kaldı Turgut. Gülmeye vurdu hemen.

— Nerden çıktı şimdi bu? dedi. Allah mı söyledi sana?

Hüzünlü güldü Mediha,

— Tövbe tövbe, dedi.

— Bunları da takma kafana ablacığım. Ben sana bir şey soruyor muyum? Allah'la benim aramdaki bir şey o! Kime ne? Allah'la kul arasına girilmez!

Ürkek, çekingen bakıyordu Mediha.

— Masayı toplamana yardım edeyim mi?

Ayılır gibi davrandı,

— Ben yaparım, sen çalışmana bak! dedi.

Odasına girdiğinde ağır bir yük atmış gibiydi omzundan. Biliyordu; hiçbir şeyi çözmüş değildi. Oyunun birinci perdesini oynamıştı sadece. Az şey miydi Mediha'ya güven kazandırmak? Kazandırabilmişse! Sonraki perdelerini kim oynayacaktı oyunun? Nasıl oynanacaktı? Dünyada oynanacak oyuna bağlıydı her şey. Ertesi gün gazetelerde, İngiltere'deki seçimlerin sonucunu görünce ne yapacağını şaşırdı sevinçten. İngiliz İşçi Partisi, 392 milletvekili ile ezici bir utku kazanmıştı seçimlerde. Churchill başbakanlıktan ayrılmış, yeni hükümeti kurmaya Atlee görevlendirilmişti. Komünist Partisi'nin sadece iki milletvekilliği kazanmış olduğunu görünce duraksadı. Bu Labour'la nereye varılır bakalım! Sovyetler'le ilişkisi göze battığı için Ankara'dan sepetlenen, Refik'in dostu İngiliz gazetecisini anımsadı. İkiyüzlü orospu çocukları dermiş bu Labour'a. Bir seçimle sosyalist olacak emperyalist İngiltere; ne kolay! İyi bir şamardır! Ardından daha neler gelecek kim bilir? Halil yok! Kavga böyle. Bir gün de ben olmayacağım. Önce ben gitseydim keşke! Kimse önce ölmek istemez! Komünist de mi istemez? Kalıp acıyı yüklenmek daha mı kolay? İşyerinde, elindeki gazeteyi yana bırakarak dalmıştı. Kapı açılıp bir kız girdi içeri. Kalkıp çıktı odadan, karşıladı.

— Babam yok mu?

Babası mı?

— Mecit Bey'i mi sordunuz?

Belli belirsiz gülümsedi,

— Evet, dedi. Başka babam yok!

Turgut da gülümsedi.

— Buyrun oturun, dedi. Gelir nerdeyse. Duruşması vardı.

— Siz yeni kâtipsiniz değil mi?

"Kâtip" sözünü yadırgadı birden. Onuruna dokunmuş gibi kızacaktı nerdeyse; gülümsedi,

— Burda çalışıyorum, dedi.

— İyi, dedi kız. Ben de sizinle konuşmak istiyordum? Turgut Bey'di değil mi adınız?

Gerçekten şaşırmıştı Turgut. Nasıl paldır küldürdü bu kız böyle! Güzel de sayılır! Sayılırı var mı, bayağı güzel kız. Fıldır fıldır gözleri, saçları kestanerengi. Buğdaysı. İncecik. Ayaküstü anlatıverdi öyküsünü. Liseyi bitirmiş bu yıl, Erenköy Kız Lisesi'ni, Ferda Hanım. Felsefeye gitmek istiyormuş. Babası karşı çıkıp hukuk diye tutturmuş. Turgut'tan söz etmiş evde. Edebiyat Fakültesi'ne gittiği için nasıl pişmanmış! Ferda Hanım da onun için gelip konuşmak istemiş. Gülsün mü, kızsın mıydı? Çocuksu bir kabadayılıkla dikeldi Ferda Hanım,

— Bakmayın, böyle konuşuyorum, dedi. Kararımı verdim ben; felsefeye gideceğim.

Bana niye geldin diyecekti; kız anlamış mıydı ne, aldı hemen,

— Yani hukuka gitmeyeceğim, dedi. Sizinle bir konuşayım, dedim, Edebiyat Fakültesi için.

Ne diyeceğini de tam bilemeden bir şeyler söyledi Turgut. En iyisi gidip derslere girsindi bir süre, fakülte açılınca. Aradığını nerde bulursa orda sürdürürdü. Ayrı bir konumu vardı onun. Askerlik derdi yoktu. Para kazanmak derdi de olmayacaktı belki! Şimdi Mecit Bey gelince temize çekmesi için verdiği dilekçeyi isteyecekti ondan. İzniyle odasına geçip işi yetiştirmek zorundaydı. Bozulur gibi oldu Ferda Hanım. Toparlandı,

— Ben yardım edeyim mi size? dedi.

— Sağ olun! Edemezsiniz. Eski Türkçe.

Kızı babasının masasında bırakıp çalışma yerine geçti. Korkmuştu da doğrusu. Mecit Bey gelip kızar mızardı, kızın aklını çeliyor diye! Biraz sonra da Mecit Bey girdi. Baba kız içerde bir şeyler konuşup durdular. Daha çok kız konuşuyordu bıcır bıcır. Sonunda Turgut'a seslendi Mecit Bey. Gidince oturan kızını gösterdi,

— Bu benim deli kızım Ferda, dedi. Siz de oturun şöyle!

Oturdu Turgut.

— Şimdi size bir sorum var, dedi Mecit Bey. Lütfen bana açık seçik yanıt verin!

Kızgın gibiydi Ferda'nın bakışları.

— Bugünkü aklınız olsa, Edebiyat Fakültesi'ne mi giderdiniz, hukuka mı?

Önce biraz güç durumda duyumsadı kendini Turgut. Mecit Bey kendinden güvenli, kız, cin gibi, gözlerini dikmiş bakıyorlardı karşısında. Toparlanıp gülümsemeye çalıştı,

— Uygun bir örnek sayılmam, dedi Turgut. Herkesin koşulu ayrı. İlle de yanıt istiyorsanız; ikisine de gitmezdim.

Mecit Bey şaşırıp bozulmuş, kız da fıkırdamıştı,

— Peki, ne yapardınız?

— Bilmiyorum. Oturup her şeyi yeniden bir düşünürdüm.

Önce bir duraksayan Mecit Bey, kızına dönüp,

— Doğru söylüyor! Sen de oturup bir güzel düşün! diyerek durumu kurtarmaya çalıştı.

Aldırmazlıkla gülüyordu kız. İvedi çalışacaklarını söyleyip bilmem ne alması için para da vererek eve yolladı kızı Mecit Bey. İlk kez ailesinden açtı. Bundan sekiz yaş büyük oğlu Nusret, özürlü doğmuş. İkizmiş. Sağlıklı olanı ölmüş, bu sakat çocuk yaşamış. Evde bakıcısıyla kalıyormuş. Ferda, çok sevdikleri ninelerinin adıymış. 85 yaşındaymış; o da düşkünmüş kıza, şımartıyormuş. Ortaokula giden oğlu Ömer avukat olursa, işi yaşlılıkta üstünden alır da sevindirirmiş babasını belki. Bu deli kız bildiğini okuyacak görünüyormuş. Hemen iki gün sonrasından başlayıp sık sık uğrar olmuştu babasına o deli kız! Kızın kendisine geldiğini anlamakta gecikmedi Turgut. Babasının olmadığı saatleri kollayıp telefon açıyor, Turgut kesmese uzun uzun konuşmalara kalkıyordu. Gördüğü kimi filmleri salık veriyor, roman adları istiyor, hangi ozanları sevdiğini soruyor, kendisi de özellikle Faruk Nafiz'in şiirlerine bayılıyordu Ferda Hanım! Bu da yetiyordu Turgut'a, Ferda Hanım'ın şiir düzeyini anlamasına! İşyerine gelince de, uzun uzun konuşmaya kalkıyordu bu konularda. Önceleri hoşuna gitse de çekinmeye başlamıştı Turgut.

— Beni işimden kovduracaksınız, diye takıldı bir gün. Şimdi Mecit Bey gelip bu yazıyı isteyecek benden; bakın bitiremedim!

Oralı bile olmadı Ferda,

— Babam sizi kovmaz, dedi büyük bir güvenle.

Gelip sık sık işyerinde karşılaşınca, kendince nedenler bulup sıralayan kızına pek de bir şey dediği yoktu Mecit Bey'in. Güldü kendi kendine. Al bir bela daha mı yoksa? Ama, tatlı bela! Kız fıkır fıkır! Rabia gibi değil bu; düşünülür! Çok ciddi düşünülür hem de. Püsküllü bela asıl bu olur! Bu şımarık kızla bir kapana düşersek tamamdır. Devrimcilik, kavga hepsi toz! Varlıklı avukat damadı olursun, kötü mü? Ben o kadar ucuz muyum? Devrimciliğimden mi kuşkun var? Eve biraz geç geldiğinde Kemal'in bıraktığı pusulayı verdi Mediha bir akşam. Yarın sabah tam sekizde Beyazıt'taki çorbacıda bekliyordu Kemal. Heyecandan gözüne uyku zor girdi o gece. Yedide fırladı yataktan. Sekize on vardı tramvaydan inip yöresini kollayarak çorbacıya girdiğinde. Biraz sonra da Kemal geldi. Bir çorba içip çıktılar hemen. Beyazıt'tan aşağı sapıp sokaklar arasından Sultanahmet'e doğru yürürken anlattı Kemal. Demokratik bir cephe oluşturulacaktı. Turgut'un da görev alması isteniyordu burda. Bir süre sonra, bu işin asıl sorumlusu biriyle buluşturmak için yine arayacaktı onu Kemal. Ön konuşmayla bu konudaki düşüncesini almak için gelmişti. Turgut hazırdı çalışmaya. Çok da sevinmişti. Rahmi Usta'yı sordu. Bakırköy'de bir iş kuruyormuş, bir arkadaşıyla. Onda kalıyormuş. Evi satıp orda bir yer alacakmış belki. İçi ezilir gibi oldu. Rahmi Usta da uzağa gidiyordu. Ayrılıp işyerine geldiğinde, beklediği yeni görevin mutluluğuyla sallanıyor gibiydi. Yeniden başlıyordu Parti çalışması. Tam temizliği bitirip işe oturdu; telefon. Odur! Ferda'ydı. *Vişne Bahçesi* diye bir oyunu oynuyordu Çehov'un Şehir Tiyatrosu'nda, Pazar üçte; birlikte giderler miydi? Ne diyeceğini bilemeden kaldı bir an. Bu kadarını beklememişti!

— Babanızdan izin almamız gerekir, dedi.

Niye öyle demişti sanki? Kızı durdurmanın kestirmesi bu gibi gelmişti de ondan!

— İzin alırım ben!

Ter basmıştı nerdeyse. Bunu hiç beklemiyordu. Toparlandı birden,

— Babanıza söylemeyin lütfen, dedi. İzin vermezse üzülürüm.

Kız bir şeyler diyecekti belki, yetiştirdi hemen,

— Hem bağışlayın, birden aklıma gelmedi. Pazar günü için sözüm var. Ablamlarla çıkacağız. Beni düşündüğünüz için sağ olun!

Usulca kapattı telefonu. Sinirleri gerilmişti. Kızıyordu kendine de niyeyse. At diyordu şeytan şu kızı bir yumuşak yere; bin üstüne, tepin bir güzel! Şeytana da bu kız öğretiyordur bu akılları! Onun da sıçarım ağzına, şeytanın da! Aman ha; yoksa onlar senin ağzına sıçarlar! Abanoz'a uğrama günün gelmiş senin oğlum; yeşil gözlün bekliyor! On bire doğru geldi Mecit Bey; kimi kâğıtları alıp çıktı hemen. Kalıt davası açılacak bir dalyan için Sarıyer'e gidiyordu bugün. Geç dönecekti. Ferda kızımız kalkıp gelirse şimdi? Belki de iyi olur! Bu işi kesin bitirmek gerek. Nişanlı olduğumu söyleyeyim biçimine getirip. Akşama da Beyoğlu'na çıkıp yeşil gözlüme... Bugün Cuma; yeşil gözlün yok! Mavi gözlüm olur! Gülümsedi. Gülümsemesi bile yakışıksız geldi kendine. Çalışmayı bıraktığında on ikiyi geçiyordu. Kapattı işyerini. Çıktı. Karşıya geçip sıra gömlekçilere bakınarak yürümeye başladı. Ucuzluk yapmışlardı; bir gömlek almak istiyordu. Gürültüyle gelen Topkapı tramvayına dönüp bakmasıyla çakılır gibi kalması bir oldu. Oydu! Benziyor muydu? Tramvay önünden geçerken tastamam gördü; oturmuş, başına dikilen biletçiye para veriyordu Seher. Görmemişti Turgut'u. Ok gibi fırladı tramvayın peşi sıra. Topuğuna saplanacak sancının korkusunu anımsadığında atlamıştı tramvaya. Sancı mancı da yoktu. Çevreye bakınmak o vakit gelmişti aklına. Güvenlik yapısının iki adım ötesinden geçiyorlardı. Pek kalabalık değildi tramvay. Ağır ağır yürüdü öne doğru; Seher'in oturduğu yerin karşısında, kapıya yakın durup bakınca göz göze geldiler Seher'le. O da şaşırıp kalmıştı birden. Turgut'un yavaşça gözlerini kaydırdığını görünce, başını çevirdi o da. Bir süre gittiler öylece. Tramvaydakileri gözden geçirdi Turgut; batar biri yoktu görünürde. Tramvay, Maliye'den sonra köşeyi dönüp "Adli Tıp" durağına giderken yine baktı Seher'e; kapıyı açıp sahanlığa geçti. Seher de kalkmıştı. Durakta önce Turgut indi, sonra Seher. Turgut önde, Seher epey

aralıkla geriden, Gülhane Parkı'na yürüdüler. Göz ucuyla çevreyi kolluyordu bir yandan da. Parka girip ağaçlar arasında bir banka oturunca, kendine doğru koşturur gibi gelen Seher'in arkalarına baktı; kimse yoktu görünürde; boş saatiydi parkın. Kalkıp sevinçle karşıladı Seher'i. Sımsıkı el sıkıştılar. Gözlerinin ta içinden bir sevinçle gülüyordu Seher de!

— İnanamadım tramvayda, seni karşımda görünce, diyordu.

Turgut, şu anda gördüklerine de inanamıyordu ki! Kırık dökük bir mutlulukla karışıktı onun sevinci! Ne diyeceğini de bulamamıştı daha. Seher durulamamış, evecenlikle anlatıyordu,

— Okula gidiyorum, kimlik cüzdanımı almaya. İlişkimi kestiler okulla. Öyle de üşeniyorum ki; Semiha Hanım, gitme desin diye ağzına bakıyorum! İyi ki, git demiş o da!

— Ne vakit bıraktılar seni?

— Mart başıydı, dedi Seher. Beş ayı geçiyor. Okula sokmadılar. Ablam gelmişti. Ramiz Ağbilerin tanıdıkları bir terzi var Maçka'da, Seniha Hanım. Nurten Abla'nın akrabası olurmuş. Ona mektup vermişler ablam gelirken. Orda kaldım. Şimdi de çalışıyorum orda. Pek konuşmaz Seniha Hanım; belli etmiyor ya, ilerici biri. Çanakkale'ye götürmek istemedi ablam beni. Dedikodu ayyuka çıkmış. Ramiz Ağbiler de, gelmesin demişler.

Birinci şaşkınlığı geçmeden ikinci şaşkınlığını yaşıyordu Turgut! Ne kadar güzeldi bu kız! Cıvıl cıvıl konuşurken kazandığı çekicilik sözlerinin anlaşılmasına bile izin vermiyordu sanki! Eskiden de mi böyleydi? Bu kadar yakın konuşmuş muydu ki eskiden? Acı filan tatmış görünümü yok bu kızın! Kendini ele vermekten korkarak, bir iki söz de o arandı söyleyecek,

— Terzilik yapıyorsun?

Bunu bulmuştu bula bula!

Güldü Seher,

— Varsıl bayanları giydiriyoruz, dedi. Öğreniyorum terziliği. Aslında da severdim. Elim yatkındır; ufak tefek şeyler de dikerdim kendime. Teyel atmaktan başladık şimdi! İyi oldu. Amcası emekli yargıç Semiha Hanım'ın. Okuldan atamazlar demiş. Danıştay'a başvurursam kazanırmışım. Dilekçe yazacaktı; istemedim.

Duralamıştı. Sıra Turgut'taydı. Haydi sen de söyle bir şeyler. Asıl konuyu aç! Nasıl açayım? Neyi istememiş bu?

— Öğretmenliği istemedin?

Kesinlik bildirir biçimde başını salladı Seher,

— İstemiyorum, dedi. Ne olacak öğretmen olacağım da? Savuracaklar Anadolu'nun bir köşesine.

Duraladı bir,

— Gelirse nerde bulacak beni Halil?

Elektrik çarpmış gibi oldu Turgut. Sendeledi.

Seher ayrımına varmamıştı; ekledi aynı dalgınlıkla,

— O da hiç istemiyordu Anadolu'ya gitmemi.

— Halil nerden gelecek? Bu üç sözcüğü nasıl söyleyebildiğine kendi de şaşmıştı. Kuşku izi taşımayan, belli belirsiz bir gülümsemeyle,

— Bilmiyorum, dedi Seher. Savaş da bitti.

Çıkar ortaya artık! Dışardaysa bile gelir o; durmaz!

Dupduru bir güvenle gülümseyerek bakıyordu Turgut'a. Ne derdi, nasıl derdi? Minicik burnundan yanaklarına serpilmiş çocuksu çilleriyle işkenceden ağır acıya mı sokacaktı bu kızı şimdi? Söylerse o öldürmüş olacaktı Halil'i!

— Kaçtığından kuşkun yok değil mi?

— Halil'in mi?

Gözlerindeki umutsuzluğu göstermemek için başını önüne eğdi Turgut.

— Yanımda oldu, dedi Seher. Kuşkusu var mı? Ev basılınca ben kapıda polislerle uğraşırken mutfak penceresinden arka avluya indi; ordan kaçtı gözümün önünde! Çok aradı polisler.

Mutlu bir anıyı anımsar gibi,

— Daha önce, o arka pencerede inip çıkma denemesi yaparken, gülünç gibiydi biraz! dedi. Ne doğruymuş oysa! En çok da nereye kaçtığını sordular bana poliste. Öyle sevindim ki bilmediğime.

Anlattıklarının kanıtı gibi, gizli gizli yardımcı olan iyi bir polisten de söz etti güvenlikte. "Sakın kimseye söyleme Halil'in nereye gittiğini" demiş kulağına.

— Çok iyi bir insandı, dedi. Dazlak başlı, biraz ürkek. Öteki polislerden korkuyordu o da! Yiyecek filan getirdi hücreye gizlice. Yemek vermediler bir ara; aç koydular beni.

Güldü,

— Partili mi? diye bile geldi aklıma! dedi. Ama ona da hiçbir şey söylemedim. En çok da, o senin götürdüğün evden korkuyordum. Bir kez sordular; o kadar.

Duralayıp baktı Turgut'a,

— Yine de korkuyorum, dedi. Tahta bir bavul kaldı orda. Kaygılandıktı. Bir ara gidip alayım diye bile düşündüm.

Bavulun yakıldığını söylese miydi? Çok mu gerekli? Onu da bilmesin!

— Biraz da sen anlat!

Tıkanır gibi oldu. Neyi anlatacaktı şimdi Turgut?

— Bildiğin şeyler, dedi yorgun bir sesle. Sizi sordular. Daha sen alınmamış olmalısın; senin adını sordular.

— Bana da seni sordular. Tanımam dedim.

Duymamış gibi dalgın yürüdü Turgut,

— Ankara'ya gidişimi kurcaladılar. Bir şey çıkmayınca, nisan başıydı, bıraktılar.

— Gazetede misin gene?

— Yok, dedi. Gazeteye almadılar. Bir avukat yanında çalışıyorum.

İşinden söz etti biraz. Sustu. Konuşmak değil; bu çocuksu bakışlı kızın coşkuyla anlattıklarını dinlemek istiyordu. Bir ölü vardı aralarında, kız bilmiyordu bunu. Söyle doğruyu; ölü çekilsin aranızdan! Dünya yaşayanlar için. Sen bu kadını beklemiyor muydun? Sancır gibi oldu yüreği?

— Benim gitmem gerek, diye kalktı Seher.

Turgut da kalktı.

— Paran var mı? Vereyim mi?

— Sağ ol, dedi Seher. Var. Atölyede kalıyorum. Orda yiyip içiyoruz. Sekiz lira da haftalık alıyorum şimdilik. İstersen ben vereyim biraz sana.

— Sağ ol, dedi Turgut. Var benim.

— Görüşeceğiz, değil mi?

Aymış gibi,

— Görüşeceğiz, dedi Turgut.

Çantasından kâğıt kalem çıkardı Seher, Maçka'daki terzinin adresini, telefon numarasını bir küçük kâğıda yazıp Turgut'a verdi. Turgut'unkileri de aldı. İşyeri ile birlikte evin adresini de yazdırdı Turgut. Aynı sımsıcak el sıkışmasıyla ayrıldılar. Seher, geldikleri yoldan parkın kapısına doğru yürüyüp gitti. Kendisine gelememişti Turgut. Bakıp durdu Seher'in arkasından, yeniden banka oturdu, dalıp kaldı bir süre. Onun da gitmesi gerekti. O mezar gibi çalışma odasına kapanacaktı şimdi. Ağzında acılık vardı; yemek isteği kalmamıştı. Kalkıp parkın içine doğru yürümeye başladı ağır ağır. Dallarından güneş, bulut süzülen ağaçlar arasında Halil'le buluşup yürümelerini anımsadı. Doğruyu niye söyleyememişti Seher'e? Nasıl söylerdi? Belki de aslı yoktu Halil'in ölümünün! Olamaz mıydı? Refik'ten gelen her haber doğru muydu? Ne kadar güvenli, ne kadar inançlı anlatıyordu Seher! Güzel anlatıyordu! Yürekten inanarak anlatıyordu! Dolu dolu sevgiyle anlatıyordu! Nasıl saldırırdı o sevgiye? Halil bitti artık, ben varım mı diyecekti? Beşiktaş'taki yıkık konakta ilk tanışıp şiir okudukları gün geldi gözlerinin önüne. Seher'e hemen nasıl el koymuştu Halil! İçi burkularak gülümsedi. Senin Süheyla'n vardı o gün. Hiçbir şeyim olmadı benim! Var artık, biliyorsun; bırak ikiyüzlülüğü! Neyi olduğunu söylemeden yürüdü bir süre. Sarayburnu'na gelmişti. Durdu. Açık olmalıydı kendine, hiç gerek yoktu saklamaya; yalnızlık duygusu yitip gidiyordu artık içinde! Çığlık çığlığa birbirine girmiş Haliç, liman, Boğaz, Kız Kulesi, Marmara, tekneler, martılar, dur durak bilmeden yaşama katılmaya çağırıyordu herkesi. Halil'le yemek yedikleri kanepeye baktı; birileri oturuyordu. Bir ağaca yaslandı, bakakaldı uzunca bir süre. Ne düşler kurmuşlardı burda! O gün de böyle donmuş duruyordu Mustafa Kemal yonutu, neyi beklediğini bilmeden! Halil ölmüştü. Kesinlikle bilmese söyler miydi Refik? Sallanır gibi oldu. Ölümün doğru olduğuna inanmayı mı yeğliyordu? Bu kadar bencil, bu kadar kendine yenik miydi? Onu istediğini, ölümü bildirmeden de söyleyemez miydi Seher'e? Doğrusu da oydu belki; ölüm acısını tattırmamış olurdu kıza! Halil'in ölmediğine

inanıyorsa onun olur muydu Seher? Çaldığı bu dönek sevgiyle mi mutlu sayacaktı kendini? Nasıl güvenirdi böyle birine? İç içe girmiş, arapsaçı ilmiklerle birbirine tutturulan yaratıklardık biz insanlar! Duygu seli bir duygusuzlukla çığ gibi saldıran yaşam önünde ne kadar çelimsizdik! Atmaya çalıştı kafasından. Neyin doğru olduğunu bulacak durumda olmadığının ayrımındaydı. Gözleri yandı önce. Tutamadı, yaşlar indi ağırdan. Bıraktı kendini, içini çekerek, kesik kesik hıçkırıklarla ağlamaya başladı. Bir gemi bağırdı limanda, böğürür gibi.

1 Nisan 1999, Londra

DÖRDÜNCÜ KİTABIN SONU

25 Nisan 14:40'ta, 12. Amerikan Ordular Grubu ile, Mareşal Konev komutasındaki Ukrayna Cephesi Ordu Gruplarına bağlı Sovyet kıtaları arasında ilk birleşmenin olduğunu, 27 Nisan 1945'te, Churchill, Truman, Stalin birer bildiriyle açıkladılar. Almanların kayıtsız koşulsuz teslimi için Himmler'in önerisini, Sovyetler'e de yapmaları koşuluyla benimsenebilir bulduklarını, Truman bir telgrafla Stalin'e, 25 Nisan'da bildirdi. Aynı gün, San Fransisco'da temeli atılacak Birleşmiş Uluslar Kurumu'nun açılışı için, Beyaz Saray'dan radyoda verdiği söylevinde, "Yeni, daha iyi bir dünya kurmalıyız. Öyle bir dünya ki, içinde insan onuruna saygı duyulsun!" dedi. Stalin 28 Nisan'da, Truman'ı yanıtlayıp Alman önerilerinin reddini istedi. Sığınmak için başvurduğu İsviçre sınırından kovalanan Mussolini, 28 Nisan'da vatanseverlerce yakalanıp metresi Clara Petacci ve başka beş faşist önderle birlikte asıldı. 27 Nisan'da Londra'da, general Lev Pachala'nın başkanlığında kuruluveren bir örgüt, "Çek Ulusal Komitesi"yiz diye verdikleri ilk demeçlerinde, demokratlığından kimsenin kuşku duymadığı Beneş'in kukla hükümetinden söz edip ulusu, komünist diktatörlüğü altına almak atılımına karşı çıktıklarını bildirdiler. 30 Nisan'da, Magdeburg güneyinde, Amerikan, Sovyet Birlikleri arasında yeni bir bağlantı kuruldu. Wittenberg'in 6 kilometre batısında, Appolensdorf yöresinde, bağlaşık ordularla Sovyet orduları yeniden kavuştu birbirine. 1 Mayıs'ta Almanlar resmi bir bildiriyle Hitler'in Berlin savunması sırasında savaşanların başında öldüğünü duyurdu. Stalin, 1 Mayıs günlük emrinde, "Almanya yalıt-

lanmıştır; bağlaşığı Japonya'ya güvenemeyecek biçimde yalnızdır" diyordu. Fransız işbirlikçisi ünlü faşist Başbakan Laval, uçakla Barcelona'ya geldi. Amerikan elçisinin başvurusu üzerine, İspanya'dan ayrılması bildirildi; yanaşmayınca gözaltına alındı. Berlin, 70 bin esirle birlikte tümüyle Kızılordu'ca ele geçirildi. Himmler'in, İsveçli Kont Bernadot aracılığı ile oynamaya kalkıştığı barışçılık oyunu kimseden yüz bulmadı. General Eisenhower, bir demeçle, Almanya'yı elinde tutan Amiral Doenitz'in, bağlaşıklar arasına ikilik sokma uğraşlarının boşuna olacağını bildirdi. Doenitz'in yeni Dışişleri Bakanı atadığı, eski Maliye Bakanı Schwerin von Krosigk, şunu dedi Almanlara: "Bolşevik olmuş bir Avrupa, Sovyetler'in 25 yıldan beri izlediği dünya devrimi yolunda atılan ilk adım olacaktır. Ya bu erek yaşama geçirilecek ya da bir Üçüncü Dünya Savaşı çıkacaktır. Bu iki yoldan birinin gerçekleşmesi kaçınılmaz bir olaydır." Ludwigsbust'un güneydoğusunda, Garsow yakınında, İngiliz-Sovyet Orduları arasında ikinci buluşma oldu. 3 Mayıs'ta Stalin, İkinci Beyaz Rusya Birliklerinin, Wismar'da İngiliz Birlikleriyle bağlantı kurduklarını bildirdi. Alman Savaş Üretim Bakanı Almanlara, Danimarka radyosunda, "Artık yazgımıza egemen değiliz. Geleceğimizi ancak Tanrı'nın yardımı değiştirebilir" dedi. 5 Mayıs'ta, Amiral Doenitz, ordulara, "Batı devletlerine karşı savaş anlamsızdır. Savaşın sürdürülmesi salt, olanak ölçüsünde Alman'ı Bolşeviklikten kurtarmaya yöneliktir" dedi. Savaşın ilk utku salvosu, 5 Mayıs 12:30'da Mareşal Montgomery'nin karargâhında atıldı. 6 Mayıs'ta Amiral Doenitz, işgal altındaki topraklarda gizli örgütün çalışmamasını, denizcilerin, çatışmadan kaçınıp gemileri batırmamalarını emretti. 7 Mayıs'ta Almanya, kayıtsız, koşulsuz teslim oldu. Avrupa'da savaşın bittiğini, 8 Mayıs'ta, Churchill, Truman; anavatan savaşının tam, kesin bir utkuyla kazanıldığını, 9 Mayıs'ta Stalin, radyodaki söylevleriyle dünyaya duyurdular. 13 Mayıs'ta radyodaki söylevinde, "Yasa, adalet egemen olmadıkça, totaliterlikle, polis yönetimleri Alman saldırganların yerini aldıkça, Hitlercileri cezalandırmanın anlamı pek yeğnik kalacaktır!" diye ilk taşı Churchill salladı. İkinci Dünya Savaşı öncesinde, komünizmle faşizmi aynı kaba koymak için piyasaya sürülen "totaliterlik" sözcüğüne, bir de "polis yönetimi" ekle-

mesiyle yeniden geçerlik kazandırılıyordu. 15 Mayıs'ta Eisenhower, Amerikan subaylarına yayınladığı bir günlük emirle Alman subaylarına, dostmuşlar gibi davranılmasını yasakladı. 10 Haziran'da, Zukov, Eisenhower, Montgomery, Eisenhower'in karargâhında buluştular, Zukov generallere "Zafer Nişanı" verdi. Aynı gün Mareşal Zukov Berlin'de, serbest işçi sendikaları, antifaşist olmak koşuluyla siyasal partiler kurulmasına izin veren emirnameyi yayınladı. General Eisenhower, 11 Haziran'da, Londra'da, "Ruslar çok dost insanlardır. Tıpkı bizim gibi barış, gelişme olanağı isteklerinden güvenliyim" diyor, 15 Haziran'da Paris'ten Amerika'ya giderken gazetecilere verdiği demecinde, "Ruslarla işbirliği konusunda herhangi bir güçlük çıkacağını sanmıyorum," sözlerini yayımlıyordu ajanslar. Dipteki çatışmalar yavaş yavaş su yüzüne çıkmaya başlayacaktı. Savaş boyu birlikte çalıştığı Labour Parti için, bir zekâ inceliğiyle Moskova'nın ajanları deyip İngiliz halkından, İngiltere tarihinin en büyük seçim sillesini yiyen Churchill, bir süre sonra, Amerika'daki bir konuşmasında, "Yanlış domuzu kestik!" diye çıktı ortaya. Domuzun büyüğü, tek başına ele geçirdiği bir cehennem silahıyla yolunu kesmişti tarihin! Tam öykü bitiyor derken, iki Japon kentine, gökten, üç değil iki elma düşmüştü! İki cehennem yemişi! 6 Ağustos'ta ilk atom bombası Hiroşima'ya, ardından Nagazaki'ye atıldı. Amerikan Cumhurbaşkanı Truman, Augusta kruvazöründeki bildirisinde, "Atomdan enerji çıkarma gücünü taşıyoruz. Bu, doğadaki güçler üzerine anlayışımızda yeni bir aşamadır" diyordu. Harbiye Bakanı Stimson da, "Akıllara durgunluk veren bir buluş" demişti bomba için. Potsdam'da Stalin'in kulağına, giz olarak fısıldamışlardı bu buluşu ilk kez. "Bravo!" demişti sadece. Ya Hitler'in eline geçseydi ne halt ederdik, diye bile düşünememiş olmalıydı! Atom bombasının tekelini elinde tutanların, çıkarlarına uyarsa, hiç de daha az acımasız davranmayacaklarını bilmek için Stalin olmaya gerek yoktu. Japonya'nın savaşı bırakmak için, daha önceki başvurusunu geri çevirip gönül rahatlığı içinde, açık bir öç alma duygusuyla Japon halkına tattırdılar bu acıyı. Japonya da boyun eğince İkinci Dünya Savaşı bitmişti. Doğruydu Truman'ın dediği; yeni bir dönem açılmıştı tarihte. Atom silahını Sovyetler de ele geçirince, aynı Churchill, yine atıldı ortaya, "Onlar

kullanmasa da biz kullanacağız atom silahını" diyordu! Niye yalan söylesindi? Bizden sonra tufan, diyordu. Eldekiler gidecekse, varsın tüm dünya gitsindi!

11 Mayıs 1945'te mecliste, savaşın bitişiyle ilgili söylevinde, "Bugünleri, altı yıl önceden görmenin onurunu daima yaşayacağız" diyerek, dünyanın gözünün içine baka baka, ilk şunturlu yalanı, savaş boyu Hitler'e inanan Başbakan Saraçoğlu söyledi bizde de! Ortalık oldum bittim demokrasiye nasıl bağlı olduklarını kanıtlamaya çalışanlarla dolmuştu. Fazıl Ahmet Aykaç, şaşkınlıkla, "Hep şimdi demokrat geçinir eski faşistler!" deyivermişti olan biteni görünce. Hiç değilse ilk günler, yalan söyleyememenin sıkıntısını çekenler de vardı! Peyami Safa'nın evine kapandığı, Batılı ülkeler, savaş suçlusu olarak isterler de, bizimkiler de verirse diye, sokağa çıkmaktan bile ödü patladığı söyleniyordu Babıâli'de! İşler ağırdan kızışmaya başlayınca, toprağın altına çekilen ağılı yılanlar başlarını çıkarıyorlardı ya, toprağın üstündekiler yetiyor da artıyordu bile! Kıyametler kopuyordu; Boğazlar'da üs, bir de Doğu'da toprak istemişti Ruslar! Toprağında üs verecek ülkelerden değildi Türkiye! Gözyaşartıcı bir görünümdü doğrusu! Böyle olur bağımsız devlet dediğin! Yalnız, San Fransisco'da imzayı bastığına göre, Türkiye'ye demokrasi de gerekliydi! Konu komşu ülkelerde seçimler yapılırken, köşesinde utancından kimsenin yüzüne bakamıyordu İsmet Paşa, kendi deyişi! 1925'te, Takrir-i Sükûn yasasıyla ülkeyi ne güzel sessizliğe kavuşturmuştu bu adam! Terakkiperver Parti'yi temizlemiş, '30'da danışıklı kurulmuş Serbest Fırka'nın da, dört aya varmadan kapısına kilidi vurmuştu. Seçimse, devletin görevlileri varken, istenmeyen kişinin işi neydi sandıkta? Muhalefet diye ortaya atılanlar, özgürlük, eşitlik, yasallık söylevlerinin altında, Halk Partisi'nin devletçiliğine karşı, kapıyı Batı'ya açacak serbest kapitalist düzenin savunucularıydı aslında; TKP, Sovyetler nasıl tutmasındı Kemalistleri? İsmet Paşa'nın çizgisi de oydu işte! Çiftçiyi Topraklandırma Yasası 15 Haziran'da mecliste onanmış, 17 Haziran'da Toprak Bayramı bile kutlanmıştı. Toprak ağaları öyle bir homurdanma içindeydiler ki, uygulaması tez elden, Ziraat Bakanı, Adanalı toprak ağası Cavit Oral'ın gönlünce yorumu-

na bırakıldı! Tam bu sıra, Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan, Emin Sazak, ikisi ünlü toprak ağası dört kişi, "Dörtlü Takrir" verip demokrasi istediler mecliste! Günü gelmişti demek! Demokratik bir muhalefet cephesi oluşturmak için, eski bir TKP'li Nail Çakırhan'ın yönetiminde *GÖRÜŞLER* dergisi yayına başladı. Meclis'teki muhalefet önderlerinin de yazılar vereceği duyurularak birinci sayısı çıktı derginin. Kapaktaki kocaman *GÖRÜŞLER* adındaki "G" harfinin orak biçiminde olduğunu şıp diye anlayıvermesinler mi?! İçindeki yazılar da çekiçti işte besbelli! Gün gibi ortadaydı. *Orak-Çekiç!* Yaptıkları apaçık komünistlikti! Devleti, devrimleri koruma günü gelip çatmıştı gene! Demokrasiye geçişin ilk adımı olarak, 4 Aralık 1945'te, CHP İl Örgütü'nün sokaklara döktüğü, sivil polisler kılavuzluğundaki kimi üniversiteli öğrenciler, tüm savaş yıllarında Demokrasiler'i savunan, yeni dönemde de gerçek demokrasi savaşına girişmiş, faşistlerin öteden beri diş gıcırdattığı *TAN* gazetesi başta olmak üzere, ileri adına, basın, yayın ne varsa tuz buz ettiler! Cami Baykurt'un başyazarlığını üstlendiği, yayına yeni giren *YENİ DÜNYA, LA TURQUI* gazeteleri, *GÖRÜŞLER* dergisi, kimi kitapçılar, hepsi yıkıldı. *GÖRÜŞLER* dergisine, destek, yazı sözü veren meclisteki Dörtlü Takrir'le ortaya çıkmış demokrasi öncüleri, başta Celal Bayar, hemen çekiliverip yemin billah ettiler, böyle bir söz vermediklerine! Falih Rıfkı, "Sağ, sağlam temele oturmalı Türk demokrasisi" diye yazıyordu; demokrasiye geçiş de ona göre olacaktı! Sola yaşam yolunu tıkamak devletin temel uygulamasıydı; emekçilerin sınıfsal, siyasal örgütlenmelerine değil, o doğrultudaki düşüncelere bile göz yumulamazdı. Solculuksa, Halk Partisi'nin Kemalist solculuğu yeter de artardı bile ülkeye! '46'da Cami Baykurt'un atılımıyla "İnsan Hakları Cemiyeti" kuruldu. Eski tanıdığı, emekli Mareşal Fevzi Çakmak'tan övgüyle, saygıyla söz ediyordu Cami Baykurt. Aslında, söz götürmez biçimde namuslu, demokrat bir halk adamıydı Fevzi Paşa! Nâzım'a yaptığı haksızlıktan derin üzüntüsünü bildirdiği haberini getirmişti Cami Bey! Doğruysa, muhalefetin, sırtı kolay yere gelmeyecek baş pehlivanı Mareşal'di kuşku yok ki! Demokratik hakların korunması için verilecek savaşımda önemli bir yapı olacağına inanılan İnsan Hakları Cemiyeti böyle kurulduk. Atatürk'ün

Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras (İsmet Paşa'nın dayanamadığı biriydi. Celal Bayar'a parti kurma izni verirken, Tevfik Rüştü gibilerini karıştırmamasını koşul olarak öne sürdüğü söylenir), *TAN* gazetesi sahibi, başyazarı Zekeriya Sertel, Fransız kültüründen esinlenmiş, popülist bir general, Sadık Aldoğan, yeni kurulan Demokrat Parti'nin İstanbul il başkanı Avukat Öner kurucular arasındaydı. Şefik Hüsnü de çağrılıydı ilk toplantıya. Zekeriya Sertel'in karşı çıkmasıyla ayrılmak zorunda kaldığı duyuldu. Çok sürmedi; CHP'nin yayın organı *Ulus* başta, tüme yakın basın saldırıp Mareşal'i, komünist oyunlarının içinde olmakla suçlayınca ne "cemiyet" kaldı ortada, ne Mareşal! Şefik Hüsnü'nün demesiyle, "Mareşal, beklenilen celadeti (yiğitliği) gösteremedi!" Kurtuluş Savaşı yıllarında boşuna "Kuzu Paşa" dememişlerdi demek! CHP'nin komünist suçlamasına, Kenan Öner, Fuat Köprülü karşı saldırıyla yanıt verdiler; asıl komünistler CHP'deydi! Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel de başlarındaydı bunun! Böylece demokrat muhalefet, nice demokrat olduğunu koydu ortaya. Köy Enstitülerinden, liselerdeki Türkçe metinler kitaplarına alınan yazılara kadar (sözgelimi Sait Faik'in o güzel "Beyaz Altın" öyküsü, Köprülü'ye göre, tam bir komünist kışkırtmasıydı!) tüm ileri şeylerin topuna birden, bunlara göz yumduğu için, komünistlik savıyla CHP'yi de ağır biçimde suçlayarak, bir günlerin, faşist Turancı Nihal Atsız'ının ağzıyla savaş açmıştı Demokrat'lar! Antikomünizm yarışması başlamıştı ülkede! Bu konuda kimse üstünlüğü başkasına kaptırmak istemiyordu! Amerika'daki McCarthyist akım öncelik kazanmış oluyordu bizde! İktidar, muhalefet elbirliği ile, Falih Rıfkı'nın öngördüğü (aslında devleti elinde tutanların öngörüsü idi bu) "sağ demokrasi!"yi yerleştiriyorlardı ülkeye! Antidemokratik yapılanmanın, tek partilisinden çok partilisine geçiliyordu böylece. Bu halk düşmanı yapılanmaya karşı gerçek demokrasiyi savunan herkes komünistlik suçlamasıyla sindirilmek yolu tutulmuştu. Yukarda görüldüğü gibi, Mareşal Fevzi Çakmak bile kendini kurtaramamıştı bu saldırıdan. Varsıl sınıfların, savaş vurguncusu tüccarların, toprak ağalarının, demokratlığın yanından bile geçmemiş Demokrat Parti'si ile, devlet katlarına bağlı, bağımlı katmanların, halktan uzak Halk Partisi arasında olup bitmeliydi her şey! Çeyrek yüzyıldır başında

görmekten bıktığı, savaş yıllarında çektiklerini de unutamayan halk, yeni çıkan Demokrat Parti'yi kendine yakın görme aymazlığına kolayca düşüvermişti. Dünya olaylarındaki gelişmeler de alanı, bizim yalancı demokrasi oyuncularımızı iyiden iyiye açacak biçimde gelişme yolundaydı. Sovyet karşıtı siyasal çizgisinde Amerika arkalıyordu Türkiye'yi. Missouri zırhlısını göndermişti İstanbul'a dostluk gösterisi olarak. Şefik Hüsnü Deymer, Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi'ni kurdu. Yoksul emekçi halktan yana, sözgelimi Köy Enstitüleri gibi, geçmişteki ileri kazanımları da benimseyen, ılımlı bir programla gerçekten sağlıklı bir demokrasiydi istenen. TKP'nin yıllardan beri yürüttüğü savaşımdı bu; tüm halkın, emekçi yığınların, irticaya, faşizme, her türden gerici sömürüye karşı, gerçek bir demokratik ortamda özgürce örgütlenmesiydi Türkiye'ye gerekli olan. İnsan gücünü en ilkel, en aşağılatıcı biçimde yağmalayan yabanıl sömürü yerine, özgürlük ortamında, yasalarla korumaya alınacak insanın emeğini, gelişmiş teknikle üretici kılarak, ülkeyi geri kalmışlıktan kurtarıp ilerici yolda geliştirmenin tek yolu, gerçek demokrasi idi. Haziran '46'da kuruldu, bunları savunan Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi, aralıkta kapatılıp işkencelerden geçirildi partiyi kuranlar. Demokratik Cephe oluşturmak adı altında yasadışı işlere kalkışmakla suçlanıyorlardı. Eski bir bürokrat, sosyalist hukukçunun, Esat Adil'in başında olduğu Türkiye Sosyalist Partisi'ni kapatmak için böyle bir gizlilik bahanesi de öne sürülmemişti. Kurt kuzu, suyu bulandırma öyküsüydü oynanan. T.S.E.K. Partisi'ni kuranlar, üçer, beşer yıl cezalara çarptırıldılar. Ağır ceza yiyenlerden TKP eski Merkez Komitesi üyesi Ahmet Fırıncı (Dede Ahmet) o tatlı Laz ağzıyla, 'Ne bilelum; Missouri geldu; demokrasi geturdi deduler; inanduk!" diyordu! Missouri savaş gemisi, 1944'te Washington'da gömülmüş, Türkiye'nin Amerika'daki eski elçisinin ölüsünü mezarından çıkarıp yeni bir törenle getirmişti Türkiye'ye. 47'de Truman doktriniyle, '48'de Marshall planıyla Amerikan yardımları dönemi başladı Türkiye'de. '50'nin 14 Mayıs'ındaki seçimlerde, ezici bir utkuyla İsmet Paşa'yı, partisiyle muhalefete sürgün etti Demokratlar! Aralanmış kapı ardına dayandı; buyrun, beğendiğiniz yerden üs alın, dendi Amerika'ya. Atom, hidrojen bombalarıyla yüklü üslerle dona-

tıldı Türkiye. Amerika, McCarthycilik denen, komünizm düşmanlığı örtüsü altında, insan haklarına, demokrasiye saldırının kudurganlık biçimini aldığı bir döneme giriyordu. Cumhuriyetçi Parti'den aday olan Eisenhower, cumhurbaşkanlığı döneminde, sıradan liberalleri çileden çıkaracak bir vurdumduymazlıkla McCarthyciliğin Amerika'yı kasıp kavurmasına seyircilik ediyordu. Kızılordu'nun kurtarıcılığında kurulan Halk Demokrasi'si ülkelerinde, Polonya, Çekoslovakya, Macaristan, Bulgaristan..'da, '36 Moskova mahkemelerinin benzeri Stalinci yargılamalar çıktı ortaya. Yazgısı karanlık görünüyordu Türkiye'nin; karanlıkta uyanacaktı! 27 Mayıs 1960 sabahı, bir yarım uyanışla gözlerini açtı Türkiye. Bir günlerin umut bağlanan Kemalist askerleri, karanlık güçleri fenersiz yakalamışlardı. Bağışlanamazdı bu! Gerçek demokrasi isteyen gençler, yalnız gizliden gizliye değil, sokaklarda öldürülecekti artık.

BEŞİNCİ KİTAP
Savaş Başladı

İkinci Dünya Savaşı'nın bitmesiyle roman da bitti benim için. Söyleyeceğimi söyledim. Yaşam bitmez. İsteyenler için roman da bitmez! Size öneriyorum; gelin, V. Kitap'tan başlayarak siz sürdürün bu romanı! Gözünüzde büyütmeyin! İçinizden ne romanlar anlatıyorsunuz sırasında, kendinize! Görüp duyduklarınızın üstünde daha özenle durur, düşünür, olayların nedenlerini bulmaya çalışır, kendinizi inandıracak biçimde kurar, kurgularsanız, kaygılanmayın, başkaları da dinleyecektir sizi! Yaşamış olmanız da gerekmez; hangi romancı anlattıklarını, düşlerinin dışında tastamam yaşamıştır ki? Hiç mi çocuklarınıza masal anlatmadınız? Masal bitip de cin gibi kız, daha uyumamışsa, hiç mi kendinizden bir şeyler eklemediniz? Roman da önce bir anlatıdır. Anlattığınız biçimde de yazmaya bakacaksınız; o kadar! Yaşanması hiç de zorunlu olmayan çirkinlikleri nasıl değiştireceğinizi de düşünün. Unutmayın; bütün olan biteni siz ya da sizin gibi kişiler yaşadı. Ne dersiniz; yazgı mıydı çekilen acılar? Sizin bir

sorumluluk payınız yok mu bu işlerde? Çirkinlikleri karayazgıya dönüştüren nedenleri bulup çıkarmak, size değil de kime düşer? Bunu ancak siz yapabilirsiniz! Yapamıyorsanız, kendinizi değiştirmeye bakın. Olanları görüp de hiç mi acı duymadınız yüreğinizde? Değiştirme isteğiniz var demektir; gücünüz niye olmasın? Anahtarı sizde bu işin! Güvenin kendinize!

Yardımcı olmak için, romanda, dört kitap boyu görüp tanıdığınız kişiler ne oldular sonra, bir iki satırla şimdi size anlatacağım ya, romanınızı yazarken bunları yinelemek zorunda değilsiniz! Daha uygun bulduğunuz bir yazgıyı öykülemek, yazar olarak sizin bileceğiniz şey!

Galip'ten başlayalım!

Ölüm döşeğindeki Kirve Muhittin'in (Muhittin Nakışçı) kızı Semra'yla evlenip kızın yüklü kalıtına da el koydu. Bacanağı mimar Yunus'la (Julius) ortak işlere girişip yıkılmış Almanya'nın onarımından iyi para kazandı. Sırtı hep, Alman bankalarının güvenini taşıyan Salim Başkur'la Mannikyan'da oldu. Bir Amerika uçak ortaklığı adına gelip Türkiye'ye yerleşince, yakın dostluk kurdukları Çarliston, temiz bir Türkçe'yle savaş yıllarında yaşadıklarının gerçek yüzünü açıklayıncaya kadar, Nazif'le de, ölçülü parasal özverilerle iyi yürüttü ilişkilerini. Rakıya bayılıyordu Çarliston; kafayı buldu mu da, geçmiş, bitmiş şeyleri, eski bir şakayı açıklar gibi, gülerek anlatmak en büyük zevkiydi! Galip'e, Nazif'in onu izleme görevi verdiğini biliyordu Çarliston! Nazif'le yakın ilişki içinde idiler. Çarliston için aklama raporlarının Galip'ten alınmasını yararlı görmüşlerdi! Hele, Kurtdoğan Paşa'yı izlemesinin de o nedene dayandığını öğrenip Nazif'in kendisiyle, kedinin fareyle oynaması gibi oynadığının ayrımına varınca, ruhsal bir çöküşe düşüyordu Galip. Aynı ilişkiler yumağındaydı Kurtdoğan da. Sonra düşününce Nazif'in ustalıklı zekâsına bir kez daha saygı duydu. Nazif'le ilişkisine gerek de olmadı artık, vakit de. Çeşitli ortaklıklarını topladığı holdingini oluşturunca, yeni kurulan partiden milletvekili oldu. Meclis İnsan Hakları Komisyonu Başkanlığını yaptı bir süre. 27 Mayıs'ta tutuklanıp bırakıldı. Küçük oğlu Dışişleri'nde görevli, işletme uzmanı büyük oğlu milletvekili bugün. Kendisi çok yaşlı, böbreklerinden hasta; İstanbul Ulus'taki evinde diyalize bağlı yaşıyor. Kol kanat gerer görünümüyle ölünceye dek gönlünü hoş tutmaya özen gösterdiği Şerife Hanım da, ölmeden önce varını yoğunu ona bıraktı. Böyle birini evlat seçtiği için, yaşamı boyu, kocası Hüsnümelek Bey'i borçlulukla andı Şerife Hanım.

Nazif:

Nazif'in karanlık yaşamı pek ayrıntılı bilinmiyor. Çeşitli ilişkilerinden epeyi varlık edindi. 27 Mayıs'ta tutuklandı. Bırakılıp uzaklaştırıldı görevden. Bırakılmasında Amerika'nın parmağı olduğu sanılıyor. Yeniden göreve alındı. Bir akşam karanlığında, Ankara'da oturduğu apartmanın yedinci katından atlayıp kendine kıydı! İşin aslını bilenler, kendisi atlamayıp başında Nuri Yolaş'ın bulunduğu birilerince, kargatulumba pencereden atıldığını söylerler.

Mithat:

Muhalefet iktidara geçince, ailesini yıpratmak için, Öner'i cinayetle suçlama davası büyük gürültüyle gündeme getirildi. Aklandı Öner Bey. Asıl suçluysa çıkmadı ortaya. Ecel terleri döküp çok para dağıttı o günler Mithat. Karaciğer kanserinden epeyi erken öldü. İsviçre'den gelen üvey oğlu Tahir oturdu işin başına.

Sait:

Kendi isteğiyle erken emekli oldu Sait. Kayınbabasının Trakya'daki çiftliğine çekildi bir süre. Çevre köylülerle çıkan bir toprak çatışmasında atılan taşla sağ gözünü yitirdi. İstanbul'a yerleşip bir market açtı Teşvikiye'de. Pek kimseyi çalıştıramadı yanında; girenler kısa süre sonra dayanamayıp kaçtılar. Bunadığı ya da kafayı üşüttüğü, zeytinyağı şişelerine işediği dedikodusu yayıldı çevrede. Kapattı marketi. Karısının ölümüyle büyük kızının yanına sığındı. Çok azıtıp saldırganlaşınca, gene üst düzeyde bir güvenlik görevlisi olan damatça okşandığını görenler var.

Sahir Hoca:

Bir süre kitapçılık yaptı Sahir Hoca. Rasim Efendi'nin ölümüyle önemlice bir kalıta kondular. Konak, bahçe, Yedikule'deki topraklar, epeyi bir süre sonra değerlendi. Anlaşmalarla dikilen yapılardan katlar geçti ellerine. Sahir kitaplarına, Nedret piyanosuna verdi kendini. Dayanılmaz acıyı, küçük oğulları Özgür'ün, Kürdistan'da solcu gerillaya katılıp öldürülmesiyle tattılar. Olaydan bir süre sonra, bir yürek vurgunuyla yaşamını yitirdi Sahir Hoca.

Rahmi Usta:

Rahmi Usta, tam Bakırköy'deki onarım işliğini oturtmaya başladığı

sıra, '46'da kurulan Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi tutuklamasında içeri alındı. Dört yıl kadar sonra bırakıldığında, işyeri bir yangında yanmış, ortağı da bırakmıştı işi. Kazlıçeşme'de yeni açılan bir iplik fabrikasının onarım bölümüne usta olarak girdi. Kocasını bir kan davasında yitirip iki yaşındaki oğluyla dul kalmış bir işçi kadınla evlendi. Bir kızı oldu. Yeniden tutuklanıp bırakıldı '51'de. '59 yılında, fabrikadaki kuşkulu bir iş kazasında yaşamını yitirdi.

Necla:

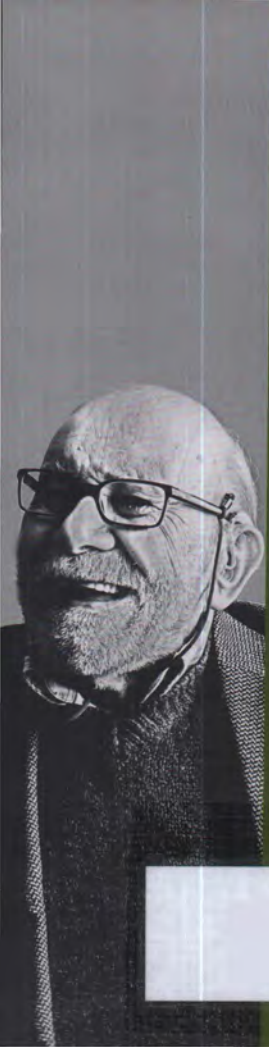
Soğanağa'daki konağa taşınıp birlikte yaşadılar Jülide'yle. Sadi İrlanda'dan dönünce, çıkarmadı onları; alt kata yerleşti kendisi de. Mükerrem Hanım, beklenmedik bir günde, beyin kanamasından ölünce, Jülide'yle birlikte baba evine döndü. Bir süre sonra da Eşref Bey öldü. Mükerrem'in tam bir aptallıkla kaptırdıklarını, arkasında kale gibi banka olan Galip'ten kurtarmak kolay değildi. Çoğunu yitirdikleri, bitip tükenmez davalar açıldı. Özellikle Ankara'daki arsalar konusunda, avukatını görevlendirip tanıdığı etkili kişilerle ilişki kurarak yardım elini uzatan tek kişi terzi Nezahat oldu. "Babanızın hastalığında, gösterdiğiniz insanca anlayışı hiçbir gün unutamam Necla Hanım" dedi bir gün. Jülide'yle de bozuştular sonunda. Doçentliğini beklerken varını yoğunu satarak gidip İsveç'e yerleşti. Mükerrem Hanım'ın başlayıp bıraktığı, birkaç satırlık mektubunu hep saklar, gülümseyerek okur. "Sevgili kızım, Neclacığım" diyordu Mükerrem Hanım. "Niye bu kadar soğuk bakıyorsun bana? Utancından kolay kolay kurtulamayacağım bir günahım da olsa, senin annenim! Babanın baskıları olmasaydı sana karşı mı çıkardım sanıyorsun? Sen hepimizden akıllı oldun kızım; bunu Eşref de söylerdi. Büyük Atatürk biz kadınlara her şeyi verdi, bir tek akıl vermedi! Biz de her şeyimizi erkeklere verdik! Benim açıklayacağım günahım, Galip Bey gibi ancak yüce Allah'ın gazabıyla..." Buydu mektup. Galip'ten yediği kazığın kafasına dank ettiği günlerde yazılmak istendiği belliydi! Başka ne günahı olacaktı zavallı Mükerrem Hanım'ın!

Turgut-Seher:

Turgut'la Seher için ek bilgi vermeyeceğim.

BEŞİNCİ KİTABI YAZMAYA KALKIŞTIĞINIZA GÖRE, SEHER'LE TURGUT'UN NE OLDUĞUNU BİLİYOR OLMALISINIZ!

21 NİSAN '99, LONDRA
Vedat Türkali

Polisin fellik fellik aradığı Hasan Basri Alp kayıptı, nerde olduğunu bilen yoktu. Ele geçeceği pek düşünülmediğinden olacak, kimi işleri onun üstüne yıkma eğilimi, polisin Basri'yi arama kızgınlığını daha da kışkırtıyordu. İstanbul da İstanbulluluğunu yaşıyordu gene. Kuzeyden, Haliç üstlerinden çıkıveren kış azgını kara bulutları, maviliklere mızrak gibi çakılmış minarelerin onuruyla kabaran, kurşunlu, ağırbaşlı kubbeleri, kör olası açlığın kavgasında tedirgin dolanan delifişek martıları, gelin gibi gezinen tekneleri, Boğaz'da yaşayan lüferleri, istavritleri, uskumruları, kuyruğu sokakları süpürerek götürülen derya kuzusu torikleri, balıkçı tablalarına manda gibi serilmiş (...) Yabanıl sokak kedileriyle sekiz yüz binlik İstanbul kenti; kıran kırana savaştaki bir dünyanın ortasında, boynunu bükmüş, karanlık bir beklenti içindeydi. Yalnız İstanbul mu, tüm Türkiye bekliyordu bu acılı karanlık içinde.

r. 60 ₺
RKÇE EDEBİYAT
05-314-035-1
3 140351